

Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der Vereenigde Nederlanden : verkort

<https://hdl.handle.net/1874/37211>

VADERLANDSCHE
HISTORIE
VERKORT.

W. Blake sculp. J. Smith del.

The Human Condition.

LB. GES:

RAR-520

ge

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

D E R

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

D O O R

JAN WAGENAAR,

V E R K O R T.

MET KAARTEN, PLAATEN EN PORTRAITEN.

TE AMSTERDAM, BIJ

JOHANNES ALLART.

M D C C X C I I .

Rijksuniversiteit te Utrecht

LETTEREN-
BIBLIOTHEEK

VOORBERICHT.

Eene beknopte Vaderlandsche Historie, getrokken uit het groote Werk van den beroemden WAGENAAR, kan niet anders dan nuttig en aangenaam zijn aan 't Publiek; aan elk die begrijpt van welk een groot belang het voor ieder Nederlander is de Geschiedenissen en Lotgevallen van zijn Vaderland te kennen. — Zij welke reeds Bezitters zijn van het groote Werk van WAGENAAR, zullen met genoegen, in een kort bestek, hier alles bijtē vinden, welk hun verleevendigen en berinneren zal het geen zij in het meer genoemde Werk voorheen gelezen hadden — Voor hun welke zich, uit hoofde der kostbaarheid, uitgebreidener Geschiedboeken onzes Lands, niet hebben kunnen verschaffen, en echter lust genoeg voeden tot de kennis der Vaderlandsche Geschiedenissen, zal insgelijks voorzeker een Boek als dit, van de uiterste aangelegenheid zijn; zo wel, als het, onzes inziens, allergeachtst is, om als Geschenken en Eereprijzen, onder Nederlands Jongelingschap algemeen te worden verspreid. — En om het ook hier toe des
te

VOORBERICHT.

te nuttiger en bevalliger te maaken, heeft de Uitgever het met een aantal gewigtige Kaarten, Platen en Portraits doen verrijken, welke even zoo nuttig zijn, als zij dit Werk aangenaam en bevallig voor het oog maaken; terwijl ondertusschen, om het algemeene nut te bevorderen, de prijs van dit Boek zomaatig gesteld is, dat men kan rekenen, de Platen schoon xx in getal en de Kaarten, schoon iv in getal, voor niet te ontvangen; terwijl men het Boek alleen, zou kunnen berekenen, tot dien prijs, bijna, als het nu met alle de Platen en Portraits gesteld is.

10

Aanwijzing van het tijdstip waarmede ieder AF-
DEELING der VERKORTE VADER-
LANDSCHE HISTORIE eindigt.

- I. AFDEELING Begint met de Aankomst der *Bata-*
vieren, hier te Lande, en eindigt met het Jaar
na Christus geboorte 800
- II. Eindigt met den dood van *Willem II.* Roomsch Ko-
ning, in 1256
- III. Eindigt onder Hertog *Filips van Bourgondie*, in het
Jaar 1442
- IV. Eindigt onder Keizer *Karel V.* met den Kamerijk-
schen Vrede, in 1529
- V. Eindigt met de overdragt der Landen aan Koning
Filips, in 1555
- VI. Eindigt met het Ontzet van Leiden, in het Jaar 1574
- VII. Eindigt met den dood van Prins *Willem I.* in 1584
- VIII. Eindigt met de Overdragt der Nederlanden aan
Izabella, in 1598
- IX. Eindigt met het sluiten van het twaalfjaarg Bestand,
in 1609
- X. Eindigt met den dood van Prinse *Maurits*, in het
Jaar 1625
- XI. Eindigt met het sluiten van den Munsterschen Vre-
de, in het Jaar 1648
- XII. Eindigende met den Vrede in 't Noorden in het
Jaar 1660
- XIII. Eindigende met de aanstelling van Prinse *Willem*
III. in het Jaar 1672
- XIV. Eindigt met den Nieuwmeegschen Vrede, in 1678
- XV. Eindigt met de Verheffinge van *Willem III.* tot
Koning van Groot-Brittanje in het Jaar 1689
- XVI. Eindigt met den Rijswijkschen Vrede, in 1697
- XVII. Eindigt met het sluiten van den Utrechtschen
Vrede, in het Jaar 1713
- XVIII. Eindigt met het sluiten van het Verdrag van
Seville, in het Jaar 1729
- XIX. Eindigt met het sluiten van den Vrede van Dres-
den, in het Jaar 1745
- XX. Eindigt met den dood van Prinse *Willem IV.* in
het Jaar 1751

AAN.

AANWYZING DER PLAATEN, enz.

De Titelplaat voor de Tytel.	
1	Kaart van den Ouden Staat, vóór Bladz. 1,
2	Kleding en Wapenrusting der Batavieren. 4.
3	Civilis maakt vrede met de Romeinen op den afgebroken Brug. 20.
4	Kaart van de Middeneeuwen. 30.
5	— van Zeeland. 32.
6	— van Hoiland. 52.
7	Gravinne Ada op de Burgt te Leiden belegerd. 74.
8	Woede van het Kaas en Broods Volk te Alkmaar. 138.
9	Keizer Karel de V. bij Toortslicht te Utrecht ingehaald, ontvangt de Roede van Justitie en de Sleutels van de Poorten. 156.
10	Beeldstorming in de Nederlanden. 176.
11	Gevangeneeming van F. van Marnix, Heer van St. Aldégonde. 194.
12	Het afleezen der Pacificatie van Gent. 204.
13	Flips de II. wordt afgezworen, zijn Wapen, Zegels enz. vernietigd, en andere van de Staaten in plaats gegeven. 218.
14	Portrait van WILLEM I. 222.
15	Adriaan Teding van Berkhout, en andere Raadsheeren, komen Oldenbarneveld daags voor zijn gevangeneming daar van verwittigen. 276.
16	Portrait van Oldenbarneveld. 294.
17	— van Hugo de Groot. 296.
18	Fredrik Hendrik doet zijn Eed als Stadhouder 312.
19	Capitein van Brakel zeilt over de Keten, in den vermaarden Zeeslag op Chattam. 368.
20	De Raadpensionaris J. de Wit aangevallen en zwaar gewond. 386.
21	Cornelis de Witt wordt gedwongen, de Akte, om den Prins van Orange tot de Stadhouderlijke Waardigheid te verheffen, te tekenen. 388.
22	De Burgemeester Westerwijk, te ter Goes, uit de Gevangenis gehaald wordende, om zijn vonnis te ondergaan, wordt zijne Vrouw, door de Officieren en Soldaaten, van hem afgescheurd. 450.
23	Burgemeesters Kamer, te Amsteldam, door het graauw, met geweld geopend, in 't Jaar 1747. 562.

1

V E R K O R T E
VADERLANDSCHE
H I S T O R I E.

I. A F D E E L I N G.

*Beginnende met de aankomst der Batavieren,
hier te Lande, en eindigende met het
jaar 800.*

Het Eiland, welk weleer van beide de ar- I. AFD.
men des *Rhijns* omvangen, en van ouds
80,000 schreden of omtrent 27 uren gaans
lang, en 22,000 schreden, of ruim zeven uren
gaans, in de breedte uitgestrekt, en tusschen
moerasen gelegen was, of ten grooten deele
uit laag en moerig land bestond, werd dikwerf
door de rivieren overstroomd, en hierdoor of
onbewoonbaar, of zo draslig gemaakt, dat het
de voetstappen der betrederen zelfs niet be-
waarde, of, daar het een weinig vastet scheen,
een hol gedruis verwekte; waarom sommigen,
twijfelende of het Land dan geen Land ge-
noemd moest worden, hetzelfde mischien in
vervolg van tijd, om deeze reden, *Holland*
geheeten zullen hebben.

Dit Eiland nu werd, na dat het door zijne De oude
wooning
der Bata-
oudste bewooneren, die of *Galliërs* of *Ger-*
manen
vieren.
A

SCHETZE VAN DE GESTELDHEID

van NEDERLAND,

kort voor het begin van onze

TYDREKENING,

volgens de oudste berigten opgemaakt

Schaal van de Hollandse Mylen, of aaren vaans.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

De Noorder of Ooster-
Mond van den RHYN
doorgaans het
FLE gheeten

Het
Eiland
FLEVO

Het MEER
FLEVO

De Middelste Mond
van den RHYN

De groote Mond van
de M.A.S. ook wel
de Zuider of Westermond
van den RHYN genaamt

De Mond van
de SCHELDE

de RHYN

de M.A.S.

de Oude IJssel

de B.S.P.

I. AFD. *manen* zullen geweest zijn, verlaten was, ingenoimen van de *Batavieren*, een *Germanisch* Volk, van onbekenden oorsprong, naar welk dit Eiland het *zeer edel* of *zeer vermaard Eiland* der *Batavieren* genoemd geworden is. — Bij welke gelegenheid deeze lieden zich hetzelfde hebben toegeëigend, staat ons, die voornemens zijn, in eene korte schetse onze Vaderlandsche Geschiedenissen te volgen, thans wat breeder te vertoonen.

Kimbren en *Teutonen*: hun omzwerven. De *Kimbren*, die weleer het tegenwoordig *Jutland*, en de *Teutonen*, die de nog noordelijker gewesten van Zweden, Denemarken en Noorwegen, die van ouds *Scandinavie* geheeten werden, bewoonden, spanden, ruim eene eeuw voor onze gemeene tijdrekening, zamen, om hunne eigene Landen te verlaten, en vreemde gewesten op te zoeken: met dit oogmerk opgetrokken zijnde, en, in hunnen togt, nog meer andere volken in dienzelfden toeleg gewikkeld hebbende, en onder anderen ook de bewooners van dit ons gemeld Eiland, (die, meent men, kortling te vooren, door eenen zwaren watervloed van huis en have beroofd waren,) kwamen zij, na het afloopen van *Gallie* en *Spanje*, eindelijk op de grenzen van *Italië*, daar de *Romeinen* nu al 640 jaaren gevestigd geweest waren: aan deezen verzochten zij den afstand van eenige gewesten, welke hun geweigerd werd; dies zij de wapenen te hulpe namen, en eerst dezelve eene grote nederlaag toebagten, doch zelve naderhand door *MARIUS*, derwijze een en andermaal geslagen, en op de vlucht gedreven werden, dat 'er maar zeer weinigen van hun, naer het te voo-

ren

ren verlaten Land te rug gekeerd, en aldaar, om deezen hunnen stouten togt, nog lange daarna beroemd gebleven zijn. I. AFD.

Onder de Landen nu deezer vermetele omzwerveren, die voor eenen tijd onbewoond bleven, was ook het reeds beschreven Eiland, tusschen de uitwateringen van den Rijnstroom; welk echter niet lange ledig schijnt gebleven, maar in bezit genomen te zijn door de *Batten* of *Batavieren*, die, door hunne gebuuren uit de oude woonplaatsen bij de rivier de *Adrana*, nu de *Eder*, verdreven zijnde, op den raad hunner Priesteren zich dit leed getroostten, en, in schuiten, van uitgeholde boomen gemaakt, met have en vee, vrouwen en kinderen, verreisd, zich nederzetterden in dit onbewoond, of verlaten, doch bosch- en vischrijk Eiland, welk zedert naar deeze *Batavische Katten* het Eiland der *Batavieren*, en vervolgens *Batavie* genoemd is; beslaande zij een groot gedeelte van het tegenwoordig Holland, Gelderland en Utrecht, nevens een klein gedeelte der vaste kust, van het *Belgisch Gallië*, uitmakende een gedeelte van het tegenwoordig Kleefland: terwijl het onzeker is, of zij dit vaste Land ten eerste, dan daarna, bij eene bijzondere gelegenheid, in bezit genomen hebben: dit hun Land nu is op de hoogte van omtrent 52 graden noorderbreedte gelegen; en den tijd der inneeming mag men billijk stellen tusschen de 60 en 100 jaaren vóór onze gemeene tijdrekening.

Deeze *Batavieren* dan, *Germanen* of *Duitschers* van naam en afkomst, kwamen, in aart en zeden, met de overige *Germanen* zeer overeen; Aart en zeden der Batavieren.

4 VERKORTE VADERLANDSCHE

I. AFD. een; met harde, ruwe, grove en sterk gespierde leden, als het gros der *Duitscheren*, voorzien, waren zij bekwaam om de ongemakken van lucht en weder, zo wel als die van de jagt op wilde dieren, en van den oorlog te verduuren; welken laatsten zij zelden ongetergd, doch alsdan ook moedig aanvingen: voorts muntten zij uit, onder hunne landslieden, in oordeel en schranderheid, in trouwe, openhartig-herbergzaam- en kuischheid; zulks dat hoererij naauwlijks onder hen genoemd werd; en de veelwijverij zo vreemd ware, dat slechts eenigen der voornaamsten somwijlen twee vrouwen hadden: tot den drank echter en het dobbelspel waren zij dermaate genegen, dat ze aan het laatste dikwerf hunne vrijheid opofferden.

Kleeding, wooningen, enz. In hunne langduurige kindsheid gingen zij, zelfs bij de felste winterkoude, moedernaakt: ouder geworden, sierden zij zich met rokken van beestenvellen, op hunne wijze, met een gekleurd vocht van uitheemsche zeegedrochten besprengkeld, en met eenen gesp of doorn om den hals vastgemaakt; voor 't overige waren zy ongedekt: de vrouwen waren in kleeding van de mannen alleen door eenen linnen, purperverwig beschilderd hoofddekzel onderscheiden, en gingen voords met bloote halzen en armen.

Van Natuure hadden zij rosachtig of goudgeel hair; welke kleur zij nog met kalkloog te hulpe kwamen; bindende hetzelfde met eenen knoop in den nek of boven op het hoofd vast; een sieraad, welk den wulpschen *Romeinen* zo zeer bekoorde, dat het ook door den tijd bij hen

De Bayen, van de Delft.

Van der Waerden, 1740.

KLEDING EN WAPENRUSTING DER BATAVIEREN.

ken vermaard geworden is. De *Batavieren* I. AFD.
 droegen lange baarden, en lieten hair en baard
 fomwijlen zo lange groejen tot dat zij eenen
 vijand verslagen hadden: zij bewoonden hou-
 tene huizen, niet digt bij één, maar naar elks
 welgevallen getimmerd, en meest allen met
 eenen ruimen werf voorzien, het zij uit vreeze
 voor brand, het zij uit onkunde van alle ge-
 regelde bouworde: deeze huizen waren met
 stro gedekt en veeltijds geplaatst op opgewor-
 pene hoogten, *Terpen*, *Torpen*, en in latere
 tijden, *Vliedbergen* geheeten; waarvan men
 sommigen nog heden vindt, en door welken
 zij zich tegen de overstromingen beveiligden:
 weinig fraais was 'er voor het overige aan
 dezelve; in plaatze van schilderwerk, waren
 zij hier en daar met blinkende aarde versierd.

In het lezen en schrijven waren zij zo lange Manier
 onkundig, tot dat zij het van de Romeinen van strij-
 geleerd hadden: in het vechten en te paarde den.
 rijden, waren zij ervarener, en, als het op een
 strijden ging, kloek en rustig in het doorzwem-
 men van wijde stroomen, en dapper en on-
 verzaagd in het gevecht, tot het welk zij
 zich van eene soorte van speeren, (*Frameën*
 geheeten,) bedienden, met welke zij van nabij
 en van verre konden vechten: zelden gebruik-
 ten zij zwaarden of groote spiesen: de Ruiters
 droegen eene Frameë en een van teenen ge-
 vlochten langwerpig vierkant schild: het voet-
 volk ook gebruikte werpschichten, met welken
 zij op eenen grooten afstand wisten te treffen:
 weinigen bedienden zich van harnasfen, en
 slechts eenigen van helmen of stormhoeden:
 hunne meeste kragt bestond in het voetvolk,

5 VERKORTE VADERLANDSCHE

I. AFD. dewijl hunne paarden, noch afgericht op wend-
den of keeren, noch schoon, noch snel waren:
hunne vrouwen en kinders, die zij in den
oorlog altoos met zich voerden, dreven, door
hun aanschouwen en huilend kermen, de strij-
dende mannen aan, om, met eene woeste
drift, naer de overwinning te trachten: de ge-
kweesten werden door hunne moederen en
vrouwen zo liefderijk als kloekhartig verboon-
den en opgepast, en de blooden en aarfe-
lenden aangemoedigd om hun huisgezin en vrij-
heid heldhaftiglyk te verdadigen.

Leevens- wijze. De Baravische mammen in het huisbestier
en den landbouw zeer onbedreven, lieten de
zorg daar van aan de vrouwen en oude man-
nen over: hunne eenvoudige spijs bestond in
wilde appelen, melk, boter en kaas, pappen
uit wilde haver en gerst, en verders wild en
tam vee: hun drank was een kookzel van
gerst of ander graan en water, welk eenig-
zins naar wyn smaakte, en, of met ons heden-
daagsch bier, of met onzen moutwijn eeni-
ge overeenkomst zal gehad hebben.

Manier van huwelijken, enz. Hunne huwelijken gingen zij, in het alge-
meen, niet beneden de twintig jaaren aan;
paarende dus jongelingen en maagden van ge-
lijke jaaren en grootte, in de tegenwoordig-
heid hunner wederzijdsche bloedvrienden; wor-
dende het huwelijksgoed niet van de vrouw
aan den man, maar van den man aan de
vrouw gebragt: dit bestond in een koppel
osfen, een getoomd paard, een zwaard, eene
werpspeer en een schild; geeyende de bruid
van haaren kant ook eenig wapentuig aan den
bruidegom; waarmede het huwelijk voltrok-
ken

ken was : deeze zonderlinge bruidfchar gaf I. AFD.
aan de bruid te kennen , gelijk men haar bij
de verbindtenis tevens ernstig vermaande , dat
zij met haaren man in vrede en oorlog , in
lief en leed alles verdraagen , onderneemen ,
en hem getrouw blijven moest : de jong-ge-
borenen werden aan geene voedsteren be-
trouwd , maar door de eigene moeder gezoogd ;
en onder de gehuwden schijnen alle goederen
gemeen gebleven te zijn , gelijk dit thans nog
op veele plaatzen van ons Land gebruike-
lijk is.

Met het begraven der dooden hadden zij Begrave-
nisen.
in het gemeen weinig op : de lijken van ver-
maarde mannen werden alleen met hunne wa-
penen , en somtijds ook met hunne paarden ,
op eenen hogen houtstapel verbrand : het
luidruchtig treuren en kermen over dezelve ,
duurden niet lang , doch het hartenleed fteet
langzaam.

Aan de Afgoderije waren de Batavieren , niet Hunne
Goden
en Gods-
dienst.
minder dan andere Noordsche Volken , ten
uiterften verlaafd : behalven aan de Zon en
Maan , beweezen zij ook aan het Vuur eenen
Godlijken eerbied : MERKURIUS werd van hun
onder den naam van *Woden* of *Wodan* , ge-
diend , van wien de Woensdag waarschijnlijk
zijn naam ontvangen heeft : dat men ook
aan HERCULUS Godlijke eere beweezen hebbe ,
blijkt uit de oude opschriften , die men in
het begin der zestiende eeuw , bij *West-
Kapelle* , op het Eiland *Walcheren* gevonden
heeft : gelijk men ook voor eene eeuw op
ditzelfde Eiland , uit een groot getal steenen
met beelden en opschriften , ontdekt
A 4 heeft,

I. AFD. heeft, dat men oudtijds aldaar zekere Godin NEHALENNIA (van welke men tot nog toe nergens elders eenig gedenkteken gevonden heeft, en welker naamsbetekenis zeer onzeker is,) Godsdienstiglijk geëerd hebbe: te gelijk met de beeldenissen deezer Goddinne, zijn 'er ook eenige Beelden van JUPITER en NEPTUNUS, in dit Eiland gevonden, waaruit men vermoeden mag, dat deeze Goden insgelijks hier te Lande bekend en geëerbiedigd geweest zijn; daarenboven zullen de Romeinen, naar alle gedachten, den bewooneren dezer Landen, veele nieuwe Godheden, en de wijze van derzelver dienst hebben leeren kennen: onder de Batavieren hadden daarom hunne Offer-Priesters ook zeer veel gezags in zaken van regeeringe; en niet min eerbieds bewees men mede aan zekere soorte van Waarzeggsteren, die in de gewigtigste gevallen geraadpleegd, en welker antwoorden voor onfeilbaare Godspraaken gehouden werden.

Hunne
Zangers,
enz.

Zij hadden onder hen ook zekere Zangers of Dichters, die hunne heldendaaden, in den oorlog verricht, door gezangen voor den naa- zaat poogden te vereeuwigen; uit welke gezangen, zo wel als uit het geluid, en de vlugt van vogelen, en het brieschen en hinnikken van afgezonderde, en voor den gewijden wa- gen gespannene paarden, zij allerlei goede en kwaade voorbeduidzels wisten te maaken: om over den uitflag van zwaare oorlogen te oordeelen, lieten zij eenen gevangenen van den vijand met iemand van de hunnen vechten, en namen uit de overwinninge van deezen of van geen en een goed of kwaad voorteken.

De

De schouwspelen betreffende; deezen waren bij hen onbekend, ten zij men daar onder wille tellen de vermetele behendigheid van sommigen hunner jongelingen, in, met naakte ligchaamen tusfchen zwaarden en speeren te springen, zonder zich te kwetzen.

Belangende hunne regeeringswijze, is men meest altijd van gedachten geweest, dat zij, als een Gemeenebest, door hunne voornaamsten, met toestemminge der Gemeenen, zijn bestierd geworden; terwijl sommigen meenen, dat ze de form van een Koningrijk hadt; doch, uit onze volgende fchetze zal genoeg blijken dat dezelve alleen in naam Koninglijk, maar in de daad Vrij geweest is.

Gelijk de Duitschers in het gemeen, de regeering der voortreffelijksten beminden, zo behielden zij niet te min altoos de magt om over gewigtige gevallen, met gemeene stemmen te raadpleegen: eene zelfde zucht tot vrijheid kleefde ook den ouden Batavieren aan, en deeze deden zij doorftraalen op hunne *Algemeene Landdagen*, daar de Edelsten, met de bekwaamsten uit het gemeen, over vrede en oorlog, of andere voornaame zaaken, een gemeen besluit opmaakten: hier konden alleen de Priesters aan iemand het stilzwijgen opleggen, en de Koningen, of bij gebrek derzelven, de voornaamsten, oudsten, edelsten, dappersten of welsprekendsten uit den volke, werden het eerst gehoord, meer uit eerbied voor hunne agtbaarheid, dan uit erkentnisse van hun gezag: mishaaide hun raad, het algemeen gemor keurde denzelven af; geviel hij daar en tegen der vergaderinge, men gaf, door

I. AFD.

Hunne
Rege-
rings
form.

I. AFD. het schudden der speeren, het eerlijkst blijk van zijne toestemminge aan denzelven.

Verkie- Hier verkoor men de Koningen, die het
zing van krijgswind in den oorlog, en in den vrede,
Konin- als zij hunnen eernaam behielden, een be-
gen, enz. paald bestier over het volk hadden; welk, in-
dien zij 't maar, met een weinig te veel ge-
zags zich toe te passen, te verre durfden uit-
breiden, terstond, zo wel als hun naam, bij
het volk gehaat werdt: in het kort, het volk
hadt zo veel rechts over hen, als zij over het
volk; ook werden zij meest om hunnen adel-
dom, en slechts voor één jaar, of zo lange
als de krijgstogt duurde, en zelden, indien
ooit, voor hun geheel leeven, tot die waar-
digheid verkooren: twijffelachtig nogtans is
het, of hunne Krijgoversten of Hertogen, wel
altoos van deeze hunne Koningen onderschei-
den geweest zijn; dewijl men de naamen van
Koning en Krijgsoverste dikwerf door malkan-
deren en op een' en denzelfden perzoon toe-
gepast vindt.

Krijgs- Somtijds nogthans schijnen 'er ook *Krijgs-*
oversten. *oversten*, nevens de *Koningen*, om hunne dap-
perheid verkoren te zijn; bij welke verkie-
zing zij op een schild gezet, en daarmede
op de schouders hunner verkiezeren om hoog
geheven werden.

Opper- Behalven deezen hadden zij ook *Opperhoof-*
hoofden. *den* over de bijzondere Landstreeken, die, als
Eersten of *Voortreffelyksten*, het recht in
de bijzondere samenwooning en gehuchten
handhaafden; jaarlijksch aan het volk de lan-
den ter bezaaijinge aanweezen; en ook weder
in hunne bedieninge, om het jaar, met ande-
ren

ren verwisfelden: aan ieder derzelven werden I. AFD.
honderd mannen uit het Gemeen toegevoegd,
 welker naam, die in het eerst een getal be-
 tekende, naderhand een eernaam geworden
 is: deeze dienden den *Oppelhoofden*, in vre-
 de, tot Raaden, en gaven hun luister en ge-
 zag: in den oorlog verstrekten zij hun tot be-
 schermers, allen om het zeerst ijverende, het
 naast bij hen te zijn, en hun in manhaftigheid
 te evenaaren, of te overtreffen.

Hier uit zien wij dan, dat het oppergezag
 berustte bij de groote vergadering; dat de
 Koningen en Krijgsoversten, het zij voor eenen
 tijd, of voor hun leeven gekooren, aan be-
 paalingen gebonden waren; dat de Oppelhoof-
 den nevens de Koningen, de gemeene zaaken
 afdeeden, waarin de groote vergadering niet
 voorzien kon; en dat de Staat dus door de
 voortreffelijksten, onder het goedvinden van
 het gemeen, maar de bij hen veel vermo-
 gende wetten der Natuure en gewoonte, ge-
 regeerd werd; tot dat zij door de Romei-
 nen met beschreevene wetten voorzien ge-
 worden zijn.

Deeze Batavieren nu hadden waarschijnlijk Zij gaan
 al eenige jaaren lang hun Eiland bewoond, een ver-
 wanneer zij een verbond met de Romeinen bond aan
 aangingen, toen deeze, onder hunnen eersten met de
 Keizer, JULIUS CAESAR, (bezig met het over- Romeinen.
 meesteren van *Gallië*, na het slaan der *Hel-*
vetiers, en het overwinnen der *Germaanen* en
 eenige menigte hunner Hulp- en Bond-ge-
 noo-
 ten,) (*) tot het verder voortzetten hunner
 zege-

(*) Deeze waren de *Avocijnen*, die mischien het
 Land-

I. AFD. zegepraal over den Rhijn getoogen waren: een verbond, welk door zekeren KATTENWALD, mischien mede een Batavier, bewerkt, voornaamelijk op deeze voorwaarden schijnt gegrond geweest te zijn: Dat de Batavieren beloofden den Romeinen met gewapend krijgsvolk, te dienen; dat deezen van hunnen kant, hen als vrienden en broeders zouden houden, en handelen, zonder schattinge van hun te vorderen, gelijk van de andere deelen van *Gallië* geschiedde; zo dat zij, door dit verbond, mischien ook met en nevens anderen hunner nabuuren, zich den Romeinen wel schijnen onderworpen te hebben, doch echter niet zo volkomen als de *Galliërs*, dewijl hun toestand het naast bleef aan eene volslagene vrijheid.

Die zy
groote
diensten
in den
krijg
doen.

Niet te onpas kwamen CÆZAR, de Batavische hulp-benden, die men uit hoofde van het verbond, terstond leverde: meer dan ééne overwinning behaalde hij, met hunne hulpe, op de *Britten*, die hij met eene jaarlijksche schattinge belastte: met hunne ruiterbenden dempte hij den opstand der *Eburonen*, (a) *Eduen*, (b) en *Arvernen*,

Landschap *Auvergne* bewoonden: de *Sequanen* aan de grenzen der *Helvetiers*, in het tegenwoordige *Fransche Comté*, gelegen: de *Sacven* of *Germanische Katten*, in en omtrent *Hessenland* wonende: de *Belgen*, die het noordelijkste *Gallië* bewoonden, uitgezonderd de *Remen*, die in *Champagne*, omtrent *Rheims*, geluisvest waren.

(a) De *Eburonen*, worden geplaatst tuschen den Rhijn en de Maas; beslaande dus een gedeelte van het tegenwoordig Kleefs-Gelder of Gulikker land.

(b) *Eduen*, deeze woonden tuschen de *Loire* en *Saone*, alwaar thans het Bisdóm *Autun* gelegen is.

nen, (c) en maakte dus een einde van den Gallischen oorlog: in den burgerkrijg tegen POMPEJUS waren zij hem van geen minderen dienst: door hun overzwemmen en bezetten van de rivier de *Segro* in *Valentie*, benaauwden zij deezen mededinger van CAEZAR derwijze, dat hij genoodzaakt werdt met deezen te verdraagen en geheel *Spanje* aan hem afstaan: in Griekenland gekomen, betoonden zij ook in eenige vijandlijke ontmoetingen omtrent *Durazzo* in *Albanie*, als mede bij het veroveren van *Gomfi* in *Thesalie*, geene mindere dapperheid en heldenmoed: in de *Pharsalische vlakte* vielen zij, met zo veel vaardigheids, schoon te voet strijdende, op de ruitery van POMPEJUS aan, dat zij dezelve welhaast deden zwichten, en dus genoegzaam veroorzaakten, dat zijn gantsch leger geslagen werd: op CAEZARS togt naar *Egipte*, gingen zij, volgens hunne gewoonte, het leger vóór in het overwinnen van zekeren stroom; waar door zij te weeg bragten, dat, nevens ALEXANDRIE, gantsch *Egipte* voor de overwinnende wapenen der Romeinen boog; ja, met één woord, zij waren in zo veele oorlogen be- rucht en beproefd geworden, dat zij naderhand door AUGUSTUS, tot lijfwachten ge- zigd werden.

De Ba-
taviërs
worden
lijfwach-
ten van
AUGUS-
TUS.

Het was dees Roomsche Keizer, die, voornemens zijnde het onafhankelijk *Germanie* tot een Wingewest te maaken, den voor- zoon zijner Gemalinne, KLAUDIUS DRUZUS, zijne ver- richtin- gen.

tot

(c) De *Arvernen*, schijnen, volgens hunnen naam, het landschap *Avergne* bewoond te hebben.

I. AFD. tot dat einde met een leger derwaarts zondt; gelijk deeze dan ook in het eiland der Batavieren, waarschijnlijk in het tiende jaar vóór onze gemeene tijdrekening aangekomen zijnde, zich aldaar ook zeer berucht gemaakt heeft, door het delven eener gragt (*d*), (die een weinig boven Zutphen begint, en zuidwaart in de bogt van den IJssel loopt, niet verre van *Doesburg*, welk mischien welcer DRUZUSBURG genoemd is,) als mede door het aanleggen van eenen dijk (*e*), om den Rhijnstroom binnen zijne oevers te houden, en het Eiland der Batavieren tegen de overstroming van het winterwater te beveiligen: en, zo eenigen willen, tevens door het maaken van nog twee andere gragten naer den Rhijn, te weeten de *Does* boven, en de *Vliet* beneden *Leiden* tot aan *Vlaardingen* toe.

Na het volvoeren deezer werken, trok DRUZUS tegen de *Sueven*, *Uzipecten* en *Sikambren* te velde; verwoestte hunne landen, overwon vervolgens de Friezen, die beoosten de zuiderzee gelegen waren, maakte hen cijnsbaar aan de Romeinen, en toog; na ook de *Kauchen*, die Oostvriesland bewoonden, bestreedten te hebben, in den annaderenden winter naer Rome te rug: in het vol-

(*d*) Dit is, namelijk, de *Gragt* van *Druzus*; waar door hij den nieuwen met den ouden *IJssel* verenigde, om dus, uit het Eiland der *Batavieren*, te gemakkelijker door deeze nieuwe gragt in de *Zuiderzee* te komen.

(*e*) Dees dijk was tegen den linker oever van den middensten arm des Rhijns gelegd, doch de eigenlijke plaats van denzelfen is bij ons niet wel bekend.

volgend jaar zijnen togt tegens de Germaanen hervattende, bragt hij de *Uzipceten* t'eenemaal onder zijn gebied; en trok anderwerf tegens de *Sikambren*, en door hun Land tegens de *Cheruscen*, die tusschen de *Wezer* en *Elve* woonden: nog verder zelfs zoude hij zijne wapenen en zijnen naam uitgebreid en vermaard gemaakt hebben, ware hij niet op zijnen weg, door eene ziekte, of, zo anderen zeggen, door eenen val en beenbreuke, in zijnen toelig verhinderd, en weinig tijds daarna, in den ouderdom van dertig jaaren, zeven jaaren vóór onze gemeene tijdrekening, uit het leven gerukt: zijn Broeder **TIBERIUS**, TIBERIUS door **AUGUSTUS** eenige jaaren daarna, en wel overwint omtrent 's HEILANDS geboorte, tot zijnen Opvolger in den Germanischen oorlog benoemd, de Kani-
nefaaten. was in denzelven zo voorspoedig, dat hij eerlange geheel Germanie bedwong, en het bijnaer tot een schattinggevend Wingewest van het Roomsche Rijk maakte: het was deeze, die het Eiland der Batavieren met eene Romeinsche vloote aandeed, en de *Kaninefaaten*, een Volk van denzelfden oorsprong en heldenaart als de Batavieren, doch minder in getal, en welk door, men weet niet wat, misdrijf, bij de Romeinen in ongunste vervallen was, bestreedt en overwon.

Min gelukkig echter was **QUINTILIUS VARUS**, QUINTI- de Opvolger van **TIBERIUS**; die in het agtste LIUS VA- jaar na **CHRISTUS**, bij het bosch *Teutoburg* (*f*), RUS, word door **ARMINIUS**, den Veldheer der *Cheruscen* door der-
MINIUS.

(*f*) Dit bosch wordt door **TACITUS**, niet verre van de *Lippe* geplaatst.

I. AFD. dermaate geslagen werdt, dat drie Romeinsche keurbenden met alle de hulptroepen en derzelver aanvoederen aldaar het leven lieten; en hij zichzelven het zijne kort daarna, uit wanhoop benam: een ongeluk, welk AUGUSTUS zelf eenige maanden lang als zinneloos beklagde; doch welk, omtrent agt jaaren daarna, ten tijde van gemelden TIBERIUS, toen in AUGUSTUS plaatze tot Keizer verkooren, door GERMANIKUS, den Zoon van den bovengemelden KLAUDIUS DRUZUS, in hetzelfde gewest eenigzins vergoed werdt door het slaan van den zelfden ARMINIUS, die nevens zijnen zwaar gewonden Oom INGUOMER, ter naauwer nood, door de vlucht toen het gevaar ontkwam.

AGRIPI-
NA geeft
blijken
van ha-
ren klo-
ken geest.

Hier was het, dat AGRIPPINA, de moedige en kuische bedgenoot van GERMANIKUS, zijne meêgenoot in zijne krijgstogten en gevaaren, eene vrouw, van wier Vorstelijk Hof (g) onze aloude gedenkschriften spreken, een helder blijk gaf van haaren schranderen en kloeken geest: zy stremde namelijk het schandelijk oogmerk van sommigen, die, eer de uitslag van het gevecht tegen ARMINIUS bekend was, nadeelige geruchten te ligt geloof gaven, en zekere brug over den Rhijn, bij *Gelduba* (h), meenden af te breken: terwijl zij

(g) Dit is, volgens sommigen, eene der Sterkten geweest, die DRUZUS langs den Rhijn gebouwd heeft: veelen houden *Roomburg*, dicht bij *Leiden*, voor dit Hof. De Heer van *Leen* en anderen beweeren, dat men 'er het *Huis* te *Britten* voor te houden hebbe; waar van men de overblijfsels nu en dan bij laag water, ten noordweste van *Katwijk*, diep in zee, gezien heeft.

(h) Dit was eene legerplaats der Romeinen; waar-
schijnlijk

zij het ampt van Veldheer waarne mende, de I. AFB.
 berooiden en gekwetsten met kleederen en ver-
 verschingen beschonk, en uit den strijd kee-
 rende Overwinnaars, zelve aan deeze brug,
 met lofsuiningen ophoopte; hoewel dit haar
 gedrag naderhand door TIBERIUS (i) gewraakt
 werdt.

In het volgende zestiende jaar, deed GER- Haar
 MANIKUS, na eene vloot in het eiland der echtge-
 Batavieren vervaardigd te hebben, andermaal NOOT GER-
 eenen gelukkigigen togt tegen de Cheruscen, staat de
 in welken hij ARMINIUS weder sloeg, en hun- Cherus-
 nen Veldheer SEZITHAG, nevens deszelfs cen.
 vrouw, eene dochter van het legerhoofd der
 Batavieren, gevangen nam.

In het jaar daaraan vertrok hij, op TIBE-
 RIUS bevel, naer Rome, na dat hij hier te
 lande eene school gesticht had, om onze Ba-
 taafsche jeugd in de zeden en taale der Ro-
 meinen te doen onderwijzen.

Elf jaaren daarna begonnen de Friezen,
 te zeer door zekere schattinge van de Ro-
 meinen, zo het schijnt, gedrukt, eenen op-
 stand, in welken zij door het slaan van het
 tegen hun gezonden leger omtrent het *Badu-*
henner-woud, eenen beruchten naam onder
 de Germaanen verwierven.

Ti-

schijnlijk boven *Urdingen* gelegen: omtrent het tegen-
 woordig dorp *Gelb* of *Geldub*.

(i) Dees Keizer was jaloersch, om dat AGRIPPINA,
 behalven dit, haaren zoon CAJUS, (na hem Keizer
 geworden) te zeer in het leger beminnen, en hem
 in slecht soldaaten gewaad aldaar verkeereren deed;
 terwijl zij hem, het krijgsvolk ten geval; om het
 dragen van *Soldaaten-laarsjes*, *Kaligula* liet noemen.

I. AFD.
 KALIGULA: zyne verrichtingen.
 37.

TIBERIUS in het 37ste jaar onzer tijdrekening gestorven, en dus het gebied in handen van KALIGULA geraakt zijnde, kwam dees in het derde jaar zijner regeeringe herwaart over: hier nam hij den Zoon van eenen der Britsche Koningen, door zijnen Vader uit dat Rijk gedreeven, met eenigen van zijnen aanhang in zijne bescherminge; geevende hem, zo men wil, het *Hof van Agrippina*, sedert naar hun het *Huis te Britten* genoemd, tot zijn verblijf: voor het overige was zijn bedrijf hier te lande eer belagchelijk dan aanmerkelijk; want hij keerde na het uitvoeren van eenige spiegel-gevechten, kwanswijs tegen de Duitschers en Britten, uit verwaande gloriezucht, lachhartiglijk en al spelende ondernomen of liever voorgewend, naar Rome, om over zijne gewaande overwinningen in zegepraal omgevoerd te worden; doch werdt wel haast, door een vloekverwantschap, kort na zijne aankomst aldaar, omgebracht: KLAUDIUS, zijn Vaderlijke Oom, in zijne plaatze tot Keizer gekooren, deed in den jaare 44, eenen togt tegen de Britten, in welken hij onder anderen door KLAUDIUS CIVILIS, Oversten der Batavische Hulpbende, ondersteund en in staat gesteld werdt, om die overwinning te behaalen, over welke hij vervolgens te Rome in triumpf omgevoerd werdt.

Wordt omgebracht.
 44.

DOMITIUS KORBULO begunstigt de Friezen.

Geduurende deeze onderneeming had DOMITIUS KORBULO, de Bestierder van *Neder-Germanie* de zeeroverijen der *Kauchen* of Oostvriezen beteugeld, hunnen Oversten GANNASKUS op de vlugt gedreeven, denzelven naderhand door list doen omkomen, en hierdoor de

de nabuurige *Friezen* zodanig verschrikt en gedwee gemaakt, dat zij met hem kwamen handelen en hem gijzelaars zonden; waarna hij hen van akkers om te bebouwen, zo wel als van wetten, Vroedschappen en Magistraten voorzag; doende, om hen te beter in room te houden, eene sterkte stichten, ter plaatze daar men wil dat *Groningen* sedert gebouwd is; en maakende zich daarna, in naafvolginge van DRUZUS, eenen roemruchtigen naam door het delven van eene gragt uit den Rhijn in de Maas, die drieëntwintigduizend schreden lang, en geschikt was, om de gevaarlijker omreizen door de Noordzee te kunnen ontgaan, en deeze beide rivieren des te beter binnen haare oevers te houden.

Onder de Regeeringe van NERO, die, na PAULINUS dat KLAUDIUS omtrent het jaar 50. aan vergif gestorven was, ten Romeinschen zetel klom, voltooide PAULINUS POMPEJUS hier te Lande den dijk, die DRUZUS ruim zestig jaaren te vooren begonnen had (*k*); breidende denzelven toen waarschijnlijk uit, tot aan de uitwatering van den Rhijn bij *Katwijk*.

In het jaar 68. nam FONTEJUS KAPITO, Stechouder van Neder-Germanie den Batavier JULIUS PAULUS, Broeder van CIVILIS, gevangen, deedt hem valschelijk van mouterije beschuldigen en om het leeuen brengen; zende CIVILIS zelven daarop geboeid naer Rome, daar hij, zo lange NERO leefde, gevangen bleef; doch met het begin van GALBA's regeeringe zijne vrijheid wederkreeg.

Om-

(*k*) Dit geschiedde omtrent het jaar 55.

I. AFD. Omtrent dienzelfden tijd, werd de opstand in *Gallië*, onder KAJUS JULIUS VINDEK, tegen het leven van NERO gesmeed, met hulpe der Batavieren gesteld; doch dit verbeterde de zaaken van dien Dwingeland geenzins zo, dat het hem belette de zijne handen aan zichzelf te slaan, en zich uit wanhoop den strot afte-snijden.

De Bata-
vieren
morren
tegen
GALBA.

GALBA, zijn Opvolger, te strenge krijgs-deugd en te weinig edelmoechigheids bezitten-de, liet de Batavieren, zo wel als anderen, die hem ten troone geholpen hadden, onbe-loond; dit hielp de eersten aan het morren, en voorts aan het weigeren van den gewoo-nen jaarlijkschen eed; verklaarende dat hun de keur van GALBA mishagde, en dat zij eerlang tot algemeen genoeg eenen anderen Keizer verkiezen zouden: zulk wrevelig dree-gen was dan de oorzaak dat zij in het jaar 69, van hunne waardigheid als Keizerlijke Lijf-schutters ontzet en naer hun Land terug ge-zonden werden.

Niet lange daarna beweezen zij, onder het beleid van JULIUS BRIGANTIKUS, zusters-zoon van KLAUDIUS CIVILIS, aan VITELLIUS, tegen OTTO zijnen Mededinger naer de Keizerlijke Waardigheid, veel dienst: in zo verre dat zij, na hem in het Rijksgebied te hebben helpen bevestigen, door eene staatelijke bezendinge, van wege den Roomschen Raad, met lof- en dankbetuigingen begroet werden.

Het was onder deezen Keizer dat CIVILIS, na zijn ontslag door GALBA, weder tot de zijnen gekeerd, andermaal in gevaar geraakte van door de Romeinen kwalijk gehandeld te worden.

Dit

Van der Schueren

Adriaen Vlack, July 1748.

SEVELIS MAAKT VREDE MET DE ROMEINEN
OF DEN AFGEBOKEN BRUG.

Dit door hem en de zijnen zeer euvel ge-
 nomen, begon hij zelf op zijne wraak te den-
 ken, en bragt door zijne list zo veel te wege,
 dat zekere werving, op VITELLIUS last, in het
 Eiland der Batavieren ondernomen, vruchtloos
 afleiep; daarenboven bewust van de geringheid
 der Roomsche krijgsmagt, en hoe dezelve wijd
 en zijd verspreid lag; verbondt hij zich op
 een gastmaal met de voornaamsten des Lands,
 en vervolgens met de *Kaninefaten* tegen de
 Romeinen, op welken hij welhaast eene
 doorluchtrige overwinning te water behaalde,
 veroverende op den Rijnstroom eene vloot
 van vierentwintig schepen, waar door hij en
 de zijnen bij de omliggende Volken, als her-
 stellers der Vrijheid, roemruchtig vermeld wer-
 den. Zedert met wisselvallig geluk tegens LU-
 PERCUS, FLAKKUS, GALLUS, VOKULA en CE-
 RIALIS gestreeden, de stad der Batavieren ver-
 brand, den dijk van DRUZUS geslecht, en zijn
 vaderlijk erf, dus als ten roof en ter plonde-
 ringe voor de vijanden opengelaaten hebbende,
 maakte hij eindelijk op het voorstel van CERIA-
 LIS vrede met de Romeinen, en nam de aan-
 bieding zijner vergiffenisfe aan: hij deezen
 vrede werden de Batavieren in hunne waar-
 digheid van Vrinden en Bondgenooten der Ro-
 meinen hersteld, en even als te voren; zonder
 schattinge te betaalen, vrij gelaaten met de
 diensten die zij in den krijg moesten betoo-
 nen: gelijk zij dan ook, weinige jaaren daarna,
 te weeten in het jaar 79. onder het puik dier
 hulpbenden geweest zijn, die de Romeinen,
 onder JULIUS AGRIKOLA het Eiland *Mona* in
 Brittanje hielpen veroveren.

I. AFD.

86.

In het jaar 86. onder de regeeringe van DOMITIAAN, bevochten zij anderwerf eene volkomene zege op de Brittanniërs, die het leger van AGRICOLA geweldig aanvallende, door hun gestuit en op de vlugt gebragt werden, in zo verre, dat zij door de andere benden bijgesprongen, tienduizend vijanden versloegen; daar intuschen hun verlies en dat der Romeinen, en hunner andere Bondgenooten, slechts driehonderd veertig mannen bedroeg.

97.

Onder ULPIUS TRAJANUS, die in het jaar 97. na DOMITIAAN en NERVA, het Romeinsche Rijk bestierde, bleeven de Batavieren hunne oude achting bewaaren, en in het gerust bezit van alle de voordeelen hunner verbonden met de Romeinen.

120.

Keizer ADRIAAN, de Opvolger van TRAJANUS, bediende zich weder van de Batavische ruitèrie, en liet zich door deeze in het jaar 100 in zijne togten naer het Oosten verzellen, daar zij door het gewapend en te paarde overzwemmen der rivieren, zelfs de verwondering der woeste Volken tot zich trok: SUIDAS gewaagt zelfs van zekeren te dien tijde zeer behendigen Batavier, met naame SORANUS, die den boog zo schutterlijk wist te handteeren, dat hij eenen, door hem opgeschooten pijl, in het nedervallen, zo behendig en zeker wist te tressen, dat hij hem aan slanden schoot; een bedrijf, welk zelfs den Keizer, die het aanzag, verbaasde, en waarvan 's mans loffelijk grafchrift, te deezen tijde zelfs nog bewaard, een kennelijk geheugen draagt.

SORANUS, ruchten Batavier, met naame SORANUS, die den boog zo schutterlijk wist te handteeren, dat hij eenen, door hem opgeschooten pijl, in het nedervallen, zo behendig en zeker wist te tressen, dat hij hem aan slanden schoot; een bedrijf, welk zelfs den Keizer, die het aanzag, verbaasde, en waarvan 's mans loffelijk grafchrift, te deezen tijde zelfs nog bewaard, een kennelijk geheugen draagt.

Keizer
ADRIANUS
sticht een
markt.

Waarschijnlijk heeft gemelde Keizer zich nu en dan in het Eiland der Batavieren bevonden, en

en aldaar ten behoeve der Kooplieden, eene I. AFD.
 ruime markt of plaats gesticht, die naar zijnen
 naam genoemd is; dewijl men in de oude
 reiskaart van PEUTINGER, eene markt van
 ADRIANUS (*Forum Adriani*) aangewezen en
 geplaatst vindt, bij of omtrent het tegen-
 woordig Dorp *Voorburg*: ook geeft het op-
 schrift van zekeren Mijl- of Grenspaal, om-
 trent *Naaldwijk* in het begin der zestiende
 eeuw gevonden, niet duister te kennen, dat
 hij en zijne Opvolgers MARCUS AURELIUS en
 LUCIUS VERUS, of eenige openbaare wegen
 alhier aangelegd, of ten minste dezelve ver-
 beterd hebben.

* In het jaar 197. was de Batavische lijfwacht 197.
 bij den Keizer LUCIUS SEPTIMIUS SEVERUS in
 zulk eene achtinge, dat hij hun het voor-
 recht vergunde, om, even als de Romein-
 sche Honderd-mannen, Wijngaard-stokken in
 hunne handen te mogen draagen: het zij de-
 zelve dienden om de traage en loome soldaaten
 rasser te doen voortgaan; het zij, omze bij
 het straffen der misdaadigen, ten teken van
 Rechterlijk gezag te voeren.

Dees Keizer, ook hoe spaarzaam anders van
 aart, deedt nogthans onder anderen, in het
 Batavisch Eiland, een vervallen wapenhuis
 ten dienste van de vijftiende Keurbeide der
 Vrijwilligen, onder het opzicht en bestier van
 den Oversten CECILIUS BATO vernieuwen.

Onder ANTONINUS, den Zoon van SEVERUS,
 schijnen de Batavieren in het Jaar 212 niet 212.
 min geacht, en even als te voren tot Keizer-
 lijke Lijfbenden gebruikt geweest te zijn:
 HERODIANUS getuigt tevens van deezen Vorst,

1. AFD. dat hij, door zich op de wijze der Germaanen te kleeden en zijne haren te verwen zich bij deezen landaart ten hoogste deed beminnen.

ALEXAN-
DER SE-
VERUS,
wordt
omge-
bragt.
235.

Of 'er onder de Germanische lijfwachten, die den Keizer ALEXANDER SEVERUS, in het jaar 235 in zijne legertente met veele steeken het leven benamen, ook Batavieren geweest zijn, is ons niet duidelijk gebleeken: gelijk 'er mede zeer weinig van hun te berichten is onder de korte Regeering van eenige volgende Keizeren, die meest allen eenen geweldigen dood ondergingen; en, door het geduurig opwerpen van, en het oorlogen tegen hunne mededingers, het Rijk alomme in roerfelden, verzwakten, en aan de Barbaaren gelegenheid gaven om de Roomsche Wingewesten te overvallen; dezelve te verwoesten, of als hunne eigene bezittingen te gebruiken: gelijk dan de Franken, of Boven-Rhijnsche Germaanen, ten tijde van VALERIANUS, die van Gallië omtrent het jaar 260 zich van deeze gelegenheid mede bediend hebben, om zich in *Batavie* nedertezetten.

AURE-
LIAAN
overwint
de Fran-
ken.
277.

Deeze Franken, die, eenige jaaren laater, gantsch *Gallië* aflicpen, werden door den Bevelhebber AURELIAAN, bij *Maguntiakum* (het tegenwoordig *Mentz*) zo fel geslagen, en vervolgens door Keizer PROBUS, omtrent het Jaar 277 zo gelukkiglijk, bestreeden, dat zij om den vrede moesten bidden, dien zij, te gelijk met een gedeelte van het Land, welk zij overweldigd hadden, verkreegen; onder het gewoon beding nogthans van den Romeinen in den krijg ten dienste te staan.

Dit

Dit vreed-verdrag, waarmede de Batavieren (te gering zeker van magt, om de Franken uit hunne Landen te verjagen) zich toen zullen hebben moeten vergenoegen, werdt echter van de zijde der laatstgemelden welhaast verbroken; zij begonnen namelijk, na het veroveren van verscheide schepen, omtrent de Spaansche en Siciliaansche kusten de zee te schuimen, en in die Landen zelfs veel woestingen aanterechten, komende na eene lange en gevaarlijke reis, zonder veel verlies, behouden in *Batavie* te rug; alwaar de *Saxers*, door dit gelukkig begin gemoedigd, wel haast met hun in het zeeroven zamenspannden, en de Gallische kusten hielpen afloopen.

I. AFD.

Hunne
Zeeschuif-
mingen.

MAXIMIAAN nogthans, wist hun, in of omtrent den Jaare 285 na dat hij verscheide Overrijnsche Volken verwonnen hadt, hun zeeschuimen wel te beletten, en noodzaakte de Franken, om, verzeld van hunnen Koning GENOBON, hem om den vrede te voete te vallen; bij welken hij hun in eenige landen zommige akkers ter bebouwing afstond, mits dat zij zich verbonden naar de Romeinsche wetten te leeven, en niet weder de Wingewesten des Rijks aan te tasten of te ontrusten.

285.

Dan dees vrede werdt door de verraderlijke Franken, zo min heilig; als de voorgaande, onderhouden: zij verbonden zich wel haast met KARAVSIUS, den Landvoogd van Gallië, die zich in Brittanje tot Keizer opwierp; en werden om deeze reden in het jaar 287 door KONSTANTIUS CHLORUS, in hunne nog nieuwe Landen aangevallen, en eene groote menigte van hun gedood, verjaagd, gevangen en weggevoerd.

Worden

uit Bata-
via ge-
jaagd.

287.

I. AFD. Met de geenen, die niet verdreeven waren, vernieuwde dees CÆZAR de reeds te vooren gemaakte verbindtenissen, en verplaatste tevens een gedeelte derzelven in de onbewoonde strecken van het Belgisch Gallië, om daar als Romeinsche onderdaanen te leeven; waarop men wel haast de *Chamaven*, die ook eene bijzondere soort van Franken waren, met de Friezen en andere Volken, nevens de gemelde Franken, ten dienste der Romeinen, ploegen en zaajen, en dus voor eene poos hunne woestheid afleggen zag.

Steken
het hoofd
weder op. Voor eene poos, zeggen we, want ook deeze hunne rust duurde slechts weinige jaaren; met het begin der vierde eeuw, en dus nog bij het leeven, of kort na het afsterven van KONSTANTIUS, staken zij het hoofd weder op, ondernamen het verbond te schenden, den Rhijn over te trekken en in Gallië te vallen.

Hier toe hadden zij zich nu met verscheidene andere nabuurige Volken verbonden, en voor het aangaan van den togt twee Koningen of Veldoversten, naar de wijze der aloude Germanen, gekooren, onder welker geleide, zij reeds tot aan den oever des Rhijns gekomen waren, wanneer zij door de komste van KONSTANTYN den GROOTEN, die zijnen Vader in het Keizerrijk opvolgde, aan de boorden van dien stroom niet alleen gestuit, maar over denzelven in eene hinderlaage gelokt, schielijk overvallen en geslagen, en veelen van hun, nevens hunne beide Koningen levendig gevangen, en daarna wreedelijk om hals gebragt werden: vervolgens werden door denzelfden Vorst, hunne, om deeze nederlaag bedroef-

de

de en verflagene Landslieden , onverhoeds op het lijf gevallen , en bijnaer geheel en al verdelgd. I. AFD.

Na den dood van KONSTANTYN , deeden zij in het jaar 341 weder eenen inval in Gallië, wanneer zij door KONSTANS, eenen der Zoonen van deezen Keizer , beoorloogd ; doch eerlange , zo men wil , door hemzelven , met aanmerkelijke geschenken , tot het aangaan van een vredeverdrag , omgekocht werden. Doen een
inval in
Gallië.
341.

Deeze vrede verbraken de wispeltuurge en oorlogzieke Franken weder binnen weinige jaaren ; verbonden zich met *Allemanen* en *Saxers*, onder verscheidene Koningen ; hervatteden hunnen overtocht over den Rhijn , en keerden , na het vermeesteren van veele steden , en het verwoesten der bij en omgelegene landen , met rijken buit en veele gevangenen beladen , naer hun Land te rug.

KONSTANTIUS , onder wiens regeeringe dit voorviel , zondt hier op zijnen Neef , den Veldheer JULIAAN , (in de Kerkhistorie , onder den naam van den Afvalligen berucht,) met een leger naer Gallië , die aldaar in het jaar 356 verscheiden steden innam , en eene ijsfelijke slachting onder de *Alemanen* aanrechte. 356.

In het volgend jaar tastte hij bij *Regensburg* een' en anderen geweldigen hoop dier Volken aan , welke hij door den kloeken bijstand der Batavische hulpbenden , ten eenemaal versloeg.

In het jaar 358 toog JULIAAN , na den winter te *Parijs* doorgebracht te hebben , tegen de *Saliërs*, (dus mischien naar oude woonplaatzen in Frankenland , aan de Rivier *Sala* , geheeten , en nu in *Batavie* woonende,) te velde, JULIAAN
DE AFVAL-
LIGE ON-
derwerpt
de *Saliërs*.
358.

1. AFD. velde, en bragt deeze Volken, die zich al bid-
dende, nevens hunne vrouwen en kinders, aan
hem kwamen onderwerpen, met weinig moei-
te tot reden, vergunnende hun op hun de-
moedig verzoek, het bewoonen van een ge-
deelte der Landen, die zij alreeds bezaten:
vervolgens ook de *Chamaven* overwonnen, en
door eenige voorwaarden van vrede aan zich
verbonden hebbende, scheen de rust dus verre
genoegzaam in deeze gewesten hersteld.

De *Quaden* ver-
dryven
dezelven.
Niet lange echter duurde deeze rust voor
de *Salliërs*: de *Quaden* namelijk, eene zekere
soort van *Saxers*, aan den *Donau* woonende,
en, door anderen uit hun Land verdreeven
zijnde, kwamen met eenige schepen den Rhiijn
af, en in het Eiland *Batavie*, omtrent de woo-
ningen der *Salliërs* te landen, en verdreeven
dezelven geweldigerhand; waarop het grootste
gedeelte derzelven, zich onder de heufche be-
fcherminge van JULIAAN in gezelschap hunner
Koningen, over den Rhiijnstroom begaf: ter-
wijl de *Quaden* of *Saxers*, na zich lange in de
boschen met nachtroverijen te hebben opge-
houden, ten laatste tot vrede gedrongen werden,
onder voorwaarde van de wapenen nooit tegen
de Romeinen te mogen opvatten: schijnende
dit volk zijnen naam in het Rhiijnlandsche Dorp
Sasfen-heim nagelaten, doch zich vervolgens
verder uitgebreid te hebben, dewijl een ge-
deelte van Gelderland en Westvriesland, vol-
gens de oude Kronijkschrijvers, weleer *Neder-Sasfen*
geheten is: de naam *Batavie*,
nu slechts in dien der *Betuwe* bewaard, begon
nu mede allengskens te verdwijnen.

Naams-
oorsprong
van het
dorp *Sas-
fen-heim*.

363. JULIAAN, in het jaar 363, in eenen slag
tegen

tegen de *Perſen* gefneuveld zijnde , werdt JO-
 VIANUS , die den Christen Godsdienst beleedt ,
 in 't Oosten tot Keizer gekoozen ; welke
 keuze zommigen Batavieren , in *Neder-Pannonie*
 zich bevindende , derwijze mishaaide , dat zij
 LUCILIAAN , den bloedverwant des Keizers ,
 die hun deeze tijding bragt , in hunne woede
 het leven benamen. Omtrent deezen tijd ver-
 bonden zich hier te Lande ook alle Franken ,
 Batavieren , en andere Gebuurvölker , tot eenen
 inval in Gallië , die ook in het jaar 366 ge-
 ſchiedde , wanneer het Romeinsch leger aldaar
 door hun op de vlugt werdt geſlagen : maar
 naderhand werden zij zelfs ook geſlagen , en
 door Keizer VALENTINIAAN , den Opvolger
 van JOVIAAN , in hun eigen Land beſtreden ,
 en weder voor eenen tijd beteugeld.

I. AFD.

366.

In het begin der vijfde eeuwe werden Gallië
 en andere Wingewesten , onder de meerderja-
 righeid van HONORIUS , door de *Alaanen* ,
Wandaalen , *Sueven* en andere woeste Volken
 overſtroomd ; bij welke gelegenheid de Landen
 der *Franken* , *Saliërs* en *Batavieren* , mede
 geenen geringen overlast leeden , en zommigen
 dier Volken tot bewooners ſchijnen gekregen
 te hebben ; gelijk men wil dat de *Sueven* zich
 toen in Zeeland nedergezet , en den naam van
Zeeuwen aangenomen zouden hebben.

Oor-
sprong
der Zeeu-
wen.

In het jaar 410 kwamen ook *Wester-Gothen* ,
 na het bemagtigen van *Rome* , zich in Gallië
 en de nabuurige gewesten , en dus ook waar-
 ſchijnlijk hier te lande nederſlaan ; verzeld van
Herulen , *Sclaaven* , *Wiltē* en anderen , van
 welken men in de oudere en latere naamen
 van zommige plaatzen , nog de geheugenis
 meent

410.

I. AFD. meent te vinden. — Zeventien jaaren later, zijn de Franken in eenen waterstrijd door AËTIUS overwonnen, en in het jaar daaraan van hunne Landen, aan den linker oever van den Rhijn gelegen, beroofd geworden; doch KLODIUS hun Koning bewerkte door zijnen Zoon' een verbond van vriendschap met Keizer VALERIAAN, en zedert hebben de Franken hierom de Romeinen nu en dan eenige krijgsciensten bewezen. — In het jaar 446

De Saxen
steeken
na Brit-
taniën
over.

446.

463.

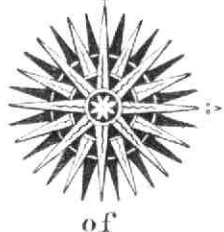
of daar omtrent, gingen de Saxen en de Friezen, onder HENGIST en zijnen Broeder Horsa, naer *Brittanje*, welk geheel Eiland zij, vergezeld van *Anglen* en *Futten*, eerlange overstroombden; nemende de overige Friezen toen het gewest in, welke de Saxers ontruimd hadden; zijnde al het Land, welk benoorden den Rhijn en de Maas gelegen, ten weste door de Schelde, en ten ooste door de Elve en Lauwers bepaald wordt, zedert door hun *Friesland* genoemd. Ten zelfden tijde zijn de Franken en andere Germaanen, weder in *Gallië* gevallen, en in of omtrent het jaar 463 veroverden de eerstgemelden *Keulen*, en vervolgens de Eilanden der Saxen, (die benedenkelijk gelegen geweest zijn bewesten de *Wezer*, boven *Oostvriesland*, om dat 'er verscheide veldslagen in dien tijd omtrent de *Wezer* zijn voorgevallen) wordende deeze Eilanden als toen deerlyk verwoest: deeze vijandlijkheden eindigden met een verdrag, waar bij de Saxers zich aan CHILDRIK den Koning der Franken schijnen onderworpen te hebben.

Dan, onder alle die omkeeringen hier te Lande, hoort men niets meer van de Bara-
vie

GEOGRAPHISCHE TAFEL
der Midden-Eeuw

VAN
HOLLAND, ZEELAND
en
VRIESLAND.

DE NOORD-

DUITSCH-

ZEE.

Mond van de Schelde

Schooneveld

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

W. de Schelde

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

Mond van de Oude Rijn

- Let! A. Het land HOLLAND of OUD-HOLLAND, het welk nu ZUID-HOLLAND genoemd werd.
B. De Hollandfche grens, strekkende tot aan het Slot van Delft.
C. De Hollandfche grens, tot aan Leyden.
D. De Hollandfche grens, tot aan Haarlem.
E. De Hollandfche grens, tot aan de Abdy Egmond.

Eertijds met de algemeene Naam van Noord-Holland genoemd.

Schaal van 10 uren gaans.

W. de Schelde

vieren gewagen: eene enkele bende dier befaamde Volken, lag alleen te deezen tijde nog te *Batavie* in *Rhetie* in bezettinge; en zommige oude krijgslieden onder hen, hebben in *Gallië* eenige Landen ter bebouwinge verkregen; gelijk zommigen mischien ook omtrent den *Donau* met eenig land beschonken zijn: waarom *Pasfau* by eenigen *Patavi* en *Batavia* genoemd is: voor het overige schijnen zij in de Romeinsche legers versmolten, door de Romeinen verplaatst, ten deele door de vreemde Volken gedood, of uit het Land gejaagd, en ten deele onder de Saxers, Franken en Friezen, vermengd geworden te zijn; waar door hun naam eerlange, hier te Lande, geheel buiten gebruik geraakt is.

Wanneer het Westersch Keizerrijk, welk reeds lange te vooren ten val geneigd hadt, in den jaare 476 na het afzetten van Keizer AUGUSTULUS, of MOMYLUS, den Opvolger van JULIUS NEPOS, een volslagen einde hadt genomen, werden de *Franken*, *Saxers* en andere Volken, hier door waarschijnlijk, niet lange daarna genoodzaakt, een verdrag aan te gaan met EVARIK, den Koning der Westergothen, aan wien zij eene soort van oppergezag hierbij toekenden, en waarschijnlijk voor zich het vrije bezit der toen bewoonde Landen bedongen zullen hebben.

SYAGRIUS, die te *Soissons* zijn hof hieldt, SYAGRIUS onder den tijtel mischien van Koning der *Romeinen*, was nog een der geenen, die zich in de Gallische Landschappen een onafhankelijk gebied scheenen aan te matigen; en, om zijne schranderheid in het beslechten der geschild.

I. AFD. schillen, bij *Bourgondiërs* en *Franken*, te deezen tijde, in hooge achtinge; doch KLOVIS, de Koning der *Salische Franken*, die zijn gezag met nijdige oogen beschouwde,

486. tastte hem in het jaar 486 met een leger aan, en deed, na hem overwonnen en gevangen te hebben, onthalzen: ook maakte hij zich vijf jaaren later, meester van het Gewest der *Tongren*, of het Land der *Thuringers*, volgens anderen, en overwon de *Alemannen*, *Saxers* en *Friesen*; welker eersten hij zich geheel onderwierp, zonder dat men weete hoe het met de laatste Volken afliep; (die toen de gewesten bewoonden, welke nu Vereenigde Nederlanden heeten:) gedu-

KLOVIS
neemt den
Christen
Gods-
dienst
aan.

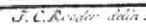
510.

rende dien slag, nam KLOVIS, naar men wil, den Christen Godsdienst aan, liet zich naderhand doopen, en eigende zich in het jaar 509 of 510 de waardigheid toe, van Burgemeester des Romeinschen Rijks in het Westen: om welk ampt te meer klems bij te zetten, hij, zo door list, als geweld, zich van veele Frankische Koningen en hunne Landen meester maakte, en daardoor den grond der Frankische Heerschappije in Gallië zo vast maakte, dat dezelve daarop heden nog gevestigd blijft.

Na zijn affterven werdt zijn Rijk onder zijne vier Zoonen verdeeld, en THEODORIK, de oudste, uit eene bijzit geboren, verkreeg Oost-Frankrijk, waaronder toen ook de *Zeeuw-sche Eilanden*, met een gedeelte van *Gelderland* en *Holland* gerekend werden: THEODEBERT, zijn Zoon, die in het Jaar 513 of wat laater, de *Deenen* van de Gallische Kus-

513.

ten

en verdreef, en hun den aldaar geroofden buit ontjoeg, volgde in het Jaar 534 zijnen toen overleden vader in de regeeringe op: zijne zuster THEODECHILDE was eene ijverige Vorstin in den Christen Godsdienst, hebbende veele Kloosters en Kerken gesticht, en wordende in haar grafscrift, dat nog voor handen is, de Kleendochter, Dochter, Vrouw en Zuster eens Konings genoemd, zijnde zij gehuwd geweest aan HERMEGISKEL, en na zijn dood, aan deszelfs Voorzoon RADIGIS, een Koning der *Warners*, die toen het tegenwoordig Rhijnland bewoonden, en van welken men meent dat de naamsgeheugenis nog, in dien van het oude *Warmond* bewaard wordt.

I. AFD.

THEODEBERT in den jaare 547, en deszelfs Zoon THEODEBALD, na eene zevenjarige regeering, in het Jaar 554 overleden zijnde, zonder manlijk oir na te laten, nam KLOTARIS, een der Oud-oomen van THEODEBALD, Oost-Frankrijk in bezit, na dat hij te vooren de Saxers, omtrent den *Weser* woonende, en nu weerspannig geworden zijnde, een- en andermaal geslagen, en hen tot het opbrengen eener jaarlijksche schattinge van 500 koejen verplicht hadt; doch deez in het jaar 555 die schatting niet alleen geweigerd, maar zelfs eenen inval in Frankrijk gedaan hebbende, werden door KLOTARIS, toen ze met den buit naer huis keerden, wederom aangetast; doch behaalden toen, na een wanhopig vechten eene volslagene overwinning op dien Vorst, die voords genoodzaakt was hun eenen voordeeligen vrede toetestaan.

547.

554.

KLOTARIS overwint de Saxers.

C

wei-

I. AFD. welken hij, door zijn volk gedwongen tegen hen te vechten, weinige dagen te voren, ondanks hunne nederige voorwaarden, hadt moeten weigeren.

Wordt
Koning
van
Frankryk.
558.

In het jaar 558 verkreeg KLOTARIS, na het afsterven van zijnen Broeder CHILDEBERT, het gebied over geheel Frankrijk; doch liet, drie jaren later, door zijnen dood, dien wijd-uitgestrekten Staat, zijnen vier zoonen na: onder welken de derde, SIGEBERT genoemd, Oost-Frankrijk verkreeg, doch welhaast met zijne Broederen, en onder deezzen vooral met CHILPERIK, den onrustigsten van allen, in onlusten gewikkeld werd; deez' ontnam hem verscheidene steden, doch werd eindelijk

575. in het jaar 575 over de *Seine* terug gedreven, en in het volgend jaar binnen *Doornik* belegerd, welke stad hij hadt doen versterken: hier vondt SIGEBERT zijnen dood; want FREDEGUNDE, zijn Broeders vrouw, deedt hem onverwachts, door twee omgekochte moordenaaren, met vergiftigde mesfen, in het aanzien van zijnen ganschen hofstoet, verraderlijk ombrengen.

CHILPERIK
wordt
vermoord.

CHILPERIK stelde zich toen in het gebied over Oost-Frankrijk, en verwekte door zijne groote magt, zo veel vreeze onder de Friezen en andere Overrhijnsche Volken, dat zij niet tegen hem durfden ondernemen; maar BRUNECHILDE, de Weduw van SIGEBERT, onverzoenlijk tegen hem verbitterd wegens den moord haars mans, deedt hem, eenige jaaren daarna, te weten in het jaar 584, onder het belegeren van *Toulouse*, even verraderlijk, door eenen gehuurden moordenaar, van

het

het leven beroven; hoewel anderen deeze I. AFD.
 ondaad aan zijne eigene Gemalinne FREDEGUNDE
 toefschrijven.

CHILDEBERT II. zoon van den omgebrag- CHILD-
 ten SIGEBERT in het jaar 583, door den ge- BERT II.
 melden CHILPERIK voor Koning van Oost- verdelgt
 Frankrijk erkend, regeerde naar het schijnt de War-
 vredig genoeg; doch in het jaar 595 verwek- 595:
 ten de voorgemelde *Warners*, in Rhijn-
 land; eenen opstand; onzeker om welke re-
 denen, tegen hem; maar voerden weinig
 uit, en hunne geringe magt werdt weldra
 door het leger van CHILDEBERT derwijze ge-
 flagen, dat ze op eenige weinigen na geheel
 uitgerooid, en zedert geheel vergaan of on-
 der anderen versmolten zijn. — Na den
 dood van CHILDEBERT in het jaar 596 werdt 596:
 zijn Rijk onder THEODEBERT en THEODORIK,
 zijne Zoonen, verdeeld; van welken de eer-
 ste Oost-Frankrijk kreeg: beide deeze broe-
 ders geraakten welhaast met elkanderen; over
 de erfenis, in oorlog; en, na dat zij beiden
 in het jaar 613 kort na elkanderen omgeko- 613:
 men waren; geraakte het Rijk aan KLOTA-
 RIS II. Zoon van CHILPERIK, die te *Soissons*
 zijn hof hieldt; en, in het jaar 622 de re- 622:
 geering over Oost-Frankrijk aan zijnen Zoon DAGOBERT
 DAGOBERT afstond, welke Vorst, na vier à overwint
 vijf jaaren, met de *Saxers* in oorlog geraak- de Sa-
 te: deeze zich onafhankelijk willende maa- xers, enz:
 ken, hadden een verbond aangegaan met de
Friezen en andere ongelegene Volken, en
 eene groote magt bijeen gebragt; doch wer-
 den door DAGOBERT, wien zijn Vader KLO-
 TARIS zelf met een aanzienlijk leger te hul-

I. AFD. pe gekomen was, bij de Rivier de *Weser* ten eenenmaale geflagen, en hun land, alomme te vuure en te zwaarde verwoest: de jonge manschap en de vrouwen, werden te schepe naar *Frankrijk* vervoerd, en aldaar ten behoeve des Konings verkocht: als toen zoude *ELIGIUS*, een beroemd goudsmid en muntmeester des Konings, onder den naam' van *St. ELOY* bekend, op eigen kosten, eene menigte dier ongelukkigen, vrijgekocht, van het noodige verzorgd, en weder naer hun land hebben laten keeren, of, zoo zij verkoozen bij hem te blijven, hen in den Christen Godsdienst onderwezen, en hen eer als broeders, dan als slaaven behandeld hebben.

S'ELOY,
zyne wel-
daadig-
heid, enz.

Te dien tijde schijnt Koning *DAGOBERT* zich ook meester te hebben gemaakt van het Slot *Wiltensburg* bij *Utrecht*, vanwaar de *Friezen*, toen nu de *Saxers* naer *Brittanje* getrokken waren, de *Wiltens*, een overblijfsel van den gemelden landaart verdreven hadden; en waar- schijnlijk heeft *DAGOBERT*, toen aldaar mede een Christelijke kerk of kapelle, aan den *H. THOMAS* gewijd, doen bouwen, welke hij afhankelijk stelde van den Bischof van *Keulen*, onder voorwaarde (die nogthans luttel naargekomen werdt) van aldaar in persoon, onder de ongeloovige *Friezen*, den Christen Godsdienst te prediken en uittebreiden: deeze Kerk is dan ook, eenigen tijd daarna, door de Ongeloovigen weder geheel vernietigd geworden.

DAGO-
BERT
sticht een
kerk te
Wiltens.

631. In het jaar 631, (drie jaaren na den dood van *KLOTARIS*,) ontsloeg *DAGOBERT* de *Saxers*, die zich verplicht hadden om de grenzen zijns Rijks,

Rijks, tegen de *Winiden*, eene soort van *Sclaven* te beveiligen, van hunne gewoone schar-
tinge; 'en alhoewel zij zeer weinig tegen dit
volk konden uitrechten, zij bleven niet te min
van den ouden last bevrijd. — DAGOBERT 638.
in het Jaar 638 gestorven zijnde, liet zijnen
Zoon SIGEBERT, in de regeeringe over Oost-
Frankrijk, welke hij hem al twee jaaren te vooren
had opgedragen; terwijl deeze, zich meest be-
zig houdende met het bouwen van kloosteren
en godsdienstige gestichten, de zorg zijns Rijks
liet berusten op GRIMOALD, zijnen Groot-Hof-
meester, wiens beide Zusters GEERTRUID en
BEGGA, zich door diergelijke godvruchtige wer-
ken vermaard gemaakt hebben; zijnde door de
eersgemelde, waarschijnlijk eene kapelle ge-
sticht, ter plaatze daar *Geertruidenberg* nu ligt,
alwaar zij eeuwen lang, als eene Heilige geëerd
is; gelijk men ook hier te Lande, bij ze-
kere gelegenheden, ter harer gedachtenisse
menigen ruimen vreugdebeker, onder den naam
van *Sinte Geerden minne*, geledigd heeft: door
BEGGA, is, zo eenigen willen, de orde der
Begijnen ingesteld.

Onder SIGEBERT's regeering werdt dan, ELIGIUS, of s'eloy, predikt onder de Friezen, enz.
gelijk men denken kan, veel werks gemaakt
van het bekeeren der ongeloovigen dezer Lan-
den: de Goudsmid ELIGIUS, om zijne als goud
beproefde deugd, tot Bischof van *Noijon*
verheven; werdt met de zorg der bekeeringe
van een gedeelte van *Vlaanderen* belast, dies
hij, na ook den Antwerpenaaren het Euan-
gelie gepredikt te hebben, zich mede naar
de Friezen, Sueven, (of Zeeuwen) en andere
Barbaren begaf, onder welken hij eene mer-
kelijke

I. AFD. kelijke verandering in hunne zeden te weeg bragt; welke echter niet zo bestendig was, of het bijgeloof en de verbastering braken weder, na zijn vertrek of dood, onder die Volken door.

DAGO-
BERT II.
wordt
Koning
van Oost-
Frankryk
656.

Wordt
in balling-
schap ge-
zonden.

Na den dood van SIGEBERT, in het jaar 656 voorgevallen, wordt deszelfs Zoon DAGO-BERT II. door GRIMOALD, die al het bewind in handen hieldt, wel op den Oost-Frankischen troon gezet, doch niet lange daarna, onder voorwendzel van zijn overlijden, als balling, naer *Ierland* verzonden, en zijn eigen Zoon CHILDEBERT II. tot DAGOBERTS Opvolger verklaard; doch KLOVIS II. oom van DAGO-BERT, (die ook nog in het evengemelde jaar overleedt,) wist deeze oogmerken van GRIMOALD niet alleen te vrijdelen, maar zich ook van hem en zijnen Zoon te verzekeren, en zich in het opper-bewind te stellen. Zedert geraakte Oost-Frankrijk, gedurende eenige jaaren, nu in deeze, dan in geene handen; tot dat men DAGOBERT II. die nog in *Ierland* omzworf, in den Jaare 674, door behulp en medewerkinge van WILFRID, Bisschop van *York*, weder herwaards deed komen, en op den vaderlijken troon herstelde.

Hersteld.
674.

WIL-
FRID:
zijne ver-
richtin-
gen.

Gemelde Bisschop WILFRID, (om ook nog iets van deezen Apostel der Friezen te melden,) was van natuure trots en heerschzuchtig, en leidde niet alleen zulk een Vorstelijk leven, dat hij zich van eenen grooten stoet vergezellen, en uit gouden schotelen opdischen liet, maar ijverde zelfs met zo veel drifts voor de gewoonte der Kerke van *Rome*, en voor zijn eigen onbepaald gezach, dat EGFRID, Koning van

van *Northumberland*, hem in het Jaar 677. I. AFD.
677.
deed afzetten. Hier over gebelgd, reisde hij naer Rome, om zich deswege bij den Paus te beklagen. In zijnen togt derwaarts deedt hij Friesland aan, alwaar de Koning *ADGILLUS* hem minzaam ontving, en, geduurende zijn winter-verblijf aldaar, vergunde, om het Euangelie te prediken, het welk hij, met zo veel vruchts deed, dat veele duizenden toen het Christelijk Geloof aannamen, en openlijk gedoopt werden. Zedert voor den Paus zich verantwoord hebbende, is hij, na *EGFRIDS* dood, weder in zijnen zetel hersteld; vervolgens weder daarvan ontzet, en ook andermaal door Pausfelijk gezach 'er wederom ingebracht, en eindelijk in het Jaar 709, in hoogen ouderdom overleden. Sterft.
709.

DAGOBERT II. (Om tot deezen nu weder te keeren) bezat niet lange het Rijk, maar werdt, weinig tijds na zijne herstelling, nevens zijnen Zoon *SIGEBERT*, terwijl hij op de jagt was, vermoord. De Oost-Franken koozen toen wel zijnen tweeden Zoon *THEODORIK*, die in een klooster was opgevoed, tot Koning, doch seldten het Opperbewind in handen van twee hunner Edelen, onder welken *PIPYN VAN HERSTAL*, of de dikke, was; die zich wel haast al de klem der regeeringe eigen maakte, en zijnen Vorst en het Rijk, jaaren achter een, in eenen oorlog tegen deszelfs Oom, den West-Frankischen Koning *THEODORIK*, verdaadigde, en deezen ook in eenen veldslag in het Jaar 687 gevangen nam; waarna hij, onder den titel van Groot Hofmeester, zo wel het West- als Oost-Frankisch Rijk, volstrektelijk regeerde.

687.

I. AFD.

WIG-
BERT EN
WILLE-
BRORD.PIPVN.
overwint
de FRIE-
ZEN.
692.

693.

Omtrent deezen tijd, waren ook twee Engelfche Monniken, WIGBERT en WILLEBRORD geheeten, de een na den anderen uit Engeland; in Friesland gekomen, om 'er het Euangelie te prediken; doch vondt hunne prediking toen weinig ingangs, en de Friezen werden, kort daarna, in eenen Oorlog met de Franken gewikkeld, en in het Jaar 691 door PIPVYNG aangevallen, en hun Koning RADBOUD, na het verlies van eenen veldslag in het Jaar 692, genoodzaakt een verdrag te sluiten met PIPVYNG, waarbij de Friezen aan het Frankifche Rijk onderworpen, en cijsbaar gemaakt werden. — Toen ondernam WILLEBRORD (*), (die zich alvorens door Paus SERGIUS I. hadt laten volmagtigen en tot Aartsbisfchop der Friezen inwijden, in zijne terugkomst het Eiland *Walcheren* aangedaan, en aldaar zich tegen de afgoderije, naar men wil, gekant zoude hebben) in het jaar 695 andermaal in Friesland, onder het gezach van PIPVYNG, het Euangelie te verkondigen; alwaar RADBOUD en zijne Friezen, intusfchen niet alleen volhardden in het hardnekkig tegenftaan dier prediking, maar ook door ge-
duurige invallen in het Frankifch gebied, genoeg dedden zien, welk eene afkeer zij hadden, zo wel van den Frankifchen Godsdienft, als

(*) Dees WILLEBRORD heeft hier te Lande veele kerken geficht, en zich door zijne prediking berucht gemaakt. Te *Heilo*, in *Westvriesland*, is nog de WILLEBRORDS put bekend, welke op zijn bevel gegraven, en met een wonderdoend water voorzien zoude zijn. Hij is, als eerfte Bisfchop van *Utrecht*, den 6 van Slagmaand van het jaar 737, aldaar overleden, en in de Abtdije *Epernach* bij *Trier*, die hij zelf geficht had, begraven.

als van het verdrag, onlangs met hun aangegaan. Dit verwekte anderwerf, in het jaar 697, eenen openbaren oorlog, in welken PIPYN de overwinning en eenen grooten buit, nevens de sterkte of Stad *Utrecht*, zo men wil, te beurte viel; waarna hij zich weder met RADBOUD bevredigde, onder mits, bedenkelijk, dat dees zijne Dochter THEUDESINDE, aan zijnen tweeden Zoon' GRIMOALD ten huwelijk gawe; welke echt kort daarna voltrokken, doch GRIMOALD vervolgens door beleid van zijne vrouw, en mogelijk van zijnen Schoonvader, mede in het jaar 714, in St. Lamberts Kerke te *Luik*, onder het doen zijner gebeden, verraderlijk omgebragt is.

I. AFD.

697.

GRIMO-
ALD ver-
raderlijk
ver-
moord.
714.

Tot aan den dood van PIPYN, die in den herfst in het jaar 714, (na den moord van zijnen Zoon sel gewroken te hebben,) overleedt, schijnt alles van buiten in tamelijke ruste gebleven te zijn; dan, in het jaar 715 voegde RADBOUD, uit eenen ingewortelden haat tegen het geslacht van PIPYN, zich bij de misnoegde *Franken* onder RAGANFRID, en sloeg de benden van KAREL MARTEL bij *Keulen*, derwijze dat KAREL zelf ter naauwer nood zich door de vlugt wist te redden: maar in het volgend jaar werd hij van de *Franken* onder KAREL MARTEL's gebied staande, overvallen en op de vlugt gejaagd; waarna een verdrag volgde, bij welk hij beloofde den Christen Godsdienst aan te neemen. WOLFRAN Biscop van *Sens* in *Champagne*, die kort daarna WILLEBRORD in het bekeeren der *Friezen* ondersteunde, zoude ook, na dat 's Konings Zoon zich hadt laten doopen, aan den Koning zelven den doop verrichten; maar wat gebeurt 'er? toen

715.

KAREL
MARTEL
overwint
de *Frie-
zen*.

I. AFD. men te *Hoogtwoude* of *Medeblik* daartoe de
 Vonte gereed gemaakt, en RADBOUD den eenen
 RAD. BOUT: zijn voet daarin reeds gezet hadt, vraagt hij, waar
 doop. het groot getal zijner afgestorvene voorouderen
 vervaren ware? en kreeg ten antwoord, dat
alle ongedoopten zekerlijk verlooren waren; dit
 deed hem den voet te rug trekken en verklaren,
 dat hij liever met de menigte zijner ongedoopte
 voorouderen in het zalig gewest van *Wo-*
dan, dan, met den geringen hoop der Christe-
nen, in den Hemel zijn wilde. — WOLFRAN
 vertrok hierop, en RADBOUD, die al verscheidene
 jaaren aan eene slepende ziekte gekwijnend hadt,
 stierf zo kort hierna, dat hij op den derden dag
 begraven werd.

Na den dood van RADBOUD genooten de
Friezen onder de regeering van zijnen Zoon'
 POPPO, POPPO eenige jaaren rust; en van deezen kren-
 geest, de gen de Euangelie-predikers volkomene vrij-
 Euange- heid, om hunne leer alomme voort te planten;
 liepredi- kers vrij- doch, terwijl de Groot-Hofmeester KAREL
 kers vrij- heid. MARTEL de handen vol hadt met den oorlog te-
 gen de afgevallene *Saxers*, en *Aquitaniërs*, en
 Opstand der Frie- de met hun verbondene *Sarrasijnen*, besloot
 zen, onder POP- POPPO, (om welke redenen is onbekend) de
 der POP- beloofde trouw te verbreken, en pleegde, naar
 no. het verhaal van de *Frankische Kronijkschrijve-*
 ren, veele wreede vijandlijkheden tegen de
 735. *Franken*, om welken te wreken, en de *Friezen*
 eens, vooral te betugelen, KAREL hen in het
 jaar 736 te water en te lande, in hun eigen
 land, op *Westergo* zo gelukkig met eene welbe-
 mande vloote, kwam bespringen, dat hij hun
 eene volkomene nederlaag toebragt, in welke
 Worden te onder- POPPO sneuvelde, en daar door dit moedig volk,
 gebragt.

na het uitrooijen hunner *Afgodische* tempelen, en gewijde boschen, en na het elendig verwoesten van hunne Landen, op nieuw ter onderwerpinge aan de Franken gedwongen werdt.

I. AFD.

Vijf jaaren daarna, te weten op den 22sten van wijnmaand des jaars 741, stierf KAREL MARTEL, nalatende twee wettige Zoonen, KAROLOMAN en PIPYN; waar van den eersten Oost- den anderen West-Frankrijk ten deel viel; en de eerstgemelde zijn Erfrijk onder den tijtel van Hertog en Prins der *Franken*, op zijnen eigen naam, regeerde: al in het begin van zijne regeeringe gaf hij aan BONIFACIUS, Bisschop van *Mentz*, bevel, om eenen nieuwen Bisschop van *Utrecht* te wijden, waar toe GREGORIUS van *Trier*, eerlange verkoren werdt: BONIFACIUS zelf, die ook WINFRID geheeten en in het jaar 717, reeds hier te lande gekomen was, hadt na den dood van WILLEBRORD, het Utrechtsche Bisdóm eenen tijd lang, als *Coadjutor*, (waar- in hij den eerstgemelden al drie jaaren lang hadt bijgestaan) bediend; doch was in het jaar 723 naar *Rome* ontboden, aldaar tot Bisschop gewijd, en zedert door KAREL MARTEL met het opengevallen Bisdóm van *Mentz* begiftigd: uit zijne brieven blijkt, dat de Christenen hier te lande, ten aanzien der Afgodendienaren, toen nog een zeer gering getal uitmaakten; dat zij hunne slaven aan de Heidenen verkochten om opgeofferd te worden; dat zij gaarne het vleesch zo van wilde, als tamme paarden aten, als ook rauw spek; dat hunne Priesters zelve zeer ongeregeld leefden, zich aan ontucht, dronkenschap, kwaadspreken en andere zonden overgevende; dat zij ter jagt, ja ten openbaren oor-

741.

BONIFACIUS wijdt een nieuwen Bisschop van *Utrecht*.

I. AFD.

742.

loge zo tegen Christenen als Heidenen, op-
trokken, in het leeren en doopen verscheidene
ongeregeldheden begingen, en zomwijlen zelfs
het Latijn niet verstonden; als ook buiten wet-
tige ordening meest al, en buiten het opzicht
van eenen Bisschop leefden: — onder zijne
voorzitting werd ook in het jaar 742, op de
beschrijving van KAROLOMAN, eene Kerkelijke
Vergadering in Frankrijk gehouden, in welke
het houden van diergelijk eene bijeenkomste
jaarlijksch, tot weering van verscheidene onge-
regeldheden, beslooten; en onder anderen,
aan de Geestelijken ook de jagt, en het vol-
gen van den oorlog verboden werd.

Eene fraaje schets van zijne handelwijze in
het bekeeren der Heidenen hier te lande, en
in het verzorgen van zich en zijne Priesteren,
en van de mocite, welke hij aanwendde om
de H. Schriften te laten uitschrijven, vindt men
elders, die des lezens overwaardig, doch te
lang is, om hier ingelascht te worden; en te
waardig, dan dat ze verkorting zoude lijden.

De Sa-
xers wor-
den
onder-
worpen.

744.

De *Saxers*, die in of omtrent het jaar 742,
weder tegen de *Franken* opgestaan en vervol-
gens met de *Friezen* vereenigd waren, onder
RADBOUD, Heer' van Neder-Friesland; werden
in het jaar 744, door KAROLOMAN, met behulp
van zijnen Broeder PIPYN, na het gevangen ne-
men van hunnen Hertoge DIRK, weder tot
onderwerping aan het *Frankisch* gebied ge-
dwongen; bij welke gelegenheid ook een ver-
drag met de *Friezen* schijnt getroffen te zijn.

KARO-
LOMAN
staat van
de regee-
ring af.
746.

In het jaar 746 stondt KAROLOMAN, het zij
uit eenen heimelijk in hem verwekten weêrzin
in de regeeringe, het zij uit liefde tot het geest-
lij-

like leven, de regeering aan zijnen evenge- I. AFD.
 melden Broeder af; en aanvaardde te *Rome*, in
 een Benedictijner Klooster, den Monniks-
 kap. — PIPYN daarentegen de oproerige
Saxers, kort daarna, een en andermaal aan zijn
 gebied onderworpen hebbende, en zich nu
 van geheel het *Frankisch* Rijk meester ziende,
 besloot welhaast zichzelven onafhankelijk te
 maken, en CHILDERIK III, die tot hier toe den
 naam van Koning hadt gevoerd, dien tijtel te
 ontnemen: hiertoe, door heimelijke hulpe van PIPYN
wordt tot
Koning
gezalfd.
 BONIFACIUS, de Pauslijke toestemming ver-
 kregen hebbende, werdt hij in het jaar 751,
 door denzelven tot Koning gezalfd, na dat hij
 CHILDERIK van den troon gestooten en in een
 klooster gesteecken hadt. 751.

BONIFACIUS, door deeze en andere wegen
 zich diep in de gunste van PIPYN gewikkeld
 hebbende, werdt zedert ook, ondanks de te-
 genkantingen van den Keulschen Bischof HIL-
 DEGARIUS, in het opzicht over de Utrecht-
 sche Kerk, door het Pauslijk gezach van STE-
 VEN III, bevestigd, en ondernam, met een
 deel gewapende Bedienden of Soldaten, hem
 ter zijner bescherminge, mogelijk door PIPYN
 medegegeven, in het jaar 753, zijne laatste 753.
 prediking onder de *Friezen*: dit scheen in het
 eerst zeer wel te zullen slaagen; maar wanneer
 hij te *Dokkum* was angekommen, en zijne
 tenten aldaar had doen neder slaan, werdt hij
 door de woedende *Friezen* overvallen, en, na
 dat hij zijn volk de weerloosheid en het lij-
 den aanbevolen hadt, door de aanvalleren met
 drieënvijftig der zijnen van het leven beroofd, BONIFA-
CIUS
wordt
onge-
bragt.
 op den 5den van zomermaand in het jaar 754;
754.

I. AFD. wordende zijn lijk eerst te *Utrecht* ter aarde besteld; doch naderhand uit het graf geligt, en volgens zijne uiddruklijke begeerte, in de Abtdij van *Fulda* begraven.

758. In het jaar 758 vielen de Saxers weder de Franken af; doch werden, na eenen kloeken tegenstand, door PIPYN overwonnen, en tot eene jaarlijkse schatting van driehonderd paarden verplicht. — Na deeze en meer andere merkwaardige zegetogten, zo in Italië als elders, overleedt dees Frankische Vorst den 28 van herfstmaand 768; nalatende twee Zoonen, die het Rijk onder elkander verdeelden, van welken KAREL, zedert onder den

KAREL
DE GROO-
TE he-
dwingt de
Saxers.

De Frie-
zen ver-
liezen het
recht op
hun va-
derlijk
erfgoed
785.

toenaam van den GROOTEN beroemd geworden, na den dood van zijnen kinderloozen Broeder, drie jaaren later, geheel het Rijk in handen kreeg; en straks daarna de Saxers, die al wederom oproerig geworden waren, dermate bedwong, dat zij in grooten getale, den Christen Godsdienst aannamen, en sterke bezetting in eenige sterkten in hun Land dulden moesten; waarna hij hen in het jaar 785; zo wel als de Friezen, tot grooter bestendigheid en trouwe noodzaakte, en hun allen het recht op hun vaderlijk erfgoed benam; nadat ook hun Hertog WITIKIND en het grootste gros der Friezen, zo wel als zij, den Christen Godsdienst omhelsd had.

789. In het jaar 789 heeft hij, met hulpe onder anderen der Friezen, ook de *Wilsen* eene soort van Slaaven, aan de Oostzee woonende, in hun eigen Land overvallen, en ter gehoorzaamheid aan zich verplicht; gelijk zij hem, nevens de Saxers ook hielpen, in den oorlog tegen de

de *Hunnen* of *Hungaren*, in het jaar 791, van-
 waar zij, na het Land te vuur en te zwaard
 verwoest te hebben, met grooten rijkdom te
 rug keerden: — omtrent twee jaaren later
 begonnen de Saxers andermaal de hoofden op
 te steken, nadat zij 't Christendom weder ver-
 zaakt, en zich als te vooren met de Friezen ver-
 bonden hadden, tegen de Franken te oorlogen,
 tot datze door Koning KAREL in het jaar 801,
 of, volgens anderen, twee of drie jaaren later,
 na dus bij tuschenpoozen eenen bloedigen drie-
 endertig jaarigen krijg te hebben gevoerd, ge-
 heel ondergebragt, en wel, ten getale van
 10,000, in Frankrijk overgevoerd geworden zijn.

I. AFD.

801.

Zedert is met deeze volken een verdrag ge-
 maakt, waar bij vastgesteld is, dat zij met de
 Franken voortaan als één volk gehouden, en
 door een zelfden Vorst geregeerd zouden wor-
 den: ook heeft KAREL toen den Friezen eenige
 nieuwe wetten gegeven, of de ouden verbe-
 terd, en, in ééne van dezelve, wordt het dienst-
 werk op den dag des HEEREN verboden; ook
 heeft hij hun den eernaam gelaten of gegeven
 van VRIJE FRIEZEN, met welken zij veel op had-
 den, schoon zij even als de Saxers, tot op den tijd
 van LODEWYK den Vroomen, verstecken bleven
 van het recht op hun vaderlijk Erfgoed, welk
 hun te vooren benomen was.

Ontvan-
 gen den
 naam van
 vrij.

Doch eer dit alles gebeurde, had Koning
 KAREL te Rome, den eernaam van Keizer aan-
 genomen, na dat Paus LEO III. in het jaar 799,
 door hem in den zetel hersteld was, waar uit de
 Romeinen hem verdreven hadden: tot dat einde
 was hij in het jaar 800. te Rome gekomen, en,
 onder anderen, door de Frankische, Friesche

KAREL
 DE GROOT-
 TE wordt
 Keizer.
 799.

en

I. AFD. en Saxifche ſcholieren, met vaandels en baanderrollen ingehaald, waarna hem de Paus, op Kersdag, onder den tijtel van AUGUSTUS en Keizer der Romeinen, tot Roomsche-Keizer kroonde: hij hadt ook, veel vroeger nog, te *Nieuwmegen* een pragtig Hof gebouwd; alwaar hij dikwerf een gedeelte van het jaar, met zijnen Hofftoet plagt doortebrengen.

II. AFDEELING.

Beginnende met den aanvang der negende eeuw, en eindigende met den dood van WILLEM den II. Graave van Holland en Roomsche-Koning, in het jaar 1256.

KAREL de Groot, in het jaar 806, de rijksverdeeling onder zijne drie Zoonen geregeld hebbende, om na zijnen dood de verschillen onder hen voor te komen, zo viel KAREL, den oudsten derzelven, *Friesland* ten deel; waarna de Keizer te *Nieuwmegen* verscheide wetten maakte, gelijk hij ook veele Frankische wetten verbeterd, en beschaafd heeft: onder anderen moest elk toen ook eenen nieuwen eed aan den Vorst afleggen; hetwelk te noodiger was, om dat hij de hulpe der *Friezen* en *Saxers* behoeftede, in eenen krijg tegen de *Deenen*, die, behalven wederzijdsche strooperijen, weinig betekende, en wel haast eene vredehandeling te wege bragt, die nogthans vruchtloos afliep: hier op vielen de *Deenen* te water, in het jaar 810, *Friesland*, van drie kanten tevens aan, en bragten de *Friezen* wel haast te onder, hen verplichtende tot eene schatting van honderd ponden zilver; waarna hun Koning GODEFRID tot aan de *Moezel* doordrong, en *Groningen* ingenomen hebbende, voorgaf, dat hij ook den Keizer zelve binnen *Aken* wilde aantreffen; doch zijn onverwachte dood verhinderde zulks, en

806.

De *Deenen* vallen in *Friesland*.
810.

D

deed

11. AFD. deed de *Deenen* ten eersten deeze Gewesten verlaten, en naar huis keeren.

De
Friezen
berkrij-
gen het
recht op
de vader-
lijke er-
venis.

817.

In het volgende jaar sloot HEMMING, Broeders Zoon en opvolger van GODEFRID, een vredeverdrag met Keizer KAREL, bij welk de Eiderstroom tot eene vaste grenscheiding ter wederzijde gesteld, en dit verbond plegtiglijk bezwooren werd, doch de dood van HEMMING, kort daarna invallende, bragt vele verwarringen in de Noordsche zaaken te wege, en Keizer KAREL in het jaar 814 overleeden zijnde, werd door zijnen Zoon LODEWYK, zedert de vroomme genoemd, in het Rijk opgevolgd; en van deezen Keizer herkreegende *Friezen* en *Saxen* het recht op de vaderlijke erfenis, welk KAREL hun ontnomen hadt; waar door die Vorst de *Friezen* in 't bijzonder zo zeer aan zich verbondt, dat zij hem gewilliglijk schatting betaalden en in den oorlog met manschap dienden.

Keizer LODEWYK in het jaar 817 zijnen Zoon LOTHARIUS tot zijnen Medegenoot in de regeringe verklaard hebbende, hielp midlerwijl, uit staatkunde, heimelijk de oneenigheden der *Deenen* stijven, en begunstigde HERIOLD, eenen der Deensche Koningen, dermate, dat dees, nadat hij den Christen Godsdienst hadt aangenomen, het gebied van geheel zijn Rijk den Keizer overgaf, zo, dat hij het zelve eeniglijk als een leen van deezen weder ontvangen zoude, zo dra hij zich tegen zijnen mededinger konde handhaven in deszelfs bezit: midlerwijl werd hem *Wijk te Duurstede* tot zijn verblijf, en aan zijnen Broeder RORUK, een Graaffchap in *Kenmerland* gegeven.

Zeer duur echter kwam dit plaatsvergunnen en

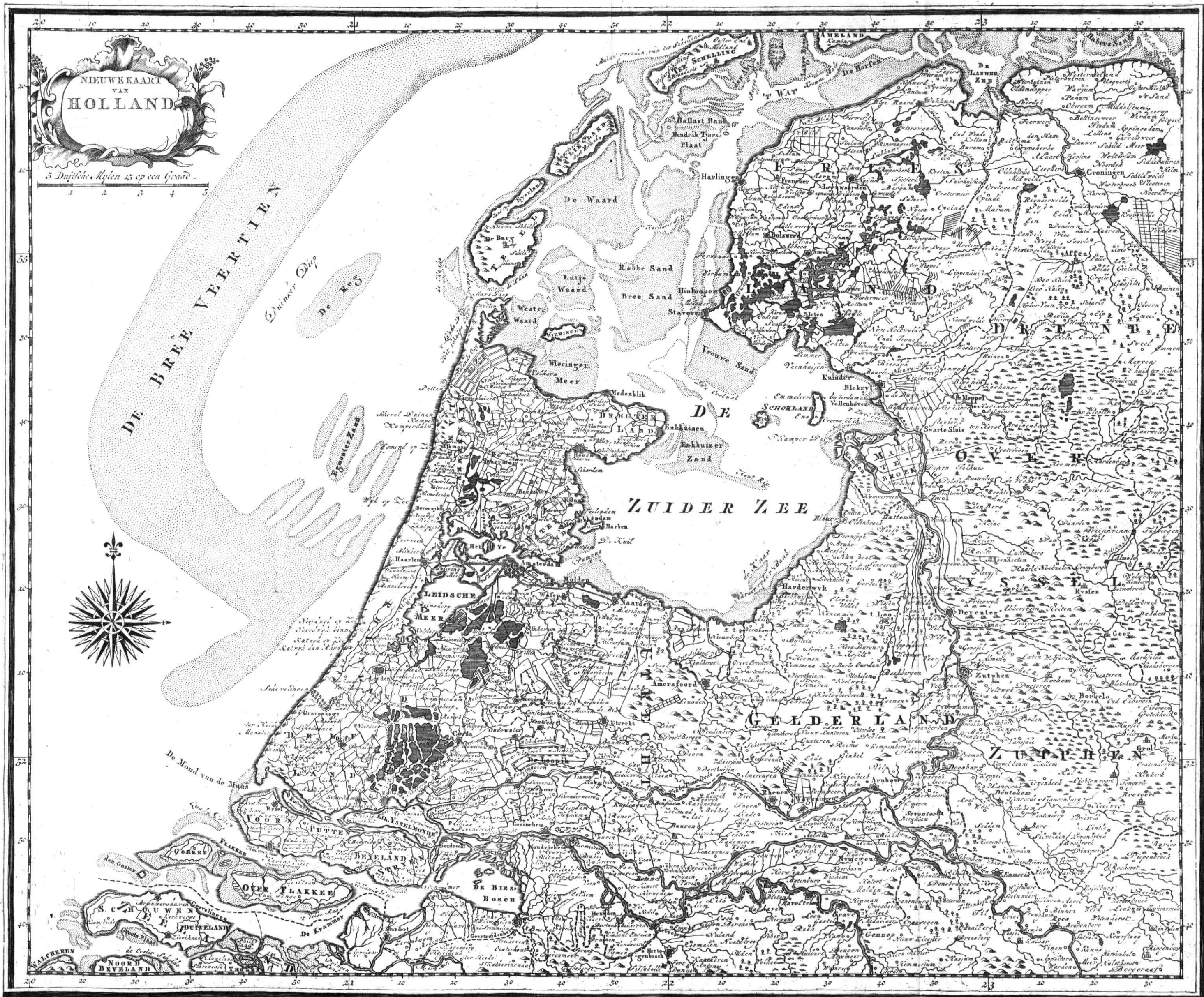
en vestigen der *Deenen* hier te lande, den In- II. AFD.
 wooneren vervolgens te staan: van het jaar 834 Verover-
 tot 885 hadden de *Friezen* in het bijzonder daar ringender
 van de droeve bevinding: zij zagen de Deensche Deenen.
 vlooten telkens op hunne kusten. *Wijk te Duur- 834-885.
sede, Walcheren, de Betuwe, en andere ste-
den en landen, werden meer dan ééns verwoest
en geplunderd, tot dat GODEFRID, de Zoon
van HERIOLD, na het aanrechten van ijsfelijke
verwoestingen, en het afloopen van veelc ste-
den, met geweld zich in zijne vaderlijke bezit-
tingen gesteld hadt; waarna hij de tegen hem
opgestane Friezen in zo verre wist te vernede-
ren, dat zij met stropen om de halzen moesten
gaan, om op de minste wederspannigheid te ge-
reeder opgeknoopt te kunnen worden; doch in
het jaar 885 werdt hij zelf, door zekeren Grave 885.
EVERARD, wiens Graaffschap hij zich eigen ge- GODEFRID
maakt hadt, en weigerde wedertegeven, on- han Ko-
verhoeds, in de Betuwe overvallen, en gedood; dood, ning ge-
 en zedert werdt het land van alle *Noormannen*
 gezuiverd, en van de Deensche geweldenarijen
 verlost.*

Bij deeze gelegenheid werdt ook GEROLF, een
 ander *Friesch* Graaf, door GODEFRID mede van
 zijn land beroofd, in zijne bezittingen, tusfchen
Utrecht en Bodegraven gelegen, hersteld: dees
 zeer gezien bij de Keizers verkreeg allengskens
 meer gezags en meer lands, en was, naar men
 wil, de Vader van DIEDERIK of DIRK, die, in DIEDE-
 onze *Chronijken* de eerste Graaf van *Holland* RIK, de
 genoemd wordt; aan wien Koning KAREL de eerste eerste
Eenvoudige in het Jaar 922 den 20 van gras- Graaf van
 maand het Graaflijk bewind, bij open brieven Holland.
 bevestigde: strekkende het *Hollandsch Graaf-* 922.
Hoever
schap zijn

II. AFD. *ſchap* zich toen uit in de breedte van omtrent
 Graaf- *Bodegrave* tot *Katwijk* aan zee; en in de leng-
 ſchap zig te van de Beeke *Kinheim* in *Kennemerland*,
 uittrekte. tot aan het Noordeinde van den *Leidschen Dam*,
 bij het dorp *Veur*, of, volgens zommigen,
 liever tot aan het dorp *'s Graavenpolder* in *Zuid-
 beveland*; het grootſte der *Zeeuſche Eilanden*.

DIEDERIK I. wordt met de Kerk van Egmond begiftigd.
 923. In het Jaar 923 werdt dezelfde Graaf door
 dien zelfden Koning, te *Bladelle*, een dorp in
 de *Meijerije* van *'s Bosch*, met de Kerke van
Egmond en derzelver bezittingen begiftigd:
 van hem gewagen de oudſte ſchriften der *Eg-
 mondſche Kloosterlingen*, als van den eerſten
Hollandſchen Graave, die echter weinig tijds na
 het ontvangen van deeze laaſte gunſte, ſchijnt
 overleeden te zijn; zijnde ook te *Egmond* be-
 graven, en door zijnen Zoon' DIRK den Ilden
 opgevolgd; die naauwlijks in het bewind geko-
 men was, of hij geraakte in twist met de *Frie-
 zen*, die hem, of weigerden te huldigen; of,
 dewijl het niet bekend is dat zij daartoe verpligt
 waren, zich miſſchien geene wetten door dee-
 zen Graave wilden laaten vooſchrijven; of mo-
 gelijk, door het misbruiken van hunne vrijheid
 zelve, de grenzen hunner Nabuuren ontrust en
 den Graaf dus te recht in het harnas gejaagd
 hadden; hoe het ook zij, de oorzaak deezes
 krijgs is duifter, doch dit zeker, dat zij wel-
 haast door den Graave bedwongen, en toen zij
 in het volgend jaar, ten anderenmaale in *Ken-
 nemerland* gevallen, en na het verbranden van
Alkmaar, en het Klooster te *Egmond*, reeds
 voor den burg van *Leiden* getrokken waren, bij
Rijnsburg geſlagen, en aan zijn beſtier onder-
 worpen werden: ſedert herbouwde Graaf DIRK

Overwint
 de *Frie-
 zen*.

II. de *Egmondsche Abtdij*, van steen, en stelde 'er Benedictijner Monniken in, in de plaatze van de Nonnen, welke hij, onder het opzicht zijner zuster, ARLINDE, naer *Bennenbroek* verplaatste. II. AFDE

In het jaar 925, hielp dees Graaf de *Hunnen*, of *Hungaren*, die met hunne stroopingen reeds in *Friesland* en de *Veluwe* doorgedrongen waren, bestrijden; waarna met dezelve in het jaar 926, een verdrag gesloten werd: in het jaar 935, zoude dees Graaf ook op een ren- en steekspel te *Maagdenburg* onder de Rijksgraaven verscheenen zijn. 925.
935.

Na dat Koning OTTO zijnen Vader LODEWIJK in de Reggeringe over *Oost-Frankrijk* opgevolgd, en *Lotharingen* in zijne magt geraakt was, stond hij hetzelfde, met den tijtel van Hertogdom, aan zijnen Broeder HENRIK af; en van toen af zijn alle de *Nederlanden* aangemerkt, als tot het Duitfche Rijk behoorende, en hebben otto en zijne Opvolgers, zich, onder den tijtel van Keizers, niet alleen als Eigenaars der Koninglijke Rechten dezer Landen gedragen, maar zo wel als de *Frankische* Vorsten van ouds, landdagen te *Nieuwmegen*, te *Utrecht*, en elders hier te lande gehouden. De Ne-
derlan-
den ko-
men on-
der het
Duitfche
Rijk.

In het jaar 985 werd Graaf DIRK II. door den Kleinzoon van deezen Vorst, OTTO III; bij eenen giftbrief in het vol bezit van eenige landen gesteld, die hij te vooren slechts van het Rijk ter leen hadt gehouden; doch hij overleefde de uitbreiding van deeze zijne bezittingen niet lange, maar stierf den 6. van Bloemaand 989, zijnde zijne Gemalin HILDEGARDE reeds twee jaaren te vooren overleeden: hij DIRK II.
komt in
het bezit
van eeni-
ge lan-
den.
985.

II. AFD. werd bij haar in de *Egmondsche* kloosterkerke begraven:

ARNOUD
stelt zig
in de
Graaflij-
ke rege-
ring.

Straks na zijnen dood stelde zijn Zoon ARNOUD zonder de Keizerlijke Brieven aftewachten; of eenige aanstelling van 's Lands Staten of Edelen; naar het schijnt; te behoeven, zich in de nu reeds volkomen erflijk geworden Graaflijke Regeeringe; of schoon hij zichzelven bleef aanmerken en gedroeg, als een vrij Leenman des *Duitschen* Rijks: dit toonde hij ook; door te *Maagdenburg*, onder de Rijksvorsten; zich op een renspeel te vertoonen in den aanvang van het jaar 990.

990:
Strijdt
met de
Westfrie-
zen.

Welhaast nogthans kreeg hij gewigtiger werk: de *Westfriezen*; opgehitst door den Utrechtschen Bischof VOLKMARUS; weigerden hem de hulde te doen; en stonden openlijk tegen hem op, in het jaar 993; weshalven hij eene aanzienlijke magt bij een gezameld hebbende, met dezelve in het hart van *Westfriesland* trok; en zijn leger nederfloeg in de vlakte *Winkelmade*, daar nu het dorp *Winkel* ligt; waar omtrent de magt der *Westfriezen* zich bevondt; doch eer het tot strijden kwam viel 'er iet zonderlings voor: zijn afgemat volk hadt gebrek aan zoet water; waarop de Graaf, zegt men; na zich in het gebed begeven te hebben, den zijnen eene plaats aanwees; alwaar zij, gravende, zoet water vonden; maar het gevecht was zo voorspoedig niet; 's Graaven leger werd geslagen, en hijzelf in de vlucht gegrepen en gedood: doch op de tijdrekening van deezen slag, is geenen staat te maken; en uit zekeren Giftbrieve bij MIERIS (I. D. bl. 55.) blijkt het dat dees Graaf in het jaar 998, nog in

Zonder-
ling geval
daarbij.

in leven was, en dees slag derhalven later II. AFD.
moet gebeurd zijn.

Zijn zoon DIRK III. pas 12 jaaren oud, volgde hem, onder de voogdijschap zijner Moeder LUTGARD in het Graaffschap *Holland* op: deeze Graavin wist de *Friezen*, met hulpe van haaren Behuwd-Broeder, Keizer HENDRIK II, wel haast tot onderwerping te brengen: na haren dood weigerden zij rasch den jongen Graaf te huldigen, doch dees wist hen, door groote krijgstoerusting en dreigementen, niet alleen hier toe, maar ook tot een verdrag te noodzaaken, waarin zijn hem beloofden voor hunne bescherming de tienden hunner jaarlijksche inkomsten te zullen geven, en op eigen kosten, met hem, tegen zijne vijanden te vechten.

Dit herstelde de rust des Lands aan deezen oord; welke echter aan eenen anderen kant, eenige jaaren later weder door de *Noormannen* ontrust werdt: deeze hadden de koopstad *Tiel* en het klooster van *Walburg* ingenomen en geplunderd, en waren wel, op de aankomst van het leger onder GODEFRID, den voogd van *Gelderland*, met veel buit terug geweken; doch hervatteden in het volgend jaar hunnen aanval, en trokken, na het behalen eener overwinninge te water, regelrecht naar *Utrecht*, welke stad zij evenwel, het zij uit eerbiedenisfe voor den Biscoplijken stoel, of uit hoogachtinge voor den beroemden vroomen Biscop ANSFRID, onaangetaast voorbij gingen, en deeze landen verlieten, zonder ze, na dien tijd, ooit weder te ontrusten.

Omtrent het jaar 1015, stichtte Graaf DIRK, om zich in het bezit der jagt en vischerije, hem door den Utrechtschen Biscop en andere Ker-

DIRK
III. onderwerpt
de Friezen.

Sticht
Dor-
drecht.
1015.

II. AFD. kelijken betwist, te bevestigen, op zijn*
eigen grond, en, volgens sommigen, ter plaatse
van het oude *Durfos*, (welke sterkte gelegen
heeft, daar de *Maas* met veele monden inloopt
en een moerasig Land maakt;) eene vesting,
welke hij *Dordrecht* noemde, en die vervol-
gens, onder de Hollandsche steden, als eene
der oudsten, den eersten rang ter staatsvergade-
ringe verkregen en tot nog behouden heeft:
hier deed hij, bedenkelijk buiten 's Keizers ver-
lof, en uit zucht tot onafhankelijkheid, eenen
tol heffen van alle waaren, die den stroom op- en
af-gevoerd werden; het geen hem, beide bij
geestelijken en kooplieden gehaat maakte: zo
dat die van *Tiel*, gesterkt door het aanzien van
Bischoppen, zo veel bij den Keizer vermog-
ten, dat dees den Lotharingschen Hertoge GO-
DEFRID, en den Utrechtschen Bischop ADEL-
BOLD bevel gaf om *Dordrecht* te slechten, en de
Friesen van daar te verdrijven.

Verjaagt Maar dit viel ligter te belasten, dan uit te
DIRK BA- voeren: Graaf DIRK was op zijne hoede, en
VO. verdreef niet slechts DIRK BAVO, die, uit last
van den Utrechtschen Bischof, hem kwam
ontrusten, uit deszelfs Graaffchap *Bodegrave*,
hetwelk hij aan zijne bezittingen hechtte; maar
leverde ook welhaast den Bischof zelven eenen
veldslag, waarin hij mede zegepraalde (*).
Even

(*) Deeze zege bevocht de Graaf den 29 van
Nooimaand des jaars 1018, door zijne vijanden van
vooren en van ter zijden aan te tasten, waardoor zij
schielijk in wanorde geraakten. Ook kwam hier een
onverwachte schrik en een verbaasd geroep bij, van
vliedt! vliedt! het welk het vijandelijk leger hals over
hoofd op de vlugt deed slaan.

Even gelukkig keerde hij den aanval af van den Lotharingſchen Hertog, wiens benden, na een ſel gevecht, overhoop geworpen, verdreven, en veelen 'er van verſlagen werden; terwijl hij zelf gekwetſt en gevangen, doch naderhand onſlagen werd, onder beding van, voor den Hollandſchen Graave en de zijnen, aan het hof des Keizers, eene verzoening uit te werken; gelijk dan ook eerlange gebeurde: de Utrechtſche Biſchop maakte ook vrede met den Graave, die zedert in het bezit van de landen omtrent *Dordrecht* en *Bodegrave* bevestigd is; welken hij waarſchijnlijk van den Biſchop zal ter leen gehouden en zich ook verbonden hebben, om als Maarſchalk van den Biſchop, het ſticht van *Utrecht* met de wapenen te beſchermen.

II. AFD.

Maakt
vredemet
hem.

Niet lange daarna ſchijnt de Graaf weder in de gunſte des Keizers herſteld te zijn, en de eene en andere vergadering der Rijkſvorſten bijgewoond te hebben; en zedert ondernam en volvoerde hij, Godsdienſtlijk, naar de gewoonte dier bijgelovige tijden, eene bedevaart naar het H. Land, om de Kerk bij het H. Graf te bezoeken en te begiftigen: na zijne terugkomst, is hij, den 27. van Bloemmaand in het jaar 1039, overleeden, nalatenden bij zijne Gemalin OTHILDE van *Saxen*, twee zoonen, geheeten DIRK en FLORIS.

Trektna
't H.
Land.Sterft,
1039.

DIRK IV. volgde, als vijfde Graaf van *Holland*, zijnen vader in het gebied op, en geraakte zo het ſchijnt, over een gedeelte van *Zuidbeveland*, of *Zeeland*, bewesten de *Schelde*, in twist met BOUDEWYN DEN VIJFDEN, Graave van *Vlaanderen*, die toen een' inval in *Friesland* deed, en, na het verſlaan zijner vijan-

DIRK IV.
overwint
BOUDEWYN. V.

II. AFD. den, volgens het bekrompen verhaal onzer Chronijken, zegepralende naar huis keerde: deeze nederlaag zal, bedenkelijk, den Utrechtschen Bisfchop aanleiding gegeven hebben, om ook den Keizer wederom tegen den Graaf in het harnas te jagen: immers dit is zeker, dat
 1046. dees in het jaar 1046, met eene groote vloote herwaart kwam, *Dordrecht* zo sterk bestormde, dat hij het cerlange inkreeg; en voorts ook *Vlaardingen* en *Keenenburg* overmeesterde: weshalven de Hollandsche Graaf zich met den Hertoge van *Lotharingen*, die toen ook tegen den Keizer was opgestaan, verbondt, om zich in het hem ontnomen bewind te herstellen; en het gelukte dien Hertog ook om *Nieuwmegen* te bemagtigen, en het Keizerlijk Paleis aldaar te verbranden, terwijl de Graaf ten platten Lande der naastgelegene Bisdommen ijsfelijke woestingen aanrechtte.

1047. In het jaar 1047, gelukte het Graave DIRK ook den Keizer, die weder met eene vloot afgekomen was, bij *Vlaardingen*, met ligt gewapende vaartuigen, zo voorspoedig aan te tasten, dat deeze de meeste zijner schepen verloor, en met moeite zichzelven te *Utrecht* borg; terwijl de Graaf, met weinig moeite, *Dordrecht* heroverde, en zedert ook alles wederkreeg, wat hem te vooren ontveldigd was: maar in het volgend jaar verloor en herwon Graaf DIRK wederom deeze zijne vaderlijke veste, bij de volgende gelegenheid: bij ongeluk, namelijk, en zonder voordacht hadt hij te *Luik*, in een steekspel, den Broeder des Bisfchops van *Keulen* zodanig gekwetst, dat dees het beftierf: zo hoog werd dit opgenomen, dat men
 hem

Wordt
 onge-
 bragt.

hem en de zijnen aanviel, en ook twee zijner bastaartbroederen ombragt; terwijl hij zelf ter naauwer nood door de vlucht ontkwam: die verbitterde hem dermaate, dat hij te *Dordrecht* terstond de *Keulsche* en *Luiksche* Koopvaardij-Schepen deed in brand steken, en allen handel met hunne Bisschoppen verboodt: deezen zich hierop met den Bisschop van *Utrecht* verbonden hebbende, trokken in den winter naer *Dordrecht*; het geen hun verraderlijk door eenige Edelen in handen geleverd, doch, kort daarna, even heimelijk en listig, door GERARD VAN PUTTEN den Graave weêrgeleverd werdt: dees nogtans behaalde 'er toen weinig vreugde en eenen zekeren dood bij, want, des daags, na het verdrijven zijner vijanden werdt hij, op den wal wandelende, door eenen Keulenaar, die zich versteken hadt, met eenen vergiftigden pijl, zo gevaarlijk in de dije gekwest, dat hij, drie dagen daarna, op den 14 van Louwmaand 1049, den geest gaf; dragende de straat, in welke den Graaf dit ongeluk trof, nog den naam van Graavenstraat.

Daar verliep eenigen tijd, eer FLORIS I. zijnen Broeder DIRK IV. in het Graaffschap opgevolgd zijnde, in het gerust bezit daarvan geraakte: het Land, om *Dordrecht* heen, was, zo het schijnt, na 's Graaven ongelukkigen dood, door zijne terug gekeerde vijanden herwonnen; doch niet lange daarna, door den Hertoge CODEFRID van *Lotharingen*, ten behoeve van Graave FLORIS hun weder afhandig gemaakt; gelijk hij dan ook eerlange dat land in zijn bezit kreeg, en 'er, op de wijze zijner voorvaderen, de tollén der voorbijgevoerd

FLORIS
I. wordt
Graaf van
Holland.

wor-

wordende koopwaaren invorderde: niet te min wist de toenmalige *Utrechtsche* Bisfchop WILLEM, die aan het Keizerlijk Hof zeer gezien was, de Keizerin Wed. VAN HENDRIK III. tot eene Heirvaart te bewegen tegen den Graaf van *Holland*, dien hij voor eenen onrechtmaatigen bezitter hieldt van het Land omtrent *Dordrecht*.

Strijdt
tegen den
Utrechtschen
Bisfchop.

Wel haast zag men dan de benden der *Keulsche* en *Luiksche* Bisfchoppen, met die der Graaven van *Leuven*, *Kuik* en *Brandenburg* hier te lande verscheidene Sloten innemen, en nu gereed staan, om de geringe magt van Graave FLORIS I. in eenen veldslag te vernielen; doch dees wist hen listiglijk naer *Dordrecht* te lokken, en hunne ruiterte in diepe, tot dat einde gegravene kuilen, die met teenen horden en dunne aarden zooden belegd waren, te doen nederstorten, en in verwerring te brengen, van welke hij zich bediende, eene volkomene overwinning op hen behaalde, en ze vervolgens uit de veroverde sterkten joeg.

1061.

In het jaar 1061, werdt hij door dezelfde vijanden aangevallen, doch hij, nu in beteren staat zijnde, trok hen tegen, en leverde hun tusfchen de *Maas* en *Waal* niet verre van *Neder-Hemert* eenen bloedigen veldslag, waarin hij de overwinning verkreeg, en den vijand op de vlucht dreef: na den strijd echter, niet verre van het slagveld, onder het geboomte uitrustende, en in slaap geraakt zijnde, werdt hij door den Heere VAN KUIK, die zijne verstrooide benden weder hadt bijeengezameld, in den slaap overvallen en gedood; latende, behalven twee dochters, eenen minderjarigen zoon, DIRK geheeten, na, die, onder het opzicht van zijn

Wordt
verrader-
lijk om-
gebragt.

ne Moeder, Vrouwe GEERTRUID van *Saxen* op-gevoed, hem als Graaf van *Holland* opvolgde.

II. AFD.

Geduurende deczer minderjarigheid wist de *Utrechtsche* Bischof WILLEM, van den jongen Keizer HENDRIK IV. giftbrieven te verkrijgen, bij welken hem het recht op de Graaffschappen en goederen der *Hollandsche* Graaven vergund werd, doch waarvan de bezitting niet ligtlijk te verkrijgen was, gelijk we terstond zien zullen — nog bij het leven, zo men wil, van Graave FLORIS I. was ROBERT, de jonger Zoon van Graave BOUDEWYN V. van *Flaanderen*, in *Holland* gekomen, en gunstig ontvangen: doch, zeer onrustig van aart zijnde, hadt hij, na FLORIS dood, tot tweemaal toe, maar te vergeefs, getracht, van de Regeeringe in *Holland* zich meester te maaken; waarom Vrouw GEERTRUID, ten einde alle geweld te voorkomen, liever besloot, zijnen voorslag van huwelijk, met goedkeuringe van haare Raaden te aanvaarden; gelijk dit ook, na dat zijn Vader hem met de vijf *Zeeuwsche* Eilanden bewesten de *Schelde* beschonken hadt, voltrokken, en hij zedert, onder den naam' van ROBERT de *Fries*, alomme berucht werd.

Vrouw
GEER-
TRUID
bestuurt
het land,
voor haa-
ren zoon.

Trouw
ROBERT
DE VRIES.

Hij betoonde zich ook zulke een magtig Beschermer voor *Holland*, dat Bischof WILLEM, voor eenen tijd, van zijne eischen afzag, en in het jaar 1064, eene pelgrimaadje naer het H. Land deed, die ongelukkig uitviel; en geduurende welke hij nevens veele anderen naakt uitgeschud, en deerlijk geteisterd werd, zo dat hij voor dood bleef liggen; hij werd nogthans weder gered en kwam in het volgend jaar, met

1064

1064

II. AFD. maar ruim een vierde van de uitgetrokkene Peltgrims, hier te lande weder.

1067. In het jaar 1067, overleedt BOUDEWYN de V. Graaf van Vlaanderen: zijn Zoon, ook zo geheeten, en Broeder van ROBERT de *Fries*, zocht deezen van de Zeeuwſche Eilanden te ontzetten, en overviel hem hierom zelfs in *Holland*, doch werdt in eenen veldſlag tegen hem, gedood: hierop geraakte ROBERT tot het Graafſchap van *Vlaanderen*; maar zijns Broeders Weduw zocht hem, met hulpe van Keizer HENDRIK IV. daar weder uit te drijven, en verſchafte hem van twee kanten te gelijk werk, in *Vlaanderen*, namelijk, en in *Holland*: de togt op *Vlaanderen* viel ongelukkig uit, en ROBERT behaalde bij *Bergen* in *Henegouwen* op zijne tegenpartijen eene volſlagene overwinning.

CODE-
FRID DE
BULTE-
NAAR
gedraagt
zig als
Graaf.

Sticht
Delft.

Zijn
dood.
1076.

Beter ſlaagde de onderneming tegen *Holland*, onder den Lotharingschen CODEFRID, de Bultenaar gebijnaamd, en den Utrechtschen Biſchop WILLEM; wordende ROBERT door den eerſtgemelden, bij *Leiden*, derwijze geſlagen, dat hij met vrouw en kinderen het land ruimen en naar *Vlaanderen* wijken moest: zedert gedroeg CODEFRID zich als wettig Graaf van *Holland*, zijnde, zo men wil, de Stad *Delft*, de derde der ſtemmende Steden van *Holland*, door hem geſticht: hier ten minſte was het, of wel op het ſlot, daar omtrent door hem gebouwd, dat hij, op het onverwachtſt, door GIZELBERT, een' kok of knecht van Graave ROBERT, of van den jongen Graave DIRK, van onderen in het ligchaam, terwijl hij zijn gevoeg deed, met eenen dolk derwijze geſteken werdt, dat hij het

be-

bestierf, op den 25 van Sprockelmaand II. AFD.
1076.

Niet lange daarna overleedt ook Bisfchop WILLEM, nadat hij zich in het bezit van *Holland*, welk hij na GODFRIDS of GODWAARTS dood zich aanmatigde, hadt willen bevestigen, door het bouwen van een Slot te *Tsfelmonde*, welk nogthans door zijnen opvolger KOENRAAD voltrokken, en met eene tamelijke bezettinge versterkt werd — de dood van deeze beiden gaf dan ROBERT V. gelegenheid om zijnen Stiefzoon DIRK V. in het vaderlijk erf te herstellen: waartoe hij echter eerst *Tsfelmonde* aan den Utrechtschen Bisfchop moest ontwel-digen: hiertoe verzamelde hij met behulp van zijnen Schoonbroeder, den Koning van Engeland, thans WILLEM de veroveraar, eene vloot, met welke hij de Utrechtsche fchepen, die hem den doortogt wilden beletten, verdreef, en toen, na vreeslijk stormen gedurende wel 16 dagen, het Slot innam, en den Bisfchop KOENRAAD noodzaakte te beloven hem in het vrije bezit van het Graafschap *Holland* te laten; waarna hij hem met de zijnen ongemoeid liet naar huis keeren.

DIRK V.
wordt in
zijn va-
derlijk
erf her-
steld.

De Graaf dus in zijne erflijke bezittingen gevestigd, begaf zich, weinig tijds daarna in huwelijk met OTHILDE eene Dochter van HERMAN of FREDRIK, Hertoge van *Saxen*, en regeerde zedert het Land, tot zijnen dood toe, vijftien jaaren lang in ongeftoorden vrede; zijnde hij in het jaar 1091, den 17 van Zomermaand overleeden: van deezen Graave is nog een giftbrief ten behoeve van de Egmonder Abtdij voor handen, in welken hij zich

Sterft.
1091.

noemt,

II. AFD. noemt, door *Gods Genade*, Graaf der *Hollanden*; waar mede hij, als het ware, te kennen wilde geven, dat hij van niemand dan van den *Opperreere* van alles afhing.

FLORIS
II.

Friefche
Edelendie
naar 't H.
Land
keeren.

Graaf FLORIS de II. de Vette gebijnaamd, volgde zijnen Vader DIRK V. in de regeeringe; en in het begin derzelve werdt de kruisvaart naer het H. Land, in veele deelen van *Europa* en waarfchijnlijk ook hier te lande, gepredikt, en door verfcheide Vorften ondernomen: onder de *Friefche* Edelen, die den togt derwaarts deeden, worden de FORTE-MANS, GALAMA's en BOTNIA's; onder de *Zeeuwfche*, die van BOSSELEN, en onder de *Hollandfche* de Heeren van BREDERODE en van ARKEL genoemd, die ten deele onder den Graave ROBERI van *Vlaanderen*, tot het innemen van *Nicea*, *Antiochie* en *Jerufalem*, en tot de aanftelling van GODEFRID van BOUILLON tot Koning der laastgemelde Stad medewerkten.

Graaf FLORIS huwde in den aanvang der twaalfde Eeuwe, met PETRONELLE, Dochter van DIRK, Hertoge van *Saxen*, en halve Zuster van Hertog LOTHARIUS, die naderhand Keizer werdt; hij was de vierde der *Hollandfche* Graaven, die zich, door huwelijk, met het huis van *Saxen* hadt vermaagfchapt; dewijl dit huis, zo wel als het zijne, zeer tegen de Keizers verbitterd, en dikwerf met dezelve in oorlog was, zo dat deeze verbindtenis hen te zamen in ftaat ftelde om de maatregels der Keizeren, die hen afhanglijk van zich maken of houden wilden, te verijdelen.

Ver-
draagt zig
met REN-

Doch niet lange daarna kreeg de Graaf gelegenheid, om met Keizer HENRIK V. die voornemens

mens was, den Graave van *Vlaanderen* de *Zeeuwsche Eilanden* te ontnemen, een ver-
bond te sluiten, waarbij aan hem, voor zijnen
bijstand tot deeze onderneming, de gemelde
eilanden beloofd werden: wat hiervan gewor-
den zij is duister; doch de Graaf schijnt de-
zelfde naderhand als Leenman van den Graave
ROBERT van *Vlaanderen*, Zoon' en Opvolger
van ROBERT de *Fries*, ontvangen en bezeten te
hebben, naardien wij welhaast zijnen Kleinzoon,
FLORIS III, mede in die hoedanigheid ontmoet-
ten zullen.

II. AFD.

RIK V.

wegens

de

*Zeeuwsche**Ei-**landen.*

Omtrent deezen tijd bestond zeker Ickebroe-
der, TANCHELYN genoemd, in *Vlaanderen*, *Zee-*
land, en *Utrecht*, openlijk te leeren: dat CHRIS-
TUS ligchaam en bloed in het avondmaal nie-
mand ter zaligheid eenig nut aanbragt, en dat
men aan de Geestelijken, om hunne ampten,
geenen eerbied, veel min tienden toe te brengen
hadt: welk stout bestaan hem weldra den haat
en de vervolging der kerkliken op den hals
joeg, en hem het leven kostte; want hij werdt,
toen hij onverzeld sloop gegaan was, door
zeker Priester, die hem eenen zwaren slag
op het hoofd toebrengt, eerlang van hetzelfde
beroofd.

TAN-

CHELYN :

zijne pre-

diking.

Eenige jaaren later, te weten in of omtrent
het jaar 1112, hadt Graaf FLORIS, die zijn Land
voor het overige in vrede schijnt geregeerd te
hebben, eene bijzondere ontmoeting met den
Frieschen Edelman GALAMA, die nogthans dee-
zen laatsten kwalijk bekwam: de Graaf zoude
namelijk dien Edelman drie jagthonden hebben
doen ontnemen: niet lange daarna ontmoeten
zij elkanderen op de jagt; toen sprak de vrije
E of

Voorval-

van FLO-

RIS II.

met GA-

LAMA.

1112.

II. AFD. of liever stoute *Fries*, den Graaf onbesuisd genoeg om schadebetering aan; en toen hij berispt werdt, wegens zijne onbeleefde bejegening, haalde hij ijlings het zijdgeweer uit de schede en trof 'er den Graaf mede in den arm; doch deeze ontijdige fierheid moest hij duur betaalen; want 's Graaven knechten schooten terstond toe, en vielen zo fel op hem aan, dat hij weldra van het leven beroofd werdt.

Dat FLORIS echter inhalig en hebzuchtig moete geweest zijn, blijkt, behalven uit het zo even aangehaalde, mede uit getuigenisse van RUDOLF, Abt van St. *Truijen*, schrijvende, *dat hij deezen rijken en zwaarlijvigen Graaf, met zilveren koorden uit Holland naer Utrecht trekken moest*, om namelijk den Bisschop BURCHARD aldaar te bewegen tot het afstaan van zekere Kerke aan gemelde Abtdije behoorende, die door zijnen voorzaat in bezit genomen, en van welke dees Graaf de voorstander was, waaruit, niet zonder reden, mag opgemaakt worden, dat FLORIS zelden eenigen dienst deedt, zonder 'er zich rijklijk voor te laten betalen.

Hij sterft. Dan, hoe rijk en vermogend dees Graaf ook
1122. geweest zij, hij kon met zijn geld den tol der Natuure niet afkopen, noch zich voor den dood hoeden; want hij overleedt in de kragt zijner jaaren op den tweeden van Lentemaand des jaars 1122.

DIRK VI. DIRK de VI, zijn oudste Zoon, doch nog te
wordt jong om zelf het roer der regeeringe in handen
Graaf te neemen, werdt onder het opzicht van zijne
van *Hol-* Moeder PETRONELLE, eene Vrouw van held-
land. hastigen en heerschzuchtigen aart, tot zijnen opvolger benoemd: kort na haars mans dood stond

stond deeze Graavin tegen den Keizer op, die haar niet dan na veele moeite, en door de wapenen, in het volgend jaar, dwong, om hare afhankelijkheid van het Rijk te erkennen. II. AFD.

Maar zo dra was haar Broeder, *LOTHARIUS*; *Friesche* na *HENRIK V.* niet ten Keizerlijken zetel verheven, of ze wist zich van de gelegenheid te bedienen, om deezen Vorst te bewegen tot het afscheiden der *Friesche* Graafschappen van de *Utrechtsche* Kerke van *Utrecht*, en ze *Holland* toe te eigenen: zij spilte ook veel gelds en middelen om haren Zoon in het Graafschap van *Vlaanderen*, na den dood van *KAREL* den *Goeden*, te doen opvolgen; doch dit mislukte haar.

Intuschen bereikte Graaf *DIRK* zijne manbaare jaaren; en stond nu zelf het gebied te aanvaarden, wanneer hij daarin door zijnen Broeder, *FLORIS* den *Zwarten*, werdt gedwarsboomd, die hem de *Kennemers* en *Westfriezen* afgetroond, en zich met denzelven tegen hem verbonden had; maar, omtrent twee jaaren later werdt deeze twist, door den Keizer hunnen Oom, bijgelegd, onder beding, dat de gepleegde vijandlijkheid van wederzijde vergeven, en elk in zijn tegenwoordig bezit gelaten zoude worden.

FLORIS leefde, na dien tijd, niet lange; want zich met *HADEWIG*, eene dochter van den Heere van *Rechem*, tegen dank van haren Voogd, den Heer van *Arendsberg*, in den echt willende be-geven, en de Landen van den laatstgemelden, bij die gelegenheid verwoest hebbende, werdt hij door deezen, en deszelfs Broeder, den Heere van *Kuik*, even buiten *Utrecht* bij *Abt-*

II. AFD. *stede*, terwijl hij ter jagt reedt, onverhoeds en met list overvallen en gedood.

1138. In het jaar 1138, werdt Graaf DIRK in eenen oorlog gewikkeld met HERBERT, Bisshop van *Utrecht*, bedenkelijk, om dat KOENRAAD III. de opvolger van Keizer LOTHARIUS, de Graaffschappen van *Ooster- en Westergouwe*, aan *Holland* ontnomen, en der *Utrechtsche Kerke* weder geschonken hadt. *Utrecht* werdt hierop door den Graave belegerd, en hij stond gereed om de stad stormenderhand in te nemen; doch werdt hiervan door den Bisshop, die hem in volle staatie, buiten de stad, met den banblixem kwam bedreigen, derwijze afschrikt, dat hij terstond den aanval deedt staken, en den Bisshop blootshoofds en ongeschond om vergiffenis badt; waarna dees hem van den grond ophief, en hem den kusch des vredes gaf; zedert zijn zij altoos goede vrienden gebleven.

DIRK VI. In het volgende jaar deedt de Graaf eenen doet een togt naar 't H. Land. In het volgende jaar deedt de Graaf eenen togt naer het H. Land, en bezocht in de reize derwaarts den Paus INNOCENT II. te *Rome*, die, op zijn verzoek, de kloosters te *Egmond* en *Rhijnsburg* van alle afhanglijkheid van den *Utrechtschen Bisshop* onthief, en alleen aan den H. Stoel onderwierp: na zijne t'huiskomst in het jaar 1151, wist hij HERMAN VAN HOORN, wiens verkiezing tot Bisshop van *Utrecht* hij begunstigde, met de wapenen, voor wettig verkooren te doen erkennen: — In het af-

Herstelt
Bisshop
HERMAN
VAN
HOORN.

1151. zijn van den Graave hadden de *Dregter-Friezen*, eenen inval in *Kennemerland* gedaan, doch werden, door die van *Haarlem* en *Osdorp* welhaast

haast genoodzaakt met verlies terug te keeren. II. AFD.

Twee jaaren later, te weten op den 5den van Oogstmaand, in het jaar 1157, overleedt Graaf DIRK VI. en zijn oudste Zoon FLORIS, nu de derde van dien naam, volgde hem op: dees, na een verdrag met de *Dregter- en West-Friezen* gesloten, en de hulde van hun ontvangen te hebben, verbondt zich in het jaar 1162, in huwelijk met ADA, Dochter van den Schotschen Koning DAVID, en werdt, kort daarna, gewikkeld in den twist van den Utrechtschen Bisschop met de stad *Groningen*, welke hij vruchtloos hielp belegeren, waarna het geschil door een verdrag bemiddeld werdt: ook regelde de Graaf toen het zijne over *Ooster- en Westergouwe*, met den Bisschop, in diervoege, dat hij aldaar het waereldlijk, en de andere het Kerkelijk rechtsgebied zoude oefenen. — Te FLORIS
III. be-
oorloogt
Gronin-
gen.
Geervliet hadt hij, met 's Keizers verlof, eenen tol, eenige jaaren te vooren opgerecht, en den-
zelfen zo streng doen invorderen, dat de *Vla-
mingen*, daarover zeer gestoord, eene strooping
in het Land van *Waes* ondernomen, en zich
hetzelve zedert toegeëigend hadden; dies ver-
klaarde Graaf FLORIS hun thans den oorlog, met
dat ongelukkig gevolg voor hemzelven, dat hij Heft te
Geervliet
een tol.
in een gevecht tegen hen, gekwetst en gevan-
gen genomen, wel twee à drie jaaren bewaard,
en genoodzaakt werdt tot het aangaan van eenen
nadeeligen vrede: want hij wegens *Zeeland*
een Leenman van *Vlaanderen* werdt, alle hunne
schade vergoeden, hen tol en schattingvrij ver-
klaren, en zich en zijne nakomelingen, tot het

II. AFD. onderhouden van deeze voorwaarden, bij eede verbinden moest.

Schage
geplon-
derd. Geduurende zijne gevangenis waren 'er ook inlandfche onlusten ontstaan: het Dorp *Schagen* was door de *Haarlemmers* en *Kennemers* geplunderd en verwoest; de *Westfriezen* hadden *Alkmaar* uit weêrwraake overvallen en verbrand:

Alkmaar
verbrand. de Graaf, nu t'huis gekomen zijnde, en deezen moedwil der laatsten willende straffen, hadt het ongeluk van geslagen te worden, en was vervolgens niet in staat om hen geheel in toom te houden, of aan zich volslagen te onderwerpen.

Hevige
storm.
1170. Na den heeten zomer van het jaar 1170, hadt men in den herfst eenen zeer hevigen storm, die een groot gedeelte van *Zeeland*, *Friesland* en *Kennemerland* overstroomde, en het zeewater tot voor *Utrecht* zo hoog opjoeg, dat men aldaar de zeevisch met netten vangen kon, en alomte zeer veele schade veroorzaakt werdt: door deezen vloed, die den 23 van herfstmaand voorviel, braken ook veele dijken in *Zeeland* door, en verscheidene Eilanden werden overstroomd: in het jaar 1173 was 'er in Bloemmaand weder zulk een zware storm en hooge vloed, dat *Utrecht* groot gevaar liep van geheel in den plas bedolven te worden, en veelen vreesden, dat 'er een nieuwe zondvloed op handen ware.

BOUDE-
WYN VAN
HOLLAND
wordt
Bisfchop
van
Utrecht. Eenige jaaren later, wanneer na het afsterven van Bisfchop CODEFRID, BOUDEWYN VAN HOLLAND, Broeder van Graave FLORIS, in dien zetel was opgevolgd, en de vrede tusfchen *Holland* en het *Sticht* hier door bevestigd, ondernamen deeze beide Broeders eenen togt tegen de *Friezen*, die echter ongelukkig uitviel. Naderhand

onderwierp FLORIS zich de Eilanden van *Texel* II. AFD.
 en *Wieringen*, en verpligtte dezelve tot het *Texel*
 opbrengen eener zwaare brandschattinge: na gebrand.
 dat de twisten tuschen *Utrecht*, *Brabant* en schat.
Gelder wegens de *Veluwe* bijgelegd waren, nam
 de Graaf in het jaar 1189, de gelegenheid waar, 1180.
 om eene Heirvaart naer het II. Land bij te wo- Graaf
 nen; hij verzelde Keizer FREDERIK I, in wiens FLORIS
 gunste hij diep deelde, op de reize derwaarts, trekt naar
 en in het volgend jaar ook op die naer de eeu- 't H.
 wigheid; want na dat de Keizer ongelukkiglijk Land.
 in eene rivier verdronken was, werdt hijzelf, te Sterft te
Antiochië door eene zware ziekte aangetast, Antio-
 overleedt, en werdt aldaar, in de St. *Pieters* chië.
 Kerke, nabij het graf des Keizers, bijgezet.

Zijn oudste Zoon, DIRK geheeten, en de DIRK
 VII. van dien naam, volgde hem in het Graaf- VII.
 schap op; terwijl de andere, met naame WILLEM, wordt
 zich nog in *Palestina* bleef ophouden, en *Akre* Graaf.
 hielp bemagtigen — maar zodra was hij in het 1192.
 jaar 1192 niet terug gekeerd, of hij werdt on-
 eenig met zijnen Broeder, tegen wien hij met
 de *Dregterfriezen* begon op te staan; terwijl de
Vlamingen denzelven aan den kant van *Zeeland*
 bestookten: DIRK zelf ging hierop deeze laatste ALEID,
 aantasten, en dwong hen dat Gewest te verla- zijne Ge-
 ten, terwijl zijne heldhaftige Vrouw ALEID, malinne,
 met een ander gedeelte des legers haren Schoon- verlaat
 broeder en de *Westfriezen* bij *Alkmaar* uit het de West-
 veld sloeg en eene volslagene zege behaalde. *friezen*.

Na deeze overwinning verzoenden de Broe-
 ders eerlange te *Haarlem* met elkanderen; doch Hij neemt
 dit verdrag werdt naderhand door Graave DIRK zijnen
 geschonden: latende hij, of bij oogluiking, of broeder
 op zijnen last, deezen zijnen Broeder door den gevan-
 gen.

II. AFD. Kuinderschen Graave HENRIK DE KRAAN, op het Slot *ter Horst*, in het Sticht van *Utrecht*, in de gevangenisfe werpen; waar uit dees echter eerlange ontkwam, en zich naer *Gelderland* begaf, alwaar hij met Graave OTTO een verdrag sloot, deszelfs Dochter ALEID trouwde, en door die verbindtenisse zich derwijze sterkte, dat zijn Broeder DIRK weder een verdrag met hem sloot, welk ook van wederzijde ongeschonden gehouden werd.

Ver-
zoent met
hem.

Graaf DIRK betoonde zijne trouw ook welhaast door de vaardige hulpe, welke hij zijnen Broeder toebragt in den oorlog tegen den Bisschop van *Utrecht*, en den Hertog van *Lotharingen*, nemende 's *Hertogenbosch* in, alwaar hij den Broeder van den laatstgemelden gevangen kreeg; doch deeze vreugde was van korten duur, want op zijnen hertred naer *Holland*, werd hij omtrent het dorp *Heusden* door den Hertog overvallen, geslagen en gevangen; en uit zijne gevangenisfe niet eerder verlost, dan na dat hij tweeduizend marken zilvers voor zijn rantsoen betaald, en met deezzen *Brabander* ruim zo nadeelig een verdrag gesloten hadt, als zijn Vader in 1168, met den *Vlaamschen* Graave: want het oudste gedeelte van *Holland*, om en bij *Dordrecht* gelegen, werd nu afhankelijk en leenroering van *Braband*, en moest omtrent 80 jaaren zulks blijven: bedenkelijk heeft het hartzeer over dit schandelijk verdrag den Graaf in eene zwaare ziekte gestort, aan welke hij omtrent het midden of einde van slagumaand, in den jaare 1203, overleedt, zonder manlijk oir na te laten.

Sterft
van hart-
zeer.

Zijne Dochter ADA, werd door de regeer-
zuch-

zuchtige Graavinne ALEIDE, hare Moeder, nog vóór de uitvaart van haren overledenen echtgenoot, gehuwd aan LODEWYK, Graave van *Loon*, met hulpe en toestemminge van veele Edelen; terwijl veele derzelven straks daarna, Graaf WILLEM, Broeder van den overledenen, te *Zierikzee*, in *Zeeland*, huldigden, en toen vrouw ALEIDE en de jonge gehuwden heimelijk in handen zochten te krijgen; doch de eerste ontkwam met Graave LODEWYK deeze lagen ter naauwer noode naer *Utrecht*, terwijl ADA naer den Burgt van *Leiden* week, alwaar zij, door de *Kennemers* en *Rhijnlanders* belegerd, welhaast genoodzaakt werd, zich over te geven, en te stellen in handen van haren Neeve WILLEM VAN TEILINGEN, die haar naar haren staat liet handelen.

II. APR.

ADA
vlugt
naar den
Burgt te
Leiden.

WILLEM
I. wordt
tot Graaf
verheven.

ADA
wordt op
den Burgt
te *Leiden*
beoor-
loogd.

Graaf WILLEM daarop in *Holland* gekomen, werd er met veele toejuichinge ontvangen, en met het hoogste gezag beschonken: dees deedt zijne Nicht ADA, eerst naar *Texel*, en vervolgens naer *Engeland* overbrengen, alwaar zij zo lange blijven moest, tot dat zij, uit hoofde van zeker verdrag, tusfchen haren Oom en Man gesloten, eenige jaaren daarna, ontslagen werd: zij is in of omtrent het jaar 1218, buiten *Holland* overleeden. Sterft.

Het kostte Graave WILLEM echter veel moeite om zich in het bewind des Graaffchaps te vestigen; want *Zuidholland* en *Rhijn- en Kennemerland* werden in het jaar 1204, door den Graave VAN LOON, aan zich onderworpen, en Graaf WILLEM door HUGO VAN VOORNE tevens uit *Zeeland* verdreven; doch de *Zeeu-
wen* om het slecht bestuur van dien knevelen-

1204.

II. AFD. den Bewindsman te onvrede, verdreven den-
 zelve welhaast op hunne beurt, en onder-
 wierpen zich weder aan Graave WILLEM, die
 kort daarna ook de *Kennemers*, en in het jaar
 1206. 1206, geheel *Holland* weder aan zich ver-
 bondt, na dat hij zich met den *Utrechtschen*
 Bischof bevredigd hadt.

1213 en In het jaar 1213, en 1214, hielp dees
 1214. Graaf de *Engelschen* en *Vlamingen* met zo
 veel geluks tegen de *Franschen*, dat hij niet
 alleen veele steden, voorheen verlooren, her-
 nam, en ter zee eene overwinning bevocht;
 maar ook den Hertog van *Brabant* van zijne
 verbindtenis met *Frankrijk* aftrok, en een
 verdrag met hem sloot, waarbij dees zijne
 dochter MAGTELD aan 's Graaven zoone, FLORIS
 geheeten, ten huwelijk beloofde.

1215. In het jaar 1215, hadt hij echter het on-
 geluk van in den veldslag bij *Bevines*, nevens
 veele andere grooten gevangen te worden:
 voor groot losgeld weder ontslagen zijnde, ver-
 anderde hij van partij, en hielp toen de *Franschen*
 tegen de *Engelschen*, doch met weinig vruchts,
 en werdt hierom ook door den Paus in den
 bandedaan: omtrent twee jaaren later deed Graaf
 WILLEM eene kruistogt naer *Egypte*, alwaar
 hij met de zijnen, onder welken mischien ook de
Haarlemmers uitmuntten, in het berucht be-
 leg, en door de veroveringe van *Damiate*, in
 het jaar 1219, eenen ongemeenen lof behaal-
 de — na zijne terugkomst vondt hij het land
 in vrede, gelijk hij het gelaten hadt: twee
 jaaren daarna, is hij op den 4 van Sprokkel-
 maand overleeden; nalatende den roem van
 dapperheid, en tevens de eer van de oudste

Keu-

Damia-
te vero-
verd
 1219.

Graaf
 WILLEM
 I. Herft.

GRAYNNE ADA OP DE BURGT TE LEIJDEN BELEGED.

Keuren en Stadsvoorrechten aan *Geertruidenberg*, *Dordrecht* en *Middelburg* gegeven te hebben; welke ook het oudste bewijs opleveren van het beëdigen van 's Lands voorrechten door den Graave: FLORIS IV. zijn Zoon, omtrent 12 jaaren oud, volgde hem, onder de voogdije waarschijnlijk van zijnen moederlijken Oom GERARD, Graave van *Gelder*, in de regeeringe op: met deezen woonde hij, in het jaar 1222, in Bloemmand, de krooning van den Roomsche Koning HENRIK te *Aken* bij; en twee jaaren later stichtte hij, op eigen grond, een Nonnen-Klooster te *Loosduinen*; doch niet lange was hij in het bewind geweest toen hij door gemelden zijnen Oom gewikkeld werd, in de onlusten, welke deezen in eenen oorlog gebragt hadden tegen de *Stichtschen*; ontstaan of door de knevelarijen der Bisschoplijken in *Salland*, of door het streng afpersen van de tollē der *Gelderfchen*; bij welke gelegenheid de *Hollanders* het *Gein* verwoestten: doch de afgezant van den Paus bewerkte welhaast een bestand, en vervolgens eenen vrede, die in het jaar 1225, gesloten werd door de twistende partijen.

II. AFD.

FLORIS
IV. volgt
hem op.

1222.

1225.

1233.

In het jaar 1233, beklom OTTO, Broeder van Graave FLORIS, den Bisschoplijken zetel te *Utrecht*, dien Bisschop WILBRAND door den dood ontruimd hadt, en het was ten gevalle van deezen, en ten nutte van *Holland*, dat de Graaf, die eenige jaaren vroeger, met de Weduwe van den Paltsgraave, Hertoge van *Beijeren*, MACHTELD geheeten, en Dochter van Hertog HENRIK van *Brabant*, in den echt getreden was,

eenen

II. AFD. eenen dijk van *Amerongen* tot aan *Schoonhoven*; hadt laten aanleggen.

De *Sta.* In het volgend jaar 1234, werd 'er tegen die
dingers van *Stade*, in het Stift van *Bremen*, om ver-
 worden van *Scheidene* buitenspoorigheden, en om het weig-
 Kettersch ren der tienden, Kettersch verklaard, en met den
 ver- ban geslagen, (*) eene heirvaart afgekondigd,
 klaard. als tegen openbare Ongelovigen en Afgoden-
 dicnaars, door bevel van Paus GREGOOR den
 IXden, en tot deezen togt liet ook onze Graaf
 FLORIS zich gebruiken: zommigen willen dat de
Hollanders en *Zeeuwen* toen met eene vloote
 van driehonderd Schepen de Noordzee overge-
 steeken zouden zijn: wat hier van zij, dit is
 zeker, dat de gemelde *Stadingers*, na eenen
 wakkeren tegenstand, geslagen, overwonnen,
 en, nevens alle hunne weerlooze have verdree-
 ven of uitgerooid werden; zijnde van de *Hol-*
landeren, onder anderen in dien togt gesneu-
 veld, de Abt WILLEM VAN EGMOND: niet lange
 hierna deed zich nog eene andere, veel min
 ernstige, doch doodelijke gelegenheid voor den
Hollandschen Graave op, om zijnen moed en
 behendigheid in het vechten te toonen; dewijl
 hij, door den Graave van CLERMONT, naer
 Cor-

(*) ALBERT VAN STADE zegt: dat zij *Wasen Beelden* gemaakt, *Waarzegfers* geraadpleegd, en het *H. Olifant* onteerd hadden. Anderen maaken het nog grooter; doch hunne grootste, zo niet eenigste, misdaad, schijnt geweest te zijn, datze zich driftig aankantten tegen de knevelarijen der Priesteren, die reeds toen, als blijkt, gewoon waren, om dezulken, die zich naar hunnen wil en wenk door hun niet wilden laten regeeren, of die zij zochten van kant te helpen, den blaam van ketterije op den hals te werpen.

Corbie, in *Picardie*, ten openlijken Tournooi-
spele genodigd werdt: hier werdt hij van elk
met verwonderinge beschouwd, en om zijne
wakkerheid inzonderheid van de jonge Gravinne
dermate geprezen, dat de oude Graaf, het zij
uit minnenijd wegens zijne Gemalinne, het zij
uit belgziekte over het verwinnen zijner Edelin-
gen in het spel, het zij om ict anders, het spel
wel haast in ernst veranderde, hem vijandlijk
aantastte, en, na eenen kloeken wederstand,
overmande en ombragt; hetwelk de Kleeffche
Graaf, mede aldaar tegenwoordig, hem nog-
rans ook met den dood deedt bekopen: dit ge-
beurde op den 18 of 19 van Hooimaand 1234;
en men zegt dat het verraderlijk gebeurd zij:
zijn lijk is naer *Holland* gevoerd en te *Rhijns-
burg* begraven: *Westkapelle* en *Domburg*,
twee smalle Zeeufche Steden in *Walcheren*, zijn
door hem van Keuren voorzien.

II. AFD.

FLORIS
IV. ver-
wekt na-
ijver.

Words
omge-
bragt.

Graaf FLORIS IV. hadt slechts den ouderdom
van 24 jaaren bereikt, en zijn zesjarige Zoon
WILLEM II. volgde hem, onder de Voogdij zijner
beide Oomen, WILLEM en OTTO, in de regeerin-
ge op. Onder het opzicht van deezen, in alle
Ridderlijke oefeningen onderwezen, werdt hij,
naauwlijks twintig jaaren oud, gekoren tot
Roomsch-Koning, na den dood van HENRIK,
Landgraave van *Thuringen*; welke nieuwe waar-
digheid hij echter, om den tegenstand van eeni-
ge Rijksvorsten, met de wapenen moest hand-
haven; dies hij, de regeering van het Graaf-
schap intusfchen zijnen Broeder bevelende, op-
trok, om zich vooreerst in het bezit van de
Rijksstad *Aken* te stellen; welke hij, met hulpe
der *Friesen*, na een beleg van vijf maanden, door Ko-
in-

Graaf
WILLEM
II. wordt
Roomsch
Koning.

Aken

II. AFD. innam, in het jaar 1248: zedert werdt hij 'er Rid-
 der geslagen en met veele plegrigheden gekroond:
 ning WIL- doch zijne ondernemingen, bij gebrek van geld
 LEM II. en andere behoeften niet kunnende voortzetten,
 bemag-
 tigd. 1248. was hij genoodzaakt terug te keeren.

1251. In het Jaar 1251, den 25 van Louwmaand
 huwde hij, onder de bewerkinge van den Paus
 zelve, die zijne verkiezing tot Roomsche Koning
 hadt goedgekeurd, te *Brunswijk*, met
 ELISABETH, Dochter van Hertoge OTTO, al-
 waar, zo men ALBERT VAN STADE gelooven
 mag, de bruiloftsnacht, hem en zijne Gema-
 linne haast doodelijk zoude geweest zijn, door
 het ontstaan van brand in het Paleis, waarin zij
 hun bijleger hielden; hadt niet deeze, nog bij
 tijds gelukkiglijk nevens haren Bruidegom of
 Gemaal gewekt, hem bij de hand uit dit gevaar
 geleid, langs eenen haar bekenden weg: twee snij-
 ders, aan hun werk zittende, kwamen bij dit
 ongeluk om, en verscheidene kostelijkheden
 werden tevens door de vlammen verteerd: nog
 eens zoude dees Koning, volgens denzelfden
 Schrijver, diergelijk gevaar van brand te *Nuis*
 gelukkiglijk ontkomen zijn, toen zeker Keule-
 naar het huis, waarin hij zich met den Aarts-
 bischop van *Keulen* bevondt, in vlam zettende,
 en zij beiden dit gevaar ter naauwer noode ont-
 weken.

Zwarte
 MARGA-
 REET be-
 oorlooft
 hem.

Niet lange na de Echt-verbindtenis, werdt
 de Roomsche Koning, nu in *Holland* wederge-
 keerd zijnde, in eenen oorlog gewikkeld tegen
 de Graavin van *Vlaanderen*, Zwarte MARGAREET
 gebijnaamd, welke niet kon dulden, dat haar
 voorzoon JAN VAN AVENNES, die Koning WIL-
 LEMS Zuster ALBID getrouwd hadt, met het
 Graaf-

Graaffschap *Namen* en het Land van *Waas* beschonken, en de Leen-verheffing van *Zeeland* door gemelden Vorst aan haar geweigerd was: waarom zij ook weigerde haar Leen van *Vlaanderen* voor dien Koning te komen verheffen; zendende zelfs, na dat zij te vergeefs bij hem op de leenheffing der *Zeeuwfche* Eilanden gedrongen hadt, en terwijl zij hem te *Antwerpen* met handelen zocht op te houden, haren Zoon GUY VAN DAMPIERRE, met een groot leger naer *Walcheren*, alwaar hij echter door FLORIS, des Konings Broeder, op den 4 van Hooimaand, bij *West-Kapelle*, onverhoeds aangetast, geflagen, en zelf nevens verscheidene voorname perfoonen gevangen genomen werdt.

Na deeze nederlaag zocht de Graavin MAR- Henegouwen aan
GAREET hare zaak weder te herstellen, met het KAREL,
wegneemen van *Henegouwen*, door KAREL VAN Hertog
ANJOU, Broeder van den *Franschen* Koning, van An-
wien zij daarmede beschonk; maar JAN VAN jou, enz.
AVENNES wist zich met hulpe van Koning WIL- afgeftaan.
LEM, zijnen Schoonbroeder, niet alleen wel in dat Graaffchap te handhaven, maar ook den Franschman van daar te jaagen; zo dat zijne Moeder hem wel erkennen en met den Roomschen Koning vrede maken moest, die toen ook haren gevangen Zoon flaakte.

Koning WILLEM, dien oorlog dus gelukkig- Koning
lijk voltooid en geëindigd hebbende, deedt, WILLEM
door den Paus tot een mondgefprek genodigd, II. wordt
eene Reize naer *Geneve*, alwaar de tijd zijner bestemd
krooning tot Keizer bedenkelijk zal bestemd tot Kei-
zijn: vooral deed hij nog eene Reize naer *Duitsch-*
land, alwaar hij, volgens eenen brief aan LUB-
BERTUS, zijnen Vice-Kanzelier, en Abt van

Eg-

II. AFD. *Egmond* geschreven, zeer minzaam ontvangen
werdt: uit *Duitschland* vertrok hij met het be-
gin van het jaar 1255, naer de Nederlanden,
1255. alwaar de oorlog in het Sticht, en de mouterij
der *Westfriezen* hem terug riepen: de gelegen-
heid tot de *Utrechtsche* onlusten was deeze: Na
den dood van 'sKonings Oom en gewezen
Voogd, Bischof OTTO, hadt men tot zijnen
opvolger gekoozen GOZEWYN VAN AMSTEL, die,
of door zwakheid, of andere oorzaken, we-
gens het verzuim van het hem toevertrouwde
bewind verdacht gehouden, zedert, met zijnen
wille van die waardigheid beroofd, terwijl HEN-
RIK VAN VIANEN, met dezelve begiftigd was: hier-
door waren de Heeren van AMSTEL en WOER-
DEN, tegen deczen in het harnas gejaagd, daarin
ondersteund door OTTO III. Graave van *Gelder*,
en hadden juist toen Koning WILLEM te *Utrecht*
kwam, den Bischof slag geleverd, doch zo
ongelukkiglijk voor hunzelven, dat zij geslagen
en gevangen, maar op de voorspraak van den
Vorst geslaakt werden, die hen vervolgens met
den Bischof weder bevredigde: gedurende het
vertoeven nu van Koning WILLEM te *Utrecht*,
gebeurde het dat een onverlaat hem aldaar, in
een gezelschap met de Geestelijken zittende,
eenen zwaren steen naer het hoofd wierp, en
zich terstond wegpakte, zonder naderhand we-
der te kunnen gevonden worden; dies de Koning
den steen maar pas ontweken, zeer gebelgd over
dit geval, de stad daarvan de schuld gaf, dezel-
ve haare ondankbaarheid verweet, en, onder be-
dreiginge van deeze euveldaad te zullen wreken,
zeer gestoord vertrok.

GOZE-
WYN VAN
AMSTEL,
staat af
van 't Bis-
dom van
Utrecht.

Koning
WILLEM
II. in lijfs-
gevaar.

Ook riepen hem zijne zaaken elders: de *West-
frie-*

friezen hadden door herhaalde oproerigheden hem tot eene heirvaart tegen hen genoodzaakt: de winter des jaars 1255, was tot dien togt bestemd: omtrent Kerstijd trok Koning WILLEM over *Alkmaar* naer *Hoogtwoude*, om de *Friezen* op het ijs aan te tasten, welk men sterk genoeg achtte; dan, hij hadt het ongeluk van met zijn zwaar gewapend paard in hetzelfde, en te gelijk in eene hinderlaage der *Friezen* te vallen, door hun afgemaakt, verborgen, en daarna begraven te worden, zonder dat iemand der zijnen daarvan iets bespeurde; en zijn lichaam en graf, niet dan veele jaaren daarna, door zijnen Zoon FLORIS V. ontdekt, en het lijk toen naer *Middeburg* ter plegtige begravinge vervoerd werd: dit ongeluk viel voor niet verre van *Hoogtwoude*, op den 21 van Louwmaand des jaars 1257: de slag werd ook door de *Hollanders* verlooren, en men wil dat zommigen, die den Koning ligtelijk uit het ijs hadden kunnen verlossen, zich zedert niet buiten vermoeden konden houden, van zich, tot het veroorzaaken van zijnen dood, te hebben laten omkoopen.

Van Koning WILLEM zijn verscheide handvesten en keuren, aan de *Holland'sche* steden verleend, voorhanden: *Alkmaar* hadt van hem eene tien jaarige vrijheid van alle lasten, behalven van den krijgstogt tegen de *Friezen*; *Haarlem* tol-vrijheid en stadskeuren verkregen: *Delft* en *Dordrecht* hadden ook verscheidene voorrechten en keuren ontvangen; ook *Zierikzee*, waarvan nog oude afschriften in wezen zijn: in dezelve krijgt de Baljuw, als Graaf, in des Konings plaatze, magt om zaken te berechten, die door

II. AFD.

1255.

Sneuvelt
in het ijs.

1257.

Hand-
vesten
door hem
verleend.

II. AFD. den Nederbaljuw of Schout en Schepenen, niet konden berecht worden.

Gebou- WILLEM II. heeft zich ook door het stichten
wen door van eenige gebouwen vermaard gemaakt: men
hem ge- schrijft hem een Huis te *Alkmaar* toe, ter plaat-
recht. ze daar 'er zedert een is gesticht, welk nog het
jaartal 1252 in den voorgevel draagt: ook zoude
hij daar den weg aangelegd hebben, die nog
des Konings weg heet: sommigen willen dat
het Stadshuis te *Haarlem* in het bijzonder hem
tot een Hofgebouw hebbe gediend; maar of hij
het gesticht hebbe is onzeker: dit nogthans gaat
vast, dat 'er al in het jaar 1214, een Hof te
Haarlem geweest is: op vasten grond wordt hem
het oprechten van het Hofgebouw in 's *Hage*
roegeschreeven; hoewel de tijd der stichtinge
onzeker is: uit eenen Schrijver der veertiende
Gebe- ecuwe blijkt, dat hetzelfde in of omtrent het
deboek jaar 1250 of 1252, is aangevangen: men houdt
door hem hem ook voor den schrijver van een *Latijnsch*
geschre- gebedeboek, welk mischien alleenlijk ten zijnen
ven. dienste door anderen is opgesteld, of mogelijk
dat hij 'er slechts bezitter van geweest zij.

III. AFDEELING.

*Beginnende met de de Regeeringe van Graave
 FLORIS den V, in het jaar 1256; en ein-
 digende, in het jaar 1442, onder de
 Regeering van Hertoge FILIPS van
 BOURGONDIE.*

Graaf FLORIS V. bereikte nog geen twee jaaren toen zijn Vader dus ongelukkiglijk sneuvelde, gelijk wij gezegd hebben: hij werd dies onder de voogdij van FLORIS, zijnen Vaderlijken Oom, gesteld, die echter ook in het jaar 1258, en dus twee jaaren na zijnen Broeder sneuvelde; zijnde te *Antwerpen* in een tournooi-
 spel gewond en eenige dagen daarna, aan de wonden overleeden, en te *Middelburg* in de Abtdij begraven: van hem hebben de *Zeeu-*
wen keuren gekreegen, volgens welke het gan-
 sche land berecht werdt: hierop nam Vrouw ALEID
 Weduwe van JAN VAN AVENNES de zorg der op-
 voedinge, en der voogdij over FLORIS V. aan,
 als zijne moei; doch men zag hier ongaarne,
 dat zij zich zo veel gezags aanmatigde, dies
 werdt OTTO III. Graaf van *Gelder* tot voogd
 aangesteld, door de *Hollanders*, terwijl Vrouw
 ALEID zich door de *Zeeuwen* in het opgevar
 gezach zocht te handhaven: hoewel zij in
Zuidbeveland bij *Verroutzee* of *Vorenlee*, een
 nu verdrongen plaats bij of omtrent het dorp
Jerseke, een volslagen nederlaag hadt onder-
 gaan;

ALEID
 Voogdesse
 se over
 FLORIS V.

Wordt
 door
 OTTO III.
 geslagen.

III. AFD gaan, in een gevecht tegen deezen Graaf, van wien men anders weinig merkwaardigs aangetekend vindt. In den opstand der *Kennemers* en 1268. *Westfriezen*, in het jaar 1268, bragt hij wel, nevens den *Utrechtschen* Bifchop, JAN VAN NASSAU, die in het jaar 1271, tot dien zetel verheven was, een leger te velde, waarmede hij *Utrecht* vruchtloos belegerde, en *Amersfoort* innam, doch anders luttel uitvoerde; zijnde omtrent drie jaaren daarna overleden.

FLORIS V. aan- vaardt de regeering. Graaf FLORIS nam zelf al vroeg de regeering aan, en ging, na het bewind over *Zeeland* aan zijnen Neeve FLORIS van *Henegouwen*, Zoone van Vrouwe ALEID voor twee jaaren te hebben aanbevolen, de *Westfriezen* beoorlogen, hetwelk hem echter eenige jaaren achtereen niet wél gelukte: zijne moei ALEID hem diergelijke togten afradende, behaalde zijne ongenade en werd in het jaar 1277, door hem met hare kinderen ten lande uitgewezen: in het jaar 1282, ging de Graaf de *Westfriezen*, tot hier toe te lande beoorloogd, met fchepen aantasten; hetwelk hem zo wél gelukte dat hij omtrent *Wijdenes* Ontdekt en *Schellinkhoort*, eene volkomene overwinning op hen behaalde, en toen uit eenen gevangenen de ontdekking wegens zijns vaders lijk deed, waarvan wij te vooren met een woord gewaagden; hetwelk hem zo verheugde, dat hij zulks door eenen brief te kennen gaf aan den *Engelfchen* Koning EDUARD I. met wien hij, na het vereffenen van eenige gefchillen, in vertrouwde vriendschap leefde, en naderhand een verdrag van huwelijk floot, tufchen 's Konings Dochter en zijnen Zoon JAN, geteeld bij BEATRIX, Dochter van Graave GUY van *Vlaanderen*.

In het jaar 1283, gelukte het hem, bij opene brieven door Hertoge JAN van *Braband*, van de leenroerigheid wegens *Dordrecht* geheel en al vrij verklaard te worden; maar in het volgend jaar werdt hij in de Stichtſche onlusten gewikkeld, en hier door verplicht zijne wapenen te gebruiken tegen de Inlandsche Edelen, voornamlijk tegen de Heeren van *Amſtel* en *Woerden*; welker sloten en landen hij niet alleen innam, verbeurd verklaarde en gedeeltelijk wegschonk, maar zelfs de overwonnen, gevangen, en verjaagde Heeren, door eene geſtrengte behandeling noodzaakte, op harde voorwaarden, zich weder met hem te verzoenen.

III. AED.
Verbindt
zig met
JAN van
Braband.
1283.

In het jaar 1287, leden deeze landen zeer veel door eenen zwaaren watervloed, die *Friesland* en *Zeeland* bijkans geheel overstroomde, en veele menſchen en vee wegsleepte: Graaf FLORIS nam toen de gelegenheid waar, om door het leggen van eenige ſlooten de *Westfriezen* nu te beter te beteugelen; gelijk hij ook zedert te *Stavoren*, naar men wil, als Heer van dat Gewest erkend en gehuldigd, en die ſtad daarom ook met de handvesten begunſtigd zoude zijn: in ditzelfde jaar verbondt zich de Graaf ook, nevens DIDERIK van *Kleef* met den Hertoge JAN van *Braband*, om deezen in zijne eiſchen op het Hertogdom *Limburg*, tegen den Gelderſchen Graaf REINOUT te ondersteunen en in den oorlog bijteſtaan: eenige bijzondere geſchillen, tot nog toe onafgedaan, als inede de voorheen genotene gunst van den Brabandſchen Hertoge, hadden FLORIS, die bedenkelijk ook eene meerdere uitbreiding zijns vermogens op het oog hadt, tot deeze verbindtenis aangezet: volgens

Zwaare
water.
vloed.
1287.

- III, AFD. dit verdrag leverde hij dan hulptroepen onder
 verscheiden voornaame Edelen des lands, die,
 na het inneemen van eenige *Gelderſche* ſteden,
 mede deelden in den gedenkwaardigen ſlag,
 en in de zegepraal des Hetogen van *Brabant* bij
 1288. *Woeringen*, in het jaar 1288, alwaar Graaf
 REINAUT en Graaf ADOLF VAN NASSAU, als ook
 de Aartsbiſchop van KEULEN, en verſcheide an-
 dere grooten gevangen, en deeze, niet dan een
 jaar daarna, door bemiddeling van den *Fran-
 ſchen* Koning weder geſlaakt werden; omtrent
 deezen tijd matigde de valſche Keizer FREDRIK
 zich de ſlouthed aan, om den Biſchop van
Utrecht te vermaanen dat hij den Graaf van
Holland wederhouden zoude van het beſtrijden
 der *Friezen*; waarop FLORIS echter geen acht
 gaf, en hem zijne vermetelheid zelfs in eenen
 brief verweet. Ook was de magt van onzen
 Graave nu derwijze aangewasſen, dat hij veelē,
 in het bijzonder de *Zeeuwſche* Edelen, zeer be-
 gon in het oog te ſteeken, die zelfs naer uit-
 landſche hulp uitzagen, om hem een gedeelte
 van *Zeeland* afhandig te maaken; waar toe zij
 GUY VAN DAMPIERRE, den Graaf van *Vlaande-
 ren* genegen genoeg vonden; zo dat hij welhaast
Middelburg kwam belegeren; doch hetzelve op
 de aankomst van Graave FLORIS weder verliet;
 doch hier mede verloor de *Vlaamſche* Graaf zijn
 uitzicht niet op *Zeeland*, maar viel vier jaaren
 1295. laater, en wel in het jaar 1295, in *Zuidbeve-
 land* met een leger van 3000 mannen, welke
 echter door die van BORSSELEN, pas zo veele
 honderden ſterk, geſlagen en op de vlugt ge-
 dreven werden. In het 1296, ſtond men in *En-
 geland* den *Hollanderen* de vrije viſchvangst toe op
 de

Magt
 der Hol-
 landſche
 Graaven.

de Kust van *Jarmouth*; doch ontnam hun den wolfstapel, die naer *Brugge* verlegd werdt, herwelk Graaf FLORIS noopte om een beschermend en verweereud verbond met *Frankrijk*, onder de toestemminge en goedkeuringe der voornaamste Edelen te sluiten; herwelk den *Engelschen* Koning EDARD I. dermate vertoornde, dat hij van toen af, met Heere JAN VAN KUIK en andere misnoegde Edelen, in verscheide samenkomsten, door zijne afgevaardigden, middelen liet beraamen, tot het gevangennemen en vervoeren van Graave FLORIS naer *Engeland*; gelijk zij dan ook eerlange daar toe eene gunstige gelegenheid waarnamen, wanneer de Graaf, ter verzoeninge van die van *Amstel* met het geslacht van ZUILEN, te *Utrecht* gekomen, door hun kwanswijs ter vogelenjagt genodigd en uitgelokt, op het onvoorziens verrast en gevangen genomen, eerst naer *Kroonenburg*, kort daarop naer het slot te *Muiden*, en na eenige dagen weder vandaar vervoerd, doch op de aankomst der *Naarders* tot zijn ontzet, door VELZEN en eenige anderen, na veele mishandelingen geleeden te hebben, met verscheide steeken gegriefd, en gedood werdt.

III. AFD.

JAN VAN
KUIK
sincet
een' aan-
slag tegen
FLORIS V.

Die door
VELZEN
vermoord
wordt.

Deeze veeleer uit eene al te hevig woedende drift, dan opzettelijke boosheid, begaane moord geschiedde op den 27 of 28sten van Zomermaand, des jaars 1296: dusdanig was het einde van FLORIS V. die zijne Voorzaten in magt en aanzien verre te boven ging, en de eerste was, die zich in zijne eigen brieven Graaf van *Zeeland* noemde, en het door de gunst der goede gemeente, aan welke hij veele voorrechten hadt geschonken, tegen de afgunst van veele Edelen

III. AFD. lange staande hieldt; hoewel deeze, op hem gebeeten uit bijzondere oorzaaken, hem het ongeluk berokten, waarin hij omkwam: men schrijft hem de stichting van het Lusthuis *Vogelzang* omtrent *Haarlem* in de Duinen, en de voltrekking van het *Hof* in 's *Hage* toe; alwaar hij zich met de Jufferschap, ook met de jagt, en andere ridderlijke oefeningen plagt te vermaaken.

JAN I.
onder
voog-
dije.

Zijn dood bragt veele verwarringen hier te Lande voort; vooral ook twist om de voogdij en het bewind, naer welke Graaf DIRK VAN KLEEF, JAN VAN AVENNES en WOLFERT VAN BORSSELEN dongen; en deeze laatste wist het zo te beleggen, dat hij den jongen Graaf JAN I. te *Veere* ontvangen hebbende, denzelven geheel wist naer zijne hand te zetten, en de klem des bewinds voor zich te verkrijgen; voerende den Graaf alomme met zich, en doende hem beveelen en zegelen, het geen hij goedvondt; doch zijne veranderingen in de munt, waardoor de handeldrijvende Ingezeten en deezer landen zeer gedrukt werden, en andere knevelarijen geweldadigheden, en vooral zijn indrang op 's Lands privilegiën, met naame op die van *Dordrecht*, verbitterden de gemeente zo zeer tegen hem, dat hij te *Delft*, vanwaar hij met den Graave naer *Zeeland* meende te vlugten, wredelijk omgebragt werd, op den 1 van Oogstmaand 1299: hierop aanvaardde AVENNES weder de voogdij, van welke hij al hadt afgezien; en men is 'er niet vreemd van, dat hij, door vergif den dood van zijnen Neeve Graaf JAN I., die op den 10den van Herfstmaand van het zelfde jaar te *Haarlem*, door

Storft.
1299.

door een toeval van den rooden loop stierf, III. AFD.
 bevorderd hebbe: de *Engelsche Prinses* ELIZABETH zijne Gemaalin hadt hem geene kinders verwekt; ook was hijzelf nog in zyne eerste jeugd: dus ging de Regeering van dit Graafschap over in het huis van HENEGOUWEN: want JAN II.
 JAN VAN AVENNES was de Zoon van ALEID, wordt
 Zuster van Koning WILLEM, Grootvader van Graaf van
 den overleedenen Graave JAN I. en 'er dus de Holland.
 naaste erfgenaam toe: dees hadt ook even voor den dood van zijnen Neef, een verdrag geslooten met *Dordrecht, Middelburg, Zieriksee, Leiden, Delft, Haarlem, Alkmaar en Geertruidenberg*, tegen de moorders van Graave FLORIS; thans na deszelfs dood deedt hij zich, tot meerder zekerheid zijner Regeeringe, door de voornaamste Steden, welker aanzien onder het bewind van FLORIS V. sterk was toegenomen, huldigen, en bij bezegelde brieven tot Landsheer aanneemen: al terstond maakte hij zijn werk om de misnoegde Edelen te bedwingen, of te bevredigen, schoon dit hem slechts gedeeltelijk gelukte: want JAN VAN RENESSE, een *Zeeuwsch* JAN VAN
 Edelman, zich van *Schouwen* meester gemaakt RENESE
 hebbende, verwekte vervolgens eenen algemeenen opstand in *Zeeland*, en dreef ten Keizerlijken Hove, dat het Graaffchap *Holland*, aan verwekt
 het Rijk vervallen ware; dies Keizer ALBRECHT een' op-
 zelf eenen inval in *Holland* poogde te doen, stand in
 doch, zonder zijn oogmerk te bereiken, weder Zeeland.
 afstrok. De *Zeeuwsche* Ballingen lieten zich toen Keizer
 met de *Vlamingen* in, en dedden met deezen AL-
 eenen inval in *Walcheren*, floegen Jonker WILLEM, den Zoon van Graave JAN II. en namen BRECHT
Middelburg in; ook dedden zij *Zieriksee* bele- tracht
een' in-
val in
Holland
te doen.
Zieriksee
belegd.

III. AFD. —————
geren, en staken zelfs in het jaar 1303, naer *Holland* over, daar zij al het Land, van de *Maa-*
ze af tot aan den *Haarlemmerhout*, zich onder-

WITTE
VAN
HAAM-
STEDE be-
werkt het
verdrij-
ven der
Vlaamsche
bezet-
ting.
wierpen, als ook de stad *Utrecht*; doch in het
volgend jaar bewoog WITTE VAN HAAMSTEDE,
natuurlijke Zoon van Graave FLORIS, de *Hol-*
landsche Steden, om de *Vlaamsche* bezetting
uit te drijven; gelijk ook de Koning van *Frank-*
rijk hulp verleende, om hen uit *Zeeland* te
jaagen; hetwelk beiden gelukte. Verscheidene
ballingen, die toen in handen van Jonkheere

RENESE
vlugt en
ver-
drinkt.
JAN II.
sterft.
1304.
WILLEM
III. sluit
een be-
stand met
Vlaande-
ren.
1306.
ren Zoone; en RENESSE, die ook uit *Utrecht*
gevlucht was, sneuvelde, nevens veele anderen,
bij het overvaaren van de *Lek*, op den 15den
van Oogstmaand 1304, en den 22 derzelfde
maand, overleedt ook Graaf JAN II. van *Hene-*
gouwen en *Holland*, te *Valenchijs* aan eene
kwijnende ziekte, na eene regeering van om-
trent 5 jaaren: hij werdt om zijne godsvrucht
en goedaartigheid gepreezen, doch van al te
grootte slapheid in de rechtsplegingen beschul-
digd; en vooral dat hij die van BORSELEN te
slap behandeld, en daar door gelegenheid tot
de oproerigheid der *Zeeuwen* gegeven hadt.

Jonker WILLEM zijn Zoon, volgde hem op
onder den naam van WILLEM III, en huwde in
het jaar 1305, met JOANNA VAN VALOIS, Doch-
ter van KAREL VAN VALOIS, Broeder van Ko-
ning FILIPS. In het jaar 1306, sloot hij een
bestand met *Vlaanderen*, en in het jaar 1310
eenen nadeeligen vrede: waar toe hij genood-
zaakt

zaak was, om dat de *Hollanders* en *Zeeuwen*, III. AFD.
 zich houdende aan hunne aloude gewoonte, ge-
 weigerd hadden, hem in *Henegouwen* te ko-
 men helpen: in het jaar 1315, vatte hij de 1315.
 wapenen weder op, doch het liep aan tot in
 het jaar 1323, eer 'er een vast verdrag getrof-
 fen werdt, waar door de oude twist met *Vlaan-*
deren een einde nam.

Zedert mengde de Graaf zich in geene nieu-
 we oorlogen, maar besteedde het grootste deel
 zijns levens om zijn gezag onder zijne eigen
 Onderzaten te versterken, en tot de Nabuuren
 uit te breiden: hij hechte de heerlijkheden Hecht
 van *Amstel* en *Woerden*, die JAN II. aan GUY zij- Amstel en
 nen Broeder opgedraagen hadt, na deszelfs dood, Woerden
 in het jaar 1313, weder aan *Holland*, en bragt weder
 te wege dat het slot *Vreeland* aan hem ver- aan Hol-
 land. land.
 pand werdt: hij noodzaakte de *Friezen* van
Oostergo en *Westergo* tot onderwerping aan
 hem; en ten blijke dat zijn aanzien zeer hoog
 gestegen was, huwde hij zijne Dochter MARGA- MARGA-
 REETE aan Keizer LODEWYK, Hertoge van *Beije-* REETE
ren; en eene andere aan Koning EDUARD III. trouwt
 van *Engeland* uit: veertien dagen vóór 'zijnen Keizer
 dood, die op den 6 of 7 van Wiedemaand in LODE-
 het jaar 1333 voorviel, hadt hij nog een ver- WYK.
 bond gesloten met zijnen Schoonzoon EDUARD,
 tegen zijnen Schoonbroeder, den Koning van
Frankrijk: zijne dapperheid in den oorlog, en
 zijne gemeenzaamheid in den omgang, als ook
 zijne onkreukbaare rechtmatigheid in het rechts-
 oefenen, worden zeer gepreezen: sommigen
 hebben hem beschuldigd van verwaarloozinge
 in 's Lands regeeringe, terwijl hij zich met
 andere zaaken ophieldt, en vooral zag men niet
 gaar-

III. AFD. gaarne, dat hij zo dikwijls naer *Henegouwen* toog: men heeft hem den naam van *de goede* toegevoegd, mogelijk om eene enkele gunst den Geestelijken betoond, of om zijnen ijver in het bevorderen van eene Kruis-vaart naer het H. Land.

Hongers-
nood en
pest.
1315.

Gedurende zijne regeering, en wel in het jaar 1315, heerschten hier te Lande een groote hongersnood en pest-ziekte, zo dat de armen op de straaten versmachtten, en de echtgenooten zelfs elkanderen schuwden, en den nodigen onderstand weigerden. Men sloeg het vleesch van doode krenge, raauw ten lijve in; en in zeker *Hollandsch* Dorp at men de kikvorschen uit de flooten, hetwelk toen ongewooner voedsel was, dan tegenwoordig bij zommigen; doch de Hemelsche voorzorg deedt binnen weinige maanden die rampen in zo verre ophouden, dat men zekere maat Rogge voor 15 penningen kocht, daar men te vooren zo veele stuivers voor betaald hadt. — In het jaar 1334, was

Zwaare
Water-
vloed.
1334.

'er ook veel schade veroorzaakt door eenen zwaaren watervloed, die *Holland* en *Zeeland*, doch vooral *Priesland* trof; dezelve was op eenen geweldigen storm gevolgd, die den 23 van Slagtemaand van dat jaar opstak: veele dorpen werden overstroomd, en eene groote menigte van menschen verloor het leven; doch *Kenne-merland* leedt toen weinig, of is mischien geheel vrij gebleeven, ten minste het moest om den nood der *Friezen*, in het volgend jaar, twee penningen van ieder Morgen Lands opbrengen.

WILLEM
IV. wordt
Graaf.

WILLEM de vierde, pas 19 jaaren oud, zijn Vader opgevolgd zijnde, zondt in den aan-
vang

vang zijner Regeeringe eenige hulp aan zijnen III. AFD.
 Behuwdbroeder, den *Engelschen* Koning, die
 tegen *Frankrijk* in eenen oorlog was gewik-
 keld; doch de Graavin Weduwe van WILLEM
 III. bemiddelde de geschillen tuschen deeze
 twee Rijken door een verdrag in het jaar 1340,
 en nam daarna het geestelijk kleed aan, in de
 Abtdije van FONTANELLE, bij *Valenchijn* — om- Opkomst
 trent deezen tijd begon *Amsterdam* merkelyk op van Am-
 te komen door den Koophandel, en verkreeg sterdam.
 in het jaar 1342, bij een handvest van deezen
 Graave, het voorrecht der Hollandsche Steden
 in het gemeen, om, namelijk, alles wat binnen
 derzelver vrijheid geschiedt, mits niet draagende
 tegen de heerlijkheid van den Graave, door
 Schout en Schepenen te laten berechten.

In het jaar 1345, belegerde hij *Utrecht* te WILLEM
 vergeefs, en beukte de stad vijf weeken lang IV. bele-
 uit dertien stormtuigen; ook werd hij hier met gert
 eenen pijl in een' zijner hielen gewond; doch Utrecht.
 er werdt, door bemiddeling van zijnen Oom 1345.
 JAN VAN BEAUMONT, een bestand geslooten, en
 daarbij bedongen, dat vierhonderd Burgers,
 ongegord, bloothoofds, en barrevoets, hem,
 op de knieën, voor zijne tent om vergiffenis
 moesten komen smeeken, hetwelk ook ge-
 geschiedde: de oorzaak van dit beleg was de mis-
 noegdheid van den Graave, om dat men de
 Voogdij der Stad en over het Sticht, welke hij
 oordeelde hem toe te komen, aan ROBERT VAN
 ARKEL hadt opgedragen: terstond hierna onder-
 nam hij eenen togt tegen de *Friezen*, welke
 tegen hem opgestaan waren. Doch nauwe- Sneeu-
 lijks bij *Stavoren* omtrent *Odulfs* Klooster ge- velt.
land

III. AFD. land zijnde, en zich in het heetst van het gevecht gemengd hebbende, sneuvelde hij aldaar op den 26 of 27 van Herfstmaand van het gemelde jaar, zonder wettige kinders na te laten. Zijne jonge Gemalin, eene Dochter van JAN III. Hertoge van *Brabant*, was over den dood van haaren Echtgenoot zo gebeeten op de *Friezen*, dat zij het Klooster der *Friesche* Monniken op *Marken* door eene bende krijgsvolks in brand deed steeken, en de ongelukkige Monniken in zee smijten. — WILLEM de IV. was de eerste der Hollandische Graaven, die de kwaade leenen aan de Graaflijkheid verstorven, niet, gelijk voorheen, aan eenen der naaste Maagen, ten redelijken prijze afstond, maar dezelve verdeelde, en aan verscheide Heeren uitgaf, waaruit veele verschillen over het Recht van het Poorterschap, het Molenrecht, en andere heerlijke Rechten ontstaan zijn.

- Zijne oudste Zuster, de Keizerin MARGAREET, werd door haaren Echtgenoot Keizer LODEWYK, daarop met deeze Landen verlijd, en in het jaar
1346. 1346, alomme gehuldigd; bij welke gelegenheid zij aan de Landen en Steden verscheide Privilegien schonk; belovende onder anderen, ook geenen oorlog te zullen aanvangen, dan met goeddunken der Edelen en steden; doch zij hield het bewind der Regeeringe niet lange in eigen handen, maar droeg het in 't jaar
1349. 1349, aan haaren Zoon WILLEM op, mits deeze haar een gedeelte van de inkomsten zoude betaalen. Dan, toen deeze hier in zijnen pligt en beloften te buiten ging, aanvaardde zij de Regeering wederom, en zocht hulp in *Engeland*,

land, om haaren Zoon, die zich op nieuws hadt laaten huldigen, van de Regeeringe te ontzetten. III. AFD.

Deeze verdeeldheid tuschen de Moeder en Oor-
den Zoon, verdeelde ook welhaast de voor-
naamste Ingezetenen deezer landen onder elkan-
deren, en bragt de partijchap van *Hoekschen* sprong der Hoek-
schen en
en *Kabeljauwschen* voort, welke anderhalve jaauw-
schen.
eeuwen geduurd, en waarvan men de overblijfs-
zels, tot in het midden van de zestiende Eeuwe
gezien heeft. Want zij bragt adiel tegen adiel,
steden tegen steden, ja burger en bloedverwant
tegen elkanderen, in de wapenen: de aanhan-
gers van Hertoge WILLEM, die graauwe bon-
netten droegen, werden *Kabeljauwschen* gehee-
ten; wapenden zich alomme tegen die van Vrou-
we MARGAREETE, die zich *Hoekschen* noemden,
en roode mutsen droegen; en men vindt ge-
meld, dat de partij, die de overhand hadt, der
weérpartije, den bol uit de muts sneedt, het-
welk men den *Leyer uitsnijden* noemde: de Eerste
eerstgemelden schijnen in het jaar 1350, wel gebruikt
zeventien sloten der *Hoekschen*, die de zwaksten van het
waren, vernield te hebben: vindende men ook, buskruid
dat zij onder het bestormen van *Roxenburg* te hier te
Voorschoten bij *Leiden*, zich van buskruid be- Land.
diend hebben; welk toen eerst hier te Lande 1350.
bekend geworden is.

In het jaar 1351, viel 'er een scheeps-strijd MARGA-
voor bij *ter Veere*; waarin VROUW MARGAREET REET be-
met de vereenigde *Engelsche*, *Zeeuwsche* en oorloogt
Henegouwsche magt, haaren Zoon met de *Hol-* haar
landsche Vloote op de vlugt sloeg en over- Zoon, en
won; doch den 4den van hooimaand daaraan overwint.
volgende, leverde zij hem op de *Maaze*, niet 1351.

ver

III. AFD. ver van den *Brielle* weder slag, maar kreeg hier de nederlaag, en veele Edelen, die het met haar hielden, raakten of om het leeven, of gevangen: zij zelve ontweek met eenige schepen naar *Engeland*, alwaar zij den Koning bewoog, om zich als Middelaar tuschen haar, en haaren Zoon aan te bieden: Hertog WILLEM straks na die behaalde overwinning ook derwaart overgesteecken, tradt aldaar zedert in huwelijk met MAGTELD, Dochter van HENRIK, Hetoge van *Lancaster*, en nam Koning EDUARD mede tot Middelaar aan, die toen een Verdrag tuschen de beide partijen bewerkte op den 7 van Wijnmaand 1354; waarbij *Holland*, *Zee-land* en *Friesland* aan Hertog WILLEM afgestaan werden, blijvende Vrouw MARGAREET alleenlijk in het bezit van *Henegouwen*: doch Vrouw MARGAREET overleefde deeze verzoening niet lange: zij stierf op den 30 van Herfstmaand des jaars 1355, te *Valenchijn* in *Henegouwen*, werwaarts zij zich ter wooninge begeeven hadt.

Hertog WILLEM zettede nu den oorlog voort, dien hij op den naam zijner Moeder, reeds in het jaar 1347, tegen den Bisshop van *Utrecht* begonnen hadt; en noodzaakte deczen, na het afloopen en plat branden van het Sticht, in het jaar 1356, tot vrede: in het jaar 1357, hechte hij de Heerlijkheid van *Heusden* aan *Holland*; doch kort daarna werdt hij krankzinnig, en dit bespeurde men het eerst na zijne terug komst uit *Engeland*, werwaarts hij in dat jaar was gereisd; dewijl hij Heer GERRIT VAN WATERINGEN met eigen handen, zonder eenige reden, ombragt; dies men hem het bestuur van zich-zelfen, veel min van het Land, niet meer durfde ver-

Wordt
van hem
geslagen.

Staat
hem de
regeering
af.

1354.

Sterft.

1355.

Heusden
wordt aan
Holland
gehecht.

1357.

vertrouwen : hij werd dan eerst in 's *Haage* III. AFD.
vastgezet, en vervolgens naer *Quesnoi* in *He-* Graaf
negouwen vervoerd, alwaar hij tot zijnen dood, WILLEM
die in het jaar 1389 voorviel, opgesloten bleef. V. sterft.

Straks na zijne vastzetting staken de *Hoek-* AL-
schen, die eenige jaaren zich stil gehouden had- BRECHT
den, het hoofd weder op, en droegen het *Ru-* wordt
waardschap der Landen, aan Hertoge ALBRECHT, Ruward,
den Broeder van onzen Graave, op; terwijl
de *Kabeljaauwschen* de Voogdij, aan MAGTELD
VAN LANKASTER wilden opgedraagen hebben,
zich niet ontsiende, de Regeering eener uit-
heemsche Vrouwe aan te bieden, daarze te voo-
ren de eigen Dochter van WILLEM III, Vrouw
MARGAREET namelijk, niet voor Graavin wil-
den erkennen, voorgeevende niet *vervrouwd*,
dat is, niet door eene Vrouwe geregeerd te
willen zijn.

Hertog ALBRECHT erkende de gunst der *Hoek-*
schen wel, door het verleenen van verscheide
Privilegien aan de Steden, welker meeste nu
vaste Kollegien en Vroedschappen, of Raaden
en Jaarlijksche Burgemeesteren bekomen had-
den, en verbondt zich ook wel om recht te
doen, naer 's Lands Wetten en Gewoonten, en
het Land met hulpe der goede Steden te zullen
regeeren; doch matigde zig ook ten eerste,
op eigen gezag aan, naar willekeur, verande- Maakt
ring te maaken in de Regeeringe van zommige verande-
Steden, en van het platte Land; ook poogde ring in de
hij de Wet te *Delft* buiten tijds te verzetten, stedelijke
hetwelk hem niet schijnt gelukt te zijn; want Regee-
die Stad hieldt staande, dat men haare Schepe- ringen.
nen niet mogt afzetten, het welk ALBRECHT zo
euvel nam, dat hij dezelve, na dat zij ook
G open-

III AFD. openlijk tegen hem was opgestaan, eenen inval in 's *Hage* gedaan, en aldaar 's Graaven gevangenis opengebroken hadt, met de wapenen aantastte, en 'er het beleg voorfloeg, in Grasmaand des jaars 1359, welk hij in persoon bijwoonde; hij noodzaakte vervolgens dezelve tot de overgaave bij verdrag, welk inhieldt, dat de Stedelingen hem om vergiffenis moesten smeeken, hunne muuren afwerpen, en 40000 oude schilden opbrengen.

Hekeren en Bronkhorsten. Vervolgens oorloogde Hertog ALBRECHT met de *Gelderschen*, die, even als de *Hollanders* in twee partijen, HEKEREN en BRONKHORSTEN geheeten, verdeeld waren, als ook met de *Utrechtschen*; doch hij verdroeg zich in het jaar 1364, met Hertog EDUARD VAN GELDER, en in het jaar 1375, met ARNOLD VAN HOORNE, Bischof van *Utrecht*; eenige jaaren daarna huwde hij zijne Dochter KATHARINA uit, aan WILLEM VAN GULIK, Hertoge van *Gelder*, die zich, na de tegenkantingen der *Stichtschen* te boven gekomen te zijn, in het gerust bezit van dat Hertogdom bevestigde.

Wordt Graaf. 1388. Hertog ALBRECHT, na zijns Broeders dood, door den Edelen en Steden in het jaar 1388, [1389,] tot Graaf gehuldigd zijnde, hieldt zich meest in 's *Hage* op, daar hij in het jaar 1386, zijne Gemalin MARGAREETE overleeden zijnde, zich in eene gemeenzaame verkeeringe inliet met ALEIDA VAN POELGEEST; welke jong en bevallig zijnde, den Hertog zo wist te believen, dat zij in korten tijd, bijnaer alles ten Hove naar haaren zij beschikte. Bijkans alle gunsten werden haast door haare bemiddeling van den Hertoge verkregen; en door haar toedoen geraak-

ALEIDA
VAN
POEL-
GEEST
zijn bij-
zit.

raakten de *Kabeljaauwschen* meer en meer in het bewind: dit stak den *IJekfschen*, te voeren bij den Hertog in gunste, zeer in den krop: WILLEM, 's Hertogen Zoon en Graaf van *Oostervant*, zelf gaarne in de Regeeringe willende deelen; misgunde aan ALEID dat gezag, en beschouwde met leedweezen, dat zijn Geslacht door haar ontceerd werdt: hij wist dan ook de zaak zo te beleggen, dat deeze jonkvrouw in den nacht, tussehen den 21 en 22 van Herfstmaand in het jaar 1390, door eenige gewapenden met verscheiden wonden, nevens 's Graaven Hofmeester, vermoord werdt. — Dit was de reden dat de Graaf van *Oostervant*, zo zeer niet meer als voorheen bij zijnen Vader gezien was; en het ongenoegen hieruit ontstaan, deed hem besluiten, om zich ter zijner veiligheid te begeeven naer het Slot te *Altena*, welk zijn Vader hem hadt opgedragen; dit deedt hij ook in het jaar 1393, maar week, na dat het gemeld Slot door zijnen Vader weder bevestigd was, ten Lande uit naer *Frankrijk*, alwaar WILLEM EGGERT, een rijk Amsterdamsch Koopman, hem van penningen verzorgde, het geen de Graaf naderhand erkende; door hem tot zijnen *Thesaurier* aan te stellen, en hem verlof te geeven, om in zijne heerlijkheid van *Purmerende* een Slot te stichten, hetwelk de opkomst aan *Purmerende* heeft gegeven.

Hertog ALBRECHT midlerwijl, den twist tussehen de *Schieringers* en *Vetkoopers* willende te bate neemen, om de *Friesen* aan zich te onderwerpen, en het verlooren bewind aldaar te herkrijgen, vondt geraaden, het beleid van dien togt aan zijnen dapperen Zoone, den gemel-

III. AFD.

Wordt
door be-
werking
van WIL-
LEM VI.
ver-
moord.
1390;

1393.

*Schierin-
gers en
Vetkoop-
pers.
AL-
BRECHT
verzoent
zich met*

III. AFD. den Graave van *Oostervant* te vertrouwen, en
 zijn' zich daarom alvorens met denzelven te be-
 Zoon. vreedigen, gelijk geschiedde; waarna ook de
Hocksche Edelen weder in de gunste van den
 Hertoge hersteld werden.

Slaat de In het jaar 1396, in Oogstmaand, werdt de
 Friezen. togt naer *Friesland*, tot welken men zich ook
 1396. van *Engelsche*, *Fransche* en *Duitsche* hulpe
 voorzien hadt, ondernomen; en de landing
 geschiedde ook gelukkiglijk in de *Kuinder*,
 waarna 'er op den 25 van Oogstmaand een
 felle slag voorviel, ten nadeele van de *Friezen*,
 van welken zeer veel gedood werden; waarna
 men de meeste Steden en Sterkten bemagtigde,
 en veele Dorpen in brand stak: tegen den win-
 ter keerde het leger naer *Enkhuisen* te sche-
 pe wederom, vanwaar de hulplieden na het
 ontvangen der soldije, ook huiswaart keerden.

Men hadt te *Staveren* en elders wel bezet-
 ting gelaaten, doch deeze was daar, en op meer
 andere plaatzen, in het volgend jaar weder uit-
 gedreven, door de wederspannige *Friezen*, dies
 de Graaf van *Oostervant* in het jaar 1398, *Sta-*
veren belegerde, innam, en de hulde ontving
 der Inwooneren, die nu jaarlijksch eene schat-
 ting van 6 stuivers van ieder huis betaalen moes-
 ten: maar wel haast werdt 'er een tweede op-
 stand onder de *Friezen* ontdekt, dies OOSTER-
 VANT in het volgend jaar hem andermaal tot
 reden bragt, en toen ook de hulde van *Gronin-*
gen ontving: een derde oproer onder dit wre-
 velig volk werdt, door het maken van een
 bestand, geëindigd, in het jaar 1400, en *Sta-*
veren was toen de eenige plaats, die nog *Hol-*
landsche bezetting inhieldt.

De

De Hertog was tot dit bestand gedrongen, III. afd.
 deels door de soberheid zijner finantiën, deels
 om dat hij zich door den Heere van ARKEL, die
 als Rentmeester der Graaflijke Domeinen, hem
 rekening geweigerd, en hem en zijnen Zoone
 vervolgens den oorlog aangezegd hadt, te leur
 gesteld zag. In het jaar 1402, viel ARKEL, na 1402,
 dat hij *Oudewater* voorheen te vergeefs hadt
 gezocht te verrassen, in den *Krimpenerwaard*,
 vanwaar hij met grooten buit te rug keerde;
 terwijl de *Rotterdammers* en anderen zijn eigen
 Land daarna mede plat liepen, en alomme be-
 roofden.

In het jaar 1403, sloeg OOSTERVANT, na een Gorin-
chem be-
legerd.
1403.
 voordeelig verdrag met *Utrecht* geslooten te
 hebben, het beleg voor *Gorinchem*, welk hij
 met groot geweld aantastte, doch dat hem in
 wederstand niet schuldig bleef; zodat na een
 beleg van 12, of volgens anderen van 22 we-
 ken, een verdrag geslooten werd, waarbij
 ARKEL beloofde op zijne knien vergiffenis van
 den Hertoge en Graave te zullen verzoeken,
 en dulden dat men eenen ganschen dag het Her-
 toglijk vaandel op het Slot te *Arkel* plaatzen
 zoude.

In het jaar 1404, den 12 van Wintermaand, Hertog
AL-
BRECHT
sterft
1404.
 overleedt Hertog ALBRECHT, dien men bij zom-
 migen, als godvruchtig, bescheiden en recht-
 vaardig geprezen vindt; doch die weinig an-
 dere kloekmoedigheid schijnt gehad te hebben,
 dan om verscheidene bastaarten te verwekken,
 hetwelk eer lachheid en verwijfdheid heeten mag:
 zijn Zoon was de Generaal tegen de *Friesen*,
 en OTTO VAN ARKEL durfde hem vergiffenis
 wegens een' manslag afdwingen, en werd nog

III. AFD

Zijne
Weduwe
stoot zijn
boedel
met den
voet.

beleefdelyk bejegend; en deszelfs Zoon JAN wist zich wel van het doen van rekeninge aan zynen Heere te onthouden, ja deed hem zelfs den oorlog aan — hij liet ook zo zwaare schulden na, dat zijne Moeder Vrouw MARGAREETE van *Kleve*, openlijk den nagelaten boedel met den voet stiet, waartoe zij, in gelecnden gewaade, onder het wegwerpen van eenen halm, de baare vooruit ging: in het zelfde jaar geschiedde zulk verftooten van haars mans boedel ook, door de Hertoginne Weduwe van FILIPS VAN BOURGONDIE; die haaren gordel afdeedt, en denzelven, nevens haare beurs en sleutels, op zynen doodkist lag.

Woudrichem
in-
geno-
men.

1405.

WILLEM, de Graaf van *Oostervant*, zedert eenige jaaren reeds vermaarder, en meer bemind dan zyn overleeden Vader, werdt nu in den aanvang van het jaar 1405, in de Hollandsche en Westfriesche Steden, als Graaf gehuldigd, — straks daarna wisten de *Hoekschen* zich in verscheide Steden met geweld ter regeeringe in te dringen; doch te gelijk was Hertog WILLEM van het begin zijner Regeeringe in nieuwe onlusten, met het huis van *Arkel* gewikkeld, welk den vrede schendende, zich in de Lente des jaars 1405, van *Woudrichem* hadt meester gemaakt; doch toen de Hertog de drie Sloten *Gasperne*, *Everstein* en *Hagestein*, nog voor den winter van dat jaar bemagtigd, en de bezettingen krijgsgevangen gemaakt hadt, werdt 'er een bestand met den Jonkheere van *Arkel* gesloten, welk echter kwalijk gehouden werdt, en kort daarna stak REINOUT, Hertog van *Gelder*, wien de heerlijkheid van *Arkel* in het jaar 1407, werdt opgedragen, zich in deezen twist, die

die niet voor het jaar 1412, met een verdrag eindigde, waarbij *Gorinchem* en het Land van *Arkel* aan Hertoge WILLEM werdt afgeftaan, die zich van Heere JAN VAN ARKEL wist te verzekeren, dewijl hij nevens EGMOND, IJSSELSTEIN en anderen eenen toelag tegen den Hertog gefineed hadt.

III. AFD.

1412.

In het zelfde jaar ftilde Hertog de opfchudding te *Utrecht* tufchen de *Ligtenbergers* en *Lokhorften*, waarvan de eerften weder op het kufsen kwamen, en de anderen gebannen werden; maar *Staveren* werd ook in het jaar 1414, door de *Friezen*, die de flappe wachters ligtelijk overrompelden, op den 12 van Louwmaand bemagtigd, welke achteloosheid den Graave zeer finertte, om dat hij door den ftaat zijner zaaken genoodzaakt was, van den oorlog af te zien, en met hun een beftand te fluiten.

Staveren
door de
Friezen
bema-
gigt.

1414.

In het jaar 1415, huwde Hertog WILLEM zijne Dochter JACOBA uit, aan JAN, Hertoge van *Tourraine*, Dausijn van *Frankrijk*; doch dees werdt op den 4 van Grasmaand in het jaar 1417, waarfchijnlijk door vergif, te *Compeigne* in *Frankrijk* uit het leven gerukt, zonder bij zijne Gemalin Kinders verwekt te hebben: zedert dit onverwacht fterfgeval beijverde Graaf WILLEM VI. zich, om de opvolging van zijne Dochter na hem in de Regeeringe, op eene buitengewoone ftats-vergaderinge, vast te ftellen, gelijk hij de beloften daartoe van verre de meeste Edelen en Steden verkreeg. — Midlerwijl fukkelde dees Graaf met een groot en pijnelijk gezwel aan de dije, welke hij liet doorvlijmen, het geen hem zo zwak maakte, dat hij op den laaftten van Bloemmaand in 't jaar 1417,

Vrouw
JACOBA
huwt
den Her-
tog van
*Tourrai-
ne*.

1415.

1417.

III. AFD. te *Bouchain* overleedt. Zijne dapperheid wordt met recht geroemd, en is ook in den *Arkelſchen* en *Luikſchen* oorlog genoeg gebleeken: maar hij mogt zich wel wat minder met de *Franſche* en *Bourgondiſche* zaaken bemoeid hebben: behalven de Graavin *JACOBA* heeft hij vier natuurlijke Kinders, drie Zoons en ééne Doch-ter, nagelaaten.

Vrouw *JACOBA* werdt terſtond in *Henegouwen*, na haars Vaders dood, en wel door toedoen van den Hertoge van *Bourgondien*, als Graavin gehuldigd; de *Hoekſchen* zochten haar ook, zodra zij in *Holland* gekomen was, in het bewind te doen ſtellen, gelijk zij ook in alle Steden, uitgezonderd te *Dordrecht*, erkend en elks voorrecht en handveſt door haar bevestigd werdt: maar haar vaderlijken oom *JAN VAN BEIEREN*, of de verkooren Biſchop van *Luik*, met de *Kabeljaauwſchen* zamenſpannende, en den Geestelijken ſtaat nu verlaten hebbende, zocht zich in de Regeeringe, of als Graaf, of ten minſten als Ruwaard en Voogd te dringen: de Steden *Dordrecht* en *Brielle* erkenden hem voor *Ruwaard*; doch het miſlukte hem, om *Gorinchem* met geweld te verzekeren.

1418. In de Lente van het jaar 1418, werdt Vrouw *JACOBA*, onder verlof van Paus *MARTYN V.* aan haaren vollen Neef *JAN*, Hertoge van *Brabant* uitgehuwlijkt; en dees Hertog zedert ook, in de Steden en ten platten Lande, als Graaf van *Holland* en *Zeeland* gehuldigd: in het zelfde jaar ſloeg dees nieuwe Graaf het beleg voor *Dordrecht*, welk door Hertoge *JAN VAN BEIEREN* met groote voorrechten was begunſtigd; doch na zes weeken belegerens werdt het beleg

wc-

Dordrecht
weigert
Vrouw
JACOBA
te erken-
nen.

Erkent
JAN VAN
BEIEREN.

1418.
JACOBA
trouwt
haar vol-
len Neef.

Zijne
verrich-
tingen.

weder opgebroken; waarna JAN VAN BEIEREN, III. AFD.
 op den 10 van Wijnmaand, *Rotterdam* bij ver-
 rassing innam; en door een verdrag in het vol-
 gend jaar met zijne nichte gesloten, werd
 hem het bewind over een gedeelte van *Zuid-*
holland afgestaan; maar niet te vrede met dat
 gezag, nam hij zijnen slag waar, terwijl Her-
 tog JAN, en zijne Vrouw JACOBA naer *Brabant*
 vertrokken waren, om eene gevaarlijke twee-
 dragt aldaar te stillen, die hij zelf aldaar hadt
 weten te slooken, want hij verstoutte zich wel-
 haast om zijne vrienden hier en daar op eigen
 gezag, met ampten te voorzien, de Regce-
 ring in zommige Steden, onder anderen te *Am-*
sterdam, buiten tijds geheel en al te verande-
 ren; zo dat *Utrecht*, *Amersfoort* en *Leiden*,
 mede op JAN VAN BEIEREN, met reden, zeer
 gestoord, en voor diergelijken indrang vree-
 zende, met elkanderen een verbond van onder-
 linge bescherminge sloten.

De beide eerstgemelde steden, verklaarden 1420.
 hem zelfs op den 28 van Grasmaand in het jaar
 1420, den oorlog, en begonnen de vijandlijk-
 heden door het neemen en vernielen van ver-
 scheide sloten der *Kabeljaanschen*, waarna zij
 eene bezetting in *Leiden* wierpen, welke eer- *Leiden*
belegerd.
 lange een beleg van negen weken tegen den
 Hertog uithieldt, doch zich toen bij verdrag
 overgaf, en hem, als *Ruwaard* hulde deedt,
 en het Burggraaffschap der Stad aan hem afstond, 't Burg-
graaf-
schap der
stad
komt aan
Holland.
 zedert welken tijd hetzelfde met het Graaf-
 schap van *Holland* vereenigd gebleeven is — na
 deezen voorspoed, sloeg JAN VAN BEIEREN het
 oog op *Brabant*, welk hij na het bemagtigen van
Geertuidenberg, introk, doch 'er niet veel anders

III. APD. uitvoerden dan *Lillo* en *Zandyliet* te plunderen; waarna hij een bestand sloot en weder afrok.

Vrouw
JACOBA
bewerkt
zig eene
echtschei-
ding.

Onderwijl hadt het slap bestier van den Hertoge van *Braband*, zijne ligchaams zwakheid, en zijne onwettige verkeering met de Dochter van eenen *Brabandschen* Edelman, zulk een afkeer tegen hem, in zijne schoone, kloekmoedige en verstandige Gemalinne JACOBA verwekt, dat zij, die hem met tegenzin, op den aandrang haarer Moeder en Vrienden, genomen hadt, nu haare gedachten liet gaan over eene scheiding van hem, en over een ander huwelijk, welk zij vervolgens ook aanging, na de Pauslijke *dispensatie* ontvangen te hebben; met HUMFREY, Hertoge van *Glochester*, Broeder van Koning HENRIK V. van *Engeland*.

JAN VAN
BEIEREN.
begun-
stigt de
Schierin-
gers.

JAN VAN BEIEREN hadt ondertusfchen het be- wind over *Holland* en *Zeeland*, voor zich zo wel verzekerd, dat hij zelfs zich met vrucht van de onlusten in *Friesland* bediende, om door middel der *Schieringers*, welken aanhang hij stijfde, mede aldaar zijn gezag meer en meer uit te breiden: hij beteugelde hunne Zeefchuimerijen door een verdrag; kreeg van hun een geschenk van 50 vette osfen, en te gelijk eene verklaring, dat zij hem, dien ze te vooren reeds gehuldigd hadden, voor Heer wilden blijven erkennen.

1421.
Brand te
Amstel-
dam.

Dit geschiedde in, of omtrent het jaar 1421, en op den 23 van Grasmaand van dat zelfde jaar, leedt *Amsterdam*, nu reeds door den koophandel sterk aan het bloeien, zeer veel door eenen zwaaren brand, die wel een derde deel der huizen, benevens het Raadhuis, de nieuwe Kerk, de heilige Stede, het Gasthuis, en het Bagijn-
hof

hof verteerde; doch veel finertelijker ramp trof III. AFD.
Holland en Zeeland op St. ELISABETHS nacht, zijnde den 18 van slagtnaand in dit zelfde jaar; Water-
vloed.
 een sterke storm uit het noordweste, joeg het water tegen de dijken met zulk een geweld, dat de gansche Zuidhollandfche waard onderliep, en wel 72 Dorpen verdronken, van welken meer dan 20 onder den vloed begraven bleeven: een groot getal menschen verloor 'er het leven bij, en de schade was zo groot, dat veele voornaame en zelfs adellijke lieden, tot de uiterste armoede gebragt, hun brood of buiten 's Lands zoeken, of hier bedelen moesten: men zegt dat *Dordrecht* met het stuk Lands, waarop het stond, toen van het vaste land van *Zuidholland* afgerukt geworden is.

In het jaar 1423, kwam Vrouw JACOBA met haaren *Engelschen* Gemaal in *Ilenegouwen*, daar zij zich van alle de Steden met geweld verzeckerden, uitgezonderd *Halle*, en 'er de hulde ontvingen, waarna een bestand met de *Brabanders* gemaakt werdt; het geen de Hertoge van *Glocheester* gelegenheid gaf, om eenen keer naer *Frankrijk* te doen: hij liet zijne Gemalin te Vrouw
JACOBA
wordt
vervoerd.
1424.
Bergen, doch nauwelijks was hij vertrokken, of de *Brabanders* schonden het verdrag, en ligten Vrouw JACOBA, op den 13 van Wiedemaand in het jaar 1424 vandaar, stellende haaren Hertoge FILIPS VAN BOURGONDIE haaren Oom in handen, die haar naer *Gent* voerde, daar zij omtrent drie maanden bewaard werdt; doch Ontkomt
en vlugt
in mans
klederen.
 toen haare wachters verschalkte, en in mansklederen te paard, naer *Antwerpen*, en vandaar naer *Woudrichem* vlugtte, daar zij door JAN VAN VIANE ontvangen, naer *Oudewater*, *Schoon-*
he-

III. APD. *hoven* en *Gouda* gevoerd, en aldaar voor Graa-
vinne erkend werdt: het Slot te *Schoonhoven*
ging eenigen tijd daarna bij verdrag over tot haa-
re partij, na dat de Burgtzaaten lijf en goed be-
dongen hadden; uitgenomen ALBRECHT of AR-
NOLD BEILING, die veroordeeld werdt, om le-
vend in de aarde gedolven te worden: vooraf
kreeg hij op zijn woord van eere, een maand
verlof, tot het beschikken zijner zaaken, en
keerde toen als een andere REGULUS, ten bestem-
den tijde weder, wanneer het vonnis op eene
molenwerf, even buiten de Stad aan hem uitge-
voerd werdt.

1425. Op den 6 van Louwmaand in het jaar 1425,
JAN VAN overleedt Hertog JAN VAN BEIEREN, aan vergif,
BEIEREN, door Hr. JAN VAN VLIET, eenen zijner gemeen-
vergeee- zaame vrienden, hem ingegeven, zo men wil;
ven. terwijl anderen melden, dat MARGAREET VAN
BOURGONDIE, Graavin Weduwe van *Holland*,
verdacht gehouden werdt, van deel aan 's Her-
togen dood gehad te hebben: dit sterfgeval
veroorzaakte, dat Hertog JAN VAN BRABAND,
JAN VAN (in plaatze van JACOBA, van wier recht hiertoe
BRABAND wordt als niets gewaagd wordt) door de Edelen en Steden
Graaf ge- alomme als Graaf gehuldigd, en FILIPS VAN
huldigd. BOURGONDIE als *Ruwaard* en *Oir* aangenomen
en erkend werdt — JACOB VAN GAASBEEK VOOTS
Schoon- tot Stedehouder aangesteld zijnde, sloeg het be-
hoven leg voor *Schoonhoven*, welk zes maanden duur-
belegerd. de, en toen na het sluiten van een bestand voor
zes weken, opgebroken werdt: JACOBA had
ondertuschen den *Ysfeldijk* doen doorsteeken;
en daar door *Schieland* onder water gezet, en
Slag tus- *Gouda* van den eenen kant gedekt; van de an-
schen dere zijde dreigden de *Kabeljaauwschen* de Stad
Vrouw te

te zullen aanvallen, doch zij tastte dezelve bij *Alfen*, op den 21 van Wijnmaand zo gelukkig aan, dat zij 'er de overwinning op behaalde; en met veele gevangenen, en de banieren der Steden *Leiden*, *Haarlem*, *Amsterdam*, en anderen, naer *Gouda* te rug keerde.

III. AFD.

JACOBA,
EN GAAS-
BEEK.

In den volgenden jaare 1426, leedt haare partij in een gevecht bij *Brouwershaven* op den 13 van Louwmaand eene zwaare nederlaag; ook belegerde zij *Haarlem* tot tweemaal te vergeefs, hoewel zij in een gevecht bij *Alfen*, de *Kabeljaauwschen* onder JAN VAN UITKERKE, naderhand derwijze sloeg, dat 'er wel vijfhonderd van bleeven: ook liepen de *Kennemers*, die het met haar hielden, gantsch *Schieland*, *Waterland* en *Westfriesland* af, doch voor *Hoorn* werden zij gestuit, verslaagen en op de vlucht gejaagd: FILIPS VAN BOURGONDIE strafte hen ook over deczen opstand, met een altoosduurende belastinge, en lag uitheemsche bezetting in de Steden, die hem getrouw gebleeven waren; hetwelk genoeg toonde, hoe willekeurig hij haar regeeren zoude, zodra hij volstrekt meester van het Land geworden was.

1426.

Vrouw

JACOBA,

belegert

Haarlem

te ver-

geefs.

Vrouw JACOBA zag nu haare zaaken zo verre verlopen, vooral in het volgend jaar 1427, na dat haare partij in eenen zeeflag bij *Wieringen* zeer groot verlies geleden hadt, en zij zich van haaren Man in *Engeland*, die nu eene andere getrouwd hadt, verlaaten bevondt, en van haaren Oom met een beleg binnen *Gouda* gedreigd werdt, dat zij raadzaam oordeelde, een verdrag met denzelven aan te gaan, waarbij zij de Regeering van *Holland* aan hem overlaaten, en belooven moest van zich niet, zonder zijne

1427.

Vrouw

JACOBA

toe- doet af-

III. AFD. toestemminge, in den echt te zullen begeeven; dit verdrag, waarbij zij *FILIPS* voor *Ruwaard* erkende, en zich met den blooten naam van Graavinne vergenoegde, was den 3 van Hooimaand 1428, te *Delft* getekend.

stand van
de regeering.

1428.

Terstond na het treffen van deezen zoen, begon men zich hier te Lande, met allen ernst op het voortzetten des handels, de zenuw van den Staat, toe te leggen: de *Noord-Hollanders*, in het bijzonder te *Hoorn* en *Enkhuizen*, zetteden de Haringvischerij zeer sterk voort, na dat het kaken en zouten van den haring, al voor het einde van de voorgaande Eeuwe, door *WILLEM BEUKELSZOON VAN BIERVLIET*, in *Vlaanderen* was uitgevonden; waarna in het jaar 1416, het eerste groote Haringnet te *Hoorn* gebreid was: van toen af begon men, daar en te *Enkhuizen*, met grooter schepen, buizen genoemd, ten haring te vaaren, en deeze vaart is, zedert, zo sterk toegenomen, dat zij hier te Lande, den naam van *grootte Vischerij* gekreegen heeft — de vaart naer het Noorden en de Oostzee bloeide thans ook sterk in *Holland* en *Zeeland*, en verscheide Nederlandsche Steden hielden met elkanderen, nu en dan, algemeene bijeenkomsten, tot nut van den algemeenen Koophandel; ook werden veele derzelve begreepen in het verbond, bekend onder den naam van *Hanze-Verbond*; te *Lubek* in het jaar 1418, geslooten, tot voortzetting en verzekering des handels in de verbonde Steden, en tot bewaring van dien in dezelve.

De
Druk-
kunst uit-
gevonden
door LAU.

Ook werdt in of omtrent het jaar 1428, hier te Lande, de loffelijke Drukkunst, door *LAURENS JANSZ. KOSTER*, te *Haarlem*, alwaar hij

in

in het jaar 1431 Schepen was, uitgevonden; III. AFD.
 want dees begon eerst de boeken of schorsfen
 tot letters te snijden; en zo regelswijze op pa-
 pier te drukken, tot nut van zijner dochters kin-
 deren, wier man, THOMAS PIETERSZOOM hem
 een dikker en taaier inkt hielp uitvinden: ook
 werden de houten letters in looden en tinnen
 veranderd; men ondernam geheele boeken te
 drukken; onder welke de spraakkunst van DONA-
 TUS, en de *Spiegel onzer behoudenis* te tellen
 zijn; gelijk uit de ruwheid der kunst, met ee-
 nen opslag van het oog te bespeuren is: deeze
 kunst bragt haaren vinder groote winsten aan,
 die wel haast meer werkvolks moest in dienst
 neemen, daar onder eenen zekeren JAN, wiens
 toenaam niet te melden is, die op eenen kers-
 nacht, de letters en ander drukgerceedschap hei-
 melijk bijeen gepakt heeft, en met hetzelfde over
Amsterdam naer *Duischland* gevlugt is: men
 heeft naderhand gemeend dat dees JAN FUST, of
 FAUST, of GUTTENBERGER geweest zij, die te
Mentz niet lange daarna, de Drukkunst heeft
 geoeffend: JUNIUS verhaalt, deeze letterdieverij
 uit den mond van twee geloofwaardigen verstaan
 te hebben, die dezelve gehoord hadden, uit den
 mond van KORNELIS den Boekbinder, die verschei-
 de maanden bij den letterdief geslapen hadt, en
 die in het jaar 1485, nog in de kruisstraat te
Haarlem woonde: zedert werdt deeze kunst nog
 te *Haarlem* geoeffend, en na dien tijd is ze over
 gansch *Europa* verspreid, en in en buiten de
Nederlanden tot volkomenheid gebragt, dewijl
 men in *Duischland* al vroeg op het verbeteren
 deezer nutte uitvindinge heeft toegelegd.

Vrouw JACOBA, (om weder tot haar te kee-
 ren)

RENS
 JANSZ.
 KOSTER.
 1431.

III. AFD. ren) hadt zich nu gemeenlijk, na datze buiten het bewind gesteld was, te *Goes* in *Zuidbeveland* en zomtijds ook in 's *Hage* in *Holland* opgehouden: men vindt dat zij op de eerstgemelde plaats de papegaai met den kruisboog afgeschoten hebbende, tot Koningin der bende verklaard, en met geschenken door de landlieden vereerd werdt, waarmede zij zeer vermaakt was. Doch haare inkomsten reikten nauwlijks toe tot haar onderhoud, en dikwijls werdt zij door haare *Hoeksche* Vrienden met geld ondersteund; en toen deeze hunne handen slooten, boodt FRANK VAN BORSELEN, Stadhouders van *Holland* en *Zeeland*, haar op zulk een' heusche en verpligten wijze ondersteund, dat 'er haar hart door getroffen werdt, waarop wel haast een heimelijk huwelijk volgde, wel dra ontdekt, en toen door FILIPS de gelegenheid waargenomen werdt, om JACOBA, over het schenden haarer belofte, met geweld aan te tasten, en van den naam van Graavin, het enig teken van aanzien welk haar Hij wordt nog overschoot, te berooven: terstond gaf hij gevangen. bevel, om FRANK VAN BORSELEN in stilte uit 's *Hage* te ligten, en naer het slot *Rupelmonde* in *Vlaanderen* te brengen, het welk JACOBA te laat te weeten kreeg, om het te kunnen beletten.

FRANK
VAN BOR-
SELEN,
onder
steunt
Vrouw
JACOBA,
met wie
hy hei-
melijk
huwt.

Terstond liet FILIPS het gerucht loopen, als of FRANK den dood tot straffe van zijn misdrijf te wachten hadt; dies JACOBA geenen tijd verzuimde, om onder bemiddeling van FREDRIK, Graeve van *Meurs*, met FILIPS in onderhandeling te treden: dees konde echter voor haar niet anders bedingen, dan dat haar voor het afstaan van *Henegouwen*, *Holland*, *Zeeland* en *West-*

JACOBA,
doet af-
stand van
den naam
van Graa-
vin, enz.

Westfriesland, en van den naam' van Graavin, III. AFD.
 alleenlijk de heerlijkheden van *Voorne*, *Zuidbe-*
veland en *Tholen*, nevens de tollén van *Hol-*
land en *Zeeland*, geduurende haar leven, wer-
 den toegelegd; doch indien FILIPS vóór haar
 stierf, zoude zij weder in het bezit haarer Graaf-
 schappen treden — BORSELEN, daarna geslaakt, VAN BOR-
 werdt met het Graaffchap van *Oostervant* ge- SELEN ge-
 duurende zijn leven, en naderhand ook met slaakt.
 de Vliesorde beschonken, doch zijn Stad-
 houderschap hem ontnomen; ook verkreeg hij
 het houtvesterschap over den Haarlemmerhout
 en de wildernissen in *Holland*, op eene wedde
 slechts van 70 Nobelen in het jaar, waaruit hij
 nog zijne bedienden tot de wildernissen betaalen
 moest.

Na het openlijk voltrekken van haar huwelijk
 met FRANK VAN BORSELEN, vindt men weinig
 meer van Vrouw JACOBA aangetekend: zij
 leefde ook niet lang' daarna, en bragt haare
 rampspoedige dagen, meest op het slot *Teil-*
ingen, in *Rhijnland* bij *Sassenheim*, door, al-
 waar zij als houtvesterin vrij woonen mogt:
 hier fleet zij den tijd, met het maaken van aar-
 den kannetjes, bij de liefhebbers met den naam'
 van *Vrouw Jacoba's kruikjes* bekend, en van
 welken 'er nog eenigen, veele jaaren naderhand,
 in de vijvers van het slot zijn gevonden: met
 zulk en diergelijk werk bezig zijnde, overleedt
 zij aan de teering, op den 8 van Wijnmaand 1436.
 1436, in het 36 jaar haares ouderdoms; zon- JACOBA
 der bij haaren vierden man, zo min als bij de stierft.
 drie voorigen, eenig kind geteeld te hebben: met
 haaren dood vervielen de heerlijkheden van *Tho-*
len, en *Zuidbeveland* weder aan de Graaflijkheid.

III. AFD.

Zo ooit iemand, het was, in de daad, *JACOB*, die alle ongeluk in het huwelijk bezuurde; tweemaal den zin haarer vrienden hebbende moeten opvolgen, werd zij door beide die huwelijken zeer in haare goederen benadeeld; en tweemaal naer eigen goeddunken gehuwd zijnde, was zij niet min ongelukkig; want de Hertog van *Glochester* konde haar belang niet bevorderen, om dat het *Engelsche* hem zulks niet toeliet; en om dat hij eene ligtekooi koos boven zijne aanzienlijke en schoone vrouw: dus werd deeze Graavin geheel afhangelijk van Hertoge *FILIPS*, die, na haar laatste huwelijk, zich ook van alle haare Graafschappen meester maakte, en den landzaat wel haast deed ondervinden wat het in hadt, door eenen magtigen Graave geregeerd te worden, als die eerlange genoodzaakt werden in uitheemsche oorlogen deel te nemen, welke hen in zwaare schulden deden vervallen: in het jaar 1436, wikkelde hij hen in eenen oorlog met *Engeland*, doch het wederzijdsch belang van den koophandel drong onzen en den *Engelschen* Landaart om over een bestand te handelen, welk alleen de kooplieden betreffen zoude; doch deeze onderhandeling werd slepende gehouden tot in het jaar 1443, en de krijg duurde nog, toen de onzen in een oorlog geraakten, met de *Oosterfche* steden, uit hoofde van schade, door de onzen aan die van *Lubek* toegebracht, waarom deeze eenslags in het jaar 1437, alle de *Hollandsche* en *Zeeuwsche* schepen, die in de *Oosterfche* haavens liepen, besloegen, en alles wegnamen wat zij van ons op zee aantroffen; wordende de schepen in den grond geboord, de goederen prijs verklaard,

Oorlog
met de
Ooster-
lingen.

1437.

en

en het bootsvolk gevangengezet; een verlies, welk III. AFD.
 de landzaten in het gemeen, zo wel als de koop-
 lieden in het bijzonder, zeer drukte, want 'er
 was, na eene zwaare overstroming der *Betuwe*
 en van het *Sticht*, in het jaar 1436, eene groote Groote
 duurte gevolgd, die in het jaar 1437, zo toe- duurte.
 nam dat men voor een roggenbrood van vijf
 ponden, vier en een half groot, en voor een
 schepel rogge een gouden rijder betalen moest:
 de ramp nu der *Oosterfche* vloote toegebracht,
 vergrootte de duurte, en gaf hier en daaraanlei-
 ding tot opschuddingen, want toen rees het
 roggenbrood tot een' halven gulden: na een
 wederzijdsch misvalligen oorlog, meest in zee-
 kaperijen gevoerd te hebben, trof men den 23
 van Oogstmaand 1441, een tienjaarg bestand 1441.
 met de *Hanzesteden*, waar door de vaart op de
Oostzee hersteld, en de aanvoering van graanen
 op den ouden voet herbragt werd.

IV. AFDEELING.

Beginnende met het jaar 1443, onder de Regeering van Hertoge FILIPS VAN BOURGONDIE, en eindigende, met den Kamerijkschen vrede in het jaar 1529, onder de Regeering van Keizer KAREL DEN VIJFDEN.

WILLEM
VAN LALAING,
wordt
Stadhou-
der van
Holland.

1444.

Oproer
te Amster-
dam.

Na dat WILLEM VAN LALAING, in het jaar 1440, door FILIPS tot Stadhouder benoemd, en deze door huwelijk, met het huis van *Brede-rode* verknocht was geworden, geraakten de *Hoekschen* allengskens in de voornaamste steden op het kusen, en de gemoederen der *Kabel-jaaufschen* aan het gisten: deze tweedragt brak in het jaar 1444, tot dadelijkheden uit; welke gevoegd bij eenen strengen winter en kouden zomer van het jaar 1442, en bij de veelc drukkende lasten der gemeente, welke groot gebrek hier te lande veroorzaakten, alomme niets dan rampen en elende vertoonde: in het laatst van Louwmaand, liep de muiterij te *Amsterdam* zo hoog, dat men de klokken trok, den Schout geweldig aanviel, en de *Kabel-jaaufschen* vandaar naer *Haarlem* deed wijken; daar de *Hoeksche* heeren, die zich in hunne huizen verstecken hadden, door die van de tegenpartije bestormd, en dagelijksch eenigen van wederzijden geveld werden, tot dat de Hertogin zelve, bij het afzijn van haaren man, die elders

elders onledig was, en haar het bewind in-
rusfchen hadt opgedraagen, de *Hoekschen* be-
woog de stad te ruimen, en met haar voor
eene wijle naer *Amsterdam* te trekken, daar
men hen met opene armen onving.

LALAIING werdt hierop afgezet, en GOZEWYN
DE WILDE door den Hertoge in zijne plaatze be-
noemd, die te *Leiden* terstond werk vondt, om
beide partijen te fussen, welke, tegen elkander in
het harnas gejaagd, niet afhielden voor dat het
lot der wapenen ook hier de *Hoekschen* hadt
doen bukken, bij welke gelegenheid eenigen
der aanleggeren onder hen ook door het Gerecht
in 's *Hage* met den dood, en zware geldboeten
gestraft werden: de Hertog zelf in het jaar 1445,
hier gekomen, stelde toen in de Regeeringe der
steden, zeker gelijk getal van beide partijen,
waar door de rust voor dien tijd eenigszins
hersteld werdt: te *Amsterdam* en elders veran-
derde hij, in Slagmaand, de Regeering, en
vernieuwde zijn Placaat tegen den inlandfchen
tweespalt, die noch zo verre ging, dat men
zich door het dragen van kaproenen, harnassen,
lange mesfen en zwaerden deed kennen, al het-
welk nu weder verboden werdt.

In het jaar 1447, deed de Hertog weder eene
tienjaarige bede, waarin de Staaten schoorvoe-
tende bewilligden, en over welke in *Noordhol-*
land en *Waterland*, welke zich te hoog in de-
zelve geschat rekenden, heftiglijk getwist werdt,
tot dat men naderhand met geweld de tegenstan-
ders tot het opbrengen der lasten noodzaakte —
aan de knevelarijen van anderen wist de Hertog
echter ook door het recht wel perk te zet-
ten: hij liet namelijk in hetzelfde jaar Heer

IV. AFD.

LALAIING
afgezet.

1445.

PHILIPS
VAN
BOURGON-
DIE ver-
andert de
Regee-
ring.

1447.

IV. AFD. JAN VAN DOMBURG openlijk onthalzen, om dat hij, zwaarlijk beschuldigd wegens veelerleie

JAN VAN DOMBURG
onthalst. geweldnarigen, met de wapenen gezocht hadt, zich aan het recht te onttrekken; ook beteu-

De
heersch- en geld-
zucht be-
teugeld. gelde hij vervolgens de heersch- en geldzucht deczer landen, bepalende hoe verre hun rechts- gebied gaan zoude, en in hoe verre zij vrijplaatzen aan misdadigen mogten verlenen; dragende hij vervolgens het opzicht over de geestlijken deczer landen aan Paus NIKOLAAS V. op, die in

1451. het jaar 1451, den Kaadinaal de CUSA herwaart zondt, welke prediken durfde: *dat men de beelden der Heiligen alleen eeren moeste, voor zo verre zij derzelver deugden herinnerden; en ze uit de kerke moeste nemen, als het volk 'er te sterk naer toeliep, of afgodische eere aan beweeze: dat men de bloedige hostien nergens moeste vertoonen; en dat het II. Avondmaal niet ware ingesteld, om 'er mede te pronken: ook wist hij de scheuring der Utrechtsche kerke te heelen, en den Bischof RUDOLF met zijnen mededinger WALRAVEN VAN MEURS te bevredigen.*

1452. In het jaar 1452, werden de *Hollanders en Zeeuwen* ook gewikkeld in den oorlog, dien de Hertog tegen de *Gentenaars* voerde, welke echter in het volgend jaar, door eene verzoeninge geëindigd werd — ook hielpen de onzen, in dat jaar, met eene vloot schepen, *Bourdeaux den Engelschen*, ten behoeve der *Franschen*, ontweldigen.

1456. In het jaar 1456, wisten de *Kennemers* zich, door middel van geld weder te doen herstellen in de voorrechten en vrijheden, welke zij, in het jaar 1426, om de onderneemingen tegen *Haarlem* en *Hoorn* verbeurd hadden: in het ge-

gemelde jaar werdt *Utrecht* zeer ontrust door de tweedragt over de verkiezing van GYSBRECHT VAN BREDERODE, die schoon met bijkans eenparige stemmen door alle de Kanonniken, in de plaatze van den overleeden' Bisschop RUDOLF gekoozen, echter door Hertoge FILIPS gedwarsboomd werdt, als die met geweld, na dat hem de list mislukt was, zijnen bastaartzoon DAVID VAN BOURGONDIE, thans reeds Bisschop van *Terouanne*, in dien zetel zocht te dringen, waarom hij aan het hoofd van 14,000 mannen in Hooimaand uit 's *Hage* optrok, om *Utrecht* te belegeren; welke optogt den Bisschop GYSBRECHT en de *Utrechtschen* zo verschrikte, dat men door middel van den Hertoge van *Kleef*, te *Tselslein* een verdrag met FILIPS sloot, volgens welk, de zetel aan DAVID VAN BOURGONDIE ingeruimd, en aan GYSBRECHT de Proostdij van *Utrecht*, gelaten, die van St. *Donaas* bij *Brugge* 'er bij geschonken, en eene dubbele wedde, als Raadsheer in 's *Hage* hem beloofd werdt, nevens 4200 *Rhijnsche* guldens jaarlijksch, en 50,000 Leeuwen ééns, tot vergoeding van reeds gedane kosten: dus zegepraalde hier weder de heerschzucht van FILIPS, wiens huis toen voor het eerst den voet in het *Sticht* kreeg, en zich den weg baande, langs welken Keizer KAREL V. uit deezen huize gesproten, eerlange het waereldlijk gebied van het Bisdom heeft weten te verkrijgen. — De Hertog deed ook midlerwijl cenige poogingen om het gebied over *Friesland* te verkrijgen; doch deeze gelukten niet, en de gelegenheid was niet gunstig om ze door de wapenen kragt bij te zetten: ook waren de *Frije Friezen*, zo geheel-

IV. AFD.

GYS-
BRECHT
VAN BRE-
DERODE,
tot Bis-
schop van
Utrecht
verko-
zen, staat
zijn Bis-
dom af.

FILIPS
VAN BOUR-
GONDIE
staat naar
het ge-
bied over
Friesland.

IV. AFD. ten; slim en tevens laag genoeg, om liever
 schatting en achterstallen aan den gierigen Kei-
 zer FREDRIK III. te betalen, en dien voor Heer
 te erkennen, als die verre genoeg van hun
 schatting was, om hen niets te benadeelen, dan te buk-
 ken onder FILIPS, wiens heerschezucht zij had-
 den leeren kennen.

KAREL, Omtrent deezen tijd kreeg KAREL, Graaf van
 Graaf van *Charlois*, zoon van Hertoge FILIPS, wien hij,
Charlois, in of vóór het jaar 1454, de landvoogdij over
 verkrijgt *Holland en Zeeland*, hadt opgedraagen, ver-
 verschei- *scheide heerlijkheden hier te lande, en deed*
 de Heer- *ook een stuk lands tegen over Rotterdam,*
 lijkheden, *welk hij naer zijn Graaffschap Charlois liet*

Be-
 dwingt de
 Luike-
 naars.
 1466.

ook een stuk lands tegen over *Rotterdam*,
 welk hij naer zijn Graaffschap *Charlois* liet
 noemen, bedijken; gelijk hij ook het land van
Tonge bij *Sommelsdijk* bedijkt, en zo veel ge-
 zags reeds toen verkreegen heeft, dat zijn va-
 der niet zonder reeden, voor de uitwerkzelen
 zijner staatzucht beducht was; gelijk hij 'er
 ook straks daarna, door gewikkeld werdt in
 eenen oorlog met *Frankrijk*; welke krijg, na
 den slag van *Montlherij*, door een verdrag
 geëindigd werdt. — In het jaar 1466, be-
 dwong de Hertog van *Charlois* ook de *Luike-*
naars, en liet *Dinant*, welks burgers zijne
 beeldtenis aan de galg gehecht hadden, ston-
 menderhand innemen, en dat misdrijf door 800
 burgers boeten, welke hij in de *Maaze* deed
 verdrinken: HENRIK VAN BORSELEN, Heer van
Veere, die zich in het beinagtigen deezer stad
 wel gekweten hadt, werdt toen met *Westka-*
pelle, *Domburg* en *Vlissingen* beschonken,
 en het een en ander hem en zijnen nakome-
 lingen, ten onversterflijken erfeen werd opge-
 dragen.

Op

Op den 15 van zomermaand in het jaar 1467, IV. AFD.
 overleedt Hertog FILIPS te *Brugge*, in het 72ste
 jaar zijns ouderdoms, nalatende behalven eenen Hertog
 echten Zoon KAREL, nog wel 19 bastaar- FILIPS
 ten, tien zoonen namelijk, en negen Dochters, sterft.
 aan verscheiden van welken hij legaten hadt ge- 1467.
 maakt; en te gelijk eenen geweldigen schat van Zijne
 gemunt goud, veel zilverwerks, en voor meer kinderen.
 dan twee millioenen aan prachtigst huisraad. — Kleeder-
 De rijkdommen en weelde der landzaten en de pracht in
 pracht en kostbaarheid der kleedinge was te Neder-
 deezen tijde zeer gemeen geworden hier te lan- land.
 de; en het verderflijk gevolg hier van zoude de
 Graaf van *Charlois*, nu Hertog KAREL I. hebben
 kunnen voorkomen, zo hij bij den natuurlijken
 afkeer van wellust en weelde, meer begeerte
 naer rust en vrede gehad hadt: doch hij, fel
 en heerschzuchtig van aart, schiep naauwlijks
 ergens genoeg in, dan in den oorlog: hij
 offerde zich en zijne onderdanen geheel aan de
 krijgsvucht op, en noodzaakte hen, hunne beste
 middelen, ten deele reeds in pracht en onge-
 bondenheid verkwist, verder in noodelooze en
 uitlandsche oorlogen te spillen.

Na dat zijn tweede huwelijk met MARGAREET
 VAN JORK, (uit het eerste met ISABELLE VAN
 BOURBON hadt hij een eenige Dochter, MARIA)
 in Hooimaand 1468, te *Damme* in *Vlaanderen* 1468.
 voltrokken, en hij straks daarna in *Holland* en
Zeeland als Graaf gehuldigd was, vorderde hij
 van deeze gewesten de zeer zware bede van
 532800 Schilden; van welken *Holland* en
Westfriesland 372800, en *Zeeland* 160,000
 Schilden opbrengen moesten, in den tijd van
 vijftien halve jaaren; welke bede veele nieuwe

IV. APD. belastingen op de eet- en andere waaren in de steden noodzaaklijk maakten, doch welke niet, dan onder veel tegenmorrens der gemeente, ingevorderd konden worden. — In dit zelfde jaar stonden de *Luikenaars* door de *Franschen* opgeruid, tegen Hertog KAREL op, en namen *Tongerren* in; doch de Hertog, die den *Fran-*

De Graaf *schen* Koning LODEWYK XI. te *Peronne* tot een van *Char-* mondgesprek bij zich gekregen, en zo goed als *lois*, in hechtenisfe hadt, dwong dien Vorst daar- *nood-* door, om niet alleen een nadeelig vreêverdrag *zaak LO-* met hem te sluiten, maar ook in perzoon met *DEWYK* hem de *Luikenaars* te helpen straffen over het *XI tot de* geene, waartoe hij zelf hen hadt aangezet; *vrede.* moëtede die Koning toen, tegen wil en dank, ooggetuigen zijn van de verwoestinge van *Luik*, eer hij naer *Frankrijk* mogt te rug keeren.

Houdt
het Graaf-
geding in
Holland
en *Zee*
land.

1469.

In het laatst van Hooimaand in het volgende jaar 1469, begaf zich de Hertog naer *Zeeland*, om 'er de Graaflijke vierschaar te houden: men vindt, dat hij te *Middelburg*, drie dagen ter wecke, in perzoon te recht zittende, armen en rijken, zonder onderscheid, hoorde: drie broeders, in zijn bijzijn, wegens een' doodslag, aan eenen zijner dienaren begaan, hebbende doen onthalzen, rees 'er eenige opschudding onder het volk, welke hijzelf, met een stok in de hand toeschietende, ten eerste wist te stillen. Vanhier naer *Holland* overgeesteken, hieldt hij ook het Graafgeding in 's *Hage*; en verleende, wat later, aan de Friesehe Afgevaardigden gehoor, die echter, gelijk ten tijde van zijnen Vader, naer huis trokken, zonder iets te sluiten.

In

In het jaar 1470, nam de Graaf van WAR-
 WIK, die in het kanaal kruiste, verscheide *Hol-*
landsche en *Zeeuwsche* schepen, die in *Fransche*
 havens opgebragt werden; hetwelk den Hertog
 zeer tegen hem en de *Franschen* verbitterde,
 zo dat hij aan den Aarts-bischof van *Narbonne*
 en aan den Admiraal de *Bourbon* liet weten,
 zo men hierin niet voorzage, dat hij zelf, zon-
 der zich aan hunne willekeurige en langwijlige
 rechtsplegingen te stooren, bij *Sant Joris*, en
 met gods hulpe, daarin wel haast voorzien
 zoude: hij hieldt ook zijn woord, en zondt
 eene vloot onder den Heer van *Veere* tegen
 hen, die WARWIKS schepen op strand joeg, eeni-
 gen daar van deed verbranden, en tien der groot-
 sten in *Zeeland* opbragt.

IV. AFD.
 Graaf
 van WAR-
 WIK komt
 op de
 Holland-
 sche sche-
 pen.
 1470.

Toen vervolgens des Hertogen schoonbroeder
 Koning EDUARD IV. van den *Engelschen* troon
 gebonsd en naer *Holland* gevlugt was, werd
 te *Veere* in *Zeeland*, in stilte, op 's Hertogen
 kosten eene vloot uitgerust, met welke de ver-
 dreeven Koning in het jaar 1471, naer *Engel-*
land overstak, en aldaar zich, na eene volflagen
 zege bij *Barnet* op WARWIK, die in den strijd
 sneuvelde, behaald te hebben, weder van de
 kroon verzekerde, welke hij tot zijn' dood be-
 hielt: de stad *Veere* kreeg toen, om den be-
 wezen dienst in deezen, verlos van allerlei
 waaren, uitgenomen wol en schapenvellen, in
Engeland, te mogen brengen, en vandaar we-
 der uit te voeren.

Herstelt
 zijn' broe-
 der op
 den En-
 gelschen
 troon.
 1471.
 Veere
 bevoor-
 recht.

De *Excijnsen*, hier te lande, om deezen tijd
 of nieuwlings ingevoerd, of merkelyk ver-
 hoogd, gaven op zommigen plaatsen aanleiding
 tot oproer; welk te *Heorn* zo hoog liep, dat
 men

Oproer
 te Heorn,
 over de
 Excijnsen.

IV. APD men 'er op den 21 van Bloemmaand 1470, de biervaten op de markt den bodem insloeg, en ledig dronk, voorts het huis van den geheim-schrijver vernielde, en alle deszelfs boeken en papieren verscheurde: de belhamels van deezen oproer werden zedert gestraft, en verscheide *Vollers* en *Weevers*, die 'er ook deel in hadden, gebannen, tot bijkans geheel den ondergang der lakenweverijen aldaar: in het jaar 1471, deed de Hertog bij twee ernstige plakaten, op straffe des doods beveelen, dat de *Excijnsen*, even als in andere steden van Holland, ook te

Te Zierik-*Hoorn* zouden geheven worden. — Te *Zierik-rikzee*. zee echter kwam ter zelfde zaake, in Oogstmaand, het graauw tegen de regeering op de been, en beroofde geweldiglijk den Priester JAN SIMONSZ., en den Bailjuw MICHEL, Heer van *Heenvliet* en *Kattendijk* van het leven, smij-tende hnnne lijken van het stadshuis ten venstere uit op de straat, waarna zij de regeering naer hunnen zin veranderden: om deeze verregaande woestheid te straffen, kwam de Hertog zelf den 30 van Louwmaand 1473, te *Zierikzee*; daar hij de burgers en ingezetenen, die hem al schrei-jende en wanhavenig, buiten de poort, al smee-kende om vergiffenis, tegengetrokken waren, wel het leven schonk, maar hen verplichtte, in negen reizen eene boete van dertig duizend guldens te betalen, en te dulden dat de stad met krijgsvolk bezet werdt; gelijk dan ook, onder bevel van BAREND VAN RAMST, eenen *Zwaab*, eerlange geschiedde.

ARNOLD Hertog ARNOUD VAN GELDER, die door zijnen
VAN GEL. Zoone ADOLF vijf jaaren lang op het flot te
DFA, DOOR *Buuren* in bewaaringe gehouden, doch in het
zijn' Zoon jaar

jaar 1470, op aanhouden van Hertoge KAREL IV. ^{ADF.}
 geslaakt was, zag zich tot het verkrijgen van
 het verloren bewind, verplicht de wapenen te- ^{ADOLF ge-}
 gen de wederspannige *Gelderschen* optevatten; ^{vangen.}
 doch om zulks te doen mangelde het hem aan
 geld, dies hij daarvoor het Hertogdom *Gelder*
 en Graaffchap *Zutphen* aan Hertoge KAREL ver-
 pandde: doch in Sprokkelmaand des jaars 1473, ^{ADOLF}
 overleeden zijnde, deedt KAREL zelf, na het ^{wordt}
 bemagtigen van de voornaamste steden, en dat ^{zelf ge-}
 hij ADOLF VAN GELDER op het Kasteel te *Vil-* ^{vangen.}
voorden hadt doen vastzetten, zich huldigen,
 gelijk hij ook in hetzelfde jaar nog, wegens
 deeze aangewonnen Vorstendommen, aan Kei-
 zer FREDRIK III. te *Trier* de hulde deed: hier
 zoude hij zich ook tot Koning van *Bourgondie*
 hebben doen verheffen, waar toe de sieraadjen
 reeds gereed, en de tijd der krooninge bestemd
 waren, indien hij zich maar aan de voorwaar-
 den gehouden hadt, welke hij den Keizer be-
 loofd hadt; om, namelijk zijne Dochter alvoo-
 rens aan MAXIMILIAAN, 'sKeizers Zoone, ten
 echt te geeven, welke hij naderhand weiger-
 de; doch hetwelk na zijnen dood evenwel ge-
 beurd is.

Dit ontwerp mislukt zijnde, zocht de Hertog ^{KAREL}
 evenwel zijn gebied al meer en meer langs den ^{Graaf van}
Rhijn uittebreiden: hij sloeg in het jaar 1475, ^{Charlois}
 ten behoeve van den Aartsbischop van *Keulen*, ^{zijne ver-}
 het beleg voor *Nuis*, waar in de *Hollanders* en ^{richtin-}
Zeeuwen hem ondersteunden, en die van *Zierik-* ^{gen.}
zee te schepe hem veel hulpe beweezen; doch ¹⁴⁷⁵⁻
 hetzelfde werdt, volgens een verdrag, welke hij
 ten leste met den Keizer deswege trof, opge-
 broken, en hadt tot gevolg, dat de *Lotharin-*
gers

IV. AND. gers hem verscheide steden in het *Luxenburgsche*, de *Zwitsers* hem het Graafschap *Ferette* ontnamen, en de *Franschen* midlerwijl door hunne kaperijen aan de onzen ongemeen veel na-deels toebagten: om zich nu op den *Lotharinger* te wreeken, brak hij, in Wijnmaand met een leger derwaart op, en onderwierp zich dat Hertogdom binnen korten tijd: toen lagen de *Zwitsers* aan de beurt, die hij, om datze het Graafschap *Ferette*, welk aan hem verpand was, hem afhandig hadden helpen maaken, gevoelig straffen wilde, niet tegenstaande zij hem alle vergoeding aanboden, en hem met 6000 mannen overal ten dienste wilden staan; doch hij bleef bij zijn besluit, en nam in het jaar 1476, de stad *Granson* in, maar leedt niet lange daarna eene nederlaag bij die stad, waarin de *Zwitsers* al zijn pakkaadje buit maakten, en zo weinig de waardij kenden van de kostelijkheid, die zij vonden, datze eenen diamant van 1800,000 *Fransche livres*, die nu de tweede is in de *Fransche* kroone, meer dan ééns aan mal-kanderen voor een' gulden verkochten: nog zwaarder verlies leedt hij in Zomermaand bij *Murat*, daar hij geheel geslagen werdt, en wel agtduizend van de zijnen sneuvelden.

Dit verlies trof hem zo zeer, dat hij zich zes weken lang van alle gezelschap afzonderde, en in eene zwaare ziekte viel, die hem het verstand min of meer krenkte: de Hertog van *Lotharingen* nam deeze gelegenheid waar, om zich in het verlooren bewind te herstellen, en bemagtigde ook *Nancij* in het begin van Wiedemaand: dees slag wekte den Hertog van *Bourgondie* uit zijne verbijsteringen op, zo dat hij weder te velde

IV. AFD.

velde trok, en nog vóór het einde van Wijn-
 maand het beleg voor *Nancy* hadt geslagen.
 Doch eer de Hertog van *Lotharingen* in het be-
 gin van het jaar 1477, de stad konde ontzet-
 ten, viel 'er een gevecht voor, waarbij de
Bourgonniers de nederlaag kreegen, en de Her-
 tog zelf ook sneuvelde, het zij door de hand
 der vijanden, of door die van heimelijke en om-
 gekochte verraders: dit viel voor op den 5
 van Louwmaand; en dus eindigde de *floute*, en
 strijdbare, doch staatzuchtige en onvoorzichtige
 Hertog KAREL zijn leven, in het 44ste jaar zijns
 ouderdoms, latende een eenige onmondige
 dochter, eene verwarde regeering, beroerde
 onderzaaten, en eene ledige schatkist na —
 de Vorstin MARIA, zijne Dochter, die hem op-
 volgde en kort daarna de *Hollanders* met dat al
 te hoog geroemd privilegie beschonk, waarbij
 zij nog een linksch inzicht hadt, stond meest
 onder het bedwang der *Gentenaaren*, die haar
 zeer wèl naar hunne hand wisten te zetten.

1477.

Hij
sterft.

In *Holland*, daar de zwaare lasten, de ge-
 meente in verscheide steden aan het morren ge-
 holpen hadden, was ook de twist tuschen de
Hoekschen en *Kabeljauwschen* wederom in hee-
 viger gloed ontfteeken. De *Hoekschen* raakten
 te *Gouda*, *Schoonhoven* en *Dordrecht* op het
 kusen, als ook te *Hoorn*; daar het graauw op
 den voorgang van DIRK BANJAART de *Excijnsen*
 deed afschaffen; doch *Haarlem*, *Delft* en
Amsterdam, daar de *Kabeljauwschen* de mag-
 tigste waren, bleeven te deezen tijde vrij van
 oproer.

De *Fransche* Koning LODEWYK XI. hadt kort
 na den dood van Hertoge KAREL, zich van het
 Her-

VI. AFD. Hertogdom en Graaffchap van *Bourgondie* meester gemaakt, en zettede nog zijne overwinning in *Vlaanderen* en *Henegouwen* voort; doch dit gaf den *Hollanderen*, die ondertusfchen een goed getal oorlogfchepen uitgerust hadden, gelegenheid om de *Franfchen* ter zee veel fchade toetebrenghen, neemende zij in korten tijd, wel twintig fchepen, en beveiligende de zeevaart t'eencmaale.

Vrouw MARIA en Roomsche Koning MAXIMILIAAN.

1477.

Geweldenarijen der *Hoekfchen* en *Kabeljauwfchen*.

Hoekfchen te *Haerlem* overvallen.

De *Kabeljauwfchen* geplonderen in den *Haag*.

Het Huwelijk van Vrouwe MARIA, met den Roomsche Koning MAXIMILIAAN, die bij de *Gentnaars* in gunfte ftond, werd te *Gent* op den 18 van Oogftmaand, in het jaar 1477, voltrokken; en eenigen tijd daarna werden zij beiden in *Holland* en *Zeeland* gelijk; en in het volgend jaar, na dat zij *Gelderland* geheel bemagtigd hadden, ook aldaar, gehuldigd. — Doch de verbittering tusfchen de *Hoekfchen* en *Kabeljauwfchen* maakte in *Holland* nog zeer veele beroerten, en onderlinge geweldenarijen: *Leiden* werd door de *Kabeljauwfchen* ingenomen, en de *Hoekfchen* ten getale van honderd, gewapenderhand in hunne huizen overvallen, en genoodzaakt de ftad te verlaaten: te *Haarlem* hadt men ook eenige *Hoekfche* Edelen moedwilliglijk overvallen en de ftad doen ruimen: te *Rotterdam* noodzaakte men den Stadhouder WOLFERD VAN BORSELEN, die de *Hoekfchen* begunftigde, om, daar hij over tafel zat, op te ftaan, en de ftad te ruimen: ook werd zijn Hof in 's *Hage*, omtrent het midden van den zomer door de *Kabeljauwfchen* overmeesterd, zijne paarden van de ftal gehaald, en zijne goederen geplonderd en bedorven: waarna hij van zijnen kant de huizen der *Kabeljauwfchen*.

jaauwschen aldaar deed plunderen; ook bragt hij het *Hof* over naer *Rotterdam*, doch ook daar de partijſchap te groot vindende om ze te kunnen bijleggen, verliet hij de ſtad, en begaf zich naer *Veere* in *Zeeland*. IV. AFD.

Onderruſſchen hadden de *Franschen*, onder hunnen Onder-admiraal COULON, de haringvloot geheel en al bemagtigd; en veele graanſchepen uit de oozſzee waren mede in hunne handen gevallen: de ſlag bij *Guinegate* in *Artois*, den 7. van Oogſtmaand in dit jaar 1479 voorgevallen, verzachtte, dewijl ze ten voordeele der *Nederlanderen* uitviel, deeze ſmerte een weinig. — In het volgend jaar 1480, deedt MAXIMILIAAN eene bede hier te lande, tot voortzetting van den oorlog tegen *Frankrijk* en in *Gelderland*, waarin de *Kabeljaauwschen* geredelijk bewilligden, en toen ook ligtlijk verkregen dat WOLFERD VAN BORSELEN, van zijn ampt als Stadhouder verlaaten, en dit, hoewel tegen het onlangs van MARIA verkregen privilegie, aan eenen buitenlander, te weeten JOOST VAN LAING, eenen *Henegouwer*, gegeven werd. In Louwmaand van het jaar 1481, namen de *Hoekſchen* onverhoeds de Stad *Leiden*, waaruit zij twee jaaren te vooren, door hunne partijen verdreeven waren, in; doch de *Kabeljaauwsche* aanhang bewerkte eerlange dat de Stad van alle kanten ingeſloten werd; zo dat zij welhaast zich weder aan den Hertoge MAXIMILIAAN onderwerpen moest, wiens aanhangelingen, de *Kabeljaauwschen*, zich ook van *Dordrecht*, *Schoonhoven*, *Gouda* en *Oudewater* meester gemaakt hadden: veele *Hoekſchen* werden toen alomme met den dood, en verſcheiden met verbeurd-geſtraft.

1479.

1480.

JOOST
VAN LA-
LAING
wordt
Stadhou-
van Hol-
land.

Veele
Hoekſchen
geſtraft.

IV. AFD. beurd-verklaringe hunner goederen en ballingschap gestraft, onder welken JAN VAN MONTFOORT en REIJER VAN BROEKHUIZEN waren, komende *Purmerende* onder de goederen van den eerstgemelden, aldus aan den Hertoge, die het aan zijnen Neeve den Heere van VOLKESTEIN schonk, van wien JAN VAN EGMOND die Stad in het jaar 1484 kocht: — onder de geenën, die toen om het ijveren voor de voorrechten hunner steden en des vaderlands, en om het sterk trekken van hunne eigene partij, eenigermate als martelaaren van staat te rekenen wa-

A.WEST-
FALING
END. VAN
BEAU-
MONT,
worden
onthalsd.
ren, behooren vooral ADRIAAN WESTFALING, en DIRK VAN BEAUMONT, Schout en Burgemeester te *Dordrecht*, die in het begin van Oogstmaand, in het jaar 1481, in 's *Hage* onthalsd werden; meest om dat ze van de *Hoek-*
sche partij waren, die nu het onderspit delfde, en welker voornaamsten het land uitvluchtte, terwijl de anderen zich niet verroeren durfden.

Utrecht, welk de eenige toevlucht deezer ballingen, en vanwaar de Bisschop DAVID VAN BOURGONDIE al voor eenigen tijd geweest was, werdt nu ook van de zijde des Hertogen gedreigd; dies stelde men zich daar, na het vruchteloos handelen over een verdrag te *Antwerpen* en *Brusfel* in staat van tegenweer: — men deedt de Stad *Naarden* door ruiteren, als vrouwen verkleed, inneemen, en jammerlijk verwoesten; doch de *Amsterdammers* verdreeven de *Utrechtschen* welhaast vandaar: de Stadhouder LALAING stak den brand in *Jutfaas*, en belegerde het blokhuis aan de Vaart; doch werdt door de *Utrechtsche* ruiteren overvallen, en op de vlucht geslagen: in Wintermaand ech-

LALAING
belegert
het blok-
huis op
de vaart.

ter

ter bemagtigde hij *Emmenes*, en lag het aan IV. AFD.
 koolen. *Baarn* en *Zoest* werden ook plat ge-
 brand, en op den 26 behaalde hij, in *West-* Zijne
broek op de *Stichtfchen* eene volflage overwin- verdere
 ning; 'er fneuvelde in dat gevecht verfcheide leden verrich-
 der *Utrechtsche* Regeringe: in de Stad zelve tingen.
 was ook groot gebrek aan levensmiddelen en Gebrek in
 aan geld, dewijl de Bifchop den toevoer der- Utrecht.
 waarts aan alle kanten hadt doen affnijden: men
 zocht derhalven in Sprokkelmaand, ter Dag-
 vaart te *Schoonhoven*, weder over een verdrag te
 handelen; doch het liep vruchtloos af; zo dat
 de vijandelijkheden, ter wederzijden hervat,
 en *Vianen* door de *Utrechtschen* ingenomen,
 doch door de *Hollanders* weder herwonnen
 werd.

In de lente van het jaar 1482. werdt Vrouw Vrouw
 MARIA, zich, door eenen val van haar paard MARIA
 buiten *Brugge*, zeer bezeerd hebbende, in den sterft
 bloei haarer jaaren door eenen onverwachten door den
 dood den Lande ontruikt: zij is om haar Gods- val van
 vrucht en voorzichtigheid zeer gepreezen; doch haar
 van bekwaamheid in de regeeringe des Lands, paard.
 die nu tot het *Oostenrijfsche Huis* overging, 1482.
 heeft zij weining blijks kunnen geeven: ook
 waren de gewesten, zo lange zij regeerde, onder-
 ling jammerlijk door inlandfche twisten vaneen
 gereeten, en verfcheurd; rampen, die genoeg-
 zaam altoos aan de vrouwelijke Regeringe over
 deeze landen verknocht waren geweest.

FILIPS, de tweede van dien naam' onder de
 Hollandsche Graaven, volgde in den ouderdom
 van vier jaaren, zijne Moeder, Vrouwe MARIA
 VAN BOURGONDIE op, en met hem ging de re-
 geering uit dat huis in 't huis van *Oostenrijk* over.

IV. AFD. Bij zijne geboorte liep een gerucht, dat Vrouw MARIA slechts eene dochter ter waereld hadt gebragt, om welke logen te straffen, Vrouw MARGAREET VAN JORK, Weduw van Hertoge KAREL, den jongen FILIPS, na dat hij gedoopt was, geheel naakt aan het volk vertoonde.

MAXI- De Aartshertog MAXIMILIAAN, werdt in *Hol-*
MILIAAN *land* en *Zeeland* straks voor Voogd erkend en
wordt gehuldigd; waartoe de *Kabeljaauwschen* zeer
voogd hadden medegewerkt, gelijk die partij in het
OVER FI- jaar 1481, weder te *Hoorn* op het kussen ge-
LIPS II. raakt was; doch die Stad werd op den 3. van Hooi-
Hoorn maand in het jaar 1482, door eenen kleenen
verrascht hoop *Hoekschen* verrast, maar ruim veertien
en her- dagen daarna door den Stadhouder LALAING, en
wonnen. den Heere JAN VAN EGMOND, stormenderhand

Wreed- ingenomen, en toen werdt alles wat men aan-
heden al- trof baldaadiglijk of gedood, of wredelijk mis-
daar ge- handeld: twee Priesters werden boven van
pleegd. het klokhuis geworpen, de een bestierf het
terstond, doch de ander, schoon na den val
nog doorreegen, behieldt het leven: een der
voornaamste Regenten werd zo gehavend, dat
men zijn lichaam bij stukken opzocht, en met
manden t'huis bragt: voorts werdt alles leég
geplonderd, en de buit, alomme door het Land
vervoerd, half om niet verkocht; ja, het roo-
ven was zo onbefsuid toegegaan, dat men daarna,
te *Delft* en elders, verscheide jonge kinders
dood tuschen de bedden vondt, die met dezel-
ven opgenomen en weggestommeld waren. —
Naderhand werdt 'er een kasteel gesticht, om
de Stad, zo men voorgaf, voor eenen breidel
tegen wederspanningheid te dienen, daar nog-
thans de onderlinge tweedragt der Regenten,
die

die de Burgerij ook vreeslijk gekneveld hadden, om de gunst des Hofs elk voor zichzelve door geld te koopen, voor de waare oorzaak van haar ongeluk te houden was. Na deeze omkeering zag gantsch *Holland* zich weder *Kabeljauwsch*. IV. AFD.

De krijg tusfchen het *Kabeljauwsch* geworden *Holland*, en de *Hoekschgezinde Utrechtschen* en *Amersfoorders*, duurde nog tot groote fchade en kosten van wederzijden; die zo hoog liepen, dat men in *Holland* hier en daar bed en bulfter moest verkoopen, om zijn aandeel in de fchattingen te voldoen, en te *Utrecht* morde het gemeen ook zeer over de zwaare lasten. —

JAN VAN MONTFOORT fmeedde eenen toleg om *Dordrecht* te verrassen; doch de aanflag liep te loor. De Stadhouder LALAING bemagtigde de flooten van *Harmelen* en *ter Haar*; maar kort daarna vermeesterden ook die van *Amersfoort* de Kerk en toren te *Barneveld*; op welken JAN VAN SCHAFFELAAR met omtrent twintig ruiters lag. Men fprak van zich bij verdrag te willen overgeeven, doch de beleggers op SCHAFFELAAR gebeeten, eifchten dat hij door de kijkgaaten des torens naer beneden zou geworpen worden: dit weigerden de belegerden; maar SCHAFFELAAR zelf, ziende hoe het op hem gemunt ware, klom op den ommegang en zeide: *Spitsbroeders! ik moet toch eens fterven, ik wil u in geen en last brengen*; toen de handen in de zijde zettende, fprong hij ftoutelijk naer beneden, doch viel niet dood, maar werdt terftond afgemaakt; waarna de toren opgegeeven werdt. Tosleg op Dord.
Harmelen en Ter Haar bemagtigd.
Kloekedaad van SCHAFFELAAR.

Het beleg van *Tsifelftein*, met zesduizend mannen door de *Utrechtschen* begonnen, werdt om *Tsifelftein* belegerd. Tsfelstein belegerd.

IV. AFD. de onwilligheid der *Kleeffche* hulpbenden, na dat men 'er meer dan 150 man voor verlooren hadt, weder opgebroken: de *Hollanders* veroverden het slot *Vroonestein* niet lange daarna, en het blokhuis van de vaart; bij welks beschieten men zich voor het eerst hier te lande van *Bomben* bediende, doch 'er weinige schade mede deedt, door onkunde van de rechte behandelinge.

Oudst
gebruik
der Bom-
ben.

Utrecht
belegerd
1483.

LALAING
stierf.

Die van
Sluis
overrom-
pelen
Vlisfin-
gen.
1485.

Utrecht vol onrust en tweedragt van binnen, werdt nu in het begin van Hooimaand des jaars 1483, door MAXIMILIAAN zelven belegerd; die de Stad aan de *Witte Vrouwe Poort* heviglijk bestormde, en aldaar eene groote bres in de muur schoot, die daarna door de belegerden gestopt werdt: de Stadhouder LALAING, die bezig was met de Stad buiten de *Amsterdamsche Poort* te bemagtigen, werdt in eenen uitval der belegerden, doodgeschoten. Na een beleg van ruim twee maanden, gaf de Stad zich bij verdrag over. Bischop DAVID VAN BOURGONDIE, toen te *Amersfoort* gevangen, werdt nu in zijnen zetel hersteld; en FREDRIK VAN EGMOND, Heer van *Tseltstein* tot Stadhouder van *Utrecht*, en JAN VAN EGMOND tot Stadhouder van *Holland* aangesteld. — De Aartshertog keerde toen naer *Brabant*, om de *Vlaamingen*, die zich zijn bewind onttrokken, en zich meester gemaakt hadden van zijnen Zoon, die te *Gent* bewaard werdt, weder tot reden te brengen. Die van *Sluis* overrompelden zelfs *Vlisfingen* den 16. van Bloemmaand in het jaar 1485, sloegen 'er den Schout dood, en sleepten veel buits vandaar weg; waarna men *Vlisfingen*, dat toen nog onbewald was, met muuren en poorten

ten versterkte. *Sluis* viel kort hierna den Aarts-
hertoge in handen; ook verzoende *Brugge* zich
eerlange met hem; en *Gent* zelf op den 8. van
Hooimaand; waarna de jonge Graaf aan zijnen
Vader weêrgegeven, en naer *Brusfel* geleid
werdt.

IV. AFD.

In het jaar 1486, den 9 van Grasmaand, MAXIMI-
werdt de Aartshertog MAXIMILIAAN te *Aken* tot LIAAN
Roomsch Koning gekroond, en zedert hier wordt
te Lande, bij zijne wederkomst, voornamelijk Roomsche
te *Dordrecht*, daar hij eenige Edelen tot Rid- Koning.
ders sloeg, met veele tekenen van vreugde ont- 1486.
vangen, en ingehaald: — doch in het jaar
1488, toen de *Vlaamsche* onlusten weder be- 1488.
gonnen te herleven, en voorts in eenen open-
baaren inlandschen oorlog veranderd waren,
begonnen ook de *Hoekschen* in *Holland*, onder
hun opgeworpen Hoofd, Jonker FRANS VAN FRANS
BREDERODE, hun bijzonder voordeel voort te VAN BRE-
zetten, door in dat troebel water te vischen: DERODE,
Jonker FRANS, voorgeevende de wapenen alleen zijne ver-
ten dienste van den jongen FILIPS te voeren, richtin-
gen.
begaf zich naer *Sluis*, en bragt, door zijne zee-
schuimerijen, van daar den *Hollanderen* veel
nadeels toe: den 18 of 19 van Slagtmaand
deezes jaars, met eene vloote voor *Delftshaven*
gekomen, en niet verder kunnende opvaaren,
om dat de Maas toegevrooren lag, overrom-
pelde hij, met ruim 800 mannen, des nachts
na den 19, de Stad *Rotterdam*, zonder dat 'er
iemand het leven verloor, en deedt met zo veel
spoeds de Stad versterken, dat hij, in het be-
gin van het volgend jaar, het geschut op de
nieuwe werken kon planten; terwijl 'er de
Hoekschen van alle kanten naer toe kwamen,

Neemt
Rotter-
dam in.

IV. AFD. en nog voor het einde van het jaar, na eenen vergeeffchen aanflag op *Schoonhoven*, den brand staken in *Delfshaven*, en *Schoonerlo*: JAN VAN MONT-FOORT, die het flot te *Woerden* bemagtigd hadt, deedt den *Hollanderen* vandaar ook veel schade, stroopende ten platten lande, of brand-schatting vorderende van de naaste Dorpen en Heerenhuizen; zo dat de schamele Landman alomme de bitterste vruchten van den inland-schen oorlog smaaken moest.

De *Hoekschen* te *Rotterdam* maakten van tijd tot tijd verscheide aanlagen op andere Steden, als op *Schiedam*, *Gouda* en *Leiden*, doch deeze liepen op eene storting uit: zij werden in het begin van Sprokelmaand, door eene heirmagt te lande en eene tamelijke vloot sche-pen, van rondomme ingeslooten en belegerd, onder het opzicht van MARTEN VAN POLHAIN, en den Stadhouder JAN VAN EGMOND. Na een' ongelukkigen Scheepsstrijd op de *Lek*, waarin de *Hoekschen* de nederlaag kreegen, en nadat het beleg nu omtrent zes maanden geduurd hadt, besloot Jonker FRANS, op den aandrang der Burgerije, de Stad bij verdrag over te geven, op den 25 van Wiedemaand 1489, gaande hij 'sdaags daarna, met ruim duizend man, doch met agterlaatinge van alle oorlogs-behoeften, te schepe naer *Sluis*, alwaar hij in het volgend jaar, weder eene vloot uitrustte, met welke hij *Goereede* te vergeefschoogde te bemagtigen; waarna hij te *Brouwershaven* aan eene aanzienlijke *Hollandsche* en *Zeeuwsche* vloote op den 23 van Hooimaand slag leverde, doch de nederlaag kreeg, gewond, gevangen, en naar *Dordrecht*; op *Puttoks Toren* gelegd werd,

TREDE-RODE
geeft *Rot-*
terdam
over.

1489.

Wordt
gewond,
gevan-
gen, en
sterft.

werdt, alwaar hij aan zijne wonden, op den IV. APR.
 11 van Oogstmaand overleedt, verscheide andere gevangenen werden te *Dordrecht*, *Leiden* en elders, als landverraders onthalsd: — het deerlijk overschot der *Hoekschen* hieldt zich nog te *Sluis* op, of schuilde onder JAN VAN NAALDWYK hier en daar, tot dat de opstand onder de *Kennemers* en *Westfriezen* in het jaar 1491 hun eenige hoop gaf van zich weder in *Holland* te zullen vestigen.

Tot deezen opstand gaf gelegenheid het afzetten der munte, en de overmatige regen van den Herfst des jaars 1490, als ook het neemen van verscheide *Oosterfche* schepen door die van *Sluis*, en andere rampen van deezen kommerlijken tijd; waaruit zulk eene duurte en gebrek van levensmiddelen was ontstaan, dat men te *Hoorn* voor een elfponds brood uit twee deelen garst, en één deel haver gebakken, drie Karelstuivers betalen moest, hetwelk voor veelen onmogelijk viel: de armoede nam zo zeer toe, dat men op veele plaatsen draf, raapkoeken, en ander beestenvoeder ate, en te *Leiden* wel aan 10,000 behoeftigen brood uitdeelen moeste; welker getal te *Amsterdam* nog grooter was: het onvermogen van veelen dan, om langer het ruitergeld te betaalen, nu bij den Stadhouder voor onwilligheid opgevat zijnde, zocht hij aan het hoofd van eenige knechten, de *Kennemers* daartoe te dwingen; doch dit bragt het gemeene volk overal in *Noordholland* op de been, en in de wapenen: te *Alkmaar* plunderde dit toen zo geheeten *kaas en broods volk* het huis van den Rentmeester KORF, een man, om zijne schraapzucht, met reeden, in 's Lands

1490.

*Kaas en
broods
volk.*

IV. AFD. Historie gebrandmerkt: te *Haarlem* wist men hen door goede woorden nog vooreerst tot bedaaren te brengen, gelijk men hen ook wat laater, door vriendelijke bejegeningen de Stad *Hoorn* deed ruimen; vanwaar zij zich te *Alkmaar* nederfloegen, na dat zij de twee sloten *Nieuwburg* en *Middelburg* ten gronde toe vernield hadden: vanhier trokken zij den 3. van Bloemmaand 1492 naer *Haarlem*, alwaar zij, door eenigen uit de burgerije binnengelaaten, terstond het stadhuis overweldigden, den Schout en Rentmeester VAN RUIVEN, en twee andere Heeren doodfloegen, verscheide brieven verscheurden, en veele huizen plonderden: doch Hertog ALBRECHT VAN SAXEN, met eenig geregeld krijgsvolk, herwaart gekomen zijnde, wist 'er wel haast den schrik onder te brengen, en te maaken darze zich, op zeer vernederende voorwaarden aan hem onderwerpen, en met verbeurdmaakinge van alle hunne voorrechten, na het betaalen van zwaare boeten, zich met hem verzoenen moesten.

1492.
Haarlem
door hen
ingenom-
men.

AL-
BRECHT
VAN
SAXEN,
vernedert
dezelven.

Dus eindigde dit geweldig oproer, en tevens nam de langduurige tweespalt der *Hoekschen* en *Kabeljaauwschen* daarmede een einde, na dat Hertog ALBRECHT zich meester van *Sluis* gemaakt, en deeze en geene voornaame Edelman, nevens JAN VAN NAALDWYK, en FILIPS VAN KLEEF de wijk naer *Frankrijk* genomen hadt.

1493. Aartshertog MAXIMILIAAN, in het jaar 1493, FILIPS II. zijnen overleedenen Vader, Keizer FREDERIK III. in die waardigheid opgevolgd, en zijn Zoon FILIPS nu reeds in het 17de jaar zijns ouderdoms getreden zijnde, vondt geraaden hem de

aanvaart
de rege-
ring over
*Neder-
land*.

Van der Meer, 1840.

Van der Meer, 1840.

WOEDE VAN HET KAAS EN BROODS VOLK TE ALKMAAR.

de regeering der Nederlanden geheelijk op te draagen; gelijk hij dan ook in Herfstmaand van het jaar 1494, tot Hertog van *Braband*, en vervolgens als Graaf van *Holland* en *Zeeland* gehuldigd werdt; zijnde hij den 21 van Wijnmaand in het jaar 1496 in den echt verbonden te *Antwerpen*, met JOHANNA, tweede dochter van FERDINAND en IZABELLE, Koning en Koninginne van *Arragon* en *Kastilie*; welke op den 25 van Sprokkelmaand des jaars 1500, te *Gent* den waereldberoemden KAREL, namaals den vijfden onder de Keizers, en eersten onder de Koningen van *Spanjen*, en tweeden onder de *Hollandsche* Graaven van dien naam, ter waereld bragt.

IV. AFD.

1494.

Trouwte.

In den voortijd van het laatstgemelde jaar hadt Hertog ALBRECHT VAN SAXEN, (wien door den Keizer het gezag in *Friesland* gegeven was,) naer *Duitschland* vertrekkende, het be- wind over dat Gewest zijnen Zoone HENRIK be- volen: maar dees, den *Friezen* eene nieuwe en zwaare schatting afgevorderd hebbende, werdt toen door hun, in grooten getale samengetrok- ken, binnen *Franeker* belegerd; doch toen hij door Hertoge ERIK VAN BRUNSWYK, en anderen, ontzet geworden was, werden de *Friezen* niet in genade aangenomen, dan onder voorwaar- de, dat zij dezelve knielende, blootshoofds en barrevoets, verzoeken, al hun geweer, en eene zekere somme naer hun vermogen, op- brengen zoude; doch hunnen Bevelhebberen, hierin niet begreepen, werdt zedert een' scher- pen paal door het lighaam gejaagd. Eene wreede straf voorwaar, welke men *spitsen* noemde, en waarvan men nauwlijks eenig voor-

HENDRIK
VAN
SAXEN in
Franeker
belegerd.

Zwaare
straf of se-
ning.

IV. AFD. voorbeeld, behalven dit, in onze Landsge-
schiedenisfe ontmoeten zal.

1502. In het jaar 1502, ontving FILIPS nevens zijne
FILIPS II. Gemalin, tot dat einde naer *Spanje* verreisd,
ontvangt als Prins en Prinses van *Kastilie*, en naaste erf-
de hulde genaamen der Spaansche Kroone, de hulde der
der *Spaanschen*. Landzaaten; en kort na zijne terugkomst hier te
lande overleedt zijne Grootmoeder, de Hertogin Weduwe van BOURGONDIE.

Hoog Gerichthof te *Mechelen* Omtrent de-
zen tijd vestigde FILIPS ook het hooge gerechts-
hof der *Nederlanden*, welk zedert den dood
van Hertoge KAREL, geene vaste Stede gehad
had, wederom, gelijk voorheen, te *Mechelen*.

De oorlog in *Gelderland* wordt nu wederom
aangevangen: de *Gelderschen* hadden eene vloot
te *Harderwijk* uitgerust, die laat in het najaar
1504. van 1504, met zevenhonderd mannen van land
Scheeps-
strijd voor
Monnik-
endam. flak, met voorneemen om *Edam* of *Monnikendam*
te verrassen, doch hier omtrent genaderd zijn-
de, zagen zij zich onverhoeds door eene gan-
sche vloote der *Hollanders* omringd, die hen,
met verlies van honderd-en-dertig gevangenen,
noodzaakte te rug te keeren: — in het volgend
jaar werden de meeste *Geldersche* Steden door
de *Oostenrijkschen* voor FILIPS, die nu den
tijtel van Koning van *Kastilie* hadt aangeno-
men, bemagtigd; en hij zoude geheel het Her-
togdom voor zich hebben doen bukken, hadde
hij niet gereikhalsd om naer *Spanje* te vertrekken,
ten einde de hulde van *Kastilie* te ontvangen:
dus maakte hij een bestand met KAREL VAN GEL-
DER voor twee jaaren, binnen welken tijd het
geschil, over het recht van beiden op dat
Hertogdom, door goede mannen zoude afgedaan
worden.

Bestand
tusfchen
FILIPS EN
KAREL
VAN GEL-
DER.

Het

Het stadhouderfchap van *Gelderland* werd toen IV. AFD.
aan HENDRIK VAN NASSAU, Heer van *Breda*, en
Zoone van den onlangs overledenen Stadhouder
van *Holland*, ENGELBERT VAN NASSAU, opgedra-
gen, en dat der Nederlanden in het gemeen aan
WILLEM VAN CROI, Heere van *Chevres* en *Aar-*
schot, waarna FILIPS de reize ter zee naer *Spanje*
aannam, op het fchip *Juliaan*, gevoerd door
Capitein JACOB (*) KORNELISZ DE HUYBERT: doch
de reis was ongelukkig; eerst floeg de brand in
het fchip, en naauwelijks was men dat gevaar
te boven, of een geweldige storm noodzaakte
hem, te *Weijmouht* in *Engeland* inteloopen:
vervolgens in *Gallicie* geland zijnde, aanvaard-
de hij de *Kastiliaanfche* Regeering; doch maak-
te zich, door het fteflen van *Nederlanderen* in
de Regeeringe aldaar, en door het opfluiten
zijner krankzinnige Gemalinne, bij den lantaart
zeer gehaat; maar deeze hadt niet lang reden, om FILIPS II.
over hem te klagen; eene heete koorts rukte hem sterft.
den 25 van Herfstmaand 1506, in het 29 jaar 1506.
zijns ouderdoms uit het leven: zijne fraaje uiter- Zijne
lijke gedaante heeft hem den naam van *de fchoo-* gedaante
ne verworven; doch hierbij was hij zo wellus- en aart.
tig, dat de fpijt over de menigte zijner bijzit-
ten, zijner Gemalinne, zo men wil, het verftand
gekrenkt hadde: hij liet de zorg der Regeerin-
ge

(*) Dees en beide zijne Broeders JAN en HERMAN,
verkreegen naderhand van Keizer MAXIMILIAAN, en zij-
nen Kleinzoon KAREL, om den dienst bij deeze gelegen-
heid aan FILIPS gedaan, het voorrecht van den degen te
mogen voeren, en daarmede ieder drie dienaars te wa-
penen: de fpreuk: *Waakt HUYBERT*, door FILIPS op de-
ze reize aan hem gegeven, wordt nog door zijne Na-
komelingen onder hun wapen gevoerd.

IV. AFD. ge op zijne Staatsdienaars staan, en was ruim zo onbekwaam tot het welbeleid en uitvoeren van gewigtige zaken als zijn Vader, gelijk het slecht bestier van den *Gelderschen* krijg daar van een tastelijk bewijs strekt.

ADR.
FLORISZ.
Leer-
meester
van KA-
REL V.

1507.

'T slot
Poudero-
jen bele-
gerd.

Gelder-
sche oor-
log op
nieuw be-
gonnen.

1508.

Zijn ZOON KAREL; nog geen zeven jaaren oud, werdt toen onder het bestier des Heeren van CROI, en onder dat van zijnen Leermeeester ADRIAAN FLORISZ.; Hoogleeraar van de *Leuven- sche* hooge Schoole gesteld: de regeering dezer Landen werdt aan zijnen Grootvader MAXIMILIAAN; als zijner wettigen voogd opgedragen; die weder de landvoogdij opdroeg aan zijne Dochter MARGAREETE, welke in den ouderdom van 27 jaaren, reeds bliken van ongemeene bekwaamheid gegeven hadt: deeze in het jaar 1507, den 17 van Wiedemaand te *Dordrecht* als Landvoogdesse gehuldigd zijnde; wilde den *Hollan- deren* niet dan weinige en bepaalde voorrechten toestaan — de *Geldersche* oorlog, die nu weder van de zijde des Hertogen begonnen was, gaf haar al terstond de handen vol werk — van de *Oostenrijksche* zijde belegerde men het slot *Poudero- jen*, welk door HENRIK VAN ENS bewaard werdt; doch de Hertog noodzaakte hen het beleg optebreeken; bij welke gelegenheid PONTANUS wil, dat de *Hollanders* zich zeer lafhartiglijk zouden gedragen hebben.

Niet lange daarna vielen de *Gelderschen* in *Brabant* en *Holland*; namen het *Muider- slot* en *Weesp* in, en deeden eenen geweldigen aanval op het Blokhuis der *Amsterdammeren* te *Ypestoot*; waarna zij, na eenig geleden verlies, weder te rug keerden: *Poudero- jen* werdt door de *Oos- tenrijkschen* in het jaar 1508, na het ontijdig af-

afterven van den dapperen slotvoogd, tot de overgaave gedwongen; en in dit jaar werdt ook de *Kamerijfsche* vrede geflooten, volgens welken de *vijsandelijkheden* ook tufchen de *Oostenrijfschen* en *Gelderschen* moesten ophouden, en *Weefp* en het slot *Muiden* wederom moest overgeleverd worden, gelijk dit laafte ook gefchiedde; wanneer de *vijsandelijkheden* echter kort daarna, van de *Geldersche* zijde hervat werden: met den aanvang van het jaar 1511, vielen *Harderwijk* en *Bommel* deezen in handen; als ook *Tiel* en andere plaatzen: de *Oostenrijfschen* die *Venlo* te vergeefs belegerd hadden, voerden in dat jaar weinig uit, terwijl de *Hollanders* op de zuiderzee, nog eenig voordeel op de *Gelderschen* behaalden; bij welke gelegenheid, die van *Enkhuizen* zich zeer dapper gekweeten hadden.

IV. AFD.

1511.

In het volgende jaar 1512, veroverde *FLORIS* van *Yfselstijn* wel eenige *Geldersche* floten, doch de *Gelderschen* zelven, die in het begin van dit jaar ook de Stad *Woudrichem* verrast hadden, wisten, nog voor den uitgang van hetzelfde, onverhoeds onder het geleide van Hertoge *KAREL* zelven, over *Utrecht* naer *Amsterdam* te rukken, en den brand te fteeken in de voorftad aldaar, vermoedelijk die buiten de *St. Antonis Poort*; vernielende, volgens zommigen, wel 22 fchepen, die in de oude *Waal* lagen, om te overwinteren. Kort daarna werdt 'er een vierjaarg beftand met de *Gelderschen* geflooten, welke zich nu ten grooten deele hunnen Hertoge hadden onderworpen.

1512.

KAREL VAN OOSTENRIJK bereikte in het jaar 1515, pas 15 jaaren, doch hadt zo veele blijken van Oostenrijk

KAREL
van Oost-
tenrijk

IV. APD. ken van schrandtheid, deftigheid, taal- en geschiedkunde gegeven, dat men hem nog in dat zelfde jaar de regeering in persoon liet aanvaarden, en hij van Hertoge JORIS VAN SAXEN, voor driemaalhonderd-en-vijftigduizend guldens, het recht op *Friesland* kocht.

—
koopt het
recht op
Friesland.

1515.

1516.

In Bloemmaand van het jaar 1516, bemagde de Hollandsche Admiraal FLORIS VAN EGMOND een goed gedeelte der vloote van grooten PIER, die met de *Geldersche Friezen* de zuiderzee lange onveilig gehouden, daarbij de wreede gewoonte hadt, van de *Hollanders* die hij gevangen kreeg, in zee te smijten; waarom ook nu alle de gevangens, als zeeroovers te *Hoorn* en elders, met de galg gestraft werden. — De *Gelderschen* verrasten kort daarna *Nieuwpoort*; en de *Hollanders* liepen in herfstmaand de gantsche *Veluwe* af, dezelve tot aan *Arnhem* toe plat brandende.

In het jaar 1516, werd het huwelijk geslooten tusfchen KAREL van *Oostenrijk* en RENATA van *Frankryk*, Dochter van Koning LODEWIJK XII; ook trouwde toen Graaf HENDRIK VAN NASSAU, die dit huwelijk had helpen sluiten, met CLAUDE, eenige zuster van FILIBERT VAN CHALONS, Prins van *Oranje*, die, zedert zonder Kinderen in *Italië* gefneuveld zijnde, zijn Prinsdom den huize van NASSAU nagelaten heeft; en niet lange na dezen echt werd Graaf HENRIK tot Stadhouder over *Holland* aangesteld: — in het volgend jaar hadt gantsch *Noordholland* zeer veel te lijden van de *Gelderschen*, die met den *Zwartten hoop*, een bende van afgedankte of onbetaaldgelatene *Saxische* krijgsknechten vereenigd, *Medenblik*, *Alkmaar*, en verscheide andere plaatzen, innamen

Meden-
blik en
Alkmaar
geplon-
derd.

en

en vreeslijk uitplonderden; en na het bedrijven van veel moetwils, niet dan met groote moeite, door den gemelden Stadhouder verdreeven werden; terwijl de *Geldersche Friezen* ook de zuiderzee, door hun rooven en schuimen, zeer onveilig maakten, en de inwoners langs de zee-kanten alomte in geduurige vreeze hielden.

IV. APD.

Op den 7. van Sprokkelmaand 1518, werd Prins KAREL, die het bewind over de *Nederlanders* aan zijne Moeje MARGAREETE gelaten hadt, te *Valladolid* tot Koning van *Spanje* gekroond, en in het volgende jaar werd hij, na den dood van zijnen Grootvader MAXIMILIAAN, onder den naam van KAREL V. tot de Keizerlijke waardigheid verheven, wordende den 23. van Wijnmaand 1520, te *Aken* gekroond, tot welks kosten, de *Nederlanden* 200,000 kroonen ééns hadden toegestaan.

1518.

KAREL V.
wordt
Keizer.

De hervorming van LUTHER begon nu ook hier te lande doortebreeken; maar tevens werd 'er 's Keizers streng Plakaat tegen deeze Leer afgekondigd, en in het jaar 1521 een Geloofsonderzoek aangeesteld, door FRANÇOIS VAN DER HULST, Raad van *Braband*; gelijk 'er in het jaar 1525, bij Plakaaten strenglijk verboden werd, het houden van openbaare of heimelijke bijeenkomsten, in welke het *Euangelie*, de Brieven van PAULUS, en andere *Geestelijke schriften* geleezen en overwogen werden: sedert begon men ook scherper tegen de aanhangers van de nieuwe leer in *Holland* te handelen; en JAN DE BAKKER, Priester te *Woerden*, was de eerste, die omtrent den tijd van het uitge-

1521.

Begin
van Ge-
loofson-
derzoek.
in de Ne-
derlanden.JAN DE
BAKKER

K

ven

IV. AFD. ven van dit laatste plakaat, in *Holland* te 's *Hage*,
 om ketterij geworgd en verbrand werdt; het-
 het eerste slagoffer welk zedert het lot van verscheidene anderen
 daarvan. geweest is.

De *Gelderschen*, die in *Overijsfel*, zich ook
 van *Zwolle* meester gemaakt hadden, kwa-
 1522. men in het jaar 1522, met twintig schepen
 aan *Texel* en *Wieringen*, en vorderden daar

ADR.
 FLOETSZ.
 wordt
 Paus.

Handelt
 met ERAS-
 MUS.

Zijn
 dood.

1523.

In het jaar 1523, hadt het *Sticht* en *Hol-*
land zeer veel te lijden van de strooperijen
 der *Gelderschen*, waarbij nog kwam eene
 overstroming van de *Lek*, zijnde de dijk
 derzelve te *Schallwijk* doorgebroken; waar-
 door

door verscheidene dorpen, tot *Leiden* toe, on- IV. AED.
 der water gezet waren; de *Schalkwijkfche*
 watering was door het zand gedeeltelijk digt
 geraakt, en op zommige landerijen hadt het
 zand zich wel twee voeten hoog gezet. — Oproer
 In het volgende jaar ontstond 'er in 's *Hage* in 's *Hage*.
 een zwaar oproer over den verhoogden Bier-
 Excijns, welk met moeite door den Stad-
 houder gestild werdt: in het jaar 1525, werdt 1525.
 'er met *Frankrijk*, welk zedert vier jaaren
 tegen het huis van *Oostenrijk* geoorloofd
 hadt, een bestand gemaakt, waarbij de haring-
 vischerij werdt vrij verklaard; ook sloot men Bestand
 een bestand met de *Oosterlingen*, vooral met van Filips
 die van *Lubek*, die door de schepen van den met de
 afgezetten *Deenschen* Koning CHRISTIAAN II, Ooste-linge
 wien men hier te lande schuilplaats hadt ge-
 geven, benadeeld waren.

In het jaar 1526, begon men zich, na 1526.
 dat de Keizer zijn gebied ook in *America* en
Africa hadt begonnen uit te breiden, op
 de ontdekking van nieuwe landen, en op de
 voortzetting van den handel en der zeevaart
 toe te leggen; zijnde een *Zierikzeesch* schip
 omtrent deezen tijd, of wat laater, op
Cabo Verde geweest, om zout en wijnen te
 haalen, alwaar tot nog toe geen *Hollandsch*
 of *Zeeuwsch* schip geweest was — in Gras-
 maand van het jaar 1526, was de Keizer,
 wiens huwelijk met de *Fransche* Prinsesse
 geenen voortgang gekreegen hadt, te *Seville*
 gehuwd met zijne volle Nichte IZABELLE VAN
 PORTUGAL, die hem den 31 van Bloemmaand
 in het jaar 1527, eenen Zoon ter waereld
 K 2 bragt,

IV. AFD. — bragt, FILIPS geheeten, die na zijnen Vader de *Nederlanden* geregeerd heeft.

In het volgende jaar namen de *Gelderschen*, door die van *Utrecht* zelven aangezocht, om zich tegen hunnen Bisfchop te handhaven, bezit van die stad; hetwelk eene bijstere ontsteltenis in *Holland* baarde, en te wege bragt, dat het platte land en de kloosters, van de Bisfchoppelijke zo wel, als van de *Geldersche* knechten, in den nazomer afgelopen en kaal geschooren werden — hier bij kwam nog, dat *Frankrijk* en *Engeland* in het begin van het jaar 1528, den Keizer openlijk den oorlog verklaarden, en de wederzijdse vijandelijkheden toen ook begonnen; neemende de *Franschen* verscheide *Hollandsche* en *Zeeuw-sche* schepen. — Daarenboven rukte MAARTEN VAN ROSSEM, Heer van *Pouderoijen*, verzeld van eenige *Utrechtsche* burgeren, en omtrent 2000 ruiteren en knechten, voorbij *Leiden*, door *Voorschooten* en *Rijswijk*, naer 's *Hage*, welk vlek men onder een woest geschreeuw van *Gelder! Gelder!* den zesden van Lente-maand, aan drie oorden tevens overviel; en 'er veele Adelijke huizen en anderen beroofde en plunderde, het Hof innam, en de gevangenpoort ontsloot, daar 'er een of eenigen uitgelaaten werden, die mede hielpen plunderen; doch die van *Geldersche* afkomst waren, werden verschoond: de verdere verwoesting werdt met 20,000 guldens afgekocht; waarna zij, met grooten buit beladen, naer *Utrecht* te rug keerden, persfende ook de dorpen, die zij doormoesten, zwaare brandschatting

MAAR-
TEN VAN
ROSSEM
plundert
's *Hage*.

cing af: maar de raad van *Utrecht* liet terstond IV. AFD.
afkondigen, dat de regeering in deezen togt
geenzins bewilligd hadt.

De kans der *Gelderschen* verkeerde geheel en al, na dat 's Keizers Stadhouder *Friesland*, de Stad *Hasfelt* in *Overijsel*, waar *Hasfelt*
in men nu ook den Keizer voor Heer hadt wordt in-
aangenomen, bemagtigd, en vervolgens naer genomen.
de *Veluwe* getrokken, ook *Hattum*, *Elburg*,
en stormenderhand *Harderwijk*, ingenomen
hadt: zijnde ook *Utrecht* zelfs hun, op den *Utrecht*
eersten van Hooimaand door WILLEM TURK, verrascht.
bij verrasching ontweldigd, waarna de Bisschop,
aldaar te rug gekomen, veele aanzienlijke
lieden, die den *Gelderschen* gunstig waren
geweeest, ten deele onthalzen, ten deele in
eenen zak steeken, en voorts in den *Lek-*
stroom verdrinken deed.

Daarna bewerkte men eerlange te *Utrecht*, KAREL V
dat het waereldlijk gebied over de stad en het wordt
gantche *Nedersticht* aan den Keizer, als Hertog van *Brabant*, en Graave van *Holland* Heer van
werdt opgedraagen, zo dat KAREL DE VYFDE *Utrecht.*
nu binnen zes jaaren, zijn gebied over *Friesland*, *Utrecht* en *Overijsel* zag uitgebreid:
het slot *Vredenburg*, werdt te deezen tijde op
's Keizers last, te *Utrecht* begonnen, waar-
door de stad sedert, zo lang het stond, in toom
gehouden werdt.

De vrede met *Gelder* werdt toen ook op den Vrede
5 van Wijnmaand getroffen, en in Hooimaand met de
van het volgend jaar 1529, werdt bij den vrede *Gelder-*
van *Kamerijk* ook de oorlog tuschen de *Fran-* *schen.*
schen, *Engelschen* en *Oostenrijkers* geindigd,
en het verbond met *Frankrijk* door de weder-

IV AFD.

Recht
van Au-
baine af-
geschaft.

zijdsche Staaten bevestigd: Keizer KAREL kreeg bij hetzelfde de opperste magt over de Graafschappen van *Vlaanderen* en *Artois*; en de *Nederlanders* verwierven 'er de afschaffing van het recht van *Aubaine*; volgens welk niemand van zijne nabestaanden erven kon, dan die geboren was in het land daar de erffenis geleggen was.

V. AFD.

V. AFDEEELING.

*Beginnende met het jaar 1529, en eindigende,
met de overdracht der Landen, door Keizer
KAREL DEN VIJFDEN aan zijnen Zoone,
FILIPS, in het jaar 1555.*

Onder den loop der onlusten in *Duitschland*, verspreidde zich de leer der Hervorminge meer en meer hier te Lande, en de Landvoogdes MARGAREETE beoogde, door het verbeteren van eenige misbruiken, den voortgang der nieuwe leere te stuiten; doch het gelukte niet: in Wijnmaand van het jaar 1529, kwam 'er in *Holland* een plakaat des Keizers uit, bij welk de hardnekkige Ketters, de Mans ten zwaarde, de Vrouwen tot de put, dat is, om levende in de aarde gedolven te worden, veroordeeld werden; terwijl men de *Relapsen*, of zulken, die eerst tot den Roomschen Godsdienst te rug gekeerd zijnde, andermaal afgevallen waren, zonder genade ten vuure doemde: dit plakaat beval de Keizer, twee jaaren laater, den Staat ernstig aan, betuigende dat hij een vijand zoude zijn, van zijn eigen Vader, Moeder, Broeder of Zuster, indien zij *Luthersch* waren.

1529.

Bloed-plakaat.

Wordt de Staat aanbevolen.

Den 5 van Slagtmaand des jaars 1530, deed een sterke storm uit het noordweste, het zeewater zo hoog rijzen, dat het in *Holland* en *Zeeland* over de dijken liep, en geweldige schade veroorzaakte; gansch *Zeeland* vloede genoeg-

1530.
Storm.

V. AFD. zaam onder; menigte van menschen en beesten smoorden in het water, en veele lieden van vermogen, die het leven nog behielden, vervielen tot de diepste armoede: de zaailanden in *Vlaanderen*, *Zeeland*, en elders hadden zo veel door deezen watervloed geleden, dat de uitvoer van graanen eerst in *Vlaanderen*, toen in *Brabant*, en eerlange ook in *Zeeland* verboden werd: *Holland* leedt ook gebrek, dewijl 'er weinig Oostersch korn kwam, en twee jaaren laater was de Slagtmaand weder ongelukkig voor *Holland* en *Zeeland*: op den tweeden derzelve, naamlijk, stak 'er zo hevig een storm uit den Noordwesten op, dat de meeste *Zeeuwfche* Eilanden, en veele polders en dorpen die naauwlijks weder bewerkt waren, ondervloeden: in *Holland* liep het water een voet hoog over de dijken, hetwelk in eene eeuw niet gebeurd was: ook braken 'er eenige gaten in den *Westfrieschen* dijk, die, ter oorzaake van den strengten vorst, welke hier kort op volgde den ganschen winter niet geslopt konden worden — in verscheiden *Hollandsche* en *Zeeuwfche* steden heerschte te deezen tijde ook eene besmettelijke ziekte, waaraan te *Zierikzee* in drie maanden tijds, meer dan drieduizend menschen sneuvelen: te *Rotterdam* was de sterfte ook zeer zwaar: in het laatst van Lentemaand des jaars 1534, liep 'er een gerucht dat de Herdoopers, die nu te *Munster* den baas speelden, eenen aanslag op *Amsterdam* voorhadden; gelijk men 'er ook kort te vooren vijf naakt loopende Herdoopers, die het volk tot den optogt naer *Munster* wilden gaandemaaken, gevat, en kort daarna, te *Haarlem* ter dood gebragt hadt:

Besmettelijke ziekte in *Holland* en *Zeeland*.

hadt: dit echter schrikte de anderen niet af, om in het begin van het volgende jaar, nog in grooter getal, zich dus ten toon te stellen, en als dulle lieden, het *wee* en de *wraake* Gods over de stad uit te roepen; doch ook deezen werden gegreepen, onthoofd, en op raden gelegd; dan, dit belette mede niet dat de Herdoopers, des nachts na den 10 van Bloemmaand, hunnen aanslag tegen *Amsterdam* werkstellig, en zich in kleencn getale, welhaast van den Dam, en het Stadhuis meester maakten, bij welke gelegenheid de Burgemeester KOLYN, en verscheidene burgers het leven inschooten: doch toen de Burgemeester REEKALF cenig geschut op den Dam hadt doen brengen, werdt de Stadhuysdeur welhaast op den vloer geschooten, en het oproerig gescpuis van alle kanten overvallen en gedood: een der Hoofden, HENRIK GOED-BELEID, werdt geveld; een ander, JAN VAN GEELEN op den toren van het Stadhuis gevlugt zijnde, stelde zich bloot voor het schietgeweer der burgeren, werdt welhaast getroffen, en nog zieltoogende op straat gesmeeten: het leedt niet lange of de Herdoopers waren allen gedood of gevangen, en een gedeelte deezer laarsten, op den 14 van Bloemmaand zwaar gestraft; een lot welk ook den zo genoemden Bischof van *Amsterdam*, JACOB VAN KAMPEN trof: ook woedde men zedert, tegen oproerigen niet slechts, maar ook tegen vreedzaame en weerlooze doopsgezinden, zeer strenglijk.

In den volgenden jaare 1536, vervoegden de *Groningers*, die met den Hertoge van GELDER niet verdraagen konden, zich bij de Landvoogdes, en booden haar aan, den Keizer tot Heer

V. AFD.

Naakt-
loopers.

1536.

De Groningers

huldsen

den Kei-

te zer.

V. AFD. te willen inhuldigen, mits hij hun onverwijldte hulp tegen de *Gelderschen* toezondt, die hun, op den naam der *Deenen*, allen overlast aandeeden: de Landvoogdes niet traag om dien voorflag aan te neemen, liet toen op den 8 van Wiedemaand de hulde der *Groningers* door den Stadhouder van *Friesland* ontvangen; zo dat het gebied van KAREL V, dus met een nieuwe heerlijkheid vergroot werdt, welke hem zedert nimmer ontweldigd is.

Aanflag
der *Gelderschen*
op *Enkhuizen*.

De *Geldersche* Hertog verbondt zich toen met den Koning van *Frankrijk*, die zijne Kaapers op de *Hollandsche* koopvaardijfchepen liet losgaan, van welken zij een *Enkhuizer* fchip met zout gelaaden, bemagtigden; terwijl twee *Fransche* oorlogfchepen den *Dortenaaren* in handen vielen, en de Admiraal van MERKERE een *Fransch* *Westindisch* fchip te *Veere* opbragt, gelijk de *Zeeuwfche* Kaapers ook eenige voordeelen op de *Franschen* behaalden.

DESIDERIUS
overleden.

Zijne
groote
achting.

Op den 11 van Hooimaand deezes jaars, was te *Bazel* overleden de beroemde *Rotterdammer* DESIDERIUS ERASMUS, wiens achting in zijn vaderland, zelfs onder de aanzienlijkften, zo groot was, dat 's Lands Staaten vier jaar te voren beflooten hadden, hem met een juweel van 240 *Rijnguldens* te befchenken: men weet dat zedert te *Rotterdam* een metalen ftafbeeld, hem ter eere, is opgericht geworden.

Vrede
met *Gelder*.

1537.

In het laaft van dit jaar werdt den vrede met *Gelder* getroffen; doch, des niet te min, kon de Hertog goedvinden, op den 22 van Wiedemaand in het jaar 1537, eenen aanflag te maaken op *Enkhuizen*, die echter door de waakzaamheid der *Burgenen* mislukte; zo dat de

de *Gelderschen* zo schielijk afdeinsden, dat zij zelfs hunne ankers kapten en achterlieten, welken de regeering zedert liet ophaalen, en aan den zuider toren hangen, daarze nog te zien zijn. — In het volgende jaar overleedt dees Hertog, op den 30 van Wiedemaand te *Arnhem*, en daardoor verloor de Keizer een vinnigen vijand van zijn huis, dat bijkans vijftig jaaren achtereen tegen denzelven geoorloofd hadt.

V. APR.

De Keizer, wiens Gemaalin *IZABELLE VAN POTUGAL*, den eersten van Bloemmaand in het jaar 1539, te *Toledo* in het kraambedde was overleeden, kwam, na eene zwaare beroerte te *Gent* gestild te hebben, te midden van Hooftmaand in het jaar 1540, in *Zeeland* en *Holland*, daar hij de voornaamste steden bezag, en na het vorderen eener bede van zesmaalhonderdduizend guldens, in welke bewilligd werdt, zich naer *Utrecht* begaf, alwaar hij door de Edele en Wethouders, den 14 van Oogstmaand 'savonds, met toortslicht, en door de burgerije, buiten de Tolsteegpoort ontvangen werdt: de Schout van *Utrecht* boodt hem tot driemaal, knielende, de Roede, en de Burgemeesters de sleutels der Stad aan, die de Keizer beiden aannam, doch terstond weder overgaf: even binnen de poort ontving hem de Bisschop, nevens de Geestelijkheid, hem insgelijks te voet vallende: een stuk weegs in de stad gekomen, verwelkomde de Domdeken *JAN VAN VOORST*, bij wien hij zijnen intrek nam, hem met eene deftige aanspraak: op de *Neude* stond eene guldene eerepoort, en een groot Vrouwenbeeld, zo gemaakt, dat het de armen uitstrekken en zamenvoegen konde, om den Keizer

1539.

KAREL V
vordert
eene
bede.Wordt
te *Utrecht*
prachtig
ontvan-
gen.

als

V. AFD. als te verwelkomen : de straaten waren met groen loof behangen, en voor de huizen welke hij voorbij moest, stonden toortzen te branden.

RENÉ
DE CHA-
LONS
wordt
Stadhou-
der.

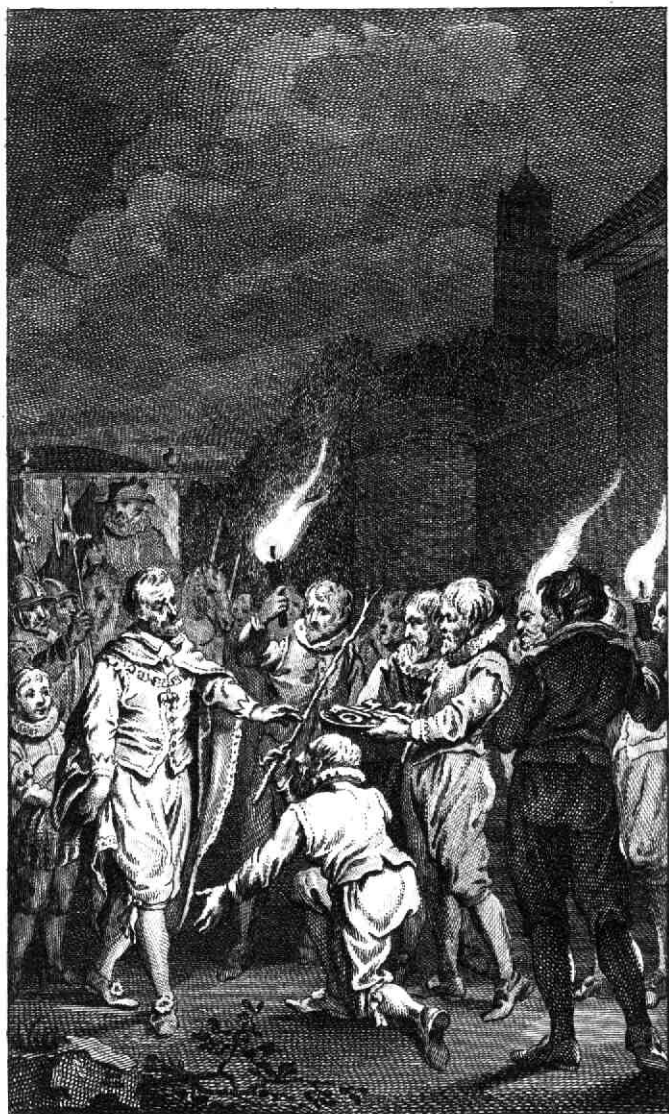
Beroer-
te te Am-
sterdam
over het
verlof-
geld.

1541.

De Stadhouder van *Holland*, ANTONIE VAN LALAING, Graaf van *Hoogstraaten*, den 2 van Grasmaand deezes jaars overleeden zijnde, bevorderde de Keizer tot die waardigheid, den Prins van *Oranje*, René de *Chalons*, Heer van *Breda*, die zijne vaste woning in *Holland* koos, en, naar gewoonte, ter pleitrolle zitting nam. — In Herfst- of Wijn-maand van het jaar 1541, was 'er eene geweldige beroerte te *Amsterdam* ontstaan, om dat de Ontvanger van het verlofgeld met zijne dienaaren zekeren poorter uit deszelfs huis hadden zoeken te ligten, en te vervoeren: de gemeente, die dit hieldt te strijden met de voorrechten der poorteren, was in merkeliijken getale op de beurs gekomen, en wilde den ontvanger te lijve; die hier op heimelijk, des nachts, door de Regenten ter stad uitgelaaten werd: de Landvoogdes was hierover zeer gestoord, en liet zich niet dan met moeite te vrede stellen: zedert wordt dit verlofgeld met 24000 guldens, ééns, door de Staaren afgekocht, waarvan *Amsterdam* een derde deel moest betaalen.

Oorlog
met
Frankrijk.
1542.

Frankrijk weder met den Keizer in oorlog geraakt, deed door den Dauphin in het jaar 1542, het Hertogdom *Luxemburg*, op *Die-denhoven* na, bemagtigen; doch de Prins van *Oranje* herwon dat gewest welhaast weder, en droeg voorts zorg voor *Holland*: geevende bestelbrieven uit aan eenige kaapers, en plaat-zende eenige uitleggers in de zeegaten van
Texel

Van der Meulen, uitgeg.

**WILHELM RATHEN, DE VRIJ TOEGANGSRECHT TOE VERRECHT INGEHAALD,
 ONTFANGT DE ROEDE VAN JUSTYTIE EN DE SLEUTELS VAN DE POORTEN.**

Texel en het *Vlie*, doende in *Goede rede* de kaapen en tonnen wegneemen — MAARTEN VAN ROSSEM liep ondertusfchen de Meijerij van 's *Bosch* af, en nam, *Breda* voorbij gestreeken zijnde, het kasteel van *Hoogstraaten* bij verdrag in. *Oranje* hen hier tegen getrokken, liet zich door hun in eene hinderlaage lokken, en werd toen genoodzaakt, met achterlaatinge van het grootste deel zijner manschap, de wijk te nemen naer *Antwerpen*, welk toen door de *Gelderschen* opgeëischt, doch zo wèl verdedigd werd, dat deezen genoodzaakt waren, af te trekken, en na eenen vruchtloozen aanslag op *Leuven*, zich met de *Franschen* in het *Luxemburgsche* vereenigden: doch dees hun inval in *Brabant* werd hen nog in dit jaar door den *Prinse van Oranje* wèl beraald gezet; die in *Wijnmaand* in het land van *Gulik* viel, verscheidene steden bemagtigde, het platte land deed asloopen, en veele kerken en kerkfieraaden vernielen en schenden: het overig gedeelte van *Gelderland* werd mede met een' inval bedreigd: in het jaar 1543, bemagtigden de *Franschen* een groot deel van *Lunenburg* en *Henegouwen*, en zouden nog dieper hebben ingedrongen, zo de slag bij *Heinsberg*, in *Hooimaand* voorgevallen, den *Prinse* geene gelegenheid hadt gegeven, om, met een gedeelte zijns legers, *Henegouwen* te kunnen dekken: ter zee hadden de *Fransche* kaapers ook omtrent de *Zeegaten van Holland*, alles weggenomen, wat hun ontmoette; daarentegen hadt de *Zee-Admiraal van Holland*, eene *Vloot Koopvaarders* in de *Rivier van Bourdeaux* ten deele vernield, ten deele weggenomen.

V. AFD.

MAAR-
TEN VAN
ROSSEM
loopt
's Bosch
af.

1543.

MAAR

V. AFD.

Bemag-
tigt
Amers-
foort bij
verdragDe Mei-
jerij en
Eindhoven
enz. ge-
plonderd.Duaren
ingenom-
men.
Gulik
enz. ver-
overd.Gelder en
Zutphen
komen
aan den
Keizer.

MAARTEN VAN ROSSEM bemagtigde van zij-
nen kant op den derden van Hooimaand *Amers-
foort* bij verdrag, alwaar, naar men zegt, de
plondering voor tagtigduizend *Karels* guldens
werdt afgekocht: onderwijl hadt hij *Heusden*,
Zoest, en andere dorpen, schoon ze onder ver-
ding zaten, leëg geplonderd. Nog in diezelfde
maandt werdt de Meijerij van 's *Hertogenbosch*
door hem deerlijk afgeloopen, *Eindhoven* ge-
plonderd, het dorp *Vugt*, behalven één huis,
aan koolen gelegd, en geene kloosters, kerken,
noch Nonnen, van zijns volks geweldnarigen
verschoond. — Keizer KAREL zelf aan het
hoofd van zesendertigduizend knechten, en
agtduizend ruiteren, in *Gulikerland* gerukt
zijnde, sloeg het beleg voor *Duuren*, welk
hij den 24 van Oogstmaand stormender-
hand innam, deerlijk liet plunderen, en aan
koolen leggen: voorts veroverde hij *Gulik*,
Roermonde en *Venlo*, alwaar hij met Hertoge
WILLEM, die zich knielende aan hem onderwor-
pen, schuld bekend, en om genade gebeden
hadt, den 7 van Herfstmaand een verdrag sloot,
waarbij *Gelder* en *Zutphen* aan hem werden af-
gestaan; terwijl de Keizer den Hertog in *Gulik*
herstellen, en met *Kleef* verlijden zoude, waarna
MAARTEN VAN ROSSEM ook in 's Keizers dienst
overging, en de Prijs van *Oranje* de hulde
der *Geldersehe* steden in 's Keizers naam, ont-
ving.

1544.

In het jaar 1544, werdt de veldtocht tegen
de *Franschen*, door de *Keizerlijken* geopend,
met het belegeren en bemagtigen van *Luxem-
burg*; de Keizer zelf sloeg het beleg voor *St.
Dizier* in *Champagne*, in welk, op den negen-
den

den dag van het beleg, zijnde den 17 van Hooimaand, de Prins van Oranje, RENÉ DE CHALONS, pas 32 jaaren oud, ongelukkiglijk sneuvelde; latende zijnen Neef WILLEM VAN NASSAU tot zijnen erfgenaam na, en wordende in het Stadhouderschap van *Holland* opgevolgd door LODEWYK VAN VLAANDEREN, Heer van *Praat*. Na de overgaave van St. *Dizier*, in het laast van Oogstmaand, werdt de vrede tusschen den Keizer en *Frankrijk* getroffen, te *Crespi*; doch de *Engelschen* die nog met *Frankrijk* oorloogden, belemmerden den *Nederlandschen* handel met dat Rijk nog merkelyk, en namen in het begin van het volgend jaar, eene aanzienlijke vloot koopvaardischepen, uit deeze gewesten naer *Frankrijk* geschikt, om wijnen te haalen.

Midlerwyl waren de plakaaten tegen de Kerters hier te Lande weder vernieuwd; en de Keizer nu de handen ruim hebbende, beoorloogde in het jaar 1546 en 1547, de *Protestanten* in *Duitschland* met zo veel gewelds en geluks, dat hij verscheidene steden innam, en den Landgraaf van *Hessen*, en de Keurvorst van *Saxen* gevangen kreeg; doch welk ongeluk MARTEN LUTHER niet hadt beleefd, zijnde hij den 7 van Sprokelmaand 1546, te *Isleben*, zijne geboorteplaats, overleeden.

Het overlijden van HENRIK VIII. Koning van *Engeland*, en van FRANÇOIS DEN EERSTEN in het begin van het jaar 1547, voorgevallen, veroorzaakte eenen oorlog tusschen de *Engelschen* en de *Schotten*, die van de *Franschen* ondersteund werden: dit maakte dat de *Schotsche* kaapers de *Hollandsche* en *Zeeuwsche* haringvischers zo belemmerden, dat

V. APD.

LODE-
WYK VAN
VLAAN-
DEREN
wordt
Stadhou-
der.

KAREL V
beoor-
loogt de
Prote-
stanten in
Duitsch-
land.
1546.

MAR-
TEN LU-
THER
sterft.

De Ha-
ringvis-
scherij
belem-
merd.

V. AFD. dat men de haringvangst voor eene wijle verboodt, en zich gereed maakte, die door oorlogschepen te beveiligen: die van *Amsterdam* geneerden zich toen zeer sterk met de versche vischvangst in de zuiderzee; waartoe hun oëtrooi verleend was, mits netten gebruikende van behoorlijke wijde, en geen versmoorden visch te land brengende.

1548. Op den 23 van Wintermaand in het jaar 1548, verloren de Nederlanden hunnen Kapitein Generaal MAXIMILIAAN VAN EGMOND, Graaf van *Buuren*, die, na eene zonderlinge ziekte, van niet meer dan vier dagen, al zittende en gekleed, den geest gaf: zijne eenige Dochter en erfgenaame ANNA, bragt zedert, door haar huwelijk met Prinse WILLEM DEN EERSTEN van *Oranje*, haare heerlijke goederen in dat Doorluchtig huis over: in het volgend jaar 1549, werdt Prins FILIPS, 's Keizers zoon, alomme hier te Lande, als aanstaande Erfheer en opvolger zijns Vaders gehuldigd; en zo als dit groote werk afgedaan was, verklaarde de Keizer, dat de *Nederlanden* nimmer van één gescheiden zouden kunnen worden, maar allen door éénen Vorst moeten worden geregeerd; naardien hij mogelijk in den zin hadt, om deeze gewesten tot een Koninkrijk te verheffen; waar van echter niets gekomen is.

1549.
FILIPS
wordt gehuldigd
als zijn
vaders
opvolger.

Omtrent deezen tijd hoorde men hier te Lande ook, meer dan te vooren, spreken van de *Inquisitie*, die verdachte lieden, door pijn en banden, noodzaakte hunne heimelijke gevoelens te openbaaren; waartoe de Opperinquisiteur RUARD TAPPER, van *Enkhuizen*, bij brieven van Paus PAULUS III. ernstig aangezet werdt: niet
wei.

weinig werdt dezelve ook bevorderd door een streng plakaat van den Keizer, welk hier het vuur der vervolginge sterker dan ooit voorheen ontlak, verkeerende onder anderen verscheidene weerelooze doopsgezinden, van welken 'er dit jaar een te *Amsterdam*, en vier te *Leiden* werden ter dood gebragt, doch te *Antwerpen*, daar men 's Keizers plakaat niet, dan met groote tegenstribbelinge, aannam, geschiedde de afkondiging van hetzelfde niet zonder openlijke aantuiging, dat de stad met geene *Inquisitie* bezwaard, noch in eenige Privilegiën verkort worden zoude.

HENRIK II. Koning van *Frankrijk*, tot de belangen der verbondene *Protestantische* Vorsten in *Duitschland* overgehaald zijnde, werden de *Nederlanden* tegen het einde van het jaar 1551, met eenen nieuwen oorlog gedreigd, van de zijde der *Franschen*, die in Hooi- en Oogstmaand ook ter zee de vijandlijkheden begonnen, en verscheidene *Hollandische* Graan- en andere Koopvaardijfchepen wegnamen; waarbij *Hoorn* en *Enkhuizen* zwaare verliezen leden. In het volgende jaar 1552, namen de *Franschen* verscheidene steden, in het *Lotharingfche* en *Luxemburgfche* in; MAARTEN VAN ROSSEM, viel daarentegen in *Champagne*, allomme het platte Land aflopende en verwoestende. De Keizer belegerde *Mets*, doch moest het beleg ten laatsten opbreken — ter zee waren omtrent 50 haringbuizen door de *Franschen* genomen: in het volgende jaar werden *Terouanne* en *Hesdin*, twee oude steden, stormenderhand door de *Keizerschen* ingenomen,

1552.

Mets
ver-
geefsch
belegerd.

V AFD. men, voorts geheel en al verwoest, en zedert
 ————— nooit weder herbouwd.

1554. In het jaar 1554, werd het huwelijk tus-
 schen Prins FILIPS, des Keizers Zoon, en
 Koningin MARIA van *Engeland* geslooten, en
 den 27 van Hooimaand voltrokken; doch de
Engelsche natie, naer welke hij zich zocht
 te schikken, was zeer tegen hem ingenomen,
 en smaalde zelfs in openbaare schimpfchriften,
 op zijne onkuisheid: hij bleef slechts een jaar
 in *Engeland*, en toen de hoop op kinders uit
 dit huwelijk verliczende, wikkeld hij het
 Rijk, tegen zijne belofte, niet alleen in den
 oorlog met *Frankrijk*; maar zelfs ontzag hij
 zich niet, na het overlijden der Koninginne, in
 het jaar 1558, de *Engelschen* zelven openlijk te
 beoorlogen.

De *Franschen* waren in hunne krigsbedrij-
 ven in de *Nederlanden*, in het jaar 1554,
 voorspoedig genoeg en hadden den Keizer in
 een zeegevecht, hoewel ook tot hunne groo-
 te schade, in de hoofden voorgevallen, eenen
 zeer gevoeligen neep toegebracht, zo dat het-
 zelve gantsch niet gelukkig voor den Keizer was
 afgelopen. — In ditzelfde jaar zag men hier
 weder een en ander voorbeeld van het schenden
 van het voorrecht, volgens welk een inbore-
 ling van *Holland* niet buiten het Graaffschap te

Zonder recht behoeft te staan: en 's Lands Staaten moes-
 ten ook tot hun leedwezen zien, dat ENGEL-
 WILLEMSZ. DE MERLE of MERULA, destig Pas-
 toor te *Heenyliet*, om ketterij, in het voor-
 leeden jaar, in hegtenisse geraakt, in het jaar

1555. 1555, naer *Leuven*, twee jaaren later naer

Ber-

Privile-
 giën ge-
 schonden.

Zonder
 ling einde
 van ME-
 RULA.

Bergen in *Henegouwen* gevoerd, en daar ten vuure gedoemd werdt: men weet hoe hij dit finertelijk einde voorkwam; den Geest gevende; terwijl hij voor het brandhuisjen geknield; zijn jongst gebed deed: andere voorbeelden van minder vermaardheid, in welke dit groot Hollandsch voorrecht geschon- den werdt, ontmoette men geduuriglijk; en al de vlijt der Staaten, om zich en 's Lands Ingezetenen bij hetzelfde te handhaven, was vruchtloos.

De veldtocht van het jaar 1555, hadt niet veel om het lijf. De *Franschen* verzagen *Marienburg* van voorraad, zonder dat de *Keizerschen* het konden beletten. WILLEM, Prins van *Oranje*, viel daarentegen in *Picardië*, en ver- sloeg de Leenmanschap van *Frankrijk*; die hem het Hoofd geboden hadt: midlerwijl was de pest in het Keizerlijk leger geslagen; en hadt onder andere brave krijgslieden, ook den beroemden MAARTEN VAN ROSSEM, die lange tegen, en voor den Keizer gediend hadt, in het graf gerukt: dit deed het leger; vroeger dan naar gewoonte; scheiden.

De Keizer voorneemens zijnde de regceering zijner Landen, buiten het Keizerrijk; aan zij- nen Zoone FILIPS af te staan, hadt denzelven daartoe uit *Engeland* ontboden; vanwaar die Prins den 8 van Herfstmaand te *Brusfel* aan- kwam, en 'er zijne intrede deed: 's Lands Staaten waren ook derwaarts beschreeven; doch eer de Keizer het gebied over de *Nederlanden* afstond, beschonk hij eenige *Nederlandsche* Heeren met nieuwe waardigheden. De Heer- lijkheden *Bosfu* in *Henegouwen*, en *Kuilenberg*

V. AFD.

Prins
WILLEM
I. valt in
Picardië.FILIPS
doet zijne
intrede in
Brusfel.Rosfu en
Kuilen-
burg, tot

V. AFD. in *Gelderland*, werden ten behoeve van JAN
 Graaf. DE HENNIN, en FLORIS VAN PALLAND, tot
 schappen Graaffschappen verklaard; en ten behoeve van
 verheven. den Stadhouder MAXIMILIAAN van *Bourgondie*,
 Heere van *Beveren*, werd de Heerlijkheid van
Veere en *Vlisfingen* tot een Markgraaffschap ver-
 heeven: te vooren hadt de Keizer ook den
Hollanderen beloofd, van geene ampten of
 waardigheden aan vreemdelingen te zullen gee-
 ven, doch zonderde 'er de Stadhouders en
 Vliesridders van uit, en naderhand heeft FILIPS
 dit voorrecht, eerst bij handtekening, daarna
 bij brieven, onder het groot zegel bekrachtigd.

KAREL
 V. staat
 van de
 regeering
 af.

De plechtige afstand van de regeering over
 de Nederlanden, geschiedde op den 25 van
 Wijnmaand 1555, waarbij de Keizer eerst
 zijnen Zoon tot opperhoofd der Vliesridders
 instelde, en toen door FILIBERT VAN BRUSSEL,
 Lid in den Raad van State, de redenen liet
 ophaalen, waarom hij zijnen Zoone den last
 der regeeringe thans wilde aanbevelen: ter-
 wijl deeze nog sprak, rees KAREL zelf on-
 verhoeds op, en, leunende op den schouder van
 den Prinse van *Oranje*, begon hij, in het
Fransch, uit een handboekjen of papier te ver-
 haalen, wat hij van zijn zeventienden jaar af,
 tot dien dag, treffelijks verricht hadt; hoe hij
 negen togten in *Duitschland* gedaan hadt, zes
 in *Spanje*, vier in *Frankrijk*, tien in de *Neder-
 landen*, twee in *Engeland*, en even zo veel in
Africa; hoe hij elfmalen de zee was overge-
 stoken; voorts, hoe veele oorlogen hij on-
 dernomen, hoe veele verbonden van vrede en
 vriendschap hij gemaakt, en hoe veele over-
 winningen hij behaald hadt; al hetwelk hij
 def-

deftiglijk en onderscheidenlijk voorftelde: en , V. AFD.
 vervolgde hij: *het eenig einde van alle myne*
poogingen is altoos geweest de befcherming van Doet
den Godsdienst en van den Staat. Dit heb ik , cene def-
zo lang 't my myne gezondheid toeliet , met tige re-
Gods hulpe , zo zeer beyverd , dat het den vyand devoe-
alleen fmerten kan , dat KAREL geleefd en ge- ring.
heerscht heeft; doch nu my de kragten en 't
leeven zelf byna beginnen te begeeven , gaat my de
welfland myner Onderzaaten meer ter harte ,
dan de lust om te regeeren. In de plaats van
een' oud' man , die 't gebruik zyner leden mist ,
en met het ééne been in 't graf gaat , stel ik nu
een' jongen , wakkeren en kloekmoedigen Vorst ;
en ik wil u , uit den grond myner ziele , gebeden
hebben , dat gy en alle de Landzaaten hem ge-
hoorzaam , onderling eendragtig , en in de waare
Leere standvastig zyt ; en dat gy 't my ten goede
houdt , zo ik , in 't zorgen voor uwen welfland ,
't eenigen tyde , gemist heb : my aangaande , ik
zal uwe trouw en gehoorzaamheid , by Gode ,
wien ik , in den korten tyd , dien my nog over-
fchiet , eeniglyk denk te leeven , altoos ten goede
gedenken : toen zig tot FILIPS keerende ; indien ,
zeide hij , 't bezit dezzer Landen , door myne
dood , aan u gekomen ware , zou ik , om het
agterlaten van zulk een aanzienlyk , en door
my zo zeer vermeerderd erfgoed , iets by u ver-
diend hebben : doch nu ik u deeze erfenis , niet
uit noodzaaklykheid , maar uit vrye keuze na-
late ; nu ik vroeg verkies te fterven , op dat gy ,
zo veel te vroeger , aan 't bezit komen zoudt ;
vorder ik , met regt , dat gy , al wat gy my
hierom meer fchuldig zyt , met zo veel meer zorgs
en liefde jegens de Ingezeeten en dezzer Landen

V. AFD. betaalt. *Andere Vorsten verheugen zig, om dat zy hunnen zoonen het leven gegeven hebben, en 't gebied zullen geven. Ik heb deze beiderlei vreugde, als tegenwoordig, willen genieten, en u zo wel door my zien regeeren, als leeven: weinigen zullen dit myn voorbeeld navolgen: gelyk ik zelf, hierin, van de oudste tyden af, nauwlyks een voorbeeld voor my gehad heb; doch men zal myn besluit eerst pryzen, als men zien zal, dat gy u hetzelfde waardig maakt; en dit zult gy doen, als gy de wysheid, welke gy, tot hiertoe, bemind hebt; als gy de vreeze Gods, en den Katholyken Godsdienst, allen de regte zuilen der regeeringe, standvastiglyk blyft aankleeven. Een ding heb ik hier maar by te voegen; den Almagtigen, naamlyk, te bidden, dat hy u een Zoon geeve, wien gy 't gebied afstaen kunt; doch niet behoeft af te staan. Toen gaf hij zijnen Zoone op deszelfs bedde, zijnen vaderlijken zegen, die met heete traanen ontvangen werdt, en de omstanders mede tot weenen perste. — De Bisschop van *Atrecht* vertoonde hier op 's Konings dankbaarheid aan zijnen Vader, en deszelfs liefde tot de Landzaten, in eene welspreekende redevoering, die van wege de Staaten, door JACOB MAAS, Pensio- naris van *Antwerpen*, desliglyk en sierlyk beantwoord werdt.*

De Staa-
ten doen
FILIPS
halde.

's Anderendaags deden de Staten hunnen nieuwen HEER de hulde, en nieuwe Zegels maaken met zijnen Naam en Tijtelen. — In Louw- maand van het volgende jaar, stondt de Keizer ook *Spanje* en alle zijne andere Heerlijkheden, uitgezonderd het Keizerrijk, aan zijnen Zoone af; alleenlyk een inkomen van honderdduizend kroo-

kroonen, uit deeze heerschappijen voor zich-
 zelve behoudende. Vóór dat hij naer *Spanje*
 vertrok, stond hij ook de Keizerlijke waardig-
 heid aan zijnen Broeder FERDINAND af, dat ech-
 ter eerst plegtiglijk geschiedde op den 24 van
 Sprokkelmaand 1558. In het Klooster van St.
 joost, bij *Piacenza* in *Spanje*, betrok hij ze-
 dert eene kleene wooning, en hieldt zich daar,
 met hulpe van den Wiskunstenaar TURRIANUS,
 bezig, met het maken van Uurwerken, en an-
 dere Kunsttuigen, en sleet 'er voorts den tijd
 met te paardrijden, planten en boomen kwee-
 ken; de Geesfel hier tot ligchaams tuchting
 van hem gebruikt, en met zijn bloed bespat,
 zegt men, nog lange onder de gedenktekenen
 der Oostenrijksche Godsdienstigheid bewaard te
 zijn geworden: hij overleedt 'er den 21 van
 Herfstmaand 1558, na 40 jaaren over de *Ne-*
derlanden, en 36 over het *Keizerrijk* gere-
 geerd, doch bij zijnen afstand betuigd te heb-
 ben, dat de gewenschte voorspoed, ooit door
 hem genooten, met zo veel verdriets gemengd
 geweest was, dat hij nimmer eene waare verge-
 noeging gesmaakt hadt.

V. AFD.

KAREL
V. staat
Spanje af
aan zijn
zoon.Het Kei-
zerrijk
aan zijn
broeder.Begeeft
zich in
een
klooster.Sterft.
1558.

VI. AFDEELING.

Beginnende met den aanvang der Regeeringe van FILIPS DEN TWEEDEN, Koning van Spanje; in het jaar 1555, en eindigende met het ontzet van LEIDEN, in het jaar 1574.

Inzichten van
FILIPS.

FILIPS, de derde onder de *Hollandſche* Graaven van dien naam, doch beter bekend bij den naam van FILIPS II, dien hij als Koning van *Spanje* droeg, hadt de regeering zo dra niet aanvaard, of liet ſtraks zien, dat hij naer een volſtrekt en willekeurig gebied over deeze gewesten ſtond; volgende daartoe, doch met minder voorzichtigheids, de voetſtappen zijns Vaders: want hij ſloeg tot het uitrooijen der zo genoemde ketterije, dat niet zonder ſchenden van 's Lands voorrechten konde geſchieden, zo geweldig en openlijk voort, dat verſcheidene Landſchappen tegen hem opſtonden, en zich vervolgens zijner gehoorzaamheid geheel onttrokken.

PERE-
NOT be-
vordert
het uit-
rooijen
der Ket-
teren: de
plakaaten
tegen
hen ver-
nieuwd.

In het ſtuk van den Godsdienst leende de Koning het oor eeniglijk aan ANTONI PERENOT, Biſſchop van *Atrecht*, en vernieuwde in het begin van het jaar 1556, zijns Vaders plakaat van 1550, tegen de ketteren, welk onder anderen toen ook in *Holland* ſchijnt afgekondigd te zijn, hoewel men het te *Antwerpen* van de hand wees. — Dees Biſſchop hadt ook met den Kardinaal van *Lotharingen* beraamd, om gezamenlijk de handen in één te ſlaan tot de uitrooijing der ketteren in *Frankrijk* en in de *Neder-*

derlanden; dit was ook tusſchen de Koningen VI. AFD.
 van *Frankrijk* en *Spanje* geſtemd; en ALVA
 werkte hier aan, toen hij met WILLEM VAN
 NASSAU en anderen als gijzelaars in *Frankrijk*
 vertoefde; wanneer de laaſtgemelde Vorst
 reeds voornam, dien aanſlag tegen te gaan, en
 de *Spanjaards*, die denzelven ſtonden uitte-
 voeren, uit den lande te doen vertrekken.

Drie- à vier duizend dezer volken lagen op
 de grenzen in bezetting, en tweeduizend der-
 zelve waren omtrend Oogſtmaand 1558, uit 1558.
Biskaaje in *Vlaanderen* aangekomen; en
 FILIPS, die zijne Bartaart-zuſter MARGAREETE MARGA-
 VAN PARMA, op raad van ALVA, tot *Gouver-* REETE
nante benoemd hadt, beſloot, op het voorſtel VAN PAR-
 van den Biſſchop van *Atrecht*, deeze knechten MA wordt
 hier te Lande te laten blijven, na dat de vrede Land.
 met *Frankrijk* reeds was bevestigd; biedende voogdes-
 het oppergezag over dezelven ORANJE en EG-
 MOND aan, die hetzelfde echter grootmoediglijk ſe.
 van de hand weezen. — Ook deden de algemeene De Staa-
 Staaten den Koning een verhoog in het *Walsch* ten poo-
 ter hand ſtellen, tegen het houden van dit vreem- gen te
 de krijgsvolk hier te Lande, en het plaats van ver-
 vreemdelingen in de regeeringe: doch FILIPS geeſch
 antwoordde, dat het eerſte nodig was, om het het
 Land tegen onvoorziene beweegingen der na- vreemde
 buuren te beſchermen; dat hij het echter krijgsvolk
 binnen vier maanden zoude doen vertrekken, uit het
 mits men zorg droege, voor de betaalinge van Land te
 het krijgsvolk, welk dan in deſzelfs plaats, doen.
 zoude moeten aangenomen worden. — In het trekken.
 laaſt van Oogſtmaand van het jaar 1559, ver- FILIPS
 trok de Koning met eene aanzienlijke vloot, vertrekt
 van *Vliſingen*, naer *Spanje*, en landde, na naer
Spanje.

VI. AFD. het doorstaan van eenen zwaaren storm, die de meeste zijner schepen en zijn kostelijk huisraad hadt doen vergaan, te *Laredo* in *Biskaja*: schrijvende toen zijne behoudenis der Godlijke voorzienigheid toe, ten einde hij zijne magt, tot het uitrooijen der ketterije voortaan besteeden mogt; gelijk hij ook daarna te *Seville* en *Valladolid*, een groot getal menschen om het geloof ten vuure doemde: in Louwmaand van het jaar 1560, voltrok hij zijn huwelijk met de dochter van HENRIK II. Koning van *Frankrijk*, die onlangs in *Spanje* was gekomen — de *Spaansche* knechten gingen niet dan in het begin van het jaar 1561 onder zeil, van *Vlissingen*, en dus 12 maanden later dan de Koning beloofd hadt.

Dit en de invoering van twaalf nieuwe Bisdommen, het oprechten eener Hooge Schoole te *Douai*, tot nadeel van die van *Leuven*, en het verheffen van den Bisschop van *Atrecht* tot Kardinaal van *Granvelle* en Aartsbisschop van *Mechelen*, verwekte een algemeen misnoegen, en deed het gemeen vreezen dat men de *Inquisitie* nu ligter zoude kunnen doordrijven, en de hand houden aan de uitvoeringe der strenge plakaaten: de Staaten van *Holland* sieten zich ook aan deeze nieuwigheid. De grooten weten zulks alles den Kardinaal van *Granvelle*, en de Prins van *Oranje* was een der voornaamste misnoegden; waarom de Koning hem bij eenen eigenhandigen brief vermaande, om de invoering der nieuwe Bisschoppen te helpen bevorderen.

GRANVELLE
wordt
verrucht,

GRANVELLE gaf ook zo veele blijken van trotsheid en staatzucht, dat men hem openlijke te-

tekenen van kleinachting begon te toonen, en niemand der Edelen en Grooten bij zijne Intrede te *Mechelen* zich vinden liet: veelen zagen niet ongaarne, dat de aanhang des Kardinaals, onder anderen ook door den ingang, dien de *Rederijkers* hier te lande vonden, verzwakt werd: want door de gebreken der Kerkliken, en de onredelijkheid der vervolginge te toonen, werden deeze spee-
 lers van het gemeen greetiglijk gehoord en geloofd; en al werden hunne speelen van het Hof verboden, men kreunde 'er zich weinig aan: de haat tegen GRANVELLE ging zo verre, dat men zelfs door openlijke spotliverieen hem beschimpte; en in het jaar 1563, klaagden ORANJE, EGMOND en HOORN in eenen brief aan den Koning, zeer nadruklijk over den-
 zelve; verscheidene andere Heeren waren het met hun ééns; en denzulken, die zich niet tegen den Kardinaal hadden willen verklaren, toonden de drie Heeren veele tekenen van ongenoegen; hetwelk van de kundigsten gehouden werd voor het beginzel eener naderende beroerte.

De Koning weigerde echter GRANVELLE zulk groot bewind te ontnemen, en eischte dat een der drie Heeren naer *Spanje* kwame, om hem bijzonderlijker te onderrichten, hetwelk zij vreemd vonden; dies zij uit den Raad van Staate bleven, en den Koning andermaal schreeven; rechtende korts daarna, met verscheidene Grooten, een plegtig bezwooren verbond op, welks inhoud men niet weet, doch houdt, niets te vervatten, het geen met 's Konings dienst, en

VI. AFD.

Schimp-
liverie te-
gen hem.1563.
ORANJE,
EGMOND
en
HOORN,
schrijven
over hem
aan den
Koning.Blijven
uit den
Raad van
Staate.

het

VI. AFD. het belang van den *Roomſchen* Godsdienſt
freedt: veele aanzienlijke Heeren echter wei-
gerden om 'er in te treden, en hielden zich
onzijdig: doch de Landvoogdes beſloot kort
daarna, om zich van den Kardinaal te ont-
ſlaan; die, na het bevel, of verlof des Konings
daartoe, door ARMENTEROS, in het jaar 1564, uit
1564. *Spanje* gekomen was, naer *Bourgondie*, zijn
GRAN-
VELLE
vertrekt. Vaderland, vertrok, daar hij twee jaaren bleef,
en toen naer *Rome* ging, vanwaar hij in het
jaar 1575, naer *Madrid* ontboden werdt, al-
Sterft. waar hij tot aan zijnen dood, in het jaar 1586,
voorgevallen, in het hoogſte aanzien geleefd
heeft.

Zijne af- Dus ging het met GRANVELLE, die bij de
beelding. meeste Nederlanders voor gierig, ſtaatzuchtig,
en voor een hevig drijver der vervolginge om
den Godsdienſt bekend was; beſtedende zijne
bekwaamheden alleen, om het gezach zijns
Meesters hier in top te vizelen, waarom hij
ook altoos zijne gunst behieldt: doch alzo het
volk en de Grooten niet dan nadeel hadden van
alle zijne bekwaamheden, werden zijne ge-
breken ligter opgemerkt, vinniger veroor-
deeld, en ſchamperer ten toone geſteld; gelijk
van dit laatlte, door den geleerden BURMAN
in zijn' *Brederode*, nog onlangs een ſtaaltjen ge-
leverd is.

ORANJE, Terſtond na GRANVELLE's vertrek, drong de
EGMOND Landvoogdes de drie Heeren, om weder in den
en Raad te keeren, gelijk zij ook, onder zekere
HOORN, voorwaarden, deden; makende zich door hunne
keeren voorwaarden, deden; makende zich door hunne
weder in vlijt en vriendlijkheid veele vrienden onder de
den Raad Edelen en de gemeente: want zij bedoelden de
van *Inquiſitie* en de vervolging om den Godsdienſt
Staaten. te

te doen ophouden, en bragten ook allengskens te wege, dat die vervolging minderde en men zwaarigheid maakte, om een scherp *plakkaat* af te kondigen, welk kort te vooren was uitgekomen; *Oranje* zelf verklaarde zich, in den Staatsraad, zo openlijk voor de vrijheid in geloove en Godsdienst, en tegen het heerschen over, en het dringen van, der menschen gewetens, hetwelk geenen Vorsten op aarde betaamde, dat *VIGLIUS*, niet wetende wat hem hier op te antwoorden, daardoor zo getroffen werd, dat hij na een' slapeloozen nacht door eene beroerte zich aangetast gevoelde; van welke hij echter allengskens wederom kwam.

VI AFD.

VIGLIUS
krijgt een
beroerte.

EGMOND werd door den Raad in het jaar 1565. 1565, naer *Sponje* gezonden, om den Koning te beweegen tot het intrekken of verzachten der Plakkaaten, of tot het geeven van meer gezags aan den Raad van Staate, en om de andere Raaden aan dezen te onderwerpen; doch *EGMOND* bracht tijding dat de Koning liever duizend levens, zo hij ze hadt, wilde verliezen, dan in den Godsdienst de minste verandering gedoogen, of de ketterij ongestraft laten — ook beval hij kort daarna de kerk-besluiten van het *Concilie* van *Trente* aan te neemen; hetwelk in het Bisdom *Kamerijk*, niet zonder tegenkantinge der Geestlijken, geschiedde; doch te *Mechelen* en *Utrecht* haperde.

FILIPS
beveelt
het aan-
neemen
der kerk-
vergade-
ring van
Trente.

Elk der verbondene Heeren was over 's Konings strengheid in dezen misnoegd; en *EGMOND* hadt 'er openlijk over geklaagd, dewijl *FILIPS* hem mondeling betere dingen beloofd hadt; doch de Koning liet weten dat hij wel tegen den

Graaf

VI. AFD. Graaf van veranderinge der straffe gesproken hadt, maar dat dezelve, zo hij meende, alleenlijk hadt te bestaan, in het heimelijk en niet openlijk ter dood brengen der ketteren: 'sKonings last tot de invoering der *Inquisitie*, en de handhaaving der Plakaaten werd't toen ook alomme afgekondigd: dus zag men, hoe weinig vruchts EGMOND's reize hadt voor zulken, die vrijheid van Godsdienst, en verandering in de Regeeringsraaden, zochten.

Verbond der Edelen. Tegen dit invoeren nu van zielendwang, en het voortzetten der vervolginge om den Godsdienst, verbondt nog in Slagmaand van het jaar 1565, zich eene aanzienlijke menigte van Edelen, die vervolgens nog meer anderen aan hun snoer kreegen, en zeer vrijmoedige en floute taal uitfloegen, die men ten Hove voor oproerig hieldt: verscheidene Stadhouders weigerden ook de *Inquisitie* en *Plakaaten* tegen de *ketters* te handhaven: ook verlieten ORANJE, HOORNE eerlange het Hof, en toonden genoegzaam dat zij het verbond der Edelen goedkeurden, zo wel als het inleveren van een verzoekschrift tegen de *Inquisitie* op.

1566. Grasmaand 1566, door den Heere HENRIK VAN BREDERODE en Prinse LODEWIJK VAN NASSAU, aan het hoofd van wel 300 Edelen overgeleverd; zedert welken tijd, deezen Edelen den

Verkrijgen den naam van Geuzen. naam van *Geuzen* gegeven werd't, dies zij vervolgens tot zinspreuk van hunne livereien aan-

namen, den Koning getrouw tot den Bedelzak, VI. AFD.
en lang leeven de Geuzen!

Het misnoegen der grooten en Edelen was nu zedert 2 à 3 maanden zo ruchtbaar geworden door het gansche Land, dat de Onroomschen alomme het hoofd begonnen op te steken, en men openlijk, eerst in *Walschylaanderen* en *Artois*, daarna in *Brabant*, *Holland* en *Utrecht*, *Zeeland*, en de overige *Nederlanden*, begon te prediken: JAN ARENDSZ., een mandemaker van *Alkmaar*, predikte voor het eerst bij *Hoorn*, den 14 van Hooimaand 1566, naderhand ook buiten *Alkmaar* en *Amsterdam* — pas een maand laater werdt de beeldstorming en kerkfchenderij bijnaer geheel Nederland door, met veel moedwils gepleegd, door slecht geboefte en gemeene handwerkslieden, mogelijk hier of daar aangezet door lieden van meer aanzien: te *Middelburg* hadt de Notaris WILLEM DEIJNOOT de hand in deeze schennis, en moest zijn misdrijf naderhand met den hals boeten: te *Arnhem* werdt, zo men wil, het werk begunstigd, door den Baljuw der stad, JAN IJPENSZ., die den beeldstormeren de Kerkdeur zou hebben doen openen: te *Utrecht* wees, naar men wil, JAN VAN RENESSE, Heer van *Wilp*, den beeldstormeren den weg naer de Buurt- en Geerte-Kerken, zeggende, dat hij al het na-
deel, welk 'er van komen mogt, op zig nam, voorziende hij sommigen van werktuigen, om te breeken: zijnen natuurlijken Broederen, FILIPS en WILLEM, als mede STEVE VAN ZUILEN, en WILLEM VAN ZUILEN VAN NYVELD, KORNELIS VAN NIJENRODE, en meer anderen, gaat na, dat zij 'er hem de hand in hebben geboden;
en

Begun-
stigen het
prediken
der On-
room
schen.

Beeld-
storming
alge-
meen.

Sommi-
ge Ede-
len be-
gunstigen
dezelve.

VI. AFD. en van sommigen wordt gezegd, dat zij het graauw tot het beeldstormen gehoord en betaald hebben: te *Amsterdam* leedt de oude Kerk eenigen overlast van dezen aart; doch de Regeering zelf liet voorts de beelden wegneemen, en de Kerken sluiten, tot op naderen last van de Landvoogdesse: te *Leiden* geschiedde de beeldstorming in de St. Pieters-Kerke, naer men wil, op aandrijven van twee der verbondene Edelen JACOB VAN WIJNGAARDEN, en AREND VAN DUIVENVOORDE. In 's *Hage* viel het graauw in het Preëkheeren-Klooster daar de beelden verbrooken, en de boeken vernield werden: men sloeg 'er zelfs de geldkisten op, en roofde het geld, waarmede zekere WOUTER WILLEMSZ. en andere beticht werden: de Kapelle van WASSENAAR werdt ook deerlijk verwoest, en den Heer van HOFWEGKN gaat na, dat hij zich be-roemd zoude hebben, de *Haagsche* beeldstormers met zeshonderd Edelen te zullen beschermen, als iemand hen tegenstond: te *Asperen* liet, naar men wil, de Heer WESSEL VAN BOETZELAAR de beeldstormers, door de waterpoorte, in de Stad, waarna alle de Kerken en Kloosters aldaar, toen door hun geplonderd werden: te *Dordrecht* en *Gouda* wisten de Heeren VAN DER MIJLE alle handdadigheid te beletten: in de andere Nederlanden heeft men deeze baldadigheid insgelijks wat vroeger of later moeten lijden, en nergens bijnaer vonden de beeldstormers eenigen tegenstand en bedwang, dan bij *Auchijn*, waaromtrent vierhonderd hunner door den Heere van LA TOUR, aan het hoofd van eenen hoop huislieden, verslagen werden.

ORANJE, die te *Antwerpen* eenige beeldstormers

mers verdiende straffe hadt doen ondergaan, VI. AFD.
 hadt zich echter genoodzaakt gevonden, om ORANJE
 met de *Onroomschen* een verding te maaken, doet de
 waarbij hun de preek bij voorraad, en op 's Konings goedkeuring, werd toegeestaan; doch dit beeldstor-
 werdt hem ten Hove zeer kwalijk genomen, mers
 en uit de brieven van ALVA blijkt dat men 'er straffen.
 op uit was, om de drie Heeren, met den tijd,
 de voet te ligten, en MONTIGNI en BERGEN in
Spanje optehouden — in *Utrecht* kreeg de Bewerkt
 Prins de zaaken ook tot een verdrag, waarbij te Utrecht
 het preëken buiten de Stad bepaald, en die van een ver-
 den ouden en nieuwen Godsdienst beide ver- drag.
 maand werden, om elkanderen met woorden of
 daaden geenen overlast te doen: te *Amsterdam*
 vergunde ORANJE den *Kalvinischen* eenige be-
 kwaame plaatzen buiten en binnen de Stad, tot de
 oefening van hunnen Godsdienst: te *Leiden*
 maakten de Wethouders, ten overstaan van den
 Prins, een zonderling verdrag met de *Onrooms-*
chen, die der Augsbursche belijdenisse, zo
 als ze door MELANCHTON was voorgesteld, ver-
 klaarden toegedaan te zijn, en hun beloofden,
 alle andere gezindheden uit de stad te helpen
 weeren.

Te *Antwerpen* hadden ondertuschen de *Kal-* Groot
vinischen bij Request dertig tonnen gouds voor aanbod
 de vrijheid van Godsdienst beloofd — dit en voor de
 meer andere omstandigheden deden de Land- vrijheid
 voogdes, die het bondgenootschap der Edelen van Gods-
 reeds waggelen zag, de wapenen te baate nee- dienst.
 men, en strengheid en geweld gebruiken, waar-
 om de Edelen zich ook op hunne slooten be-
 gonnen te versterken, en volk te werven:
 en toen de Graaf VAN DEN BERG en de Heer van

V. AFD. BREDERODE zich in het jaar 1567, met de Landvoogdesse zochten te bevredigen, eischte deezē, dat ze zich, zonder voorwaarden aan 's Konings genade onderwerpen zouden, hetwelk geenen zo hard viel, dat zij niet lange hierna, uit vertwijfelheid, verscheidene geweldige aanslagen ondernamen, verzekerende BREDERODE zich, voor een' tijd, van 's *Hertogenbosch*, en maaken- de ook een' aanslag om *Utrecht* te verrassen, hetwelk hem echter door MEGEN belet werd: daarop wierp hij zich binnen *Amsterdam*, ter gelegenheid van eene nieuwe beroerte, aldaar in den aanvang van het jaar 1567 ontstaan: het gerucht van zijne komst liep haast door de stad, en ontstelde de Wethouderschap geweldig: de treffelijkste *Onroomschen* bevonden zich dagelijks in zijn gezelschap: de Landvoogdes zondt haaren Geheimschrijver DE LA TORRE naer *Amsterdam*, met last om het vertrek van BREDERODE, bij wijze van overreedinge of uitgedrukt bevel te bevorderen, doch dees was onge- zind om den mondlingen last van dien Secretaris te volgen; en gaf op gelijken raad van de Regeeringe te kennen, dat hij doen zou, zo als hij het verstond: de burgerij bewaakte hem met omtrent honderd mannen voor zijne herberg; en de *Onroomschen* begeerden dat men hem tot Overste der stad aanstelde, en meer knechten bezoldigde, waarin de Regeering op het behaagen van den Prins bewilligde.

Terwijl dit in *Holland* voorviel, deed de Graaf van MEGEN in *Gelderland*, en die van AREMBERG in *Friesland*, de openbaare preeken staaken, en de schade aan kerken en kloosters veroorzaakt, boeten — de aanslag op *Walche-*
ren,

BREDE-
RODE ver-
zekert
zich van
's *Herto-*
genbosch.

Werpt
zich in
Amster-
dam.

Ontmoe-
ting van
DE LA
TORRE te
Amster-
dam.

Wordt
tot
Overste
begeerd.

ren, of *Middelburg* en *Vlissingen*, onder den VI. APR.
 Heere van THOLOUSE, die even als die van BRE-
 DERODE binnen *Amsterdam*, door den Prins
 van ORANJE, naer men meent, heimelijk be-
 gunstigd werd, liep op eene storting uit; en
 THOLOUSE, te *Oostervveel* vervolgens geslagen, THOLOU-
 schoot 'er het leven bij in, dies ORANJE, voor- se gesla-
 ziende ALVA's komst uit *Spanje*, met een leger, gen.
 en bemerkende het verval der Bondgenooten,
 de kommerlijke verschillen der *Kalvinischen*, en
Lutherischen, die zich tot geene eendragt wilden
 laten bewegen, zijne ampten neder lag; hij
 nam te *Willebroek* een teder afscheid van EGMOND, ORANJE
 en vertrok den 11 van Grasmaand uit *Antwerpen*, trekt naef
 en na een dag of twee toevens te *Breda*, naer Duitsch-
 zijne *Duitsche Staaten*, verzeld van zijne Ge- land.
 malin ANNA VAN SAXEN, die, bits van aart, en
 ongeregeld van leven, hem op deezen togt, met
 veele sijnadheden bejegende — ten zelfden tijde
 vertrokken de Onroomsche Leeraars uit *Ant-*
werpen, alwaar de Landvoogdes de preek bij
 voorraad hadt weeten te schorsen: HOORN en
 HOOGSTRAATEN verlieten, omtrent deezen tijd,
 ook deeze Landen; en de Graaf van *Bosfu* werd, *Bosfu*
 bij voorraad, Stadhouder van *Holland*, *Zee-* word
land en *Utrecht*. *Stadhou-*

De brand der vervolging, in *Brabant* en *Vlaanderen* ontfteeken, dreigde nu overteslaan *Zeeland*,
 naer *Holland*, toen de *Kalvinischen* te *Amster-* en *Utrecht*,
dam van zelven aanboden de preeken te staaken; De *Kal-*
 mits men hun vrijheid en tijd gawe, om hunne *ministren*
 onroerende goederen te gelde te maaken, en bieden
 met de roerende het Land te ruimen, hetwelk aan het
 hun op den 26 van Grasmaand werd toege- te staan
 staan: toen werd het vlugten door gantsch ken.

VI. AFD. *Holland* algemeen, en BREDERODE, na dat hem agtduizend guldens door HERMAN ROODENBURG

BREDE-
ROODE
vertrekt
uit *Am-
sterdam*.

Sterft.

Zijn
volk ver-
loopt.

den ouden, en ADRIAAN PAUW, voor rekening der Stad, verstrekt waren, vertrok, den 27 van Grasmaand, van *Amsterdam*, begeleid tot in het *Vlie*, door een Waterschip met geschut: hij overleefde zijn ongeluk niet lange; zommigen willen, dat hij, door sterk drinken, zijne droefgeestigheid zoekende te verdrijven, in eene heete koortze viel, die hem den 15 van Sprokelmaand 1586, op het slot *Harenburg*, in de veste *Rekelinghuizen*, uit het leven rukte: hij werdt te *Gemmen*, in het Land van *Kleef* begraven: eenigen van zijn volk kwamen daags na zijn vertrek te *Amsterdam*, doch werden buiten gehouden; waarna zij, na het plonderen van eenige kloosters in *Westfriesland*, regelrecht strijdig met een te vooren gemaakt verdrag, aan den Muiderdijk geland zijnde, vandaar naer *Heusfen* streefden, alwaar zij over den Rhijn getrokken, de vaandels scheurden, en verliepen: *Amsterdam* nam, wat laater, bezetting in van NOIRKARMES, en Hertog ERIK VAN BRUNSWIJK, wierp, na het slaan van drie vendelen onder HUGTENBROEK, NIJVELD, en JAN VAN RENESSE VAN WULVEN, enig volk in *Ameide* en *Viane*. RENESSE, in het gemeld gevecht gevangen, werdt zedert te *Utrecht* onthalsd.

Zo geweldig en plotzeling was de val van het Bondgenootschap der Edelen, cer het jaar 1567 nog half ten einde was: niemand was zo koen meer, die 'er voor spreken durfde; ook werden nu de Onroomsche kerken met zo veel drifts afgebroken, als de beelden en altaaren te vooren; en de bindten derzelven, aan zom-
mige

nige oorden, met naame in *Vlaanderen*, ge- VI. AFD.
 bezigd tot galgen, waaraan de stichters gehangen
 werden: het Land liep zo ledig van volk, en Verloop
 vooral *Amsterdam*, dat men hier dikwijls sche- van volk
 pen gebrek hadt, om de vlugtelingen, die te *Amster-*
 zich meest naar *Emden* begaven, te vervoeren: *dam* enz.
 die bleeven, zagen zidderende uit naar het le-
 ger des Konings, welk binnen eene maand of
 twee uit *Spanje* te gemoete gezien werdt.

Het *Spaansh* leger onder ALVA, van zom- ALVA
 migen begroot op omtrent 9000 voetknechten komt met
 en twaalfhonderd paardevolk, behalven nog een leger
 vier vaënen ruiters, die 'er in *Bourgondie* bij in de Ne-
 kwamen, bereikte in Oogstmaand in het jaar derlan-
 1567, het Hertogdom *Luxemburg*, en werdt den.
 te *Diedenhoven*, alwaar men ALVA van wege
 der Landvoogdesse kwam begroeten, nog door
 drie Duitsche Regimenten versterkt, en ver-
 volgens in de voornaamste steden van *Braband*
 en *Vlaanderen* verdeeld.

De Hertog was met zo breed een' last voor- De
 zien, dat de Landvoogdes, wel bemerkende Land-
 dat zij hem slechts voor schaduwedienen zoude, voogdes
 ernstelijk aan den Koning deswege klaagde, verzoekt
 verzocht van het bewind ontslagen te worden, haar
 hetwelk haar dan ook vergund werdt, ontslag.
 op zij nog voor het einde des gemelden jaars
 vertrok — ondertusfchen hadt ALVA de Graaven ALVA
 van *Egmond* en *Hoorn* en andere Grooten onver- doet eg-
 hoeds doen vatten, hetwelk weder een alge- MOND.
 meen vlugten der Ingezetenen te wege bragt; HOORN,
 ook hadt hij een' Raad van beroerte opgerecht enz. vat-
 uit twaalf leden bestaande, waarvan hij zelf het ten.
 Hoofd was, in wiens naam allen vonnis gestree- Richt
 ken werdt: uit deezen Raad onttrokken zich een' raad
 van be-
 roerte

IV. AFD. ter eerlange verscheidene leden, zo dat dezelve, eindelijk slechts op drie of vier leden rustte, ja genoegzaam alleen op eenen VARGAS; een monster van wreedheid, die, den Hertog zeer naer de oogen ziende, deszelfs oor alleen hadt, en elk bondtaan het geen hij stemde! JAKOB HESSELS, een *Gentsch* Raadsheer, stond VARGAS wakker bij; en na VARGAS was LODÉWYK DEL RIO, Fyskaal van *Bourgondie*, het meest bij den Hertog gezien: dees Bloedraad, (want dus noemde het gemeen denzelven, om de ongewoone wijze van rechtspleeginge, die men 'er volgde) hieldt niet alleen voor doodschuldig het opvatten der wapenen tegen den Koning, maar ook het inleveren en toestaan van allerlei smeekschriften tegen de Inquisitie, Plakaaten en nieuwe Bisschoppen; het gehengen der preeke; het niet wederstaan der kerkplonderaaren; te zeggen dat de raad der beroerte zich naar de handvesten, of vrijheden te schikken hadt; of dat men GODÉ meer gehoorzaamen moest dan den mensche; voorts het bijwoonen van Calvinische begravenissen; het zingen van Geuze liedekens, enz: om de steden ook te meer naar zijnen zin te zetten begon ALVA hier en daar Kasteelen opte kasteelen. rechten, gelijk 'er te *Antwerpen* in weinige weken, door magt van volk, een van vier bolwerken geelicht werdt, waaraan veertien tonnen schats besteed werden, waarvan de Stad zelf een derde deel moest draagen.

1568. In het begin van het jaar 1568, deed de Daagt Hertog den Prins van ORANJE en anderen openlijk ORANJE indaagen, en 's Prinsen zoon FILIPS WILLEM, enz. in: Graaf van *Buuren*, van de Hooge Schoole te doet des- *Leuven* ligten, en gevangelijk naer *Spanje* voeren, zelfs

ren , daar hij 28 jaaren lang in verzekeringe
 gehouden werdt: ook liet hij , niet lang daarna ,
 den Advokaat van *Holland*, JAKOB VAN DEN
 EINDE, vatten, die in den kerker overleedt, doch
 wiens naam echter naderhand vrijgesproken is :
 zo streng ging de vervolging voort in de lente
 deezes jaars , dat zelfs de Hertog een toele-
 gsincedde , om de *Onroomschen* 'snachts voor
 aschenwoesdag , aan veele oorden tevens te
 verrasfen ; doch hetwelk omtrent veelen mis-
 lukte.

VI. AFD.

zoon op-
ligten.VANDEN
EINDE na
zijn dood
vrijge-
sproken.

ORANJE intusfchen door veele gevlugte Ede-
 len en anderen aangezochte , om iets tot verlos-
 sing van het verdrukt Vaderland in het werk te stel-
 len , ontzag zich niet daar toe zijne huisfieraaden ,
 kleinodiën en kostelikheden te gelde te maa-
 ken , gelijk hij ook van de *Onroomschen* hier
 te Lande eenigen onderftand in geld ontving ;
 zijnde hem onder anderen , door Jonkheere
 AREND VAN DORP, daartoe tienduizend guldens
 ter leen opgeschoten : hier door , en door ande-
 ren bijftand gefterkt , ging men aan het werven
 en maaken van verscheidene aanslagen , die op
 zommige plaatzen ten nadeele van de ballingen
 mislukten ; doch in *Friesland* en *Groningen* be-
 ter fcheenen te zullen slagen , alwaar Graaf LO-
 DEWIJK , 'sPrinsfen Broeder , na het inneemen
 van het huis te *Wedde*, de *Spanjaarden* onder
 den Hertoge van AREMBERG bij het Klooster
Heiligerlee op den 23 van Bloemmaand versloeg ;
 bij welke gelegenheid gemelde Hertog , dapper
 ftrijdende , in den ftrijd sneuvelde , gelijk van
 's Graaven zijde , zijn Broeder ADOLF VAN NAS-
 SAU : na deeze overwinning floeg de Graaf het
 beleg voor *Groningen* , welk hij echter in Hoor-

ORANJE
verzamelt
geld en
krijgs-
volk.Graaf
LODE-
WYK staat
de *Span-
schen*.*Gronin-
gen* bele-
gerd.

VI. AFD maand, op de komst van ALVA, verliet, en hem zedert het ongeluk trof van bij *Jemmingen* eene volslagen nederlaag te bezuuren, uit welke hij naauwlijks in een schuitjen, of, gelijk ALVA schreef, al zwemmende over den Eems, zichzelf redde, en het gering en deerlijk overschot zijns legers, vandaar naer *Duitschland* te rug bragt — midlerwijl hadt ALVA de vonnissen van ban, op straffe des doods, tegen ORANJE en anderen doen uitspreken, en op den 5 van Wiedemaand EGMOND en HOORN doen onthalzen, om wier dood gansch *Brusfel*, ja geheel het Land treurde; terwijl ALVA, door de strengheid zich willende gevreesd maaken, 'er zich den haat van de meeste Landzaaten door op den hals haalde.

Ongelukkig slaagde ook de eerste togt van den Prins van ORANJE, die na eenen zeer behendigen en krijgskundigen overtogt van de *Maaze*, met zijn gansch leger, in het gezicht van ALVA, naar men zegt, gelukkiglijk verricht, dien doorsleepen Spanjaard noch tot staan noch tot slaan beweegen konde; zo dat hij ten leste, bij gebrek van geld en toevoer, door *Henegouwen*, eengedeelte van *Frankrijk* en *Lotharingen*, weder naer *Duitschland* te rug trekken moest; op welken voorspoed der zijnen ALVA ZO trotsch was, dat hij den 22 van Wintermaand eene zegepralende Intrede te *Brusfel* deed, en zich vervolgens door Paus PIUS V. met een' hoed en zwaard, rijk van goud en gesteenten, beschonken zag; en van het geschut bij *Jemmingen* veroverd, een metaalen standbeeld liet gieten te zijner eigene eere: eene verwaandheid, die veelen van hem afkeerig maakte, gelijk

VI. AFD

Graaf
LODEWYK
geflagen.ALVA
doet EGMOND
en HOORN
onthalzen.ORANJE
keert weder
na
Duitschland.ALVA
richt zig
een standbeeld op.

lijk ook het eerste werk van zijnen opvolger, VI. AFD.
DON LOUIS de REQUESENS, in het begin van
het jaar 1574 was; het afwerpen van dit stand-
beeld, welk zedert 1571 in het kasteel van *Ant-*
werpen hadt gestaan.

In het jaar 1569, eischte ALVA, die aan de 1569.
bijzondere voorrechten der steden zich niet wil- Eischt de
de laten binden, de Privilegiën van alle de privile-
Gewesten en derzelver steden op, hetwelk door gien.
sommigen ook werdt ingevolgd, met 'er *Copijen* der ste-
van te laten maaken: ook gaf hij twee alge- Geeft de
meene Ordonnantiën, bedenkelijk door VIGLIUS criminee-
opgesteld, op de *crimineele* Rechtsoefening uit; le ordon-
waarvan sommige punten gehouden werden te nantiën
gen de Privilegiën der Landen te strijden; doch uit.
welke echter nog hedendaags, in *Gelderland*,
Holland, en in het *Sticht*, grootendeels ge-
volgd worden, gelijk men ze ook voor verstand-
lijk ingesteld houdt: maar terwijl ALVA hier Vordert
mede, en met het invorderen van den tienden den tien-
penning en andere belastingen bezig, en hier den pen-
en ginds daardoor ook niet weinig in den haat ning.
gemaakt was, gaf ORANJE, die nu zijn geluk ter
zee beproeven wilde, bestellingen uit, aan ge-
vlugte Edelen, Kooplieden en anderen, om
met schepen voor eigene rekeninge te vrijbuit te
vaaren; welke vrijbuiters, die men Watergeu- Water-
zen noemde, na eene landing in *Friesland* op geuzen.
Ameland, twee vlooten van 46 schepen bemag-
tigden, die na het beraalen van losgeld weder
vrij geraakten: ook werdt *Delfzijl* aan den wa-
terkant, doch te vergeefs, door hun bele-
gerd; en zij maakten het zo grof met berooven
van vrienden zo wel en onzijdigen, als van
vijanden, dat 'er de Prins zelf zeer misnoegd

VI. AFD. over was, en eenen anderen Overste over hen stelde — in het *Sticht*, daar men zich tegen den tienden penning sterk bleef verzetten, hadt *Utrecht* veel overlast van de bezetting van ALVA te lijden; te meer, na dat de Hertog het tegenspreken der Staaten niet langer willende dulden, hun de Privilegiën ontnomen, en her beschrijven der Staaten aan het Hof verboden hadt: men zocht toen wel de bezetting voor 180 duizend guldens aftekoopen, en verlof te bekomen om zich op den Koning te mogen beroepen, doch de Hertog liet zich nergens door verzetten.

FILIPS
doet den
Erfprins
KAREL
ter dood
brengen.

Aanflag
van
ORANJE
op ver-
scheidene
Steden.

Omtrent deezen tijd was Koning FILIPS, voor de vierde reize, in den echt verbonden, met ANNA VAN OOSTENRYK, Dochter van Keizer MAXIMILIAAN: zijne derde Gemalin, IZABELLE VAN VALOIS, was in het voorgaand jaar overleeden, weinige maanden na den Erfprins KAREL, dien de Koning, zegt men, om de groote gemeenzaamheid met de Konninginne, die hem te vooren ter vrouwe beloofd was, hadt doen van kant helpen: ook wil men dat de dood der Konninginne, door vergif zij verhaast geworden: de Koninglijke bruid kwam in Oogstmaand, in de *Nederlanden*, en ging in Herfstmaand van *Vlissingen* naer *Spanje* onder zeil; hebbende ORANJE aan zijne Gemagtigden over de zeezaaken gelast, om zorg te draagen, dat 's Prinzen schepen der vloote, die 's Keizers Dochter overbragt, geen het minst belet aandeeden — dees Prins smeedde ondertuschen verscheidene aanflaggen, als op *Vlissingen*, *Enkhuizen*, *Dord*, *Brielle*, *Delft*, *Rotterdam*, *Deventer*, die allen te leur liepen — op den eersten van Slagt-

Slagtnaand deezes jaars, brak een zo felle storm VI. AFD. uit den Noordwesten op, dat de meeste dijken en sluizen voor het hoog opgezet water bezweeken, menigte van huizen om verre spoelde, en een groot getal van menschen en beesten verdronk: *Vlaanderen* leedt in deezen ramp meer dan *Brabant*; *Holland*, daar de *Zijp* doorging, en door verscheidene breuken in den *Diemerdijk Amsterdam* onder water gezet werdt, verloor boven *Vlaanderen*: *Zeeland*, en het *Sticht van Utrecht* leeden ook veel; doch nergens was de elende grooter dan in *Friesland* en *Oostfriesland*, alwaar men meent meer dan 20,000 menschen te zijn omgekomen, bij welke gelegenheid ROBLES, Heer van *Billij*, die binnen *Groningen* geboodt, grooten dienst deed, met het bergen van lieden, die hier en daar op hoogten geklauwterd, met hevige koude en doodsgevaar te worstelen hadden: het domme volk schreef deeze elende, op Allerheiligen dag voorgevallen, toe, aan de stoornisse der Heiligen, over het schenden hunner beelden: doch de *Onroomschen*, die zalige zielen vrijkeurden van wraaklust, zagen dit kwaad aan, als een' bode der naderende beroerten, die *Holland* eerlange, meer dan de andere *Nederlanden*, troffen: men hieldt het ondertuschen daar voor, dat deeze Landen nooit zwaarer watersnood, dan deezen, bezuurd hadden: de storm hadt zich, langs de Noordkust des Oceaans, uitgestrekt tot aan *Denemarken*; en men meent, dat 'er wel honderdduizend menschen door zijn omgekomen.

Storm.

ROBLES
doet veel
dienst in
een' watersnood.

Eer nog het jaar 1570 ten einde liep, stondt HERMAN DE RUITER, Ofsenkoop van 1570. HERMAN's Her-

VI. AFD. *'s Hertogenbosch* een stuk, dat hem eenen on-
 verganglijken naam verworven heeft in 's Lands
 DE RUI- geschiedenissen: in een' monnikskap gedooiken,
 TER, zijn onderneemt hij, na bestelling op naam van den
 kloek Prins, en Graave VAN DEN BERG ontvangen te
 moedig hebben, nevens drie zijner makkeren het slot
 bedrijf. *Louvestein* te verrassen, hetwelk hem gelukt:
 met 24 mannen, die hij zedert bij zich kreeg,
 de plaats versterkt hebbende, bestond hij dezel-
 ve tegen driehonderd *Spanjaarden*, onder LO-
 RENZO PEREA, die hem belegerd hielden, te
 verdedigen, en na dat het nu reeds ingenomen
 was, weerde hij zich, in een binnenvertrek
 geweeken, met een slagzwaard zo dapper, dat
 hij meenigen aanvaller velde; doch zich over-
 weldigd vindende, stak hij den brand in het
 buskruid, daar de vloer vooraf mede bestort
 was, en deed zich en zijne vijanden dus met
 éenen slag in de lucht vliegen: de *Spanjaards*
 zochten zijn hoofd uit den hoop verscheurde
 ligchaamen, en dedden het te *'s Hertogenbosch*
 aan de galge nagelen.

1571. In het jaar 1571, in Lentemaand, gelukte het
 's Prinzen schepen, dertig groote Schepen in
Texel, als ook *Monnikendam* te verrassen,
 welk na verloop van eenigen tijd, weder verlaa-
 ten werd: — te *Brusfel* daar ALVA nog veel te
 ALVA vordert te doen hadt, met het drijven op den tienden pen-
 den tien- *Brusfel* ning, galastte hij in het voorjaar 1572, de
 den pen- Wethouderschap om denzelven te doen heffen:
 ning. maar toen men hier mede begon, slooten de
 meeste winkeliers hunne huizen, en ging 'er
 eene kreet op door de Stad, dat men het op
 's Lands ondergang gemunt hadt: elk raakte op
 de been; maar ALVA, nog niet gezind om het
 stuk

stuk optegeven, besluit eenige winkeliers te doen vatten, en in hunne eigene deuren te doen ophangen, oordeelende dat de schrik voor zulk een lot, de andere gedwee maaken zoude: en men wil dat de beul reeds last hadt, om zeventien stroppen, en ladders van 10 of 12 voeten gereed te maaken, toen de tijding dat de *Watergeuzen* den *Briel* ingenomen hadden, den Hertog van besluit deed veranderen, en het heffen van den tienden penning staaken. VI. AFD.
Staakt die vor-
dering.

Met het inneemen van den *Briel* was het dus De toegegaan: de Admiraal LUMEI, uit *Engeland* *Briel* verdreeven, zettende koers met 24 schepen naer door de *Texel*; neemt onder weg twee koopvaardijfche- *Watergeuzen* pen, die uit *Spanje* kwamen; loopt daarna ingeno- door tegenwind de *Maaze* in, en strijkt op den men. 1 van Grasmaand voor het hoofd van den *Brielle*, welke Stad toen onbezet, straks opgeëischt, en onder het marren en zammelen van den Raad, in het geeven van bescheid, nog vóór negen uren des avonds, na het oploopen van de Noordpoorte ingenomen was, met slechts 250 mannen in alles, ten deele Luikervaaen, gelijk LUMEI zelf was, ten deele gevlugte Nederlanderen, onder welke genoemd worden, BARTHOLD ENTES, WILLEM VAN BLOIS VAN TRESLONG, KORNELIS ROOBOL, JAKOB DE RIJK, MARINUS BRAND, Hopman DAAM, de Jonkers LANCELOT VAN BREDERODE, ADR. VAN ZWIETEN, en JAKOB KABELJAAUW; VOORTS NIKOLAAS RUIKHAVER, JAN KLAASZ SPIEGEL, DIRK DUIVEL, en eenige anderen: LUMEI wilde na het plonderen, hetwelk 'sanderen daags omtrent Kerken en Kloosters plaats hadt, de Stad weder verlaaten, doch de anderen bewoogen hem, om

VI. AFD. om ze in te houden , en te versterken , hetwelk ook geschiedde ; gelijk men vier dagen naderhand ook reeds in staat was , om den Graaf van *Bosfu* , die met wél gewapend volk de stad zocht te herwinnen , met schade te rug doen trekken.

noossu
tracht de-
zelve te
herwin-
nen.

De *Vlinsingers* kort daarna , door JAN VAN KUIK , Heer van *Erpt* aangestookt , dreeven op den 6 van Grasmaand , hunne Walsche bezetting ter poorte uit , en werden toen door TRESLONG van hulpe voorzien , om niet alleen hunne Stad voor den Prinse te houden , maar ook *Veere* te doen omslaan ; waar toe Hopman JACOB SIMONsz. DE RIJK een gewezen Koornkooper te *Amsterdam* , meede wakker het zijne toebragt : na dien tijd kwamen de *Spanjaards* van *Middelburg* en *Arnemuiden* dagelijks stroopen tot voor *Veere* : de burgers keerden hen door menigen uitval , en de wederzijdsche gevangenen werden terstond gehangen ; met zo bijster eene bitterheid , dat men getuigt , de eene broeder den anderen te hebben opgeknoopt : in eenen anderen uitval , daar DE RIJK met zijn volk wel 6 à 700 *Spanjaarden* versloeg , sneedt zeker Wondheeler eenen *Spanjaard* het hart uit het lijf , en stak het op het gallioen van een schip , daar 'er verscheidene perzoonen de tanden in zetteden : voorts was het ook gemeen , de *Spanjaarden* die men gevangen kreeg , rug aan rug te binden , en in zee te smijten , hetwelk men noemde : *de voeten spoelen*.

In *Noord - Holland* ging *Enkhuizen* voor , met zich der Spaansche geweldenarije of het knevelen van ALVA te onttrekken , en zich voor den Prinse van ORANJE te verklaren , hetwelk op

Enkhuizen
kiest
's Prinse
zyde.

op den 21 van Bloemmaand gebeurde; na het ge-
vangen neemen van de Spaanschgezinde rege-
ringe, en het beteugelen der zulksgezinde Bur-
geren. Jonkheer DIEDERIK SONOI door den SONOI
Prinse tot zijnen Stadhouder in het Noorder-^{wordt}
kwartier benoemd, kwam aldaar eerlange orde ^{'s Prinse}
stellen op de bewaaring der Stad, en bewerkte ^{Stadhou-}
voorts dat eerst *Medenblik*, daarna *Hoorn*, en ^{der in 't}
voorts de andere steden van *Noord-Holland*, ^{Noorde-}
nog in Zomermaand, op gelijk eene wijze om-
gezet, en aan 's Prinse zijde overgebracht
werden. ^{quartier.}

Graaf LODEWYK VAN NASSAU, hadt ook niet ^{Enige}
lange na het overgaan van *Enkhuizen*, de Stad ^{Holland-}
Bergen in Henegouwen, onverhoeds verrast, en ^{sche en}
dit bragt te wege dat ALVA, die Stad willende ^{Zeeuw-}
herwinnen, 't welk hem ook vervolgens gelukte, ^{sche ste-}
der *Holland'sche* en *Zeeuw'sche* steden, die nog ^{kiezen}
waggelden, daardoor te betere kans gawe, om ^{'s Prinse}
zich tegen zijne partij te kanten, en de zijde
van ORANJE te kiezen; gelijk *Zierikzee* dan
ook, als de derde Stad in het Zeeuwsch ge-
west te rekenen is, die zich voor den Prinse
verklaarde, op den 25 van Zomermaand; doch die
van *Goes* door TSERAARTS opgeëischt, weigerden
plat af zich te onderwerpen, en schooten zelfs
op den trompetter: maar in *Holland* was *Oude-*
water op den 19 derzelfde maand, door Jonk-
heere ADR. VAN ZWIETEN met een hand vol volks
ingenomen; en ook twee dagen laater *Gouda*
en 'deszelfs slot: *Leiden* werdt door PAULUS
BUIJS, Pensionaris der Stad omgezet: *Dordrecht*,
Gorinchem en *Haarlem* volgden dit voorbeeld:
straks daarna — ook keerden *Gelderland* en ^{Ook}
Overijsel gedeeltelijk tot den Prins. *Amersfoort* en *Gelder-*
Naar-land

VI. AFD. *Naarden* werden door zijn volk bezet. In *Friesland* openden *Sneek*, *Bolswaard* en *Franeker*, de poorten voor de *Geuzen*, die eerlance ook *Staveren* en *Dokkum* bemagtigden; waarna Graaf *JOOST VAN SCHOUWENBURG* overkwam, om het Stadhouderschap van die Provincie op zich te neemen.

Rotterdam, *Schiedam*, *Delft* en *Delfshaven* gingen nog voor het einde van Hooimaand aan 's Prinsfen zijde over; ook werdt *Woerden* en deszelfs flot in het begin van Oostmaand, en *Schoonhoven* op den eersten van Wijnmaand aan 's Prinsfen zijde gebragt: de Prins zelf met een leger over de *Maaze* getrokken, poogde, na het bemagtigen van *Mechelen*, *Leuven*, *Dendermonde*, *Oudenaarden* en andere plaatsen, ook het beleg van *Bergen* in *Henegouwen* te doen opbreken; doch die Stad ging den 19 van Herfstmaand bij verdrag over: *Ghes* in *Zuidbeveland*, door de *Nasfauschen* onder *TSERAARTS* belegerd, werdt door den Oversten *MONDRAGON* ontzet, bij welke gelegenheid omtrent 700 *Nasfauschen* sneuvelden.

Moord te Naarden. De felle moorden en menigte van wreedheden in deezen jaare nog door de *Spanjaarden* in *Zutphen* en *Naarden*, tegen gegeven trouwe en woord gepleegd, maakten elk van zulk eene bloeddorstige natie afkeerig, en veeler gemoederen verslagen; die echter weder werden opgebeurd, door de wonderlijke reddinge der *Zuid-Hollandsche* schepen uit het ijs, daar men dezelve reeds hadt willen in brand steeken — niettemin sloeg de *Spanjaard* nog vóór den uitgang van het jaar 1572, het beleg voor *Haarlem*, welk zeven maanden duurde, en met weder-
1572.

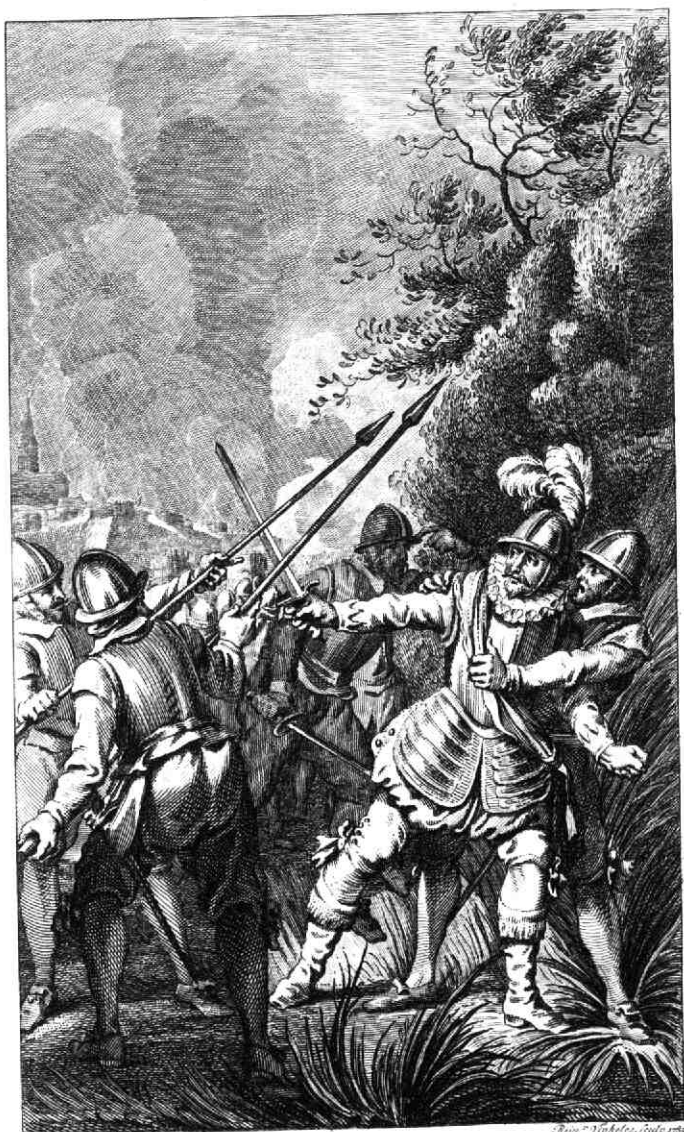
derzijdsche felheid en woede voortgezet werd: VI. AFD.
 in de Stad hadt de honger geduurende hetzelfde
 zo sel gewoed, dat men honden, katten en ^{Hunne}
 paarden hadt gegeeten: de bezettingen waren ^{wreed-}
 bij de overgaave, die op genade en ongenade ^{heid af-}
 geschiedde, en bij welke men bedong de plon-
 dering met tweemaalhonderd en veertigduizend
 guldens aftekoopen, op 1800 mannen gesmol-
 ten, van welke omtrent de helft, straks daarna,
 door beuls handen werd omgebracht: de vijand
 hadt, zo men wil, 3000 mannen door scherp,
 en 7000 door ziekte en ongemak verlooren: de
 schade bij de Stad, door de belegering, gelee-
 den, is op twaalfhonderd drie- en- tagtigduizend
 guldens gerekend, welk eene geweldige somme
 was te dien tijde — van de beloofde penningen
 tot afkoopinge der plonderinge bragten de
Haarlemmers nog geen honderdduizend guldens
 op: om de overigen werden zij nooit gemoeid;
 doch zij moesten, zes weeken lang, tusfchen
 de drie- en vierduizend foldaaten onderhouden:
 in Oogstmaand deed DON FREDRIK plegtiglijk
 zijne intrede in de Stad, en kort daarna werd
 'er eene algemeene vergiffenis afgekondigd, met
 uitsluitinge van 57 perfoonen, onder welken
 de Schout, Burgemeesters, Schepens, Krijgs-
 oversten, en anderen begreepen waren: de
 Schout en negen anderen ftierven in hechte-
 nisse: eenigen lagen 'er lange te kwijnen, wei-
 nigen genooten het voorrecht van vergiffenisse.
 Burgemeester JAN VAN VLIET, na lang zittens, op
 zijn woord van eere ontslaagen, wist, als een
 molenaars knecht gekleed, ter Stad uit te raa-
 ken: dus deerlijk een uitflag hadt de belegering
 van *Haarlem*; welks overgaan door de Spaansch-

VI. AFD. gezinden, met uitgelaatene blijdschap gehoord en gevierd werdt, die hier en daar tot dertelheid uitspattede; want, te *Utrecht* maakte men eenen Prins van ORANJE van stro, die met veel omslags naer de markt gebragt, op een rad gelegd, en verbrand werdt.

Beleg van *Alkmaar*. 1573. Terstond na het overgaan van *Haarlem*, sloeg de *Spanjaard* het beleg voor *Alkmaar*, welk echter in het laatst van Oogstmaand van het jaar 1573, eerst met ernst voortgezet werdt; doch die van binnen weerden zich zo dapper, in het afslaan der stormen, en maakten het den vijand zo benauwd, met het doorsteeken van den Oosterdijk, dat DON EREDRIK den 8 van Wijnmaand het beleg opbrak: vier dagen daarna, behaalden de *Westfriesche* schepen in een' slag op de zuiderzee, de zege op de vloot van den Graave van BOSSU, die zelf ook gevangen geraakte, en wel drie jaaren te *Hoorn* in het weeshuis in hechtenisse zat.

ROSSU gevangen. Doch de vreugde over deezen voorspoed werdt welhaast weder gematigd, dewijl de *Spanjaarden* bij het inneemen van 's *Hage* en *Maaslandsluis*, ook den Heer van ALDEGONDE gevangen namen — niettemin leedt ALVA, die *Amsterdam* heimelijk hadt moeten verlaten, ook veel spijs en verdriets, om dat hij niet alleen zo zeer alom gehaat en versmaad werdt, maar ook dat men zijn Buskruid, ten gewigte van 50,000 ponden in *Duitschland* op de *Heide* hadt verbrand; zo dat hij, wars van de regeeringe, zijn ontslag bij den Koning verzocht; die hem ook bij het woord vattede, en DON LOUIS DE REQUESSENS, die reeds tot zijnen opvolger bestemd was, in allerijl herwaarts deed vertrekken.

De

GEVANGENEEMING VAN F. VAN MARNIX, HEER
VAN ST ALDEGONDE.

De nieuwe Landvoogd poogde in het begin van het jaar 1574, het door de *Nasfauschen* belegerd *Middelburg* te ontzetten: doch zijne vloot onder GLIMES en ROMERO, werd door die van den Admiraal LODEWIJK VAN BOISOT bij *Roemerswale* aangetast, geslagen, en agt schepen veroverd, waarvan al het volk over boord gesmeeten werdt: hierop volgde ook de overgave van *Middelburg* aan den Prinse; wiens aanslag echter om *Antwerpen* en deszelfs kasteel, bij verrassing, in handen te krijgen, kort daarna mislukte, even gelijk die van de *Spaansche* zijde op *Gouda* was toegelegd: zwaarer was de ramp, welke 's Prinse Broeder trof, die op de *Mookerheide* den 14 van Grasmaand den *Spanjaarden* slag leverde, eene zwaare nederlaag leedt, en 'er nevens zijnen Broeder HENRIK het leven liet, schoon hunne lijken nimmer onder de gesneuvelden gevonden zijn: zeer veel verloor de gemeene zaak aan Graave LODEWIJK, die voor zijns Broeders rechte hand gehouden werdt, doch beter was dan deeze op gevaarlijke aanslagen: voorts was hij welsprekend, minzaam en mild, en werdt bij grooten en kleenen die hem gekend hadden, beklaagd.

Nederlaag van
LODEWIJK
VAN NASSAU op de
Mookerheide.

Het beleg van *Leiden* was het voornaamste, hetwelk REQUESENS in dit jaar ondernam; om welke Stad te benauwen de Krijgsoverste BARNES, wel 62 schansen liet opwerpen, na dat hij zich den 26 van Bloemmaand te *Leiderdorp* hadt nedergeslagen, met een leger van 6 à 7000 *Spanjaarden*, *Duitschen* en *Waaln*; terwijl de Stad maar eenige vrijbuiters en vijf vaandels bezoldigde burgers in, en zeer luttel

Leiden
belegd.

VI. AFD. voorraads van leeftogt hadt: want, toen de

Be-
rauw-
de toe-
stand al-
daar.

Men
tracht de
Stad te
ontzet-
ten.

Hon-
gersnood
aldaar.

Stad een maand belegerd was geweest, moest men elk mensch op een half pond brood's daags stellen, den wakenden alleen een heel pond toeleggende, dewijl 'er toen niet meer dan honderd en dertien lasten koorns in dezelve waren, waartoe men veertienduizend monden hadt: zoetemelk mogt niet gebruikt worden dan om boter te maaken: — om deeze benauwde Stad te ontzetten, stak men den Ysfeldijk bij *Kappelle* op 16 plaatfen door, en liet tusfchen *Rotterdam* en *Delfshaven* een geweldig groot gat delven, om de baaren der Noordzee, de belegeraaren op het lijf te storten: met den aanvang van Herfstmaand stond dit water op een en een halven voet na aan den kruin der landscheidinge tusfchen *Rijn-* en *Delfsland*: deeze doorgestookten zijnde, na het afslaan der *Spanjaarden*, (*) bemagtigden men vervolgens den *Zegwaardschen* weg en *Zoetermeer*, doch konde het niet verder brengen, dan in eene breede watering die naer *Zwieten* loopt; terwijl de Noordoostenwind ook het water eer deed vallen dan wassen: — in de Stad wees men elkanderen de vloot van verre; en dit gezicht vertroostte wel eenigzins de flauwe gemoederen, doch deeze troost verdween weder, als men naer den wind keek, die van geen wenden wist: bijster was de benauwdheid aldaar in het laatst van Herfstmaand: veelen hadden in zeven weeken geen brood geproefd: de aanzienlijksten aten paardenvleesch, het

(*) Bij deeze gelegenheid rukte een Zeeuwsch Matroos (zo fel en wreed was toen dit volk!) eenen halfleevend *Spanjaard* het bart uit het lijf, en wierp het met de woorden: *het is bitter!* voor de honden.

het gemeen de gekapte huiden: honden en kat- VI. AFD.
tenvleesch was lekkernij: vellen van drooge
schol, en wechgeworpen beenderen werden van
de mesthoop gezocht, gekauwd en uitgezogen;
het geronnen bloed uit de gooten geschept en
ingeflikt: de zwangeren slonken van gebrek: de
kindertjes spijsde men met paardendarmen, en
veelen gaven den geest onder het zuigen aan de
ledige borsten, ja zomtijds vondt men moeder
en kind op straat dood: — behalven met En pest.
den honger, hadt men met de pest te worstle-
len, die omtrent 6000 menschen wegsleepte.

Maar toen de elende op het hoogst, en het De Stad
wordt
ontzet.
water tot aan de lippen gebragt scheen, voerde
God ook de wateren der verlossinge, door
eenen storm uit het Noordwest, die dezelve
deed wasfen, de *Spanjaarden* alle hunne schan-
fen verlaaten, en der vloote onder Boisot
ruimte schafte, om door de vliet naer de Stad
te kunnen roejen; daar zij ook den 3 van Wijn-
maand, 'smorgens ten 8 uren, binnen kwam,
daar al wat leefde, de handen, armen en schou-
ders uitstak, en zelfs in het water sprong om
naer de aangebragte spijs te grijpen, of te
grabbelen; ja het, zo greetig inslikte, dat som-
migen met de spijs tusfchen de tanden verftik-
ten; hetwelk de Overheid bewoog om weder
maat op het eeten te stellen. — de Bevel-
hebbers der vloote aan Land gestapt, namen,
gevolgd van eene menigte van fcheepsvolk en
stedelingen, terftond gang naer de kerk, daar
de dankbaare gemoederen finolten in hunne eige-
ne vuurigheid, en de tranen en fnikken den zang
der Psalmen haperen dedden: opmerkelijk is het,
dat de wind den volgende dag uit den Zuidoos-

VI. AVD. ten opsteekende, het water ten Lande uit, en
 daarna Noordwaards gezwaaid, met een onweêr
 in Zee joeg: billijk dies, dat de Vroedschap
 deezen dag jaarlijksch plegiglijk wilde gevierd
 hebben, het geen nog achtervolgd wordt, en
 wel duuren mag, zo lange de *Stad en Republiek*
 in weezen is: de Lands-Hoogeschool, welke
 men tot erkentenis van zo groot eene standvas-
 tigheid, boven vrijheid van tollën gekooren
 heeft, is, onder bewerkinge van den Prinse van
 ORANJE, op den 6 van Louwmaand 1575, met
 oëtrooi beschonken, en ALDEGONDE heeft de
 eerste Hoogleeraars daarheen, uit *Heidelberg* en
 elders gebragt: — lange moete zij nog tot
 eere, steunzel en sieraad van Land en kerke
 bloejen, en veele gezegende vruchten voort-
 brengen tot steunzel van het mensdóm in het
 gemeen, en tot heil van ons lieve Vaderland in
 het bijzonder.

VII. AFDEEELING.

*Beginnende met het jaar 1574, en eindigende,
met den dood van WILLEM DEN EERSTEN,
Prinse van Oranje, in het jaar 1584.*

De Prins van Oranje zag zich in den zelfden Aanflag van ORANJE op Antwerpen. jaare 1574, na veel schoorvoetens en beradens 1574. aan de zijde der Staaten, niet zo dra met de oppermagt over het krijgsvolk geduurende den oorlog beschonken, of hij vertrok naer *Zeeland*, om aldaar, onder anderen een toeleg op *Antwerpen* te begunstigen, door eene vloot van zestig schepen, welken bij *Vlisfingen* verzameld was; doch de aanflag werdt, toen ze op het punt stond, om onder het belcid van MAARTEN NEIJEN, uitgevoerd te worden, bij den Landvoogd ontdekt en te leure gesteld; vlugtende de laatstgenoemde, pas bij tijds, naer *Zeeland*.

Den 4 van Wiedemand in het jaar 1575, 1575. werdt tuschen de gemagtigden van *Holland* en *Holland* *Zeeland* te *Dordrecht* het Verbond van Unie of en Zeeland sluiten een verbond. onderlinge vereeniging geslooten, waarbij men beloofde, elkanderen, onder de *Regeering en gehoorzaamheid des Prinsen van Oranje* te zullen bijstaan en beschermen tegen den gemeenen vijand, met wien men zich niet zoude verdragen, dan met gemeene bewilliging en bijraade van gemelde Prinse, enz; doch het liep aan tot in Grasmaand in het jaar 1576, eer dit verbond zijn vol beslag kreeg: onderwijl

VII. A D was, onder de bemiddeling der Keizers, te *Breda* reeds zedert het begin van Lentemaand eene vredehandeling voortgezet, doch dezelve werdt omtrent het midden van Hooimaand afgebroken, om dat de *Spaanschen* bleven dringen op het vertrek der Onroomschen, en de zaaken niet wilden laten verblijven aan eene vergadering der algemeene Staaten.

Streng-
heid van
SONOI.

In dit zelfde jaar deed Jonker DIDERIK SONOI, die op 's Prinzen naam in Westfriesland gebodt, eene afzonderlijke gestrengte rechtbank oprechten, tot onderzoek van verscheide valschbetichte Roomsche Huislieden, welke men zekere, hun door vagebonden aangetichte, brandstichterijen, door felle pijn uit den halze drong, en daarna, ondanks alle tegenbetuiging van onschuld, op eene ijsfelijke wijze ter dood bragt: een handel, die niet dan met de uitterste veroefjinge en afschrik hier te leezen, en de oorzaak eene schandvlekkte geweest is, die den *Hollandschen* naam' lange aankleefde; hoewel de Hoofdaanleider SONOI geen *Hollander* ware; hebbende, naar men wil, met anderen, dit werk voortgedreeven, om den Roomschen eens vooral den moed te beneemen, van naer veranderinge der Regeeringe te staan; doch de onmenschlijke wreedheid, gepleegd in het pijnigen en straffen van lieden, in welken men geene schuld altoos gevonden hadt, is met geene reden van staat te verschoonen.

Buuren
ingenomen.

MONDRAGON hadt in middels *Klundert*, *Fijnaard* en *Ruigenhil* bemagtigd, waar door hij de vaart op *Zeeland* en van daar, belemmeren konde: HIERGES, *Westfriesland* doorgestroopt hebbende, hadt *Buuren*, na een beleg van twee dagen bemag-

magtigd, sloeg in Hooimaand het beleg voor *Oudewater*, en nam het den 7 van Oogstmaand stormenderhand in; bij welke gelegenheid, behalven de Kerk en het Klooster, bijnaer alle de huizen vernield, en de meeste Burgers, zonder opzicht op Kunne en jaaren, vermoord werden: de Nederduitsche Predikant JAN JANSZ, schoon voor *f* 500: - gerantsoeneerd, werdt opgeknoopt; en het is aanmerkelijk dat zijn ligchaam, na zestien maanden gehangen te hebben, nog zo vol en blank gevonden werdt, zelfs de oogen zo ongekwetst, en het aangezicht zo weinig ingevallen, als of hij slechts vier dagen dood geweest ware; hetwelk door eenen Burgemeester van *Gouda* gezien en betuigd, en te recht, als iet zonderlings, in de Staats-registers aangetekend is: de Predikant der *Walische* bezettinge gaf zich voor een' soldaat uit, en kwam om honderd kroonen los; ook ontsnapte de Bailjuw der stede den jongsten nood; en eenige vrouwen en maagden werden ieder om drie of vier rijksdalers verkocht. *Schoonhoven* ging op den 24 ook, bij verdrag, over; en de schansen te *Krimpen* en *Paapendrecht* vielen mede in 'svijands magt, die dus genoegzaam meester van den *Tsjel*, *Lek* en *Merwede* was: *Woerden* echter, door den Graave van *MEGEN* ingeslooten, hieldt het elf maanden lang uit, en zag zich eindelijk van het beleg ontheven.

De Prins van ORANJE in Zomermaand deezes jaars, in den *Brielle* hertrouwd met *CHARLOTTE van Bourbon*, (geweezen Abtdise van *Jouarre*, doch tot den Hervormden Godsdienst overgegaan,) was kort daarna naer *Zeeland* vertrokken, om orde op *Walcheren* te stellen, op de

VII. AFD. tijding, dat *Don Louis* eenen aanslag op *Zee-land* in den zin hadt; dees echter hadt het op *Zierikzee* gemunt, en het was hem gelukt, door eenen merkwaardigen overtocht, uit het Land van *Tholen* over *Filipsland* en *Duiveland* in *Schouwen* te geraaken, *Bornemene* stormenderhand te bemagtigen, en *Zierikzee* te belegeren; hetwelk, na dat men in *Engeland* der Koninginne te vergeefs de Oppermagt over de gewesten hadt aangeboden, en in *Frankrijk* als nog met slaauwe hoope, daarover handelde, zo veel verbijsteringe veroorzaakte, dat de Prins zelf, of toen, of wat laater, den wanhoopigen voorslag deed van, na het verbranden der molens en het doorsteeken der dijken, het land voor den vijand onbruikbaar te maaken, met vrouwen en kinderen en het beste der tilbaare have scheep te gaan, en eene veiliger verblijfplaats te zoeken: dan, midlerwijl stierf de Landvoogd *REQUESENS*, die *ALVA* in beleid, vaardigheid, bescheidenheid en Godsdienstigheid, doch geenzins in krijgskunde overtroffen hadt, en zijn onverwachte dood gaf den onzen weder eenigen moed; en *ORANJE*, 's Land Regeering kort daarna op een vasteren voet dan te vooren gebragt, en de Staaten tot het opbrengen van meêr lasten bewogen hebbende, sneedde nu verscheidene aanslagen, die evenwel alle vruchteloos uitvielen; gelijk ook uitviel een aanslag der Spaanschen op *Geertruidenberg*, in de Lente des jaars 1576, in zomermaand, in welk jaar *Zierikzee* zich eindelijk bij verdrag aan hun moest overgeeven.

Wan-
hoopige
voorslag
van *ORAN-*
JZ.

Aanslag
der
Spaan-
schen
op *Geer-
truiden-
berg.*

1576.

De *Spaansche* krijgsknechten, in het beleg
dier

dier Stad, aan het muiten geslaagen zijnde, VII. AFD. bragten zo veel verwerringen in *Brabant* en *Vlaanderen* te wege, dat het laatste gewest den Prins van ORANJE om hulpe verzocht, welke hij toezondt, en waar tegen hem *Sluis*, *Nieuwpoort* en *Sas van Gend* ingeruimd werden.

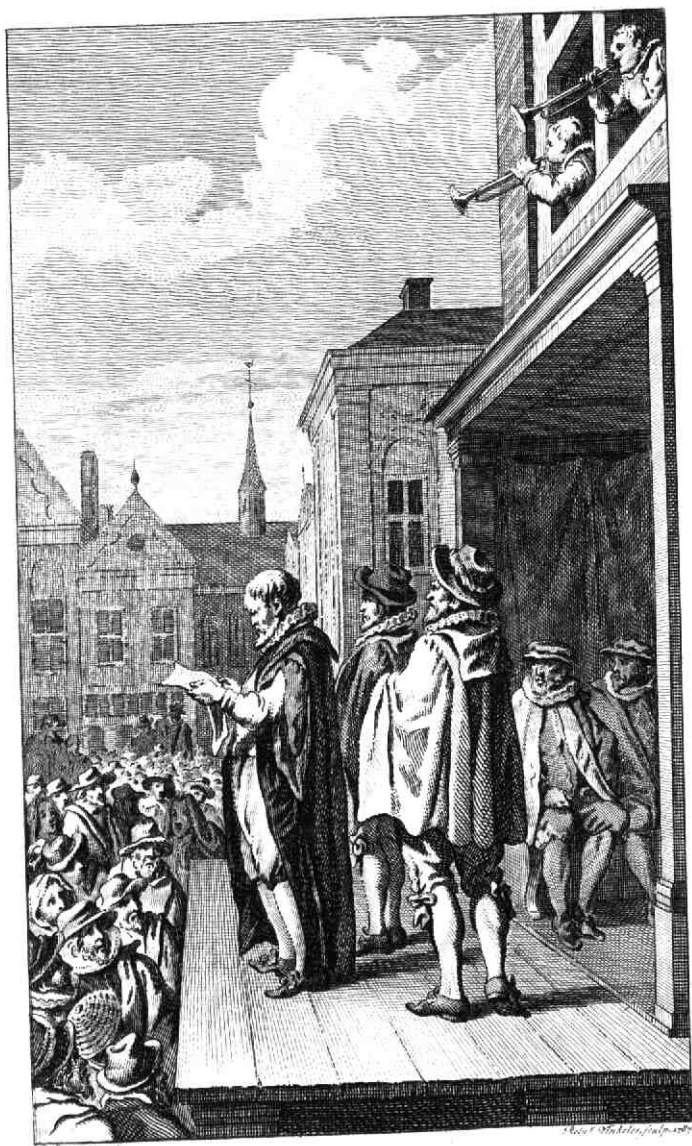
De vredehandeling te *Gend* hierop, in Wijnmaand begonnen zijnde, werd eerlance zeer bevorderd, door den ramp, dien *Antwerpen* lijden moest van de Spaansche muitelingen, die de Stad deerlijk geplonderd, en aan veel oorden in brand gesteecken hadden: dezelve werd ook den 8ten van Slagtmaand getekend, en de Staaten der andere Gewesten, kwamen daarbij, met ORANJE, en die van *Holland* en *Zeeland* overéén, om eene goede en vaste vriendschap te onderhouden, en de *Spanjaarden* ten Lande uittedrijven en te houden; buiten *Holland* en *Zeeland* niets ten nadeele van het Roomsche geloof te ondernemen; de uitvoering der strenge plakaaten te schorsen, tot op de Vergadering der algemeene Staaten, enz.: op den dag der tekening van deezen vrede ging het Slot te *Gend* over aan den Staatshen, en *Zierikzee* was weinige dagen te vooren ook verlaten door MONDRAGON, en door den Graave van HOHENLO bezet: BOSSU, nu geslaakt, koos eerlance ook openlijk de zijde der Staaten; en van de zijde van ORANJE werkte men door Brief op Brief, om *Haarlem*, *Amsterdam* en *Utrecht* tot onderwerping aan den Prins te bewee- gen. — *Holland* en *Zeeland* kregen toen ruimer adem, na dat het Spaansche krijgsvolk vertrokken was, het welk den binnenlandshen krijg geheel uit deeze oorden deed wijken, en den

VII. AFD. den Prinse de handen ruim gaf, om de naburige gewesten tot zijne zijde te doen overslaan, en eerlang een verbond onder hen te doen sluiten, welk hem in staat stelde, om den Koning van *Spanje* moediglich het hoofd te bieden. *Muiden* en *Weesp* namen nog voor het einde van het jaar voldoening van hem: *Haarlem* en *Utrecht*, na dat het zich van *Spaansche* bezetting hadt ontslaagen, als ook *Schoonhoven*, *Nieuwpoort*, *Tholen*, en *Goes*, volgden in 1577. den voortijd van het jaar 1577.

Don JAN van *Oostenrijk* tot Landvoogd door den Koning aangesteld en herwaard gezonden, deed den 1 van Bloemmaand zijne plegrige intrede te *Brussel*, doch maakte zich door zijne pooging om de *Hoogduitschen* hier te houden, als ook door het innemen van *Naamen* en *Charlemont*, bij de algemeene Staaten verdacht, die hierom bij den Koning eerst een bevel verzochten aan *Don JAN*, tot onderhouding van de *Gendfche* bevrediging, en toen om eenen anderen Landvoogd in zijne stede, en dat de Raad van Staate, midlerwijl, het bevel voeren mogt.

ORANJE
doet eene
reis door
Holland.

In den Zomer van datzelfde jaar doorreisde, ORANJE verzeld van zijne Gemalinne, de meeste steden van het Zuider- en Noorder-quartier van *Holland*, daar hij met uitbundige tekenen van gunste en eerbiedenis, alomme ontvangen, ingehaald, en in *Westfriesland* met den gemeenzaamen naam van *Vader WILLEM* begroet werd: te *Utrecht*, daar hij, zonder Soldaaten, op verzoek der Wethouderschap, van zijnen enkelen Hofftoet verzeld, ter Stad inreedt, vloog een prop uit eene ligte bus, die, staande bij

HET AFLEZEN DER PACIFICATIE VAN GENT.

bij de Tolsteegpoort, ter eere zijner Door- VII. AFD
 luchtigheid, afgeschooten was, in 's Prinzen
 koets, hetwelk de Prinses dermaate ontstelde,
 dat zij, haaren Gemaal om den hals vliegende,
 uitriep: *wij zijn verraden!* Doch de Prins,
 ziende, wat het was, stelde haar spoedig te
 vrede: zijne Doorluchtigheid bleef van den 18
 tot den 21 van Oogstmaand aldaar, en vertrok
 met genoegzaame verzekeringe, dat de Stad en
 het *Sticht* zich welhaast weder onder zijne ge-
 hoorzaamheid begeven zouden, gelijk ook in
 Wijnmaand van dat jaar gebeurde.

De algemeene Staaten hadden, onderwijl, *Antwer-*
Antwerpen doen verzekeren, tegen de aanslagen *pen door*
 van *Don JAN*, die zeer verre en gevaarlijke uit- *de Staaten*
 zichten hadt; ook verzekerden zij zich van *verze-*
Bergen op Zoom, Steenberg, Tholen en 's *Her-*
togenbosch. ORANJE wist ook door list *Breda* *Breda*
 in handen te krijgen; en werdt, uit *Brabant* *door list*
 gekomen, niet alleen te *Antwerpen* en *Brusfel*, *bemag-*
 met veel staatsie ingehaald, maar ook den 22 *tigd.*
 van Wijnmaand tot *Ruwaard* van dat gewest
 verkooren; eene waardigheid, niet t'onrechte
 vergeleken, met die van DICTATOR bij de oude
Romeinen, en welke men in kommerlijke tijden
 hier te Lande, aan eenen der voornaamste
 Grooten plagt optedraagen, gelijk men nu door
 dezelve, zo men wil, zelfs den weg voor den
 Prins tot het Hertogdom van dat Gewest zocht
 te baanen: doch de partijen van den Prins brag-
 ten te wege, dat de algemeene Landvoogdij
 den Aartshertoge MATTHIAS van *Oostenrijk*, MAT-
 Broeder des Keizers, werdt opgedragen; die THIAS
 nogthans te jong van jaaren en te zwak van van Oor-
 geest was, om zulk eenen last te torsfen: men *tenrijk,*
wordt
bondt

VII. AFD. bondt hem dies aan zeer bekrompene voorwaarden, en stelde ORANJE als Stadhouder van *Brabant* en tot algemeenen Stedehouder des Aartshertoge aan; slijgende het gezag des Prinzen zo hoog, dat men hem begon aantezien, als het opperbewind over de meeste Nederlanden hebbende: zo dat de aanhangers van *Don JAN*, den Aartshertog niet geheel te onrechte noemden, *de Griffier van den Prinse van ORANJE*, als hadde hij slechts te tekenen gehad, het geene hem, door den Prinse, werdt voorgelegd.

WILLEM I. wordt zijn Stedehouder.

Amsterdam te vergeefsch bestookt.

Begeeft zig aan de zijde der Staaten.

1578.

De Wethouderschap wordt de Stad uitgeleid.

In *Holland* deed men ondertuschen zijn best, om *Amsterdam* aan 's Prinzen zijde te brengen, en zocht men dezelve, op de best mogelijke wijze te overmeesteren, doch zonder plonderinge en overlast der burgerije, maar de aanslag liep te leur, en de Colonels HELLING en RUIKHAYER schooten 'er het leven bij in: niettemin werdt door bemiddeling van die van *Utrecht* welhaast een verdrag getroffen, bij welk *Amsterdam* zich aan de zijde der Staaten begaf, en vervolgens voldoening van den Prinse nam: kort daarna groeide de moed der Onroomschen aldaar zo sterk aan, dat zij op den 26 van Bloem maand, in het jaar 1578, nevens een deel uitgeweekene ballingen, na het stoppen der toegangen naer den Dam, ten Stadhuize instortten, den Schout en de Oude en Regeerende Wethouderschap vandaar, en uit de woningen haalden, en hen op de Waag bragten; van hier werden ze meest allen, nevens verscheide Paapen, en alle de Minderbroeders, tuschen twee regels soldaten door, naar het *Water*, in verscheide vaartuigen Scheep gebragt, onder het schreeuwen van het Graauw, dat men ze naer de galg

galg voeren moest, daar zij meenig eenen aan geholpen hadden: zij werden, maar pas buiten de Stad, aan den *St. Anthonis Dijk*, wederom opgezet; zijnde dit uitleiden der Regenten gebeurd, zonder dat iemand gewond werdt: op den 28 stelde men een nieuwe regeering aan; en na verloop van nog eene week begonnen de Hervormden in de oude en nieuwe Kerken te prediken; de *Lutherschen* en *Doopsgezinden* hielden ook Godsdienstige bijeenkomsten in de Stad, met kennisse en verlof der Wethouderen; die zelfs den Roomschegezinden toelieten in het heimelijk te vergaderen: te *Haarlem* maakte het Graauw ook eenen opstand op Sacramentsdag, en viel met geveld geweer in de groote Kerk, die zedert tot in Herfstmaand gesloten, doch toen ten dienste der Hervormden geschikt werdt: deeze, naauwlijks zelve der vervolginge ontkomen, wilden te *Middelburg* in *Zeeland* de Doopsgezinden van het burgerrecht versteeken, ja zelfs de Stad hun te bang maaken, door hen te dwingen, om gewapend ter wacht te trekken; maar de Prins, in zijnen nood, te voeren, door deezen, meer zelfs dan door anderen, bijgestaan, gelastte den Magistraat wel ernstelijk, om deeze lieden niet meer moejelijk te vallen. — In *Gelderland* werdt de Hervorming ook met geweld ingevoerd; en te *Goes* in *Zeeland* namen de Hervormden in het laatst van Herfstmaand, ook met geweld de kerk in.

VII. AFD.

Verandering in de Regeering.

De Hervorming in Gelderland ingevoerd.

In het begin van het volgende jaar 1579, werdt de vermaarde *Utrechtsche Unie*; de grondslag van het Gemeenebest der nu Vereenigde Nederlanden, onder heimelijke medewerkin-

1579.

VII. AFD. kinge van ORANJE en deszelfs Broeder, Graave JAN VAN NASSAU, die waarschijnlijk of zelf, of door iemand van zijnen wege, het ontwerp daartoe opgemaakt hadt, te *Utrecht* gesloten den 23 van Louwmaand, en op den 29 openlijk van het Raadhuis der Stede afgekondigd.

In den aanvang deezes jaars, was ook op 's Keizers voorflag te *Keulen* eene vredehandeling begonnen, die echter in het laatst van het jaar vruchtloos afgebroken werd: het aanmerkelijkste krijgsbedrijf in dit jaar, was het innemen van *Maastricht* door den Prins van PARMA, (die door den Koning na den dood van *Dorjan* in de Landvoogdij gesteld was,) welke ook op *Mechelen*, *Brusfel*, 's *Bosch*, *Antwerpen*, en andere plaatzen het oog hadt: ook verzoenden de Walsche Gewesten zich in dit jaar met den Koning van *Spanje*: te *Amersfoort* en *Utrecht* wierp men den 9 en 10 van Wiedemaand de Beelden ter Kerken uit, en te *Antwerpen* zelfs was op den 28 van Bloeminaand te vooren een gevaarlijk oproer geweest, waarbij men de Overheid genoodzaakt hadt, om, zeer tegen den zin van den Prins van ORANJE, wel 120 Geestelijken, die eenen omgang gehouden hadden, ter Stad uitleiden: te *Gend* was ook alles in verwarring, om welke te voeden PETRUS DATHENUS (die den Prins van ORANJE eenen man noemde, welke om GOD noch Godsdienst gaf, vermits hij den Roomschen Vrijheid van Godsdienst toestond) wakker zijn best deed: te *Brugge* hadden de Roomschen ook eene heftige beweeginge veroorzaakt; doch ORANJE hadt hier en te *Gend* de oproerigen tot

re-

Maas-
tricht in-
genomen.

Oproer
te *Ant-*
werpen.

reden weeten te brengen; sedert werdt hem het VII. AFD.
Stadhouderſchap van *Vlaanderen* opgedragen;
doch hij wees deeze waardigheit van de hand.

In het jaar 1580, toen *RENNENBERG*'s ONTROUW *Gronin-*
ontdekt, en *Groningen* door dien Graave aan gen wordt
de zijde der *Spaanschen* overgebracht werdt, stel- aan de
de de Prins orde op de verzekering van *Overijsel*, *ſchen*
alwaar de Onroomschen zeer ongerust waren, overge-
zijnde deeze ook te *Utrecht* op den 7 van Len- geven.
remaand, zelfs in de Kerken der Roomschen 1580.
gevallen, smijtende beelden en altaaren aan
ſtukken, en van de Wethouders eischende,
dat zij de openbaare oefening van den Room-
ſchen Godsdienst verbooden; ook moest
men hun in deezen, eenigermate, te wille
zijn: den 25 van Wijnmaand van dit jaar over- *ſchenk*,
leedt aldaar de Aartsbisſchop van *Utrecht*, *FRE-* Aartsbis-
DRIK SCHENK van *Tautenburg*, bij wiens be- ſchop van
grafenis eenige aanschouwers, tegen dank der *Utrecht*
Geestelijkheid, den 130 Psalm aanhieven en *ſterft*.
volzongen: op den 6 van Grasmaand van dat *Aardbe-*
jaar hadt men, tot twee reizen, door alle de *ving in*
Nederlanden, eene aardbeving gevoeld, die de *Neder-*
ſteenen uit eenige Kerken en torens ſchudde, *land*.
doch wijders kleene ſchade deed.

Van de *Staatsche zijde* hadt men dit jaar het *Gronin-*
afgevallen *Groningen* te vergeefsſch belegerd: *gen bele-*
waar *BARTHOLD ENTES*, die 'er bevel voerde *gerd:*
over de belegeraars, met een kogel uit een vo- *ENTES*
gelroer door het hoofd geſchooten werdt, dat *ſneuveld*,
hij het beſtierf: tot tweemaal toe, bij *Hardenberg*
en op de *Bourtange* hadden onze benden onder
HOHENLO ook de nederlaag gekregen, waarna
RENNENBERG, nog verſcheidene voordeelen op
de *Staatschen* behaald hebbende, het beleg

VII. AFD. voor *Steenwijk* sloeg, en hetzelfde met gloeiende kogelen deed beschieten; een vond, waarvan men zich vijf jaaren te vooren, in het beleg van *Dantzig*, het eerst had beginnen te bedienen: bij den aanvang van dit beleg, hadt de vijand den brand gesteecken in de hameije der Geespoorte, die door AART VAN GRONINGEN, eenen Brouwers Zoon, en soldaat van KORNPOT, onder eene hagelbui van musketkogelen, meermaalen af en aangaande om water te scheppen, gelukkiglijk gebluscht werdt: ook werdt toen een vijandlijk soldaat, die bij de *Walpoort*, onder een schriklijk misbruiken van Gods naam, stond te schelden op de Staaten en HOHENLO, door eenen kogel, op het geluid afgeschooten, juist in den gaapenden mond getroffen, het welk bleek aan het lijk, dat terstond in de Stad gesleept werdt.

Stout-
heid van
een' sol-
daat.

Ban te-
gen WIL-
LEM I.

Te *Maastricht* hadt de Prins van PARMA in de Lente deezes jaars ook den Ban tegen den Prins van ORANJE, in 's Konings naam, doen afkondigen, welke hier op uitkwam: FILIPS dan, eerst hebbende opgehaald, hoe veele esren, gunsten en weldaaden Keizer KAREL, zyn Vader, en hy, aan WILLEM VAN NASSAU, eenen vreemdeling in de Nederlanden, en hunnen Leenman en onderzaat, beweezen hadden, doet hem de vinnigste verwytingen van ondankbaarheid, meinedigheid, schynheiligheid en andere snoode ondeugden. Hy beschryft hem, als den eenigen aansteeker en opstoker van 't vuur der Nederlandsche beroerten; als een' beoorlooger van zynen Heere, een' omstooter aller Vredehandeligen, een' verbreeker van voorregten en bezwoorene Verbintenissen, een' lasteraar, invoerer van ketteryen, versaaker des Heiligen algemeenen

nen Geloofs, eerloozen Egtschender, die, by 't VII. APD.
leeven zyner Gemalinne, eene gewyde Abdis ter
vrouw genomen hadt; pest van 't Christendom
en vyand des menschelyken geslagts; die zyne
veiligheid, gelyk Kaïn en Judas, alleenlyk vondt
in een eeuwig mistrouwen, 't regt kenmerk van
een doorknaagd geweeten. Over al het welke, de
Koning hem, als eenen schelm en verrader,
met alle zyne nog onaangeslagene goederen, in
den Ban doet, en ten roof geeft: verbiedende
elk, hem eenige hulp toetebrengen, of zelfs aan-
spraak te verleenen, en elk, daarentegen, be-
veelende, hem aftefnyden en te verlaaten, bin-
nen den tyd van eene maand, op verbeurte van
adel, eere, goed en leeven, ten behoeve van zul-
ken, die 'er, binnen of buiten de Landen, mees-
ter van konden worden. Eindelyk, by aldien
men iemand; 't zy onderzaat of vreemdeling,
vonde, van zulk eenen edelen aart, en zo gene-
gen tot 's Konings dienst en ter gemeener wel-
vaart, dat hy middel wist, om den Prins, lee-
vende of dood, over te leveren, of hem zelf om 't
leven te brengen, belooft hy, op zyn Koningk-
lyk woord, zulke eenen of zyne erfgenaamen,
terstond na 't volbrengen des werks, te zullen
beloonen met vyfëntwintigduizend gouden Kroo-
nen, in Landeryen of in gelde, ter keuze van
den uitvoerer, die, daarenboven, van nu af,
van alle misdaad, welke hy mogt begaan heb-
ben, hoe groot ook, zuiver verklaard, en, was
hy 't niet, edel gemaakt wordt, met allen, die
hem de hand zullen bieden, welken daarenbo-
ven, begunstigd en bevorderd zullen worden,
naar den staat hunner Persoonen, en 't belang
hunner diensten.

Tegen deezen ban verdedigde ORANJE zich

VII. AFD. meesterlijk, door de penne van zijnen Franschen Hofprediker PIETER DE VILLERS; het merg derzelve kwam hierop uit: *De Prins behieldt hooge agting voor Keizer KAREL; doch de weldaaden, van deezen Vorst ontvangen, mogten niet opweegen de diensten, door zyne voorouders, en door hem, den Huize van Oostenrijk beweezen; en de zwaare kosten, met open hof te houden, en in verscheidene gezantschappen, ter eere des Keizers, gemaakt: aan FILIPS was hy niets verschuldigd: want bewind, eer en titels, waaraan slegts geweldige kosten vast, en welker voorregten, in hem, zo wel als in EGMOND, HOORNE en anderen, zo jammerlijk geschonden waren, liet hy zig voor geene weldaaden aanrekenen: nogtans durfde FILIPS hem nu voor schelm en verrader schelden; die, zeker! in 't hoofd zelf van deezen ban, met zulke weidsche titels niet pronken zou, waren die van NASSAU en ORANJE niet eerlyk en kloek ten oorloge geweest, eer hy ter waereld kwam: en nooit zou, hoopte hy, blyken, dat hy zynen geslagte oneer hadt aangedaan: men lasterde zyn eerlyk en wettig Huwelyk: en wie deedt dit? FILIPS, die met zyne eigene zusters dochter een bloedschendig huwelyk hadt aangegaan; FILIPS, die zyne Gemaalin ISABELLE vermoord hadt, om tot een ander Huwelyk te geraaken, en zynen eigen Zoon, om dat hy meéwaarig geweest was met de Nederlanden; FILIPS, eindelyk, die, in overspel met DONNA EUPRASIA geleefd hebbende, haar naderhand den Prinse van ASKO-LI tot Gemaalinne hadt opgedrongen: Wyders, was 's Prinsfen egttscheiding met de Dogter van SAXEN geschied, met bewilliging haarer maagen. Zyne tegenwoordige Gemaalin hadt nooit belofte van 't Kloosterleeven gedaan, of diese gedaan mogt*

mogt hebben verbondt haar niet, als zynde geschied in haare kindschheid: men noemde hem, wyders eenen vreemdeling: verstondt men, daarby, dat hy buiten de Nederlanden geboren was; de Koning was 'er dan ook een: hy was in Duitschland, naauw vereenigd met de Nederlanden, ter wereld gekomen, en zyn huis hadt, van oude tyden af, aanzienlyke goederen, in Braband, Luxemburg, Vlaanderen en Holland, bezeten: zelfs waren zyne voorouders Graaven van GELDER geweest, toen die des Konings slegts Graaven van HABSBURG waren, en in Zwitserland woonden. Ook werden, in Nederland, alle bezitters van Graaffschappen en Heerlykheden, de zyde deezer Landen houdende, voor Inboorlingen gerekend. De oorsprong der beroerten moest niet by hem gezocht worden; maar by den Spaanschen Raad, wiens wreedheid hem, die 't gezuiverd Geloof, in zyne kindschheid, hadt ingezoo-gen, tot medelyden met de Onroomschen bewoogen hadt; en zo zyne medebroeders van de Vliesorde en de Raaden van Staate 't stuk met hem eens geweest waren, lyf en goed zou hy opgezegt hebben, om ALVA op den drempel des Lands te stuiten. Al te vooren, hadt hy ook te wege gebragt, dat de Staaten, op 't vertrek der Spanjaarden, aanstonden: en 't Verzoekschrift der Edelen was, niet tegen zyn goedynden, ingeleverd. Hierin stelde hy zyne eer, om dat hy 't vorderlyk hadt gehouden tot 's Lands welvaart. Aan den naam van Ketter, dien men hem en zynen Broeder gaf, kreunde hy zig zo min, als Christus aan dien van Samaritaan. Tot het openlyk prediken hadt hy nimmer geraaden, ook nooit in 't berooven van Kerken bewilligd; nog-

tans

VII. AFD. tans hadt men hem , na zyn vertrek naar Duitschland , in zynen Zoon , in zyne goederen , in zyne eere , wreedelyk vervolgd , hem , hierdoor , ontslaagen van alle eeden en verbindtenissen , en genoodzaakt , tot het opvatten der wapenen ; die hy , zeide men , tegen zynen Heer gedraagen hadt : maar , met gelyk of minder regt , hadden 's Konings voorzaaten Kastilie en Lion verworven. Ook was hy , zelf een voornaam Lid der Staaten van Brabant , door de Landzaaten aangezocht , om hen te beschermen. Den Roomschen Godsdienst zouden de Staaten van Holland en Zeeland , in 't eerst , gedoogd hebben ; doch gewaarschuwd tegen de verraderyen eeniger Geestelyken en anderen , hadden zy dien moeten doen staaken. Van vervolging om den Godsdienst hadt de Prins zig altoos afkeerig getoond , weshalven hem 't mishandelen en ombrengen der Geestelyken , ten onregte te last gelegd werdt. Over 't wettig of onwettig aanvaarden der wapenen , wilde hy gaarne het oordeel der algemeene Staaten afswagten. De Gendfche Bevrediging hadt niet hy , maar DON JAN , en de Koning zelf geschonden. De looze vredehandeling van den Heer van SELLES was , niet door hem , maar door de algemeene Staaten , wyslyk ontdekt. De Keulsche was gerigt , om de Landen te bederven. Voorts lei men hem geveinsdheid te last. Maar 't was immers geen geveinsdheid , dat hy hun , toen zy nog vrienden waren , gewaarschuwd hadt tegen de rampen , die hun nu overkwamen ; 't was ook geene geveinsdheid , dat hy hun nu , met openbaaren oorlog , te keer ging ; wat zy dan meer voor geveinsdheid in hem bespeurden , wist hy niet. En genomen , dat hy in mistrou-

wen zyne veiligheid stelde; moest men hem hierom VII. AFD. met Kaïn en Judas vergelyken? wat anders was 't niet op God, wat anders niet op looze en booze menschen te vertrouwen, die, hoe zy bestonden, in Grenada aan de Mooren, en hier, aan EG-MOND en HOORNE beweezen hadden, en zelfs in deezen ban deeden zien, hoe hun 't geweeten verhard ware, gelyk dat van Judas, hoe zy vertwyfeld waren, gelyk Kaïn, en van God verworpen, gelyk Saul. Dat men voorts tegen hem inbragt, dat hy zig, door geene aanbiedingen van byzondere voordeelen, hadt willen laten beweegen, om tot bevrediging te besluiten, strekte tot zynen roem, niet tot zyne schande: behalve, dat hem ook zulke breede aanbiedingen, als men voorgaf, nimmer gedaan waren: 't slot van den Ban, waarby men hem water en vuur verboodt; agtte hy niet, zullende hy leeven met zyne vrienden, zo lang als het Gode behaagde, in wiens handen zyne dagen stonden; en schoon men, nooit te vooren, openlyk geld op zyn lyf gesteld hadde, gelyk nu; wist hy wel, hoe dikwils men daaryan heimelyk koop hadt gemaakt: blykende, wyders, de schaamteloosheid der Spanjaarden hierin, dat zy eenen eerloozen schelm, die hem om 't leeven bragt, beloofden te veradelen, ware hy 't niet; even of een edelman, die wist wat adeldom inhadt, ooit zou willen eeten met eenen boef, die iemant, om geld, den strot hadt afgestoken: hielden de Spanjaards zulke luiden voor edel; zo gingen zy, niet zonder reden, voor afkomelingen van Maraanen of Jooden, en voor kinderen van hun, die 't leeven des Heilands, om gereed geld van Judas kogen: nog durfde men den siel vergiffenis toezeg-

11. Arb. *gen van allerlei misdaad, hoe snood ook, te voor-
ren door hem begaan, toonende daarmede, voor
al de waereld, welke middelen en luiden men
oordeelde te behoeven, om den beschermmer der
vryheid van een verdrukt volk van kant te hel-
pen. En schoon deeze ban, ook van ter zyde,
de Staaten trof, hadden zy zig daaraan niet
te flooren. Iemant met woorden aanteblassen
was het laatste geweer van weerlooze wyven. Zo zy
slegts eendragtig bleeven, en den Spanjaard de
tanden toonden, haast zouden zy hem zeil zien
minderen: 't was, riep men, meest om zynen
hals te doen; doch kon zyn vertrek of zyne dood
zelve de rust in 't Land herstellen, welkom zou-
ze hem weezen: oordeelden dan de Staaten, dat
zyn weggaan hen helpen kon, gaarne wilde hy,
op hun bevel, tot op 't einde der waereld, ver-
trekken: zyn hoofd ook, waarover geen Vorst of
Oppermagt op aarde te gebieden hadt dan zy
alleen, stelde hy in hunne handen; doch dagten
zy, dat zyne tamelyke ervaerenis, het overschot
zyner middelen, en zyn leven hun nog van dienst
mogten kunnen zyn, hy hoopte, door Gods ge-
nade, getrouwelyk te ondersteunen en te hand-
haven; 't gene zy, tot welstand van de gemeene
zaak en van den Godsdienst, besluiten zouden.*

Hij
verrijgt
een lijf-
wacht.

Wordt
Stadhou-
der van
Friesland
1581.

De Staaten, die den Prins ten onrechte beklad
oordeelden, bestooten eene bende paarden tot
's Prinzen beveiliging te onderhouden: op zijne
verdediging kwam echter nooit antwoord uit
Spanje of van de Spaansche zijde. — Hij
zelf was nog in dit jaar, na den afval des Graa-
ven van RENNENBERG tot Stadhouder van Fries-
land verkozen; en derwaarts reisde hij ook
in het volgend jaar 1581, nevens den Graaf
van

van HOHENLO, om 'er verscheide geschillen VII. APD.
 van gewigt, het Landbestier betreffende, te ver-
 effenen.

Eer dit voorviel, hadt de Graaf van RENNEN-
 BERG het beleg van *Steenwijk* moeten opbree-
 ken; waarna ook *Staveren* en andere *Friesche*
 plaatzen den Staatschen in handen vielen: ook
 werdt den *Rennenbergschen*, bij *Groningen*,
 door NORRITS en SONOI eene geweldige neep
 toegebracht, op den 19 van Hooimaand deezes
 jaars, en ten zelfden dage ontving de Graaf, RENNEN-
 aldaar aan een kwijnende ziekte liggende, de BERG
 laatste kerkgerechten, overlijdende hij den 23 sterft.
 van Hooimaand, en wordende om eenige blij-
 ken, naar men wil, van berouw, en om ande-
 re zeer goede hoedanigheden, bij vriend en
 vijand, na zijnen dood, meer beklagd dan be-
 schuldigd.

Amsterdam en *Haarlem* stonden in dit jaar
 ook van de voldoening af; en met het vernie-
 tigen derzelve werdt de openbaare *Roomsche*
Godsdienst-oefening te *Amsterdam* afgeschaft: Onrust
 dit gebeurde zelfs te *Brussel*, en ook te *Ant-* te *Ant-*
werpen, alwaar men uit vreeze voor eene nieu- werpen.
 we plondering, reeds te vooren de Altaren, in
 de groote kerke, met verlof der Regeeringe,
 hadt afgebroken: in de Synode te *Middelburg*, Synode
 in dit jaar gehouden, werdt eene nieuwe kerk- te *Mid-*
 ordening beraamd, bij welk de Approbatie der delburg.
 verkoorene Predikanten aan de Overheid gelaten
 werdt, zonder dat men geraden vondt haar, in
 het aanstellen van Ouderlingen of Diakenen te
 kennen: voorts werden hier de kerken van elk
 Land onder Classen, en de Classen onder bij-
 zondere Synode verdeeld.

VII. AFD. *Parma* hadt in dit jaar, ook een toeleg gemaakt op *Vlisfingen*, die mislukte, en op *Breda*, die beter slaagde, wordende die Stad, na dat het Kasteel, door verraad, in 's vijands hand gekomen was, na eenen wakkeren tegenstand der burgeren, op den 28 van Wiedemaand door HAUTEPENNE bemagtigd: dus verloor de Prins de Hoofdplaats zijner Baronnije, juist op denzelfden dag als hij het Markgraaffschap van *Veere* voor vier-en-zeventigduizend en vijf honderd guldens aangekocht hadt, in openbaare veilinge; en na dat hij, voor zeshonderd guldens meer, daags te vooren, de heerlijkheid van *Vlisfingen* bekomen hadt. — In dit jaar ga-

Middel- ven de Staaten ook het plakaat uit, waarbij
burg wei- men den Koning van *Spanje* afzwoer; hoewel
gert 11- men te *Middelburg*, om eene bijzondere be-
LIPS afte- zwaarnis, welke men met en tegen den Prins
zweeren. hadt, hetzelfde weigerde aftekondigen, en te
beëedigen: in *Friesland* kreeg de Raadsheer van
het Hof, FECCO RHALA, terwijl men hem den
nieuwen eed voorhieldt, eene beroerte op het
lijf, waaraan hij terstond overleedt; en te
Woerden voer MICHEL RUDZE, Luthersch predi-
kant, zo vinnig op den Predikstoel, en in ze-
ker gedrukt geschrift, tegen dit afzweeren uit,
dat de Staaten van *Holland* hem eindelijk de
Stad ontzeggen moesten: na het verlaten van
FILIPS, ging men hier te Lande een verdrag aan
met den Hertoge van ANJOU, die het gebied
over de *Nederlanden* op zich genomen hebben-
de, *Kamerrijk* ontzette, en vervolgens in
Engeland over een huwelijk met de Koninginne
ELIZABETH handelde, hetwelk echter op eene
storting uitliep. In het volgend jaar 1582,
werdt

FLIPS DE II^{de} WORDT AFGEZWOREN, ZIJN WAPEN, ZEGELS ENZ
VERNIETIGD, EN ANDERE VAN DE STAATEN IN PLAATS GEGEEVEN.

werdt hij te *Antwerpen* tot Hertog van *Brabant* en *Gelder* enz. gehuldigd, doch die van *Holland*, *Zeeland*, en *Utrecht*, die eerlange de hooge Overheid dier gewesten aan den Prinse van ORANJE zochten optedragen, dedden hem geene hulde.

VII. AFD.

Wordt tot Hertog gehuldigd.
1582.

In de gemelde Stad werdt *Oranje* op zondag den 18 van Louwmaand, door zekeren JAN JAUREGUI, met een pistoolkogel, onder het rechter oor ingaande, en door het gehemelte, beneden het linker kakebeen, uitkomende, door het hoofd geschoten; hetwelk de moorder, ten eerste afgemaakt, met al te zachten dood bekocht.

Aanflag op 't leven van WILLEM I.

De Prins herstelde echter, hoewel langzaam, en deed op den 2den van Bloemmaand, die tot eenen dankdag geschikt was, zijnen kerkgang; doch verloor drie dagen daarna zijne trouwhartige Gemaalin CHARLOTTE VAN BOURBON, welke door te veel wakens en dienens, in zijne ziekte, zich eene brandende koorts op het lijf gehaald hadt, die haar, in weinige dagen, wegrukte: in Hooimaand daar aan volgende, werdt 'er weder een' aanflag, zo tegen het leven van den Prinse, als tegen dat van den Hertoge van ANJOU ondernomen, te *Brugge*, doch gelukkiglijk ontdekt, en de voornaamste aanleggers daarvan gestraft.

Tweede aanflag.

In den volgenden jaare 1583, werdt den Prinse het Hertogdom van *Brabant* aangeboden, doch hij wees het van de hand, om dat hij geene magt hadt hetzelfde te beschermen, en den Koning van *Spanje* geene reden wilde geeven, om te zeggen dat hij hem alle zijne Landen zocht te beneemen: niet lange te vooren was

Brabant wordt WILLEM I. aangeboden.
1583.

Aanflag van ANJOU mislukt.

VII. AFD de heerschzuchtige aanslag van den Hertoge van ANJOU op *Antwerpen* en andere *Brabandsche* en *Vlaamsche* steden, de *Franſche Furie* geheeten, gelukkiglijk mislukt; en die gewesten dus beveiligd van eene volstrekte overheersching.

Beroerte In *Utrecht* was omtrent deezen tijd ook eene te *Utrecht*. hevige beroerte ontstaan, daar het gemeen zich kantte tegen het aanneemen van waardgelders, en de pagten of gemeene middelen wilde afgeschaft hebben; doch de Gemagtigden van den Prinse en de Staaten bragten de zaaken aldaar eerlange tot rust.

WILLEM De Prins op den 12den van Grasmaand dees I. IROUW. zes jaars, voor de vierdemaal in de egt getreden met LOUISE VAN COLIGNI, Dochter van den Admiraal van *Frankrijk*, die, nevens TELIGNI, haaren eersten man, in den Parijschen moord was omgekomen, wordt nu te *Antwerpen* en elders aangezien, als overhellende naer de zijde van *Frankrijk*, als of hij het Land onder deszelfs juk dacht te brengen; daar hij wel verre van zulk een doel vervreemd was — ook stierf ANJOU in Wiedemaand deezes jaars, terwijl men bezig was, aan eene verzoening met hem te werken.

ANJOU
stierf.

1584. Den 29 van Louwmaand 1584, beviel de Holland en Zee-land Prinses van eenen Zoon, die den 12 van Wiedemaand gedoopt en FREDRIK HENRIK genoemd wordt. — De handeling over de opdragt der Graaflijkheid van *Holland* en *Zeeland* aan den Prinse, was ondertusſchen zedert eenigen tijd zo sterk doorgezet, dat de Gemagtigden van *Holland* die opdragt reeds gedaan hadden, en dezelve ook door den Prinse aanvaard was: de

Acte

Afte daar van, reeds bezegeld door de Edelen VII. AFD.
 en alle de steden, werdt bewaard tot 's Prinse
 komste in *Holland*; doch het aarfelen van die
 van *Zeeland*, bij naame *Middelburg*, *Veere* en
Goes, deed ook eenigen in *Holland* aarfelen,
 namelijk *Amsterdam* en *Gouda*; en ondanks
 deeze schoorvoeting, zoude men vermoedelijk
 nogtans tot de inhuldiging van den Prinse ge-
 komen zijn, ware dees Vorst niet, terwijl hij
 gereed stond om de vruchten van zijnen lang-
 duurigen arbeid intezamelen, op den 10 van
 Hooimaand deezes jaars, door BALTHASAR GER-
 ARDS, die den naam van FRANÇOIS GUYON hadt
 aangenomen, dwars door het lijf of in het hart
 geschoten, zo dat hij terstond den geest gaf,
 zeggende alleenlijk, in het zuizelen: *Mon*
Dieu! mon Dieu! ayez pitié de moi, & de ton
pauvre peuple! (mijn God! mijn God! erbarm
u over mij, en over uw arm volk:) de moorder
 terstond gevat, beleedt op den pijnbank, dat
 hij door eenen minderbroeder te *Doornik*, en
 door eenen Jesuit te *Trier*, in zijn opzet ge-
 sterkt was; en dat de Raadsheer ASSONVILLE
 met hem afgesproken was, hoe hij zich noe-
 men, doch vooral den Prins van *Parma* niet
 melden moest; schoon dees den toelieg prees,
 en hem den loon, bij den ban beloofd, gezegd
 hadt te zullen verzorgen; voorts dat hij, om
 dit stuk, als een wakker voorvechter der *Room-*
sche kerke, den Hemel verdiend hadt — hem
 werdt, volgens vonnis, de rechterhand tusfchen
 een toefluitend heet ijzer gefchroeid; het
 vleesch, op zes plaatsen, met gloejende tangen
 uit het ligchaam genepen, en hij, levende,
 voorts van onderen op, gevierendeeld, en het
 hart,

BAL-
 THASAR
 GERARDS:
 zijn
 moord
 aan WIL-
 LEM I.

Zijn
 straf.

VII. AFD. hart, ten lijve uitgerukt, in het aangezicht gefineeten; zijn hoofd op een' staak op den schooltoren, en elk der vierendeelen van zijn lijf, aan een bolwerk van vier poorten der stad gehangen, verdragende hij deeze felle straf met zo veel hardvogtigheids, dat de Roomsche Geestelijkheid zijnen uitgang hemelhoog verhief, en 'er te 's *Hertogenbosch* het *Te Deum* over zong; doch eenige *Spaanschen* verfoeiden den moord, dien aanmerkende als een schelmstuk van den aanrader en uitvoerder beiden: de ontsteltenis die deswege te *Delft*, en door het gansche Land ontstond, is niet te beschrijven.

Begra- Des anderen daags werd het lijk van den
venis van Prinse gebalsemd, ten toone gesteld, en bleef
WILLEM boven aarde, tot den 3 van Oogstmaand, wan-
I. neer het op kosten der Staaten van *Holland*, *Zeeland*, *Friesland* en *Utrecht*, met bijnaer Koninglijke staatsie, te *Delft*, in de nieuwe kerke ter aarde besteld werdt; bij welke gelegenheid eene korte en troostelijke Lijkpreek gedaan is, die met aandacht en weemoedigheid gehoord werdt: op den dag der begravenisse, en eenen dag voor en na denzelven, werden, in alle de steden van *Holland*, driemaal daags, telken reize een half uur, de grootste klokken geluid.

Zijnege- Zulk eenen uitgang hadt WILLEM, Prins van
daante, Oranje en Graaf van *Nassau*, in den ouderdom
aart, enz. van weinig minder dan 52 jaaren: hij was van meer dan middenbaare lengte, bruin van gelaat en oogen, die hem zeer levendig stonden: voorts helder en lieflijk, doch daar het pas gaf, ook scherp van stem: vrolijk en aanvallig stond veeltijds zijn weezen, waardoor hij veele harten won.

J. J. G. de Witt.

L. A. de Witt.

won. Niet vreemd hieldt hij zich van scherts, VII. AFD.
 vooral over tafel; alwaar hij, gewoon tot
 prachtige hofhouding, ook wel eenen Duit-
 schen dronk plagt te doen. In speelen, rijden,
 jagen, vondt hij geen vermaak. Bij vier echte
 vrouwen heeft hij twaalf kinders verwekt. AN- Zijne
 NA VAN EGMOND zijne eerste, baarde hem FI- huwelij-
 LIPS, die in *Spanje* gevangen zat, en MARIA: ken en
 bij de tweede, ANNA VAN SAXEN, won hij MAU- kinderen.
 RITS, ANNA en EMILIA: bij CHARLOTTE VAN
 BOURBON, de derde, zes Dochters, LOUISE JU-
 LIANA, ELIZABETH, KATHARINA BELGICA, FLAN-
 DRINA, CHARLOTTA BRABANTINA, en EMILIA
 SECUNDA. LOUISE COLINI, zijne vierde Gema-
 lin, hadt hem, nog geene zes maanden voor
 zijnen dood, FREDRIK HENRIK, ter waereld
 gebragt. Voorts liet hij eenen natuurlijken
 Zoon na, JUSTINUS genoemd: — om breed
 in het uitmeeten zijner goede of gebrekkijke
 hoedanigheden te weiden, houden wij onze
 pen te zwak; de volgende schetze daarvan
 zij voldoende. — De eenvoudige vertoo- Zijne
 ning van zijn gedrag in de neteligste omstandig- hoedanig-
 heden, welken iemand zouden kunnen voor- heden.
 komen, moeten hem den Lezer reeds zo na
 hebben doen kennen, als de Historie hem ken-
 nelijk maakt: de lof van schrandereheid, be-
 daardheid, voorzichtigheid, naarstigheit, min-
 zaamheit, wordt hem van niemand geweigerd;
 doch deeze hoedanigheden werden, door zijne
 vijanden in zulk een licht beschouwd, dat ze
 hun schalkheit, geveinsdheit, listigheit en
 staatzucht toefcheenen: de muiterij tegen den
 Koning van *Spanje*, zijne hoofdmisdaad bij de
 Spaanschgezinden, gaf, in hun oog, aan al
 zijn

VII. AFD zijn bedrijf, een afzichtelijke verw: de liefde tot de *Nederlanden* met naame tot *Holland*, en *Zeeland*, die zijne vrienden hielden voor een beginzel zijner voornaamste handelingen, maakte hem, daarentegen in hun gezicht, tot een pronkstuk onder de Vorsten, en een voorbeeld van standvastigheid, grootmoedigheid, goedhartigheid en andere verhevene deugden: de Staaten der Vereenigde Nederlanden hebben hem, in het choor der nieuwe kerke te *Delft*, eene prachtige Grafftede gesticht, in welker opschrift zij hem afmalen, als eenen hersteller van vrijheid en van zuiveren Godsdienst, hem voorts gevende den schoonsten tijtel, die immer eenigen Vorste te beure viel, den tijtel van, **VADER DES VADERLANDS.**

VIII. AFDEELING.

Beginnende met de aanstellinge van Prins MAURITS, tot Hoofd des Raads van Staate, in het jaar 1584, en eindigende, met de overdragt der Nederlanden, aan IZABELLA KLARA EUGENIA, Dochter van Spanje, in het jaar 1598.

Na 's Prinzen dood stelden de Vereenigde Ge-
westen eenen Raad van Staate aan, en Graaf
MAURITS, 's Prinzen tweeden Zoon, den 13 van
Slagtmaand in het jaar 1584, aan het hoofd
van denzelven. — Ondertuschen werd *Ant-*
werpen, hoe langs hoe meer door PARMA be-
nauwd, die ook *Dendermonde*, *Vilvoorde* en
Gend vermeersterde: — na het overgaan van
welke laatste Stad, de Predikant PETRUS DATHE-
NUS, vandaar geweken, zich verstoort hadt te predi-
ken tegen den handel mer *Frankrijk*, aan wien
de Staaten deeze Landen zochten optedragen,
en tot lof van den Prins van PARMA; dit bragt
een bevel der Staaten te wege aan den Advokaat
Fiskaal, om DATHENUS van *Gouda* naer 's *Hage*
te brengen; doch dees hiervan, naer hetschijnt,
de lucht gekregen hebbende, was naer *Vianen*
geweken, meenende, veelligt, aldaar veilig te
zullen zijn. Hij werd 'er echter gevat, en,
bij handtasting, ontslagen zijnde, andermaal
gegrepen te *Vreeswijk* aan de *Vaart*; vanwaar
men hem te *Utrecht* op *Haazenburg* bragt;

MAURITS
wordt
aan 't
hoofd
van den
raad van
Staaten
gesteld.

PETRUS
DATHE-
NUS pre-
dikt te-
gen de
handeling
der Staa-
ten, over
de op-
dragt der
Landen
aan *Frank-*
rijk.

VIII AFD. wordende eerst in Wintermaand deezes jaars 1584, onder borgtogte geslaakt; en vervolgens van denzelven ontslagen zijnde, week hij naer *Elbing*, daar hij overleeden is. [Zijne berijming der Psalmen, straks, na het midden der zestiende eeuw bij de Hervormde kerken dezer Landen, ten Godsdienstigen gebruike, aangenomen, (*) en waarvan men zich meer dan twee Eeuwen bediend heeft, moest, eindelijk, ruimen voor eene nieuwe berijminge, volgens eenpaarig besluit van de Staaten der bijzondere gewesten, en last der algemeene Staaten, in het jaar 1773, uit drie berijmingen gekooren, en in het volgend jaar in de kerken ingevoerd.]

De Staaten handelen ook met *Engeland* daar over.

Behalven met *Frankrijk*, handelden de Staaten ook met *Engeland*, om, voor verleende bescherminge, de Landen, onder zekere voorwaarden, aan hun op te dragen; doch de Koning geene kans ziende de Landen te handhaven, en geenen lust hebbende, om dezelve eenigen bijstand te bieden, wees alle aanbod beleefdlijk van de hand: ook werdt de Opperheerschappij en altoosduurende bescherming der *Nederlanden* afgeslagen door de *Engelsche* Koninginne ELIZABETH; die echter in het jaar 1585. 1585, den Graaf van *Leicester*, ROBERT DUDLEY, nevens een' onderstand van ruim vijfduizend mannen herwaart zondt, waarvoor haar de steden *Briele* en *Vlissingen* in onderpand gegeven werden: aan LEICESTER droegen de algemeene Staaten

(*) Zie *G. Brandts Hist. der Reform. I. deel* Bladz. 305, 306, 555.

ten de Opper-landvoogdij op: doch *Holland*, VIII. LAFD.
 waar Prins MAURITS tot Stadhouder was aange-
 steld, bedong dat de geschillen over de belas-
 tingen door dien Prinse, en eenigen uit den worden
 Hoogen en Provincialen Rade zoude beslist LEICES-
 worden: dit belette echter niet, dat men den TER op-
 Engelschen Graave, die de Gemeente zeer wist gedragen.
 te streelen door zijne veinzerije, en de Geeste-
 lijkheid in het vervolg ook op zijne hand kreeg,
de volle magt en het absolut geweld, in het stuk
van Politie en Justitie, van alle de Provinciën
en derzelyer geassocieerden, opdroeg; gelijk hij
 ook alle zaaken van Regeeringe eerlange naer
 zijnen zin begon te schikken.

Toen de Stad *Graave* in Bloemmaand des Deszelfs
 jaars 1586, door LUBBRECHT TURK, Heere van gedra.
Hemert, een jong *Geldersch* Edelman, uit bloo- ging.
 heid en een overijld besluit, bij verdrag aan 1586.
 PARMA was overgegeven, werdt hij deswege,
 nevens twee andere Hoplieden, bij vonnis des
 krijgsraads, door LEICESTER bekrachtigd, ont-
 halsd: doch, toen men den Engelschen Hop-
 man WELTZ die voor deezen *Aalst* hadt ver-
 kocht, en zedert den vijand gediend, bij zekere
 gelegenheid gevangen kreeg, en aan LEICESTER
 zondt, in verwagtinge dat dees hem, niet min-
 der streng dan den Heer van *Hemert* zou doen
 handelen, schonk de Graaf aan deezen verraader
 niet alleen het leven en de vrijheid, maar nam
 hem zelfs onder zijne lijfbende aan: dit, en
 dat hij het Regiment van HAUTAIN aan zijnen
 Neeve FILIPS SIDNEI hadt opgedragen, ver-
 wekte groot misnoegen onder de lieden van
 oorloge; doch waarover hij zich niet be-
 kreunde.

VIII. AFD.

Het bemagtigen van *Doesburg* en van eenigeBemag-
tigt *Does-*
burg enz.

Schanſen van *Zutphen* was het voornaamſte, hetwelk LEICESTER in deezen jaare uitvoerde; zijnde zijn neef FILIPS SIDNEI in een gevecht bij *Warnſfeld* in de dije zodanig gewond, dat hij het beſtierf: na het regelen der winterquartieren, begaf LEICESTER zich naer *Utrecht*, en hield daar gemeenſchap met onrustige lieden, onder welke de voornaamſten waren JAKOB REINGOUD, een afgezet trouwloos commis der geldmidde- len, GERARD VAN PROUNINK en DANIEL DE BURGGRAAF, die te zamen te *Utrecht* eenen aan- hang maakten van vleiers van LEICESTER en misnoegden op de Staaten, welken men zedert

Richt te
Amſter-
dam een
Munt op.

Reingoudiſten genoemd heeft. Het eerſte dan dat LEICESTER vervolgens ondernam, was het oprichten eener Munte te *Amſterdam*, in welke HANS DE VLAMING dubbelde *Roofsnobels* ſloeg met het wapen van *Engeland*, die wel 40 ſtui- vers boven de waarde werden uitgegeven; het- welk de Staaten in het gemeen, en de Stad *Dordrecht* in het bijzonder zeer te onvrede maakte: hierop volgde zijn plakaat tegen den uitvoer van leeftogt en krijgsbehoefte, naer Landen onder den *Spanjaard* ſtaande; want hij begreep niet, dat dit de vaart en den handel uit *Holland* en *Zeeland* verjagen zoude, terwijl de vijand niet minder dan voorheen, van elders

Wordt
door de
Predikan-
ten ge-
vleid.Be-
ſchrift
een Sij-
node,

voorzien zoude worden: zeer liet hij zich ook vleien door de Predikanten van welke hij zich meesterlijk wist te bedienen, ter bevorderinge zijner oogmerken: zonder de Staaten te ken- nen, liet hij eene Sijnode in 's *Hage* beſchrij- ven, en bekragtigde met voorbijgaan der Staa- ten, eene kerkenordering, aldaar beraamd, welke

welke in verscheidene opzichten aanspottelijk be- VIII. ARD.
vonden werdt.

De burgerhoplieden te *Utrecht*, die van LEICESTERS hand vloogen, zochten de opperste magt van geheel het gewest, zonder eenige voorwaarde, aan de Koninginne te doen opdragen: ook namen zij, ten believe van den Graave, Meester PAULUS BUIS gevangen, omdat hij zich niet in alles naar LEICESTER's behagen wilde schikken: nog deden zij verscheidene Heeren ter Stad uitzetten, de Regeering buiten tijds veranderen, en PROUNINK tot twee- ^{Veran-}
den Burgemeester aanstellen; dien men echter ^{dering in}
ter Staatsvergaderinge, als Gemagtigde, wei- ^{de Rege-}
gerde te erkennen: LEICESTER, kortst daar na, ^{ring te}
het bewind der burgergerlijke Regeeringe en ^{Utrecht.}
des oorlogs aan den Raad van Staate, welke LEICES-
hij echter in alles de handen bondt, overgege- ^{TER doet}
ven hebbende, ging eene reize doen naer *Engel-* ^{een keer}
land, daar de Koningin hem feestelijk ontving, ^{naer En-}
en men van Staaten wege door een plechtig ^{geland.}
gezantschap, onder *billijke voorwaarden*, der
Koninginne de heerschappij over deeze Landen
aanboodt, doch zeer bits antwoord ontving:
terwijl nu die Gezanten zich bezig hielden met
de zaak hunner Meesteren schriftelijk te ver-
dedigen, kregen ze ook de tijding van het ver-
raden van *Deventer* door WILLIAM STANLEY, en
van de Schans over *Zutphen*, door ROELAND
JORK, aan de *Spanjaarden*, in het laatst van
Louwmaand van het jaar 1587, hetwelk zeer
veel hielp tot de afbreuk van LEICESTER's acht-
baarheid, hem veele zijner aanhangeren deed
verliezen, en de *Engelschen* in het gemeen hier
zeer in den haat bragt; welke nog toenam, na

1587.

VIII. AFD dat eenige benden *Engelsche* ruiters het platte Land tusſchen *Utrecht*, *Amsterdam* en *Gouda*, na de *Abblasfer*- en *Krimpener*-waarden afgeloopen hadden, om zich te helpen aan de ſoldye, welke de Koningin hun ſchuldig was — dit alles maakte dat men, in het vervolg nog meer behoedzaamheids gebruikte tegen LEICESTER en zijnen aanhang.

Doet Toen dees Graaf in Hooimaand van het jaar
een' voor- 1587, te rug gekomen, na eene vruchtlooze
slag van poging om *Sluis*, door *PARMA* belegerd, te
vrede ontzetten, den voorſlag ter Staatsvergaderinge
met hadt laten doen van vrede met *Spanje* te maaken,
Spanje. en daarna uitgelekt was, wat de *Engelsche* Koningin zelve met *FILIPS II.* ten deezen aanziene gehandeld hadt, ook welke de inhoud van LEICESTER's heimelijk berichtſchrift, en hoe tevens zijn toeleg was om, zich van den Prinſe *MAURITS*,

Zijntoc- den Graave van *HOHENLO*, *OLDENBARNEVELD*
leg op en anderen te verzekeren, ſtonden de trouwſte
MAURITS, liefhebbers des *Vaderlands*, als voor het hoofd
HOHEN- geſlagen, en de groote ſteden in een blijkbaar
lo, enz. gevaar van oproer, tegen welk men te *Amsterdam* op zijne hoede was met eenige metalen

Komt te ſtukken voor het *Stadhuis* te planten: *LEICESTER*
Amster- hier gekomen, en in het *Prinſenhof* geherbergd
dam: zijn zijnde, zocht zich meester van het wachtwoord,
toeleg en te gelijk van de *Stad* te maaken, en derzelver
aldaar. getrouwſte *Regenten* eenen ſchandelijken dood aantodoen: doch de moedigheid van *Burgemeester PIETER ROOM*, die verklaarde dat alleen de *Vroedschap* verandering mogt maaken in het haalen van het wachtwoord, en de genomen voorzorg van andere brave *Patriotten*, bragt te wege dat *LEICESTER*, zich te leur geſteld vonden-

dende, des anderen daags weder naer *Utrecht* vertrok, daar hij de wet veranderde in weêr wil van den Graave van NIEUWENAAR, die beweerde, dat hem dit, als Stadhouder, te doen stond: in Wijnmaand van hetzelfde jaar vertrok hij naer *Noord-Holland*, en werdt te *Hoorn* eerlijk ontvangen; doch *Enkhuizen*, beducht voor eenen aanslag van zijnen kant, zondt hem Gemagtigden te gemoete, welke, door hem te doen begripen wat een hoon hem daar beschooren stond, hem van opzet, om derwaarts te komen, deden veranderen, zo dat hij in de streek bleef vernachten: de *Friesen*, werwaart hij zich toen wilde wenden, verzochten hem, bij brieven, zijne reize te willen staken.

VIII. AFD.

Vertrekt
naer 't
't Noor-
derquar-
tier.

Wordt
op zijne
reize ge-
keerd.

In dien stand der dingen namen de *Holland- sche* Predikanten de vrijmoedigheid, om de Staaten schriftelijk te vermanen tot het handhaven der eendragt en het voorkomen van verdere verwijderinge tusschen zijne Doorluchtigheid en hen; waar toe zij hen baden, zonder bot te vieren aan hinderlijke hartstochten, en zonder bijzondere inzichten, te willen arbeiden: men antwoordde eerst zachtelijk, *dat op het Geschrift gelet soude worden*; doch liet hun daarna, door den Advokaat OLDENBARNEVELD aanzeggen, *dat in hun Vertoog niets stondt, of de Heeren wisten het, en nog veel meer daartoe; dat deeze's Lands welvaart niet minder dan zij ter harte namen, en dat zij wel te huiswaart keeren mogten, en de Heeren met de zaken begaan laten.*

De Pre-
dikanten
vermaan-
nen de
Staaten.

Worden
scherp-
lijk afge-
zet.

In Wijnmaand gaven de Staaten ook drie Vertogen tegen LEICESTER in openbaaren druk uit; doch zij hielpen weinig om hem van maatregelen te doen veranderen: zijn voornemen

De Staa-
ten leve-
ren drie
vertooo-
gen uit

VIII. AFD. ontdekte zich van dag tot dag klaarer: te *Dordrecht* hadt PROUNINK, zijn gunsteling, door een anderen *Brabander*, getracht om de burgers een *Request* te doen tekenen, inhoudende klagten aan den Landvoogd, over eenige Leden der Staatsvergaderinge van *Holland*, die voorgaven; dat men de *Engelschen* niet betrouwen mogt, als die de Landen den *Spanjaard* zochten te leveren; daar zij zelve niet beter dan verraders waren: te *Leiden* zocht hij door den Kapitein COSMO PESCARENGIS, met hulpe van de knechten van NIKOLAAS MAULDE de Stad te overmeesteren en 'er de hekken te verhangen naar zijn zin, doch de twee Kapiteinen, en de Ouderling VOLMAR moesten deezen toeleg met hunne hoofden boeten; de Hooglecraar SARAVIA, de Predikant VAN DEN WOUWERE, en ADOLF VAN MEETKERKE, die mede in den aanslag deelden, ontweken het gevaar, en werden ook buiten de algemeene vergiffenis gesloten: te *Gouda* daar de Landvoogd iet diergelijks in den zin hadt, werd ook een Engelschman JAKOB WILLIAMS gevat en als schuldig aan gekwerste Hoogheid, ter dood veroordeeld: voorts mislukte hem mede de toeleg om Jonkheer WILLEM VAN ZUYLEN van *Nyvelde* te doen ligten, zijnde dees der lage, hem gelegd; op de waarschuwing van eenige boeren, ontweken: dit mislukken van alle zijne ondernemingen, ook in *Friesland* en *Utrecht*, deed hem de onmogelijkheid zien van zijnen toeleg te voltrekken; om een onbepaald gebied over deeze Landen te voeren; dies hij, na zich te hebben laten ontvallen, dat het nu tijd was, om zijn hoofd te wachten, schielijk, en niet zonder vreeze uit *Noord-Holland* naar *Utrecht*

tegen
LEICES-
TER.

Listige
ouderneemingen
van deez
zen tegen
Dordrecht,
Leiden en
Gouda;

Utrecht, voorts naer *Dordrecht* vandaar naer *Vlisfingen*, en na twee weken aldaar getoefd te hebben, den 6, van Wintermaand, naer *Engeland* vertrok; alwaar hij door de Koninginne regen alle beschuldiging van wangedrag gedekt werd, en zich op de heimelijke *Instructien* beriep, welke hem de looze Vorstin gegeven hadt, ten blijke dat zij het oppergebied der *Nederlanden* bedektelijk zocht; doch, ziende dit niet door hem te verkrijgen, deed zij hem van het bewind over de *Nederlanden* afstaan, en hetzelfde den algemeenen Staaten weder opdraagen; onder welker oppergezacht de Regeering allengskens eene bestendiger gedaante kreeg,

VIII. AFD.

Keert
naar *Engeland*, en
doet af-
stand van
de rege-
ring.

In het jaar 1588, rustte de Koning van *Spanje* eene vloot van omtrent 140 groote Schepen, met omtrent 20,000 koppen bemand, onder den Hertoge van MEDINA SIDONIA, tegen *Engeland*, in *Spanje* uit, die den naam van on-
verwinnelijke droeg. ELISABETH hieldt bij de Staaten om 20 oorlogschepen aan, met welken men besloot haar te dienen, gelijk dan ook een gedeelte derzelve met de *Engelschen* onder SEIMOURS de schepen van PARMA, binnen de haven van *Duinkerken* opgesloten hieldt, en belette om met de *Spaanschen* te vereenigen, die den 31 van Hooimaand voor *Pleimouth* met de *Engelschen* slaags raakte. De Admiral DRAKE nam 's anderen daags een Spaansch Galloen. Het Schip van den Spaanschen Onder-admiraal verbrandde. Den 2 van Oogstmaand raakten de vlooten weder slaags, en de Spaanschen verlooren toen verscheiden schepen en veel volks; en vier dagen later bragten 8 Engelse Branders geheel de Spaansche Vloot in

1588.

FILIPS
rust een
vloot uit
tegen *Engeland*.

Geraakt
met de
*Engel-
schen*
slaags.

VIII. AFD. wanorde, en deden ze met verlies van verscheiden schepen, de wijk nemen. Toen werd onder *Duinkerken*, een Gallioen genomen, door het Schip van Jongkheer PIETER VAN DER DOES, die eenen veroverden wimpel in de Kerk te *Leiden* ophing. De vloot, toen tot 75 schepen gesmolten, geene kans ziende, om zich met PARMA's schepen te vereenigen, keerde achter *Ierland* om naer huis te rug, doch werd toen van zo hevig eenen storm beloopt, dat veele schepen van dezelve op de *Iersche* Kusten strandden; zo dat 'er maar ruim 50 Schepen van in *Spanje* te rug gekomen zijn. Van de *Engelsche* zijde hadt men wel schade aan de schepen geleden, maar geen een schip verloren; en deeze zege werd zo in *Engeland* als hier te Lande, voor een bijzonder gunstbewijs der Hemelsche Voorzienigheid aangemerkt, en op plegtige dankdagen gevierd.

Wordt
in haare
togt naar
Spanje
van een
zwaaren
storm
belopen.

PARMA, verdrietig over den ongelukkigen uitflag der onderneeminge op *Engeland*, maakte nu eenen aanslag op *Bergen op Zoom*, doch zocht altoorens *Tholen* te bemagtigen; dit mislukt zijnde, floeg hij het beleg voor *Bergen*, doch moest dit omtrent het midden van Slagmaand opbreken: — te *Utrecht*, daar de burgerij in *Leicesters* en *Staatsgezinden* verdeeld, en vinnig op elkander gebeten was, maakte de Graaf van NIEUWENAAR, op last der Staaten, buitentijds, met geweld, eene verandering in de Regeeringe; waarbij het Schoutamt aan TRILLO ontnomen, aan Jongkheer N. VAN ZUYLEN van *Drakenburg* te rug gegeven, en PROUWINK, den gewezenen Burgermeester, na lang zitten, ter naauwer nood het leven geschonken, met ban-

bannissement geſtraft en tot alle Ampten onbe-
kwaam verklaard werd. VIII. af.

In het volgend jaar 1589, ondernam de 1589.
Overſte MARTEN SCHENK, den 10 van Oogst-
maand *Nieuwmegen* in het holst van den nacht, MARTEN
SCHENK
met 20 ſchepen, en vijf pleiten te verrassen; doer een'
aanſlag
doch weder ter Stad uitgejaagd, hadt hij, op
Nieuw-
zwaar gewapend in eene ſchuit ſpringende, het megen.
ongeluk, door het omſlaan derzelve te verdrin-
ken: twee maanden daarna geraakte even onge-
lukkig aan zijn einde de Graaf van NIEUWENAAR, NIEWE-
NAAR: zijn
vallende 'er, toen hij bezig was met het be-
zichtigen van eenige krijgſbehoeftens, eene ongeluk-
kig einde.
vonk in het buſkruid, welk twee nieuwuige-
vondene ſchietgereedschappen los deed ſprin-
gen, die den Graaf zo gevaarlijk kwetſten, dat
hij, tien dagen daarna, overleed.

Met den aanvang des jaars 1590. begon men 1590.
hier te Lande een gunſtiger beloop der dingen te
ontdekken: de vijand, verzwakt door de onder-
neminge op *Engeland*, en van nieuws gewik-
keld in den *Franschen* krijg, was nu buiten
ſtaat, om den oorlog in de Nederlanden met
ernst doortezetten: Prins MAURITS, daarente-
gen, hadt zich, van den tijd af, dat hem het MAURITS
ijvert om
den ſtaat
des Lands
opperbeleid des oorlogs toevertrouwd was, zo
zeer bevljgt in de oefeninge der krijgskunde, te beves-
tigen.
dat hij 'er ſchier dagelijks in vorderde; boven
verwachting voortvarend en wakker in het
voordzetten zijner zaken, wist hij den vijand,
dikwijls, eene kans aftezien, en deſzelfs aan-
ſlagen te verijdelen: de geringſte dingen zelfs
ontſlipten zijner opmerkinge niet; hij hieldt de
veſtingen in behoorlijken ſtaat van tegenweer,
en

VIII AFD. en bezorgde dat, alomme, goede wacht gehouden werd: zonderling bedreven toonde hij zich, in 't uitkippen der bekwaamste legerplaatsen. Het stormtuig hieldt hij, in belegeringen, altoos bij de hand: het krijgsvolk, tot hier, zeer onbedreven in veldslagen en aantasten van sterkten, leerde hij, uit eigen oefeninge, op eene nieuwe wijze, te paarde rijden, de gelederen bewaren, spijs met zich voeren, en aan loopgraven en borstweeringen arbeiden: zijn leger werd eerlange, eene oefenschool, daar, vooral na dat hem het krijgsgeluk begon mede te loopen, de uitheemsche Adel de Krijgskunst kwam leeren: kortom, hij heeft de zaken der vereenigde Nederlanden, tot eenen stand van vastheid en veiligheid gebragt, waarvan zijn Vader weinig meer dan de grondslagen hadt beginnen te leggen.

Breda
herwon-
nen, door
middel
van een
turfschip.

Het verrassen van *Breda* was de eerste zijner gelukkige ondernemingen in de Lentee deezes jaars; daartoe zich onder HERAUGIERE van het turfschip van ADRIAAN VAN BERGEN bedienende, welk met 70 soldaten bemand werd, die 's nachts van den 3 van Lentemaand de wacht overvielen, afmaakten, en het kasteel innamen; waarop MAURITS de Stad met een groot deel des legers naderde, en dreigde te overvallen, zo dat men de plondering voor twee maanden Soldye, ten behoeve der verrasferen afkocht: men voorzag de vesting, die straks daarna te vergeefs door MANSVELD belegerd werd, ten eerste van het noodige; gaf den turfschipper en zijnen twee knechten een geschenk in gereed geld, en een jaargeld voor hun leven; en aan ieder soldaat die

in

in het ſchip geweest was, boven de twee maanden ſoldye, eenen gouden penning ter waarde van 25 guldens. VIII 4re.

MAURITS zich gelatende als of hij vervolgens ook eenen aanſlag op *Nieuwmegen* maakte, hieldt den Waalſtroom met ſchepen bezet, en ſtichtte de ſchans *Knodſenburg* tegen over de gemelde ſtad: in Herſt- en Wijnmaand bemagtigde hij, met een kleen leger de huizen te *Hemert* en *Heel*, en de ſchanſen *Telshout*, *Creycoeur* en *ter Heide*: ook vielen hem *Steenbergen* en de ſchans te *Roozendaal* in handen. — Verrich-
tingen
van MAU-
RITS.

Op den 30 van Bloemmaand, 1591, nam hij *Zutphen* bij verdrag in; waarna hij *Deventer*, dat zich dapperlijk onder Graave HERMAN VAN DEN BERG verdedigde, voor den tweeden ſtorm, mede bij verdrag, vermeersterde op den 10 van Wiedemaand: toen ſloeg hij het beleg voor *Groningen* doch verliet hetzelfde wederom, zes dagen na zijne aankomſt, en verge-noegde zich met het inneemen van eenige omgelegene ſterkten, en de ſchans te *Delfzijl*, welker veſtingwerken hij liet verbeteren. 1591.

Niet lange daarna noodzaakte hij den Hertog van PARMA, om het beleg van den ſchans *Knodſenburg* op te breeken: waarna hij met 300 vaartuigen vol volks overſchepte naer het Land van *Waas*, daar hij zich eerst van de ſchanſen in dien oord, en toen, binnen vijf dagen, van de Stad *Hulst* meester maakte, op den 25 van Herſtmaand: ook hadt de bezetting van *Breda* de ſloten te *Turnhout* en te *Westerlo* bemagtigd: — in het midden van Wijnmaand ſloeg Prins MAURITS ook op het onverwachts het beleg voor *Nieuwmegen*, daar het gemeen de Hy be-
magtigt
Hulst.

Wint
*Nieuwmeg-
gen*.
Re-

VIII.AFD. Regeering, met kracht van redenen drong tot het overgeven der Stad, hetwelk op den 21 van Wijnmaand geschiedde: de Prins verstelde 'er de Regeering, deed zijn volk de winterlegeringen betrekken, en keerde naer *Holland* te rug, daar hij van grooten en kleinen, met de uitbundigste tekenen van eerbiedenis en vreugde ontvangen werdt, en aangezien niet slechts als 's Lands beschermmer, maar als een uitbreider der gemeene grenzen: ziende in- en uitheemschen zijn beleid en wakkerheid, in zulke jonge jaaren, niet dan met de hoogste verwonderinge: ook maakte het bemagtigen van zulke treffelijke steden, als hem, in dat jaar, in handen waren gevallen, de Staaten genoegzaam Meester van de Stroomen, en beveiligde een voornaam gedeelte van den handel en scheepvaart der Ingezetenen.

Vero-
vert
Steen-
wijk.

Het afzijn van den *Spaanschen* Landvoogd gaf den Prins in het volgende jaar weder goede gelegenheid om iets van belang te ondernemen: hij belegerde derhalven *Steenwijk* met een leger van 8 à 9000 mannen, welk zich ruim eene maand dapperlijk verdedigde, wordende de Prins zelf daar voor met eenen kogel door de linker wang geschoten, ten zelfden tijde, als de Kolonel WILLEM VAN DORP door de dije geschoten werdt, dat hij het 's anderen daags beklief: de Prins echter genas welhaast, en stond aan de bezettinge op den 5 van Hooimaand den uitrogt toe met zijdgeweer. — De Staaten rieden toen den Prins het hierbij voor dit jaar te laten, en eenige rust te nemen, vooral tegende naderende hondsagen, waarin de meeste wonden gevaarlijk zijn; maar de Prins liet zich

zo ligt niet stuiten, en sloeg nog voor het einde dier maand, met goedvinden der Vereenigde Staaten, het beleg voor *Koeverden*, welk hij, in het gezicht van *PARMA's* leger onder *VERDUGO*, den 12 van Herfstmaand bij verdrag innam: —

VIII. AFD.

Koeverden be-
magtigd.

Op den 3 van Wintermaand dezes jaars overleedt te *Utrecht* de Hertog van *PARMA*, die veertien jaaren lang 's Konings Landvoogd in de *Nederlanden* geweest was, en wien het geluk des oorlogs in de vijf laatste jaaren, geweldiglijk hadt tegengeloopen, herwelk hem zeer heeft doen kwijnen, schoon zijn dood ook aan vergif is toegeschreeven.

De veldtocht van het jaar 1593, werdt begonnen met het beleg van *Geertruidenberg*, op den 27 van Lentemaand, en de Stad werdt den 24 van Wiedemaand aan den Prinse overgegeven bij verdrag, in het gezicht des vijandlijken heirs onder den Graave VAN MANSVELD, die haar niet konde ontzettē: het bevel over deeze Stad werdt den jongen Prinse FREDRIK HENRIK opgedragen; wien de Staaten onlangs ook met een Regiment van 20 vaandelen knechten beschonken hadden: in het laatst van dat jaar sloeg het *Spaansch* krijgsvolk aan het muiten, en pleegde veel moedwils; en terwijl dit hunne krijgsmagt verzwakte, leedt de *Hollandsche* en *Zeeuwsche Koopvaardij* zeer veel door eenen geweldigen storm, die den 24 van Wijnmaand opstak, en meer dan 20 schepen in *Texel*, het *Vlie* en elders verbrijzelde, en een groot getal bootsgezellen deedt omkomen, terwijl veele anderen zeer groote schade leeden welk ongeval verscheidene voornaame kooplieden buiten staat stelde, om hunne schulden te betalen, en

Geertruidenberg gaat
bij ver-
drag
over.
1593.

een

VIII. AFD. een heerlijk verloop, in veele takken van neeringe veroorzaakte.

In het volgende jaar hadt Prins MAURITS al vroeg gepoogd om 's *Hertogenbosch*, en vervolgens *Maastricht* bij verrassing te bemagtigen, doch beide die aanslagen liepen te niet, gelijk ook van 's Vijands zijde te leur liep de toeleg om *Thoolen*, en *Bergen op Zoom* te bemagtigen: het beleg en inneemen van *Groningen* was toen het voortreffelijk werk, welk MAURITS gelukkiglijk binnen ruim twee maanden tijds ten einde bragt; hoewel hij ook hier groot gevaar zijns levens liep, wordende zijne Doorluchtigheid bij het bezichtigen van het ondergraven des Ravelijns binnen de gracht, door eenen kogel, die op zijnen rondas afluitte, bijnaer ter aarde geworpen; doch grooter gevaar liep de Prins nog in hetzelfde jaar door de heimelijke aanslagen die de *Spaanschen* brouwden, om hem door omgekochte moordenaren, het leven te doen benemen, van welken MICHEL RENICHON in 's *Hage*, den 3 van Wiedemaand onthalsd en gevierendeeld, en in Slagmaand, een Soldaat PIERRE DU FOUR, om dezelfde reden, te *Bergen op Zoom* ter dood gebragt werdt.

Aanflag
op 't leven van
Prins
MAURITS,
voor *Groningen*.

Onge-
lukkige
veldtogt.
1595.

De veldtogt van het jaar 1595, slaagde ongelukkiglijk voor de Staaten: in *Luxemburg* hieldt men zich slechts bezig met het veroveren van eenige sterkten, waarna FILIPS VAN NASSAU, die hier gebodt zijn voetvolk te schepe naer *Holland* deed keeren, en zelf met de ruiterte, diep door *Duitschland*, herwaarts kwam: Prins MAURITS sloeg het beleg voor *Grol*, doch werdt door MONDRAGON genoodzaakt het zelve

we-

weder op te breken ; eenige andere aanslagen liepen op eene storing uit: voorts was dit jaar vermaard door den dood van verscheidene aanmerkelijke mannen: FRANÇOIS VERDUGO , was den 2 van Herfstmaand aan eene ziekte, en CHRISTOFFEL VAN MONDRAGON, na het sluiten van den veldtogt, oud 92 jaaren, overleeden. Graaf FILIPS VAN NASSAU stierf aan eene wonde, in een gevecht bekomen: DON ANTONIO, verdreven Koning van *Portugal*, was te *Parijs*, op den 24 van Oogstmaand overleeden, niet zonder sterk vermoeden van, door de *Spanjaarden*, vergiftigd te zijn.

Dood
van MON-
DRAGON
en ande-
ren.

In *Holland* was, door gebrek aan graanen in dit jaar, de rogge, tot honderdvijftig goudguldens gestegen ; doch toen de *Hollandsche* schepen uit *Dantzic* wél geladen huiswaart keerden, verminderde deeze duurte weder. In het jaar 1596, toen de Aartshertog ALBERTUS (zienen Broeder ERNST VAN OOSTENRIJK, in *PARMA's* plaatze gekooren, opgevolgd zijnde) de Stad *Hulst* bemagtigd hadt, werdt 'er na dien tijd van de *Spaansche* en *Staatsche* zijde niets meer ondernomen, dan zich tot eenen volgenden veldtogt voortebereiden: ter zee echter hadden de onzen met de *Engelschen* vereenigd, eene aanzienlijke *Spaansche* vloot voor *Kadix* geslagen en verdreeven, en daarop *Kadix* ingenomen en geplunderd: de Koopvaardijvloot, die hier lag, werdt toen, door de *Spanjaarden* zelven verbrand, en bij die gelegenheid, naar men wil, wel tien Millioenen schatsaan de vlam opgeofferd.

1596.
De Aarts-
hertog-
ALBERTUS
bemag-
tigt
Hulst.

Kadix
door de
Staats-
schen in-
genomen.

Op den 3 van Louwmaand in het jaar 1597, tastte Prins MAURITS het leger der *Spaanschen*, onder den Graave van VARAX bij *Turnhout* aan; daar

De
*Spaan-
schen* bij
Turnhout
geslagen.
1597.

VIII. AFD. daar de Graaf zelf met 2000 der zijnen sneuvelde, wel vijf honderd gevangen werden, en agt-en-dertig vendels en de Kornet van MONDRAGON naer 's *Hage* gevoerd en op de groote Zaal van het Hof ten toon gehangen werden: van s'Prinsens zijde, waren niet boven de tien mannen in dit gevecht gesneuveld; en de Prins terstond hierna in 's *Hage* komende, werd over dit eerste proefstuk zijner bekwaamheid in het open veld, met algemeene toejuichinge begroet: gelijk het nu vervolgens den *Spaanschen* in dit jaar miste, om *Schenkenschans* en *Steenwijk* te verrassen, en te beklimmen, zo mislukte het MAURITS ook, in Bloemmaand, *Venlo* te verrassen, bij welke gelegenheid de dappere Hopman MATTHYS HIELD het leven verloor: gelukkiger slaagde de Prins in Oogstmaand, toen hij het sterke *Rijnberk*, na een beleg van 18 dagen, bij verdrag innam: in de loopgraven voor die vesting werdt LODEWYK VAN NASSAU met eenen kogel in de dijk getroffen, ook vloog 'er toen een ander door 's Prinsens tent, niet zonder merklijk gevaar: vervolgens werd *Meurs* den 12 van Herfstmaand bij verdrag, en *Grol* den 27 daaraan mede bij verdrag, en *Breevoort* den 9 van Wijnmaand stormenderhand ingenomen door den Prinse; die vervolgens nog *Enschede*, *Ootmarsum* en *Oldenzeel* bemagtigde, en met de veroveringe van *Lingen* op den 12 van Slagtmaand den veldtocht besloot.

ANNEKEN
VAN DEN
HOVE le-
vende
onder de
aarde ge-
dolven,

In dit zelfde jaar was te *Brusfel* om de standvastige belijdenis van de Hervormde of Doopsgezinde Leere, levende in de aarde gedolven, ANNEKEN VAN DEN HOVE, Dienstmaagd te *Brusfel*, zonder kennisse van den Kardinaal Aarts-her-

hertog, die, zo men wil, gezegd hadt, dat *VILLAFB.*
 men haar, naar de Plakaten hadt te handelen: haar omkomen is te aanmerklijker, om dat, na haar, niemand gevonden wordt, die om den Godsdienst in de *Spaansche Nederlanden*, ter dood gebragt is: de Staaten der Vereenigde Gewesten, bedienden zich middelerwijl van dit voorval, om hunne afkeerigheid van de vredehandelingen, binneus lands en bij uitheemschen, te billijken.

In het volgend jaar 1598, werdt de vrede te *1598.*
Verrins, tuschen *Frankrijk* en *Spanje* op den *Vrede*
 2 van Bloemmaand getekend, waarbij *Calais* tuschen
 aan *Frankrijk* kwam, met andere Steden, en *Frankrijk*
 het Graaffchap *Charlois* aan *Spanje*, mits het en *Spanje*:
 van *Frankrijk* ten leen houdende. — Kort
 daarna kwamen de brieven in het licht, bij welken *FILIPS II.* de heerschappij over de *Nederlanden* aan zijne Dochter *IZABELLE KLARA EUGENIA* afstond, gevende daarna volmagt aan den Aarts-
 hertoge *ALBERTUS* haaren toekomstenden man, om de Regeering in haaren naam te aanvaarden; wiens plechtige huldiging dan ook in den naam zijner Gemaalinne, geschiedde in het Hof te *Brusfel*, op den 15 van Oogstmaand met veel uiterlijk bewijs van vreugde.

IX. AFDEEELING.

Beginnende in het jaar 1598., en eindigende met het sluiten van het twaalfjaarig bestand, in het jaar 1609.

IX. AFD. **I**N den voortijd van het jaar 1598, zondt Koning FILIPS vierduizend *Spanjaarden* te schepe naer de *Nederlanden*, die te *Calais* ontscheept, doch bij weinigen verwelkomt werden, dewijl uit hunne overkomste bleek, dat de Landzaten nog, gelijk onder de voorgaande Regeeringe, door *Spanjaarden* stonden bestierd te worden. — Van de zijde des Aartshertoge **ALBERTUS** deed men eenige aanbiedingen van vrede aan de Staaten van *Holland* enz. doch uit eenige onderschepte brieven des Konings zelven bleek genoeg, op hoe valsch eenen grond deeze onderhandeling steunde, ook maakte een nieuwe toeleg op het leven van Prinse **MAURITS**, door zekeren **PIETER PANNE** van *Tperen*, een Kuiper te *Leiden*, ondernomen, doch gemist, de Staaten hoe langer hoe afkeeriger van de handeling met de *Spaanschen*: **PANNE**, die voorgenomen hadt den Prins, met een vergiftigd driehoekig mes, van boven voorzien met drie weêrhaken, omtebrengen, werdt den 22 van Wiedemaand te *Leiden* onthalsd en gevierendeeld.

Spanje
doet den
Staat aan-
biedingen
van vrede.

PIETER
PANNE;
zijn aan-
slag op 't
leven van
MAURITS.

De Aartshertog **ALBERTUS** in den Herfst deezes

IX. AFD.

FILIPS
WILLEM
VAN NAS-
SAU her-
stelt zig in
't bezit
van *Oran.*

zes jaars eene reize naer *Spanje* doende, werd derwaart vergezeld door FILIPS WILLEM VAN NASSAU, die zich nu in het bezit van het Prinsdom ORANJE, door voorspraake van den Koning van *Spanje*, zocht te doen herstellen, hetwelk hem ook gelukte; terwijl zijn Broeder MAURITS door ALDEGONDE eenigen tijd te voeren, vergeefsch getracht hadt zich van hetzelfde meester te maaken. — Op den 13 van Herfstmaand dezes jaars overleedt, op het Escuriaal, Koning FILIPS II. aan eene uitteerende ziekte, bij welke zich veele verborgene zweeren gevoegd hadden, die vervolgens een' zo vuilen etter, stank en luizen verwekten, dat zijne oppassers geen kans zagen om hem te reinigen; hij was in het 72 jaar zijns ouderdoms getreden, en wordt om zijne bedaardheid, naartigheid, en doorzicht in staatszaken, en om zijne uitwendige Godsdienstigheid van veele hoog geroemd; doch de *Nederlanders* hebben zijne heerschzucht en onverzoenlijkheid genoeg ondervonden; ook was hij haatdragend, achterdochtig, loos en geveinsd: veele eenvoudigen hier te Lande, oordeelden zich nu eerst van den eed ontslagen, dien zij hem gezwooren hadden: zijn zoon FILIPS III. gehouden voor niet al te spoedig van begrip, volgde hem op.

Dood
van FI-
LIPS II.

Zijn aart.

Op den 9 van Herfstmaand van dit jaar was ook overleeden FLORIS VAN PALLANT, Graaf van *Kuilenburg*, die diep gewikkeld geweest was in de Nederlandsche beroerten; en den 15 van Wintermaand stierf te *Leiden*, FILIPS VAN MARNIX, Heer van *St. Allegonde*, daar hij eenige jaaren, aan eene nieuwe Overzettinge des Bijbels hadt gearbeid, en 'sdaags daarna te *Arnhem* de Kan-

Dood van
FLORIS
VAN PAL-
LANT.
VAN MAR-
NIX Heer
van *St.*
Aldegon-
de.

JK. AFD. selier ELBERT LEONINUS, die van Staatsche zijde, na den *Gendfchen* Vrede, in de gewigtigste handelingen gebruikt was.

Veroveringen door MAURITS.

In dit jaar hadt de Admirant van ARRAGON, voor de *Spaanschen*, *Rijnberk*, en *Deutichem* bemagtigd, en *Wesel*, *Rees*, en *Emmerik* bezet; Prins MAURITS slechts eene geringe magt te velde hebbende, hadt zich van de Kleefsche plaatzen, *Zevenaar*, *Heusen* en *Lobeth* verzekerd. — In het voorjaar was 'er een Potwalvisch te *Katwijk* gestrand, die van het manlijk geslacht en 52 Roë-voeten lang was. De Graaflijkheid eigende zich denzelven, en verkocht dien openlijk voor 126 guldens.

PIETER VAN DER DOES; zijne verrichtingen.

De zwakheid van 's Prinzen leger veroorzaakte in het volgend jaar 1599 weder, dat hij den vijand niet veel afbreuks konde toebrengen, en alleenlijk *Bommel*, welk de Admirant belegerd hadt, wist te bewaren, nevens den *Tielerwaard*: ook werdt *Deutichem* herwonnen door den Graave WILLEM VAN NASSAU. — Ter zee hadt de vloot onder den Admiraal Jonkheer PIETER VAN DER DOES, het Kasteel op groot *Kanarie*, het voornaamste der *Kanarische Eilanden*, den *Spanjaard* ontweldigd, en *Allagona* en *Gomera* verbrand, voornemens zijnde naer *Brasil* te stevenen; doch de Admiraal op het Eiland *St. Thomé* door ziekte aangetast en overleeden zijnde, zeilde men wel naer *Brasil*, doch behaalde 'er weinig buits, en de vloot kwam deerlijk verzwakt van volk, welk meest door ziekte gestorven was, met verlies van twee schepen, en dus zeer nadelig, weder in het Vaderland re rug.

Vijf Duinkerker Kapers werden in het najaar

ge-

genomen, en het volk daarvan met de galgege-
 straft; ook werden de galeiën van FREDRIK SPINO-
 LA, die de Zeeuwsche kusten zeer ontrustten, door
 zes oorlogschepen, voor *Vlisfigen* geheel redde-
 loos geschoten; welke voordeelen de andere ge-
 ledene rampen weder een weinig verzetten deden.

Veel gelukkiger was de veldtocht van het vol-
 gend jaar 1600: de Staaten, door *Franfchen*
 hulpe gesteund, bragten toen eene sterkere magt
 te velde. In Louwmaand hadt Graaf LODEWYK
 het versterkte *Wachtendonk* in het overkwartier
 van *Gelderland* bemagtigd. Nu vermeesterde
 MAURITS in het laatst van Lentemaand, binnen
 drie dagen, de sterkte *Crevecoeur*, en nam ver-
 volgens het huis te *Batenburg*, en de *St. An-
 dries-fchans* in. Toen stak hij over naer *Vlaan-
 deren*, daar hij *Filippine* en andere fchanfen in-
 genomen hebbende, het beleg voor *Nieuw-
 poort* floeg: hier kwam de Aartshertog ALBER-
 TUS, den tweeden van Wiedemaand, hem met
 een leger bestooken, na dat dees ERNST VAN
 NASSAU, in den morgen tegen hem afgezonden,
 een verlies van 800 mannen hadt toegebracht:
 doch MAURITS wist zijn leger zo net in orde te
 fchaaren, zijne maatregels en standplaats zo wèl
 te neemen, dat hij den Aartshertog, die met
 ongedekten aangezichte door de flagorden
 reed, ook zo lange vocht, als hij hoop hadt,
 en bij die gelegenheid met eene pick in het oor
 gekwetst werdt, des avonds ten 7 uuren nood-
 zaakte het slagveld te verlaten, met verlies van
 omtrent drieduizend verflagenen, en veele ge-
 vangen, onder welken de Admirant van AR-
 RAGON, een der aanzienlijksten was: van onzen
 kant waren 'er omtrent 1000 mannen gefneu-

*Wach-
 tendonk*,
 enz. be-
 magtigd.

Des
 Aartsher-
 togen AL-
 BERTUS
 nederlaag
 te *Nieuw-
 poort*.

IX. AFD. veld, behalven het verlies, welk ERNST VAN NASSAU in den morgenstond geleden hadt. —

OLDENBARNEVELD Zedert deezen slag wil men, dat OLDENBARNEVELD begon te duchten, dat de Prins naer de opperste magt, immers naer meerder gezach stondt, dan hij tot hier toe gehad hadt; doch, wat in hem deeze vrees verwekte, vindt men nergens duidelyk aangewezen. —

Groningen door Graaf WILLEM LODEWYK tot reden gebragt. In *Groningen* was over het opbrengen der achterstallen in de gemeene Lasten zeer grooten twist ontstaan, en de Stad, die hierin niet bukken wilde, werdt door Graave WILLEM LODEWYK met geweld tot reden gebragt, op last der algemeene Staaten, die 'er ook een Kasteel deden stichten, en door middel van het krijgsvolk, vier tonnen schats door dezelve deden opbrengen; waarna de Regeering, van vreedzamer of rekkelyker mannen voorzien en alles weder in rust gebragt werdt; wordende de belastingen aldaar zedert op denzelfden voet als in *Holland* gebragt.

1601. Rijnberck ingenomen. In het volgende jaar 1601 werdt de veldtogt geopend met het beleg van *Rijnberck*, dat Prins MAURITS na een beleg van ruim zes weeken, den 30 van Hooimaand bij verdrag innam; waarna hij, den 7 van Oogstmaand, zich ook van *Meurs* verzekerde: hij sloeg naderhand nog het beleg voor 's *Hertogenbosch*, doch moest het tot zijn leedweezen, nog voor het einde van Slagtmaand opbreken, dewyl eene schielijk opgekomen vorst, hem deed vreezen, dat *Holland* door den vijand te veel overlasts lijden mogt.

Aardbeving door Op den 2 van Louwmaand in het jaar 1602, was 'er des middags omtrent 12 uren, alomme door

door gansch *Holland* eene aardbeving gevoeld, IX AFD.
 die nogthans, geene schade deed. — Prins MAURITS nu te vergeefsch getracht hebbende, om geheel
Holland.
 het vijandlijk leger bij *Tienen* in eenen veldslag te wikkelen, sloeg den 18 van Hooimaand het Grave
bemagtigd.
 beleg voor de Stad *Grave* welke hem eerst op den 19 van Herfstmaand bij verdrag overgeleverd, en in welke hij plegtiglijk als Heer gehuldigd werd, waarna hij het leger de winterquartieren deed betrekken. Graaf LODEWYK VAN NASSAU was bij het naderen des winters in het *Luxemburgsche* gevallen, en hadt 'er eene gansche maand besteed aan plonderen en verbranden van eene menigte van dorpen — te water was in dit jaar den vijand merkelyk nadeel toegebracht. Van agt galeiën, die SPINOLA op FREDRIK
SPINOLA,
 nieuw uit *Spanje* herwaarts voerde, waren 'er twee door de *Engelschen* in *Portugal* vernield: zijne ver-
richtin-
gen en
dood.
 twee anderen werden bij *Grevelingen* overzeild, en aan spaanderen gestooten door de Staatsche oorlogschepen: één verging 'er voor *Calais*: twee anderen, zwaar beschadigd, raakten te *Nieuwpoort* binnen; de laatste, op welke SPINOLA was, bereikte, met groot gevaar, de haven van *Duinkerken*: in het volgend jaar sloeg dezelfde SPINOLA met agt galeiën tegen drie Staatsche oorlogschepen en twee galeiën, onder JOOST DE MOOR, den Vice-Admiraal van *Zee-land*, die ze de wijk deed neemen, met verlies van meer dan honderd dooden, onder welken SPINOLA zelf.

In het jaar 1603, hadt de algemeene verenigde O. I. Compagnie, die op den 20 van De O. I.
Comp.
 Grasmaand van het jaar 1602, haar octrooi van rust haar
tweede
vloot uit.
 de Staaten bekomen hadt, welker hoofdsom-

IX. AFD. me op 66 tonnen schats werdt berekend, en die toen voor het eerst eene vloot van veertien schepen onder den Admiraal WYBRAND VAN WARWYK in zee gebragt hadt, weder eene vloot van 13 schepen onder STEVEN VAN DER HAGEN uitgezonden; welke beide uitrustingen haar meer dan 22 tonnen schast gekost hebben. — Prins MAURITS de Stad 's *Hertogenbosch* wederom vruchtloos in dit jaar belegerd, maar eenige andere voordeelen op de *Spaanschen* behaald hebbende, deed nu in den Herfst eenen inval in *Kadzand*, alwaar hij eenige schansen bemagtigde, en zich voor *Sluis* nederfloeg, welk hem op den 20 van Oogstmaand van het jaar 1604, werdt overgegeven — aan den anderen kant ging *Oostende*, (welk nu al drie jaaren lang door ALBERTUS belegerd geweest, en aan elk der partijen wel 50,000 mannen, en den Staaten maandelijks honderdduizend guldens van verdadigen gekost hadt,) bij verdrag aan de *Spaanschen* over, op den 2 van Herfstmaand; doch toen bestondt die Stad alleen uit een ledig erf; aan den eenen kant beworpen met heuvelen en zandhopen, aan den anderen kant, uitgehoold tot hellende en kromme kuilen, en overblijfsels van werken, zo verward, en wan-schiklijk, dat men naauwlijks zien kon, welke tot beschadiging en welke tot verdadiging der Stad gediend hadden: de huizen der oude Stad alleen stonden nog overeinde: de inwoners begaven zich toen alle naer *Sluis*, en 'er verliep een geruimen tijd, eer eenigen zich te *Oostende* wilden nederzetten. — In dit jaar sloot ook Vrede tus-schen Koning JAKOB van *Engeland*, die de Koningin *Engelnd* en *Spanje*. ELISABETH in het voorgaand jaar was opgevolgd,

volgd, den vrede met *Spanje*; hetwelk de Staaten zo misnoegd tegen hem maakte, dat zij hem de vrije vaart op *Antwerpen* weigerden; doch in het vervolg hielden zij geraden hun misnoegen te ontveinzen.

De veldtogt van het jaar 1605, werdt geopend met eenen vruchtloozen toeg van Prins MAURITS, om *Antwerpen* te belegeren: gelijk ook zijn toeg op *Gelder* mislukte, en hij in dit jaar, door AMBROSIO SPINOLA verschalkt en tot eenen aftogt, hoewel in goede orde, genoodzaakt werdt, hebbende die Veldheer *Oldenfeel* en *Lingen* bemagtigd; als ook *Wachten-donk* en het Slot *Krakau* door BUCQUOI doen inneemen: ter zee hadt de Lt. Admiraal HAUTAIN, een smaldeel schepen, welke twaalfhonderd geöfende *Spaansche* Soldaten herwaart meende te voeren, onder de *Engelsche* kust aangetast, en meest alle vermeersterd, zo dat 'er wel de helft van 's vijands volk nevens hunnen Oversten gebleven was. In *Indiën* hadt de Maatschappij, na het veroveren van het kasteelte *Amboina* en *Tidor* zich van den Nagelhandel verzekerd, en verbonden aangegaan met de Koningen van *Tidor* en *Ternate* en den *Samorijn* op de Kust van *Malabaar*: haare voordeelen waren zo groot, dat men in dit jaar, weder eene vloot van elf schepen naer de *Indiën* zondt, over welke KORNELIS MAATELIEF DE JONGE, een der Bewindhebberen, het bevel voerde.

In het volgend jaar 1606, nam SPINOLA, *Lochem*, *Grol* en *Rijnberk* in, welke laatste Stad Prins MAURITS, schoon een genoegzaam leger bij zich hebbende, niet verkoos te ontzet-

IX. AFD.

Mislukte
aanlagen
van hem.
1605.AMBRO-
SIO SPINO-
LA; zijne
verrich-
tingen.HAU-
TAIN ver-
meersterd.
eenige
schepen.De O. I.
Comp.
verzekert
zig van
den Na-
gelhan-
del en
gaat ver-
bonden
aan.

1606.

A. SPI-
NOLA
veroverd
eenige
zct-
plaatsen.

IX. AFD. zetten; ook hadden de Staaten grooter verwach-
 Aanflag ting van het leger onder hem, in dit jaar opge-
 van HEN- vat: de aanslag van Prins HENRIK FREDRIK op
 DRIK FRE- *Venlo*, en een andere om eenige steden in *Vlaan-*
 DRIK op *deren* te overrompelen door middel van zwem-
Venlo. mers en schepen uit *Zeeland*, liep mede te
 leur. — Eveneens ging het met het beleg
 van *Grol*, welk MAURITS, in het volgende jaar,
 ondernam.

HEEMS- In het jaar 1607, werdt JAKOB VAN HEEMS-
 KERK; zij- KERK, die te vooren een zeer gevaarlijken togt
 ne over- naer *Nova Zembla* gedaan, en aldaar, nevens
 winning eenige anderen overwinterd hadt, als Admi-
 en dood. raal, met eene vloote van 26 ooglogschepen
 naer *Spanje* gezonden, en met deeze tastte hij
 in de Baai van *Gibraltar*, een-en-twintig
 Spaansche oorlogschepen onder den Admiraal
 D'AVILA aan; doch hem werdt bij de tweede
 laag door eenen kogel het linker been wegge-
 nomen, dat hij bestierf; in zijn uiterst de zij-
 nen vermanende om in 's vijands nederlaage den
 troost te zoeken over zijn verlies: dit geschied-
 de ook; men bevocht eene volslagen zege,
 grooten roem, doch weinig voordeels: het lijk
 des Admiraals werdt vervolgens op 's Lands kos-
 ten te *Amsterdam* in de Oude kerke begraven,
 alwaar ook eene deftige Grafstede ter zijner
 eere is opgericht.

Pater Van de zijde des Aartshertogen en met 's Ko-
 nings verlof was men ook ernstelijk met de Staa-
 ten, als met *vrije volken*, op welken men niets te
 eischen hadt, in onderhandelinge getreeden, over
 Pater vrede of bestand; waartoe zich Pater JAN NEYEN,
 JAN Overste der Minderbroederen, liet gebruiken;
 NEYEN; en men sloot toen ook wel haast eene wapen-
 schor-

schorsing met eenige bepalinge, voor agt maanden: gemelde Pater zocht toen ook den Heer Griffier CORNELIS AARSENS, wien hij vijftigduizend kroonen beloofde, uit naame van SPINOLA, tot het bevorderen van vrede of bestand, omrekoopen; hem tevens eens schriftelijk bescheid daarvan, en een diamant van geene kleene waarde voor zijne huisvrouw aanbiedende: de Griffier weigerde eenigen tijd de geschenken te aanvaarden, doch ten laatste nam hij den Diamant, en het handschrift, doch ontdekte zijn wedervaaren den Prins en den Advokaat, en vervolgens ook den Staaten, die het handschrift en den diamant stelden in handen van hunnen Thesaurier JORIS DE BIE, eenen man van beproefde trouwe; doch beiden, naderhand, met een verwijt wegens deezen handel, aan LODEWIJK VERREIKEN, die de bekrachtiging der wapenschorsinge van de Aartshertoginne overbragt, weder ter hand deden stellen.

Terwijl men nu ook de bekrachtiging uit *Spanje* verwachtte, poogden de ijveraars voor den oorlog en voor den vrede, de Prins namelijk en de Advokaat, aanhangers voor hun gevoelens te krijgen. MAURITS zocht *Friesland* en *Groningen* te bewegen, om, nevens *Zeeland*, tegen de handeling te stemmen. De Predikanten, die voor een groot gedeelte hem na de oogen zagen, predikten 'er openlijk tegen; en men hieldt hen, die van vrede spraken, verdacht van heimelijk verstand te houden met den vijand: de Regenten der meeste steden neigden echter tot vrede, waartoe de Advokaat hen konstiglijk; door redenen, hadt weten te belezen. De Prins, die dit dwarsboomien niet dulden

IX. AFD.

zijne ver-
richtin-
gen.Ver-
deeldheid
over den
vrede.

IX. AFD. den kon, gaf somwijlen niet duisterlijk te kennen, dat hij zijne trouw verdacht hieldt. OLDENBARNEVELD, schoon doorgaans eerbiediglijk van den Prinse spreekende, gaf daarentegen zijne bekommering somtijds te kennen, als of zijne Doorluchtigheid te veel gezags zocht in den Staat, en daarom voor den oorlog ijverde: —
 Onge-
 noegen
 van MAU-
 RITS te-
 gen OL-
 DENBAR-
 NEVELD. deeze bron van oneenigheid kon nooit zo volkomen gestopt worden, of zij welde, van tijd tot tijd, wederom op: maar, of zij immer zo hoog gereezen zij, dat de Prins, gelijk sommigen verhaalen, den Advokaat eens, openlijk, hebbé heeten liegen, te gelijk de hand oplegende, om hem te slaan, zou men niet durven verzekeren.

De
 Beem-
 ster droog
 gemaakt.

De hoop op eenen aanstaanden vrede, of de natuurlijke nijverheid der *Hollanderen*, die hun niet toeliet, hunnen aanwasfenden rijkdom te bezitten, zonder gebruik daarvan te maken, hadt eenige bijzondere perfoonen aangezet, om verlof te verwerven van de Staaten, tot het droogmaken van de *Beemster*: een meir, welk zeven uren in het rond groot, en zes voeten diep was; welk werk in het volgend jaar begonnen, doch eerst in het jaar 1612, voltooid werdt, en zedert zeer veel toegebragt heeft tot den aanwas van *Purmerende*.

1608.

In het begin van Sprokkelmaand van het jaar 1608, kwamen de *Spaansche* Gezanten, die over den vrede handelen zouden, en aan het hoofd van welken den Veldheer A. SPINOLA zelf was, in *Holland*; daar zij een half uur van 's *Hage*, door Prinse MAURITS, verzeld van eenen ongelooflijken stoet, te gemoete gereden werden: in de onderhandelingen met

hij

hun werdte terstond de vrijheid der *Nederlanden* IX. AFD.
 erkend; doch over de vaart op *Indiën* van wel-
 ke de *Spaanschen* den afstand begeerden, werdte
 hevig getwist: over het stuk van den Gods-
 dienst voorzag men geen minder hevigen twist,
 waarom dit tot op het laatst verschoven werdte:
 over den wederzijdschen Koophandel was ook
 groot verschil, en de onzen weigerden de vaart
 op *Antwerpen* weder vrij te stellen, gelijk de
Spaanschen vorderden: — onder dit haperen Wapens-
 der handelinge werdte echter de wapenschorsing schorsing
 verlengd tot het einde des jaars. — maar, verlengd.
 dewijl men bleef dringen op den afstand van de
 vaart op *Indiën*, en voor de *Roomschen* vrijheid
 van Godsdienst oefeninge eischte van de *Spaansche*
 zijde, braken de *Staatschen* de handeling van
 den vrede af; doch toen begonnen de *Fransche*
 en *Engelsche* Gezanten te raden, tot het aan-
 gaan van een veeljaarig bestand. JEANNIN, de
Fransche Gezant, (wiens Koning bedoelde, JEANNIN;
 door geschenken, Prins MAURITS, Graaf WIL- zijn toe-
 LEM, den Advokaat en anderen te winnen, om leg om
 met hunne hulpe, meester van den vereenigden door ge-
 Staat te worden,) deed, omtrent deezen tijd schenken
 aan BARNEVELD een geschenk, welk de Advokaat, MAURITS,
 op omtrent 20,000 guldens begrootte, doch OLDEN-
 welk hij verklaard heeft, onvangen te hebben, BARNE-
 in erkentnisse van diensten, den Koning in winn. VELD,
 vroegeren tijd beweezen, en ingevolge eener enz. te
 belofte, hem reeds in het jaar 1598 ge- winn. BARNE-
 daan, en dat hij nimmer, met iemand, over VELD be-
 de opdragt der heerschappije aan den Ko- komt
 ning van *Frankrijk*, in onderhandelinge ge- een ge-
 weest was. van schenk
Frankrijk;

De Staaten beslooten ook eenpariglijk, op

Zee:

IX. AFD. *Zeeland* na, om de voorflagen van beftand te hooren, mits hunne vrijheid, bij hetzelve, niet onder voorwaarden of voor zekeren tijd, maar eenvoudig en voor altoos bevestigd werdt: de Prins, die in het bijzonder zeer veel bij het beftand benadeeld zoude worden, doch zijn bijzonder belang nooit als eene reden van klagte inbragt, ijverde zeer tegen deeze voorgelagene handeling, en fchreef eenen brief aan de *Hollandfche* fteden tegen dezelve, waarin hij voorftelde, dat de Landen, geen' verzekeren vrede hebbende, met de lasten des krijgs bezwaard zouden blijven; dat de neering verlopen zoude, vooral zulke, die aan den oorlog vast ware, en die wel een derde deel der Ingezetenen voedde, waaruit dan terftond na, of misfchien nog voor het uitgaan van het beftand, niet dan een fchandelijk verdrag met den vijand, en eene flaaffche onderwerping aan zijne heerschappije te wachten ftonden, en dat hij in het geven van zijnen raad, alleen op het welzijn van den Staat zage, enz. — In *Frankrijk* hadt iemand, uit 's Prinfs naam derwaarts gezonden, onvoorzigtiglijk genoeg verspreid, dat de meeste fteden van *Holland* en *Zeeland* het met den Prinfe ééns waren, die liever zoude willen fterven, dan in het voorgelagen beftand bewilligen; dat de andere Gewesten de wet van deezen wel zouden moeten ontvangen; dat OLDENBARNEVELD zijne misflagen begon te zien en MAURITS gunst te zoeken; dat hij en de beide AARSSENS den Staat verraden hadden, en dat de Advokaat en de Griffier groot gevaar liepen van hun leven, of ten minfte hunne ampten te verliezen.

MAURITS
ijvert te-
gen het
beftand
met
Spanje.

De

De fransche Gezant deed vervolgens eene IX AVD.
 deftige en dreigende rede ter Staatsvergaderinge
 om de handeling wegens een bestand aantera-
 den en te doen doorzetten; ook leverde hij een *De
Franschen
zijn 'er
voor.*
 geschrift in; waarbij de redenen van Prins
 MAURITS in zijnen brief aan de steden, omstan-
 diglijk beantwoord werden: hierop drong MAU-
 RITS zijn voorig schrijven, in een tweeden brief
 nog nader aan; staande omstandig stil; op het
 groot gevaar van verdeeldheid, en omkoopingen
 door den vijand, dewijl 'er geene magt of gezag
 in het land was, om 'er tegen te voorzien: ook
 deed hij eerlange eene reis door de Hollandfche
 steden, waarbij hij zich veele moeite gaf, om
 de Regenten te overtuigen, dat men geen be-
 stand maaken mogt, dan; waarbij 's Lands
 vrijheid in klare bewoordingen en voor altoos
 bevestigd wierdt:

MAURITS
doet een
reis door
Holland.

's Prinsen brieven en verscheidene schriften van Schimp-
 minder gewigts, verwekten eene bijstere gis- schriften
 ting in de gemoederen: men sprak in dezel- tegen OL-
 ven lasterlijk en hoonende van den Advokaat, DENBAR-
 en de beide AARSENS; en in zekere drie brie- NEVELD.
 ven, die ter Staatsvergaderinge gebragt en ge-
 lezen werden; maalden men het bestand af;
 als eene listige uitvinding van den vijand, en
 van den Advokaat, als zich bedienende van flink-
 sche middelen, om het doortedrijven, waarom
 hij zelfs geoordeeld werdt een schandelijken
 dood verdiend te hebben; al hetwelk met groo-
 te verontwaardiging van elk gehoord werdt: Prins
 MAURITS zelf verklaarde dat de opsteller deezer
 brieven, moest opgezocht en vastgezet wor-
 den. — De Advokaat lag straks daarna zijne
 bediening neder; doch de Staaten deden hem
 R door

Hij legt
zijn amt
neder;

IX. AFD. door eenige gemagtigden weder overhaalen, om
 doch zijn amt te hervatten, gelijk tot elks genoeg
 neemt geschiedde, zonder dat zulken, die hem tegen
 het we- waren, zich openlijk verklaren durfden.

der aan. De meeste leden van *Holland* stemden toen ook
 Zeeland voor het bestand; en vier andere gewesten
 blijft te- voegden zich bij hen, doch *Zeeland* alleen stel-
 gen het de 'er zich vinnig tegen: — maar nadat de
 bestand. *Engelsche* en *Fransche* Gezanten hun vertoond

Wan- wierpen, geraakten de gemagtigden van *Zeeland*
 kelt. aan het wankelen, en de Prins zelf werd door
 JEANNIN, die BARNEVELD ook met hem wist te
 verzoenen, in zeker gesprek, mede overge-
 haald tot verandering van gedachten nopens het
 Bestand; te meer na dat OLDENBARNEVELD den
 Prinse hadt toegestaan, dat men, gedurende
 het Bestand, dertigduizend mannen behoorde
 te onderhouden, hetwelk niet weinig hielp,
 om hem minder afkeerig te maaken van hetzel-
 ve; gelijk hij dan ook voor het einde van Slagt-
 maand, geheellijk omgekeerd was.

Delft en Delft en *Amsterdam*, welk zich het laatst
 Amster- van allen liet overhaalen, stemden nu ook voor
 dam stem- het Bestand; en *Zeeland* zondt, nog vóór Kers-
 men 'er tijd, Gemagtigden naer 's *Haage*, met last, om
 in. zich te voegen bij de meerderheid, en dit was

'T wordt van dat gevolg, dat het twaalfjaarig Bestand;
 getekend. op den 9 van Grasmaand 1609, te *Bergen op*
 1609. *Zoom* getekend werd, en op den 21 daaraan in
 's *Haage* plechtiglijk afgekondigd; hebbende de
 Koningen van *Frankrijk* en *Engeland* zich, als
 borgen voor de onderhoudinge van hetzelfde ver-
 klaard. — Om Prins MAURITS schadeloos te
 stel-

stellen, werden hem alle zijne wedden, tagtig- IX. AFD.
duizend guldens in het jaar belopende, door de
Staatē toegestaan, en daarenboven nog eene MAURITS
gelijke som, in de plaats van brandschattingen schade-
en verbeurdverklaringen; nog beloofde men loos ge-
hem jaarlijksch, als hij kwam te trouwen, steld.
25,000 guldens; en deeze werden hem, op
aandring van den *Franschen* Gezant, van nu af
aan, toegelegd: de wedde van Graaf HENRIK
FREDRIK werd tot op 30,000 guldens verhoogd;
en die van Graaf WILLEM LODEWYK beliep nu
omtrent 50,000 guldens in het jaar.

Hier bleef het niet bij, men zocht Prins MAU- Men
RITS ook eenig meerder gezags in de Regeerin- zoekt hem
ge optedragen; en, dus ook eenige verandering meer ge-
in den tegenwoordigen vorm derzelve te maaken, zachs
die zedert eenige jaaren, eene andere gedaante optedraa-
had aangenomen, dan zij, in den aanvang des gen.
oorlogs, plagt te hebben. — De Vergade-
ring der algemeene Staatē was nu tot een
hoogen trap van aanzienlijkheid gescreegen; wor-
dende haaren luister niet weinig vermeerderd
door het geduurig ontvangen en hooren der
Gezanten van magtige Vorsten, ter gelegenheid
der gewigtige handelingē over het Bestand. OL-
DENBARNEVELD, schoon in naam alleenlijk een
dienaar der Staatē van *Holland*, deelde in dit
gezag, als gewoonlijk Afgevaardigde in de
Vergaderingē van de algemeene Staatē, daar
hij de stem van *Holland* zeer wel wist te doen
gelden; en het groot gezag, welk hij zich,
door zijne langduurige diensten bij de Staatē
van *Holland* zijne Meesters verkreegen hadt,
was oorzaak dat hij de stemmen, gemeenlijk kon
leiden naer zijnen zin; en dewijl de meeste

IX. AFD. Gewesten zich naer *Holland* voegden, zo is ligtlijk hieruit af te neemen, hoe veel de Advokaat vermogt, in de Vergaderinge der algemeene Staaten: in *Zeeland* alleen hadt Prins MAURITS het meeste vermogen, en het was door middel van dit Gewest, dat hij het besluit tot vrede of bestand, welk OLDENBARNEVELD dreef, lange wist tegen te houden.

Voor- Bij deezen vorm der Regeeringe nu, ont-
slag tot brak het, in geval van verschil tusſchen de bij-
het op- zondere Gewesten of ſteden van elk Gewest,
richten van een' aan een vastgeſteld middel ter beſliſſinge: men
Raad van floeg daartoe dan voor, om eenen Raad van
Staate. Staate opgericht, en Prins MAURITS aan het
hoofd van denzelven te ſtellen; ten einde door
dien Raad alzulke geſchillen te doen beſliſſen;
de langwijligheid der Raadsplegingen bij de al-
gemeene Staaten te doen ophouden, en zaaken,
die ſpoed eischten, des te ſchielijker te kunnen
afdoen.

Frank- *Frankrijk* zelf deed door zijnen Gezant tot
rijk on- de oprichting van zulk eenen Raad voorzichte-
derſteunt lijk arbeiden; doch JEANNIN wist wel dat de
denzel- Advokaat hiertoe niet ligtlijk bewilligen zou-
ven. de: de Raadsheer FRANKEN, die door UITEN-
BOGAARD wel eens meer op logens betrapt is,
hadt wel aan deezen verhaald, dat de Advokaat
vóór het fluiten van het bestand, hem gezegd
hadt, dat men, altoorens, met den Prinſe be-
hoorde te handelen op gelijke voorwaarden,
als met zijnen Heer Vader geſchied ware; doch
het is hier uit niet zeker, dat dit ooit des Ad-
vokaats wezenlijk gevoelen geweest zij; om
dat FRANKEN, die noch de vriend van BARNE-
VELD, noch die van UITENBOGAARD was, zulk
iets

Iets wel kan voorgegeven hebben, om de anderen te doen weeten, wat hijzelf gaarne gezien zoude hebben; of om de toenmalige breuke en verwijdering, die 'er tusfchen MAURITS en BARNEVELD was, opentehouden, of nog verder te verwijden: de Advokaat begreep ligtlijk dat zijn gezach merkelyk verminderen zoude, zo dra de Prins aan het hoofd van eenen Raad van Regeering gesteld ware: ook vreesde hij voor de nadeelige gevolgen van zulk eene uitspraak: als men den Prinse wilde opdragen: en zij, wier belang het was dat de zaaken in den tegenwoordigen stand bleven, bragten, zegt DE GROOT, ligtlijk te wege, dat de onderhandelingen over het hervormen der Regeeringe, eerst tot na het sluiten van het bestand, en toen, tot na het einde des jaars verschooven werden, waarna zij allengskens in het vergeetboek raakten.

IX. AFD.

Heeft
echter
geenen
voord-
gang.

De Staaten besloten nu eerlange een gedeelte van het krijgsvolk afte-danken, en deden alle vendelen tot op zeventig mannen verminderen, zonder eenig vendel geheel afte-danken; hetwelk den Bevelhebberen groot genoeg gaf: na deeze vermindering beliep het getal der troepen, volgens de monsterrollen, nog omtrent 30,000 knechten, en 3000 paarden, die, naar gewoonte, tegen agt en twee derde maanden in het jaar betaald werden. — Op den zeventenden van Hooimaand kwam de bekrachtiging uit *Spanje* in volkomene orde; bevestigende de Koning het bestand, in alle deelen, zo verre het hem betrof, beloovende het van zijnen kant te zullen houden; dus kreeg het werk van het twaalfjaarig bestand zijn vollen beslag: de

De Staa-
ten be-
sluiten
krijgs-
volk afte-
danken.

Spanje
bevestigt
het be-
stand.

IX. AFD. Vereenigde *Nederlanders* zagen zich gebragt , tot eene ruste , die de meesten nog niet gekend hadden , en tot welke veelen zich bezwaarlijk gewennen konden. Uitheemsche Volken verwonderden zich , en het scheen hun ongelooflijk , dat men den magtigsten Koning , den Koning van *Spanje* had kunnen afdringen eene erkenenis der vrijheid van de Vereenigde Gewesten en een groot deel des handels op de *Indiën*: hiernaar werden de kragten vanden vrijen Staat , en de wijsheid van deszelfs Regeeringe gewaardeerd ; en , zedert , hebben veele Vorsten en Staaten , naer het Bondgenootschap der Vereenigde Gewesten beginnen te staan.

X. AFDEELING.

*Beginnende na het sluiten van het twaalf-
jaurig bestand, in het jaar 1609, en
eindigende met den dood van MAURITS,
Prinse van Oranje, in het jaar 1625.*

Na het sluiten van het bestand merkten de Vereenigde Gewesten zich volkomenlijk aan, als een' vrijen en onafhanklijken Staat, en begonnen zich ook, in allen opzichte, als zodanig te gedragen, alomme Gezanten afzendende met den titel van *Ambassadeur*, en geduuriglijk Gezantschappen van vreemde Vorsten en Staaten ontvangende; gelijk zij nog in den Zomer van het jaar 1609, een verbond van vriendschap en koophandel met MULEY ZAIDEN, Koning van *Marokko*, slooten.

JAKOBUS ARMINIUS en FRANCISCUS GOMARUS, beide Profesoren in de Godgeleerdheid te *Leiden*, van elkanderen over de Godlijken besluiten verschillende, zo wel als over de belijdenis en den Catechismus, hadden zo verregaande beschuldigingen tegen elkanderen uitgeworpen, datze reeds in Wintermaand van het jaar 1608, deswege voor den Hoogen Raad gehoord en door denzelven tot stilte en onderlingen vrede gelast waren, en om afte wachten dat de geschillen in eene *Nationaale* of anders *Provinciaale Synode* vereffend wierden; doch men zweeg echter niet, en beider gevoelens dron-

X. AFD VORSTIUS wordt Professor. gen meer en meer door: de Predikanten waren meest voor dat van GOMARUS, die een volstrekt besluit van God vastfelde, om eenigen te behouden uit het gevallen menschedom, en de overigen in hunne ellende te laten liggen; doch de meeste Wethouders hielden het met ARMINIUS, wiens Leer gemaklijker te bevatten scheen. — Na het overlijden van deezen, in het jaar 1609, beriep men in zijne plaats, CONRADUS VORSTIUS die bij veelen gehouden werdt, nog veel meer van de Leere der Hervormden te verschillen, dan ARMINIUS.

Beroerte te Alkmaar. Te Leeuwarden. Te *Alkmaar* ontstond, wegens het schorsen van Ds. VENATOR, die den *Catechismus* en de Belijdenis geweigerd hadt te ondertekenen, eene beroerte, welke eene buitengewoone verandering der Regeeringe aldaar te wege bragt: te *Leeuwarden* werden op *Nieuwjaarsdag* van het jaar 1610, de glazen van het Raadhuis, door eenigen van het graauw uitgeslagen, en de Regenten naer buiten gedreeven, waarna de Gilden eene nieuwe Regeering aanstelden. Iet diergelijks werdt, onder veele opschuddingen, ook in dit jaar te *Utrecht* uitgewerkt, door DIRK KANTER en zijnen aanhang, die echter naderhand weder het onderspit delven, en als ballingen de Stad verlaten moesten, alwaar toen eene *Remonstrantschgezinde* Regeering plaats gekreegen hadt: de befaamde *Remonstrantie*, naar welke die van ARMINIUS gevoelen den naam van *Remonstranten* kreegen, werdt omtrent deezen tijd, ook aan de Staaten van *Holland* ingeleverd, die daarop de Classen anschreeven, om, tot naderen last, niemand iets, boven de vijf punten, in die *Remonstrantie* vervat, afte-

vor-

verderen; waar naer zominigen, met name, de X. AFD.
 Clasfis van *Leiden*, verklaarden zich niet te kun-
 nen voegen.

In de Lente van het jaar 1611, werdt de 1611.
Haagsche Conferentie tuschen zes Predikanten *Hang-*
 van elke zijde gehouden: doch de Staaten schreef- *sche Con-*
 ven geene van beiden de overwinning toe, *ferentie.*
 maar vermaanden hen tot onderlingen vrede en
 broederlijke eendragt, hetwelk van wederzijde,
 zonder tegenspraake, aangenomen werdt. — MAURITS
 De zaaken van *Gulik* en *Kleeve*, waarin de Staa- *bemag-*
 ten gemengd waren, bragten te wege dat Prins *tigt*
 MAURITS in dit jaar met een leger van 14000 *Gulik.*
 knegten en 3000 ruiters, de Stad *Gulik* bele-
 gerde, en bij verdrag innam, waarna zij den
 Vorst van *Brandenburg* en *Nieuwburg* in handen *Uitvin-*
 gesteld werdt. — Omtrent deezen tijd, of liever *ding der*
 al in of voor het jaar 1608, vondt ZACHARIAS JAN- *verreki-*
 SEN, een Glaslijper en Brillenmaker te *Middel-*
burg, de Verrekijkers uit, die zedert door anderen *kers.*
 merkelyk verbeterd en zeer gemeen geworden zijn.

In het kerklyke werdt VORSTIUS thans in zijn *VORS-*
 ampt, met behoudenise zijner wedde, ge- *TIUS*
 schorst, eer hij het nog geoeffend hadt. GOMA- *wordt*
 RUS hadt te vooren reeds zijnen dienst opge- *in zijn*
 zegd, en deeze Landen verlaten. JOANNES PO- *ampt ge-*
 LYANDER, een *Contraremonstrant*, en SIMON *schorst.*
 EPISCOPIUS, een *Remonstrantsgezind* Loeraar, *POLYAN-*
 werden toen in hunne plaatsen tot Profesforen *DER EN*
 aangesteld. KORNELIS GESELIUS, dien de *EPISCO-*
Rotter- *PIUS wor-*
damsche Regeering van zijnen dienst hadt afge- *den Pro-*
 zet, om dat hij te hevig, naer haar oordeel, *fesforen.*
 tegen de *Remonstranten* van den predikstoel *GESELIUS*
 uitvoer, werdt, toen hij naderhand afzonderlijke *wordt te*
 Vergaderingen hieldt, die hij de *Rotter-*
Kruiskerken *dams de*
stad ont-
zegd.

X. AFD. noemde, de Stad ontzegd, en op zijne weigering van vertrek, door den Schout met zijne dienaaren, des morgens voor zesfen ter poorte uitgeleid: naderhand beriep men hem te *Edam*.

1613.
Delfsche
confe-
rentie.

Besluit
van Hol-
land op
het stuk
van den
Gods-
dienst.

1614.

In het begin van het jaar 1613, werdt op den voorflag van Graave WILLEM, Stadhoudcr van *Friesland*, die den *Remonstranten* ongenegen was, de *Conferentie* te *Delft* tusfchen drie Predikanten van beide zijde gehouden; doch deeze werkte ook niet uit, dewijl men de vijf punten der *Remonstranten* niet verdraagelijk wilde verklaaren bij de tegenzijde: de meeste leden van *Holland* meenden derhalven dat de rust niet beter konde bevorderd worden, dan door het opvolgen van dit volgend merkwaardig besluit, welk zij tot herftel van den Kerkevrede, in Louwmaand van het jaar 1614, genomen hadden; te weeten: zij belastten, dat men, in het uitleggen der H. Schrift zorgen zoude, den lieden intefcherpen, dat het begin, midden, en einde van 's menschen zaligheid, met naame ook het Geloof, niet aan 's menschen natuurlijke kragten, of werken, maar aan Gods genade in CHRISTUS alleen moest toegeschreeven worden; dat God geene menschen ter verdoemenisfe gefchapen hadt, noch noodzaakte tot de zonde; noch noodigde tot de zaligheid, terwijl hij befloten hadt, hun die niet te geven; dat zij niet verftonden, de gefchillen over de *Prædestinatie*, op den predikstoel of anders onder het gemeen te brengen, noch dat men iemand dringen zoude hooger te leeren, dan dat god van eeuwigheid de zulken tot zaligheid verkooren hadt, die, door zijne Genade, in CHRISTUS geloven, en daarin volharden zouden,

en

en daarentegen ter verdoemenisfe verwerpen, X. AFD.
 zulken die niet geloofden en in hun ongeloof
 bleeven voortgaan, alzo de Staaten deeze Leer
 voor genoegzaam ter Zaligheid en tot de Chris-
 telijke slichting bekwaam hielden: eindelijk
 bevolen zij den Kerkendienaren, zich in alle
 andere punten der Leere te houden aan GODS
Woord, en aan het geene doorgaans bij de her-
 vormde Kerken aangenomen, en in dezelve
 geleerd was, en zich voorts in liefde, eenig-
 heid en goede slichtinge, te gedragen, naer
 het geen bij de voorgaande Staatsbesluiten was
 goedgevonden: — dit besluit werdt van de Hetzel-
Remonstranten gaarne ontvangen; en veele ve ver-
Con- wekt on-
traremonstranten namen aan te mijden, het genoe-
 geene de Staaten afkeurden; doch eenige von-
 den hierin zwarigheid, oordeelende dat men
 hun dus verbood de waarheid te prediken: te
Rotterdam werdt zeker Makelaar, om het zeg-
 gen, dat hij liever van een varken, dan van
 een der Predikanten wilde getrouwd worden,
 van zijn burgerrecht voor een jaar, en van zijn
 makelaarschap voor altoos ontzet: een drukker
 van *Schiedam* deed kort daarna deeze twee re-
 gels te *Enkhuizen* in de loterije leggen:

*Zeg my, Trekker frisch ter cere van Oranje:
 Wat onderscheid daar is tuschen Rotterdams
 Inquisitie en Spanje.*

Doch de Gecommitteerde Raaden van *Hol-*
land verklaarden zijne loten verbeurd, en ver-
 weezen hem, voor veertien dagen, te water en
 te brood, welk vonnis slappelijk werdt uitge-
 voerd: ondertuschen was uit het rijm des druk-
 kers

X. AFD. kers te speuren, over welke zijde zommigen
dens Prins thans reeds hielden te hellen: men
Nades- hoorde ook, ten deezen tijde, wederom na-
lige ge- delige geruchten van den Advokaat, als of hij
ruchten ruchten van den Advokaat, als of hij
tegen OL- voorhadt, het Land aan *Spanje* te brengen;
DENBAR- en hierom verandering zocht in den Godsdienst;
NEVELD. zelfs zeiden eenigen, dat hij en Uitenbogaard
loontrekkers van *Spanje* waren, en Spaansch
geld uitdeelden, ten nadeele van het Vaderland:
AARSSENS ook hadt FRANÇOIS AARSSENS, voor deezen Ge-
VOOI- zant der Staaten in *Frankrijk*, uit misnoegen
spelt den op den Advokaat, dien hij hieldt bewerkt te
ramp van hebben, dat men hem van dit Gezantschap ont-
BARNE- zet hadt, zich omtrent deezen tijd, zo men
VELD. wil, laten ontvallen, „ dat zommiger gezag
„ zo niet gevestigd was, of het kon wel ter
„ neder geworpen worden;” woorden, die
naderhand bleeken voorboden te zijn geweest
van den ramp, die den Advokaat beschooren
was.

De Hoc- In dit jaar werdt ook op den 23 van Oogst-
ge School maand de Hooge School te *Groningen*, die nu
te Fran- na die van *Leiden* en *Francker* de derde was
ker inge- hier te Lande, plegtiglijk ingewijd; dezelve
wijd. was door de Staaten van dat gewest, op ster-
aanraden van den Stadhouder, Graaf WILLEM
LODEWYK, opgericht. Te *Amsterdam*, daar
de *Contraremonstranten* een' sterken steun aan
de Regeeringe hadden, gelukte het hun in het
1615. jaar 1615, den Walschen Predikant SIMON GOU-
LART, die de algemeene Genade gepredikt
hadt, in zijnen dienst te doen schorsen: in som-
mige steden begon men zich ook tot afzondering
van de *Remonstranten* te schikken. Te *Leeu-*
Bewe- warden, daar weder merkelijke beweging ont-
ging te staan

staan en wederom verandering in de Regeeringe X. AFD.
 bewerkt was, maakte men een onderscheid tus-
 schen *Geneefsche*, *Politieke* of Gemagtigde Leeuwarden.
Geuzen.

Het gewigtigst, welk in het volgend jaar 1616.
 1616, door de Vereenigde Staaten uitgevoerd Vlissingen . enz.
 werdt, was het lossen van *Vlissingen*, *Ramme-* van pand-
kens en *Brielle*, eertijds in verzekeringe gege- schap ont-
 ven aan Koninginne ELISABETH en tot hiertoe last.
 met *Engelsch* krijgsvolk bezet: men gaf den
 Advokaat OLDENBARNEVELD, in het gemeen, de
 eer van het gelukkig voltrekken eener hande-
 ling, die de Vereenigde Gewesten onthief
 van het eenig overblijfsel hunner voorige af-
 hankelijkheid van vreemde Mogendheden, en
 den *Engelschen* ook den schijn benam, waar-
 op zij zich, buitens Lands, eenig gezag over
 deezen Staat plagten toeteschrijven.

Op den 18 van Lentemaand van dit jaar na-
 men de Staaten van *Holland* wederom een be- De Staat-
 sluit, om den vrede te handhaven in de Kerke, ten be-
 en alle scheuring en verdeeldheid voorteko- sluiten
 men; en op dat *Amsterdam* zich mede bij dit tot het
 besluit der meerderheid voegen mogte, zondt handha-
 men derwaart eene aanzienlijke bezending, aan ven
 het hoofd van welke Jonkheer ADRIAAN VAN van den
 MATHENESSE, Heer van *Riviere*, was, en on- vrede in
 der welke HUGO DE GROOT, Raad en Pensiona- de Kerke,
 ris van *Rotterdam*, als Spreker, eene deftige
 en uitvoerige aanspraak deed aan de Vroedschap
 tot verdediging van de *Resolutien* der Staaten:
 doch hier mede werdt niets uitgevoerd; blij-
 vende die Stad dringen op het houden eener Amster-
 wettige *Synode*, en datze niet zou kunnen ge- dan
dringt
doo- aan op

X. AFD. doogen dat eenige *Contraremonstrantsche* Predikanten, geschorst of afgezet zouden worden, om dat zij met de *Remonstranten* geene Kerkelijke eenigheid konden houden; doch de meerderheid der Staaten bleef bij de voorgaande *Resolutien*: — deeze strijdige besluiten gaven ondertusfchen geen gering voedsel aan de tweedragt: in sommige steden werden de *Contraremonstrantsche* Predikanten, dië zwarigheid maakten, om in ééne Classis met de *Remonstranten* te komen, ontzet van hunnen dienst en belet te prediken; daarentegen kreeg de Dros-aart HOOFT van Gecommitteerde Raaden aanschrijving, om de *Contraremonstranten* in zija Baljuwschap van het *Gooilaand*, om vredes wil, te gemoet te komen, in het beroep van eenen Predikant te *Huizen*: in tegendeel stelden Baljuw en Mannen van *Schieland* twee scherpe keuren tegen de afgezondene Vergaderingen der *Contraremonstranten* te *Zevenhuizen* en elders.

1617. In het volgende jaar 1617, besloten deeze Scheu- ring tus- schen de *Remonstranten* en *Contraremonstranten* te *Amsterdam* en in *'s Hage*. laatste echter te *Amsterdam* en in *'s Hage* zich nader te verbinden en geene Kerkelijke eenigheid meer met de *Remonstranten* te onderhouden: ook sloeg Prins MAURITS den Staaten in Lentemaand voor, dat men hun moest toelaaten vrijelijk te prediken, en de verlaaten Leeraars, bij verdrag, weder moest aannemen, of anderen in derzelver plaatze beroepen: — de *Remonstranten* die te *Amsterdam* zich nu openlijk van de Kerk hadden afgezonderd, lieten voor zich prediken in een' Spijker of groot pakhuys, op Dwarsboomsloot, gehuurd van HERMAN RENDORP, doch hier werdt hunne Vergadering op den 12 van Sprokkelmaand door het

het graauw gestoord, en alles wat los was vernield: zedert werden ook de huizen van REM en JAN EGBERTSZOONEN BISSCHOP geplunderd; zonder dat 'er schaêverhaal van te bekomen was, en weinige of geene straffe over de plundersaars geoeffend werdt: in 's Hage verwekte de twist De Contrarémonstranten, nu gestijfd door Prins MAURITS, zich in 's Hage van de Kloosterkerke meester maakten, op den 9 van Hobimaand: — op andere plaatsen gebruikte men nog geweldiger middelen om zijne oogmerken te bereiken, en sommige schippers stelden in hunne vlaggen 's Prinses Wapen, met dit bijchrift:

*Liever met Oranje te leggen in het veld,
Dan langer met de Arminianen te zijn gekweld.*

Ook zag men in openbaren druk, eene lijst der steden en sterkten, die het hielden tegen de *Arminianen*: sterk, meent men, de *Contrarémonstranten* aangemoedigd te zijn tot diergelijke ondernemingen, door eenen brief des Konings van Groot-Brittannie, in de Lente deezes jaars in het licht gekomen, en zeer veel verschillende van dien, welken hij te vooren aan de Staaten geschreeven hadt, also hij niet meer riedt, de geschillen verdraagelijk te verklaaren, maar dezelve te beslissen, door eene *Nationale Synode*.

Deeze scheuring in de Kerk gaf ook aanleiding tot eene ongewoone verandering in de Regeeringe, om welke te bewerken de *Contrarémonstranten* in het eerst hunne kragten be-
Onge-woone verandering in de regeeringe.
proef-

X. AFD.
De

proefden in de kleine steden, die geene stem in Staat hadden; van zins, naar het schijnt, om tot de stemmende steden van *Holland* naderhand overtegaan: de Advokaat en verscheidene Leden der Vergaderinge bespeurden welhaast, waarop het was aangelegd: veelen begonnen zelfs te gelooven, dat de Godsdienst slechts tot eenen dekmantel gebruikt werdt, om deeze verandering uitte werken, en vermoedden dat de Prins zelf 'er onder roeide, of door zijnen aanhang 'er onder deed werken, op dat men hem grooter gezag, en aanzien opdroege; hetwelk de Advokaat, zo als men den Prins deed gelooven, en anderen zochten te doen verminderen; terwijl de *Contraremonstranten*, die hij hieldt voor de oude Gereformeerden, welken zijnen Vader ten stoel verheven hadden; ten uiterste op het vermeerderen van zijn gezag gesteld waren.

Besluit
 om
 Waard-
 gelders
 aante-
 stellen;
 de Scherpe
 Resolutie
 genoemd.

Om dan, in zulk eenen toestand de rust der steden te bewaren, hieldt men geraden, Waardgelders aan te stellen in zulke steden; die derzelve oordeelden te behoeven: dit besluit, welk de *Scherpe Resolutie* geheeten werdt, ging, bij de meerderheid in de Staatsvergaderinge door; tot groot ongenoegen des Prinzen, en onder protest van *Amsterdam* en eenige andere steden; en het aanneemen der Waardgelders, welke echter in *Holland* nog geen 1800 mannen beliepen, geschiedde te *Haarlem*, *Leiden*, *Gouda*, *Rotterdam*; *Schoonhoven*, *Hoorn*, en mischien nog op twee andere plaatzen; te *Utrecht* geschiedde dit, terwijl 'er de Advokaat OLDENBARNEVELD door ziekte vertoefde, op den voorslag van GILLIS VAN LEDENBERG, Secretaris der Staaten van *Utrecht*.

Niet

Niettemin ging op den 11den van Slag-
maand, ter Vergaderinge van de algemeene Staa-
ten, bij meerderheid van stemmen, het besluit
door, tot het houden der *Nationale Synode*,
waartoe *Dordrecht* tot de plaats benoemd werd:
de schrandere *Remonstranten* voorspelden zich
hier uit niets dan verdrukking, en hadden daar-
om gaarne gezien dat men de *Synode* eenvou-
diglijk ingewilligd hadde, op dat de verandering
der Regeeringe ware voorgekomen geworden;
doch de Advokaat oordeelde, dat men 's *Lands*
gerechtigheid niet mogt weggeeven.

X. AFD.

Het hou-
den van
eene Sy-
node Na-
tionaal
besloten.

De Prins deed kort daarna, zo door eene rei-
ze in sfilte in persoon, als door brieven, zeer
veele moeite, om eenige steden van *Holland*
te bewegen tot het inwilligen der *Nationale*
Synode, en tot het afdanken der Waardgelde-
ren: ter vergaderinge van *Holland* begonnen
ook verscheidene steden over te hellen tot het stem-
men voor de *Nationale Synode*, terwijl *Haar-*
lem eene zeer merkwaardige verklaring inlever-
de, tot staving van de genomene *Resolutiën*, en
van het recht en gezach der Staaten van *Hol-*
land, tot handhaving van den Godsdienst, uit
welken alle geloofsonderzoek en geweldenaarij
verbannen moest blijven, en van de Privilegiën
der steden in geval van rechtspleginge in crimi-
neele zaaken, tegen den indrang van de Ge-
rechtshoven, enz. met welke verklaringe zich
ook voegden de steden *Leiden*, *Gouda*, *Rot-*
terdam, *Schoonhoven*, *Brielle*, *Alkmaar* en
Hoorn.

MAURITS
bezoekt
eenige
steden.

Merk-
waardige
verklaa-
ring van
Haarlem.

Terwijl deeze gewoone Vergadering nog
duurde, vertrok den Prins in Lentemaand van
het jaar 1618, naer *Gelderland*, alwaar hij
S te

MAURITS
verandert
buitens
tijds de
te

X. AFD

Regeering te
Nieuw-
megen.
1618.

Haalt
OVERTSEL
over tot
het be-
willigen
in de
Synode.

Bezen-
ding naer
Utrecht.

MAURITS
beschul-
digt OL-
DENBAR-
NEVELD.

Ant-
woord
van DE

te *Nieuwmege*n , buiten tijds , en ondanks het Protest der Regeeringe aldaar , de Wethouders-
schap veranderde : en in Bloemimaand naer *Over-
ijsel* vertrokken zijnde , haalde hij die Provin-
cie over tot het bewilligen in de *Synode* : te
Utrecht , daar de Waardgelders zeer tot last be-
gonnen te worden voor de Staaten , en sommi-
gen derzelven neigden , omze ter betalinge van
Holland te doen komen , anderen omze aftedan-
ken , en van den Prins eenige vendelen , ter
bewaringe van de openbaare rust te begeeren ,
was men in vreeze , dat de Stadhouder ook zulk
eene ongewoone verandering in de Regeeringe
als te *Nieuwmege*n mogt komen maaken : maar
eer dit geschiedde , moesten de Waardgelders
afgedankt worden , en daartoe werdt de Prins ,
nevens eenige Gemagtigden uit de algemeene
Staaten naer *Utrecht* in bezendinge gesteld , om
welke voortekomen de Staaten van *Holland*
ook eenige afgevaardigden derwaarts hadden laa-
ten vertrekken ; welke met den Prins , bij zijne
verwelkoming , in gesprek geraakt zijnde , van
zijne Doorluchtigheid moesten hooren : dat de
tegenwoordige argwaan en twist in de Regeer-
inge des Lands , de *schuld alleen* van den *Ad-
vokaat* ware , en dat men hem van 't bewind
had willen ontzetten , en ten lande uitjagen ;
doch dat hy wel wist wat hy deed ; vyf gewesten
voor zich hadt , en anders Gemagtigden uit
Holland verwachtte , die hem zouden ondersteu-
nen : voorts dat de Waardgelders erger waren
dan de Spaansche kasteelen , en daarom afge-
dankt moesten worden : waarop door DE GROOT
en anderen werdt geantwoord , dat zy allen ,
zo de *Advokaat* dood ware , zich verplicht zou-
den

den rekenen, 's Lands Gerechtigheid voortte- X. AFD.
 staan; daar men nu Holland scheen te verach- groot,
 ten, en het aan de andere Gewesten te willen enz.
 onderwerpen: waarop de Prins hernam, dat de daarop.
Aadvokaat daarentegen Holland scheen te willen
 maaken de algemeene Staaten: — het geene
 de Prins hier gezegd hadt, dat men dacht hem
 van zijne waardigheid te ontzetten, hadt ook,
 naer het getuigenis van anderen, geen' den
 minsten grond: offchoon men naderhand onder-
 zocht hebbe, of 'er in de Stad of Regeeringe
 van *Utrecht* immer voorslag gedaan ware, om
 den Prins te ontzetten van het Stadhouderschap,
 en het den Graave van *Kuilenburg* optedra-
 gen: ook scheen men bedenkelijk te houden,
 of sommigen het oog niet op Graaf *FREDRIK*
HENRIK hebben mogten.

Uit het gemeld gesprek blijkt echter dat de
Hollandfche Afgevaardigden, zo even genoemd,
 aldaar weinig zouden hebben kunnen verrich-
 ten, gelijk ze ook, na dat ze zagen dat de
 hoofden zelfs der Waardgelderden, zo wel als
 die der bezettinge niet geneigd waren om de
 Staaten van *Utrecht* te gehoorzaamen, goed-
 vonden te wijken, gelijk zij deden, na dat de
 meeste Leden der Regeeringe, als ook *LEDEN-*
BERG, voor erger beducht, de stad verlaaten
 hadden: eer zij afreeden, zagen zij de andere
 Afgevaardigden van *Dort*, *Amsterdam*, *Schie-*
dam, *Enkhuizen*, *Edam* en *Purmerende*; voor
 de herberg de *Hulk*, van den wagen stappen;
 en vernamen naderhand, datze geen half uur
 langer in *Utrecht* moesten gebleeven zijn, of
 men zou hen op *Hazenbergh* gebragt hebben: — MAURITS
 de Prins veranderde hierop, na dat de Waard- dankt te

X. AFD. gelders eerst waren afgedankt, op het verzoek van eenige genoemde Gemagtigden, de Regeering aldaar, die eene gantsch andere en ongehoorde gedaante kreeg; en NIKOLAUS BERKwerdt toen Burgemeester, nevens KORNELIS VAN DE POLL, die de andere partij verlaaten hadt, om zijns eigen voordeels wil, gelijk DE GROOT van eenen zegt; hem, zo men meent, bedoelende: de *Remonstranten* moesten vervolgens ook de Domkerk aan hunne weêrpartije afstaan.

Holland
dankt de
Waard-
gelders
af, en
bewilligt
in de Synode.

Na deeze groote verandering in *Utrecht* dankte men ook in *Holland* de Waardgelders af; en alle de Edelen en Steden van *Holland*, behalven *Gouda*, bewilligten den 25 van Oogstmaand in de *Synode*, met eenige bepalingen, die meest hierop uitliepen: dat de zaaken aldaar tot bijlegging, niet tot beslissing zouden moeten beleid worden, en dat de handelingen der *Synode* van geene kragt zouden zijn, dan, na datze Staatswijze waren goedgekeurd: men handelde nog over dit stuk, toen de gevangenneming van den Advokaat, op den 29sten, de raadplegingen van *Holland*, voor eene poos geheellijk fremde: 'sdaags te vooren hadt de Raadsheer BERKHOUT, met nog iemand den Advokaat aangezegd, dat hij voorzeker zoude gevangen worden; waarop dees, zittende op zijn koelvat, met zijn stokjen in de hand, ziede: *het zijn booze menschen*, daar bij voegende, onder het ligten van zijnen hoed; *Mijne Heeren ik bedank u voor de Waarschouwing*: nogtans vindt hij niet raadzaam te wijken: des zondags morgen ten 7 uren kwam UITENBOGAARD hem verzoeken, zeker vertoog voor de

Re-

ADRIAAN TEDING VAN BERKHOUT, EN ANDERE RAADSHEEREN,
KOMEN OLDFARNEVELD DAAGS VOOR ZIJN GEVANGENE:
MING DAAR VAN VERWITTIGEN.

Remonstranten inteleveren ; wanneer dees, X. APR.
hem treuriger dan naer gewoonte vindende,
hem vertroostte met de voorbeelden van veele
treffelijke mannen, die, hun Vaderland de beste
diensten bewezen hebbende, slecht beloond
waren: een half uur daarna reedt de Advokaat OLDEN.
in zijne koets, voor het laatst, naer het Hof, BARNE-
en was 'er naauwlijks, of een Kamerling kwam VELD
hem aanzeggen, dat zijne Doorluchtigheid hem wordt
begeerde te spreken: ten dien einde begaf hij gevangen
zich naer het gewoon spreekvertrek ; doch genomen.
werdt vandaar terstond in een ander geleid, daar
hem NYTHOF, Lieutenant van 'sPrinsens lijf-
wacht, uit naam der algemeene Staaten, ge-
vangen nam: hij verzocht den Prins te mogen
spreken; doch het werdt hem afgeslagen: DE
GROOT, kort daarna, in de Vergaderinge der Als mede
Gecommitteerde Raaden gekomen, werdt op HUGO DZ
gelijk eene wijze, bij den Prins ontboden, daar GROOT.
men zeide, dat de Advokaat ook was; doch
hij was pas boven gekomen, of hem werdt door
P. VAN DER MEULEN, Kapitein des *Armes*, aan-
gezegd, dat hij, van wege de algemeene Staa-
ten in hechtenisfe genomen werdt: met HO- Ook
GERBEETS werdt op gelijk eene wijze gehandeld; HOGER-
en elk hunner in een afzonderlijk vertrek gezet; BEETS.
zonder dat zij iet van elkanders hechtenisfe
weeten mogten: dien zelfden morgen was 'er En LE-
iemand naer *Utrecht* gezonden, om den Secre- DENBERG.
taris LEDENBERG te vangen, die, eenige wee-
ken in zijn huis verzekerd geweest zijnde, on-
der sterk geleide naer 's *Hage* gebragt, en ook
in een vertrek van het Hof opgesloten werdt.

Sommigen meenen dat dit gevangennemen
der drie eerste Heeren geschied zij, door het

X. AFD. beleid van weinigen uit de algemeene Staaten, met zijne Doorluchtigheid, buiten kennis van die van *Holland*: doch HOGERBEETS zelf heeft aangetekend, dat het bestemd was, door de zelfden, die, van wege der algemeene Staaten, te *Utrecht* waren geweest; te weeten, DE VOOGD, MANMAKER EN ZWARTZENBURG; dat zij het hadden uitgevoerd door den Prinse en daarna eerst, ter algemeene Staatsvergadering, daar het te vooren nooit was voorgesteld, doen goedvinden, hetwelk nagenoeg overeenkomt met het geene men in het Register der *Resoloutiën* van *Holland*, op deezen dag aangetekend vindt: ten zelfden dage werden eenige Heeren uit de algemeene Staatsvergaderinge gezonden aan die van *Holland*, om hun aan te zeggen; dat het vasthouden der drie Heeren ten dienste van den Lande was geschied, enz. waarop de Edelen en de meeste steden antwoordden: dat hun het gebeurde bedroefde, en van hun, als eene schending van 's Lands vrijheid en gerechtigheid werdt aangemerkt, waarom zij begeerden dat de gevangenen terstond geslaakt wierden: doch de zes steden, *Dort*, *Amsterdam* enz. zeiden alleenlijk, dat zij van het voorgervallene verslag zouden doen, begeerende dat alles, middelerwijle, bleeve in state.

Holland
keurt
zulk's af.

Ten zelfden dage gaven de Edelen en de meeste steden, den Prinse, vrijmoediglijk, te kennen, dat men door deeze handelwijze, de hoogheid, vrijheid en gerechtigheid van *Holland* hieldt gekwetst te zijn, en hem verzocht, dat hij het als Stadhouder geliefde te rechten; doch de zes steden deden er eene verklaring te-

gen 2

gen, waarbij zij de klagte en het verzoek der andere Leden niet goedkeurden: de Prins antwoordde, dat het gebeurde, niet bij zijn bevel, maar van wege de algemeene Staaten ver-richt was, die geloofd moesten worden, zulks niet zonder grond gedaan te hebben: dat hij het recht van *Holland* niet betwisten wilde, en dat de Heeren Staaten van *Holland* het geschil hier over, met de Heeren algemeene Staaten wel zouden weten te vinden: waarop men besloot, met het verder voorstaan van 's Lands gerechtigheid te wachten tot op de wederkomst van eenige leden, die verslag aan hunne steden deden, en ondertusschen zorg te dragen, dat de gevangenen, van wege der algemeene Staaten wel werden behandeld.

Het gantsche huis des Advokaats was onder- Men
wijl door deeze gebeurtenisse in eene diepe ver- tracht te
slagenheid gedompeld: de Heeren VAN DER MYLE ver-
en VEENHUIZEN, zijne Schoonzoonen, en zijn geelsch
oudste Zoon, de Heer VAN GROENEVELD, bega- OLDEN-
ven zich des namiddags bij den Prins, hem ver- BARNE-
zoekende, dat men hunnen vader, om zijnen veld te
ouderdom, zijn huis tot eene gevangenis gave: doen ont-
waarop MAURITS antwoordde; *'t Is het werk gaan.*
van de Staaten Generaal; uwen Vader zal geen
leed geschieden, niet meer dan my zelven: zulks
staat in het dagregister van Uitenbogaard, uit
den mond van VAN DER MYLE zelven aangete-
kend: deeze beiden, als ook eenige anderen
vonden goed eerlange 's *Haage* en de Landen te
verlaten: terwijl de Heeren VAN SCHAGEN en
VAN ASPEREN, beiden in de Ridderchap be-
schreeven, met oogmerk om den Advokaat te
doen ontslaan, reeds kort na zijne hechtenis,

X. AFD.

tot aan zijne kamer waren doorgedrongen, en be-
geerden, dat men hem los liete; zijnde de Prins
zelf op dat gerucht toegeschoten, en door hem
gelast de Edelen te ontwapenen en te bewaren,
tot dat deswege het goedvinden der algemeene
Staaten verstaan ware: te gelijk verklaarde hij,
dat men hen, zijns bedunkens, met eene be-
straffinge, onder handtastinge zoude mogen ont-
flaan, gelijk geschiedde.

Het gemeen werd wel haast, door zekere
gedrukte Verklaring, ten zelfden dage ver-
spreid, en bij der Staaten Drukker zonder on-
dertekeninge uitgekomen, van deeze gebeurte-
nisse verwittigd; waarna de verdenkingen, en
beschuldigingen van landverraad en handel met
Spanje, wederom levendig werden onder hen,
en de gevangenen zeer lelijk ten toone gesteld,
in allerlei blaauwboekjens, die nu een vrijen
loop hadden: ook schijnen eenige Gemagtig-
den der algemeene Staaten den Advokaat van
ontrouwe verdacht gehouden te hebben; doch
het geene zij deswege te *Utrecht* ontdekt
meenden te hebben, was van zeer weinig ge-
wigts.

Oorzaa-
ken van
misnoe-
gen tegen
BARNE-
VALD.

Behalven dit waren 'er vier voornaame oor-
zaaken van het misnoegen tegen den Advokaat
en de zijnen, als (1) dat hij de *Remonstranten*
begunstigde, die der Overheid groot Gezag in
het Kerkelijke toefschreeven; hebbende hij ook
de bevordering van helpen bewerken, waar
door het getal der *Remonstrantsche* Predikanten
van tijd tot tijd aanwasfen moest: (2) dat hij
het aannemen der Waardgelderden hadt doen be-
sluiten en geschieden, die eenen bijzonderen eed
aan de Magistraten deden: (3) dat hij ook be-

bewerkt hadt, dat 'er een bijzonderen eed of belofte van gelijke betekenisfe aan de gewone bezettingen hier en daar was afgevorderd, hetwelk bij den Prins aangezien werdt, als een' flap van OLDENBARNEVELD, waardoor dees zijn gezag zocht te befnoejen: (4) dat het gebeurde te *Utrecht* ook daar toe strekte. Het was tog klaar genoeg dat alles hier beftierd werdt door den Advokaat, die, wetende dat de Prins arbeidde, tot het afdanken der Waardgelderden, niet te min bewerkt hadt, dat 'er eene bezending aan *Utrecht* gefchied ware, om dit voortekomen; of 'er de Regeering, zo wel te verzekeren als door de Waardgelders zoude hebben kunnen gefchieden: HOGERBEETS en DE GROOT waren de bekwaamften onder de afgezonden naer *Utrecht*, en deelden hierom in het misnoegen, welk de Advokaat zich, door deeze bezendinge op den hals gehaald hadt: zij hadden te *Utrecht* geraden, de poorten te bezetten, de wachten te verdubbelen, en de onwilligheid der Waardgelderden om de Staaten en de Regeering te befchermen ernstelijk veroordeeld; hetwelk de Prins aanmerkte, als een' geweldigen tegenftand tegen hem en tegen de Gemagtigden der algemeene Staaten: dit alles nu hadt ook de naaste gelegenheid gegeven tot het besluit, om zich van den Advokaat, van HOGERBEETS en van DE GROOT te verzekeren.

Het drietal Staatsgevangenen kon niet onderzocht worden, voor dat de Prins gedaan hadt, met de voorgenomene buitengewoone veranderinge der Regeeringe in verfcheidene Steden van *Holland* te regelen: hiertoe vertrok hij den

X. AFD. 7 van Herfstmaand eerst naer *Schoonhoven*, en vandaar naer den *Brielle*, in beide welke plaatsen hij de geheele Regeering ontfloeg, en eene nieuwe in de plaats stelde; vervolgens maakte hij verandering te *Delft*, *Schiedam*, *Groningen*, *Oudewater*, *Woerden*, *Monnikendam*, *Medemblik*, *Alkmaar* en *Hoorn*, in welke laatste Stad hetzelfde niet zonder eenige moeite geschiedde, reeds nabij de Stad zijnde, deed de Regeering hem verzoeken, dat hij toch met geen groot gevolg in de Stad wilde komen; doch zij liet hem echter, die geen enkelen pagie hadt willen heenzenden, met hetzelfde in de Stad, en ontving hem met groot betoog van vriendelijkheid, maar verzocht weder, dat hij geene verandering in haar *Corps* maaken wilde, dan door eenige vermeerdering in het getal der Vroedschappen: dit scheen den Prinse te behagen; doch toen hij uit *Friesland* en van elders eenige vendelen knechten in de Stad hadt doen komen, bedankte hij de geheele Vroedschap, in welke hij bij de agt der ouden, dieterstond weder aangenomen werden, twaalf nieuwen voegde: *Purmerende* alleen werdt wel bezocht, maar niets aldaar veranderd.

Hij wordt deswege bedankt. De Prins door de meeste Leden der Staaten van *Holland* voor zijne moeite bedankt zijnde, werdt door dezelve ook verzocht, om eene gelijke verandering in de andere steden van dat Gewest te maaken; gelijk dan ook vervolgens geschiedde, te *Leiden*, *Haarlem*, *Rotterdam*, *Gouda* en *Amsterdam*; ter welke laatste stede de Oud Burgemeester K. P. HOOFD zijne Doorluchtigheid badt om deeze goede Stad en eerlyke Vergadering te verschoonen; doch de Prins antwoord-

woordde kortlijk : *Bestevaër! 't moet nu voor* X. AFD.
deezen tyd zo zyn: de nood en dienst van 't Land
vereischt het : toen werden hier alleen zeven
 Raaden van hun Vroedschaps-ampt verlaten;
 zonder van de andere bedieningen, welke zij
 bekleedden, ontzet te worden. Te *Dordrecht*
 werdt de verandering voorgekomen, meest door
 de redenen van den Schout HUGO MUIS VAN HOLY,
 die bij den Prins zeer gezien was: alles wat de
 Prins in deezen gedaan hadt, en waarvan sommi-
 gen wèl, anderen kwalijk spraken, werd door de
 Staaten van *Holland* goedgekeurd en bekrachtigd.

De gevangene Heeren BARNEVELD en DE
 GROOT kregen al vroeg kennis van de verklarin-
 ge, die tegen hen uitgekomen was, welke hen
 zeer ontfelde en beledigde: ook kregen zij heime-
 lijk bericht van het veranderen der Regeeringe:
 HOGERBEETS werdt in zijn kamer den 27 van HOGER-
BEETS
ONDER-
vraagd.
 Herfstmaand voor het eerst ondervraagd, en
 hadt ten aanzien der Waardgeldereren te *Leiden*,
 reeds voor de aanvaarding van zijn ampt aan-
 genomen, verklaard, dat hij derzelver afdan-
 king niet geraden hadt, om dat hij niet bevondt
 dat zulks tot gerustheid en dienst der Stad zou
 gestrekt hebben.

LEDENBERG, die te *Utrecht* al vroeger on- Ook LE-
DENBERG.
 dervraagd, doch sedert op de Voorpoort in
 's *Hage* gebragt, en daar mede op den gemel-
 den dag ondervraagd, en toen door PIETER VAN
 LEEUWEN, Fyskaal wegens *Utrecht*, met de
 pleie gedreigd was, zo hij niet meer belijden
 wilde, dan hij tot hier toe gedaan hadt, benam
 zichzelven het leven: de Fyskaal VAN LEEUWEN Deeze
beneemt
zig zelven
het leven.
 en SYLLA, die echter verklaard hebben, geene
 bedreigingen of hardigheid tegen den gevangenen

ge-

X. AFD. gebruikt te hebben, waren zo dra niet vertrokken, of hij begaf zich eenigen tijd in het gebed: daarna gaf hij zijnen zoon JOOST, wien men vergund hadt hem gezelschap te mogen houden, een open briefjen, geschreven in het *Fransch*, welke taal de jonge LEDENBERG niet verstond, hem belastende hetzelfde wel te bewaren, en niet optestaan, als 'er 'snachts eenig gerucht gemaakt werdt, alzo hij veelligt eens ter stoele zoude moeten gaan; doch in dien nacht en den volgenden dag gebeurde 'er niets: maar in den nacht tusfchen den 28 en 29sten, hoorde de zoon zijnen vader zulk een ongewoon geluid maaken, dat hij oprcees, en aan de wacht om licht riep: men vondt toen den elendigen, die zich met een broodmes twee wonden in den buik gegeven en den hals afgesteeken hadt, in zijn bloed gewenteld, en reeds overleeden: de inhoud van het *Fransch* briefjen, welk zijn zoon, daarna te voorschijn bragt, kwam uit op deezen zin: *Ik weet, dat de meening is, in myne persoon het voorbeeld te stellen, my te hooren tegen myne beste vrienden, my te pynigen, my daarna te agterhalen op tegenstrydigheden en valsheden, gelyk men spreekt; en dan, op punten en puntjens, een schandelyk vonnis te bouwen; want zoo moet men doen, om het vangen en opsluiten te rechtvaardigen: om dit alles te ontwyken; ga ik tot God, door een korter weg: tegen eenen dooden, valt geen vonnis van verbeurdeverklaring van goederen: gedaan den xvden van Herfstmaand 1608. O. Styl.* De vrienden van den dooden verzochten de algemeene Staaten, dat hun het lijk mogt gegund worden ter begravinge; doch alzo de Prins afwezig was, oor-

Vonnis
over zijn
lijk.

oordeelde men dat hierin niet konde gedaan worden: het lijk werdt dan gekist en bewaard, tot dat 'er in het volgend jaar overgevonnisd werdt. X. AFD.

DE GROOT werdt den 3den, en de Advokaat DE den 15den van Slagtmaand voor het eerst ondevraagd: voor dit eerste onderzoek verklaarde de Advokaat: „ Dat het geene hij zoude zeggen, tot voorstand wezen zoude der rechten van zijne Meesteren, de Staaten van *Holland*, en dat de algemeene Staaten geen recht hadden, om zijn persoon vasttehouden:” dit onderzoek duurde wel twintig dagen achter een, dikwijls voor en na den middag; doch van het gehandelde heeft men niets bijzonders gemeld gevonden: terwijl hij voor de eerste reis verhoord werdt, deed men alle zijne papieren en aantekeningen, uit zijne kamer haalen, waarvan hem, daarna, alleenlijk een gedeelte wedergegeven werdt: Papieren van BARNEVELD. in verzekering genomen. HOGERBEETS onderging dit zelfde lot, nadat men ontdekt hadt, dat hij eenige berichten van buiten hadt weeten te bekomen: de Fransche Gezanten hadden, al een en andermaal, aan de Staaten ten voordeele der gevangenen vertoogen ingeleverd, doch het antwoord hierop voorspelde hun niet veel goeds: hiervan nu, en van het langzaam ondervragen des Advokaats, van eene opschudding te *Rotterdam*, van het op handen zijnde aanstellen der XXIV. Rechteren enz. wist SCRIVERIUS, den gevangenen kennis te geeven, door eenige Latijnsche Regelen, gelascht in het dichtwerk van JOANNES SECUNDUS, welk hun ter leezinge gezonden werdt: wat later stelde SCRIVERIUS een Latijnsch lofvers onder een afbeeldzel van HOGERBEETS, waarin hij, na de optelling van 'smans bedrijven, Hem wordt moeite aangeven,

X. AFD. ven, vraagde, *waar nu 't loon van zoo veel verdienſten bleef?* Hierover werdt hij gerechtelijk aangesproken, en in eene boete van tweehonderd guldens verweezen, die hij zich bij panding, afhaalen liet: de Drukker, GOVERT BASSON, moest eene gelijke boete betalen.

West-
Indiſche
Maat-
ſchappij
opge-
richt.

Grond-
ſlagen
van eene
overoude
Stad bij
Goeree
ontdekt.

Komee-
ten.

De gevangenis des Advokaats hadt ook invloed op den Westindiſchen handel: hij, namelijk, hadt de oprichting van de Westindiſche Maatſchappij tot hier toe tegengehouden, als oordeelende die onbeſtaanbaar met het beſtand: doch in Slagtmaand van dit jaar gaven 'er de Algemeene Staaten verlof toe; hoewel 'er nog eenige jaaren verliepen eer dezelve in ſtand kwam. — In den zomer van dit jaar waren bij zeer laag water, omtrent *Goeree*, de grondſlagen eener overoude Stad, miſchien het vermaarde *Witlam* aan de *Maarſe*, en aldaar eenige Romeinſche penningen en Oudheden ontdekt, waaruit men aſnam, dat dezelve ten tijde der *Romeinen* nog gebloeid hadt.

Twee komeeten hadden zich ook in dit jaar hier te Lande vertoond; eene in den zomer, die maar agt dagen, en eene in Slagtmaand, die langer ſcheen en grooter was: veel merkten ze aan, als voorboden van 's Lands ongevallen; hoewel eenigen toen reeds zagen, dat 'er uit zulke verſchijnselen der Natuure, niets, met grond, te voorspellen ware. — Te *Brusſel* was in dit jaar op den 20 van Sprokkelmaand zonder kinderen overleeden FILIPS WILLEM, Prins van *Oranje*, die zijnen Broeder MAURITS tot zijnen algemeen en Erfgenaam hadt verklaard.

Gaan wij nu tot de Kerkelijke zaken over,
Men

Men zag in het begin van Slagtmaand de afgevaardigden tot de *Nationaale Synode* te *Dordrecht*, aankomen; uit *Engeland*, de *Paltz*, *Hessen*, *Zwitserland*, *Geneve*, *Brandenburg*, *Nassau*, *Oostvriesland* en *Breemen*: op den dertienden werd de *Synode* aangevangen doortwee Predikaatsien, eene in het Nederduitsch door B. LYDIUS, Predikant te *Dordrecht*, en eene in het Walsch. De Gemagtigden der algemeene Staaten, ten getale van 18, welker sommigen alleenlijk de *Synode* bijwoonden, hadden de uitheemsche Godgeleerden, 28 in getal, in den Doel verwelkomd. De inlandsche Kerkelijken bestonden in 5 Profesoren, 36 Predikanten en 20 Ouderlingen, boven de twee *Remonstrantsche* Predikanten, en eenen Ouderling uit het Sticht: B. LYDIUS opende de Vergadering met een gebed; en MART. GREGORIUS, thans onder de Politieke voorzittende, deed eene aanspraak, mede tot dat einde, waarna hij den last, hun door de algemeene Staaten gegeven, deed voorlezen: alles geschiedde in het Latijn, ten dienste der uitheemschen: in de tweede zittinge, werd tot voorzitter of *Praeses* verkooren, JOANNES BOGERMAN, Predikant te *Leeuwarden*; J. ROLANDUS en H. FAUKELIUS, Predikanten te *Amsterdam* en *Middelburg*, tot Asfesoren of Bijzitters; en S. DAMMAN nevens F. HOMMIUS, Predikanten te *Zutphen* en te *Leiden*, tot *Scriben* of Schrijvers: allen voor ijverige *Contraremonstranten* bekend: in de derde zittinge werden de Geloofsbriefen gelezen, en de brieven afgezonden, waardoor dertien *Remonstranten* voor de *Synode* gedaagd werden. Deze, in de driëntwintigste zittinge op den 7

X. AFD.

Kerk-
lijke za-
ken.Aanvang
der Syno-
de te
Dor-
recht.EPISCO-
PIUS doet
eene re-
van

X. AFD. van Wintermaand verscheenen zijnde, deed EPISCOPUS, Profesfor te *Leiden*, eene sierlijke en breede rede, welke voornamelijk drie punten inhieldt: (1) dat de *Remonstranten* de harde gevoelens van sommigen omtrent de Godlijke voorschikking altoos hadden tegengesproken: (2) dat zij de scheuring hierom, voor een Synodaal oordeel gemaakt, mispreezen hadden: (3) dat zij de onderlinge verdraagzaamheid voorgestaan, en de hoogste magt in kerklijke zaaken aan de Overheid toegekend hadden; sluitende met een verzoek, dat men zich aan hun kleen getal niet slooren, en zich tegen hen alleen van de H. Schrift en de gezonde reden bedienen mogt. — BOGERMAN begeerde toen dat hij een affchrift der rede overleveren zoude; doch hij antwoordde 'er geen te hebben, welk net genoeg gesteld was, of, dat hij het netter zou uitschrijven: men verstond hem zo, dat hij ontkende, eenig ander affchrift in het geheel te hebben; hetwelk, toen men het naderhand gewaar werd, gelegenheid gaf, dat hij voor de *Synode*, wegens onoprechtheid en kwaade trouwe bestraft werd: maar nu vorderde DANIEL HEINSIUS, Secretaris der Politieken, dat hij het affchrift, welk hij voor zich hadt, zoude overgeven, na dat het eerst, door alle de gedaagden getekend was, gelijk dit ook terstond geschiedde.

Wordt
deswe-
gen
bestraft.

De Re-
monstran-
ten wei-
geren de
Synode
voor
Rechter
te erken-
nen.

In de volgende zittinge weigerden de *Remonstranten* de *Synode* voor Rechter te erkennen, schoon zij bereid waren, voor dezelve hunne Leere te verdedigen: naderhand gaven zij hun gevoelen over de vijf punten, en hunne bedenkingen over de Belijdenis en den *Catechismus* in: maar dewijl men hun geene dan naauw be-
paal-

paalde vrijheid in het voorstellen van hun eigen, en het wederleggen van het strijdig gevoelen wilde vergunnen, aan welke zij zich niet wilden onderwerpen noch bepaalen, besloot de *Synode*, dat men hen uit hunne schriften oordeelen zoude; ten ware zij verkiesen mogten, op zekere vragen, die men hun voorstellen zoude, bij monde of geschrifte, naar gelegenheid van zaaken te antwoorden, hetwelk zij weigerden, en daarom, als stijfzinnigen, uit het *Synode* gezet werden: want de *Synode*, wetende dat zij breedspakig over de verwerping wilde handelen, vondt niet goed hun dit toetestaan, dewijl deeze Leer aanmerkelijke zwarigheden onderhevig was, en niet op gelijk eene wijze van alle de Leden der *Synode* begrepen werdt.

Men ging toen over om de schriften der *Remonstranten* in de *Synode* te leezen, bij welke gelegenheid, nu en dan, hevige geschillen ontstonden tusschen eenige Leden derzelve: ook las men niet alles, wat de *Remonstranten* ter hunner verdediginge hadden ingeleverd; en men klaagde zeer over de langheid hunner Schriften, waarvan sommigen zeiden, dat de *Synode*, zo men ze alle zoude moeten onderzoeken, wel twaalf jaaren zitten mogt: — toen ging men eindelijk over, om de oordeelen over de vijf punten te leezen, en bevondt, dat alle Uitheemsche en verscheide Inlandsche verschillen van GOMARUS, ten aanzien van het onderwerp der Godlijke voorschikkinge: in dezelfde zittinge werden de *Synodale Canons* vastgesteld en het vonnis tegen de *Remonstranten* uitgesproken; welk de algemeene Staaten naderhand bekrachtigden. **MAKKOVIVS**, Profesfor te *Franker*, digd.

X. AFD.

Hunne
Schriften
worden
op de-
zelve
gelezen;

Profes-
for MAX-
KOVIVS
beschul-
digd.

T

X. AFD.

ker, beschuldigd, dat hij God tot eene oorzaak der zonde stelde, werd van ketterije zuiver gehouden: en verklaarde de Leere van C. VORSTIUS voor onrechtzinnig, en hem onwaardig om Profesfor en Dr. der Godgeleerdheid in de Hervormde Kerke te zijn: al het gemelde, nevens de leezing en goedkeuring vanden *Catechismus* en der Belijdenisse, was nu in honderdtweënvijftig zittingen afgedaan: hierop kregen de Uithemfchen op den 9 van Bloemमाand 1619; hun afscheid, op eene plechtige wijze, met dankzegginge en het geeven van de rechte hand: 'sanderen daags werden zij, van wege de algemeene Staaten, elk beschonken met eenen gouden penning van 150 guldens, hangende aan eene keten van 50 guldens.

In nog 26 zittingen handelden de Inlandschen het stuk der Kerkenordeninge en eenige bijzondere zaken af: de laatste zitting, zijnde de 180ste, werd den 29 van Bloemमाand gehouden: men trad toenaer de groote Kerk, alwaar LYDIUS weder de Predikaatsie deed: de Wethouderschap uit de Kerke naer het Raadhuis gegaan, werd aldaar door BOGERMAN en de *Asfessoren*, bedankt voor de gunste en beleefdheid aan de *Synode*, in haare Stad, bewezen: de *Synode*, werd daarom ook in haare gewoone vergaderplaats, door den *Præses* en de Politieke Commisarisfen, en deeze op hunne beurt mede door den Voorzitter bedankt; die dezelve toen ook met een gebed en dankzegginge besloot: de kosten van deeze vermaarde *Synode*, worden door sommigen op een millioen guldens, door anderen nog hooger berekend.

In het Staatkundige was men nu bedacht om de

de zaak der gevangene Heeren aan XXIV Rech-
 teren te stellen: doch eer men hier over raad-
 pleegde, vond de Prins dienstig, het Lid der
 Ridderfchap met twee Heeren, DANIEL DE
 HARTAING namelijk, en FRANÇOIS VAN AARSENS,
 te vermeerderen: — na dat nu ook de nieuw
 aangestelde Rechters, de Heeren HOGERBEETS en
 DE GROOT ondervraagd hadden, werdt het ook de
 beurt vanden Advokaat, die beleedt, een geschenk
 van den Koning van *Frankrijk* ontvangen te heb-
 ben, ter waarde van 20,000, volgens eene belof-
 te hem in het jaar 1598 gedaan; ook hadt hij van
 eenige Heeren, wegens gedane diensten, ge-
 schenken genooten, van anderen geweigerd;
 van *Spaanfche* zijde echter nooit iets getrokken;
 ook van niemand anders met zijne kennisfe: dat
 zijne Doorluchtigheid naer de Souverainiteit of
 naer meer gezags stond, hadt hij gevreesd; ook
 dat men verandering van Regeeringe zocht door
 oproer: ook hadt hij den Prinse vrijmoediglijk
 gezegd, dat 'er geruchten liepen, dat de *Con-
 traremonftranten* niet te vrede zouden zijn, of
 zijne Doorluchtigheid moest Graaf van *Holland*
 weezen, en dat hem van goederhand gezegd
 was, dat zeker Burgemeester van eene goede
 Stad (te weten REINIER PAUW van *Amsterdam*,)
 geoordeeld hadt, dat het aan den Advokaat
 flonde, zulks voorteflaan: hoewel deeze Burge-
 meester, daar over, op zijn verzoek, gespro-
 ken zijnde, verklaard hadt, zulks een misver-
 stand te wezen: — de *Resolutien* tot vrede
 en verdraagzaamheid, hadt hij bevorderd met
 een goed oogmerk; en *Holland* en *Utrecht*
 hadden ook recht, beweerde hij, om Waard-
 gelders ter hnnne verzekeringe, aantenemen;

X AFD.

DE
 GROOT,
 BARNE-
 VELDENZ.
 worden
 onder-
 vraagd.
 Bekente-
 nis van
 BARNE-
 VELD.

X. AFD. en mogten dezelve, buiten hunne bewilliging, niet worden afgedankt.

Tot hier toe hadt de Advokaat geen gedachte altoos dat men voorhadt hem te doen sterven; doch de uitschrijving van den biddag, waarin men las: dat men, met den eersten een wettig oordeel verwachtte over hen, die den Staat van het Land beroerd hadden, deed hem opmaken, dat het kwalijk met hem zoude afloopen: —

Hem
wordt
den dood
aange-
zegd.

VAN LEEUWEN en SYLLA kwamen hem ook des Zondags, den 12 van Bloemmaand, aanzeggen, dat hij den volgenden morgen de sententie des doods hadt te komen hooren: dit, zeide hij, meer verwonderd dan verslagen, niet verwacht te hebben: — en onder het schrijven aan zijne huisvrouw, hetwelk hem vergund werdt, zeide hij, *dat ik toch wist, waarom ik sterven zal!* Een der Fiskaalen hierop, *gij weet het wel, doch zult het hierna nog bijzonderer hooren.* Door den Predikant en Profesfor

Zijn
verzoek
aan den
Prins.

A. WALÆUS, een bescheiden en verstandig man, liet hij den Prins om *vergiffenis verzoeken*, zo *hij iet tegen hem misdaan mogt hebben; en ten anderen dat hij zijnen kinderen gunstig wilde zijn*: de Prins antwoordde, hem gaarne te vergeeven, het geen hij tegen hem misdaan hadt, en dat hij zijnen kinderen gunstig zoude zijn, zo lange zij wèl deden; doch vraagde, *of hij van geen pardon sprak?* waarop de Predikant antwoordde, met waarheid daarvan niet verstaan te hebben: de Advokaat het bericht van den Predikant hoorende, antwoordde daarop: dat hij voor zijne kinderen niet meer begeerde; en dat zijne Doorluchtigheid miste, als hij dacht, dat hij voor zichzelf *pardon* zocht: —

van

van toen af bereidde hij zich geheel tot sterven; schoon de Predikanten hem niet konden doen bekennen dat hij den dood verdiend hadt: — zeer bekommerd toonde hij zich over DE GROOT EN HOGERBEETS: „Zullen mijn „GROTIUS EN HOGERBEETS ook sterven?” zeide hij, „dat zoude mij jammeren, zij zijn nog „jong, en zouden den Lande nog veel dienst „kunnen doen:” niet kunnende rusten, rees hij omtrent vijf uren uit het bedde, en deed zijn hemd door zijnen dienaar van vooren opensnijden; ook gaf hij deezen zijn slaapmuts, om ze hem te rug te geeven, als hij ze eischen zoude, hetwelk alles met de grootste bedaardheid geschiedde: — zijne vrouw en kinders zochten hem nog eens te spreken: de Rechters lieten hem vraagen of hij daartoe lust hadde; doch hij, niet wetende, dat zij zelfs dat begeerden, vondt zulks ongeraden; welk antwoord de Rechters op het verzoekschrift der vrienden lieten stellen, die hier op afhielden: te vergeefs zocht ook de Prinses weduwe gehoor bij den Prins te krijgen, om door haare voorbede hem bij het leven te behouden; vruchteloos waren ook daartoe de poogingen van den *Franschen Gezant* MAURIER bij de algemeene Staaten.

X. AFD.

Hij bereidt zich ter dood.

Op den 13 van Bloemmaand werdt de Advokaat op de Rolle van het Hof gebragt, daar de Griffier pots hem het doodvonnis in het bijzijn van alle de Rechteren, en der drie Fiskalen voorlas; waarop de Advokaat te verstaan gaf, dat men hem meer te last leidde, dan men uit zijne bekentenisfe trekken konde: ook hadt hij 'er iet tegen, dat men zijne goederen verbeurd verklaarde: maar DE VOOGD, een

Uitvoering van zijn vonnis.

X. AFD. der Rechteren viel hem in de rede, zeggende: *Uwē Sententie is gelezen; voort, voort:* toen trad de oude man, met zijn stokken in de hand, zeer kloekelijk, van de rolle over de zaal, naer het schavot, en hier gekomen, sloeg hij zijn gezicht hemelwaart, zeggende: *ó Godt, wat komt 'er van den mensch!* toen knielde hij neder op de bloote planken, mids 'er geen kussen bij de hand was: LAMOTIUS deed ondertuschen het gebed, welk omtrent een vierendeel uurs duurde: daarna scheen hij beter gemoed dan te vooren, ontkleedde zich met hulpe van zijnen dienaar, en sprak toen, of vóór het ontkleeden, het volk dus aan: *Mannen geloof niet dat ik een landverrader ben: ik heb oprecht en vroom gehandeld, als een goed Patriot, en die zal ik sterven:* daarna eischte hij zijne fluweelen slaapmuts, die hij voor zijne oogen trok: in het gaan naer het zand, sprak hij eenige schietgebeden: of hij toen nog eenige hoop hadde, van den dood te zullen ontgaan, en hierom zijnen knecht gevraagd zoude hebben, of 'er niemand kwame, is twijfelachtig: nog voor half tien uren knielde hij neder, zeggende tegen den scherprechter: *maak het kort: maak het kort:* met een hief hij de handen, al biddende, zo nabij den hals, dat hem met het hoofd ook eenige stukjens van de vingeren afgehouden werden: veelen doopten hunne doeken in het bloed, anderen bonden 'er bloedig zand in, en droegen het met zich of verkochten het: zelfs sneedt men bloedige spaanders van de planken, hetwelk of uit liefde, of uit haat en wraakzucht geschiedde: DE GROOT heeft eenige jaaren later, openlijk geschreeven, dat OLDEN-

W. H. van der Meer del.

A. W. M. de Vries fecit.

BARNEVELD's vijand, zijnen dood aanschouwd heeft: het lichaam werd den volgenden nacht in stilte begraven: de Advokaat stierf in den ouderdom van 71 jaaren, 7 maanden en 18 dagen; en de *Resolutiën van Holland* noemen hem: *een man van grooten bedrijve, befoigne, memorie en directie*: waarna deeze woorden: *die staat, zie toe dat hij niet valle, ende zij Godt zijne ziele genadig. Amen.*

Het lijk van LEDENBERG werd naderhand met de kiste aan eene halve galge buiten gehangen, doch kort daarna, heimelijk weggehaald en buiten *Utrecht*, in de Kapelle van het huis te *Zuilen*, zijnen Schoonzoon LOKHORST toebehoorende, begraven: DE GROOT EN HOGERBEETS werden tot eene eeuwige gevangenis veroordeeld, en vervolgens op *Loevestein* gebragt, dat zedert eerst recht vermaard geworden is.

Niet lange daarna werden de Schoonzoons van den Advokaat, VEENHUIZEN en VAN DER WYLE niet meer beschreeven in de Ridderfchap van *Holland*, en beide zijnen Zoonen, REINIER en WILLEM, van hunne Ampten verlaten; ook verscheide Schouten en Secretarissen afgezet, die of *Remonstrantsch* waren, of te veel oogluiking omtrent de *Remonstranten* gebruikten: — de Heer ANTHONIUS DUICK werd vervolgens de opvolger van den Advokaat, met den titel van *Raadpensionaris*. — In het jaar 1620 den 10 van Wiedemaand was, te *Leeuwarden*, aan eene beroerte, overleeden, WILLEM LODEWYK, Stadhouder van *Friesland*, enz. die in dat ampt opgevolgd werd door zijnen Broeder ERNST KASIMIR VAN NASSAU; en in dat van *Groningen* en *Drenthe*, door Prins MAURITS: den 9 van

X. AFD.

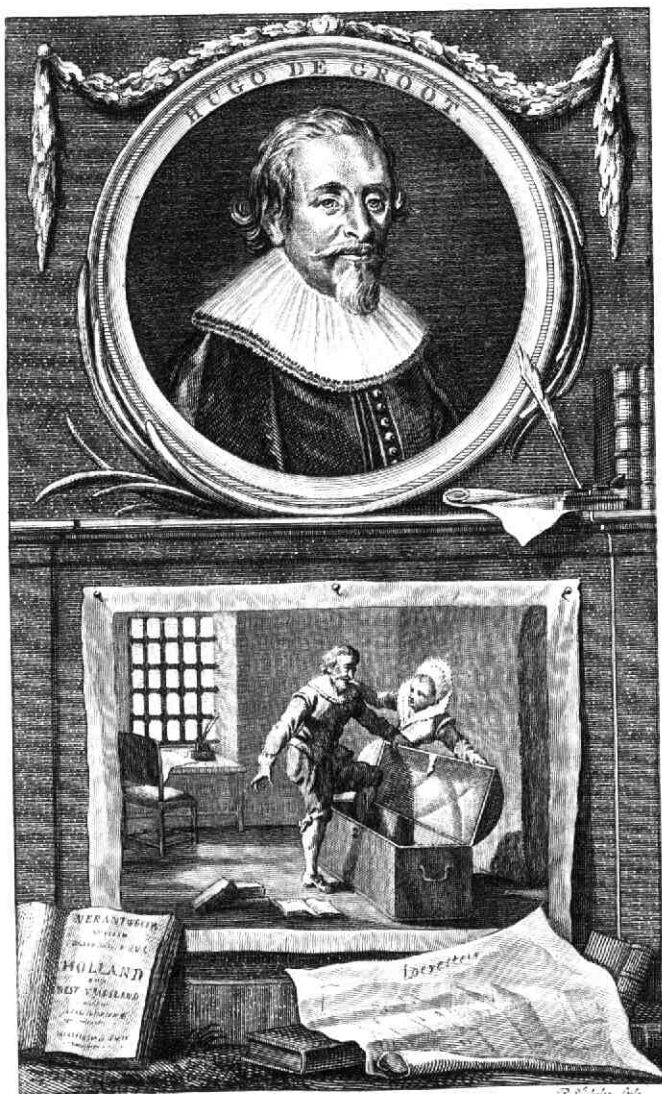
DE
GROOT EN
HOGER-
BEETS tot
eene een-
wige ge-
vangenis
verwe-
zen.

A. DUCIE
volgt
BARNE-
VELD op.
WILLEM
LODEWYK
stierf.
1620a

X. AFD. Wijnmaand deezes jaars was ook overleeden de
 Prinſes Weduwe van *Oranje*, LOUIZE DE CO-
 LIGNY, die der *Remonſtranten* groote gunſte
 Als me- de LOUIZE toegedragen, doch niettemin bij de eene en an-
 DE CO- dere partij, den naam eener Godsdienſtige,
 LIGNY, beleefde en minzame Prinſeſſe hadt nagelaten:
 eenige ijveraars hadden haar echter zo le-
 lijk weten af te maalen, dat zij t'eenigen
 tijde door *Delft* rijdende, voor eene *Armi-
 niaanſche* hoer geſcholden en met ſlijk gewor-
 pen werdt: haar lijk is in de gemelde Stad, in
 het graf van haaren overleedenen Echtgenoot
 WILLEM I. bijgezet.

DE
 GROOT
 ontkomt
 zijne ge-
 vangenis.

Te deezen tijde werden ook de verboden
 Vergaderingen der *Remonſtranten*, op verſchei-
 de plaatſen ſterk vervolgd, en verſcheiden hun-
 ner Predikanten geraakten in hechteniſſe, waar-
 van ſommigen ontkwamen, en anderen op *Loe-
 veſtein* gezet werden; onder welken men telde
 S. L. BYSTERUS, en vervolgens ED. POPPIUS,
 P. LINDENIUS en anderen. Doch door den ſchran-
 deren vond van MARIA VAN REIGERSBERGEN,
 zijne huisvrouw, was de geleerde HUGO DE
 GROOT, uit deeze ſterke bewaarplaatſe, in eene
 kist, in plaatſe en onder den naam van boe-
 ken, door de ſoldaten zelve uitgedragen; te
 ſchepe naer *Gorcum* gevoerd, en vandaar,
 vermoed als een meſſelaars knecht, met eenen
 maatſtok in de hand, in gezelschap van eenen
 meester meſſelaar, te voet naer *Waalwijk* ge-
 bragt, vanwaar hij zich naer *Antwerpen*, en
 voorts naer *Parijs* begaf, alwaar zijne vrouw,
 die nog eenen tijd lang op *Loeveyſtein* zat, doch
 eerlange ontlagen werdt, in Herſtmaand van
 1621. het jaar 1621, bij hem kwam; werwaart zich
 ook

H. de Groot

R. de Groot

ook UITENBOGAART, EPISCOPIUS en GREVINKHOVEN begaven. X. AFD.

In het volgend jaar 1622, gaf DE GROOT zijne verantwoording in het licht, die te *Hoorn* gedrukt was; welk werk hier te lande niet alleen strengelijk verboden, maar de schrijver strafbaar aan lijf en goed verklaard werd: de gewezen *Haarlemmer* Pensionaris JOAN DE HAAN, naderhand Raad van den Hertoge van *Holstein*, meende dat DE GROOT hier in vooral duidelijk moest getoond hebben, *wie dien toelag overlang bij zich zelyen hadt bedagt, om, met vernietiging van 's Lands voorregten, en verdrukking van de oudste en getrouwste Patriotten, tot meerder of onbepaald gezag had gezocht te geraaken*: waaruit blijkt hoe zeer sommigen gebereten waren op hem, dien zij voor de voornaamste oorzaak hielden van de veranderinge in het jaar 1618, doch nog duidelijker bleek dit in Sprokkelmaand des jaars 1623, toen men eenen aanslag op het leven van Prins MAURITS ontdekte, aan welken eenigen, die bij die verandering hunne ampten waren kwijt geraakt, en eenige bekende *Remonstranten* deel hadden.

1622.
Hij
geeft zij-
ne ver-
antwoor-
ding uit.

Aanslag
op 't le-
ven van
MAURITS.
1623.

WILLEM VAN OLDENBARNEVELD, jongste zoon van den onthalsden Advokaat, hadt in deezen roekeloozen aanslag zijnen Broeder REINIER, den Heer van *Groeneyeld*, weten te wikkelen: onder zijne medemakkeren waren ADRIAAN VAN DYK en DAVID KOORENWINDER, gewezen' Secretarissen van *Bleiswijk* en *Berkel*: ADRIAAN VAN DER DUSSEN, KORS JANSZ. VAN ALEEN, haringkooper te *Rotterdam*; HENRIK SLATIUS gewezen Predikant te *Bleiswijk*, en zijn Zwager KORN. GERRITSZ. een schrijnwerker te *Rotterdam*: on-

De
zoons van
BARNE-
VELD enz.
daaraan
schuldig.

X. AFD. der de medewustigen waren JAN en ABRAHAM BLANSAART, WILLEM PARTIJ, en anderen.

Omge-
kochte
uitbren-
gers daar-
van.

STOU-
TENBURG
en VAN
DER DUS-
SEN, ONT-
kamen.

GROENE-
VELD
wordt
gevat.

En ont-
hoofd.

Ook
VAN DYK
en KOO-
RENWIN-
DER.

Men hadt voorgenomen, den Prinse door deezen laatsten, ondersteund van nog drie omgekochte bootsgezellen, te *Rijswijk*, bij het in- of uit-gaan van de koets, het leven te benemen: doch, nog vier andere tot eenen onbekenden aanslag omgekochte matroozen, gheeten JEROEN EWOUTS, JAN FAASSEN, PIETER JANSZ. BROEK en JAN ENGELÉN; openbaarden den Prins zo veel van het geene zij wisten, dat de aanslag nog even bij tijds ontdekt en vrijdeld werd. KORNELIS CERRITSZ. en de drie omgekochte matroozen werden gegrepen en uit deezen de toelag verstaan; waarna zij loon naer werk kreegen. De Heer VAN STOUTENBURG en VAN DER DUSSEN, twee der schuldigsten, en minst beklagenswaardig, ontkwamen de handen van het Gerecht met groote moeite, en onthielden zich zedert in *Braband*, in vijandelijken dienst. De Heer van GROENEVELD, die op *Vlieland*, in eene vischers pij verkleed, gevat, en naer 's *Haage* gebragt was, ging rustig en kloekmoedig ter dood, op den 29 van Lentemaand, met betuiginge, *dat wraakgierigheid, en kwaade raad hem daartoe gebragt hadden*; hij werd onthoofd, doch in zijns vaders graf den volgenden nacht in stilte bergraven: VAN DYK en KORENWINDER werden onthalsd en gevierendeeld, en de hoofden op staaken gesteld: niemand werd meer beklaagd, dan de Heer VAN GROENEVELD, die de minste schuld hadt, en, om zijne goedaartigheid, bij veelen bemind was.

SLATIUS in eene grove boeren pij naer *Lingen* meenende te vlugten, werd digt bij *Rolde in Drenthe*,

Drenthe, daar hij zijn gelag uit angst verlopen X. APR. hadt; als een verspieder gegrepen, en naer *Holland* gebragt, daar men hem ten eerste SLATIUS kende, en zijne in het koper geëtsde tekening wordt wel haast in het licht gaf. In zijne gevange- gevat. nisse schreef hij, gelijk ook JAN BLANSAART, Ook zeer fcherp tegen de *Remonstranten*; waardoor JAN zij meenden van den dood bevrijd te zullen wor- BLANS- den, doch zij maakten verkeerde rekening, en AART. werden nevens ABRAHAM BLANSAART EN WILLEM Beiden, PARTHY op den 5 van Bloemmaand onthalsd; en ande- wordende het ligchaam van SLATIUS op een rad ren ont- gelegd, en het hoofd op een staak daar boven halsd. gezet. In het geheel werden 'er vijftien om het kwaad en het godloos voorneemen tegen zijne Doorluchtigheid ter dood gebragt: de *Remonstranten* hebben niet kunnen ontkennen, dat eenigen uit hunne broederschap deel gehad hebben aan deezen aanslag; doch men heeft, tot hunne verdediging aangemerkt, dat de ontdekking ook door eenigen uit de broederschap geschied is; want de vier matroozen, die den toelag uitbragten, waren *Remonstrantschgezind*: de algemeene Staaten schonken elk hunner zeshonderd guldens, en eene gaadje van vijftien guldens ter maand, met voorschrijvinge ter hunner bevordering tot zulke ampten, waartoe zij bekwaam mogten zijn: de Prins gaf ieder daarenboven, eenen gouden penning met zijne beeldtenisse en wapen, ter waarde van tagtig guldens, nevens een verzilverd Rapier.

De winter van dit jaar was bovenmate streng; Harde en in Louwmaand van het jaar 1624, volgde winter 'er eene doorbraak in den *Lijkdijk*, een halven 1624. mijl boven de *Vaart*, zo dat alles wat Noord

en

X. AFD. en Noordwestwaart in het *Sticht* en in *Holland* lag, tot *Amstelland* onder liep: — de vijand hadt ook eenen inval in de *Veluwe* gedaan, en in Oogstmaand daarna, sloeg SPINOLA het beleg voor *Breda*, welk MAURITS te vergeefs poogde te ontzetten, in het najaar; gelijk ook zijn aanslag op *Antwerpen* te leur liep, en hij den 18 van Slagtmaand, zickelijk naer 's *Hage* vertrok: hier fukkelde hij den gantschen Winter aan eene opstoppinge in de lever; waaraan hij den 23 van Grasmaand 1625, in het 58ste jaar zijns ouderdoms overleedt; wordende opgevolgd door zijnen Broeder FREDRIK HENRIK, dien hij zijnen erfgenaam gesteld hadt, en die pas drie weeken te voren op zijn sterk aandringen, gehuwd was, met AMELIA, Dochter van den Graave van SOLMS: MAURITS liet bij N. VAN ME-
 Zijne natuurlijke kinderen.
 1625. MAURITS sterft.
 Zijn niterste wil.
 's Prinzen hoedanigheden.

CHELEN, cene Adelijke *Brabandsche Juffer*, verscheidene natuurlijke kinderen na, waarvan de twee oudste Zoonen WILLEM en LODEWYK, zich meest vermaard gemaakt hebben. — WILLEM kreeg de Heerlijkheid van de *Lek*; en LODEWYK die van *Polanen*, *Monster*, *Poeldijk*, *ter Heide*, en *half Loosduinen*: voors elk van hun nog eene jaar-rente van vijfduizend guldens: vijf andere *Bastaarten* kregen ook Legaten van vier, drie, en tweeduizend guldens 's jaars.

Prins MAURITS werdt in het gemeen gehouden voor een der grootste krijgslieden zijner eeuw; en het ontbrak hem zeldzaam aan voorzichtigheid of moed: hij bragt de krijgskunst tot groote volkomenheid, en bevestigde den Staat, dien zijn Vader pas gegrondvest hadt: in de kragt zijns levens was hij zeer sterk en onvermoeid: hij was, om zijne zwaarlijvigheid, groo-

grooter van gestalte dan hij scheen: hadt een blozend wezen, en droeg een' breeden blonden baard: het Schaakspel was eene zijner geliefdste uitspanningen: in de verkeeringe was hij guller en openhartiger, maar ook driftiger en oplopper dan zijn vader: de aanzienlijke statigheid van zijn Hof, wist hij bescheidenlijk, met zuinigheid te paaren: hij vermaakte zich somtijds met boerten, en de Wiskonstenaars, en schrandere Vestingbouwers waren bij hem in hooge achttinge: eenige beschrijven hem als achterdochtig van aart, en niet gemeenzaam genoeg; doch tevens als een wijs en eerlijk man.

XL. AFDEELING.

*Beginnende met den aanyang der Stadhouder-
lijke Regeeringe van FREDRIK HENRIK,
Prinse van Oranje, in het jaar 1625, en
eindigende met het sluiten van den Mun-
sterfchen vrede, in het jaar 1648.*

FREDRIK HENRIK
bekomt
de meeste
waardig-
heden
van zij-
nen Broe-
der.

PRINS FREDRIK HENRIK van Oranje, bereikte volle eenënveertig jaaren toen hem de meeste waardigheden zijns overleedenen broeders werden opgedragen: al ten eerste toonde hij zich gezind, den oorlog, waarin de Staat bedremmeld was, en dien hij door en door verstond, met allen ernst doortezetten: hij verstond ook, dat men het misnoegen van veelen onder de Regeering allengskens moest wegnemen, en van tijd tot tijd eenige ontslagen Regenten herstellen: ook zag hij niet ongaarne dat de *Remonstranten* in verscheide steden, openlijker begonnen te vergaderen, zonder ooit sterk te dringen, op de uitvoering der plakaten, tegen hen gemaakt: hier door won hij veele misnoegden en maakte anderen gemaatigder, en bevorderde dus tevens den aangroei van zijn eigen gezach.

Trachtte Te vergeefsch trachtte de Prins *Breda* te
vergeesch ontzetten, welk zich op den 2 van Zomermaand
Breda te 1625, aan SPINOLA overgaf: ondertuschen was
ontzet- *Goes* in Louwmaand door de *Staatschen* verrast.
ten.
1626. In den jaare 1626, werdt 'er behalven het in-

neemen en flechten van *Oldenseel* weinig van belang uitgevoerd, dan het weren van eenen vijandlijken toegang op *Sluis in Vlaanderen*: den 27 van Bloemmaand van dat jaar beviel 's Prinzen Gemalin van eenen Zoon, WILLEM ^{WILLEM II. geboren.} geheeten, die den 1 van Hooimaand gedoopt, en naderhand zijnen vader opgevolgd is.

In Hooimaand van het jaar 1627, sloeg de Prins het beleg voor *Grol*, welk door SPINOLA ^{Grol be- 1627.}legerd.

zeer versterkt was, en nam die Stad, na dezelve bestormd te hebben, op den 19 van Oogstmaand bij verdrag in: de Bevelhebber MATTHIJS VAN DULKEN, die dezelve wakkerlijk verdedigd, doch zedert eenige dagen eene wonde bekomen hadt, werdt, nevens zijne bezetting, naar *Wezel* begeleid, en het bevel over de nieuwe bezetting aan HERMAN OTTO, Graave van *Styrum*, opgedragen: onderwijl hadt SPINOLA eenen aanslag op *Zuidbeveland*, in welken hij echter te

Aanslag
van SPI-
NOLA op
*Zuidbeve-
land.*

leur gesteld werdt, door het aanleggen van verscheide schansen: behalven het stroopen der wederzijdsche ruiteren hier en daar, werdt 'er in dit en het volgend jaar ook niet veel bijzonders meer uitgevoerd: ter zee waren de ondernemingen van meer gewigts geweest: de Admiraal PIET HEIN ^{PIET HEIN, veroverd de Spaansche zilvervloot.} hadt de rijke Spaansche zilvervloot in de baai van *Matanza* bezet, en schier zonder slag of stoot gewonnen, op den 9 van Herfstmaand: de buit te *Amsterdam* aan land gebragt en in het Westindisch huis bewaard, bestond in

veele kisten met zilver; ook eenig goud, paarden, gesteenten, enz. voorts in *Indigo*, *Cochenille*, verwhout, en andere koopmanschappen, ter waarde van ruim elf en een half milioen guldens; waarvan door het volk nog al een merke-

lijk

XI. af. lijk deel verdonkerd was, welk daarna ten deele is achterhaald.

Te *Amsterdam*, daar eenige goedgunners der *Remonstranten* op het kusten geraakt waren, en daar ds. SMOUT openlijk bestaan hadt te zeggen, dat men het *Trojaansch Paard* wederom inhaalde; was zo veele beweging ontstaan, dat de Regeering het getal der Waardgelders vermeerderd, en van den Prins eenige vendelen knechten verzocht en bekomen hadt: deeze nieuwe bezetting was eerlange van merkeliiken dienst, in het stillen van een oproer, verwekt door het bootsvolk, welk meer buitgeld begeerde van de zilvervloot, die het hadt helpen winnen: over de vernieuwing van de schutters eed, die de Regeering vorderde, viel ook zeer veel te doen: SMOUT merkte de Regeerders aan, als beroerders van *Israël*, en maakte het zo grof dat hem den 7 van Louwmaand 1630 gelast werdt, des anderen daags voor zonnen ondergang de stad te ruimen; ook werdt daarna de Predikant KLOPPENBURG ter Stad uitgezet: dees bekwam, na eenigen tijd te *Leiden* gewoond te hebben, het Profesoraat te *Franker*, en aan SMOUT moest de Regeering, haares ondanks, zijn tractement laten behouden. De *Remonstranten* bouwden hier echter, met verlof van de Regeeringe in het jaar 1630, eene nette Kerk, en eene Kweekschool, waarin Profesfor EPISKOPUS van het jaar 1634, tot aan zijnen dood, in het jaar 1643 voorgevallen, lesfen gegeven heeft: in den jaare 1631, werdt ook de doorluchtige Schoole te *Amsterdam* opgerecht, niet zonder veel tegenspraaks van de Stad *Leiden*; en in dezelve werden als eerste Pro-

SMOUT
EN KLOP-
PENBURG
worden
*Amster-
dam* ont-
zegd.
1630.

*Remon-
strantsche*
Kerk en
Kweek-
school te
*Amster-
dam*
gebouwd.
Ook de
Door-
luchtige
Schoole

Pro-

Profesforen aangesteld GER. JOH. VOSSIUS en XI. APPEL
K. BARLEUS, met welke keuze de *Remonstran-*
ten zeer in hunnen schik waren, en waarom zij a'daar op-
hunne kinderen ook de lesfen deezer Profesforen gericht.
lieten bijwoonen.

In het jaar 1629, ondernam Prins FREDRIK 's Hertogenbosch
HENRIK het merkwaardig beleg van 's Hertogenbosch
genbosch, welk door GROBBENDONK met veel belegerd.
beleids verdedigd werdt, en nam de Stad op
den 14 van Herfstmaand in, in weérwil van
de nabijheid des vijandlijken legers; ook werdt
Wezel door den Kolonel van DIEDEN, in dit
jaar, ten behoeve van de Staaten, bij verras-
sing bemagtigd: in het jaar 1630, trok de
Prins niet te velde, en 'er viel in krijgssaken
weinig van belang voor: 's Prinszen zoon WIL- WILLEM
LEM, die nog geen vier jaaren bereikte, werdt II., nog
in dit jaar tot Generaal over de ruitery aange- geen vier
steld: de Westindische Comp. in dit jaar ver- jaaren
scheide sterkten op de *Brasilsche kust* veroverd oud
hebbende, begon thans de *Oostindische*, welke wordt
zij in uitdeeling somtijds overtrof, als naer de Generaal
kroon te steeken. over de
Ruitery.

In het jaar 1631, maakte de Prins eenen
toeleg op *Duinkerken*, die echter geen voort-
gang hadt: de vijand ook eene landing op *Tho-* Verove-
len voorhebbende, werden zijne schepen door ring van
de onzen op het *Slaak* aangetast, veroverd en vijande-
naer *Dordrecht* gezonden: bij deeze gelegenheid lijke
kregen de onzen wel vierduizend gevangenen in schepen.
handen; en Graaf JAN VAN NASSAU, die in dee- 1631.
ze onderneming het bewind voerde, was het
ter naauwer nood met eenige weinigen ontko-
men: — in plaatse van den Raadpensionaris
A. DUIK, in het jaar 1629 overleeden, werdt

XI. APR. in den jaare 1631 aangesteld, A. PAUW, Heer van *Heemstede*: korts te vooren was het recht tot de opvolging in het Stadhouderschap, op aandrang der Edelen, den jongen Prinse opgedragen. — Tusschen den 19 en 20 van Hooimaand vonden zeven *Remonstrantsche* Predikanten, op *Loeveslein* gevangen zittende, gelegenheid, in eenen duisteren nacht met een schuitjen te ontsnappen naer *Rotterdam*, alwaar EPISKOPIUS, toen nog niet naer *Amsterdam* vertrokken, hen herbergde: zeker soldaat, die hen begunstigd, en deeze ontkoming toegelaten hadt, werdt 'er om in verzekeringe genomen; doch de achtergelatene vrouwen en kinderen, werden, na een weinig zittens, geslaakt:

HUGO DE GROOT, was in dit jaar ook hier te Lande, uit *Frankrijk*, wedergekeerd, en de Ridder HOORT werkte zeer om die van *Amsterdam* te bewegen, hem, in hunne Stad te ontvangen; doch hier toe scheenen de tijden nog niet gunstig: sommigen ijverden zelfs zeer streng tegen hem, en bewerkten dat 'er 2000 guldens op zijn lijf gezet werdt; dies hij naer *Hamburg* trok, daar hij beleefdelyk ontvangen werdt: sedert is hij door de Kroon van *Zweeden* tot gewoon Afgezant bij het Hof van *Frankrijk* aangesteld, waarin hij zich getrouwlyk heeft gekweeten: hij is in het jaar 1645, op zijne reize uit *Zweeden* naer *Duitschland*, te *Rostok* overleeden, en zijn lijk, vandaar naar *Holland* gevoerd, is in zijne geboortestad *Delft* begraven: zijne geleerde schriften, en treffelijke hoedanigheden hebben hem, weinige jaaren nae zijn dood, ook in zijn Vaderland de achting verworven, welke de partijdigheid der gemoe-

HUGO DE
GROOT
komt we-
der in 't
Land.

Zijn
dood.

deren, hem aldaar, bij zijn leven, hadt doen XI. AFD.
verliezen.

In het jaar 1632, werdt *Venlo*, *Straalen*, *Roermonde* en *Sittart* door de *Staatschen* veroverd; doch bij het openen der loopgraven voor *Roermonde*, werdt Graaf ERNST KASIMIR, een wakker krijgsman, met een' musketschoot door het hoofd getroffen, dat hij het bestierf: na het overgaan van *Roermonde* sloeg de Prins het beleg voor *Maastricht*, welk in het gezicht van het Spaansch en Keizerlijk leger, met welke beiden veele schutgevechten voorvielen, wakkerlijk voortgezet werdt; ook gaf de Stad zich den 21 van Hooimaand bij verdrag aan den Prinse over; die zedert ook *Limburg* en de Landen van Overmaaze deed bemagtigen: met de verovering van *Orsoi* werdt de gelukkige veldtocht deezes jaars besloten, tot voorspoed van welken niet weinig hadt toegebracht, de heimelijke handel van de Graaven van WARFUSÉ en HENRIK VAN DEN BERG, die toen heimelijk, en vervolgens openlijk, zich voor de zijde der Staaten verklaard, en die van *Spanje* verlaten hadden. — De Heeren LAMPZINS van *Vlissingen*, bragten, in dit jaar, nevens anderen, zeer veel toe tot het bedwingen der *Duinkerksche* kaperijen, en het beveiligen der zee.

In den jaare 1633, werdt *Rijnberk* door zijne Hoogheid, en de Schans *Fillippijne* door Graave WILLEM VAN NASSAU gewonnen, en in het jaar 1634, werdt niet anders uitgevoerd, dan door het slaan van het beleg voor *Breda*, den vijand van voor *Maastricht* te trekken; wanneer beide de legers scheidden. In het jaar

1632.
Venlo,
Straalen,
Roermonde en
Sittart,
door de
Staatschen
veroverd.
ERNST
KASIMIR
sneuveld
voor
Roermonde.

Rijnberk
en de
schans
Fillippijne
door de
Staatschen ge-
wonnen.
1633.

XI. AFD. 1635, flooten de Staaten met LODEWYK XIII. een verbond wegens het voeren van openbaaren oorlog tegen *Spanje*, doch de eerste veldtogt der vereenigde legers viel zeer slecht uit: de *Franschen*, die twintigduizend sterk geweest waren, vonden zich op meer dan de helft gesmolten, door ziekte en ongemakken: te *Rotterdam*, daar zij lange naer den wind moesten wagten, eer ze naer *Calais* konden oversteken, lagen veelen ziek, veelen stierven 'er aan de pest en uit armoede; veele Edellieden hadt men 'er zien bedelen, en de paarden met zadel en toom voor eenen Rijksdaler zien verkopen: dit ontstond niet uit de weinige zorg, die de Prins of de Staat droeg voor dit volk, maar uit de verwaarloozing van *Frankrijk* zelf, die zijn eigen volk moest onderhouden, volgens verdrag: en overal waar zij gelegd waren, toonden de Regenten en burgers een betamelijk medelijden met de elenden deezer noodlijdenden.

Beroerte, enz. in *Friesland*. In *Friesland* was zedert eenigen tijd zeer veele moeite ontstaan, over het invorderen der gemeene middelen, en het veranderen van de Regeeringe op verscheide plaatsen, als ook over den Ontvanger BOOTSMA, die van zijn ampt verlaten werdt, om dat hij niet genoeg gelet hadt op de ontrouw van zijnen klerk: sommigen hebben gewild dat de Prins onder deeze beroerte zijn gezag ook in *Friesland* zocht te doen uitbreiden; doch zulke oogmerken zijn of nooit, of zelden naer behoren te bewijzen.

1636. In het jaar 1636, werdt Mr. JAKOB KATS, een Zeelander, van *Brouwershaven*, en Pensionaris der Stad *Dordrecht*, in de plaatse van ADR. RAADPEN-PAUW, toen Gezant in *Frankrijk*, en die zijn ampt

ampt kort te vooren hadt nedergelegd, tot XI. AFD.
Raadpensionaris van *Holland* benoemd. —

Te *Utrecht* was nu ook eene Hooge School Hooge School te Utrecht opgericht. opgericht, welke den 17 van Lentemaand deezes jaars werdt ingewijd, en sedert zo vermaard geworden is, dat zij de *Hollandſche*, te *Leiden*, naer de kroon geſteken heeft. Te *Harderwijk* was in het jaar 1600 wel eene Hooge School, door het quartier van de *Veluwe*, opgericht, doch deeze, sedert zeer vervallen, is eerst in het jaar 1647 herſteld, en tot eene *Provinciale Academie* verheven. *Holland*, *Friesland* en *Groningen*, waren deeze beiden, of ten minſte *Utrecht* hierin reeds voorgegaan; en bij deeze vijf Hooge ſchoolen heeft men het laaten be-
rusten. In *Zeeland* heeft men onlangs wel gepoogd, te *Zierikſee*, volgens den laaſten wil van den Heere P. MOGGE VAN RENESSE, eene Hooge School opterichten, doch tot nu toe daar in te veele zwarigheden en beletselen ontmoet, om dit heilzaam werk voort te zetten.

De Koning van *Frankrijk* in het jaar 1637, FREDRIK HENRIK aan den Prinſe van *Oranje*, den tiſtel van zijne bekomt *Hoogheid* in plaatſe van zijne *Doortluſtigheid* den tiſtel hebbende opgedragen, vonden de Edelen van *Holland* goed, om zijne *Hoogheid* mede tot *Hoogheid*, en wordt eerste lid van hun ligchaam te verzoeken, welke eerſte eere hij inſgelijks aannam: in dit zelfde jaar be-
legerde en bemagtigde zijne Hoogheid *Breda*; Edele geduurende welken tijd de vijand zich van *Roer- land*. *monde* en *Venlo* meester maakte: de *Frantiſchen*, 1637. verre van de onzen, afzonderlijk oorlogende, Roermon- hadden *Landrechiſ* en *la Chapelle* veroverd; de en als ook *Maubeuge*, welk laaſte zij verlieten. Venlo door de *Span-*

XI. AFD. Omtrent deezen tijd werdt 'er in verscheide
Hollandsche steden een sterke windhandel in
 schen bloemen, met naame *Tulpen*, gedreven; en der-
 veroverd. zelve prijs zo hoog opgejaagd, dat men voor
 eene bloem van tien aazen, eerst 95, nader-
 hand wel 900 guldens besteedde: een pond
 geele kroonen, kostte in het eerst 20, à 24,
 en eene maand later, meer dan twaalfhonderd
 guldens: eene schielijke daling hierop volgende,
 veroorzaakte veele Rechtsgedingen, over welke
 de steden zich bij de Staaten vervoegden, die
 weinig lust betoonden, om op zulk eenen ijde-
 len handel recht te laten doen. Indien ook dees
 handel, die zo verre ging, dat 'er in zekere
 Stad van *Holland*, wel voor tien millioenen
 guldens in zouden zijn te koste gelegd, was
 voortgezet geworden, zouden de Staaten wel-
 haast een Impost op de bloemen gelegd hebben;
 hetwelk nu door de schielijke daling uit den zin
 gesteld werd.

1638 en De veldtogten van de jaaren 1638 en 1639,
 1639. waren, met vruchteloze aanslagen en weinig
 uitvoeren, verloopen; zo wel van 's vijands
 kant, als van de zijde der onzen: ter zee hadt
 de Lt. Admiraal M. H. TROMP de zogenaamde
 onverwinnelijke oorlogsvloot der *Spaanschen* in
 Duins aangetast, en op de vlugt geslagen, en
 verscheide schepen genomen, wordende zijne
 dapperheid, en die van den Vice-Admiraal DE
 WITTE, wegens de algemeene Staaten, door
 treffelijke geschenken erkend. — In het jaar

1640. 1640, maakte zijne Hoogheid eenen toeleeg op
Brugge, die te leur liep: vervolgens zocht hij
Hulst te belegeren, hetwelk ook niet gelukte:
 de *Franschen* hadden ondertusschen *Atrecht* be-
 le-

legerd en ingenomen. Het *Stadhouderschap* van *Friesland*, door den dood van Graave HENRIK KASIMIR, die in zeker gevecht gesneuveld was, opengevallen zijnde, werdt, niet zonder ongenoegen van Prins FREDRIK HENRIK, aan 's Graaven broeder WILLEM FREDRIK opgedragen, terwijl zijne Hoogheid dat van *Groningen* en *Drenthe* verkreeg. — 's Prinzen zoon huwde in dit jaar op den 12 van Bloemmaand te *London*, met de Prinsesse MARIA, oudste dochter van Koning KAREL I. van *Engeland*.

Het huis te *Gennep* werdt in den jaare 1641, door den Prins, en *Aire* door de *Franschen* bemagtigd. In *Oosindiën* hadt de Compagnie, de Stad *Malakka*, na een lang beleg overmeesterd; als ook *Kolombo*, en verscheide sterkten op het Eiland *Ceylon* veroverd. — de Veldtocht van het jaar 1642, liep genoegsaam met heen en weder trekken ten einde. — De oorlog tuschen den Engelschen Koning en het Parlement in dit jaar uitgeborsten zijnde, ondersteunde de Prins dien Vorst met geld, en de algemeene Staaten waren hem mede niet ongenegen: doch die van *Holland* werden gehouden te neigen naer de zijde van het *Parlement*; waarom ook STRIKLAND, de gemagtigde van het *Parlement*, wien de algemeene Staaten niet meer wilden hooren, zich in het bijzonder bij de Staaten van *Holland* vervoegde.

In den veldtocht van het jaar 1644, veroverde zijne Hoogheid *Sas van Gend*; en maakte in het volgend jaar een' toeleeg om *Antwerpen* te bemagtigen, die mislukte; doch *Halst* werdt toen belegerd en ingenomen; en noode zag zijne Hoogheid in den aanvang van het jaar

XI. AFD.

WILLEM
FREDRIK
wordt
Stadhouder van
Friesland,
en FREDRIKHENRIK
Stadhouder van
Groningen en
Drenthe."T huis
te *Gennep*
door den
Prins, en
Aire door
de *Franschen* be-
magtigd.

1641.

1642.

STRIK-
LAND Ge-
magtigde
van het
Engelsche
Parle-
ment, kan
geen ge-
hoor krij-
gen, bij
de alge-
meene
Staaten.

V 4

1646, 1644.

XI. AFD. 1646, de Gemagtigden der Staaten naer *Munster* vertrekken, om 'er over den vrede te handelen, waarop de *Franschen* nu sterk drongen: zijne Hoogheid trok echter, hoewel ziekelijk, en zeer tegen den zin der Prinsesse, in het begin van Wiedemaand te velde, verzeld van zijnen Zoone WILLEM; doch hij hieldt zich eenen geruimen tijd te *Breda* op, zonder iet te onderneemen: hij hadt het oog wel op *Antwerpen*; doch daar werdt niets uitgevoerd, en *Venlo* werdt zelfs te vergeefs belegerd: veelen verwonderden zich dat 'er zo weinig verricht was, en men sprak op verscheide wijzen van de oogmerken van deezen veldtocht: de Prins zelf, in 's *Haage* verwelkomd wordende, zeide: 't is my leed, dat 'er deesen zomer niet meer is uitgevoerd; maar 't is vrede. — Van *Fransche* zijde hadt men *Kortrijk*, *Veurne*, *Wijnoksbergen* en *Duinkerken* bemagtigd, en dit maakte de *Franschen* ongeneger, om met *Spanje* te sluiten, dan zij in het begin geweest waren. 's Prinsen oudste Dochter, LOUISE, was nog voor het einde deezes jaars in den echt getreden met FREDRIK WILLEM, Keurvorst van *Brandenburg*: na het voltrekken van dit huwelijk was 's Prinsen zwakheid zodanig toegenomen, dat men aan zijne herstellinge begon te wanhoopen: zeer raadde hij in het lest zijns levens tot vrede met *Spanje*; doch de jonge Prins zijn Zoon neigde, daarentegen, tot het voortzetten des oorlogs. — 's Prinsen ziekte nam dermaate toe, dat hij op den veertienden van Lentemaand overleedt; en, op kosten van het sterfhuis, den tienden van Bloememaand, te *Delft*, in zijns vaders graf, met veel staatsie, bijgezet werdt.

Hij

FREDRIK
HENRIK
gaat tot
vrede.

Sterft.

H. Brouwer del.

W. H. Schenk sculp.

FREDRIK HENDRIK DOET ZIJN EED ALS STADHOUDER.

Hij liet vier Dochters en éénen Zoon na; ook ^{XI. AFD.}
 eenen natuurlijken Zoon, FREDRIK VAN NASSAU, ^{Zijne}
 Heer van *Zuilesteen*, Kolonel van een Regi- ^{kindereu}
 ment knechten in Staatfchen dienst. Hij liet
 den roem tevens na, van het magtig *Spanje* zo
 zeer vernederd te hebben, dat het nu den Staat
 ernstlijk, en bij aanhouding om vrede aanzogt,
 en gunstiger voorwaarden uitboodt, dan men
 zich, eenige jaaren herwaart, zoude hebben
 durven beloooven. Zijne tijdgenooten hielden ^{Zijne}
 hem voor den uitstekendsten krijgsheld zijner ^{hoeda-}
 eeuw, die, of zijnen Broeder evenaarte, of ^{nigheden}
 overtrof in beleid, voorzichtigheid en onbezwe-
 kene standvastigheid: moetende het weinig
 uitvoeren in eenigen zijner laatste veldtog-
 ten, zo men acht, eerder als een uitwerkzel
 zijner diepe Staatskunde aangemerkt, dan aan
 zijne toenemende zwakheid van verstand en
 kragten toegeschreeven worden. In zaaken van
 Regeering heeft hij zich, meest al, zo gema-
 tigd weeten te gedragen, dat hij, in het gemeen,
 bemind en geacht werdt; ook werdt het stuk
 van den Godsdienst door hem, altoos met ge-
 matigheid behandeld: hij hieldt zich bij de
 openbaare Kerke, doch hadt eenen afkeer van
 de vervolginge, tegen de *Remonstranten* aan-
 gevangen, voor dat hij aan het bewind kwam:
 ook verwierven deeze, onder zijne Regeeringe,
 die vrijheid van Godsdienst-oefeninge, welke
 zij nog genieten. Omtrent de *Roomschgezinden*
 was hij ook bij uitstek toegevend. Wat zijne
 persoonlijke hoedanigheden betreft, in de kragt
 zijn levens was hij gezond, schoon en sterk van
 ligchaam; alleenlijk was hij somtijds onderhee-
 vig aan de jicht: hij bezat een goed verstand

XI. AFD. en doordringend oordeel. Voorzichtig en somwijlen langzaam was hij in het besluiten, doch wakker en onverzetlijk in het uitvoeren van zaaken: hij oefende eene strenge krijgstucht, en vorderde eene slijpe gehoorzaamheid aan zijne bevelen: hij was edelmoedig en milddadig, niet spaarzaam in het prijzen van braave daaden; en gemeenzaam omtrent lieden van verdienste, zelfs omtrent vreemdelingen: heuslijk handelde hij zijne vijanden, en nimmer verliet hij zijne vrienden, hoe zeer het geluk hem ook mogt tegen loopen: hij was, gelijk zijn Vader, doorgaans bedekt en niet ligt te doorgronden, en vertrouwde zich aan niemand, dan, dien hij lange en dikwijls beproef hadt: de vleiers vonden bij hem geen en ingang: hij zocht zijne eigene grootheid en die van zijn huis, op zulk eene wijze, datze hem van zelve scheen t'huis te komen, en begeerde ze niet als ze hem verdacht of onbeminnd zoude gemaakt hebben: als hij niet te velde was, verlustigde hij zich veel in boekoefeningen: zeer diepe eerbiedenis droeg hij zijnen Vader toe, wiens nagelatene Schriften hij neerstiglijk geleezen hadt: zelf het spoor van deez en zijnen Vader opgevolgd zijnde, liet hij zijnen Zoon, een treffelijk voorbeeld na, en bleef bij de meeste Landzaten lange in lofsijke gedagtenisse, wordende het weinige, welk men in hem mispreezen hadt, uit het geheugen gewischt, door de herinnering van zijne menigvuldige diensten, en uitmuntende hoedanigheden.

WILLEM
II. wordt
Kapitein
Generaal
en Admi-
raal.

Prins WILLEM II. wordt terstond tot Kapitein Generaal en Admiraal over de krijgsmagt van den Staat aangesteld, en vervolgens wordt hem zijne

zijne *Instructie*, ten aanzien van het Stadhouderfchap, door *Holland* en *Zeeland* ieder afzonderlijk gegeven. In het eerst hadt zijne Hoogheid betuigd de oogmerken der Staaten, ten aanzien van den *Munsterschen* vrede te zullen bevorderen; doch in Grasmaand wilde hij volstrekt te velde, waar tegen *Holland* zich aankantte: toen zondt hij eenig volk met geschut naer den kant van *Hulst*, om de grenzen te dekken, doch de Staaten bewogen hem, hetzelfde terug te ontbieden, waarna alles zich tot vrede begon te schikken; welke dan eindelijk, na veel handelen, twisten, morren en vitten, meest van de zijde der *Franschen*, den 30 van Louwmaand des jaars 1648, te *Munster* getekend werdt, en waar bij de Koning van *Spanje* deeze zeven Vereenigde Nederlanden, erkende voor vrije en Souvereine Staaten, op welke hij noch zijne nakomelingen niets te eischen hadden, of immer eischen zouden, en met welke hij gezind was, een eeuwigen vrede te sluiten: wordende bij dit vredeverdrag de gereedste weg ingeslagen om de twisten over wederzijdsche verbeurdverklaringen en benaderingen van goederen, ten beste mogelijk, bijteleggen en om de grenzen van het Nieuw Gemeenebest te regelen, welk nu eindlijk zijn volkomen wasdom gekregen hadt.

XI. AFD.

Vrede
te Mun-
ster gete-
kend.

Over het bekragtigen van deezen vrede, viel echter nog veel te doen: *Zeeland* en *Utrecht*, die onvergenoegd waren, dat men zulk een vrede, zonder toestemminge van en te gelijk met *Frankrijk* gesloten hadt, weigerden denzelfden te bekragtigen. *Holland* hadt ook iet tegen het 45 punt, waarin *Zevenberge* als een leen

Zeeland
en *Utrecht*
weige-
ren den
Munster-
schen vrede
te bekrag-
tigen.

XI. AFD. leen van *Spanje* was aangemerkt, en over de vrije oefening van den *Roomfchen* Godsdienst aldaar, zonder deszelfs kennisfe beschikt was: dan hierin wist men door eene clausule te voorzien; en ten aanzien der beide andere Gewesten, die men niet overhaalen kon, besloot men tot de bekragtiging van het verdrag te komen met meerderheid van stemmen; gelijk dan ook

Utrecht
doet het
eindelijk.

Dezelve
wordt te
Munster
afgekondigd.

1648.

Dankdag
en vreugdebedrijven daar
over.

met vijf stemmen geschiedde: *Utrecht* voegde zich nog in het vervolg daarbij, en dezelve werd, na het overleveren der wederzijdsche bekragtigingen, op den 16 van Bloemmaand 1648, te *Munster* openlijk afgekondigd, gelijk op den 5den van Wiedemaand ook hier te lande geschiedde: *Zeeland*, schoon den vrede niet bekrachtigd hebbende, werd echter door eene bezending bewogen, om denzelven ook in dat Gewest te laten afkondigen. Vijf dagen na de afkondiging hieldt men een' plegtigen Dankdag; ook werd met schieten, vuuren en branden van pektonnen, in de meeste steden, groote vreugde bedreven. Doch in gantsch *Zeeland*, als ook te *Leiden* in *Holland*, hetwelk opmerklijk is, werd niet gevuurd. Sommige Predikanten, het zij om den Prins te vleien, gelijk eenige dagten, het zij om andere redenen, spraken ook, ter gelegenheid van den Dankdag, flauwlijk van de voordeelen des vredes, waarbij de rust hersteld, en de gemeene vrijheid bevestigd werd.

Uit den *Westfaalschen* vrede tusfchen den Keizer en de andere Mogendheden trokken de Vereenigde Gewesten boven dien nog voordeel, voor zo verre de grenzen van den Staat, naer den kant van *Duitschland*, door denzelven

in

in rust geraakten; doch, dewijl de geschillen XI. AFD.
over de nalatenschap des Hertogen van *Gulik*
en *Kleeve* en eenige anderen bij denzelven niet
geregeld waren, bleven zij nog bezetting hou-
den, in de steden, *Wezel*, *Emmerik*, *Rees*,
Orsoi, *Gennep* en *Rijnberk*. Maar *Oostfries-*
land, daar de *Hesfen* lange gelegerd geweest
waren, werdt een geruimen tijd na het treffen
van den vrede, door dezelveu verlaten.

XII. AFDEEELING.

Beginnende, na het sluiten van den Munsterfchen vrede, in het jaar 1648, en eindigende, met den vrede in het Noorden in het jaar 1660.

Holland Terstond na het afkondigen van den *Munsterfchen* vrede, begonnen de Staaten van *Holland*; op het punt van menagie, of vermindering van 's Lands uitgaven, te raadplegen, en tevens hoe *Staats-Braband*, nu van brandschattingen en vrijwaringen ontheven, zo wel als deeze Provincie zelve, in de gemeene lasten behoorden te draagen: men hadt hier ook over eenige jaaren, reeds de intresten der schulden van zes en een quart tot vijf ten honderd verminderd, en eenige andere bezwaren afgeschaft; maar de zwaarste last van den Staat, te weeten, het krijgsvolk, bleef denzelven nog drukken, en het aandeel van *Hollands* schuld daarin bedroeg toen meer dan drie en een halve millioen guldens: men eischte derhalven eene vermindering van 50 mannen van ieder Compagnie voetvolk; waarin na wat aarzelens en twistens bewilligd werdt: vervolgens drong *Holland* op de afdanking van 50 Compagniën uitheemsch voetvolk, doch de Prins zulks voor gevaarlijk houdende, liet men zich, naer het schijnt, door de redenen van zijne Hoogheid gezeggen: maar in Wijnmaand eischte men, behalven eene reductie van de zwaargewapende ruitery, eene af-

dan-

danking van de helft, of ten minste van een groot gedeelte der ruitery, en te gelijk de afdanking van nog 55 vendelen der uitheemsche Regimenten; doch hier stelden zich de algemeene Staaten en zijne Hoogheid ernstiglijk tegen, en de Prins deed den eenen en anderen voorslag, die der begeerte van *Holland* zeer nabij kwam; doch deeze werdt van de hand gewezen, en de last afgevaardigd aan de Kapiteinen en Ritmeesteren van het voetvolk en der ruitery, welke men onbetaald wilde laten, om op geene verdere betaling te rekenen, waarbij zij tevens voor hunnen dienst bedankt werden; daarentegen schreeven de algemeene Staaten den Kapiteinen aan, dat zij den eed, aan hun gedaan, gedachtig behoorden te zijn, en zich niet, zonder hunnen last te laten afdanken.

De algemeene Staaten besloten ook eene bezending te doen aan de steden van *Holland*, om dezelve van het besluit tot de bijzondere afdanking te doen afstaan; en den Prins te verzoeken en te magtigen om de rust en den vrede, en het vasthouden der *Unie*, te handhaven, en alles te weeren, wat daar tegen zoude voorgenomen mogten worden. — In gevolge van dit besluit stelde zijne Hoogheid zich aan het hoofd van deeze bezending, waartoe hij uit de Staatsvergaderinge, vier leden, AARTSBERGEN, MAUREGNOLT, RENSWOUDE en KLANT, en drie uit den Raad van Staate verkoos: te *Dordrecht* werdt hij op den 9 van Wiedemaand 1650, in den vollen Oud-Raad gehoord, na dat men alvorens verklaard hadt, zulk een gehoor toetstaen alleenlijk uit agting voor Zijne Hoogheid, zonder krenking van de opperste magt der

XII. AFDE.

Besluit
doch deeze
werdt van de
hand gewezen,
en de last afge-
vaardigd aan de
Kapiteinen en
Ritmeesteren van
het voetvolk en
der ruitery, welke
men onbetaald
wilde laten, om
op geene betaling
te rekenen, waarbij
zij tevens voor
hunnen dienst
bedankt werden;
daarentegen
schreeven de
algemeene Staaten
den Kapiteinen
aan, dat zij den
eed, aan hun
gedaan, gedachtig
behoorden te zijn,
en zich niet, zonder
hunnen last te
laten afdanken.

Bezending na
de Hollandsche
steden.
1650.

XII. AFD. der Staaten van *Holland*, en de vrijheid van stemminge in derzelver Vergaderinge: na dat het schriftlijk voorstel gelezen was, antwoordde men, dat men 'er over raadplegen, en het gevoelen van de Stad ter Staatsvergaderinge overbrengen zoude. In het tweede gehoor, des anderen daags, voerde AARTSBERGEN den Oud-Raad te gemoete, dat zij schuldig waren aan het krenken der Unie, en dus strafbaar aan lijf en goed: doch de Regeering was over deeze vinnige taal zo gebelgd, dat zij verzekerde, 'er zich in alle gelegenheden gevoelig over te toonen, en ter naaste dagvaarte herstelling daar van te willen vorderen. — *Gorinchem*, *Schoonhoven*, *Brielle Rotterdam* en *Schiedam*, gaven ook maar een algemeen antwoord. *Delft* wilde wel den Prins als Stadhouder, maar niet de andere Heeren, in de Vroedschap, hooren; gelijk zij deezen ook onthaal en huisvesting ontzeiden: daar werdt ook algemeen antwoord gegeeuen. Te *Amsterdam*, vanwaar men, te vergeefs, tot tweemaal den Prins door eene plegtige bezendinge, verzocht hadt, om niet in de hoedanigheid van afgezondene der algemeene Staaten, maar alleen als Stadhouder in hunne Stad te komen, kwam zijne Hoogheid met zijn gevolg, en eischte, nevens hertzelve in den vollen Raad gehoord te worden; maar Burgemeesters weigerden den Raad te beroepen: toen begeerde de Prins als Stadhouder gehoor, verklarende dat hij tevens als Afgevaardigde der algemeene Staaten, van zijnen last handelen wilde; doch dit verzoek werdt afgeslagen: — hier over beklagde de Prins zich in persoon hoogelijk ter Staatsvergaderinge.

Amsterdam weigert WILLEM II. als afgezant der algemeene Staaten gehoor.

De Prins klaagt over de Stad.

ge, en eischte dat de Stad hem behoorlijke herstelling en voldoening geeven moest; doch deze wist haar gedrag zo wèl te verdedigen dat de Staaten van *Holland*, met de meerderheid een besluit opmaakten, waarbij de gantsche handel der algemeene Staaten in deeze gelegenheid veroordeeld en te gelijk verboden werdt, in het toekomende, diergelijke bezendingen, in de steden, te ontvangen.

XII. AFD.

Die zig verdedigt.

Het schriftlijk voorstel door AARTSBERGEN te *Dordrecht* voorgelezen, was intuschen ook gedrukt; doch werdt binnen weinige dagen, door die van *Holland* insgelijks wederlegd; sommige Predikanten voeren, omtrent deezen tijd, ook zeer uit tegen het gedrag der Staaten van *Holland*; hebbende zelfs JAKOBUS STERMONT in 's *Haage*, op den Predikstoel, geklaagd over zulken, die het *bloedig* *sweet* en den *manhaften arbeid*, met ondankbaarheid wilden beloonen, waarover hij, op bevel der Staaten, scherpelijk door den Raadpensionaris KATS bestraft werdt.

Bedrijf van AARTSBERGEN te Dordrecht.

Het verschil tusfchen de Staaten van *Holland* en zijne Hoogheid over het stuk der afdanking, was echter tegenwoordig van kleen belang: *Holland* wilde 20 kornetten paarden afgedankt, en de vendels voetvolk van zeventig tot zestig, en van zestig tot vijftig, verminderd hebben: de Prins en de Raad van Staaten wilden maar zestien kornetten paarden afgedankt, en slechts vijf mannen per vendel, van tweehonderd en één vendelen afgedankt hebben; zo dat de Prins 3000 ruiters en 26315 knegten, en *Holland* alleen 2700 ruiters, en wat minder dan 26000 knegten in dienst wilde houden: het overige

Verschil tusfchen Holland en WILLEM II.

X

waarin

XII. AFD.

Gedra-
gingen
van den-
zelven.

waarin de Gewesten met elkanderen, en *Holland* met zijne Hoogheid verschilden, was ook zeer klein en gering: maar de gemoederen waren, door het lang en hevig twisten, en vooral na de bezending, zeer tegen elkanderen verbit-
 terd. Ook was 'er onlangs iet voorgevallen, het welk de hevigheid nog meer hadt aangezet. Te weeten: zijne Hoogheid hadt den Admiraal WITTE KORNELISZ. DE WITTE, uit *Brazil*, zon-
 der verlof van den Regeeringsstand aldaar, her-
 waart doen komen, in 's *Haage* doen vatten en op de Gevangen Poort brengen: gelijk ook eenige andere Kapiteinen te *Amsterdam* door de Admi-
 raliteit gevangen genomen waren. Dit hielden de Staaten van *Holland* voor eene openbare krenking van hun grondgebied, en eene inbreuk op hunne opperste magt. Die van *Amsterdam*, de slaking der gevangenen niet goedwillig heb-
 bende kunnen verkrijgen, deden de hechtenis opbreken, en de Kapiteinen op vrije voeten stellen. De Staaten van *Holland* beslooten ook om den Admiraal DE WITTE door den Procureur Generaal van de Voorpoorte te doen haalen; doch de Prins voorkwam dit, door bevel te geven, om DE WITTE weder in zijne voorige herberge te doen brengen. Zedert werden Rechters over hem benoemd, doch met zijn Pleidooi zo lange gedraald, dat de dood van zijne Hoogheid tus-
 schen beiden kwam; waarna hij op vrije voeten gesteld werdt. Dit voorval konde niet nalaten de verbittering te vermeerderen: gelijk zijne Hoogheid dan ook, weinige dagen daarna, zes Gemagtigden ter Staatsvergaderinge, als DE WITT, DE WAAL, RUIL, DUIST VAN VOORHOUT, KEIZER EN STELLINGWERF, van *Dord, Haar-*
lem,

tem, Delft, Hoorn, en Medenblik, elk afzonderlijk deed in verzekeringe neemen, en 'sdaags daarna, naer *Loevestein* vervoeren. Het bleef hier niet bij, maar zijne Hoogheid zocht ook *Amsterdam* onverhoeds door krijgsvolk te bezetten, en als dan in persoon, aldaar de Wet, naer zijnen zin te veranderen, voorts de Stad tot eenparigheid met de andere leden te noodzaaken: dees toeleg was aan Graave WILLEM FREDRIK, Stadhouder van *Friesland*, toevertrouwd, doch het verdwalen van eene bende ruitèrie in het *Gooiland*, bij *Hilversum*, veroorzaakte dat men in de Stad de tijding van derzelve aantogt kreeg, en op zijne hoede was, om de vijanden, (die men voor *Zweeden* of *Lotharingers*, geenzins voor krijgsvolk van den Staat, hieldt) aftekeeren; waartoe door het beleid van de Heeren BIKKER en HUIDEKOOPER van *Maarseevee*, terstond de valbruggen opgehaald, de poorten digt gehouden, en het geschut naer de wallen gesleept, als ook de schutters en soldaten in de wapenen gebragt werden, terwijl men agt oorlogschepen in staat stelde, om het Y te beschermen, en eenige gewapende uitleggers in den *Amstel* voor de Stad deed leggen: zijnde elk terstond in beweginge om dienst te doen, en biedende zelfs eenige gilden zich vrijwilliglijk aan tot den arbeid aan de vesten.

Aanslag
van WIL-
LEM II.
op *Am-
sterdam*.
onder
Graave
WILLEM
FREDRIK.

In de
Stad
wordt
orde tot
veiligheid
gesteld.

Zijne Hoogheid gaf bij eenen brief, dien Graaf WILLEM aan de Regeeringe zondt, te kennen, dat hij dien Graaf met eenig krijgsvolk derwaart gezonden hadt, ten einde alles in rust te houden, en niet, door eenige kwaadwilligen, belet te worden in het voorstellen van

XII. AFD. het geene hij nog verder te zeggen hadt; doch
 de Regeering zondt de Schepens HUYDEKOOPER
 Zij zendt afgevaardigden aan den Graave. en VAN DER DOES, aan den Graave af, in
 een gewapend jagt, dien MAARSEVEEN voor de
 Hofstede *Welna*, zulk eene hartige taal deed
 hooren, dat hij 'er niets op antwoordde, en
 ten laatste zeide, niets gedaan te hebben, dan op
 last van zijne Hoogheid, wien het mislukken
 van den aanslag, over tafel hem aangebragt,
 zo zeer van spijt deed zwellen, dat hij opstond,
 zonder den maaltijd te voleindigen, zich opflood
 in zijn kabinet, en stampvoetende, zijnen hoed
 tegen den grond wierp, en niemand spreken
 wilde: — 'sdaags daarna begaf hij zich in
 persoon naer den kant van *Amsterdam*, en ver-
 voegde zich op het huis *ter Hart*, alwaar de
 Heer VAN BEVERWEERT hem zo levendig het ge-
 vaar zijner troepen voor oogen stelde, indien
 de *Anthoni's* dijk bij *Jaap Hannes* met 'er daad
 doorgesteken werdt, dat hij besloot, BEVER-
 WEERT naer 's *Haage* te zenden, met last om de
 algemeene Staaten te bewegen, dat zij den
 Prins lieten verzoeken, om af te trekken met
 de troepen; welk besluit dan ook eerlang volg-
 de: doch eer de bezending daartoe bij den
 Prins kwam, hadt dees reeds een verdrag met
Amsterdam gesloten, waarbij de Stad bewillig-
 de in den Staat van oorloge, door den Prinse
 te regelen volgens zijnen voorslag en dien van
 den Raad van Staate, den 15 van Hooimaand
 gedaan; en beloofde, den Prinse als Stadhou-
 der, zo hij het begeerde, altoos in de Vroed-
 schap gehoor te verleen; waarna de troepen
 zouden afrekken en het geworven volk, door
 de Stad moeten afgedankt worden: bij een ge-
 heim

WILLEM
 II sluit
 een ver-
 drag met
 de Stad.

heim punt werdt verdragen, dat de Broeders XII. AFD.
 ANDRIES en KORNELIS BIKKER, vrijwillig en
 voor altoos, doch zonder krenkinge van eere De Ge-
 en goeden naam, zouden afstaan van de Regee- broeders
 ringe: de koophandel, die een geweldigen krak BIKKER te
 zou gekreegen hebben, zo het beleg langer ge- Amster-
 duurd hadt, en het gevaar van het omliggend dam ont-
 land, noodzaakte deeze Stad, om den Prinse, slaan zig
 bijnaer alles, wat hij begeerde, toe te ge- van de
 ring.
 ven.— De zes op *Loevestein* gevangene Heeren
 werden kort daarna ook geslaakt, mits zij zich
 van de Regeeringe onthielden, hetwelk ook
 aangenomen werdt.

In het laatst van Oogstmaand vertrok zijne WILLEM
 Hoogheid naer het huis te *Dieren*, om 'er zich II. sterft
 met de jacht te verlustigen; hiermede hield hy zig aan de
 een geruimen tijd bezig; doch of de Prins toen, kinder-
 of omtrent dien tijd zich hebbe ingelaten, in ziekte.
 eene heimelijke onderhandeling met *Frank-
 rijk*, om den Staat in eenen nieuwen oorlog
 tegen *Spanje* te wikkelen, gelijk D'ESTRADES
 heeft voorgegeeven, is zeer onzeker en twijfel-
 achtig: zeker is het dat zulk eene handeling
 nooit tot stand gekomen, of van eenig uitwerk-
 fel geweest zij: op den 27 van Wijnmaand
 werdt de Prins van de koorts aangetast, en in
 's *Haage* gekomen zijnde, bemerkte men dat
 hij de kinderpokjes onder de leden hadt, die
 door de ervarenste Geneesmeesters, naer de
 konst, behandeld werden: men rekende hem
 bijna buiten gevaar, toen hij, in groote be-
 naauwdheid, door aanhoudende koortsen veroor-
 zaakt, op Zondag den 6 van Slagtmaand 1650,
 des avonds ten 9 uren, den geest gaf, in den ou-
 derdom van vierëntwintig jaaren en zes maanden.

XII. AFD.

Verfchil-
lende uit-
werkfe-
len daar-
van.

De tijding hiervan hadt verfchillende uitwerkfels, naer elks gezindheid: 'sPrinſen bijzonderſte vrienden, al het volk van oorloge, en een groot deel der Gemeente, waren troos-
teloos. In zulke ſteden daarentegen, daar men meende, onlangs, merkelyk geleeden te hebben van den Prinſe, ſtraalde veel en een heime-
lyk genoeg ten ooge uit. Te *Amſterdam* in het bijzonder, ſcheenen ſommigen, in den dood van den Prinſe, 's Lands vrijheid herboren te zien: de Diakens der Hervormde Kerke aldaar, vonden, in een der zakjen, in welke de aalmoefen onder de preêken verzameld worden, eenige ſtukken gouds in een papier, waar bij geſchreeven ſtond, *dat de gave grooter was gemaakt, om dat 'er in tagtig jaaren, geen blijder tijding dan die van 's Prinſen dood gekomen was*: ook hadt men hier, ſedert het beleg der Stad, zo veel kwaads geſproken van den Prinſe, dat het gemeen zelf zich niet wederhouden kon, van vreugde te toonen, over zynen onverwachten dood: in *Spanje* was een heimelyk genoeg over 's Prinſen afſterven; maar in *Frankrijk*, daar men 'er zich om bedroefde, meende de Kardinaal MAZARIN, dat dit niet natuurlijker wijze geſchied, maar door anderen veroorzaakt ware: intuſſchen is onbetwistbaar dat dees Prinſ, in zulke jonge jaaren, reeds getoond hadt, hoe hij zyne Voorouderen niet behoefde te wijken, in uitmuntende hoedanigheden: hij was ſtoutmoedig, wakker en onvermoeid, ſchoon door zwaare ligchaamsoefeningen van jagen, kaatsen, ballſlaan enz. wat verzwakt: voorts beleefd en mild, tot overmaate toe: ſchoon en gezond was hij van ligchaam, en liet geene kin-
de-

's Prinſen
afbeeld-
ſel.

deren, maar eeene hoog zwangere Gemalin na, die op den 14 van Slagmaand van hetzelfde jaar, gelukkiglijk beviel van eenen Zoon, WILLEM HENRIK, de derde Stadhouder in het gevolg, van dien naam, over de meeste Gewesten der Vereenigde Nederlanden, en de derde onder de Koningen van *Engeland* van denzelfden naam.

XII. AFD.

WILLEM
III ge-
boren.

Graaf WILLEM FREDRIK, Stadhouder van *Friesland*, werdt kort na het overlijden van den Prinse tot Stadhouder van *Groningen* en de *Ommelanden* verkooren; en deszelfs aanzien vermeerderde niet lange daarna nog, door het huwelijk met ALBERTINA AGNES, tweede dochter van wijlen Prinse FREDRIK HENRIK: in *Zee-land* werd de Staat van *Eersten Edele* vernietigd; en in *Holland* boden de Staaten aan de steden oetbrooien aan, tot bestelling van haare eigene Wethouderschap; behoudende aan zich, in andere opzichten, een voornaam gedeelte van het geene de Stadhouders plagten te verichten; toonende dat zij zich thans, meer dan immer te vooren, als Souvereinen der Provincie gedragen wilden: de meeste of genoegzaam alle de stemmende steden van *Holland*, lieten zich door deeze nieuwe oetbrooien, of stellen of bevestigen in het recht, om haar eigen Regeering te bestellen: dit zelfde werdt ook in de andere Gewesten geregeld naer elks goedvinden.

Graaf
WILLEM
FREDRIK
wordt
Stadhou-
der van
Gronin-
gen en
Ommen-
landen.Zeeland
verniet-
tigt den
staat van
eersten
Edele.
Holland
biedt de
steden
oetbrooi
aan, tot
bestelling
van haare
eigene
Wethou-
derschap.

De twist die 'er in het jaar 1651, over de voogdijschap van den jongen Prinse gereezen was, werdt door minnelijke overeenkomste der partijen eindelijk deezer wijze beslist: dat de beide Prinsessen Weduwen, nevens den Keur-

1651.
Twist
wegens de
voogdij-
schap
over WIL-

XII. AFD. vorst van *Brandenburg*, met uitsluiting van den
 ——— Paltzgraave FREDRIK LODEWYK, dezelve zouden
 LEM III. waarneemen; mits de Koninglijke Prinses daar-
 veref- aan alleen zo veel deel zoude hebben, als de
 fend. Keurvorst en de Prinses Weduwe van wijlen
 Prinse FREDRIK HENRIK zamen.

Zeeland In *Zeeland* zochten twee Burgemeesters, te
 tracht *Middelburg*, HENRIK THIBAUT, Heer van *St.*
 hem tot *Aagtenkerke*, en Dr. JAN VAN LANDSBERGEN
 de waar- den jongen Prins te doen aanstellen of ten min-
 digheden sten voorschikken tot Stadhouder van *Zeeland*,
 van zij- waar door hij in tijd en wijle de Wet in de
 nen vader steden wederom zoude kunnen stellen. Hiertoe
 te voor- hadden zij de Kiezers reeds bewogen, om,
 schrik- tegen het gebruik, eenigen uit de dienende
 ken. Wethouderen, in plaats van uit de burgerije
 te benoemen; hetwelk de laatste zeer kwalijk
 nam, en welk hun misnoegen zelfs door eeni-
 gen van den Predikstoel openlijk aangezet werd:
 Oproer het graauw dreigde niet lange daarna, aan de
 te *Mid-* beide genoemde Heeren, den dood, die zich
delburg. heimelijk door de vlugt bergden, waarna het
 huis van LANDSBERGEN aangetast en geplunderd
 werd; hetwelk dat van THIBAUT mede zoude
 gebeurd zijn, indien het niet door eenige Pre-
 dikanten belet ware: kort daarna verkoozen
Middelburg, *Zierkzee*, *Goes* en *Tholen*, hun-
 ne Wethouderfchap volgens de octroojen,
 van de *Staten* hun verleend: ook weezen dee-
 ze *Staten* het verzoek van eenige *Zeeuwsche*
Edelen van de hand, om zitting in hunne Raads-
 vergaderinge te verkrijgen, voorts hadt *Zeeland*
 zich voor het aanvangen der groote Vergaderin-
 ge, door *Holland* laten overhaalen, om voor-
 eerst aftezien van de bevordering des jongen
 Prin-

Prinse : waar toe de twee Prinsesfen te ver- XII. AFD.
geefsch bij beide de Staaten hadden laaten ar-
beiden.

Op den 18 van Louwmaand 1651, werdt KATS
op de groote zaal van het Hof in 's *Haage*, opent de
de beroemde groote vergadering geopend, groote
door eene aanspraak van den Raadpensionaris vergade-
ring in
KATS; gaande de zaaken aldaar over de *Unie*, 's Haage
Religie en Militie; ten aanzien van het derde
stuk, konden de Gewesten het met elkanderen
niet ééns worden, hoe zich in het beslissen der
geschillen tuschen elkanderen te gedragen; zo
dat hieromtrent niets beslooten werdt: omtrent Besluit
de *Religie* werdt beslooten, *elk in de haaren* omtrent
vast te houden, om *met de magt van het Land* te de Reli-
handhaven den waaren Christelijken hervormden gie.
Godsdienst, zo als dezelve, alomme, in de
openbaare Kerken geleerd werdt, en door de
Synode van *Dordrecht* bevestigd was, zonder
te gedoogen, dat ooit daarin bij iemand eenige
verandering gemaakt werd. Over de *Militie*
viel zeer veel te doen, dewijl *Holland*, de
noodeloosheid beweurende van het aanstellen
van eenen Kapitein Generaal, met de andere
Gewesten over het beleid der krijgswaken zeer
verschilde: doch *Holland* gaf ten laatste wat toe, Omtrent
en dus werdt 'er een ontwerp gemaakt in dit de krijgs-
opzicht, waarin het beleid derzelfde vooral aan zaaken.
de algemeene Staaten met voorafgaanden raad
des *Raads van Staate*, gesteld werdt.

Holland liet zich echter, aan het even ge-
melde stuk wegens den Kapitein Generaal zo
veel gelegen liggen, dat men vandaar eerlange
eene bezending naer *Zeeland* afvaardigde, om
die Provincie in deezen met haar eenmagtig te

XII. AFD. doen handelen; waartoe de gedaante der zaken zich toenmaals zeer wel schikte. — Eer nog

Verdedi- de groote Vergadering scheidde, was ook in
ging van dezelve met verontwaardiging geleezen het ge-
WILLEM schrift, waarin zijne Hoogheid de redenen op-
II. we- gaf, die hem bewoogen hadden, tot het vast-
gens zijn zetten der zes Heeren, en tot de onderneeming
gehouden gedrag, op *Amsterdam*, en men stelde vast, om bij
met *Am- eene duidelijke Resolutie*, dit beide te verklaren
sterdam enz. voor eenen toeleeg op de Vrijheid, Hoogheid
en Souvereiniteit deezer Provincie: ook werd
het gedrag der zes Heeren goedgekeurd, en
eindelijk op den aandrang van *Friesland* eene
algemeene vergiffenis wegens het gepasfeerde in
den voorgaanden jaare: de Stad *Amsterdam*
ontving naderhand vergoeding van de Staaten
van *Holland*, wegens de buitengewoone kos-
ten, welke zij in den voorledenen jaare hadt
moeten doen, en die 54045 guldens en 10
stuivers beliepen, welke men nu verstond, dat
ten dienste van den Lande aangelegd waren,
waarom men aan deeze Stad, wegens haaren
betoonden ijver en wakkerheid, grooten dank
schuldig was.

De Stad
ontvangt
vergoe-
ding.

KATS
sluit de
groote
Vergade-
ring in
's Haage
met eene
aan-
spraak.

De groote vergadering was hierop, den 21 van Oogstmaand 1651, besloten, met eene aanspraak, die weder van wege der *Staaten* van *Holland*, door den Raadpensionaris KATS gedaan werd; besluitende dees zijne rede, met eene dankzegginge aan alle de Afgevaardigden en aan CODE, die de raadpleginge tot hiertoe, zo merkelyk gezegend hadt: ook werdt 'er op den 13 van Herfstmaand door alle de Gewes-ten, bij gelegenheid van het gelukkig eindigen der groote vergaderinge, een plegtige dankdag ge-

gehouden, waarop ook, alomte, de klokken XII. AFD.
geluid, het geschut gelost en andere vreugde
bedreven werdt.

De Gezanten van het *Engelsch* Parlement, hetwelk zich gebelgd hadt, om dat de Staat eenige schepen onder den Lt. Admiraal TROMP, gezonden hadt, om tegen de zeefchuimerijen van den Bevelhebber der *Sorlings* te waken, onverrichter zaake, uit *Holland* te rug ontbonden, gaven, wegens hunne bejegeningen met het graauw, en nopens de onderhandeling met den Staat, zulk verslag van hun gezantschap, dat men niet lange daarna besloot, in oorlog te treden met de Vereenigde Gewesten: ook gaf het Parlement wel dra eene *Acte* uit, waar door de *Hollandfche* en *Zeeuwfche* handel op *Engeland* merkelyk benadeeld werdt; en verleende daarenboven in Slagmaand brieven van schaêverhalinge aan bijzondere perfoonen, welke men verstond benadeeld te zijn door ingezetenen van deezen Staat: terstond hierop liepen twee *Engelsche* oorlogfchepen in zee, die den *Hollanderen* en *Zeeuwen*, in korten tijd, merkelyke schade toebagten: dit maakte dat de Staaten een buitengewoon Gezantschap naer *Engeland* zonden, waar toe KATS, SCHAAP EN VAN DE PERRE benoemd waren; hebbende de eerste altoorens zijn Raadpensionarisfchap nedergelegd, welk weder opgedragen was aan ADR. PAUW, Heere van *Heemfede*: met het gezantschap echter werdt niets uitgewerkt, en de verwijdering nog grooter, na dat TROMP met 42 schepen in zee gezonden, en door BLAKE, met 50 schepen op de *Engelsche* kusten kruisende, onverhoeds aangetast, deezen de volle laag

het Parlement van *Engeland* geraakt in ongenoe-gen met de Staaten.

Geeft eene acte uit ter bevordering van den *Engelschen* Koophandel.)

KATS legt zijn Raadpensionarisfchap plaats neder.

Gevecht van TROMP tegen BLAKE.

XII. AFD. laag gegeven, en met zijne vloote een hevig gevecht tegen de *Engelschen* gehouden hadt, zo dat de beide Admiralen elkanderen de wijte van de vredebreuk gaven, terwijl het Parlement herstelling wilde zoeken van het ongelijk tot hiertoe geleden, en verzekering voor het toekomstende: sedert gelukte het BLAKE een groot getal haringbuizen, en dertien convooischepen van dezelve te nemen; terwijl TROMP, door eenen harden storm belet hem aantetasten, genoodzaakt was, om, zwaar beschadigd, met zijne vloote in de havens deezer Landen te rug te keeren.

TROMP
geraakt
in on-
gunst. DE
RUITER
staat te
gen
ASKUE.
1652.

TROMP hier door in de ongunste van veele leden geraakt zijnde, werd vervolgens DE RUITER met eene vloot in zee gezonden, die, naer de hoofden geloopen zijnde, op den 26 van Oogstmaand in het jaar 1652, slaags geraakte met GEORGE ASKUE, die 40 oorlogschepen bij zich hadt, doch genoodzaakt werd te wijken naer *Pleimouth*; dies de RUITER zijne bijhebbende Koopvaarders in veilige havens geleiden konde: in een tweede gevecht betoonden wel 20 Kapiteinen hunne blootheid; en op den 10 van Wintermaand hadt hij in den zeeflag tegen BLAKE, onder TROMP, die thans weder het opperbewind voerde, strijdende, nevens JAN EVERTSZ. den meesten last van het gevecht te dragen; doch men deed BLAKE, die ook gekwetst was, wijken, en veroverde drie *Engelsche* oorlogschepen, en een koopvaardijship.

Aanflag
der En-
gelschen
op de
schepen

De aanflag om de schepen en havens deezer Landen in brand te steken en te vernielen, door de *Engelschen* onlangs gesmeed, bleef, zonder dat men eigenlijk de reden weet, achter wege:

zeer

zeer veele bewegingen, ontstonden 'er echter XII. APR.
 in verscheiden steden uit misnoegen tegen de
 Regeering, welke men onder den naam van *en ha-
 Loevesteinsche factie* bij het gemeen gehaat zocht *vens des
 Lands.*
 te maken: te *Amsterdam* was in Herfstmaand Oproer
 eene merkelyke opschudding onder de matroo- *te Am-
 zen van 's Lands vloote* ontstaan, die volle be- *sterdam.*
 taling eischten, of niet dienen wilden: en,
 toen men de belhamels wilde straffen, ontstond
 'er, uit louteren schrik, zulk eene beroerte,
 dat 'er gelast werdt vuur te geeven op de me-
 nigte, waar door 'er agt gedood en veelen ge-
 kwetst werden: de Kapitein KOMMELIN, dien
 men hieldt voor den lastgever om te schieten,
 week ter Stad uit, werdt onbekwaam verklaard
 en gebannen; doch het bleek niet dat men het
 met deeze bewegingen aangelegd hadt op het
 bevorderen van de belangen des jongen Prinsen
 van *Oranje*, voor wien zich in *Zeeland* veelen
 als vrienden verklaarden, met het openlijk dra-
 gen van oranje-linten: ook besloot men aldaar
 den jongen Prins, (op den voorslag van *Mid-
 delburg*,) te voorschikken tot Kapitein en Ad-
 miraal Generaal over de Land- en Zee-magt
 van deezen Staat, hetwelk men, van de zijde
 van *Holland*, door eene bezendinge te ver-
 geefsch zocht te voorkomen; zijnde aan het hoofd
 derzelve, de Zoon van den *Dordtschen* Burge-
 meester JAKOB DE WITT, geheeten JOAN DE J. D2
 WITT, die in Sprokkelmaand des jaars 1653, WITT
 in de plaatse van den overledenen ADR. PAUW, wordt
 tot *Raadpensionaris*, bij provisie, aangesteld, *Raadpen-
 sionaris.*
 en in Hooimaand daar aan volgende, met een- 1653.
 parigheid van stemmen, in dat gewigtig ampt
 bevestigd werd.

De

XII. AFD. De oorlog met *Engeland*, werd in dit jaar nog sterk voortgezet: in het laatst van Sprokkelmaand en het begin van Lentemaand viel de zeeslag van drie dagen tusſchen BLAKE en TROMP voor, waarin van onzen kant negen oorlogſchepen, van de *Engelſchen* vijf of zes, doch een grooter aantal van volk, dan bij de onzen, verloren werden: de *Engelſchen* ſchreeven zich de overwinning toe, terwijl de onzen blijde waren, dat 'er nog de meeste Koopvaarders bij behouden gebleeven waren. — Op den 12 van Zomermaand viel de zeeslag voor *Nieuwpoort* voor, in welken de *Engelſche* Admiraal DEANE doodgeſchoten werd: de ſtrijd was zeer geweldig: het ſchip van Kapitein JOOST BULTER, vier of vijf ſchoten onder water bekomen hebbende, viel om en zonk: de Kapitein zwaar gekwetst door eenen ſplinter, verdronk met het geweer in de vuist: des anderen daags werd de ſlag voor *Duinkerken* hervat; en tot een uur na zon geſteden: TROMP echter vondt niet geraden den *Engelſchen* andermaal ſpits te bieden; maar na dat de vloot op zijn ernſtig aanzoek, beter voorzien en verſterkt geworden was, tastte hij op den 8 van Oogſtmaand de *Engelſchen* onder MONK, op de hoogte van *Katwijk* aan, zonder veel voordeels te behaalen: op den 10 raakte hij op de hoogte van *ter Heide* of *Scheveningen* weder met de *Engelſchen* slaags; doch hier werd de groote Zecheld, na dat hy reeds door 's Vyands vloote heen geſlagen hadt, en gereed ſtond, om 'er andermaal op in te booren, met eenen musketkogel, door de linker borst, in het hart geſchoten, dat hij het terſtond beſtierf: tot viermaalen toe hadden de onzen

Zeeslag
van drie
dagen.

Zeeslag
VOOR
Nieuw-
poort.

Voor
Duinker-
ken.

Tegen
MONK,
en z.

op

op dien dag door des vijands vloote heen ge- XII. AFD.
 slagen, en velen hadden zich dapperlijk ge-
 kweten; maar eenigen hadden den strijd ont-
 weken, en alles bijgezet om den vijand te ont-
 zeilen: de *Engelschen* hadden 8 schepen, de on-
 zen 9 of 10 verlooren: het getal der dooden
 en gekwetsen was bijkans egaal; doch de *En-*
gelschen hadden meer dan 700 gekwetsen be-
 komen, die sedert naer *Londen* gevoerd en zeer
 hard gehandeld werden; doch het verlies van
 TROMP was onwaardeerbaar voor de Staaten, en TROMP
 gaf den vijand de meeste stof tot blijdschap: neuveit.
 zijn lijk werdt, met ongemeene staatse, te
Delft begraven, daar de Staat, hem ter eere,
 eene marmeren Grafstede deed stichten: de
 Staaten van *Holland* en de algemeene Staaten
 hadden zijne weduwe, door eene plegtige be-
 zendinge den rouw doen beklagen, haar te ge-
 lijk verzeerende, dat men 'smans diensten,
 ten aanzien van zijne nakomelingschap erkennen
 zoude, gelijk sedert geschied is.

DE WITTE stak in Herfsmaand wel weder in
 zee; doch ontmoette geene *Engelschen*; en
 werdt de vloot in *Texel* door eenen fellen storm
 derwijze belooopen, dat verscheide schepen ver-
 gingen, en de overigen, zwaar beschadigd, in
 's Lands havens invallen moesten: met deezen
 ramp eindigde de zeekrijg van dit jaar, die zo
 kostbaar, hevig en schadelijk geweest was,
 voor den Staat, dat alle de zee-oorlogen, te
 vooren met *Spanje* gevoerd, met elkanderen,
 's Lands schatkist en den koophandel, de zenuw
 van den Staat, nooit zulke felle neepen gegee-
 ven hadden: te *Amsterdam* was het verval van
 neeringe en handel zo groot, dat 'er, volgens
 som-

XII. AVD. sommigen, wel drieduizend huizen ledig stonden; of volgens anderen 14 a 15 honderd, hetwelk eene groote vermindering van handel te kennen gaf.

Zeeofficieren om lasthartigheid ge-straft. De Kapiteins en Lieutenants, die zich, in de jongste zeetogten, aan lasthartigheid en pligtverzuim schuldig gemaakt hadden, werden, op sterk aanhouden der Staaten van *Holland*, te recht gesteld en gestraft: eenigen werden gekielhaald; of stonden eenen tijd lang met den strop om den hals te pronk; waarna zij in eene geldboete verwezen, of voor zeker getal jaaren, in een tuchthuis gezet werden: eenen werd de degen voor de voeten gebroken, en hij voor schelm weggeschopt: sommigen raakten met eenen geldboete vrij.

Op-schuddingen onder het volk. Bij deeze rampen des oorlogs kwamen ook opschuddingen onder het volk in de steden, welk de Staaten van *Holland* beschuldigde, dat zij het Land aan de *Engelschen* verkocht hadden; hetwelk, hoewel het bij verstandigen geen ingang vondt, echter aangelegd scheen, zo wel als de beroerten, die 'er uit volgden, om de verkiezing van eenen Kapitein-Generaal te bevorderen, en den oorlog met *Engeland* voort te zetten: doch de Staaten van *Holland*, tot beiden even ongezind, wisten hun oogmerk niet beter te bereiken, dan door het aandrijven der handeling met *Engeland*, die zedert eenigen tijd begonnen was.

De Gewesten neigen tot vrede met Engeland. De schadelijkheid van den Engelschen krijg deed de vereenigde Gewesten eenpariglijk, en de handeldrijvende inzonderheid, sterk haaken naer vrede, waartoe *Engeland* ook neigde: in *Holland* zagen zij, die 'er nu het meeste be-
wind

wind in handen hadden, dat de oorlog voor XII. APD.
den Prinse den weg baande tot de ampten zij-
ner voorouderen, tot welke zij hem, voor eerst
ten minste, niet gaarne wilden voorschikken:
het gemeen was hier ook opgeruid en gestijfd
door eenige Predikanten, in de verbeelding dat
de ongelukkige uitslag der zee-gevechten, aan
het misfen van een Doorluchtig Hoofd te wijten
waren: dit begon hier en daar verscheide be-
weegingen te veroorzaken; dies men het ter
algemeene Staatsvergaderinge zo verre bragt,
dat 'er tot de handeling met *Engeland* besloo-
ten werdt.

Holland zelf gaf heimelijk aan de *Engelschen* *Holland*
kennis van deeze geneigdheid tot vrede, her- geeft 'er
welk bij de anderen in het eerst kwalijk geno- heimelijk
men, doch vervolgens ingeschikt werdt: men kennis
benoemde tot Afgevaardigden derwaarts de Hee-
ren van BEVERNINGK EN NIEUWPOORT uit *Hol-*
land, en VAN DE PERRE EN JONGESTAL, uit *Zee-*
land en *Friesland*. In *Engeland* sloeg men eene
zamensmelting en vereeniging der twee Gemeee-
nebesten voor, onder eene Opperste magt uit
perfoonen van beide volken bestaande; doch
dit voorstel werdt verworpen: men eischte ook
het afzetten van TROMP voor eenen tijd, en an-
dere voldoening: doch vooral bleek het, dat 'er
eene heimelijke onderhandeling door de *Hol-*
landsche Gezanten met de *Engelschen* gehouden
werdt, welke onder het beleid van den Raad-
pensionaris doorgezet, bij de vrienden van
het huis van *Oranje* het misnoegen op de
Regeering deed voeden, welk in verschei-
de plaatsen zich nu nog openlijker ontdekte.

Te *Rotterdam* hadt men in Bloemmaand dee-

XII. AFD. zes jaars 1653, zekeren LEONARD VAN NAARSEN in rechten betrokken, over eenige woorden, welke men hield tot oproer te strekken. Te *Vlaardingen* was volk geworven ten dienste van 's Lands vloote, op naam van den Prinse van *Oranje*, waar tegen den Gecommitteerden gelast werdt, ernstiglijk te voorzien. Te *Amsterdam* zocht men in Hooimaand de tromslagers ook te dwingen, om 's Prinse naam in het omflaan te gebruiken; doch het mislukte hier; hoewel, volgens het schrijven van sommigen, *Amsterdam* toen wel half prinsgezind was, en de Regcering 'er vier Predikanten de Stad ontzegd hadt, om datze openlijk voor den Prinse gebeden hadden: te *Dordrecht* trok de schutterij op met oranje-wapentjens, hetwelk men hieldt tot oproer te strekken, schoon men het ongemerkt liet doorgaan: te *Alkmaar* smeet het graauw de glazen in, bij den touwslager ZEEMAN, dien men ten onrechte beschuldigde, touwwerk aan den vijand geleverd te hebben: in 's *Haage*, daar men den Prins in het donker ingebragt, en aan een deel jongens van de geringste soort, voor de vensters van het binnenhof getoond had, was de trompet door deezen geblazen en een groot geschreeuw gemaakt; en toen de Fiskaal BOY hen, op last van de Straaten zocht te verstrooijen, was hij door zekeren barbier met scheldwoorden bejegend; ook werden welhaast door het graauw bij hem en eenige andere Heeren, de glazen uitgesmeeten; anderen, nevens den Raadpensionaris DE WITT, voor *schelmen* en *-Prinsenverraders* uitgescholden: te *Enkhuizen* plunderde het graauw in Wiedemaand het huis van den Burgemeester en

Ad.

Admiraliteits Heer DE LANGE, en floot de XII. APRIL poort voor de Gemagtigden der Staaten, en voor het krijgsvolk, welk men derwaards ter bezettinge zondt: naderhand bragten 'er de Staaten behendiglijk negen vendelen binnen, waardoor de rust allengskens aldaar hersteld, en de Stad genoegzaam voor de Staaten verzekerd gehouden werdte: te *Haarlem*, daar de schutters op de kermis met oranje-linten en oranje-vendels waren opgetrokken, besloot de Wethouderschap om den Prins ter Staatsvergaderinge, tot Kapitein-Generaal voorteslaan, eer men 'er door het volk of door de andere Gewesten toe gedwongen werdte; doch de Heer DE WITT wist den afgevaardigden RUIL tot uitsfel te bewegen, zo dat men deswege naderhand van gedachten veranderde.

In *Zeeland* hadden de bewegingen ten voordeele van den Prinse een' beter uitslag gehad. Ook in *Zeeland*. Te *Goes* werdte in wiedemaand door eenen oploop te wege gebragt, dat 'er eenige Prinsgezinden aan het bewind kwamen; waar door deeze partij de sterkste, en toen het oranje-vendel uitgestoken werdte; het geen ook te *Middelburg* door het Collegie van Wet en Raad bewilligd moest worden. Te *Zierikzee* dwong het graauw de Dochters der Wethouders zelve om oranje-linten te draagen. Te *Bergen op Zoom* werdte het huis en de winkel van eenen *Apothecar*, die Lid van de Regeeringe was, geplunderd, om dat hij zich verklaard hadt voor het wegneemen van de wapenen van wijlen zijne Hoogheid; en de Bevelhebber hadt veel werks eer hij het volk tot bedaren konde brengen. — Dit alles bewoog deeze Staaten om

XII. AFD. ook den Prins tot Kapitein-Generaal voortestellen, maar de Staaten van *Holland* beletten, dat 'er over geraadpleegd werdt, beweerende de noodeloosheid en den ondienst van het aanstellen van zodanig eenen Kapitein-Generaal.

KROMWEL stelt de *Acte* van uitsluiting voor.

Eenige steden proteſteeren daar tegen.

Deeze bewegingen hadden de vredehandeling in *Engeland* ook een weinig achteruit gezet; alwaar men nu zelfs van de algemeene Staaten eischte de uitsluiting van den Prins van *Oranje*, buiten de hooge waardigheid zijner voorouderen; en toen die niet konde verkregen worden, eischte **KROMWEL** dezelve van *Holland* alleen, beweerende dat dit zijn bijzonder doel was, en dat vrede of oorlog hiervan afhing. Ter staatsvergaderinge hier over geraadpleegd zijnde, werdt met de meerderheid beslooten tot deeze uitsluiting, waarvan de Heer **DE WITT** deeze *Acte* opstelde: „ dat de Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, tot geruststellinge van den Heere *Protector* verklaarden, dat zij den Prins van *Oranje* of iemand van deszelfs nakomelingen nimmer zouden verkiezen tot Stadhouder of Admiraal hunner Provincie, noch, zo veel de ſtem hunner Provincie aanging, gedoogen, dat hij ooit werdt aangesteld tot Kapitein-Generaal over de krijgsmagt der Generaliteit;” — doch *Haarlem*, *Leiden*, *Alkmaar*, *Enkhuizen* en *Edam*, in deeze uitsluiting niet bewilligende, proteſteerden tegen deeze *Acte*, als nadeelig aan de vrijheid en hoogheid van den Staat, en van *Holland* in het bijzonder, en als bekwaam om onlust tnschen de Gewesten en onder het volk te veroorzaken; doch, vermits de meeste leden

voor

voor het instellen der *Acte* gestemd hadden, XII. AFD.
werdt zij op den 5 van Bloemendaand des jaars
1654, naer *Engeland* gezonden. 1654.

De Staaten van *Holland*, zich aan niemand rekenschap van hunne handelingen schuldig agtende, vonden ongeraden, niet alieen, om ter *Generaliteit* opening van deeze uitsluitinge te doen, welke straks daarna onder het gemeen zelf bekend was geworden, maar ook om 'er met *Zeeland* in het bijzonder van te spreken: doch de Prinsessen van *Oranje* en de Keurvorst van *Brandenburg* verzochten hen, dit besluit toch niet te willen uitvoeren; waarop vooreerst niet anders volgde dan dat BEVERNINGK en NIEUWPOORT bij herhaling last kregen om de *Acte*, zo lange mogelijk was, optehouden; terwijl men eenige weeken naderhand der Prinsessen deed antwoorden, dat de uitsluiting niet uit eenigen haat tegen het huis van *Oranje*, maar enkelijk uit hoogen nood, en ten dienste van den Staat, geschied ware.

Het liep aan tot op of omtrent den twaalfden van Wiedemaand, eer de *Acte* deswege aan den *Protector*, die niet naliet daarop te dringen, overgeleverd werd: onderwijl was de vrede in *Holland* op den 27 van Bloemendaand afgekondigd, met een plegtigen dankdag en eenige vreugde tekenen: de *Haagsche* Predikant STERMONT hadt Vrede met En-
geland af-
gekondigd. reeds te vooren op den Predikstoel gezegd, dat GOD de *Achitophels* en derzelyer Raadslieden beschaamd maken zoude, indien de vrede niet opregt ware: de Veldmarschalk BREDERODE, die het allereerst onder de Edelen voor de uitsluitinge gestemd hadt, zocht de gunst der knechten te herwinnen, door hun bij deeze gelegenheid

XII. AFD.

—

Gevol-
gen van
denzel-
ven,

heid eenige oxhoofden wijns te vereeren, doch eenigen wilden zijnen wijn niet proeven, en niemand toonde eenig teken van genoeg, toen hij zich bij hen kwam vertoonen: aan deeze en meer foortgelijke staaltjens, was wel te bespeuren hoe de vrede met *Engeland*, en de voorwaarde, waarop ze gesloten was, bij veelen onder het gemeen, werden aangezien.

Bij deezen vrede won onze Staat niets dan het ophouden der vijandelijkheden, waaruit het herleven van den vervallen koophandel gehoopt werd: van de *Engelsche* zijde kreeg KROMWEL 'er alles door, wat hij beoogd hadt te vorderen: eene zeer bepaalde vrijheid van handel werd den onzen op *Engeland* vergund, doch de *Acte* van den 9 van Wijnmaand van het jaar 1651, bij welker gelegenheid de oorlog begonnen was, bleef in volle kragt: de handel op de *Engelsche* volkplantingen buiten *Europa*, werd den onzen geweigerd; daarenboven werden zij verplicht, niet alleen het huis van STUART niet te ondersteunen, maar zelfs te waaken, dat de Prins van *Oranje* of deszelfs nakomelingen, door *Holland* nimmer tot Stadhouder, of Kapitein-Generaal aangesteld wierden, en zich buiten staat te stellen, om, hoe getergd ook, de toenmalige willekeurige Regeering van *Engeland* te ontrusten: zo dat men, (om eenen dweeperigen dwingeland, als KROMWEL, te believen,) eenen vrede sloot, die luttel voordeels en eere beloofde, en waardoor diezelfde dwingeland zeer aanmerkelijke voordeelen verkreeg.

Zeeland
verzet zig
tegen
Holland.

Te recht dan leverde *Zeeland* tegen de heimelijk door *Holland* toegestaan, en met de meer-

meerderheid slechts aldaar beslootene *Akte* van uitsluitinge, waarop deeze *dishonorable* vrede rustte, een wijdlustig en welberedeneerd ver-
toog in, opgesteld in bescheidene doch ernstige bewoordingen; waar tegen *Holland*, door de hand voornamelijk van zijnen schranderen en behendigen Staatsman DE WITT, die in alles het meest tot dien vrede hadt toegebracht, eene uitvoerige *Deductie* of *Declaratie* deed opstellen, waarin het verleenen van de gemelde *Akte* verdedig werd: men kan en behoort deeze en andere stukken tot dat gewigtig Artijkel betrekkelijk, zelf na te leezen, om te kunnen oordeelen, hoe zeer een verdeelde Stadhouderslooze of veelhoofdige twistende Regeering verschillen van die *Constitutie*, welke thans, door Gods goedheid hier te Lande plaats heeft, en door welker wijs bestier, wij, middelende het *Stadhouderlijk* beleid, tot nog toe de vruchten van beteren en vasteren vrede plukken mogen.

Holland
verdedigt
zig.

Sedert het sluiten van den gemelden vrede, waren de bewegingen in *Holland*, ten voordeele van den Prins van *Oranje* bijna alomme opgehouden: want men droeg zorg dat 'er jaarlijksch in de steden, meer zogenaamde *Liefhebbers der Vrijheid* op het kussen geraakten: waartoe DE WITT te *Amsterdam*, daar men in het begin van het jaar 1655, vreesde dat eenige andersgezinden in de Regeeringe mogten komen bedektelijk ook wel iets zal toegebracht hebben; dewijl hij hier, kort na de Wetverandering, eene Dochter van wijlen den Burgemeester JAN BIKKER trouwde; maar in de meeste andere Gewesten stond het, ten deezem

XII. AFD. tijde, nog zeer onrustig. *Groningen* en *Omme-*
 Onlust landen lagen al sedert eenige jaaren overhoop;
 te Gro- en nu, onlangs was 'er eene bezending uit *Hol-*
 ningen. land derwaards gedaan, ten einde de geschillen in
 der minne bij te leggen.

Maar de partij tegen den Stadhouder aldaar
 bleef drijven, dat men hem te veel gezags ge-
 geeven hadt; zo dat de onlust min of meer
 bleef duuren in de Provincie, en in *Groningen*
 zelf in het jaar 1657, eene geweldige beroerte
 ontstond, bij gelegenheid der gewoone verkie-
 zinge van de Wethouderschap: het huis van
 den Burgemeester TJASSENS werd geplonderd;
 Plonde- en hij, in de Kerke geweeken, liep gevaar
 ring aldaar. van het leven, doch werd nog gelukkiglijk
 door Prins WILLEM van *Nassau* gered.

Oneenig- Te *Utrecht* lag het eerste Lid van den Staat
 heid te overhoop met de Stad, welke geoordeeld hadt,
 Utrecht. dat dit lid, uit de geestelijke goederen, welke het
 bezat, eene aanzienlijke som behoorde aftestaan,
 tot onderhoud der Predikanten, waartoe het eerste
 lid niet verstaan kon: ook hadden de Edelen,
 of het tweede Lid van den Staat, den Prins
 van *Oranje* in Hooimaand van het jaar 1654,
 tot Stadhouder benoemd: doch de Stad wilde
 zich echter bij de twee eerste leden der Staaten
 niet voegen. — In *Friesland* was men ook
 tweedragtig: de steden hingen geheel af van
 den Stadhouder: doch, onder de andere leden
 waren 'er veelen, die de zaaken, gelijk *Holland*
 begonnen in te zien: waar uit geduurige twist
 ontstond op de Landdagen.

In *Goës* in In *Zeeland* zelf veranderde sommige steden:
 oproer. te *Goës*, daar men in het jaar 1653, in een op-
 roer te wege gebragt hadt, dat eenige Prinsge-
 zin-

zinden in de Regeeringe kwamen, hadt men, XII. AFD.
 in het volgend jaar, op gelijke wijze veroor-
 zaakt, dat eenigen hersteld werden, die te voo-
 ren verlaten geweest waren van hunne ampten:
 in het jaar 1655, ontstondt 'er wederom dier-
 gelijke beweging na de aanstelling van den Re- Ander-
maal.
1655.
 geerenden Burgemeester BARTHOLOMEUS DAN-
 KERTS, tot Baljuw; doch zij werdt door Ge-
 magtigden der Staaten gesteld, voor dien tijd:
 echter bleef de verdeeldheid tuschen de leden van
Zeeland zelf, nog in dit jaar zo groot, dat
 veele zaaken onafgedaan bleeven, om dat *Mid-*
delburg, *Zierikzee* en *Tholen* rechtstreeks over-
 stonden tegen *Goes*, *Vlisfingen* en *Veere*: in het
 volgend jaar was 'er een opstand onder de Land-
 lieden van *Walcheren*, die op de Dijkgraven en
 Heemraden misnoegd waren: sommigen meen-
 den dat de Raadpensionaris DE WITT, de onee-
 nigheden in de Gewesten verwekte en aan-
 stookte, om daar door andere lieden, die het
 nader met hem ééns waren, in de Regeeringe
 te brengen; doch DE WITT betuigde bij alle
 gelegenheden het tegendeel: ondertuschen liep Ver-
deeld-
heid in
Overijs-
sel.
 de tweedragt nergens hooger dan in *Overijsel*,
 daar zij reeds een geruimen tijd geduurd hadt;
 daar de verdeelde Staaten tegen elkander volk
 wierven, en een der partijen den Prins van
Oranje tot Stadhouder verklaarde, en hem
 Prins WILLEM FREDRIK tot Lieutenant toevoeg-
 de; waar tegen de Vergadering, die te *De-*
venter zat, onder de hand door die van *Hol-*
land gestijfd, zich heviglijk aankantte; vervoe-
 gende beiden zich aan de Staaten van *Holland*,
 die tot bijlegging der geschillen beslooren, maar
 daar in door de strijdige begrippen van de alge-
 meene

XII. AFD. meene Staaten gedwarsboomd werden: eindelijk echter vondt *Holland* middel om deezen twist bij te leggen, waar mede de Heer KORNELIS DE GRAAF, Heer van *Zuid-Polsbroek*, en de *Raadpensionaris* DE WITT veele eere inleiden; en uit naam' van de Staaten van *Holland* bedankt, en op de Doele in 's *Haage* vergast werden.

Holland
legt den
twist bij.

Onderling waren de Gewesten samen ook, omtrent deezen tijd, in een geschil gewikkeld over de keuze van eenen nieuwen Veldmaarschalk; zijnde de Heer VAN BREDERODE den 3 van Herfstmaand deezes jaars 1655 overleeden; en om welk ampt te verkrijgen Prins WILLEM FREDRIK van *Nassau*, zeer veele moeite deed; doch *Holland* bericht zijnde dat deeze keuze in *Engeland* zou aangemerkt worden als eene ontzenuwing van de *Acte van Secluse*, wist het zo te schikken, dat men zich aan deszelfs gevoelen verbleef, welk daar op uit kwam, dat elk Gewest volkomen gezag heeft over het krijgsvolk ter zijner betalinge staande, en dat men thans geen Veldmaarschalk noodig hadt.

DE WITT
vermindert de
renten
ten laste
van *Holland*.

De uitrusting der vloote, die de Staat voorhadt in dit jaar naer de Oostzee te zenden, ten einde de Stad *Dantzic* tegen de *Zweeden*, die haar belegerd hielden, te helpen, hadt zulke kosten veroorzaakt, dat men wel noodig hadt op het uitvinden van geldmiddelen daar toe bedacht te zijn: ook hadt DE WITT, sedert eenen geruimen tijd, alle zijne kragten ingespannen, om de renten en intressen, die *Holland* betalen moest, van vijf tot vier ten honderd te verminderen, hetwelk hem eindelijk gelukte, waardoor wel veertien tonnen schats jaarlijksch uitge-

gewonnen werdt; waaruit blijkt dat dit Gweest, XII AFD.
 te deezen tijde, honderdenveertig millioenen
 aan rente en schuldbrieven ten zijnen laste hadt:
 maar terwijl men zo aanzienlijk eene somme
 gelds bespaarde, moest men aan de Stad *Delft*,
 die door het springen van haaren kruidtoren, Kruidto-
 op den 12 van Wijnmaand 1654, (*) eene ge- ren te
 weldige schade geleden hadt, toestaan vrijdom Delft ge-
 van verpondinge voor alle de huizen, geduu- sprongen,
 rende den tijd van vier jaaren, jaarlijksch om-
 trent 30,000 guldens beloopende; nevens an-
 dere vrijheden voor de huizen, die van nieuws
 opgebouwd moesten worden.

De *Fransche* kaperijen, die geduurende hun Gedra-
 oorlogen met de *Spaanschen* tegen de onzen gingen
 bleeven aanhouden, gingen somwijlen met der Fran-
 wreedheden verzeld, welken de onzen zeer te jehen.
 gen hen verbitterden: men verhaalt, dat zij
 eenen schipper hadden omgebragt, terwijl hij
 bezig was, met zijne zeebrieven op te zoeken,
 om

(*) Dit gebeurde 's morgens ten elf ueren; zo als
 'er de *Commies soetens*, van wien men naderhand
 niets meer gevonden heeft, pas was binnen gegaan:
 niet één huis in de Stad bleef ongeschonden: de
 naaste twee honderd huizen, werden geheel en al
 verbrijfeld: van de twee doekens waren alle de boe-
 men als met een bijl tot den grond toe afgeslagen: 't
 getal der dooden werd op 54 gerekend; dat der ge-
 kwetsten konde niet bepaald worden: een kindjen van
 één jaar in zijn' kakstoel met een appel speclende, en
 twee anderen in de wieg, zijn nog wonderdadiglijk
 bewaard en van onder de puinen gehaald: het zelfde
 is ook aan twee stokoude mannen en aan eene vrouw
 gebeurd: geheel *Holland* daverde van den slag, als of
 'er eene aardbeëving gebeurd ware: zelfs voelde men
 de dreuning tot *Amersfoort* en *Wageningen*.

XII. AFD. om ze hun te toonen: ondertusſchen handelde BOREEL nog te vergeeſch over een verbond aan het *Fransche* Hof: zelfs hadt de Admiraal van *Frankrijk* in Lentemaand deeſes jaars 1656, beſlag doen leggen op de Nederlandſche ſchepen, te *Toulon*; welk de Koning kort daarna weder hadt opgeheven: het gelukte ondertusſchen

DE RUITER
TER VER-
vert twee
hunner
kapers.

Gevoe-
ligheid
van
Frankrijk
daarover.

Handel
op *Frank-
rijk* ver-
boden.

DE RUITER op den 27 van Sprokkelmaand van het jaar 1657, twee van de gemelde *Franschen* kapers op de hoogte van *Corſica* te vervoveren: maar dit nam het *Fransche* Hof zo kwalijk, dat men terſtond alle Nederlandſche ſchepen, goederen, en ſchulden, door gantsch *Frankrijk* in beſlag nam; en BOREEL deswege te vergeeſ liet klagen niet alleen, maar zelfs door den Gezant DE THOU in 's *Haage* vergoeding voor het neemen van die twee ſchepen liet eiſchen; doch toen beſloot men hier ook moediglijk, en voerde het beſluit daadlijk uit, om ook terſtond beſlag te leggen op alle *Fransche* goederen, wiſſelbrieven en ſchulden, verbiedende ook den invoer der *Fransche* waaren, en raadplegende op het bezetten der *Fransche* havenen: ook werdt de handel op *Frankrijk* verboden, en een beſlag gelegd op alle *Fransche* ſchepen en goederen. — Deeze moed en volſtandigheid der Staaten maakten het *Fransche* Hof gedwee; zo dat het, hoe ongenegen het ook den Staat bleeve, een verdrag ſloot, waarbij het beſlag in *Frankrijk* opgeheven zoude worden, na dat men de twee ſchepen in queſtie, wedergeleverd hadt, of derzelver waarde.

Oorlog
met *Por-
tugal*.

Met *Portugal* geraakte de Staat, na te vergeeſch gezocht te hebben zich minzaam met dat

dat Hof te verdragen, ook omtrent deelen XII. AFD.
 tijd in oorlog, en het gelukte der vloote,
 onder den Heere VAN WASSENAAR, die in
 het voorleden jaar ook in *Dantzic* eene ver-
 sterking geworpen hadt, in het begin van
 Slagtmaand deezes jaars 1657, vijftien schepen 1657.
 te bemagtigen uit de *Portugeefche* fuikervloote,
 welke uit *Brasil* naer *Lisbon* keerde: ook zagen
 de Staaten met verdriet den voortgang der
Zweedfche wapenen tegen *Denemarken*, welks
 Hoofdstad door de *Zweeden* was ingesloten: zij
 zonden derhalven in Wijnmaand de vloot onder
 den Heere VAN WASSENAAR, 35 zeilen sterk,
 naer de Oostzee, met last om den koophandel in
 die zee te beschermen, en om de *Deenen* tegen
 de *Zweeden* bij te staan: ook was hem heimelijk
 bevolen de vloot onder WRANGEL, die de *Zond*
 bezet hieldt, en sterker was dan de zijne, te
 verdelgen.

In het begin van Slagtmaand kwam dezelve Zeeftag
 voor de *Zond*, en zeilde er op den agtsten in de
 door, terwijl 'er uit de sloten *Kroonenburg* Zond.
 en *Elzingburg*, ter wederzijden van deeze
 engte, op *Zeeland* en op *Schoonen* gelegen,
 vinnig op haar geschooten werdt, zonder ech-
 ter eenige schade van belang te doen; doch
 terftond hier op geraakte zij slaags met de
Zweedfche vloote, onder WRANGEL, in het ge-
 zicht van den Koning van *Zweeden* zelven, die
 zich te deezen tijde, op het slot *Kroonenburg*
 bevondt. Scherp werdt 'er van wederzijden
 gevochten. De Vice-Admiralen WITTE KOR- De Vice-
 NELISZ. DE WITTE, en PIETER FLORISZ. sneu- Admiraal
 velden hier, van onze zijde; en het fchip van DE WITTE
sneuvelt,
 den

XII. AFD. den Lt. Admiraal liep groot gevaar van zinken of verbranden, doch werd nog behouden: veele *Zweedfche* fchepen, en dat van WRANGEL zelve werden zo gehavend, dat zij den ftrijd ontweken: drie werden 'er veroverd, en agt in den grond gefchooten of verbrand: de *Zweeden* hadden meer dan duizend dooden; de onzen niet boven de vierhonderd, en maar een fchip verlooren: na zes uren vechdens weken de *Zweeden* onder *Kroonenburg*, om zich te herftellen. 's Daags daarna ontfcheepte de onzen 38 vendelen landfoldaten te *Koppenhagen*, en men zou 's anderens daags de *Zweeden* ten tweedenmaale hebben aangetast, hadden wind en froom, die tegen liepen, den toeleg niet verhinderd: WASSENAAR overwinterde in *Denemarken*, en werdt in het volgend jaar 1659, door eene vloote onder DE RUITER verfterkt, die te gelijk de Staatsche Gezanten VOGELZANK, DE HUYBERT en VAN HAREN medebragt om den vrede tufchen de Noordsche Kroonen te bewerken.

's Lands vloot beftond in deezen oord toen uit diep in de zeventig oorlogfchepen, behalven de galjooten en branders, en hadt omtrent zeventienduizend matroozen en foldaten op: dezelve zeilde in Hooimaand naer *Koppenhagen*, daar de *Zweedfche* vloot lag, die op derzelver aankomst terftond de wijk nam.

DE RUITER helpt Nijburg bemagti-
gen. In Slagtmaand keerde de Heer VAN WASSE-
NAAR met twintig fchepen naer het Vaderland,
doch DE RUITER, naer *Funen*; alwaar hij *Nij-*
borg hielp bemagtigen, na dat 'er het overfchot
der geflagen *Zweedfche* legermagt in geweken was,

WOF

wordende die vesting door hem genoodzaakt XII. AFD.
 zich op genade en ongenade over te geeven,
 blijvende de gantsche bezetting krijgsgevangen:
 de Stad zelve werdt deerlijk geplonderd: DE
 RUITER overwinterde vervolgens te *Koppen-*
hagen.

In het volgend jaar veranderde de toestand Veran-
 der zaken in *Zweeden* grootelijks door den dood dering
 van Koning KAREL GUSTAAF X. die den 23 van van zaa-
 Sprockelmaand van het jaar 1660 was voorge- ken in
 vallen: nochtans werdt de *Zweedsche* vloot in Zweeden.
 zee gebragt, en daarna binnen de haven van 1660.
Landskroon geloopt zijnde, aldaar door DE
 RUITER bezet; waardoor, waarschijnlijk, een
 voorgenomen aanslag in de Oostzee gestuit
 werdt: ook strekte het tot bevordering van den
 vrede tuschen *Zweden* en *Denemarken*, die
 eindelijk, op den derden van Wiedemaand, te
Kopenhagen gesloten werdt: *Frankrijk*, *En-*
geland en de *Vereenigde Gewesten* werden in dit
 verdrag, als middelaars benoemd: het *Rotschildse*
 verdrag werdt 'er ten deele door bevestigd,
 en in eenige opzichten veranderd: onder ande-
 ren werdt *Dronthem* weder aan *Denemarken*
 afgestaan: ook ruimden de *Zweeden* hunne an-
 dere overwonnen plaatsen in *Zeeland* en de ver-
 dere *Deensche* Eilanden: de Stad *Dantsig* werd
 begrepen in het verdrag van *Elbing*, welk
 eindelijk bekragtigd was. Met *Muskovie* werdt
 ook eerlange verdragen. De *Staatsche* Afgezan-
 ten, de laatste hand aan dit groote werk gelegd
 hebbende, keerden eerlange naer *Holland* te
 rug; doch DE RUITER, door Koning FREDRIK DE RUI-
 III. van *Denemarken* tot den Adellijken stand TER
 ver- wordt tot

XII. AFD. verheven, bleef nog eenigen tijd met 's Lands
 vloote voor *Kopenhagen*, om het oog te houden
 den adel- over het naarkomen der voorwaarden van den
 stand ver- vrede, en kwam niet voor het begin van Herfst-
 heven. maand in het *Vlie* binnen: op deeze wijze werdt,
 na een krijg van vijf jaaren, de rust hersteld in het
 Noorden en in de Oostzee, waar van de veilig-
 heid en voorspoed des Nederlandfchen Handels
 voor een groot gedeelte, afhingen.

XIII. AFDEELING.

*Beginnende in het jaar 1660, en eindigende
met de aanstelling van WILLEM DEN DERDEN,
Prinse van Oranje, tot Kapitein-Generaal,
in Sprokkelmaand des jaars 1672.*

In den jaare 1660, werden eenige verschillen
tusſchen de Nederlandsche en Engelsche O. I.
Comp. van tijd tot tijd, in de *Indiën* gerezen, bij
minzame onderhandeling vereffend: in hetzelfde
jaar werd KAREL II. zoon van den in *Engeland* ont-
halsden Koning KAREL I. op den voorouderlijken
troon in dat Rijk hersteld; waar over men zich hier
te Lande, in het algemeen verheugde: dees
Koning voor zijne afreize naer *Engeland*, in
's Haage van de algemeene Staaten, en van die
van *Holland*, op zijn verzoek, afscheid nemen-
de, beval aan de laasten zijnen Neef, den
Prins van *Oranje*, ernstelijk, met verzoek om
deezen en der Prinsesfe Moeder, zijn Zuster,
gunstig te willen zijn, als zij zulks mogt be-
geeren; hetwelk de WITT uit naam der Staa-
ten beloofde en verzekerde: hier op volgde dat
de Koninglijke Prinſes haaren Zoon den alge-
meenen Staaten en den Staaten van *Holland* in
het jaar 1662, voordroeg tot de bekleeding
van de bekende hooge waardigheden; waartoe
de Staaten van *Zeeland*, gelijk ook die van
Friesland en *Gelderland* gereedlijk verſton-
den, en mede arbeidden; doch begreepen,

1660.

KAREL
II. op den
troon
hersteld.Neemt
in 's Haage
af-
scheid.

XIII.
AFD.

de Aſte
van uit-
ſluiting
verniet-
tigd.

KAREL
II. mis-
noegd op
DE WITT
over die
Aſte.

Holland
draagt
zorg voor
's Prinſen
opvoe-
ding.

dat de Prins niet in het bewind behoorde te treden, voor dat hij volle agttien jaaren bereikt hadt: ook beſloot *Holland*, op het verzoek der beide Prinſeſſen, om zorg te draagen voor 's Prinſen opvoedinge, om hem bekwaam te maaken tot de bediening der hooge ampten, bij zijne Voorzaten bekleed: de *Aſte* van uitſluiting in het jaar 1654, aan KROMWEL verleend, werdt ook vernietigd; en de Raadpenſionaris verzocht aan Koning KAREL II, om eene verklaring van zijne hand, dat hem gebleeken ware, dat deeze *Aſte* niet eerst van hier aangeboden, maar door KROMWEL uit eigen beweging gevorderd ware; doch de Koning antwoordde, geene genoegzaame kennis te hebben van het geen omtrent het vorderen en verleenen der *Aſte* was voorgevallen, om deswege iets te kunnen bevestigen; D'ESTRADES ſchrijft echter, dat de Koning hem naderhand verklaard heeft: „ dat hij de ſtukken in handen hadt, waar „ mede hij bewijzen konde, dat DE WITT, „ Ambaſſadeur der Staaten, bij KROMWEL, „ deezen, uit den naam zijner Meesteren ge- „ duuriglijk hadt opgeſtookt tegen het huis „ van *Oranje*;” doch, op dat ſchrijven is te minder ſtaat te maaken, om dat 'er verkeerdlijk in geſteld wordt, dat DE WITT in gezantschap aan KROMWEL is gezonden geweest; hetwelk nooit gebeurd is.

In *Holland* was men, ondertuſſchen voortgegaan tot het benoemen van eenige Heeren, die opzicht op 's Prinſen opvoeding-zouden hebben, en tot het begrooten en vinden der koſten, hiertoe vereiſcht; doch, eer dit werk in orde gebragt was, overleedt 's Prinſen Moeder

te

te *Londen*, na eene ziekte van vijf of zes dagen; hebbende de bescherming van haaren Zoon en zijne belangen, in het bijzonder aan den Koning haaren Broeder, en aan zijne magt en zijnen invloed aanbevolen; hetwelk dees ook aannam, en 'er terstond zo voor ijverde, dat hij zijn misnoegen op DE WITT, aan de Staatsche Gezanten eerlange te kennen gaf, als dien hij hieldt tegen de belangen van het huis van *Oranje* te zijn: de Staaten van *Holland* aarfelden ook om zich aan de opvoedinge van den Prinsf zeer te laten gelegen zijn, dewijl men van de zijde der Voogden van zijne Hoogheid, hun, tot nog toe, daar in te weinig zeggens wilde laten: zij kwamen met die van *Zee-land* overeen, om den Prins niet tot Stadhouder over de beide Provinciën aan te stellen of voorschikken, dan met onderling goedvinden: ook beloofden zij elkanderen met broederlijk vertrouwen te zullen behandelen, als zij mogten goedvinden, de Oppervoogdijschap over den Prins aantenemen; doch daar verliepen nog eenige jaaren, eer het daar toe kwam, en dies zullen wij in het vervolg daarvan nader melden.

In ditzelfde jaar slooten de Staaten een ver- De Staa-
bond met *Groot-Brittanje*, en een verdrag van ten slui-
vrede met *Tunis* en *Algiers*: ook schreven zij, ten een
ten behoefte der *Waldenzen* in *Piemont*, aan verbond
den Hertoge van *Savoyje*, die hen, zo hij voor- met *En-
gaf, om hunne wederspannigheid, niet om geland,
hunnen Godsdienst, gestrenglijk deed vervolgen en een
en onderdrukken. met *Tu-
nis* enz.*

Te *Utrecht* was sedert eenigen tijd groote Twist
twist en misnoegen ontstaan tuschen de Regee- over de
ring

XIII. ring en de Predikanten, die, om dat de Geest-
 AFD. lijke goederen door het eerste Lid der Staaten

Geest- en door de Stad bezeten werden, zich niet ont-
 lijke zagen de Regenten, van den predikstoel vinnig
 goederen door te strijken; hetwelk te wege bragt dat de
 te Utrecht. Wethouders twee Gemagtigden in den Kerken-

De Pre-raad zonden, en twee Predikanten, te weeten
 dikanten AER. VAN DE VELDE, en JOANNES TEELING in
 VAN DE het jaar 1660 de Stad en het Gewest ontzei-
 VELDE en den: ook werdt MATTHIAS NETHENUS, Profes-
 TEELING sor in de Theologie aldaar, om dat hij hetzelf-
 worden for in de Theologie aldaar, om dat hij hetzelf-
 aldaar de de, als de gemelde Predikanten, dreef, in
 Stad ont Grasmaand van het jaar 1662, van zijn Ampt
 zegd. verlaten: de twist tuschen de *Voetianen* en

1662. *Cocceanen*, die nog duurt, zonder echter de
 Twist eenigheid der Kerke te breeken, was toen al
 tuschen eenigen tijd met drift en ijver door de beide
 de *Voetia-* partijen gevoed, doch door de Regeering in
 nen en room gehouden, en naer tijds gelegenheid, uit
 Coccea. staatkundige inzichten, gevoed of bedwongen:
 nen. de *Voetianen*, die voor uitsteekende vrienden van
 het Huis van *Oranje* wilden gaan, en zich ver-
 zetteden tegen de gronden van den Filosoof
 CARTESIUS, zo wel als tegen de verhevene leerin-
 gen van COCCEJUS, waren die geenens ook, die
 in het *Sticht* en in *Holland* het scherpst uitvoe-
 ren tegen de tegenwoordige Regeering; hetwelk
 aan de andere zijde, van de *Cocceanen*, die
 echter minst in getal waren, gewraakt, en
 daarentegen geleerd werdt, dat men der Over-
 heid gehoorzamen, en haar gezag erkennen
 moest; waarom deeze partij ook een steun vondt
 in de Staaten van *Holland*, die niet wilden dulden
 dat zij, door de *Voetianen*, verdrukt werden;
 en ook bevel gaven, toen het geschil over den

Sab-

Sabbath op de baan kwam, om zich in dit stuk te gedragen, naer het geene in de *Dordſche Synode* beraamd was, zonder deswege in bijzondere *Synoden*, van nieuws te raadplegen; doch deeze gematigdheid werdt bij veelen zo kwalijk genomen, dat men zich niet ontzag de Wet-houders over te haalen, als meenden zij het niet ernstig met den Godsdienst: men maakte voornamelijk Amptenaars verdacht, van schadelijke gewoelens; ja dreef, dat 'er te *Amsterdam* zelf maar drie of vier waare Protestanten onder de Regenten, en alle de overige of Papisten of Vrijgeesten en Artheïsten waren.

In sommige Gewesten, en in *Friesland* inzonderheid, was, sedert eenige jaaren, in gebruik geweest, voor den Prins van *Oranje* te bidden; dit geschiedde ook in *Holland* door veel *Voetianen*; doch de Staaten, den Prins nog maar als een bijzonder Persoon aanmerkende, namen in Lentemaand van het jaar 1663 een besluit, om de Predikanten, in hun Gewest, te gelasten, dat zij, in de eerste plaats zouden hebben te bidden, voor hunne Edele Grootmogendheden, of de Ridderſchap, Edelen en Steden van *Holland* en *Westfriesland*, als den ontwijfelbaren Souverain, en, naast GOD, de eenige hooge Overheid deezer Provincie; daarna voor de Staaten der andere vereenigde Gewesten, derzelver Bondgenooten, en voor derzelver gezamentlijke Afgevaardigden ter algemeene ſtaatsvergaderinge en in den Raad van Staate, enz. van welk besluit terſtond kennis aan de Predikanten gegeven werdt, om 'er zich naar te ſchikken.

In *Friesland* nam men deeze nieuwigheid van

XIII.

AFD.

Vershil
daarover
met
Friesland.

Gevolg
daarvan.

Holland zeer kwalijk, en wilde dat men zich moest schikken naer de voorschriften achter de gemeene bijbels en gebedeboeken gedrukt, en allomme verspreid; doch men wees van *Hollands* zijde aan, dat die voorschriften zeer van elkanderen verschilden; en dat de wijze van bidden in *Holland* stond aan de beschikkinge der Staaten van het Gewest, geenzins aan de Staaten der andere Gewesten; maar de *Friezen* bleeven 'er echter tegen woelen, en *Gelderland*, *Zeeland*, *Overijssel* en *Stad en Lande* verklaarden zich ook tegen dit voorschrift, om dat de rang der algemeene Staaten 'er in bepaald werdt, hetwelk van *Zeeland* te vreemder luidde, om dat men ook daar beweerde, dat de Staaten, elk in hun Gewest, de hooge Overheid uitmaakten; doch niertemin geraakte het nieuwe voorschrift in *Holland* in gemeen gebruik: ook werdt 'er van de zijde der Staaten aldaar verklaard, dat zulke Predikanten, die de raadplegingen en besluiten der Regeeringe van den predikstoel doortreeken, en de Overheid bij de onderdaanen zochten verdacht te maaken, terstond van hunnen dienst zouden verlaten worden, zonder op herstel te kunnen hoopen; naer welk besluit eenige *Voe-tianen* zich ongaarne voegden: de *Cocceanen* schikten 'er zich daarentegen gereedelijk naer, en wonnen daar door meer en meer de gunst der Staaten en der Wethouderen in de steden; wordende zij ook voorzien van de beste plaatsen, en namen derhalven van tijd tot tijd toe in getal, waardoor de Staaten van *Holland* eenen steun kregen aan de Kerklijken, dien zij te vooren niet gehad hadden.

In

XIII.
AFD.

In *Groningen* en de *Ommelanden* waren sedert eenigen tijd, uit verscheide oorzaken, on-eenigheden ontstaan, en de burgers door het beleid van JOAN SCHUILENBURG, tegen de Regeering aangehitst geworden; doch Prins WILLEM van *Nassau*, de Stad van meer bezetting voorzien hebbende, wist 'er in deezen jaare de rust te herstellen, en een nieuw reglement ten aanzien der Regeeringe, der Ampten, en der gilden aldaar in te voeren: — in *Friesland* Friesland hadt men ook, sedert eenigen tijd, sterk geklaagd, over het kuipen om ampten en over het geven en ontvangen van geschenken, om in de Regeeringe te komen: het misnoegen hierover klaagt over het kuipen om am- ten.

liep zo hoog, dat men voor opschuddinge onder het gemeen vreesde: het Hof nam 'er dies kennis van, en droeg zorg dat de wetten tegen deeze misbruiken, beter werden uitgevoerd: de Staaten eischten ook van de amptenaaren eenen eed van zuivering, en beloofden honderd gouden ridders, aan ieder, die eenen overtreeder wist aantewijzen: deeze beide Gewesten verlooren het volgend jaar op eene zeer ongelukkige wijze hunnen Stadhouder Prins WILLEM FREDRIK van *Nassau*; die met zijn zadelpistool, welke hij beproeven wilde, zichzelven dermate in den mond kwerfde, dat hij het Omko- 1664.
men van
WILLEM
FREDRIK
van Nas-
sau.

zeven dagen daarna, den 31 van Wijnmaand, in het jaar 1664 bestierf, zijne Gemalin en onmondige kinders den Staaten van *Friesland* schriftlijk aanbevolen hebbende: zijn lijk werd met de gewoone staatsie, in het begin van het volgend jaar, te *Leeuwarden* begraven: Prins Prins
JOAN
MAURITS
in levens-
te gevaar.
in het wederkeeren met eenen merkeliijken stoet

XIII.

AFD.

te *Francker* over een brug rijdende, zonk de-
 zelve aan de eene zijde, waar door de Prins
 en vijf anderen in het water raakten met de
 paarden; de vijf werden terstond gered, doch
 de Prins niet dan na verloop van een geruimen
 tijd, hebbende lang onder zijn eigen paard ge-
 legen, 't welk hem ook merkelyk bezeerd hadt
 op de borst: hij werdt eindelijk, bij de bee-
 nen om hoog opgehaald, en bekwam allengs-
 kens zijne voorige gezondheid weder.

Vijand-
 lijkheden
 van Eng-
 land te-
 gen den
 Staat

Zij tast
 ten de
 Smirna-
 sche vloot
 aan.

De *Engelsche* Koning KAREL II. die den Staa-
 ten geen goed hart toedroeg, en al kort na
 zijne herstelling, bedenkelijk, vastgesteld hadt,
 om hen te beoorlogen, liet in dit jaar, na het
 voorafgaan van meer andere vijandlijkheden,
 den onzen in *Afrika* eene sterkte op het eiland
Goeree, als ook *Takorari* en *Kaba Kors* ont-
 neemen, vervolgens ook geheel *Nieuw Neder-*
land en de Eilanden *Tabago* en *St. Eustatius*:
 de Staaten zonden derhalven den Vice-Admiraal
 DE RUITER, met twaalf schepen naer *Kabo*
Verde, alwaar hij de gewonnene sterkten wel-
 haast weder veroverde: de *Engelschen* daaren-
 tegen namen in Slagtmaand wel honderd en
 dertig koopvaardijfchepen van de onzen; en
 lagen beslag op de Nederlandfche schepen in
 alle de havenen van hun Rijk; ook tasten zij
 de *Smirnaſche* vloot aan, voor *Kadix*, en
 veroverden 'er twee schepen van: de Staat
 zocht wel hulp bij *Frankrijk* volgens een
 Tractaat in het jaar 1662 gesloten; doch die
 Kroon, eischten vormende op de *Spaansche*
Nederlanden, gedroeg zich zeer achterlijk in
 deezen: niettemin befloten de Staaten den
Engelschen ook in *Europa* alle mogelijke af-
 breuk

breuk te doen , rustende daartoe eene vloot , onder het opperbevel van den Lt. Admiraal Generaal den Heere VAN WASSENAAR OBDAM , uit.

XIII.

AFD.

In *Holland* was, in dit jaar, door de zwaare bezoeking eener pestkoortse, een groot getal menschen , dagelijksch , en vooral te *Amsterdam* , weggesleept ; doch omtrent het einde van het jaar , was de sterfte al zo verre verminderd , dat de algemeene Staaten tegen den 21 van Louwmaand van het jaar 1665 , een plegrigen dankdag deswege uitschreeven. — In Len-

Pest-
koortse in
Holland.

temaand van het gemelde jaar verklaarde KAREL II. den Staaten openlijk den oorlog ; die , na eenige vruchtlooze poogingen tot herstel van den vrede te hebben gedaan , de vloot onder WASSENAAR , in het laatst van bloem maand dec-

Engeland
verklaart
den Staat
den oor-
log.

den in zee steeken , die met de *Engelschen* onder den Hertoge van *Tork* op den 13 van Wiedemaand slaags geraakte , met dit ongelukkig gevolg , dat de onzen , na het springen van het schip en het sneuvelen van den Admiraal Baron

WASSE-
NAAR
sneuvele.

VAN WASSENAAR , en van den Lt. Admiraal KORTENAAR , de vlugt namen naer *Texel* en de *Wielingen* , terwijl eenigen den *Engelschen* in handen vielen : kort na dit ongelukkig zeegevegt begonnen zich de beginzels van oproerigheid in verscheiden steden te doen zien ; schreuwende het graauw tegen de werfers of aanneemers van krijgsvolk , dat men voor den *Prins van Oranje* , niet voor verraders werven moest ; doch de behouden terugkomst van DE RUITER met zijn *Esquader* , die den *Engelschen* wonderlijk ontkomen was , en deszelfs behaalde voordeelen op dezelve , als ook zijne aantelling

DE RUI-
TER words
vloot
voegd.

XIII.

AFD.

tot vlootvoogd, deden de zaaken eerlange eene gunstiger keer neemen ter bevordering van de oogmerken der toenmalige Regeeringe: — zo dra de vloot onder hem, door het beleid van den Raadpensionaris DE WITT uit *Texel* door het *Spanjaards-gat* in zee gebragt was, schreeven de Staaten eenen bededag uit, die door sommige Predikanten, tegen het oogmerk der Regeeringe aan, gebruikt werdt: onder de geen en die zich openlijk op stoel tegen de maatregels der Overheid verzetten durfden, waren JACOBUS SCHEPERUS, Predikant te *Gouda*; FR. RIDDERUS te *Rotterdam*; THADDEUS DE LANDMAN, en SIMON SIMONIDES in 's *Haage*: tegen welke onbetamelijkheid, van de zijde der Staaten zorge gedragen, en dezelve ook eerlange beteugeld werd. — De vloot onder de RUITER door storm verstrooid geraakt zijnde, hadt in dit jaar geene gelegenheid om den vijand meer eenige afbreuk te doen: ook werd 'er, onder *Frankrijks* bemiddeling aan het herstel van den vrede tuschen de oorlogende Mogendheden, doch zonder vrucht, in dit najaar gewerkt.

Munster
verklaart
den Staa-
ten den
oorlog.

Hier bij kwam nog dat de Bisschop van *Munster*, misnoegd op de Staaten over het inneemen der *Eilerschanse*, en aangehitst, zo als men met reden vermoedt, door Koning KAREL II. den 19 van Herfstmaand door eenen trompetter aan den Staaten den oorlog deed verklaaren, om dat zij zich in de Oostfriesche zaaken gestoken, en hem, wegens *Borkelo* geene voldoening gegeven hadden: vóór het midden van Wijnmaand hadt hij reeds *Lochem*, *Borkelo*, *Deutchem*, *Wildenburg*, *Keppel*, *Oldenzeel* en *Enschede* bemagtigd; en rukte met zijn leger, ag-

tien-

tienduizend mannen sterk, bij de *Ommerschans* in *Drenthe*; doch hij werdt in *Groningerland* door het leger der Staaten onder Prinse JOAN MAURITS gestuit.

XIII.
AFD.

Dees inval deed het schimpen en schelden op DE WITT dan wederom toenemen; en bragt het gezag van den Raandpensionaris, en der tegenwoordige Regeeringe niet weinig aan het wankelen; maar zo dra *Frankrijk* eenige duizend mannen bij het Staatfche leger gevoegd, en dit *Lochem* herwonnen hadt, bedaarde de drift van het graauw weder, en DE WITT, uit de vloot te rug gekeerd, verscheen met nieuwen luister in de Vergaderinge der Staaten.

Te *Amsterdam* daar de jonge Prins van *Oranje* in den voortijd van het jaar 1666, door de Regeeringe ter maaltijd onthaald was, hadt het volk zeer op zijne bevordering gedrongen, toen het hem uitgeleide deed: de *Zeeuwen* zochten hem ook tot overfte over de ruitery te doen aanstellen, doch men wist hem de voet in *Holland* dwars te zetten, en aan den Prinse van *Tarente* de voorkeuze te geeven; neemende men niettemin den eerstgemelden Prins aan tot een *Kind van Staat*, en makende in zijne hofhouding eene groote verandering, want men weerde 'er de *Engelschen* en Engelschgezinden uit, en beoogde om hem gantsch andere grondregels van Regeeringe in te boezemen, dan hij, tot hiertoe, uit zulken die meest met hem verkeerden, hadt kunnen leeren.

1666.

Holland
neemt
den Prins
van
Oranje.
aan tot
een kind
van den
Staat.

Na eenige geringe krigsbedrijven van weder- Vrede
zijden tusfchen de *Staatschen* en de *Munster-* met
fchen in dit jaar, werd de vrede met den Bifchop *Munfter*.
te *Kleeve*, onder bemiddeling van den Keur-
vorst

XIII.

AFD.

vorst van *Brandenburg*, op den 18 van Gras-
maand getroffen, waarbij de Bisschop de vero-
verde plaatsen en het Kasteel van *Borkelo* weder
overgaf, en afstand deed van het recht van op-
perste magt over de gemelde Heerlijkheid: Prins
JOAN MAURITS, die duizend guldens ter weeke,
geduurende deezen veldtocht, genooten hadt,
bekwam naderhand nog tienduizend guldens
ééns.

Frankrijk
verklaart
Engeland
den oor-
log.

DE RUI-
TER
raakt
slaags met
de *Engel-
schen*, vier
dagen
lang.

De Koning van *Frankrijk* verklaarde ook in
Lontemaand den oorlog aan de *Engelschen*, die
hun echter weinig nadeels deed; want de vloot,
die hij bij de zeemagt van den Staat zoude voe-
gen, werdt eerst tot in den herfst opgehouden,
en vereenigde zich naderhand nooit met die der
Staatē, welke laatstgemelde onder DE RUITER,
den 11, 12, 13 en 14den van Wiedemaand op
de hoogte van *Duins*, met die der *Engelschen*,
onder ALBEMARLE, slaags raakte, die een en
andermaal in wanorde gebragt, en wijken
moest: de zege, hier bij bevochten, kwam den
Staatē zeer duur te staan. Zij verlooren in dit
vierdaagsche gevecht den Lt. Admiraal KORN.
EVERTSEN, den Vice-Admiraal ABR. VAN DER
HULST, den Schout bij nacht STAKHOUWER, zes
Kapiteins, en omtrent 800 matroozen en fol-
daaten: het getal der gekwetsten beliep omtrent
1150, en dat der verbrande schepen vier in
alles: maar de *Engelschen* hadden wel 23 sche-
pen verlooren, waarvan 'er zes in *Holland* op-
gebragt werden: het getal hunner dooden be-
liep, meent men, tusſchen de vijf en zes-
duizend, waar onder waren de Vice-Admira-
len BARKLEY en MINGS. Drieduizend gevan-
genen, waar onder de Admiraal ASKUE, wer-
den

den herwaart gebragt, terwijl de vijand, maar XIII.
AFD.
weinige gevangenen en niet één schip van de
onzen bekomen hadt. De Staaten vonden dies Dankdag
daarover.
geraden een' algemeenen Dankdag te houden
over deeze blijkbaare zege, hun door de
Voorzienigheid verleend: ASKUE werdt eerlan-
ge, uit 's Haage naer Loevestein gevoerd, daar
hij zat, tot na het sluiten van den vrede.

Niet lange daarna kwamen de beide vlooten Tweede
slag?
weder in zee, en geraakten op den 4 van Oogst-
maand aan elkanderen, en in deezen slag sneu-
velden de L. Admiralen JAN EVERTSEN en TJERK
HIDDES DE VRIES, als ook de Schout bij nacht
HET HOEN. DE RUITER moest al vechtende naer Waarom
DE RUI-
TER
wijkt.
de *Vlaamsche Banken* wijken; en TROMP, die
het Eskader onder SMITH op de vlucht geslagen,
doch zich daar mede wat te lange opgehouden
hadt, liep vervolgens ook naer 's Lands Diep,
terwijl de *Engelschen* zee hielden, hoewel
zij vier, en wij maar twee schepen verloren
hadden. Ook werd de manlijke aftogt van
DE RUITER door de *Franschen* zeer gepreezen:
TROMP integendeel werdt van zijn ampt verla-
ten, en hetzelfde den Kolonel WILLEM JOSEF
VAN GEND opgedragen.

Omtrent deezen tijd werdt de Ritmeester De Rit-
meester
BUAT,
om onge-
oorloof-
de corres-
ponden-
tie ge-
straft,
BUAT, wegens het houden van ongeoorloofde
correspondentie, waaruit bleek dat hij den Prins
van Oranje door behulp van deszelfs Oom, den
Koning van *Engeland*, hier te Lande zocht te
bevorderen, gevat en voor het hof te recht ge-
steld, en op den 11 van Wijnmaand openlijk in
's Haage onthalsd, beweerende hij, tot in zijn
uiterst oogenblik, dat hij onschuldig stierf, en
nooit iet dan 's Lands welvaart gezocht hadt;
hoe-

XIII.
AFD.

hoewel dit geschied was, door middelen, die men voor verkeerd of ontijdig hieldt, en op eene wijze, die met de orde der Regeeringe streedt.

Zijne
mede-
standers.

De Heeren JOAN KIEVIT en EWOUT VAN DER HORST hadden ook kennis aan het geene hij gehandeld hadt, en weeken eerlange mede ten Lande uit: de eerste werdt ten zwaarde veroordeeld, als men hem in handen krijgen mogt, en zijne goederen verbeurd verklaard; de andere alleenlijk gebannen, met verbeurdverklaringe van zijne goederen, die nogtans naderhand aan zijne kinderen werden afgestaan.

's Lands vloot was nu weder, nog voor het einde van Oogstmaand, in staat gesteld, om zee te kiezen, en liep in het begin van Herfstmaand naer *Boulogne*, toen zij de *Engelschen* op haar zag afkomen: DE RUITER bereidde zich daarop, terstond tot den strijd; doch de *Engelschen* hielden af en weeken. Ook verhinderde de harde wind, dat de vlooten aan elkander raakten. Vóór het einde van Herfstmaand werd 's Lands vloot van eenen storm beloopen, die eenige schade veroorzaakte; ook hadt men veele zieken op de schepen. DE RUITER zelf was onpasselijk aan de koortse: de Staaten beflooten hierom de vloot t'huis te ontbieden, hetwelk nogtans op de tijding van eenen geweldigen brand te *Londen* nog eene korte wijl verschoven werd: DE RUITER kreeg echter, op zijn verzoek, verlof om zich naer land te begeven tot herstelling zijner gezondheid: de vloot, die ook met kwaad weder en ziekte te strijden hadt, liep omtrent het midden van Wijnmaand, de havens deezer Landen in: de Koning van *Frankrijk*

rijk schreef hier over wel aan de Staaten, doch deeze verstonden, dat zij gewigtige redenen hadden om hunne schepen, in dit onstuimig jaargetijde, niet langer in zee te waagen. De krigsbedrijven ter zee werden derhalven hier mede, voor dit jaar, besloten.

XIII.
AFD.

De weinige voordeelen des oorlogs aan de zijde der *Engelschen*, en de ijsfelijke brand, die *Brand te Londen.* *Londen* op den 12 van Herfstmaand 1666, en volgende dagen, voor een aanmerkelijk gedeelte vernielde, en dien men hieldt door de *Roomschen* gesticht te zijn, deden het volk en den Koning sterk verlangen naer vrede: van de zijde der Staaten haakte men ook naer het einde des kriegs, die den *Hollanderen* in het bijzonder kostelijk viel en drukte: — van de laatste zijde, werd dan, na eenige vriendlijke briefwisseling met Koning KAREL II. en na het aanneemen der bemiddeling des Konings van *Zweeden*, de Stad *Breda* tot eene plaats van handeling voorgeslagen, en door den Koning van *Engeland* ook aangenomen zijnde, begonnen de openbare handelingen aldaar op den 4 van Wiedemaand in het jaar 1667, bij welke gelegenheid de *Engelschen* zich vrij onhandelbaar gedroegen, tot dat men 'er tijding kreeg van het geene op den *Theems*, door de vloot der Staaten verricht was; hetwelk aan de vredehandeling welhaast eene gantsch andere gedaante gaf.

1667.

DE RUITER namelijk, op wiens schip de Hr. KORNELIS DE WITT, Ruwaard van *Putten*, als Gemagtigde van den Staat zich bevondt, was met eene aanzienlijke vloot den 6 van Wiedemaand naer de kust van *Engeland* gezeild, alwaar

XIII.
AFD.

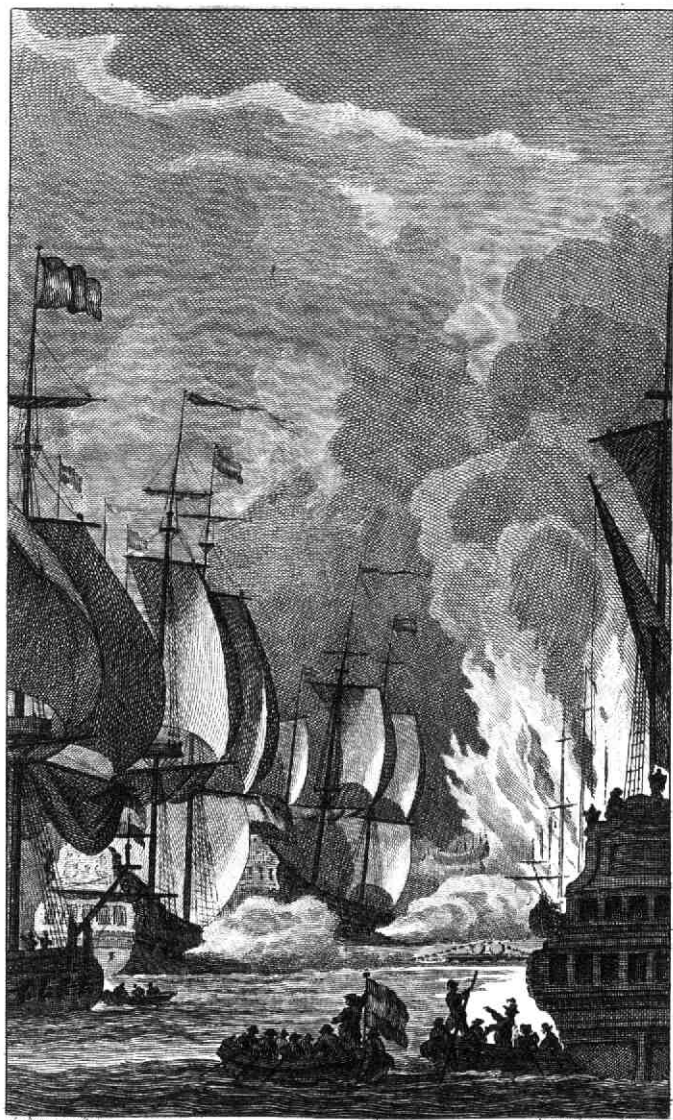
De Ad-
miraal
JOSEF
VAN
GEND
woont de
togt naer
Chattam
bij.

Erkente-
nis van
den Staat
over het
gedrag
der vloot
te aldaar.

waar men geen gereedheid hadt gemaakt, om eene vloot in zee te zenden: en gedeelte deezer Staatsche vloote dan werdte onder den Lt. Admiraal WILLEM JOSEF VAN GEND, op wiens schip zich de Ruwaard nu begaf, afgezonden naer den *Theems*, alwaar dezelve, na *Sheerneys* bemagtigd te hebben, onder *Chattam* liep, en den brand stak in verscheide *Engelsche* oorlogschepen; wordende een *Engelsch* Fregat, door den stoutlijk vooruitgezeilden JAN VAN BRAKEL, aangetast en veroverd; gelijk de *Rojale Charles*, een der grootste oorlogschepen mede in de magt der onzen geraakte; wordende beide de Admiraals, en de Ruwaard, om het wel gelukken deezer onderneming, ieder met een gouden k, p beschonken: VAN BRAKEL en verscheide anderen werden ook eerlijk beloond; doch de Ruwaard ontving wat later nog een Rentebrief van dertigduizend guldens van de Staaten van *Holland*, in erkenntnisse van de groote diensten, door hem, in den vermaarden togt op *Chattam* gedaan. — 's Lands vloot hieldt in het vervolg de *Engelsche* kusten in geduurige vreeze voor eene landing; en wat later, in het begin van Oogstmaand, eer men nog tijding hadt van het tekenen van den vrede, geraakte de Lt. Admiraal VAN NES, op den *Theems*, met den *Engelschen* Vice-Admiraal SPRAGH in gevecht, en noodzaakte hem een en andermaal te wijken: hoewel ter wederzijden, in dit gevegt, niets dan branders verlooren werd.

Vredete
Reide.

Na de tijding van het gebeurde bij *Chattam*, ging de vredehandeling zo spoedig voort, dat men reeds den 31 van Hooimaand het verdrag

W. Schiedt del. et fecit.

Recht 1812. No. 1. 1812.

CAPITEIN VAN BRAKEL ZEILT OVER DE KETEN,
IN DE VERMAARDE ZEESLAG OP CHATTAM.

drag deswege floor; bij welk echter de *Akte* van het jaar 1651, met-betrekkinge tot den koophandel, in volle kracht bleef; wordende nogtans, in een afgezonderd punt, de invoer van Hoog- en Nederduitsche vrugten, gewassen en handwerken, met eigen schepen in *Engeland*, aan de onzen toegestaan. — Bij het afkondigen van den vrede ontsak men hier vreugdevuuren, en hield groote maaltijden, en de Hr. Graaf d'ESTRADES verhaalt in zijne Memorien, dat de Raadpensionaris DE WITT, ook een feest ten zijnen huize gegeven hebbende, zich tot twee uren in den nacht, voor zijne deur vrolijk maakte met het volk, dansende en drinkende, onder anderen, op de gezondheid des Konings van *Frankrijk*.

Maar, eer nog dees vrede getekend was, werdt de Staat gedreigd met eenen nieuwen oorlog, ter gelegenheid van den inval des Konings van *Frankrijk* in de *Spaansche Nederlanden*; alwaar hij verscheide steden, binnen de de drie maanden, bemagtigde; weshalven men hier besloot zich te wagten, en de grenzen van den Staat te voorzien: tegen het einde van het jaar raadpleegde men ook om een leger te velde te brengen tot verdediging der grenzen; waarbij in bedenking kwam, aan wien het opperbevel over hetzelfde behoorde gegeven te worden; bij welke gelegenheid de Prins van *Oranje* noodzaaklijk weder in aanmerkinge moest komen; wien men wel het oppergebied over de krijgsmagt, doch niet zo veel gezags in zaaken van Regeeringe, als aan zijne voorzaten gegeven was, durfde noch wilde toevertrouwen: — derhalven bedagt zijnde om deez zwagrigheid te voorkomen, maakte de Raadpensionaris een ont-

Frankrijk
valt in de
Spaansche
Nederlanden.

XIII.
AFD.

'T Stad-
houder-
schap in
Holland
verniet-
igd.

'T welk
het huis
van *Oran-
je* ver-
baast.

Men
houdt DE
WITT
voor
de voor-
naamste
oorzaak
daarvan.

werp, om het Kapitein-Generaalschap van het Stadhouderschap af te scheiden; waartoe de Staaten van *Holland*, ondanks de afkeuring van *Zeeland*, en den tegenstand van eenige andere Provinciën, ten aanzien van zichzelve overgingen; vernietigende zelfs op den 5 van Oogstmaand, het Stadhouderschap over hun Gewest, door een besluit, welk eerst door alle de leden ter Staatsvergaderinge en naderhand in de Vroedschappen der steden beëdigd, en sedert, onder den naam van het *Eeuwig Edict* vermaard geworden is: in *Zeeland* nam men deeze handelwijze bij uitstek kwalijk; te meer, om dat men aldaar beweerde, onderling overeengekomen te zijn, van in deezen niets zonder elkanders medeweten en toestemminge te zullen vaststellen: dees stap verbaasde ook het huis van *Oranje*, en allen die hetzelfde gunst toedroegen; terwijl dit den Prins verstak van het Stadhouderschap in het aanzienlijkste der zeven Gewesten, en hem te gelijk het vermogen benam, om Stadhouder van eenig ander Gewest te worden, ten ware hij voor altoos afzage van de waardigheid van Kapitein- en Admiraal-Generaalt: — hier uit nam dan ook het misnoegen tegen *Holland*, en vooral tegen den Raadpensionaris DE WITT, bij veelen toe; dewijl men hem voor de voornaamste oorzaak hield van het *Eeuwig Edict*: — het geschil over deeze scheiding der hooge ampten, maakte ook dat de Prins van *Oranje*, voor als nog, geene zitting verkreeg in den *Raad van Staate*, welke hem anders, ook met toestemminge van *Holland*, al zoude vergund geweest zijn.

En het leedt tot in het begin van het volgende

gende jaar , eer de Hoofden over het krijgsvolk van den Staat werden aangesteld , met volkomen bewilliging van alle de gewesten: Prins JOAN MAURITS van *Nassau* , en PAULUS WIRTZ , (voorheen Generaal in *Zweedschen* dienst) werden Veldmaarschalken , de Heer van *Noordwijk* Generaal der Artillerie ; de Rhijngraaf en de Prins van *Tarente* , Lts. Generaal van de ruitery , en de Heer van *Zuilestein* , Lt. Generaal van het voetvolk.

XIII.
AFD.Leger-
hoofden
aange-
steld.

Op den 23 van Louwmaand des jaars 1668 , sloot men , na eenige voorafgegaane geheime onderhandelingen tusfchen den Ridder W. TEMPLE en den Heer Raadpensionaris DE WITT , binnen vier dagen , twee Verbonden met *Groot-Brittanje* , het eene als het gewigtigste , strekkende om den vrede tusfchen *Spanje* en *Frankrijk* te bevorderen ; welk ook door *Zweeden* aangenomen , en vervolgens met den naam van *Triple Alliantie* bestempeld werd ; en waaruit , dewijl 'er bij vastgesteld werd , om *Frankrijk* des noods , door de wapenen tot vrede of verdrag te dwingen , genoeg bleek , dat DE WITT , de voornaame bewerker van deeze *Alliantie* , toen geenzins in de belangen van *Frankrijk* was ; gelijk hij ook in dit jaar , den 27 van Hooimaand voor vijf jaaren , van nieuws , en op een nieuw berichtfchrift , tot Raadpensionaris verkoren , en wat later , door de Staaten , voor zijne buitengewoone diensten , met vijfenveertig duizend , en door de Ridderfchap en Edelen met vijftienduizend guldens befchonken werdt ; in opzicht van welke laatste gifte , men hem ontlaste van het punt van zijne *Instructie* , waar-

1668.

*Triple
Alliantie*

XIII. bij hem verboden werdt, eenige giften of geschenken aanteneemen.

AFD.

Vrede
met
Frankrijk.

De inval in, en de verovering van het *Fransche Comté*, door den Koning van *Frankrijk* in dit voorjaar, binnen veertien dagen genoegzaam volbragt zijnde; en wat laater, zelfs *Brussel*, met een beleg van die zijde bedreigd wordende, neigde men van de *Spaansche* zijde, om ook eerst een' wapenstilstand te tekenen, en vervolgens den vrede, waarover te *Aken* gehandeld werd, te doen sluiten; hetwelk ook geschiedde, nadat men de onzen, te vergeefs, door lang draalen, en alleie konstenarijen, hadt gezocht in den oorlog tegen *Frankrijk* te wikkelen, waarvan men hier nogthans, zo lange zachter middelen van dienst konden zijn, zeer afkeerig was: de vrede werdt dan ook, na veel dralens, te *Aken* tuschen *Frankrijk* en *Spanje* den 2 van Bloemmaand getekend; en hier door verkreeg *Frankrijk* verscheide, onlangs in de *Nederlanden* veroverde plaatsen in eigendom, en schonk alleenlijk het *Fransche Comté* aan *Spanje* te rug; wordende de *Pyrenee'sche* vrede, bij dit verdrag ook in alles bevestigd, waarin dezelve van deezen niet verschildte.

Daar nu het sluiten van deezen vrede, en het maken van de drievoudige of *Triple Alliantie*, de Kroon *Frankrijk* en den Staat, merkelyk van elkanderen vervreemd, en *Groot-Brittannie*, ten minste zo het uiterlijk scheen, nader aan den Staat verbonden hadden, gaf dit aan de vrienden van ORANJE weder goede gelegenheid om op 'sPrinsens bevordering

be-

bedagt te zijn; en dit gelukte ook in *Zeeland*, in zo verre, dat hij aldaar tot *Eerste Edele* verklaard werd, en WILLEM VAN NASSAU, Heer van *Odijk*, aldaar in de Staatsvergaderinge plegtiglijk zitting nam, op den 18 van Herfstmaand deezes jaars, om 'er 's Prinzen persoon te verbeelden; het geen echter, dewijl ODYK, buiten *Zeeland* geboren was, zeer tegen den zin van *Zierikzee* aanliep. — In *Holland* hield men dit voor een stap tot het Stadhouderlijk ampt, dies men aldaar besloot aan geenen Stadhouder eener bijzondere Provincie, zitting te zullen geeven in den Raad van Staate. De Staaten van *Utrecht* vernietigden ook in naa-
volging van die van *Holland*, het Stadhouder-
schap van hun gewest; en werkten dus met die van *Holland* zamen, tegen de inzichten der andere gewesten, ten voordeele van den Prinse, die nu agttien jaaren oud, en zijn eigen meester verklaard zijnde, te meer gelegenheid kreeg om vrienden te maaken, hoewel het nog een geruimen tijd aanliep, eer hij tot de bekende hooge waardigheden verheven werd: het woelen voor en tegen zijne bevordering, bragt middelerwijl, onder een anderen naam, verscheiden Gewesten in roere; waarvan wij het bericht, kortheidshalven, moeten voorbij gaan.

XIII.
AFD.

WILLEM
III. wordt
eerste
Edele
in *Zee-
land*.

Holland
weert den
Stadhou-
der uit
den Raad
van Staa-
te.

LODEWYK de XIVde, spande ondertusschen alle kragten in, om het meergemeld drievoudig snoer, tegen hem gemaakt, te verbreken, en liet door D'ESTRADES daartoe eerst bij de Staaten alle kunst in het werk stellen; doch dit was te vergeefs: en DE WITT zelf, wiens bijzonder belang anders wel scheen te eischen, deezen

Frankrijk
sluit een
afzonder-
lijk ver-
bond met
Engeland.

XIII.

AFD.

KAREL
II. ver-
bindt zich
heimelijk
met
Frankrijk.

Vorst zich ten vriend te maaken en te houden, meende dat de Staat door die verbintenisfe zoude uitwerken, dat deeze niet alleen zich zelven, maar ook anderen aldus het best bij hun recht en bezitting konde bewaaren tegen de onderneemingen van eenen al te ontzaglijken nabuur: — toen wendde de *Fransche* Vorst het oog naer *Zweeden*, daar hij door POMPONE, zijnen listigen Gezant, wel den Rijkskanselier door geld in zijne belangen wist te krijgen, doch zijn oogmerk bij de Rijksftenden, welke door DE GROOT tegen hem getijfd werden, niet bereiken kon: — in *Engeland* scheen de staatkundige COLBERT, door evengelijke omkoppingen nog al wat op de Grooten uittewerken, doch het daadelijk aftrekken des Konings van de gemelde *Alliantie*, was bewaard voor de Hertoginne van *Orleans*, Zuster van Koning KAREL II, die hem in het jaar 1670, wist overtehalen tot een afzonderlijk verbond met *Frankrijk*, welk inhieldt: dat beide Vorsten deezen Staat ter zee en te Lande beoorlogen, en in gevalle van deszelfs verovering, denzelven dus verdeelen zouden, dat *Engeland* zich met *Zeeland* vergenoeuen, en het overige aan *Frankrijk* onderworpen blijven moest, uitgezonderd *Holland*, welke men den Prinse van *Oranje*, zo hij in dit verbond treden wilde, zoude afstaan.

In *Zeeland* was onder de leden van Staat, in den Herfst van den voorledenen jaare 1668, merkeliijk verschil over het afdanken des krijgsvolks ontstaan; beweerende *Zierikzee* en *Goes*, dat men drie vendels meer moest afdanken dan de meerderheid kon goedvinden: de twist was zo hoog gelopen, dat de twee steden eenen

tijd

tijd lang , geene Afgevaardigden meer hadden willen zenden ter Staatsvergaderinge; waartoe *Goes* zich echter in het einde liet overhaalen; maar *Zierikzee* bleef achter, en hieldt zelfs de penningen in, ten dienste van de gemeene zaaken: hetwelk eene bijstere verwarring in 's Lands geldmiddelen te wege bragt: dies de Staaten bij meerderheid besloten, om strenge en ongemeene middelen te gebruiken, om *Zierikzee* te doen buigen: de Kolonel THEODORUS VAN VRYBERGEN, werd aan het hoofd van zes vendelen knechten uit *Vlissinge* en *Veere* geligt, en naer *Schouwen* gezonden: hij hadt zes stukken geschut bij zich, en maakte zich op den vierden van Sprockelmaand van het jaar 1669, meester van *Brouwershaven*: dit deed *Zierikzee* bijkomen, en zijne Afgevaardigden weder zenden ter staatsvergaderinge, als ook de gemeene penningen afgeeven, terwijl de stad zich nogthans het recht voorbehieldt, om wegens haare overige bezwaarenissen, in tijd en wijle voldoening te vorderen.

XIII.
AFD.

Brouwershaven ingenomen.
1669.

In het jaar 1670, maakten de *Franschen* zich meester van *Nancij*, de Hoofdstad van *Lotharingen*; welke tijding den Staaten deezer Gewesten niet smaakte: ook werdt TEMPLE nu uit *Holland* naer *Engeland* t'huis ontboden; en de *Fransche* Koning deed niet dan handelen, om ook nog eenige Duitsche Vorsten in zijne belangen te trekken, hetwelk hem omtrent den Keurvorst van *Keulen* en den Bischof van *Munster* gelukte; doch *Brandenburg* wilde zich van zijne verbindtenisse met den Staat niet laten af-trekken; — en de verwachting van een kort aanstaanden oorlog, hieldt middelerwijl de gedachten, om den Prins van *Oranje* te bevoor-

1670.
Beginfel van den oorlog tuschen *Frankrijk* en den Staat.

XIII.
AFD.

WILLEM
III. krijgt
zitting in
den Raad
van
Staate.

ren, bij veelen levendig: — zelfs kwamen de Gewesten eerlange overéén omtrent het zitten van dien Prinse in den Raad van Staate, waarin zijne Hoogheid, op den 2 van Wiedemaand van het jaar 1670, door drie Afgevaardigden der algemeene Staaten ingeleid werd: sedert werdt hem, in deeze waardigheid een jaargeld van vijftigduizend guldens, zeggen sommigen, schoon *Holland* maar in de helft van die somme had bewilligd, toegelegd.

De oor-
log bij
Frankrijk
vastge-
gesteld.

De oorlog tegen de Staaten nu bij het *Fransche* Hof vastgesteld zijnde, haperde het maar aan het uitvinden van schijnbaare redenen, om dien openlijk te verklaren: men hadt de koopmanschappen, vanhier naer *Frankrijk* gevoerd, reeds sedert eenigen tijd verboden, of zo zwaar belast, dat de handelaars 'er geen voordeel meer op zagen: de Staaten hadden hier op befloten, even eens te handelen omtrent de *Fransche* waaren; en verboden nu met het begin van het jaar 1671, den invoer der *Fransche* brandewijnen, en van verscheide andere manufactuuren en waaren; doch dit werdt zo cuvel bij het *Fransche* Hof genomen, dat men 'er naderhand eene der redenen uit ontleende, om den Staaten den oorlog aantedoen. — En in

Engeland
zoekt
mede ge-
legenheid
tot oor-
log met
den
Staat.

Engeland, daar men zich geliet als of men zich aan het drievoudig Verbond zoude houden, was men bezig eene vloot tegen deezen Staat uitterusten; zockende ook maar naer eenige schijnredenen, om den oorlog te billijken, en nam daartoe eerlange deeze: dat de Lt. Admiraal VAN GEND, geweigerd hadt, de vlag voor het Konings jagt de *Merlin* te strijken, waartoe hetzelfde hem, door het schieten met scherp,

ten

ten onrechte hadt willen noodzaken; daar dees met zijn schip en de onder zich hebbende schepen der toen uitgeruste vloote voor *Westkappelle* ten anker lag.

Men begon dan hier het ergst te vreezen tegen het volgend voorjaar; en bereidde zich om eene aanzienlijke vloot in zee te brengen; waarvan de kosten in agt maanden tijds, omtrent even veel milioenen guldens belopen zouden: te Lande stelde men zich ook eenigzins in staat, doch niet met zo veel ijvers, als de tijdsgellegenheid vorderde, ter oorzaake van het geschil onder de Gewesten, welker sommigen tot gene werving verstaan wilden, ten ware men den Prins van *Oranje* aanstelde tot *Kapitein-Generaal* volgens den voorslag van *Gelderland*, waartoe *Holland* voor als nog niet te bewegen was: de Gecommitteerde Raaden echter verklaarden, bij monde van den Raadpensionaris, dat het raadzaam ware voor den Staat, den Prins tot de gemelde waardigheid te verheffen: de Edelen waren het in deezen met hun eens; ook voegden zich *Haarlem*, *Leiden*, *Amsterdam* en *Enkhuizen* bij dezelve; maar *Dordrecht* verstond het anders, en dat men daar nog niet van spreken, of om denken moest, voor dat de Prins 22 jaaren bereikt had. *Gouda* en *Alkmaar* wilden zich aan de *Acte van Harmonie* houden, maar den Prins echter eene betere waardigheid dan die van *Kapitein-Generaal* opdraagen. *Rotterdam* hadt iet op 's Prinzen wedde aantemerken, en *Hoorn* verklaarde zich niet; zo dat de meesten neigden om den Prins te bevorderen, weshalven ook op het ontwerpen zijner *Instructie* geraadpleegd werdt: maar

XIII. men kon tot geen besluit komen, of deeze aan-
 AFD. stelling voor geheel het leven des Prinzen, dan
 maar voor eenen enkelen veldtogt zoude plaats
 hebben.

1672. Het jaar 1672 was nu gekomen, welk zo
 PIETER DE GROOT rijk is geweest in opéén gestapelde onheilen
 heeft ge- voor deeze Republiek: op den vierden van
 hoor bij Louwmaand hadt de Gezant PR. DE GROOT ge-
 den Ko- hoor bij den Koning van *Frankrijk*, aan
 ning van wien hij eenen brief der Staaten overgaf, 'er
Frankrijk. bijvoegende, dat men hem niet erger dan mis-
 daadigen behoorde te handelen, welke men niet
 gewoon was te straffen, dan na dat menze ge-
 gehoord hadt; dat men nog de zaaken wel zoude
 kunnen vinden zonder bloed te storten, en dat
 hij gaarne zijne Majesteit den roem zoude gun-
 nen, van *Europa* in vrede te hebben be-
 waard, — doch de Koning antwoordde met
 een verontwaardigend gelaat, dat hij geen
 brief behoefde, die door alle Hoven gewan-
 deld hadt: en dat hij bezig was met het verza-
 melen zijner troepen, en het uitrusten zijner
 vloote, en zulk een besluit neemen zou, als
 met zijn belang en zijnen roem best overeen
 kwam: — in zijnen brief aan de Staaten sprak
 hij op bijkans gelijke wijze, zo dat men den
 oorlog voor onvermijdelijk hieldt.

Ontvangt
 een vin-
 nig ant-
 woord.

De Staaten hadden onderwijl met niemand,
 dan met *Spanje* een verdedigend verbond kunnen
 sluiten; verbindende beiden zich, om elkande-
 ren met alle hunne magt te zullen bijstaan, zo
 een van beiden, door *Frankrijk* mogt aange-
 tast worden: — gaarne hadt men ook van
 onze zijde zich met KAREL II. willen verdra-
 gen, wegens het voorgevallene over de vlag
 waar-

waarbij men besloot zo veel toeteegeeven, dat men, zo de Koning de Staaten tegen *Frankrijk* wilde bijstaan, zo wel de gantsche vloot, als enkele schepen, voor een enkel oorlogschip met 'sKonings vlagge, zoude doen strijken, mits het enkelijk geschiedde, om alle eere aan zo groot een Monarch en Bondgenoot te be-
toonen, en dat daaruit geen bewijs, ten nadeele der vrije vaart ontleend wierdt; — dan, noch dit, noch de bevordering van den Prinse, 'sKonings neef, tot Kapitein-Generaal, die 'er straks op volgde, konde het beraamd en met *Frankrijk* gesloten verdrag, om onzen Staat te beoorlogen, in *Engeland* doen intrekken: hoe-
wel BOREEL, niet diep van inzicht in deeze gevallen, het tegendeel tot het uiterste toe, bleef vermoeden: de Koning hadt aan deezen Gezant ook geklaagd, dat men hem hier te Lande, door schampere schilderijen, gedenkpenningen en schriften ongestraft gehoond had; ziende hier mede op het geschilderd afbeelzel van den Oudburgemeester KORNELIS DE WITT, waarbij het gebeurde te *Chattam* vertoond werdt, en welk men op het stadhuis te *Dordrecht* te pronk gehangen hadt: ook was 'er een gedenkpenning gemunt op den *Bredaschen* vrede, die insgelijks het werk van *Chattam* vertoonde, en hierom den *Engelschen* geweldig stiet; doch de stempel van deezen penning werdt op hoog bevel, ingetrokken en vernietigd: het boek van JOANNES LYDIUS, Predikant te *Dordrecht*, genoemd *Belgium Gloriosum*, of het *Verheerlijkt Nederland*, had den *Engelschen* ook mishaaagd: eindelijk stiet het den Koning, dat men het schip de *Royale Charles*, tot schimp van Groot-Brittan-
nie,

XIII.
AFD.

nie, voor elk ten toon liet liggen: *BOREEL* deed zijn best, om den Koning genoeg te geeven op alle deeze klagten; zelfs gaf hij hem hoop dat de Staaten *VAN GEND* zouden straffen; hoewel *Holland* hier toe gantsch ongeneigd was; — doch men bevondt wel haast dat de zaaken te verre verlopen waren.

Besluit
der han-
delinge
over de
aanstel-
ling des
Prinsen
van
Oranje,
tot Kapi-
tein-Ge-
neraal.

Zijne
commissi-
en ont-
worpen.

In *Holland* bragt men het nu ter Staatsverga-deringe ook tot besluit om den Prins alleenlijk voor den aanstaanden veldtogt tot Kapitein-Generaal aantestellen; het zij dat dit door *DE WITT*, die ook hiertoe meest helde, dus bewerkt was of niet: de algemeene Staaten nogthans hadden zo weinig behagen hierin, dat zij, hangende de raadplegingen over dit stuk eenen brief zonden aan de Staaten van *Holland*, die toen zeer geheim gehouden werdt, doch ook kleenen ingang maakte; blijvende de Staaten van *Holland* bij hun gevoelen: — de Gemagtigden der algemeene Staaten ontwierpen dan eindelijk twee commissiën, eene voor den *Kapitein-Generaal*, en eene voor den *Admiraal-Generaal*, volgens welke hij, na het eindigen van den togt te water of te lande, zich het opperbewind over de land- en zee-magt van den Staat, niet zoude mogen onderwinden, zonder op nieuws daartoe van de Staaten gematigd en gelast te zijn: ook hadden zij twee *Instructiën* ontworpen, volgens welke de *Kapitein-Admiraal en Generaal* geen *Stadhouder* zijn mogt, noch zich moejen met de be-geevinge van de regeerings- of krijgs-ampten buiten het leger openvallende; noch met zaaken van Godsdienst, Regeeringe, of geldmiddelen en rechtsoefeninge; noch met zulken die de

Bond-

Bondgenooten in het bijzonder betroffen: ook werd hem het geeven van *Patenten*, op den eed, verboden: voorts moest hij zich schikken naer het gevoelen der Afgevaardigden te velde of op de vloot, doch in derzelver vergaderingen mogt hij zijn gevoelen vooraf uiten; maar geene *Instructiën* geeven aan de Opperbevelhebber over 's Lands vloot.

XIII.

AFD.

Deeze ontwerpen ter staatsvergaderinge geleezen zijnde, werden door *Gelderland*, *Zee-land*, *Friesland* en *Groningen* goedgekeurd, waarbij zich *Utrecht* en *Overijssel* wilden voegen, als het met eenparigheid konde geschieden; doch *Holland* zeide, nog niet gereed te zijn tot de verkiezing van nu af aan.

Dies besloot men den Prins alleen voor den aanstaanden veldtocht, tot *Kapitein Generaal* aanteltellen, op eene *Instructie*, na genoeg met het *Hollandsch* ontwerp overeenkomende, en waarin besloten werdte geene verandering te maken, dan met eenparige bewilliging der Bondgenooten: de Prins deed den eed op deeze *Instructie*, en ontfing zijne commissie op den 25 van Sprokkelmaand: terstond stelden de Staaten van *Holland*, op den voorgang der Edelen, vast, den Prins tot *Kapitein- en Admiraal-Generaal* te verkiezen, zo dra hij tweeëntwintig jaaren zoude hebben bereikt; het mag hierom met te meer reden vreemd schijnen, dat de Staaten van *Holland* niet in het gevoelen der andere Gewesten hebben bewilligd, en den Prins, nevens hen, van nu af aan, verkooren; ten ware zij het hebben nagelaten, om zijne wedde, als *Admiraal-Generaal*, nog eenige maanden te besparen; of om hem, voor deeze

Zijne

Hoog-

heid

wordt

alleen

voor den

aanstaanden

veld-

tocht aan-

gesteld

tot Kapi-

tein Ge-

neraal.

reize

XIII.

AFD.

reize nog geen gezag te geeven over de vloot, die van goede Admiraals was voorzien; of om zich slijpt te houden aan de genomene besluiten.

'sPrinsen wedde was vóór het bestand op vier en zestig duizend, en onder en na het bestand op honderd en twintig duizend guldens gesteld; doch *Holland* wilde zijn Hoogheid nu niet boven agtduizend guldens ter maand, zo lange de veldtog duurde, toegelegd hebben: — de Prins deed dus met de aanvaarding van dit ampt, terwijl hij de zitting in den Raad van Staate behieldt, de tweede trede tot zijne bevordering; die na verloop van weinige maanden volkomen werdt.

XIV. AFD.

XIV. AFDEEELING.

*Beginnende met den oorlog van het jaar
1672, en eindigende, met den Nieuwmeeg-
schen vrede, in het jaar 1678.*

Op den zevenden van Grasmaand in het jaar 1672, verklaarden *Frankrijk* en *Engeland* tevens den oorlog aan deezen Staat: de eerste Kroon gaf enkel misnoegen voor, welk zonder krenking van haaren roem, niet langer kon ontveinsd worden; waarom vastgesteld werdten Staaten den oorlog te water en te Lande aan te doen: de Koning van *Engeland* gaf voor dat zijne onderdaanen door de Nederlanderen in de *Indiën* onderdrukt waren; en dat wij den vrede van het jaar 1667 gebroken hadden, door de voortzettinge dier onderdrukkingen: ook was het recht der vlagge, zeide hij, openlijk geschonden: nog gaf de Koning in zekeren brief voor, door sommige Regenten verongelijkt te zijn: veertien dagen te vooren was de *Hollandsche Smirnasche* koopvaardijvloot door *Smirna-* *sche* koop-
HOLMES aangetast, en hij wakkerlijk afgeslagen; vaardij-
hoewel Kapitein JAN VAN NES 'er zijn oorlog- vloot
schip en het leven, de vloot zelve 'er drie à vier door de
schepen bij verloor: ook was de Commandeur *Engelschen*
aangetast.

DE HAAZE in het gevegt gesneuveld.

Men rustte zich dan van onze zijde vlijtiglijk toe ter zee, doch te lande ging de werving traaglijk voort: het Verbond met *Brandenburg* werd

XIV.
AFD.

De Staa-
ten flui-
ten een
verbond
met *Bran-
denburg*.

werdt ook eerlange tot stand gebragt, waarbij den Staat 20,000 mannen beloofd werden, die nu bij voorraad moesten geworven worden: voor het einde van Grasmaand liep de vloot onder VAN GEND in zee, en geraakte voor *Soulsbaai*, met die der *Engelschen* en *Franschen* op den zevenden van Wiedemaand slaags, waarin van beide zijden veel volks sneuvelde. De Admiraal W. JOSEF VAN GEND, liet 'er het leven; de Ruwaard van *Putten*, wien een kogel dicht voorbij het hoofd snorde, verloor ettelijke van zijne hellebaardiers, om en bij hem staande: de jonge Heer GERARD HASSELAAR sneuvelde ook: van de *Engelschen* waren MONTAIGUE, Graaf van *Sandwich*, Admiraal der blaauwe vlagge, en wel agttien Kapiteins gesneuvelde: de *Franschen* scheenen het gevegt ontweken te zijn: te wederzijden waren eenige schepen verbrand of in den grond geschooten: na het afwijken der *Engelschen*, keerde ook DE RUITER met onze vloote naer de *Zeeuwfche* kusten.

Voor-
spoed der
Fransche
wapenen.

's Lands
fchatkist
wordt te
*Amster-
dam* ge-
borgen.

Te Lande waren de *Fransche* wapenen al te voorspoedig: in de eerste negen dagen van Wiedemaand waren *Orsoi*, *Burik*, *Wezel*, *Rynberk*, *Emmerik*, *Rees* en *Deutichem* door dezelve bemagtigd: gantsch *Overijssel* werdt straks daarop door de *Keulsche* en *Munstersche* troepen, wier Vorsten onlangs ook aan den Staat den oorlog verklaard hadden, bemagtigd. — In deezen haglijken toestand van zaaken, werden 's Lands penningen, op den voorflag van den Raadpensionaris DE WITT, naer *Amsterdam* gebragt, terwijl het leger onder den Prinse van *Oranje*, pas 22000 mannen sterk den *Tijfel* poog-

XIV.

AFD.

poogde te bewaaren; doch na den overtocht der *Franschen* over den *Rhijn*, bij het tolhuis, waartoe hun door een Roomschen boer, en anderen, de weg schijnt gewezen te zijn, week hetzelfde naer *Utrecht*; en toen gingen *Arnhem*, *Zutphen*, *Doesburg* enz. aan de *Franschen* over; andere kleiner en zwakker steden namen vrije hoede of *Sauvegarde* van de *Franschen*; *Wageningen*, *Rhenen*, *Wijk*, *Amersfoort* en *Naarden*, volgden al ras dit voetspoor; en *Utrecht*, in deezen toestand van zaaken, en na dat de Prins op last der algemeene Staaten naer *Holland* afgetrokken was, niet te beschermen zijnde, onderwierp zich mede aan den Koning van *Frankrijk*; leverende aan den Markgraave van *Rochefort* op den 23 van Wiedemaand, op het stadhuis de sleutels over; waarna *Montfoort* ook op den 25sten met honderdenvijftig muskettiers bezet werd. *Woerden* en *Oudewater* namen ook vrije hoede in; doch *Muiden* werd nog even bij tijds door Prinse JOAN MAURITS van *Nassau* bezet; en de *Franschen*, afgezonden om 'er zich intewerpen; genoodzaakt te wijken.

Arnhem,
Zutphen,
Doesburg
enz. gaan
aan de
Franschen
over.

Van de *Staatsche* zijde zocht men toen met de *Franschen* en *Engelschen* tot een verdrag te komen; doch de voorwaarden door beiden, en vooral door *Frankrijk* gevorderd, werden (schoon men in het eerst 'er nog naer scheen te willen luisteren) bij den Prins en de meeste steden voor onaanneemelijk verklaard. —

DE GROOT, die, als Afgezant der Staaten, van sommigen gehouden werd te verre in deeze handeling gegaan te zijn; hieldt best voor zich, ten Lande uittewijken: zijn zwager MONTBAS,

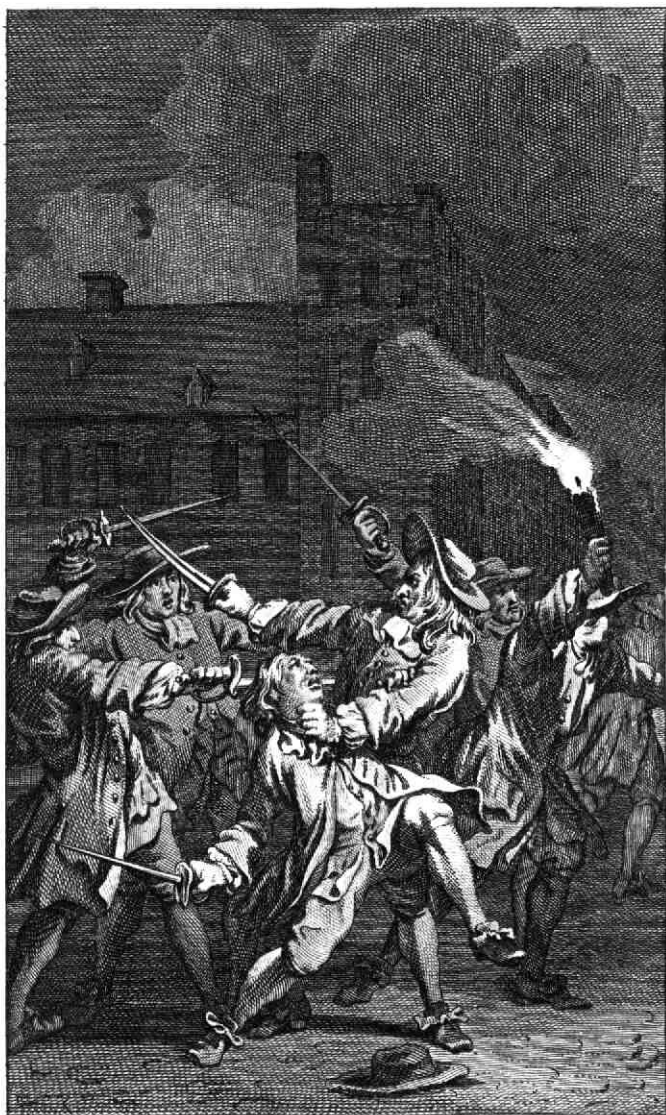
Bb

die

XIV.
AFD.MONTBAS
ENZ ter
dood ge-
doemd.Aanflag
op 't le-
ven van
den
Raadpen-
sionaris
DE WITT.

die de posten in de *Betuwe*, zo als hij in druk bevestigde, op hoogen last, verlaten hadt, was, nevens twee anderen ter dood gedoemd, doch week eerst naer *Utrecht*, en vervolgens naer *Frankrijk*: het gemeen hielt het ook daarvoor, dat de tegenwoordige Regeering, of heulde met *Frankrijk*, of aan dat Rijk het Land verkocht en verraden hadt: vanhier de veele oproeren in de steden, ten deezen tijde, welke door eenige Predikanten gesteven werden, om dat, zeiden zij, de zaaken zo slecht liepen, naardien men den Prinse van *Oranje* te weinig gezags gaf: onder de voornaamste ijverars van den Predikstoel, telde men THADDÆUS DE LANDMAN, en SIMON SIMONIDES, in 's *Haage*; JACOBUS BORSTIUS en JOANNES URSINUS, te *Rotterdam*, en SAMUEL GRUTERUS te *Haarlem*, die onlangs aldaar gepredikt hadt, dat 'er onder de Regenten dier stad, verraad en kwaad beftier schulde; welk zeggen hij, daarna onder- vraagd zijnde, toepaste op den Ambassadeur DE GROOT, dien hij noemde een *vuil Ei*, op *Loeveslein* uitgebroeid. — Ook ging nu de haat tegen den Raadpensionaris DE WITT, en zijn geslagt en aanhang zo verre, dat eenigen ondernamen hem en zijnen broeder den Ruwaard, van het leven te berooven: de Raadpensionaris, werdt 'snachts na den 21 van Wiedemaand door vier perfoonen, waar onder twee zoonen van den Raadsheer VAN DER GRAAF, op verscheide plaatsen zo gewond, dat hij eenige weeken lang het bedde houden moest, terwijl men meende hem vermoord te hebben; om welk bedrijf JAKOB VAN DER GRAAF, gevat zijnde, onthald, doch door de vrienden van het huis

van

DE RAADENSIORARIJ DER WIT AANGEVALLEN
EN SWAAR GEWOND.

van *Oranje*; als een martelaar voor 's Prinzen belangen, zeer beklagd werdt; gelijk ook ADOLF BORREBACH, een der handdadigen, zijnde Postmeester, dit ampt bleef behouden, schoon 'er vijfduizend guldens op zijn lijf ware gezet, door de Staaten. — Bij den Ruwaard van *Putten* kwamen op zekeren nacht vier onbekende personen, ten huize indringen, met geweld hem willende spreken, en met oogmerk, zo men vaststelde, om hem te vermoorden, doch het halen der burgerwagt deed hen zich wegpakken.

XIV.

AFD.

Geweld
bij den
Ruwaard,
zijn' broe-
der, ge-
pleegd.

Kort hierna drong het gemeen, en wel eerst te *Veere* in *Zeeland*, de Wethouders, om den Prins van *Oranje* tot Stadhouder te verklaren: te *Dort* werkte hiertoe onder anderen zeer ijverig de Predikant HENRIK DIBBETS; doende de Wethouders eene *Acte* tekenen, waar bij de Prins tot Stadhouder verklaard werdt; en om welke te tekenen, de Ruwaard zelf gedwongen werd: te *Rotterdam*, daar de beweging ook zeer hoog liep, nam de Predikant BORSTIUS de stemmen op, en vraagde aan het volk of zij niet begeerden, dat de Prins Stadhouder ge- maakt, het eeuwige Edict vernietigd, en hy van den Eed by 't aanvaarden van 't Kapitein-Generaalschap gedaan, ontslagen wierdt? welk met ja bevestigd zijnde, drong men de Vroedschap om den Prins tot Stadhouder te doen uitroepen: te *Haarlem* en *Gouda* geschiedde dit insgelijks, als mede te *Leiden* en *Amsterdam*. De Regeering te *Delft*, werdt hiertoe door de boeren en vischers van *Maasland* en *Maaslandsluis* genoodzaakt: straks daar na, den vierden van Hooimaand, werdt de Prins, na het

De Pre-
dikant
BORSTIUS
te *Rotter-
dam*, yvert
tegen de
Regee-
ring.Eeuwige
Edict ver-
nietigd,
en de
Prins
door
Holland
tot Stad-
houder
verkoor-
den.

XIV. het vernietigen van het Eeuwig Edict, staatswijze, verklaard, tot Stadhouder, Kapitein- en Admiraal-Generaal van *Holland*; en, vervolgens ter Generaliteit, tot Kapitein-Generaal van de Unie: waarvan de tijding alomte met vreugde ontvangen, en, zo men zegt, zelfs door den Raadpensionaris DE WITT, zo als hij zich geliet, met blijdschap gehoord werd. De Staaten van *Zeeland* hadden reeds den tweeden dier maand, zijne Hoogheid tot die zelfde waardigheden in hun Gewest verkoren.

Nieuw- megen, Bommel, enz. door de Franschen bemagtigd. *Nieuwmegen, Bommel, het Huis te Gennep, Graave, Ravestein enz., waren intuschen door de Franschen bemagtigd, en 's Hertogenbosch belegerd, terwijl Holland van den zeekant door de Engelschen bedreigd werd; doch de aanslag deezer lieden om eene landing op Texel te doen, werd door eene ongewoone Ebbe belet, als die, tegen gewoonte, wel twaalf uren bleef duuren, waarop een storm volgde, die den vijand van de kust dreef: deeze ongewoone lange ebbe werd van veelen voor een wonderwerk, van de meesten voor een zonderling gunstbewijs der Hemelsche Voorzienigheid gehouden: ook was Groningen, wat vroeger, te vergeefs, door de Munsterschen belegerd, en hun leger daar door merkelyk versmolten, terwijl nu ook de Duitfche en Brandenburgsche hulptroepen begonnen aftekomen, en 'er tuschen Keizer LEOPOLD en de Staaten een verbond getroffen, en het beleg van 's Hertogenbosch door de Franschen verlaten werd, om de Duitfchers tegen te trekken.*

De Staaten sluiten een verbond met Keizer LEOPOLD. De verheffing van den Prinse van Oranje strekte nu eigenaartiglyk om het gezag van DE WITT

Van der Waerden, de Delft.

Ant. W. de Meester, de Delft.

CORNELIS DE WITT WORDT GEDWONGEN, DE AKTE, OM DEN PRINS
VAN ORANGE TOT DE STADHOUDERLIJKE WAARDIGHEID TE
VERHEFFEN, TE TEEKENEN.

WITT te doen afnemen, tegen wiens persoon en beleid het dagelijksch schimpschriften regende; deelende zijn broeder de Ruwaard mede in dien haat tegen hem: vinnig werdt de Raadpenfionaris in zeker *pasquil* doorgestreeken, als hadt hij 's Lands penningen, tot de geheime correspondentiën bestemd, ontrouwelijk behandeld: waar tegen hij zich verdedigde, en door Gecommitteerde Raaden vrij gesproken werdt: ook schreef hij 'er over aan den Prinse, die hem flauwelijk antwoordde: tegen de beschuldiging van baatzucht in het verpanden van schuldbrieven op het Land, verdedigde hij zich ook met bondige redenen; doch welken bij veelen weinig ingang vonden: ook wies de haat tegen hem en de zijnen van dag tot dag aan, waarvan het vatten des Ruwaards tot een nieuw bewijs verstrekte.

Dees was door WILLEM TICHELAAR, Chirurgijn van *Piershil*, bij den Hove van *Holland* beschuldigd van eenen aanslag op het leven van den Prinse van *Oranje*, en daarop door den Fiscaal uit zijn huis geligt, en in een jagt naer 's *Haage* gevoerd; alwaar hij, ondanks de tegenkating van de Regeeringe van *Dordrecht*, voor het Hof te recht gesteld werdt: zijn broeder lag midlerwijl zijn ampt neder, en werdt eenvoudiglijk ontslagen en bedankt, en de zitting in den Hoogenraad hem toegestaan: — TICHELAAR, die beweerd hadt, dat hem door den Ruwaard, tot het plegen van het schelmstuk, 30,000. guldens en het Baljuwschap van *Beijerland* toegezegd, en zes zilveren dukatons op de hand gegeven waren, konde nu te *Piershil* geen getuigfschrift bekomen van een

XIV.
AFD.

Haat
tegen den
Raadpen-
fionaris
DE WITT.

Hij ver-
dedigt
zig.

WILLEM
TICHE-
LAAR be-
schuldigt
den
Ruwaard,
die gevat
wordt.

De
Raadpen-
fionaris
legt zijn
ampt
neder, en
krijgt
zitting in
den
hoogen
Raad.

- XIV. AFD. eerlijk gedrag, en boodt daarom aan, zo men meent, om tegen den Ruwaard gepijnigd te worden, hetwelk men van de hand wees: de vrienden van den Ruwaard, horende, dat men echter op de bloote getuigenis van een cerloozen schurk, den Ruwaard scherptlijk wilde aantasten, drongen sterk hier tegen aan, zich beroepende op de bekende cerloosheid van den beschuldiger, en op de elk in het oog vallende onwaarschijnlijkheid van zijne gezegden, die daarenboven door den knecht en zoon van den Ruwaard, welken het gesprek met hem gehoord hadden, waren tegengesproken, terwijl de Ruwaard zelf van dit gesprek, het geene door TICHELAAR eerst geopend was, aan den Burgemeester van het Gerecht hadt laten kennis geven, met verzoek om op TICHELAAR te laten passen; — doch het Hof scheen bedekte redenen te hebben, om streng met den Ruwaard te handelen.

De Ruwaard wordt gepijnigd. Hij werdt op den 19 van Oogstmaand gepijnigd, eerst door de scheenschroeven; toen door vijftig ponden gewigts aan iederen teen van zijne voeten te hangen, en hem zo verre bij de armen achterover om hoog te haalen, dat de katrollen aan elkanderen stieten, waarna de beul hem heen en weder slingerde; toen werdt hem door de Rechters, thans eerst binnen gekomen, belijdenis afgevergd, waarop hij zich onschuldig verklaarde; dagende, terwijl men bleef dringen op bekentenis, zijne Rechters voor Gods vierfchaar, zeggende, dat zij zelven wel wisten, dat hij onschuldig ware: hierna werdt hij op de pijnbank uitgerek, en zijn ligchaam op drie plaatsen, met dunne

touwen vol knoopen, gebonden, zijn hoofd tusfchen vier pennen gelegd zijnde; doch hij bleef tot het uiterst zijne onfchuld betuigen, toen of eerder gebruik makende van de bekende verzen uit HORATIUS (*): deeze pijniging duurde in het geheel vierdehalf uur, en de fcherprechter fpaarde geene pijnen aan hem, gelijk hij met berouw op zijn fterfbed, in een' brief aan Mevrouw de weduwe van den Ruwaard, betuigd heeft.

Niettegenftaande nu dit alles, werdt de Ruwaard bij fententie van het Hof, van zijne ampten ontzet, en gebannen, en losgelaten, en heimelijk aangeport, om het volk tegen den Ruwaard optezetten; wiens broeder JOAN, men op denzelfden faturdag, den 20 van Oogftmaand op de Voorpoort lokte, werwaards eerlange het graauw ftreefde, onder het roepen van, *wapen! moord! verraad!* enz. terwijl men uitftrooide, hoewel valschelijk, dat ook de boeren uit de naaste dorpen, naer

XIV:
AFD.

TICHE-
LAAR
wordt
aangezet
om het
volk
tegen de
WITT op-
tehitfen.

(*) CARM. Lib. Ord. 3. vs. 1.

Iustum & tenacem propositi Virum
Non Civium ardor, prava jubentium,
Non vultus instantis Tyranni
Mente quatit solida.

Hetwelk omtrent hierop uitkomt:

*Geen drift van 't wreedend graauw, hoe zeer op kwaad beftust,
Geen dreigend aangezicht van barsle Dwingelenden,
Heeft ooit 't rechtsvaardig en kloekmoedig hart ontrust;
Diz zwicht voor niets, en tort de wreedfte pyn en banden.*

Bb 4

XIV.

AFD.

De ge-
broeders
DE WITT
dere-
lijk ver-
moord.

naer 's *Haage* in optogt waren, waar door de ruitery, voor de poort geplaatst, bevel kreeg, om dezelve tegen te trekken; waarna de deur der voorpoort door HENRIK VERHOEF, eenen zilversmid, en eenige anderen geweldiglijk gebeukt, en eindelijk door den cipier geopend werdt: toen stooven de geweldenaars naer boven, en fleurden en stieten de broeders, op de kamer reeds mishandeld, de trappen af naer beneden; wordende de Ruwaard, meest door het slaan met de kolven der snaphaanen, ter dood gebragt; en de gewezen Raadpensionaris, mede eerst door een pistool van JAN VAN VAALLEN, in de nek geschoten, dat hij op de knieën nederzeeg, en voorts door den slag met een' snaphaans kolf enz. afgemaakt; waarna men een algemeen *salvo* op de lijken schoot, en dezelve met de beenen aan de wip ophing; hetwelk door den Lt. Admiraal K. TROMP, zich recht voor de strafplaats stellende, werdt aangezien, zo wel als het schandelijk kwetsen, snijden, kerven en mishandelen der lijken; gelijk het ook eene poos door den Predikant SIMONIDES werdt aangekeken; terwijl de Regeering van 's *Haage*, dit gruwelstuk uit de herberg naast de gevangenpoort aanschouwde: 's anderendaags noemde de gemelde Predikant, op den predikstoel deezen moord eene *wrake Gods*, verzeerende, dat de handdaadigen niet gestraft, maar veeleer beloond zouden worden.

De Prins
ontraadt
het ver-
volgen
van hun-
ne moor-
denaaren.

De Prins, des anderen daags in 's *Haage* zijnde, ontraadde het vervolgen der handdaadigen, om dat het stuk, zeide hij, door de voornaamste burgeren was uitgevoerd: aanmerkelijk is het echter, dat verscheiden derzelve een onge-

gelukkig einde gehad hebben: een der voor-
naamste was JOAN VAN BANKHEM, schepen van
's *Haage*, die eenige Kapiteins bij eede hadt
doen beloven, de DE WITTEN niet in het leven te
laten: dees werd in Herfstmaand door zijne
Hoogheid tot Baljuw van 's *Gravenhage* be-
vorderd, doch kweet zich zodanig in zijn ampt,
dat hij, op last van het Hof, omtrent vier jaa-
ren daarna in hechtenis gezet en strengelijk ge-
pijngd werd; waarna hij om veel begane mis-
drijven en vuile handelingen veroordeeld werd
om ontbald te worden; stervende, terwijl zijn
geding voor den Hoogen Raade, onafgedaan
hing, op de voorpoort: de Zilverfmid VER-
HOEF werd eerlange Waard te *Voorfchooten*, al-
waar hij zich aan verscheide straatschenderijen
en andere schelmstukken hebbende schuldig ge-
maakt, te *Leiden* den 26 van Slagtmaand 1677
openlijk gegeesfeld werd: WILLEM TICHELAAR
werdt Stedehouder van den Heere van *Heenvliet*,
die Ruwaard van *Putten* was geworden, in de
plaats van DE WITT, doch werd eenige jaaren
later, om zeker misdrijf afgedankt: ruim een
jaar na den dood van Koning WILLEM III. ver-
voegde hij zich bij den Heer van *Welland*, toen
wegens *Utrecht*, voorzittende ter algemeene
Staatsvergaderinge, zeggende, dat hij van wij-
len zijne Majesteit, jaarlijks agthonderd guldens
ontvangen hadt, in vergelding van den dienst,
door hem, in het jaar 1672 den Lande ge-
daan; hoewel de *Akte* deswege maar van vier-
honderd guldens sprak; verzekende, dat men
hem, nu oud en behoeftig, die jaarlijksche
f 800 liet trekken als te vooren; doch dit
vondt toen geen ingang, en hij verviel tot zulk

XIV.
AFD.Onge-
lukkig
einde van
TICHE-
LAAR.

eene elende, dat men hem, in hoogen ouderdom, op krukken, in 's *Haage* heeft zien bedelen, zonder dat iemand bijkans, die hem kende, zich zijns erbarmde: ook flect hij zijne dagen in geduurige ongerustheid, erkennende nu en dan, onder vier oogen, dat hij den Ruwaard valschlijk beschuldigd hadt, en oorzaak van den moord der twee broederen geweest was: hij is volgens sommigen, in of omtrent het jaar 1714, in 's *Haage* gestorven.

Zo veel hield ik dienstig aan te tekenen, over het ombrengen der broederen DE WITT, waar door men, schrijft BURNET, den *Prinse meende dienst te doen; schoon men hem meer na-deels toebragt, dan men ooit magtig was te herstellen: ook sprak, getuigt hij, zijne Hoogheid nimmer van den moord, dan met de uiterste versoejing.* De dood van den gewezen Raadpensionaris werdt ook beklagd bij veelen, die, met reden, voor voorstanders van het huis van Oranje, gehouden werden: zijn vlug verstand, vaardig oordeel, inneemende welspreekendheid, ongemeene schranderheid, in 't uitvoorschen van geheimen, en groote ervaarenis in zaaken van Staat en Regeeringe, hadden hem, al lang, doen aanzien, voor het orakel der hooge Staatsvergaderingen: 't beleid der gewigtigste onderhandelingen, over uitheemsche en binnenlandsche zaaken, werdt hem, hierom, doorgaans, toevertrouwd: hij ontwierp de brieven, Instructien en andere Akten van aanbelang: hij onderhieldt briefwisseling met de Gezanten van den Staat aan alle Hoven, en handelde, daarenboven, dagelijks, met de uitheemsche Gezanten in den *Haage*: de staat van 's Lands geld.

Afbeeld-
fel van
JOAN DE
WITT.

geldmiddelen, was, door hem, in zulk eene uitsteekende orde gebragt, dat de Staaten, na dat hij zijn ampt reeds neder gelegd hadt, nog op hem begeerden, dat hij hun daarvan eene schets zou leveren: hij droeg; gemeenlijk, een zakboekjen bij zig, voorzien met tafels, waaruit hij aanwees, op wat grond en wijze, men den Staat aan geld helpen kon, in gevalle van noodzaakelijkheid. Die geschreeven hebben, dat hij geene kennis hadt van den Staat en belangen van vreemde Mogendheden, moeten zijne brieven niet hebben gelezen: TEMPLE geruigt, nimmer iemand gekend te hebben, die deeze belangen zoo wèl verstondt: ook is 't hem, door anderen, als een misslag toegerekend, dat hij te veel uit der Vorsten belangen redekavelde, en te ligt onderstelde, dat zij, naer hun wezenlijk belang, te werk gingen: in den jongsten oorlog met *Groot-Brittanje*, hadt hij zig zelfs op 's Lands vloote begeeven, dezelve, eens, tot merkelyk voordeel van den Staat, tegen 't gevoelen der Lootslieden, met eenen ongewoonen wind, in zee brengende; doch sommige oordeelden, dat hem de krijg niet voegde, en dat hij 'er uit loutere verwaandheid de hand aan sloeg: of veelligt, om zijn wankelend gezag, door eenen gelukkigen zeeflag, onder zijn beleid, te herstellen: schoon hij zig wars toonde van uiterlijke praal, dikwijls alleen te voet ging, en maar een of twee knechts hieldt, meent men egter, dat hij niet vrij was van trotschheid en heerschezugt, en hieruit ontstondt dat hij de gewigtigste zaaken geheim hieldt, en genoegzaam alleen afdeedt: ook zorgde hij veel invloed te hebben in de Re-

XIV.

AFD.

ge-

XIV.

AFD.

geeringen der steden, welken hij, allengskens wist te vervullen, met lieden, die zijne zijde hielden: zeer was hij 'er op gezet, om zijne bloedverwanten en vrienden te bevorderen, tot eerlijke en voordeelige ampten, waarover, somtijds, misnoegen rees, tusſchen hem en zulken, die anders hooge agting voor hem hadden: voor 't overige, is hij den Vaderlande altoos getrouw gebleeven, zonder dat men, wat hem ook, bij monde en geschrifte, moge nagegeven zijn, ooit ontdekt heeft, dat hij zig, door vreemde Mogendheden, heeft laten omkooopen, om iet te onderneemen, ten nadeele van den Staat: de Prins van *Oranje* zelf hieldt hem, schrijft BURNET, voor eenen der grootste mannen zijner eeuw, en geloofde, dat hij den Staat getrouwelijk gediend hadt: de zelfde Schrijver noemt hem een oprecht, openhartig man, die geene kunstſtreek oefende, dan die van stilzwijgendheid, aan welke hij de wereld zo gewend hadt, dat men naauwlijks wist, of hij met voordagt, of uit gewoonte zweeg; doch 't gene wij, te vooren, van zijne handelingen met den *Franschen* Ambassadeur D'ESTRADES, te boek gesteld hebben, heeft den lezer kunnen leeren, dat hij, ook somtijds, al sprekende, zijne waare meening wist te verbergen: terſtond na zijnen dood, werden alle zijne papieren, en zijne bijzondere brieven zelven in beslag genomen door de Staaten, en door en door onderzocht, zonder dat 'er iet in gevonden werdt, welk zijner gedagtenisſe oneer aandoen kon: een der Gemagtigden tot dit onderzoek, gevraagd zijnde, wat hij in DE WITT's papieren gevonden hadt: antwoordde, *wat zouden wij*

ge-

gevonden hebben? niets dan eerlijkheid: alleenlijk, kan niet gelochend worden, dat hij door eene onverzettelijkheid, die sommigen grootheid van ziel, andere stijfzinnigheid en wraaklust noemden, al zijn gezag gebruikt heeft, om den Prins van *Oranje*, zo veel hem mogelijk ware, buiten bewind te houden, tegen 't gevoelen van alle de Gewesten en van verscheiden voornamen leden van *Holland* zelve, die niet veelen konden, dat iemand, die hun gelijk stondt in rang en geboorte, zig 't voornaam bewind der Regeeringe aanmaattigde: ook schijnt men, aan deeze onverzettelijkheid, een groot deel der rampen van deezen tijd te moeten toeschrijven: zij bragt hem ook in den haat van zulken, die 't belang van den Staat, of hunne eigene grootheid zогten, door 's Prinzen verheffing: zij was oorzaak, dat hij verdagt gemaakt werd van landverraderij en ontrouw, bij 't onverstandig gemeen, welk geene paalen wetende te stellen aan zijne woede, en, doorn lieden van meer aanzien, eerder opgehitst zijnde dan nedergezet, hem aan zijn einde hielp, op eene wijze, die sommigen heeft doen twifelen of de *Hollanders* niet wel met reden beschuldigd werden van wreedheid, en die de meesten, zonder onderscheid, heeft doen oordeelen, dat zijne negentienjarige diensten een beter lot waardig geweest waren: zijn Vader, de Rekenmeester DE WITT, ontsloeg zig, wat laater, ook van zijn ampt, en overleefde het ongeval, welk zijnen huize overgekomen was, nog geen anderhalf jaar.

Verscheide oproerige bewegingen waren 'er Zijne ook, te deezen tijde in eenige andere ste-Hoogden

XIV.

AFD.

heid
wordt ge-
magtigd
tot het
verande-
ren der
Regee-
ting.

De re-
geering
wordt
veran-
derd.

den ontstaan, en hierom werdt zijne Hoogheid gemagtigd, om, des nood, allomme de Regeering te veranderen: — te *Amsterdam*, daar men zeer op zijne hoede was, en zich in staat van tegenweer tegen de *Franschen* gesteld hadt, ontstond eerst gemor over het bewaaren der sleutelen bij en door de Burgemeesteren; vervolgens zochten eenigen verandering in de Regeeringe, en deden buitenspoorige eischen, met bedreiginge, dat men, zo deeze niet werden ingewilligd, hier op zijn *Haagsch* huishouden zoude. In een ander gedrukt briefjen raadde men den Prins tot Graaf van *Holland* te verheffen: de Regeering besloot hierop des nachts van den 28 van Oogstmaand om haare ampten te stellen ter bescheidenheid van den Prinse: eenige dagen later vergaderden sommige burgers, meest handwerkslieden, in de Kloveniers Doele, alwaar een nieuw verzoekschrift van XII. Art. door den scheepstimmerman GERRIT FRUIT voorgelezen, en door de meesten goedgekeurd en getekend werdt: vier Gemagtigden van deeze Vergadering; te weeten ABRAHAM EN HENRIK VAN POOT, ELIAS NOLET EN JAN BRUINENBURG, traden toen naer het Stadshuis, doch lieten zich eerst overhalen, om het getekend verzoekschrift te vernietigen, en kreegen toen zulk een antwoord van Burgemeesteren, dat zij zich te vrede scheenen te houden: de Regeering hadt nu reeds vastgesteld haare ampten nederteleggen, en zijne Hoogheid ontsloeg twee regeerende Burgemeesters, JOAN VAN DE POLL EN LAMBERT REINST, drie regeerende Schepens, tien Raaden, en vijf Oudschepens, bij een' brief van den 10 van Herfstmaand;

maand; stellende in de plaats van de genoemde Burgemeesteren, KOENRAAD VAN BEUNINGEN en JOANNES HUDDE, en onder de nieuwe Raaden was 'er maar één, die ook door de burgers benoemd was: men schreef in een aangeplakt briefjen, kort hierna, alle deeze verandering toe aan den Burgemeester G. VALKENIER; doch hierop kwam geen verder gevolg, en *Amsterdam* geraakte eerlange in rust.

Door de algemeene verandering der Regeeringe, in *Holland* en *Zeeland*, waren veele bekwame lieden uit, en veele driftige en geringe in het bewind geraakt, die door hunne kleine bescheidenheid welhaast alle hunne achting verloren; doch alleengskens kwamen zij, die te vooren de zijde van de WITT gehouden hadden, tot 's Prinzen zijde over, volgende zijne maatregelen in het wederstaan der *Franschen* en in het verdedigen van het Vaderland: daarom werden ook sommigen, die, op eene onbehoorlijke wijze, in de Regeeringe waren gebragt, gemijd: 'er werdt vervolgens eene algemeene vergiffenis afgekondigd, en over de bewegingen, die op verscheide plaatsen na dien tijd voorvielen, volgde onderzoek en straffe; hoewel de ontslagene Regenten wel eens overlast leeden, die niet gestraft werdt.

Ondertuschen was de Oostindische Vloot door DE RUITER in behouden haven gebragt, en daar viel in dit jaar, ter zee, niets meer voor; doch te Lande plunderden de *Franschen* Plonde: verscheide dorpen zo in het *Sticht* als in *Holland*, ring der niettegenstaande deezen vrije hoede van hun ge- *Franschen* nomen hadden: de aanslagen van de onzen op

Naar-

XIV.
APD.

Naarden en *Woerden*, liepen zo wel als op *Zwartshuis*, vruchtloos af: even kwalijk verging 's Prinzen togt en zijn belegeren van *Charteroi*; hetwelk meest door eene schielijke en felle vorst verhinderd werd: diezelfde vorst zoude, hadt zij aangehouden, den *Franschen* begunstigd hebben in hunnen voorgenomen inval in *Holland*; doch het weder zich ontlattende, na dat zij *Zwanmerdam* in koolen gelegd hadden, staken zij ook *Bodegrave* in brand; alwaar zij de huislieden, naakt uitgeschud, landwaart in joegen; en een zieken metselaar en zijne vrouw mishandelden, zo dat de laatste het bestierf; zijnde voorts van de breed uitgemeetene wreedheden; aldaar gepleegd, geene andere ontdekt geworden, dan drie voorbeelden van vrouwen schennis.

MOSES PAIN & VIN, die aan de *Nieuwerbrugge*, een onhoubaaren post, gelaten, en, door het wijken van KONINGSMARK uit *Bodegrave*, van *Holland* afgesneden was, week toen ook vandaar naer *Gouda*; doch dit werd hem zo kwalijk genomen; dat hij door den kriegsraad tot eene eeuwige gevangenis, met verbeurdverklaringe van ampten en goederen, veroordeeld werd; welk vonnis, door den Prinse te zacht geoordeeld, en in de straffe van onthoofding veranderd werd, welke hij ook den 23 van 1673. Louwmaand van het jaar 1673, in het leger te *Alfen* ondergaan moest.

Koever-
den door
de Gro-
ningen
verrast.

Dezelfde vorst die de *Fransche* onderneeming eenigzins begunstigd hadt, gaf die van *Groningen* mede gelegenheid om zich bij verrassing van *Koeverden* meester te maken; hetwelk op den 30sten van Wintermaand geschied zijnde.

nog

nog eene kleene verkwikking gaf aan den thans hijgenden en van alle kanten benarden staat deezer Landen; weshalven 'er om deeze zegening des Hemels een algemeene Dankdag gehouden werdt in de Vereenigde Gewesten: de *Munsterschen* verlieten zedert ook verscheide posten in dien oord, die nogthans, bij gebrek van volk, door de onzen niet konden bezet worden.

In het begin van het naastvolgend jaar, werdt 'er onder de bemiddeling van *Zweeden*, eene wapenschorfing voorgeslagen; welke echter afgewezen werdt, om dat men dezelve niet op dien voet, zo als zijne Hoogheid begeerde, konde ingewilligd krijgen; niettemin kwam men overeen, om, geduurende het voortzetten des oorlogs, te *Keulen* over vrede te handelen, waartoe van de *Zweedsche* Middelaaren, een en andermaal voorslagen gedaan werden; welke echter den onzen zo hard voorkwamen, dat men ze, na het inneemen van het gevoelen van zijne Hoogheid, als onaanneemelijk van de hand wees: men rekte evenwel de handeling nog tot in het volgend voorjaar, wanneer 'er iets voorviel, welk gelegenheid gaf, dat zij plotzelijk afgebroken werdt.

Met den aanvang van Bloemmaand des jaars 1673, trokken de *Franschen* reeds te velde; doch hun aanslag op *Sas van Gend* liep te leur; maar de Koning bij het leger gekomen zijnde, sloeg het beleg voor *Maastricht*, in Zomer- *Maas-* maand, welk, na eene kloeke tegenweer, op *triche* den eersten van Hooimaand, en na dat 'er eene door de bres, van tien roede breed, in den wal bij de *Franschen* veroverd, *Tongersche Poort* geschooten was, werdt over-
ge-

XIV.
AFD.

gegeeven, onder beding van de gewoone krijgs-
ceer: de Koning verdeelde daarna zijn leger in
drie hopen, en trok met een' derzelven naer
Lotharingen; zondt een ander' naer het *Trier-*
sche, en liet den overigen in *Braband*, doch
deed geen nieuw beleg onderneemen, hetwelk
zommigen toefchrijven aan eene bedreiging van
Zweeden, om met *Groot-Brittanje* te zullen
breeken, indien de overwinningen verder wer-
den voortgezet.

Zijne Hoogheid de Prins van *Oranje* den
vijand lange onzeker gehouden hebbende van
zijne oogmerken, liet des nagts na den 5 van
Herfstmaand, en na het doen van eenen sterken
marsch, zijn leger, in een schriklijk onweder,
met schuiten over de *Vecht* zetten, den vol-
genden dag *Naarden* berennen, en de Stad
daarna heftiglijk beschieten; zo dat zij, met
verlies van eene contrescarpe en ravelijn,
en ziende alles tot eenen algemeenen storm ge-
reed, zich bij verdrag, den 12den der gemelde
maand, overgaf.

Naarden
door den
Prins van
Oranje
veroverd.

De Staat hadt ondertusfchen verbonden aan-
gegaan, om zich tegen *Frankrijk* te sterken,
met *Denemarken*, den *Keizer* en *Spanje*; wel-
ke laatste kroon ook eerlange den oorlog aan
Frankrijk verklaarde, en haare benden voegde
bij die van deezen Staat; met welke de Prins van
Oranje na een beleg van weinige dagen de Stad en
Vesting *Bon* in het *Keulsche* vermeersterde; in
welk beleg de Graaf VAN KONINGSMARK in-
velde: dees optogt naer den Rijnkant, en het
sluiten der genoemde verbindtenissen, deed de
Franschen eerst *Woerden* op den 7. van Slagt-
maand, en vervolgens *Utrecht* op den 23 der-
zel-

Als me-
de *Bon*.

De *Frans-*
chen ver-
laaten

zelve verlaten; doch men vertrók niet voor dat de eerste Stad de plundering voor 15 à 16 duizend guldens afgekocht, en de andere de betaling beloofd hadt van viermaalhonderd en vijgduizend guldens, waarvan honderdduizend Rijksdalers, in gereden gelde moesten opgebracht worden; verzekerende STOUPE zich van eenigen der voornaamste Burgeren, tot dat de beloofde sommé betaald was.

XIV.
AFD.

Woerden
Utrecht
enz.

Na het vertrek der *Franfchen* floot men te *Utrecht* terftond de Poorten; liet het Oranjevendel van den Doms-toren waajen, en den Prinse door eenige Afgevaardigden, het Stadhouderfchap van het Gewest aanbieden: in de Domkerk, daar 's morgens nog de misfe gedaan was, Predikte D^r. GENTMAN des namiddags; en Prof. VOETIUS deed 'er vervolgens eene opzettelijke dankpreëk. *Amersfoort, Wijk, Rheenen, Montfoort, Yselftein, Vianen, Heuke- lom, Asperen en Leerdam*, werden na het betaalen van zwaare brandschattingen door sommigen, mede omtrent deezen tijd verlaten, gelijk ook de Geldersche Steden ingeruimd, en eenige fterkten aldaar, na het floopen, verlaten werden. *Kampen*, daar echter een groot getal huizen verwoest werdt, geraakte ook vrij van *Franfche* bezetting; en dit ruimen der fteden, deed den *Munsterschen* ook *Steenwijk, Meppelt* en andere plaatzen in *Overijfel* en *Drenthe* verlaten.

Ter zee was de vloot onder DE RUITER op den 7den van Wiedemaand met die der *Franfchen* en *Engelfchen*, die bijkans tweemaal zo fterk was als de onze, flaags geraakt, en het

De Ruit-

ter raakt

slaags met

de Engelf-

chen en

Fran-

denfchen.

XIV.
AFD

den Lt. Admiraal gelukt een merkelyk getal van vijandlijke Schepen af te snijden , van het gros der vloote , welke hij echter niet vervolgte , om TROMP , die zich toen in groot gevaar bevondt , bij te staan : omtrent 14 schepen van de vijanden werden in den grond geschoten of verbrand ; de onzen hadden slechts eenige branders verlooren : onder de dooden werden van onze zijde de Vice-Admiraal SCHRAM , en de Schout bij Nacht VLUG geteld : daags na den slag schreef de Lt. Admiraal TROMP aldus aan zijne zuster :

BEMINDE SUSTER !

Brief
van
TROMP
aan zyne
zuster.

Gisteren hebben wij den dans aangegaan , en ben Godt sy gelooft gesondt , en hebben ons hart eens weder opgehaelt als Keuningén . Ik ben op myn vierde Schip , de Comeetstar , en meene van daeg een braven dans te dansen . Wy krygen de Fransén soo aan 't loopen , dat sy de bramseils en alles bysetten en soo het van daeg soo voortgaet , soo hoop ik dat aller vrienden en ons gebet verhoort sal zyn , en dat wy van de tyranny verlost zullen worden . Adieu . Couragie . 't Sal waerachtig wel gaen . 8 Juny 1673 .

C. TROMP.

Tweede
gevecht
tegen de
Engel-
schen
en Fran-
schen.

Op den veertienden daaraan volgende , viel 'er andermaal een gevecht voor , welk de nacht scheidde ; doch in welk de Vice-Admiraal SWEERTS genoodzaakt was geweest af te houden van SPRAGGE , den Vice-Admiraal der En-
gel-

gelsche blaauwe vlagge; het welk TROMP aan lafhartigheid toefchreef, doch niet bewijzen konde; welke betichting DE RUITER meende ontstaan te zijn uit een' ouden wrok; dewijl uit de lijst der gelede rampen aan het fchip van SWEERTS, welk niet langer zee konde houden, en uit de lijst der dooden en gekwetften, genoeg bleek, dat de Vice-Admiraal zich wel degelijk van zijnen pligt hadt gekwetten.

XIV.
AFD.

Op den 21ften van Oogstmaand viel 'er een Derde derde zeeflag voor, in het gezicht van de *Hel*-gevecht. *der* en *Kijkduin*; in welken de dappere en minzaame Engelsche Ridder EDUARD SPRAGGE, jammerlijk verdronk, door het in den grond fchieten zijner floep, in welke hij zich van zijn ont-ramponeerd fchip, welk wel 400 dooden en 300 gekwetften hadt, zocht te redden: van onzen kant was zo gelukkig gefcreeden, dat men wel drie uren lang op de fchepen van TROMP en DE RUITER gevochten hadt, zonder bijkans gekwetften te bekomen, hetwelk men aan de gebeden der godvruchtigen toefchreef, die ten tijde van den flag, hier te lande, allerijverigst werden uitgestort: ook was de *Engelsche* vloot zo zwaar befchadigd, dat zij naer haare kust te rug zeilen moest om zich te herftellen: dies men hier te lande met meer rechts dan in *Engeland* GOD dankte voor de overwinninge; hoe-
 wel ze ons op verfcheide wakkere zeehelden te ftaan kwam; als de Vice-Admiralen JAN DE LIEFDE en IZAAK SWEERTS, en de Kapiteinen VAN GELDER, SWEERTS, VISSCHER en anderen, zijnde de eerfte dier wakkere mannen door J. VAN DEN VONDEL met dit graffchrift vereerd:

De
LIEFDE,
SWEERTS,
en ande-
ren fneu-
velen.

Cc 3

Hier

XIV.
AFD.

Hier rust 's Lands LIEFDE, of eer een deel, gescheurd aan flentren;

Hij schuwde 't schutgevaart, van verre en pastte op 't ent'ren;

*Getroost te winnen of te sterven als een Held.
Beleid en moed betoomt al 't Britsch en Fransch geweld..*

SWEERTS
verkrygt te
een eere-
graf.

Voor SWEERTS werd op kosten van den Staat te *Amsterdam* in de Oude Kerke een heerlijk graf- en gedenk-teken van wit marmer opgericht; waaruit blijkt, dat hij door eigen deugd, uit eenen geringen staat, tot zijnen hoogen staat opgeklommen, en in verstand, beleid en kloekmoedigheid, zo wel als in welbespraaktheid, en te gelijk als een goed Penvoerder, beroemd geweest is: gelijk dan ook zijne en de LIEFDE's Erfgenaamen, door den Staat, om den dienst in het laatst gevecht bewezen, beschonken zijn met eenen rentebrief ieder van twee duizend guldens.

Vrede
met Mun-
ster en
Keulen.
1674.

Met *Munster* en *Keulen* werd de vrede in Grasmaand des volgenden jaars 1674 getroffen, en een nader verbond met *Deenemarken* aangegaan, als ook eene nieuwe verbindtenis gesloten met *Brandenburg* en *Brunswijk*; hetwelk te wege bragt, dat alle de overige steden in *Gelderland* en *Overijsel*, die nog vijandlijke bezettingen inhadden, mede eerlange van dezelve verlaten werden; wordende na wat sporrelings, de overheerde gewesten weder in hunnen ouden rang ter Generaliteit hersteld, en bij hunne voorige vrijheden en voorrechten gelaten.

Op

Op den voorflag van *Haarlem* werdt aan zijne Hoogheid, het Erftadhouderschap in de manlijke linie opgedragen, en hij tot trouwen aangeraden, terwijl *Amsterdam*, om hem daar toe te meer aan te moedigen, hem onthief van eene schuld van twee milioenen, aan wijlen zijn' Vader geleend, welke met toestemminge der andere steden, ten laste van *Holland* werden gebragt: *Zeeland* beschonk hem met 300,000 guldens aan Rentebrieven; en de O. I. Comp. lag hem een drieëndertigste van alle haare uitdeelingen toe.

XIV.
AFD.

Haarlem draagt zijne Hoogheid het Erftadhouderschap op. *Amsterdam* ontheft hem van eene schuld.

Op den 9 van Oogstmaand viel de slag van *Senef* voor, in welken de Prins van *Oranje* zich wakkerlijk kweet, doende met dreigen, belooven en slaan, zijn best om de wijkende benden tot staan te krijgen; en geevende zijne bevelen, midden in het gevaar met de hoogste voorzichtigheid en kloekmoedigheid; het gevecht was hevig, en duurde nog twee uren na zonnenondergang bij het maanlicht: beide partijen schreeven zich de overwinning toe; doch de onzen, al bleven zij het veld behouden, hadden het meeste verlies aan gevangenen, en buit geleden; en schoon ORANJE op nieuws naer gelegenheid tot slaan zocht, liet CONDÉ zich echter niet uit zijn voordeel trekken. *Graave* en *Huij* vervolgens door den Prinse ingenomen zijnde, betrok het leger der Bondgenoten de Winterkwartieren, en zijne Hoogheid keerde naer 's *Hage*.

Hy wordt door *Zeeland* beschonken met aanzienlyke renten. Verliest den slag van *Senef*.

Wint *Graave* en *Huij*.

DE RUITER in dit jaar, naer de *Fransche Karabische* Eilanden gezonden, met eene talrijke vloote, was onverrichter zaake te rug gekeerd; gelijk ook *TROMP* te vergeefsch getracht hadt,

Vergeefsche zee-
togten.

XIV. om iets met voordeel op de *Franfche* kust
 AFD. zelve te onderneemen. — Op den eerften
 Zwaar van Oogstmaand deezes jaars, hadt een ijsfelijk
 onweder. onweder van donder, blikzem, winden, re-
 gen, eene geweldige fchade door gantsch *Hol-*
land veroorzaakt; doch nergens zo hevig ge-
 woed, als te *Utrecht*, daar de Domkerk in-
 ftortte, en verfcheide torens en kerken zwaar
 befchadigd werden: wie het lust de vreemde uit-
 werkwzels van den donder en van de rukwinden,
 in deezen vervaarlijken ftorm, breedvoorig be-
 fchreeven te zien, raadplege het *Verward*
Europa, door VALKENIER befchreven.

Gelder-
 land
 draagt
 den Prin-
 fe de Sou-
 verain-
 teit op.
 1675.

Op den 29 van Louwmaand van het jaar
 1675, werdt door de *provisioneele* Regeering in
Gelderland, het Hertogdom *Gelder* en het
 Graaffchap *Zutphen* aan zijne Hoogheid opge-
 dragen; die deswege den raad der andere Ge-
 westen innam. *Utrecht* riedt hem, om die hoo-
 ge waardigheid (tot welke de Raadpenfionaris
 FAGEL met eenigen zijner *Familie*, te *Nieuw-*
megen den grond gelegd en den weg gebaand
 hadt,) aan te neemen: in *Holland* waren *Haar-*
lem, *Delft*, *Leiden*, *Amsterdam*, *Gorinchem*,
Enkhuizen en *Monnikendam*, voor het afllaan
 van die hoogheid; doch; de *Edelen*, *Gouda*,
Rotterdam, *Schiedam*, volgens sommigen,
Schoonhoven, *Brielle*, *Hoorn*, *Edam* en *Me-*
denblik, waren voor het aanneemen derzelve;
 en *Alkmaar* en *Purmerende* wilden zich bij de
 meerderheid voegen, of zich fchikken naar
 'sPrinfen welgevallen, die zich liet verluiden,
 in deezen gantsch *onverschillig* te zijn.

In *Zeeland* zag *Middelburg* hier in veele zwa-
 righeden; doch wilde zich niet recht verkle-
 ren.

ren. *Zierikzee* en *Goes* ijverden met kragtige redenen tegen het aanneemen van zulk een gezag. *Veere*, zelfs het leven anders voor den Prinse willende opzetten, ontriedt hem echter het aanvaarden van het Hertogdom; doch *Tholen* en *Vlissingen* meenden den Prins wel te mogen raden, ja zelfs te bidden, zeide *Vlissingen*, dat hij de opgedragene Hoogheid aanvaardde.

XIV.

AFD.

De meerderheid derhalven was 'er in *Zeeland* tegen; zo wel als de vermogendste Steden van *Holland*; en dit bewoog den Prins, ten einde den argwaan tegen zijn' persoon en inzichten geen' voet te geeven, om deeze Hooge Overheid over *Gelderland* van de hand te wijzen; waarna hij de Regcering van dat Gewest herstelde; gelijk hij ook te vooren, die van het *Sticht* naar een gantsch nieuw Reglement hadt ingericht: — op de advisen der *Zeeuwsche* Steden, die door den druk gemeen gemaakt waren, gaf de Prins mede in druk uit, een zeer hartigen, en eenigzins schamperen brief, die, tegen het oogmerk van zijne Hoogheid, te wege bragt, dat men hem bij de gemeente verdacht, als of hij naer de Souvereiniteit gestaan hadt; hetwelk men nu bij monde en geschrifte het volk zocht intedrukken; dies de Staaten van *Holland* eerlange ernstelijk, en op straffe des doods verbooden te zeggen of te schrijven, dat zijne Hoogheid stond naer de Souvereiniteit; welk verbod wel dra elk den mond snoerde.

Die door zyne Hoogheid van de hand gewezen wordt.

Holland verbiedt te zeggen of te schrijven dat hy er na stond.

Sterk begon men, na den laatsten veldtogt, van *Vrede* te spreken; en nu werd *Nieuwmegen* tot de handelplaats daartoe bestemd, en elke partij benoemde reeds Gemagtigden tot die handeling: midlerwijl was zijne Hoogheid in *Gras-*

Nieuwmegen tot de handelplaats van vrede bestemd.

XIV. maand door de kinderpokjes aangetast gewor-
 den, doch zo spoedig hersteld, dat hij den 19
 van die maand reeds weder in het openbaar
 verscheen; en zo dra was de veldtocht niet ge-
 opend, of hij poogde *Limburg*, welke de
Franschen belegerd hadden, te ontzetten, doch
 dit aan deezen overgegaan zijnde, veroverde
 hij *Binch* den 31 van Oogstmaand, en voorts
 werdt 'er in dit jaar door beide legers niet veel
 van belang uitgevoerd.

Binch
 door den
 Prins van
Oranje
 veroverd.

Gevaar-
 lyke wa-
 tersnood.

Holland en *Friesland*, die zo veel te dragen
 hadden in de lasten des oorlogs, werden, in
 Slagtmaand, bezocht met eenen gevaarlijken
 watersnood, die, des nachts, tusfchen den 4
 en 5den, door eenen storm uit den noordwes-
 ten veroorzaakt werdt: het water, een stuk
 van *Huisduinen* afgerukt hebbende, over-
 stroomde al het land tusfchen *Wieringen* en
Zijpe: bij *Hoorn* brak de zeedijk door, waar-
 door verscheide dorpen onderliepen: tusfchen
Muiden en *Naarden* braken ook gaten in den
 dijk, en het water stond te *Amsterdam* bij de
 waag op den dam, en liep over den nieuwen-
 dijk: omtrent het Huis *ter Hart* was de dijk
 ook bezweken; en het doorbreken van den *St.*
Aagtendijk hadt een groot deel van *Waterland*
 ondergezet: in *Friesland* en *Overijsel* werdt
 ook veel schade geleden door het doorbreken
 der dijken. — Op den 8ten van *Sprokkel-*
maand was te *Leiden* het eerste Eeuwfeest der
 oprichtinge van 's Lands Hooge Schoole aldaar
 plegtiglijk gevierd, in tegenwoordigheit des
 Prinzen van *Oranje*, die zich met een jagt van
Zuilestein derwaart hadt doen brengen.

Op den 8 van Oogstmaand overleedt in 's *Haage*,

in den ouderdom van 73 jaaren, de Prinſes Weduw van *Oranje*; door den Ridder TEMPLE geroemd als eene vrouw van groot verſtand, en van deſtige doch ſpaarzaame hofhouding; door DE GUICHE gehouden voor eene Prinſes van zo werkzaam eenen aart, dat zij liever kwaad gedaan zoude hebben, dan ledig geze- ten, en, om Meesteres te blijven, 'er niet om gaf, wien zij beledigde of verongelijkte.

XIV.
AFD.

De *Brunſwijkſche* Reſident ABRAHAM VAN WICQUEFORT, om het houden van verbodene correspondentie gevar zijnde, werdt ook in dit jaar tot eene eeuwige gevangenis verweezen; doch vindt eerlang middel, om, met behulp van de dienſtmaagd des cipiers, te ontsnappen, en naer *Zelle* te wijken: de Heer PR. DE GROOT, die nu weder in 's *Hage* woonde, hadt gemeen- zaame briefwiſſeling met den evengemelden ge- houden, en zich, meende men, wat al te vrij uitgelaten omtrent veele zaaken, hetwelk men hem nu tot misdrijf wilde doen gedijen; dan, zijne Advokaten bepleitten zijne zaak, in een gewoonlijk geding, zo wèl, dat zijne Hoogheid en het Hof hem van de beſchuldiging vrij ſpra- ken; hij overleedt omtrent anderhalf jaar daar- na, op zijne Hofſtede, buiten *Haarlem*, den 2den van Wiedemaand 1678.

VAN
WICQUE-
FORT
wordt ge-
vangen.

PR. DE
GROOT
over on-
behoore-
lijk
ſchryven
in rech-
ten be-
trokken.

Wordt
vryge-
ſproken.
en ſterft.

De vredehandeling te *Nieuwmegen*, door een verſchil over de paſpoorten nog eenen tijd lang opgeſchort blijvende, werdt de veldtogt des jaars 1676, door den Prinſe met het beleg van *Maaſtricht* geopend; doch hetzelfde werdt, na dat 'er de jonge Rhijngraaf voor geſneuveld, en menig ſoldaat door een zwaare ziekte wegge- rukt was, op de aannadering van SCHOMBERG tot het

ORANJE
belegert
*Maas-
tricht.*
1676.

XIV.
AFD.De KUI-
TER
zwaar ge-
kwetst.HV
Reist.Hem
wordteen
gedenkte-
ken op-
gericht.

het ontzet dier vestinge, weder opgebroken; en daar mede liep de veldtocht voor dat jaar ten einde. De Admiraal DE RUITER met eene vloot naer *Sicilie* gezonden, om den *Spanjaard* aldaar tegen de *Franschen* te helpen, hadt het ongeluk, dat hij in den tweeden zeeslag gekwetst werdt door eenen kogel, die hem het voorste gedeelte van den linker voet wegnam, en de twee pijpen van het linkerbeen pas boven den enkel in stukken sloeg; zo dat hij van het zonnedeck nederstortte, zonder zich echter veel te bezeeren door den val: het gevecht ging ondertuschen zijnen gang: de *Spaanschen* mengden 'er zich eerlange in, en het gelukte der vereenigde vlooten de *Franschen* te doen afhouden en de wijk neemen: men vervolgde hen tot agt uren 'savonds, waarna men in de Baai van *Siragosa*, oudtijds *Syracusa*, ten anker kwam: de Koning van *Spanje* hadt DE RUITER kort te vooren met den tijtel van Hertog, en met een jaargeld van tweeduizend dukaten beschonken; doch hij kreeg zo men meent, nimmer kennis van die gunste, welke vervolgens op zijnen zoon en kleinzoon overgedragen werdt; hij overleedt aan zijne wonden op den 29 van Grasmaand, binnenboords, in de gemelde baai, in den ouderdom van negenen-zestig jaaren, ééne maand en vijf dagen, in het bijzijn van de voornaamste Bevelhebberen der vloote; wordende zijn lijk naer *Amsterdam* gevoerd, en aldaar op 's Lands kosten ter aarde besteld in het koor der Nieuwe Kerke, daar hem eerlange, een treffelijk gedenkteken van marmer opgerecht werdt, in welks opschriften zijne kundigheid in het stuk van zee-oorlogen,

zijne dapperheid, trouwe en geluk, hooglijk geroemd worden: ook is hij zelfs door vreemden geroemd als de grootste zee-overste zijner eeuw, en de trouwste dienaar dien eenige Staat immer hebben konde: zijnde onder menige andere grafschriften, ook dit van den Heere G. BRAND, zijn Levensbeschrijver, hem ter eere gesteld:

XIV.
AFD.

*Dit's 't Graf des Helds, der Staaten Reg-
terhand;*

Zyn
grafschrift
door G.
BRAND.

De Redder van 't vervallen Vaderland.

*Die in één Jaar, twee groote Koningrijken,
Tot driemaal toe de trotse vlag deed strijken;*

*Het roer der vloot, en d'arm daar GOD door
streë.*

Door hem herleeft de Vrijheid en de Vreë.

De slechte uitflag van 's Prinzen onderneeminge op *Maastricht* hadt sommigen aanleiding gegeven, om zijne Hoogheid in blaauwboekjens schamperlijk doortestrijken, waarvan verscheide te laste gelegd werden aan JOANNES ROTHÉ, een' man van kranke hersenen, doch bij vlaagen, blijken van goed verstand geevende: dees geraakte hier over ook in hechtenisse te *Amsterdam*; doch werdt als krankzinnig aangemerkt, en aan zijne vrienden overgeleverd, om voortaan opgesloten en bewaard te worden: hij werdt in 't jaar 1691 echter geslaakt, onder voorwaarde van zich van schrijven te onthouden, en zich niet buiten de Stad zijner wooninge te begeven, dan met kennisse der Wethouderschap.

Blaauw-
boekjens
tegen
ORANJE
geschree-
ven.

Traaglijk gingen, midlerwijl, de handelin-
gen

XIV.

AFD.

gen over den vrede te *Nieuwmegen* voort, daar men zich bezig hieldt met het overleveren en onderzoeken der eischen van de belanghebbende Mogendheden: doch de *Franschen* veroverden reeds in het begin van Lentemaand *Valenchyn* en *Kamerijk*, en belegerden *St. Omer*; welk na den ongelukkigen slag bij *Mont-Kassel*, waarin de Prins van *Oranje* een' zeer gepreezen' aftogt deed, mede veroverd werd, als ook *St. Guilain*; zijnde *Charleroi* te vergeefs door den Prins belegerd geworden.

BINKES
ineuvelt
by *Tabago*.

De *Franschen*
behaalen
voordeelen op den
Staat.

In de *Westindiën* vermeesterden de *Franschen* op de onzen het Eiland *Tabago*, bij welke gelegenheid de Commandeur BINKES en verscheidene anderen ongelukkiglijk aan hun einde geraakten: ook waren te vooren eenige sterkten der onzen in *Zuid-Amerika* door de *Franschen* vermeersterd: en in Hooimaand hadden zij, onaan gezien de vischerij wederzijds vrijgesteld ware, verscheidene walvischvangers bemagtigd, eenigen derzelven verbrand, en anderen een zwaar randsoen afgeperst.

Kerkly-
ke onlusten.

Hiervan kwamen nog andere moeijelikheden, te weeten onlusten der Kerklijken, onderling, en met de Regeeringe in *Holland* en *Zeeland*: sommigen te vooren om hun oproerig Prediken uit de Steden gezet, verwierven nu weder vrijheid van zijne Hoogheid, om 'er wederom in te komen, en hunnen dienst, gelijk voorheen, waar te neemen: het eerste was onder anderen aan ABRAHAM VAN DEN VELDE, voorheen Predikant te *Utrecht*, gegund: maar te *Middelburg* hadt men tegen 's Prinses zin, tot Predikant beroepen, WILHELMUS MOMMA, Profesfor der Godgeleerdheid te *Ham*, die verdacht gehou-

den

den werdt van nieuwigheid te leeren: de Wet-
houderfchap handhaafde het gedaan beroep, en
deed den beroepenen inwijken, en op den pre-
dikstoel brengen: doch de Prins nam dit zo
euvel, dat hij de Beroepers voor de Clasfis te
Vlisfingen liet roepen; en, toen deeze niet ver-
fchijnen wilden, de *Middelburgfche* Predikanten
VAN DER WAAIJEN en DE MEY, die dit beroep
meest bevorderd hadden, uit de Clasfis deed
zetten; vervolgens merkelyke verandering in
de Regecringe te *Middelburg* maakte, en VAN
DER WAAIJEN fchriftlyk bevel gaf, om de Stad
en gantsch *Zeeland* te ruimen; terwijl aan MOM-
MA een jaargeld werdt toegestaan, die zich
daarop naer *Delft* ter woon begaf, alwaar hij
in Herfstmaand deezes jaars 1677 overleedt.

XIV.

AFD.

1677.

Tusfchen *Groningen* en de *Ommelanden* was
omtrent deezen tijd een fcherp gefchil gevoerd,
wegens de gevangenneeming en te rechtftelling
van den Heer RENGERS VAN SLOTEREN, ver-
dacht, dat hij in het laatst beleg, met den
vijand hadt geheuld: welke rechtsvervolgving
bij de *Ommelanden* gehouden werdt te ftrijden
met derzelver voorrechten; doch het gefchil
werdt, met veele mocite, door de uitfpraak
der algemeene Staaten beflist: te *Deventer*, Onrust
daar de Gemeenslieden zich niet begeerden te te Deventer.
fchikken, naar een nieuw reglement, door den
Prinfe in het jaar 1675 gemaakt, werden 22
van hun uit hunne bediening gezet, en dezelve
opgedragen aan anderen, die zich naar het re-
glement wilden voegen.

In *Friesland* hadt het Gemeen op veele In Fries-
plaazen, geweldigerhand, verandering in de land.
Regeering gemaakt, en fcheen zeer gebeten op
de

XIV.
AFD.

de Vorstinne Weduwe van *Nassau* en op haaren Zoon, den jongen Stadhouder: doch vervolgens werd't dit geschil eenigermate gedompt door een reglement, welk de Gemagtigden der algemeene Staaten, en de Stadhouder en Raaden van het Hof hadden ingevoerd: maar eenigen, te onvrede datze buiten het bewind gehouden werden, klaagden daarna, dat dit reglement kwalijk onderhouden werd't; waaruit eerlange zo groot een tweespalt in de Provincie rees, dat 'er een geruime tijd verliep, eer alles weder in rust geraakte.

ORANJE
doet een
togt na
Engeland.

Na het fluiten van den veldtogt deezes jaars, deed zijne Hoogheid de Prins van *Oranje*, eenen togt naer *Engeland*; deels, om de Prinses MARIA, Dochter des Hertogen van *Jork*, voor zich ten huwelijk te verzoeken; deels, om met den *Engelschen* Koning, Oom dezer Prinsesse, en Broeder zijner eigene Moeder, de middelen te beraamen, om eenen verzekeren vrede te bekomen: na het voltrekken van zijn huwelijk, waartoe de Staaten, des verzocht, terstond hunne goedkeuring overgezonden hadden, kwam hij met den Koning overeen in het ontwerp van eenen algemeenen vrede, hetwelk, immers voor eerst, geen gevolg altoos hadt — in *Holland* terug gekomen,

Valt on-
der ver-
denking
wegens
den vrede.

begonnen zommigen zelfs argwaan tegen hem op te vatten, als of hij alleen den vrede tegen hieldt. In den voortijd van het jaar 1678, werd't de

1678. veldtogt door den Koning zelven al vroeg geopend, die op den 9 van Lentemaand de Stad *Gend*, *peren*, enz. en drie dagen laater het kasteel innam; voorts *Yperen* op den 26sten, en de Stad en het kasteel *Leeuwe*, op den vierden van Bloemmaand bemagtigde.

XIV.

AFD.

Oproer
over de
turfton-
nen.

In de lente deezer jaars, was 'er ook om het invoeren van eene nieuwe turftonne, van grootte als de *Leidsche*, aan den zaankant een fel oproer ontstaan, gedurende welk eenige huizen geplunderd, en andere baldaadigheden en geweldnarigen gepleegd waren te *Oost- en West-Zaandam*, *Wormer*, *Wormerveer*, *Westzaanen*, *Aspendelft* en *Krommenye*; en het plunderen hadt al vier of vijf dagen geduurd, toen twee vendels knechten, door de Staaten van *Holland* en den *Prinse van Oranje*, te scheep naer *Zaandam* geschikt, de ruste spoedig herstelden: ten zelfden tijde waren 'er Gemagistriden der Staaten gekomen, die terstond bevel gaven om de turf met de nieuwe tonne te meeten: agt of tien oproerige mans en wijven werden naer 's *Haage* gevoerd, alwaar vier der eersten ter galge, de overigen met de wijven ter geeseling verweezen werden: de schade bij de plondering geleden, werdt naderhand van wege der Staaten begroot, en den beschadigden goedgegaan: dit oproer, dus spoedig gestuit, sloeg niet naer andere steden of dorpen over, en het meeten met de nieuwe turftonne bleef sedert in *Holland* in gebruik.

In het begin van Wiedemaand hadt BEVERNINCK, eene wapenschorsing van zes weken, met den Koning van *Frankrijk* gesloten; gedurende welken tijd men te *Nieuwmegen* arbeidde, om de Bondgenooten ook tot vrede te bewegen, waartoe hier te Lande zulk eene geneigdheid was, dat de Prins, die denzelven niet gaarne op de *Fransche* voorwaarden wilde aanneemen, geen kans meer zag, om dien te sluiten: dezelve werdt dan ook, schoon dik-

D d

wijls

XIV.

AED.

Nieuw-
meegsche
vrede ge-
floeten.

Veldslag
bij S.
Denijs,
na den
vrede.

wijls vertraagd, en meer dan ééns hoopeloos schijnende door de *Intrigues* der *Franschen* en *Engelschen*, eindelijk op den 10 van Oogstmaand deezes jaars getekend. Bij denzelven werdt *Maastricht* en alles wat van die Stad afhing, den Staaten wedergegeeven, mits *Frankrijk* het geschut, en de krigsbehoefsten 'er uit mogt neemen; doch op den 4den dag na het tekenen der vredeartikulen viel de veldslag voor, bij S. *Denijs*, tusschen den Prins van *Oranje* en den Hertog van *Luxemburg*, die het ontzet van het geblokkeerde *Bergen in Henegouwen* zocht te beletten: het gevecht duurde zes uren, maar was door den nacht gescheiden: in hetzelfde liep de Prins groot gevaar om gewond of gevangen te worden door een' *Franschman*, die in het heetst van den strijd op hem afkwam, doch door HENRIK VAN NASSAU, Heer van *Ouwerkerk*, met een Pistooolschoot van het paard geligt werdt. — Des anderen daags ontving zijne Hoogheid tijding dat de vrede getekend was, waarvan hij terstond den Hertoge van *Luxemburg* kennis gaf; waarna de twee Legerhoofden elkanderen, in het open veld kwamen omhelzen en geluk wenschen met den vrede: — de *Franschen* meenden, dat de Prins van *Oranje* wist, dat de vrede getekend was, eer de legers aan elkanderen geraakten; anderen meenden, dat de Markgraaf DE GRANA de brieven der Staaten, die deeze tijding behelsden, onderschept en opgehouden hadt; doch hoe het ook zijn mag, de Prins, misnoegd over het onverwacht sluiten van den vrede, verliet het leger ijlings, keerde naer 's *Haage* en begaf zich van daar naer *Dieren*, om te jaagen.

Voor

Voor de Staaten echter was niets beters te bejagen dan zulk een vrede, die hun de eenige vesting weder bezorgde, welke hun aanvaller nog in handen gehouden hadt; die met hun tevens een verdrag van koophandel sloot, ruim zo voordeelig als het laatste, welk zij, in een tijd van vrede, met hem gemaakt hadden; terwijl hun onvermogen hen noodzaakte om eenen afzonderlijken vrede met *Frankrijk* aantegaan, waarop zij zich, ter hunner verdediging, in het vervolg meermaalen beroepen hebben.

XIV.

AFD.

• D d a

XV. AF.

XV. AFDEELING.

Beginnende met het jaar 1679, en eindigende met de verheffing van den Prinse en Prinsesse van Oranje, tot Koning en Koninginne van Groot-Brittanje, in het jaar 1689.

Voor-
naame
sterfge-
vallen in
1679.

Straks na het sluiten van den *Nieuwmeegschen* vrede, zonden de Staaten een buitengewoon Gezantschap naer *Frankrijk*, welk met alle tekenen van eere zijne intrede deed, en veel toebragt, tot bevordering van den algemeenen vrede; regelende wijders het geschil over de brandschattingen tot wederzijdsch genoegen. — Het jaar 1679, is voorts vermaard wegens eenige voornaame sterfgevallen: op den 20 van Wintermaand was te *Bergendaal* bij *Kleve*, in den ouderdom van omtrent 80 jaaren overleden, Prins JOAN MAURITS van *Nassau*, gewezen Veldmaarschalk deezer Landen, wiens goed-aartigheid, minzaamheid, en spraakzaamheid, hoog geroemd werden bij veelen, die hem gekend hadden: op den 17 van Wiedemaand, was ook te *Vianen* overleden WOLFERD, Heer van *Brederode*, het laatste manlijk oir van dat huis: in 's *Haage* was op den 29 van Lente-maand overleden, de Graavin van *Benthem*, die haaren Gemaal, ter oorzaake zijner veranderinge in den godsdienst, voor eenige jaaren verlaaten hadt; latende bij haaren dood de al-

ge-

gemeene Staaten en den Prins van *Oranje* tot voogden over haare vier zoonen: eindelijk was op den 5 van Sprockelmaand te *Amsterdam* in den ouderdom van 91 jaaren overleeden, de beroemde Dichter JOOST VAN DEN VONDEL, aan wien de Nederduitsche Taal- en Dichtkunst een groot deel van haare opkomst en aanwas is verschuldigd: hij werdt in de Nieuwe Kerk begraven: den Lijkdrageren, allen ook Dichteren of liefhebberen der Poëzije, werdt een zilveren gedenkpenning verceed, met dit bijschrift, *d'Oudste en Grootste Poët.*

XV.
AID.

In het naastvolgend jaar maakte *Frankrijk* zich meester van verscheide steden, welke hij door willekeurige Gerechtshoven, hadt doen verklaren, als afhankelijk van zulke steden of Landen, die hem bij den vrede gelaten waren: waartegen de Staaten hun best dedden, om hem te bewegen tot het geene zij redelijk oordeelden; doch hunne pogingen waren vruchteloos waarom zij eerlange genoodzaakt werden, zich, door het sluiten van nieuwe verbonden, tegen den aanwas der *Fransche* magt te verzekeren; waartoe men te meer neigde, na dat men in het volgend jaar de eischen der *Franschen* op een gedeelte van *Vlaanderen* hoorde; *Luxemburg* door hun zag blokkeeren, en vernam dat Koning LODEWYK, de Heerlijkheden van *Vianden* en *St. Vit*, den Prinse van *Oranje* ontnomen, en aan anderen opgedragen hadt: men ging dies over tot een verbond van *Asociatie* met *Zweeden*; waartoe men ook *Engeland* zocht te bewegen; doch waar door zij *Frankrijks* misnoegen, tegen hen reeds opgevat, versterkten. — Dit belette de Staaten van

Luxemburg door de *Franschen* geblokkeerd.

XV.

AFD.

De
Franschen
trachten
iemand
heimelijk
uit Am-
sterdam
te ligten.

Holland echter niet, om zich moediglijk te verzetten tegen eenen aanslag, die men van de *Fransche* zijde gevormd hadt, om, door eenen Luitenant en eenige Dragonderen, zekeren Franschman uit *Amsterdam* te ligten, die hoewel voor lange reeds burger dier Stad, nu aan snoode misdrijven schuldig gehouden werdt: men deed dit krijsvolk te *Rotterdam* vatten, naer 's *Haage* voeren, en voor het Hof te recht stellen; den Luitenant ter dood verwijzen, en zijne manschap tot een tienjarig werken in het rasphuis; hoewel na het lezen van het vonnis, tot welks uitvoering alles gereed was gemaakt, aan allen vergiffenis verleend werdt: ook weigerden de algemeene Staaten den Graaf d'AVAUX, op zijne begceerte, door de Stadhouders Poort tot een openbaar gehoor te ontvangen; hetwelk dees zo kwalijk nam, dat het begeerd gehoor geheelijk achter bleef.

Hun
Gezant
zoekt den
Raadpen-
sionaris
FAGEL
omte-
koopen.

Met de Staaten dus weinig ziende uitterechten, wendde die Gezant het op eenen anderen boeg, en zocht toen den Raadpensionaris FAGEL, naar men zegt, door twee Milioenen gelds te bewegen, om den Prins van *Oranje* in de *Fransche* maatregelen, ten aanzien der *Spaansche Nederlanden*, te doen treden; waarvoor men zijne Hoogheid den Graaf van *Holland*, en *Generalissimus* der *Fransche* legers maaken, en met verscheide Milioenen gelds beschenken zoude: Dan, FAGEL hadt dees voorslag verworpen, met te zeggen dat zijne Meesters edelmoedig en magtig genoeg waren om zijnen arbeid te vergelden, en dat zijne trouw niet gehengde, zulke voorslagen te doen aan eenen grootmoedigen Prinse, die roem uit deugden,
niet

niet uit schatten en waardigheden zocht. — Toen dit mede mislukte, zocht men niet anders dan den Prins te kwellen, en de *Fransche* Koning verklaarde eerlange deszelfs Prinsdom van *Oranje*, ten behoeve des Hertogen van *Longueville* verbeurd; hetwelk den Prins ver- bitterde tegen het *Fransche* Hof.

XV.
AFD.

Frank-
rijk ver-
klaart het
Prinsdom
van *Oran-
je* ver-
beurd.

1682.

Vrees-
lyke
storm, en
water-
vloed.

In den zomer des jaars 1682, beslooten de Staaten, tot meerder verzekering der Scheepvaart en vischerije, 36 oorlogschepen aan te bouwen, waar onder tien van 80 stukken geschuts ieder: zij moesten allen in twee jaaren tijds gereed zijn: — op den 26 van Louwmaand des gemelden jaars, stak 'er zulk een felle storm op, uit den Noord-Noord-Westen, dat het water, aan veele oorden, over de dijken liep, elders door dezelve heenen drong, en een geweldig verlies van menschen en vee veroorzaakte: de meeste *Zeeuwsche* Eilanden vloeiden onder: in *Holland* werdt de grootste schade te *Rotterdam* geleden: *Vlaanderen* was mede, voor een gedeelte, door het bezwijken van verscheide dijken onder geloopt.

In het volgend jaar vielen de *Franschen* in *Vlaanderen*, en bemagtigden *Kortrijk* en *Diksmuiden*, en Bombardeerden *Luxemburg*; dies *Spanje* den oorlog aan *Frankrijk* openlijk verklaarde; en de Staaten, vreezende in deeze onlusten deel te moeten neemen, eene werving van 16,000 mannen voorfloegen; die echter tot ongenoegen van den Prins, door *Amsterdam* tegen gehouden werdt; welke Stad zich ook, door verscheide bijzondere handelingen op haarzelve, met den *Franschen* Gezant d'AVAUX, zeer verdacht maakte bij de overige Leden van

*Amster-
dam* weigert in
eene werving van
16,000
man te
bewilligen.

XV.

APD.

1684.

Holland
besluit by
meerder-
heid tot
die wer-
ving.

Verwy-
dering
tuschen
zijne
Hoog-
heid en
de Stad
*Amster-
dam*.

den Staat; in zo verre dat men zelfs de papieren van hunne Gemagtigden ter staatsvergaderinge, onder verzegeling deed leggen: — met den aanvang van het jaar 1684, deed die Stad een wijdlustig vertoog inleveren ter Staatsvergaderinge, waarin de noodeloosheid en schadelijkheid der werving van 16,000 mannen, en de noodzakelijkheid van een Verdrag tusschen *Frankrijk* en *Spanje* beweerd werd: doch die vertoog was niet in staat, om tot die werving niet te doen besluiten, waartoe de meerderheid overging, ondanks de *Protesten* van *Amsterdam* en *Schiedam* daartegen: — de verwijdering tusschen zijne Hoogheid en de eerstgemelde Stad, nam dies ook hand over hand toe; en werd wederzijdsch gevoed door biese en schimpende Schriften, en blaauwboekjens van allerlei slag, in weêrwil van een nieuw Plakaat der Staaten tegen het drukken en verkoopen derzelven; want de drift van het gemeen, die te *Amsterdam* door de vingeren gezien werd, om dat men 'er thans zeer misnoegd was op den Prins, wies aan tegen het verbod, en men kon elkan-deren naauwlijks vinniger beschuldigen, dan men ten deezen tijde deed: van de zijde der *Amsterdammers* schroomden men niet te zeggen, dat de Prins 's Lands vrijheid zocht te verkrachten; en van de andere zijde verspreidde men onder het Gemeen dat *Amsterdam* het Land aan *Frankrijk* verkocht en het bedongen geld van D'AVAUX daarvoor reeds ontfangen hadt: — vooral hieldt zijne Hoogheid zich in het bijzonder ten hoogste beleedigd door den Burgemeester VAN BEUNINGEN, op wiens leven men wil, dat toen, door VAN

BANK

BANKHEM, een' der eerste ijveraaren tegen de DE WITTEN, en door zekeren s. BOSCH, een aanslag zoude zijn gesneed: ondertusfchen deed men de Stad zelve met dubbele wachten bewaaken en maakte zo veel voorhoedzels aldaar, als of men voor eene overrompeling beducht geweest ware.

In *Zeeland* waren *Middelburg* en *Goes* tegen de werving; hoewel de laatstgemelde Stad zich eerlange bij de meerderheid voegde; met welke de Prins, zelf de stemmen opneemende, om dat de Raadpensionaris DE HUYBERT dit heufche-lijk geweigerd hadt, dezelve doordrong; waar tegen *Middelburg* bleef protesteeren: *Friesland* en *Groningen* waren ook tegen de werving; *Utrecht* had ze bewilligd; maar *Overijsel* draalde mer besluiten; zo dat ze eerst uitgesteld, en eindelijk geheel achtergelaten werdt, na dat de handeling over een twintigjaarg Bestand tusfchen *Frankryk* en *Spanje*, door het treffen van zulk een verdrag, tot stand gebragt was, welk op den 15 van Oogstmaand 1684 getekend, en waar door dees Staat gerust gesteld werdt voor de onderneemingen van *Frankryk* in de *Spaansche Nederlanden*, welke men in het gemeen aanzag als de voormuur der vereenigden: — in dezelfde Oogstmaand was ook het verdrag bekragtigd, welk de Staaten in Bloemmaand 1683, met MULEI ISMAEL, Koning van *Marokko* en *Fez*, ter bevorderinge van vrijen en veiligen Koophandel hunner onderdaanen getroffen hadden.

Te *Gorinchem* was in de Lente deezes jaars ook eenige onlust ontstaan tusfchen den *Drost* en de *Wethouders*, om dat de eerste op

XV.

A.F.D.

Twin-
tigjaarg
bestand
tusfchen
Frankryk
en *Spanje*.

Verdrag
tusfchen
den Staat
en den
Koning
van *Ma-
rokko*.

Onlust
te *Gorin-
chem*.

XV.

AFD.

eigen gezag, tegen wil en zin der Burgemeesters, de Officiers der Schutterije hadt aangesfeld: doch zijne Hoogheid bevestigde den Drosfaard vervolgens in zijn gezag en in het Recht om de Vroedschap te beleggen, met kennisfe echter van Burgemeesteren, gelijk hij ook zitting en stem kreeg in Burgemeesterskamer, en voor zijn leven het bezit behieldt van het geeven van het wachtwoord, en het bewaaren van de Stads sleutelen.

Tus-
schen
Dordrecht
en zyne
Hoog-
heid.

In wijnmaand werden op den gewoonlijken tijd der regeeringsveranderinge, negen Vroedschappen verlaten te *Utrecht*, in welker plaatze de Prins anderen aanstelde: doch te *Dordrecht* en *Leiden*, daar zijne Hoogheid mede eenige verandering bedoelde, hadt deeze verandering meer voeten in de aarde. — Te *Dordrecht*, alwaar de Prins meende dat onbehoorlijkheid gepleegd werdt in de benoeming der goede Luiden van Achten, liet zijne Hoogheid door Gemagtigden uit den Hove deswege bij eenige gilden onderzoek doen; doch de Regeering, zulk eene handelwijze aanmerkende als strijdig met haare *Privilegien*, wist dit onderzoek dra te stremmen; hetwelk den Prinse, die recht meende te hebben, om als Stadhouder onderzoek naer die nominatie te doen, zeer tegen de borst was; gelijk hij ook door het Hof aangezet werdt, om uit de *Nominatie*, omtrent welke verscheide ongeregeldheden zouden gepleegd zijn, geene verkiezing te doen: *Amsterdam* trok ondertuschen de streng van *Dordrecht*, welk niettemin moest dulden dat het Hof, door zijne Gemagtigden *nieuwe Agten* verkoos, wel-
ke

ke men niet konde erkennen, noch weeren; ook geraakte de Burgermeester AREND MUIS VAN HOLY, op wien zijne Hoogheid misnoegd was, om dat hij sterk voor het bestand hadt geijverd, in het volgend jaar uit de Regeering aldaar. — Te *Leiden* wist zijne Hoogheid in het jaar 1685, ondanks de tegenspraak van de meerderheid der Vroedschap, eenigen tot Schepenen te benoemen, die hem bovenal aangenaam waren: ook werdt de Staat van oorlog, op dien voet aangenomen, als de Prins en de Raad van Staate beraamd hadden; na dat men *Amsterdam*, welk voor verminderinge der land- en vermeerdering der zee-magt sterk ijverde, hadt overgehaald, om 's Prinzen maatregels in deezen goed te keuren.

XV.
AFD.

1685.
Ook tus-
schen
hem en
Leiden.

In dit zelfde jaar was het den buitengewoonen Gezanten van deezen Staat in *Engeland* gelukt, een Verbond te sluiten met Koning JAKOB II. die thans den troon bekleedde, (zijnde zijn Broeder KAREL II, den 16 van Spokkelmaand 1685, niet zonder sterk vermoeden van vergiftigd te zijn, overleeden,) bij welk eenige voorige verdragen, als van de jaaren 1667, 1668. 1674 en 1678, vernieuwd en bevestigd werden: op het laatst van dit jaar of nog vroeger, was 'er ook eene aanmerkelijke ontdekking gedaan, omtrent pligtverzuim van het Collegie ter Admiraliteit op de *Maaze*; weshalven eenige *Commisen* ter *Recherche* nevens den Fiskaal KIEVIT op de gevangenpoort in 's *Haage* gezet werden; alwaar de laatste ook verscheide Raaden ter Admiraliteit beschuldigde, terwijl de *Commisen* tevens verklaarden dat 'er een algemeen verval in het middel der convoijen en

JAKOB
II. sluit
een ver-
bond met
den Staat

Ontdek-
king om-
trent
pligtver-
zuim van
het Colle-
gie ter
Admirali-
teit op de
Maaze.

XV.

AFD.

licenten gekomen was; en dat de Regeering te *Amsterdam*, daar men sterk slook, het zelfs zeer kwalijk nam, dat de Raaden ter Admiraliteit den Commissen bevalen, scherp op hun stuk te passen; gelijk ook te *Rotterdam* geheele scheepsladingen gesmokkeld werden, onder voorgeeven, dat de schepen slechts met ballast waren ingekomen: dit belette echter niet dat men KIEVIT voor eerloos en meenedig verklaarde; en hem eerst in het jaar 1689 ontsloeg, na dat zijne dochter den Lande eerst twintigduizend guldens hadt betaald om hem los te krijgen; zijnde hij voorts ten eeuwigen dage uit de vereenigde Gewesten gebannen: vier *Commissen* werden ook met boete en ban, en twee met amptschorfinge voor drie jaaren gestraft.

1686.
Felle
storm
en wa-
tervloed.

Op den 22 van Slagtmaand 1686, ontstondt 'er een felle storm, die *Groningerland* en *Oost-friesland* merkelijke schade aanbragt: het stormde, namelijk, eenen ganschen nacht door uit den Noord-Westen, zo hevig, dat het zeewater alomme in *Groningerland*, en op sommige plaatzen wel agt voeten hoog, over de dijken liep: men rekende, dat 'er in dien watersnood, meer dan twaalf honderd menschen, en omtrent vijfduizend paarden, koejen, schaapen en varkens verdronken waren in dit gewest: het getal der omvergespoelde huizen, werdt op omtrent vierhonderd en vijftig begroot.

Toerus-
ting der
Engel-
schen ter
zee.

Van de *Engelsche* zijde maakte men te deezen tijde ook den argwaan der Staaten vooral gaande door de groote toerustingten ter zee, welke de *Roomschgezinden*, (door den Koning thans ten hoogsten begunstigd) zeiden tegen dit Gemeenebest gericht te zijn, hetwelk te meer ge-
loofd

loofd werdt, om dat de Koning van *Frankrijk* thans zeer naauw verbonden was met JACOB II, en groot belang hadt, zo men meende, om onlust te verwekken tusſchen den Prins van *Oranje* en zijnen Schoonvader, hetwelk niet beter ſcheen te kunnen geſchieden, dan door het ontfteeken van eenen oorlog, tegen deezen Staat, die, gelukkig uitvallende voor Koning JAKOB, deezen, veelligt, bewegen zou, om zijnen Schoonzoon te verſteeken van de opvolginge tot de Kroon van *Groot-Brittanje*: — het belang der *Roomſchgezinden* vorderde dit ook, als wier toeleg, om hunnen Godsdienst in *Engeland* intevoeren, te niet moest loopen, zo de Koningin geenen zoon ter waereld bragt, en zo de Prinſes van *Oranje*, 's Konings oudſte dochter, haaren vader t'eenigen tijde opvolgde: de Prins deeze inzichten wetende, konde derhalven niet nalaten een zorgvuldig oog te laten gaan, over alles wat in *Engeland* omging: ook hieldt hij naauwe gemeenſchap met luiden van aanzien, die, zedert eenigen tijd, uit *Engeland* herwaart geweken waren, en hem dikwijls in het heimelijk kwamen ſpreken, wordende in deeze zamenkomsten, zo men geloofde, ſomtijds op de vernedering der Roomſchen in *Engeland* gedronken: — onder deezen was ook Dr. GILBERT BURNET, die zich tegen de openlijke indaging des Engeliſchen Konings, gedekt hadt met het burgerſchap te *Amſterdam* te verwerven; en die bij zekere gelegenheid de Prinſes van *Oranje* wist te bewegen, om te verklaren, dat zij, niet zonder den Prinſe, over *Groot-Brittanje* regeeren zoude; hetwelk den Prinſe bij uitnemend-

BURNET,
zijn ge-
drag om-
trent
ORANJE,

XV. mendheid behaagde, als die de *Revolutie* te dien
 AFD. tijde reeds voorzag.

Zijne Hoogheid was ook zo verre af van de maatregels goedtekeuren, welke zijn Schoonvader in *Engeland* volgde, en welke dienden, om de *Roomfchen* tot voornaame ampten te bevorderen, door de afschaffing der *Test-Acte*, en van de strafdreigende wetten, over zaaken
 1687. van Godsdienst, dat hij in den jaare 1687 goedvondt, in eenen wijdluftigen gedrukten brief zijn gevoelen deswege openlijk in *Engeland* bekend te maaken, waar door hij, zo wel als door de verzekeringe, dat hij nooit den vastgeftelden Godsdienst zoude trachten te veranderen, noch de *Kalvinistifche* begrippen in te voeren in het Rijk, zeer veele aanzienlijke voorftanders en leden der *Engelfche* Kerke op zijne zijde trok.

De toerusting ter zee ging in *Engeland* met
 1688. het begin van het jaar 1688 weder haaren gang: dies de Staaten ook vroeg in het voorjaar eene vloot van 25 fchepen onder den Lt. Admiraal CORNELIS EVERTSEN, de zoon van den voorheen gemelden Lt. Admiraal van denzelfden naam, op *Schooneveld* bijéén bragten; hetwelk veel achterdochts verwekte bij het *Engelfche* Hof; daar men de Prins van *Oranje* aanzag als de grootste partij des Konings, die niet fchroomde zijne Hoogheid bij den *Ambasfateur* VAN CITTERS te beschuldigen, dat hij eenen opftand zocht te verwekken in *Engeland*: de haat tegen den Prins nam zelfs zo toe ten Hove, dat eenige ijveraars voor 's Konings of hunne eigen belangen, beflooten, zijne Hoogheid van kart te helpen: immers PUFFENDORF heeft aangere-
 kend,

*Aanflag
 op 't le-
 ven van
 ORANJE.

kend, dat twee *Ieren*, te vergeefs eenen *Duitscher* daartoe hebbende willen omkopen, zulks op de *Haagsche* Kermis zelfs trachtten te doen, zonder dat zij in hun opzet konden slagen.

XV.

AFD.

De Koning van *Engeland* scheen de zaaken ook tot een uiterste te willen brengen, dewijl hij door twee verklaringen de *Test-Acte* en de *penale* of strafdreigende Wetten, vernietigde, zonder dat het *Parlement* daarin bewilligd hadt; dies de misnoegden van alle kanten het oog wierpen op den Prins van *Oranje*, en hem alleen in staat en bevoegd oordeelden om een Rijk, op welk zijne Gemalin, na den Koning, het meeste recht hadt, voor omkeeringe en bederf te bewaaren. — De zeer verdachte geboorte van eenen zo genoemden Prinse van *Walles*, zedert onder den naam van Koning JAKOB III, en dien van *Pretendent* bekend, voorgevallen den 20 van Wiedemaand 1688, en op welken de *Roomschgezinden* alle hunne hoop gesteld hadden, strekte ook om verre het grootst gedeelte van het volk te vervreemden van den Koning; en men begon, van nu af, ernstelijk bedacht te zijn op middelen, om het Pausdom en de slavernij, waar mede het Hof dreigde, uit het Rijk te weeren: het getal der heimelijke en openbare vrienden des Prinzen van *Oranje* vermeerderde van dag te dag, en daar heerschte eene algemeene geneigdheid om hem naer *Engeland* te nodigen, hetwelk hem ook een vast doch heimelijk besluit deed neemen tot den overtocht derwaarts; doch, dewijl daartoe eene aanzienlijke landmagt, en veele vaartuigen, ter overvoeringe van dezelve, vereischt

JACOB II.

ver-

nieuwte de

Test-acte,

enz.

WILLEM

III. be-

sluit na

Engeland

overte-

steeken.

wer-

XV.

AFD.

werden, zocht men naer een ander voorwendzel, onder welk men eenigen dier toebereidzelen voegelijk maken konde, welk zich eerlang door den dood van den Keurvorst van *Keulen*, gelukkiglijk opdeed; dewijl, *Frankrijk* zich openlijk verklaard hebbende voor den Kardinaal van *FURSTEMBERG*, en reeds troepen in de meeste *Keulsche* Steden gelegd hebbende, de Staaten zich hier door voor eenen inval van dien kant bloot gesteld, en zich reden gegeven zagen, om den Prins van *Beijeren* te helpen stellen in het bezit van het Keurvorstendom, en de *Franschen* uit het Sticht *Keulen* te doen verhuizen: dit gaf den Prinse van *Oranje* zeer goede gelegenheid om krijgsvolk, ter herstellinge van de *Engelsche* Regeeringe, bij een te vergaderen; waarop bijna niemand verdacht was: ook besloot men in de Vroedschap te *Amsterdam*, ter vergaderinge van *Holland*, en in de andere gewesten, om den Prins, in dit oogmerk, te ondersteunen.

De Staat
onder-
steunt
hem in
zijn togt
der-
waards.

Toen nu de vloot, uit omtrent vijftig oorlogschepen bestaande, mede tot dat einde in gereedheid was gebragt, en 'er omtrent vijf-honderd fluiten gehuurd waren tot de overvoering van het krijgsvolk, welk op de *Mookerheide* gereed lag, deed den Prins, in eene openbare verklaringe, de redenen in het licht geven, welke hem tot den togt naer *Engeland*, hadden doen besluiten, die het *Engelsche* Hof zeer ontfelden. De Staaten stelden de vloot onder, den Lt. Admiraal *HERBERT*, eenen Engelschman, en verstrekten den Prinse nog daar benevens vier millioenen gelds tot den aanstaanden togt, om dat zij zo wel *Frankrijk* als *En-*

geland wantrouwden, en hoopten, dat de Prins in staat zoude zijn, de rust en eendragt, in het laatstgemelde Rijk te herstellen, en daar door ook hunnen Godsdienst, Vrijheid en veiligheid te sterken.

XV.

AFD.

De Raadpensionaris FAGEL, die veel toebragt, en groote eere ingelegd hadt, met de Staaten tot zulke hartige en gewigtrige besluiten te bewegen, overleedt op den 15 van Wintermaand deezes jaars, waar door de Prins een' grooten steun verloor. *Hij was, scheef BURNET, die hem van nabij gekend hadt, zeer bedreeven in de regten: hij hadt eene duidelijke bevatting van zaaken, en een klaar en vaardig oordeel: hij was welspreekend; doch meer gemeenzaam, dan net van taale: in eene talrijke vergadering, kon hij de zaaken, gemeenlijk, naer zijnen zin, tot een besluit brengen: DE WITT plagt zig, vervolgt hij, veel van hem te bedienen: hij hadt de Staaten van Friesland, die 'er 't meest tegen waren, overgehaald, om in 't eeuwige edict te bewilligen: hij was, vóór hij Raadpensionaris werdt, Greffier der algemeene Staaten geweest: het voordeeligste ampt, schrijft BURNET, in Holland: voords, was hij, vervolgt dezelfde Schrijver, een vroom, deugdelyk man; doch te scherp en te hevig: hij hadt wat te groote verbeelding van zig zelve: moedig was hij, als alles voor den wind ging; maar, in moejelyke en netelige omstandigheden, betoonde hij zo veel harts niet, als in eenen grooten Staatsdienaar vereischt wordt.*

De Raadpensionaris FAGEL sterft.

BURNET's getuigenis van hem.

Op den 26 van Wijnmaand nam zijne Hoogheid een hartelijk afscheid van de hooge vergaderingen in 's Hage; doch het duurde tot den

Ee

Zijne Hoogheid vertrekt na elf-Engeland.

XV.

AFD.

elfden van Slagtmaand eer de vloot, eens te vergeefs uitgelopen, en wederingevallen, andermaal in zee konde steeken, en gelukkiglijk in *Torbai* inliep, alwaar het leger ontscheept werd, en op weg sloeg naer *Exeter*, daar zich een goed gedeelte van het heir zijns Schoonvaders, te *Salisbury* gelegerd, bij hem voegde; gelijk toen ook de Prins en Prinses van *Denemarken*, de Hertog van *Ormond*, de Graaf van *Bath*, en verscheide andere Grooten tot 's Prinzen zijde overgingen; dies de Koning eerst in onderhandeling met hem tradt, doch zich welhaast, gelijk zijne Gemalin reeds gedaan hadt, naer *Franrijk* begaf, terwijl de Prins zich van *Whitehall* en *St. James* verzekerde.

Fran-
kryk
brandt
tien dor-
pen in
's *Bosch*
af, en
verklaart
den Staat
den oor-
log.

De Koning van *Frankrijk*, al voor lange door d'AVAUX sterk aangezet, om deezen Staat te beoorlogen, liet met het begin van Wintermaand tien dorpen in de Meierije van 's *Bosch* in brand steeken, en voorts eene oorlogsverklaringe afgaan aan de Staaten, welke den 26 van Slagtmaand deezes jaars gedagtekend was, doch daarin niet als eene reden tot dezelve gesteld, het zenden van onderstand tot den inval in *Engeland*; maar alleenlijk dat zij hun leger onder WALDEK gevoegd hadden bij dat der Rijks-Vorsten, die zich verbonden hadden tegen den Kardinaal VAN FURSTEMBERG, dien hij in het Keurvorstendom van *Keulen* zocht te stellen.

JACOB
II, wordt
verklaard
van den
troon af-
gegaan te
hebben.

In *Engeland* ondertuschen slaagden 's Prinzen oogmerken zo wèl, dat men eerlange verklaarde, dat Koning JACOB van de Regeeringe hadt afgegaan, en dat de troon hierdoor was opengevallen; waarna men tradt tot het raadplegen

om

om denzelven weder te vervullen; wanneer eenigen den Prins alleen, anderen zijne Gemalin alleen, op denzelven wilden geplaatst hebben; doch men kwam eerlange overeen om dien hun beiden aan te bieden, door den Markgraave VAN HALIFAX: de Prins nam dien voorslag aan met te zeggen, dat hij dien hieldt voor de grootste blijk van het vertrouwen, 't welk men in hem stelde: en hij verzekerde bij die gelegenheid den Godsdienst, de Wetten en de Vrijheid des volks, naar vermogen te ondersteunen, en altoos gereed te zullen zijn, om met beide de huizen mede te werken tot alles wat de welvaart des Koninkrijks bevorderen, en den voorspoed en roem des Volks konde doen aanwasfen: — ten zelfden dage, te weeten den 23 van Sprokkelmaand 1689, werd hij en de Prinses, onder de naamen van WILLEM en MARIA, uitgeroepen voor Koning en Koningin van *Engeland, Frankrijk en Ierland*: — men wil, dat de Prins in het eerst zwarigheid maakte, om de breede handhaving van 's volks voorrechten, welke men van hem eischte, te beloven: ook zou het in de daad moeijelijk zijn, te bewijzen, dat alles, wat men zijne Hoogheid afvergde, op blijkbare wetten steunde: zelfs werd verspreid en geloofd, dat de Heer BENTINK, van 's Prinzen wege, volstrektelijk geweigerd hadt, de Kroon op zulke voorwaarden, aanteneemen: dit verwekte argwaan en misnoegen in beide de kamers, en de Heer WITSEN, Burgemeester van *Amsterdam*, verzocht zijnde deswege met den Prinse te spreken, en hem tot andere gedachten te brengen, onthieldt zich hiervan, uit vrees van zijne

WILLEM
III en zy-
ne Ge-
malin
worden
uitgeroep-
ten voor
Koning
en Ko-
ningin
van *Engel-
land*.

XV. AFD. Hoogheid te zullen flooren : doch de Heer
VAN DYKVELD, die meer op den Prins ver-
mocht, bewoog hem daarna, tot het aannee-
men der voorwaarden, op welke hem de Ko-
ninglijke waardigheid werdt opgedragen.

XVI. AFDEELING.

*Beginnende in het jaar 1689, en eindigende
met den Rijswijkschen Vrede, in het jaar
1697.*

DE vijandlijkheden waren, van de *Fransche* zijde, zo dra niet begonnen, of men zocht zich, van de zijde der Staaten, in staat te stellen, om het geweld te keeren; doch het liep aan tot den 19 van Lentemaand van het jaar 1689, eer men de oorlogsverklaring tegen die Kroon tekende; en in Wiedemaand trok het leger, onder den Prinse van *Waldek* te velde in *Braband*, tegen dat der *Franschen* onder HUMIERES; maar 'er viel in dien veldtocht niets bijzonders voor, dan alleen een gevecht bij *Walcourt*, waarin de onzen den vijand merkelijke afbreuk deden, en zelven geringe schaden leeden: in *Duitschland* werden *Rijnberk*, *Mentz*, *Bon*, en andere plaatsen gewonnen door de Bondgenooten. — Tusschen den Keizer en de Staaten, werdt, door de beweringe van den Heer Mr. JACOB HOP, een verbond gesloten op den 12 van Bloemmaand, welk naderhand het groot verbond genoemd is.

XVI.
AFD.

De
Staaten
verkla-
ren *Frank-
rijk* den
oorlog.
1689.

Groot
verbond
tusschen
den Kei-
zer en
den Staat.

Uit de bekendmakinge des Prinzen van *Oranje*, aangaande zijne verheffing tot Koning van *Groot-Brittannie*, bleek, dat hij niet gezint ware, de ampten afteleggen, welke hij hier bekleedde, gelijk zommigen zich verbeeld

XVI.
AFD.

Vorderingen
van den
Staat aan
WILLEM
III.

Verdrag
tusschen
Engeland
en den
Staat.

hadden : onderwijl toonde men hier veele vreugde over deeze verheffing , en men hield den 30 van lentemaand deswege eenen plegtigen dankdag : ook werdt de dag der krooninge hier gevierd , en men gaf op verscheide plaatsen , groote tekenen van blijdschap en genoegen , over deeze ongemeene gebeurtenis : — doch zijne Hoogheid zelf leerde welhaast de veranderlijkheid der *Engelschen* zo wel kennen , dat hij tot de Staatsche Gezanten zeide : *'T is hier nu Hosanna !* maar 't zal , veelligt , haast *kruist hem ! kruist hem !* weezen : — de gemelde Gezanten vorderden dien Prinse nu ook den onderstand af , dien het Rijk den Staaten , volgens het verdrag van Lentemaand van het jaar 1678 , verschuldigd was ; waarop eerlange , het afzenden van vijfduizend mannen onder den Graave VAN MARLBOROUGH volgde : wijders drongen zij op het voldoen der zwaare kosten , hier te Lande gemaakt tot 's Prinsens overtocht ; van welke kosten men eenen staat overleverde , waaruit bleek , dat ze ruim zeven milioenen en driemaalhonderdduizend guldens beloopt hadden ; voor welk verschot het Huis der Gemeenten , den Staaten , zeshonderdduizend ponden Sterlings toelag , en 'er verliepen wel drie jaaren eer alles afbetaald was. — Op den 23 van oogstmaand werdt 'er een verdrag tusschen den *Engelschen* Koning en de Staaten gesloten , om den handel op *Frankrijk* , zelfs aan onzijdige schepen , te beletten ; tot tekening van welk verdrag de Gezanten VAN CITTERS en WITSEN traaglijk en schoorvoetend kwamen — Men zocht van onzen kant ook , doch te vergeefs , in *Engeland* cenig voordeel voor den

Ne.

Nederlandschen koophandel te bedingen; want, naar 's Konings eigen zeggen, waren alle de *Engelsche* Staatsdienaars, op HALIFAX na, den Staat ongenegen.

XVI.
AFD.

Te water hadden de *Franschen* dit jaar eenen aanslag gemaakt op *Suriname*, die mislukte; doch zij bemagtigden *St. Eustatius*; waaruit zij echter, zo wel als uit meer andere Eilanden in *America*, in het volgend jaar, weder door de *Engelschen* verdreven werden.

Over de nominatie van Schepenen te *Amsterdam*, was, mids het afzijn des Stadhouders, eenig verschil ontstaan: men hadt het Hof van *Holland* verzocht, uit dezelve de verkiezing te doen, doch het Hof hadt ze, buiten kennis van die van *Amsterdam*, aan den Koning gezonden, die 'er de verkiezing uit deed, en misnoegd was, dat die Nominatie hem niet regelrecht van *Amsterdam* toegezonden was: van de zijde der Stad weigerde men vervolgens in de lasten te draagen, zo men haar niet bij haare Privilegien handhaafde: ook protesteerde zij tegen de zitting in de Vergaderinge van *Holland* van den Heere BENTINK, tot Graaf van *Portland* verheven, die door den Koning voorgedragen werdt: na veel twistens en harrewarrens, zondt men in het jaar 1690, de nominatie aan de Staaten, die ze den Koning lieten toekomen; waarin dees genoegzaam, en 'er de verkiezing uit deed: ook werdt het verschil over de zitting des Graaven van *Portland* daar mede vereffend; de Stad bewilligde eerlange in de gemeene lasten en men handelde van jaar tot jaar op gelijke wijze met de nominatie, als

Vershil
te Am-
sterdam
over de
nominatie
van
Schepe-
nen.

1690.

XVI.

AFD.

in deezen jaare geschied was, zo lange Koning WILLEM leefde.

Onlust
te Over-
ijsel.

In *Overijsel* lag te deezen tijde de Ridder-
schap ook overhoop met de Steden, die zich,
naar het oordeel der Edelen, te veel gezags had-
den aangematigd over de belastingen en midde-
len van verteeringe, zonder het Lid der Rid-
derschap naar behooren te hebben gekend :
doch door eene uitspraak des Konings, bij
voorraad, te *Whitchall* gedaan, werdt de staat
der geldmiddelen van dat Gewest buiten ver-
warring gehouden.

Slag bij
Fleurij.

De veldtogt van het jaar 1690, die weder
onder den Prins van *Waldek* geopend was, be-
gon met een voordeelig gevecht voor de on-
zen, onder den Kolonel F. N. FAGEL ; doch
daarop volgde eerlange de ongelukkige slag bij
Fleurij; waarin de *Franschen* het slagveld be-
hielden, en het Staatsch voervolk zich dapper-
lijk gekweeten hadt ; terwijl op het gedrag
onzer ruiterte minder te roemen viel : daar was
van wederzijden zo veel volks verlooren, dat
'er in dit jaar, na dien slag niets meer ondernom-
men werdt : dezelve viel voor op den eersten
van Hooimaand.

Toeleg
op *Sluis*.

In Grasmaand te vooren was 'er een heime-
lijke toeleg ontdekt, om *Sluis* aan den vijand
te leveren, en eenige *Zeeuwfche* Eilanden, ne-
vens *Kadzand*, onder brandschattinge te bren-
gen of af te loopen : de hoofdbeleider van dit
linksch werk, geheeten JAKOB MARTINET,
Franschman van afkomst, en Oud-Schepen te
Sluis, moest dit nevens zekeren Schipper ROE-

LANDSZ.,

LANDSZ., door hem daartoe bepraat, met den dood bekoopen: en de Schoolmeester REGNAULT, die het stuk hadt uitgebragt, kreeg een jaargeld van driehonderd guldens van de Staaten.

XVI.

AFD.

Op den tienden van Hooi naand viel 'er ook een zeeflag voor, tusfchen de onzen met de *Engelfchen* vereenigd, tegen de *Franschen*: de

Zeeflag

voor Be-

vesier.

Lt. Admiraal KORN. EVERTSEN begon het gevecht op de hoogte van *Bevesier*, eerst met tamelijk goed gevolg, dewijl de *Franschen* moesten afhouden; doch de ftilte hen weder bij elkanderen brengende, werdt het Esquader onder hem deerlijk door den vijand befchadigd, en bijna alle fchepen reddeloos gefchoten; sneuvelende 'er ook verfcheide Kapiteins, en veel bootsvolks: men weet den ongelukkingen uitflag van dit zeegevecht den Graave VAN TORRINGTON, die zich bijna geheel buiten het gevecht gehouden hadt; die ook, te *Londen* komende, terftond naer den *Tour* gezonden, en te recht gefeld, doch van wangedrag zuiver gefchouwen, en ontflagen werdt: — de fchade, echter, hier geleden, werdt ten deele geboet, door de overwinninge van Koning WILLIAM, aan de *Boijne* in *Ierland* op zijnen Schoonvader bevochten, die hierop weder naer *Frankrijk* week.

Te *Rotterdam* was, in een geweldig oproer, uit haat tegen de Pachters der wijnen, en tegen den Schout Mr. JAKOB VAN ZUILEN *van Nijveld* ontftaan, onder anderen het huis van den laaften geheel en al geplunderd en zelfs afgebroken; doch nadat men eenigen der voornaamfte handdaadigen gevat, en den Schout zelve van zijn Ampt verlaten hadt, werdt de

Oproer

te Rotter-

dam over

de pach-

ten, enz.

XVI. rust aldaar eerlange hersteld: meer gezien bij
 AFD. zijne burgers was de Schout ADRIAAN BAKKER
 te *Haarlem*, dien het graauw, om het hand-
 haven der keure tegen het tabakroken op de
 straat, mede met plunderinge dreigde, in hoo-
 pe van dus tevens de zoutpacht, en andere las-
 ten afgeschapt te krijgen: doch de schutterij bij
 tijds in de wapenen gebragt, stuitte den op-
 stand, en werd hierom ook, door de Staaten
 van *Holland*, en de Wethouderschap der Stad,
 bij openbaare afkondiging, voor de betoonde
 wakkerheid, gepreezen en bedankt.

BEVER-
 NINGK
 overle-
 den.

Op den 30 van Wijnmaand deezes jaars,
 overleedt op zijne hofstede *Lokhorst*, of, *oud Tei-
 lingen*, de vermaarde Staatsman en Gezant
 HIERONIMUS VAN BEVERNINGK, in den ouderdom
 van 76 jaaren, die zedert het jaar 1679 zich
 van alle staatsbewind ontslagen, en een stil le-
 ven verkoren hadt, waarin hij zich meest met
 het kweeken van uitheemsche plantgewassen
 bezig hieldt: hij was schrandere, arbeidzaam,
 vaardig en vlug van oordeel: doch WICQUEFORT
 merkt zekere oneenparigheid in zijn gedrag,
 als een gebrek aan: hij is in de groote kerk
 te *Gouda* begraven, in eene kapelle, door hem
 van marmer herbouwd, en zijne Bloedverwan-
 ten hebben hem hier een deftig *Latijnsch* Graf-
 schrift, in toetssteen gesneden, opgerecht.

Intrede
 van Ko-
 ning WIL-
 LEM in
 's *Hage*.
 1691.

Koning WILLEM in den aanvang des jaars
 1691, in *Holland* gekomen zijnde, na groot
 gevaar bij zijne landing op de *Maaze* gelopen
 te hebben, deed den 5 van Sprokkelmaand eene
 openbaare intrede in 's *Hage*, waartoe men
 zedert eenigen tijd eenen prachtigen toefel van
 eerepoorten, zeegebogen, zinnebeelden en op-
 schrift.

ſchriften vervaardigd hadt: ook werden 'er
 fraaje vuurwerken afgeſteeken en ſterke *Illumi-*
natiën van woningen, en andere openlijke te-
 kenen van vreugde vertoond: — aldaar be-
 floten de Bondgenooten eene aanzienlijke magt
 op de been te brengen, en men ſloot 'er een
 verbond met de Hertogen van *Brunswijk-Wol-*
fenbittel, en ontving den Keurvorst van *Mentz*
 in het groot verbond.

XVI.

AFD.

Verbond
 met
Brunswijk-Wol-
fenbittel.

Doch, terwijl men hier mede bezig was, en
 Koning WILLEM zich naer het *Loo* begeeven
 hadt om te jagen, belegerden de *Franschen* de
 Stad *Bergen* in *Henegouwen*, onder den Maar-
 ſchalk DE BOUFLERS, op den 15 van Lentemaand
 en namenze bij verdrag in op den 8 van Gras-
 maand; hebbende de Koning, die terſtond ook
 te velde getrokken was, geen' kans gezien om
 de Stad te ontzetten: in den verderen veldtocht
 van dit jaar, viel weinig anders voor dan het
 bombardeeren van *Luik* door de *Franschen*;
 het ongelukkig gevecht der onzen tegen hen
 bij de *Leure*, onder WALDEK, en het een en
 andermaal gevaar loopen van Koning WILLEM's
 leven, die in het laatst van Wijnmaand weder
 naer *Londen* keerde.

Bergen
 in *Henegouwen*
 door de
Franschen
 veroverd.

Op den 29 van Bloemmaand deezes jaars
 overleedt de Lt. Admiraal CORNELIS TROMP;
 wordende weinige dagen laater te *Delft* in de
 Graſtede zijns Vaders bijgezet: geen zeeflag
 viel 'er in dit jaar voor, en de *Fransche* aanſlag
 op de *Smirnaſche* vloot liep ook te leur, wel-
 ke den 4 van Oogstmaand behouden in *Texel*
 aankwam; doch de *Fransche* Kaper JAN BART,
 voorheen een gering viſcher te *Duinkerken*,
 deed den *Nederlandschen* Kooplieden merkeli-
 jke ſcha-

XVI. schade; verbrandde wel 8 of 9 Haringbuizen;
 AFD. na dat het oorlogschip, welk de buizen geleid-
 de, door den Ridder DE FORBIN vermeesterd was.

Verdrag Op den 30 van Wiedemaand werdt te *Kop-*
 van *penhage* een verdrag van koophandel gesloten,
 Koop- tusfchen deezen Staat met den Koning van
 handel *Groot-Brittanniën*, en de Kroon van *Dene-*
 tusfchen *marken*, door beleid van den Afgezant den
 den Staat, Heer VAN AMERONGEN; die ruim drie maanden
Engeland na het fluiten van dit verdrag, aldaar overleed:
 en *Dene-* zijn lijk te fchepe herwaart gevoerd, werdt in
marken. de Kerk te *Amerongen* begraven: hij was de
 Vader van den Generaal VAN GINKEL, die, om
 zijn beleid en moed, in de onderwerping van
Ierland aan Koning WILLEM, getoond, door
 dien Vorst tot Graaf van *Athlone* en Baron van
Agrum verheven werdt; tijtels, thans door
 zijnen waardigen nakomeling met eere ge-
 dragen.

In dit jaar was ook nog, in Sprokkelmaand,
 aan eene beroerte, overleeden de Luit. Gene-
 raal VAN WEIBNUM: dees, fchoon Roomsch
 Katholijk, was, tot zijnen dood toe, Bevelheb-
 ber van *Breda* geweest. Wat later ftierf ook
 de Lt. Generaal AILUA, die zich op de jagt,
 door het vallen van zijn paard, gevaarlijk in
 het hoofd bezeerd hadt: ook was de Heer VAN
 SOMMELSDYK in Slagmaand aan de kinderpok-
 jes overleeden; en die Heerlijkheid hier door
 verftorven op zijnen Broeder, den Heer van
Châtillon.

Krygs- In het laatst van Bloem- en in het eerst van
 bedryven Zomermaand des jaars 1692, werdt de *Fran-*
 in 1692. *fche* vloot onder TOURVILLE, door de vereenig-
 de *Engelfchen* en *Staatfchen*, die haar in aantal
 van

van schepen verre overtrof, op de vlugt gedreeven, en verscheide schepen van dezelve, veroverd, vernield en verbrand: hier door verstoof de toeleg van Koning JAKOB, die aan *Kaap la Hongue* toefde, om van daar eene landing in *Engeland* te doen. — *Namen* en deszells kasteel gingen in dit jaar aan de *Franschen*, in het gezicht van het vereenigd leger onder Koning WILLEM, over; en den 3 van Oogstmaand viel het gevecht bij *Steenkerken* voor, waarin het verlies der *Franschen* weinig minder dan dat der Bondgenooten was, doch de eersten het slagveld behielden: zedert viel 'er weinig van belang voor.

XVI.
AFD.

Namen
gaat aan
de *Franschen*
over.

Zekere GRANDVAL, die eenen aanslag op Koning WILLEM's leven gemaakt hadt, doch te *Eindhoven* gevat was, werdt gevonnisd om gehangen, en, nog half levende, geopend en gecreundeeld te worden, welke straf hij met eene soort van hardvochtigheid, op den 13 den Oogstmaand onderging: in zijn vonnis werden BARBESIEUX, de zoon van den overleedene Staats-Minister, LOUVOIS, PAPAREL, CHANLAIS, en anderen, zelfs Koning JACOB, schandelijk ten toone gesteld, zonder dat het *Fransche* Hof zich zulks immer aangetrokken, of eenige pogingen gedaan heeft, om die kladde af te wischen.

Aanslag
op het le-
ven van
Koning
WILLEM.

Den 18 van Herfstmaand deezes jaars 1692, Aardbe- gevoelde men 's namiddags, omtrent half drie uuren, in de *Nederlanden*, *Frankrijk*, *Duitschland*, en zelfs in *Engeland* en *Schotland*, eene aardbeëving, die omtrent 2 minuten duurde, en op de eene plaats zwaarer dan op de andere was, doch nergens schade van belang veroorzaakte: de huizen in *Holland* werden sterk be-

Aardbee-
ving in
*Neder-
land*.

WO-

XVI.

AFD.

wogen: te *Amsterdam* schuddeden eenige torens zo geweldig, dat de speelklokken eenige reizen klepten: het stadhuis zelf bewoog zich min of meer: de schepen in het Y werden opgeligt, en de wateren in de grachten beroerd: doch eer men alles behoorlijk konde opmerken, hieldt de beweging t'eenemaal op: deeze aardbeëving viel ook, gelijk doorgaans, voor, bij zeer stil weder: omtrent twee maanden te voren waren 'er ijsfelijke aardbeëvingen gevoeld, in de Eilanden *Sicilie* en *Maltha*; en zelfs op het Eiland *Jamaika*, in *Amerika*, waar door de Stad *Port-Royal* groote schade geleden heeft.

Prins
van Wal-
dek sterft.

Op den 19 van Slagtmaand overleedt, op zijn huis te *Arolsen* in het Graaffchap *Waldek*, de Prins GEORGE FREDRIK, Veldmaarschalk over de legers van den Staat, oud 73 jaaren: hij werdt gehouden voor een' man van gezond oordeel en groote ervarenisse in staat- en krijgs-zaaken, doch was in den oorlog, altoos ongelukkig geweest: ook hadt men hem, volgens sommigen, nooit naar behooren, van manschap en oorlogsbehoeften voorzien: het krijgsvolk in het gemeen, hieldt hem voor een' ongelukkigen Veldoversten; en dees waan was zo diep geworteld, dat zijne onderneemingen, ter oorzaak daarvan, minder slaagden, dan zij anders veelligt zouden gedaan hebben.

Gewel-
dig op-
roer te
Goes.

Over de verkiezing van Rentmeesteren, waren te *Goes* in *Zeeland*, in deezen jaare, zeer hevige geschillen gereezen, tusfchen de partij van den Bailjuw KORN. EVERS DYK, met die van den Burgemeester FERDIN. GRUWALD en eenige Schepenen aan den eenen kant; en tusfchen die van den Burgemeester ADOLF VAN WESTERWYK, en eeni:

eenige Schepenen aan den anderen kant; wordende de laarften aangezien, als of zij, onder voorwendzel van 'het handhaven der stedelijke voorrechten, inbreuk zochten te doen op het wettig gezag des Erftadhouders: beide partijen koozen, elk met gelijke stemmen, in de haaren, twee verſcheide Rentmeesters; en de *Bailjuw*, zijne keuze voor wettig houdende, weigerde, de Rentmeesters, door de tegenpartije gekoozen, te beëedigen; waarom deezen laarften door den Burgemeester WESTERWYK zelve, den eed werd afgenomen: de Bailjuw keerde zich deswege met klagten tot Koning WILLEM; doch de Burgerij verklaarde zich vóór het geen de Burgemeester gedaan hadt: de Koning zondt in Zomermaand twee gemagtigden uit den hove, om de zaaken aldaar te onderzoeken, en wilde dat de verandering der Wet zo lange uitgesteld werd, tot dat hij het verflag der Gemagtigden zoude gehoord hebben: men beſloot daarop terſtond de vernieuwing der Regeeringe uitstellen; doch eene groote menigte volks, dringende, zo als WESTERWYK en de zijnen zedert verklaarden, de Wethouders om met het werk voort te gaan, geschiedde eindelijk de verkiezing, om grooter onheil voortte komen, en het volk, hier mede naer het ſcheen zeer vergenoegd, ging ſtillekens naer huis: doch dit belgde Koning WILLEM zeer, die zich toen in het Leger bij *Ganappa* bevondt, en beſloot eerlange eenig krijgsvolk naer *Goes* te zenden, en aldaar de nieuwe Regeering met geweld te verzetten: hij zondt hiertoe ook de Patenten aan het Regiment van *Kauw*, en aan een gedeelte van dat van *Klaubergen*, die door hem zelve

XVI.
AFD.

WESTER-
WYK Bur-
gemees-
ter te
Goes, ge-
raakt in
moete.

en

XVI.
AFD.

Ook
Burge-
meester
EVERS-
DYK.

en zijnen Secretaris HUIGENS getekend waren: dit volk kwam den 13 van Oogstmaand voor de Stad, doch de Burgemeester EVERS-DYK, deed de poorten en den havenboom sluiten, twee vendels Schutters in de wapenen komen, en zich voor het Stadshuis plaatzen, alwaar hij de Wet deed bijéén komen, die allen, op twee na, beslooren, het krijgsvolk, welk zij niet dan op patenten van de Staaten van *Zee-land* behoeften te ontvangen, en om welk inteneemen, den nood hen thans niet dwong, buitentehouden, en, behoudenis de diepe eerbiedenis voor den geheiligden persoon zijner Majesteit, de voorrechten der stad, edelmoe-diglijk te handhaven.

Men gaf ook terstond hier van aan de Ge-committeerde Raaden en aan de andere Steden kennis, en verzocht ernstelijk aan de Officiëren, om te willen afrekken, hetwelk deeze weigerden; doende zelfs na het bekomen van een afschrift van het besluit der Regeeringe, de toegangen naer de Stad bezetten. — De andere Seden stelden deeze Stad in het ongelijk, of hadden geen harts genoeg om zich tegen zijne Majesteit te verzetten; en een brief aan den Koning zelve geschreeven, werdt niet beantwoord; dies het krijgsvolk, op naderen last, zo het scheen, van zijne Majesteit, den 24 van Oogstmaand ter poorte introk, en de Stad, en in het bijzonder het Stadshuis, bezette: 's Konings Gemagtigden kwamen toen ook weder in de Stad, om naar alles onderzoek te doen; en hierop volgde eene geheele verandering in de Regeeringe, waardoor WESTERWYK over Bur- en de zijnen buiten het bewind raakten. Ook bleef

bleef het hier niet bij; men stelde hem en verscheide anderen in Wijnmaand te recht voor de tegenwoordige Regeering, bij welke de President Schepen JOAN VAN DORTH *Joansz.* nu de bediening van Baljuw zoude waarnemen: daarop werden de Burgemeester en Secretaris WESTERWYK, de Burgemeester MATTHEUSEVERSDYK, en de Burger-Officiers JOAN VAN DER HILLE, JAN VERKAT en MARTINUS BEISSELAAR in hechtenis genomen en naauw bewaard; de eerste in een gat, het donkere gat geheeten, ter zijde van het Stadhuis, eene plaats voor de grootste sielten geschikt, daar hij van drie soldaten, vijf weken lang bewaard werdt. In Slagtmaand verwees men hem om onthalsd, EVERSDYK, en den Secretaris, en VAN DER HILLE, om met het zwaard over het hoofd geslagen en en gebannen, VERKAT om gegeesfeld en gebannen, en BEISSELAAR om gebannen te worden, de twee eersten met verbeurdverklaringe van alle-, en de twee volgende van de helft van hunne goederen.

Deeze vonnissen zondt de Regeering met eenen beleefden brief naer *Engeland*, aan den Koning; de Schutterij en de gilden deden 'er een verzoekschrift bij, om eene algemeene vergiffenis te erlangen: weinige dagen laater besloten alle de Gevonnissen ook bij zeer ootmoedige smeekschriften, brieven van vergiffenis en uitwisching van misdaad, aan zijne Majesteit te verzoeken: deeze de vonnissen hebbende goedgekeurd, maakte 'er echter die verandering in, datze in zo verre, als ze betroffen het onthalzen van ADOLF WESTERWYK, en het slaan met het zwaard over het hoofd der

XVI.

APD.

gemeens.
ter wes-
TERWYK
en ande-
ren uitge-
sproken.

Koning
WILLEM
maakt
verande-
ring in de
vonnissen.

XVI.
AVD.

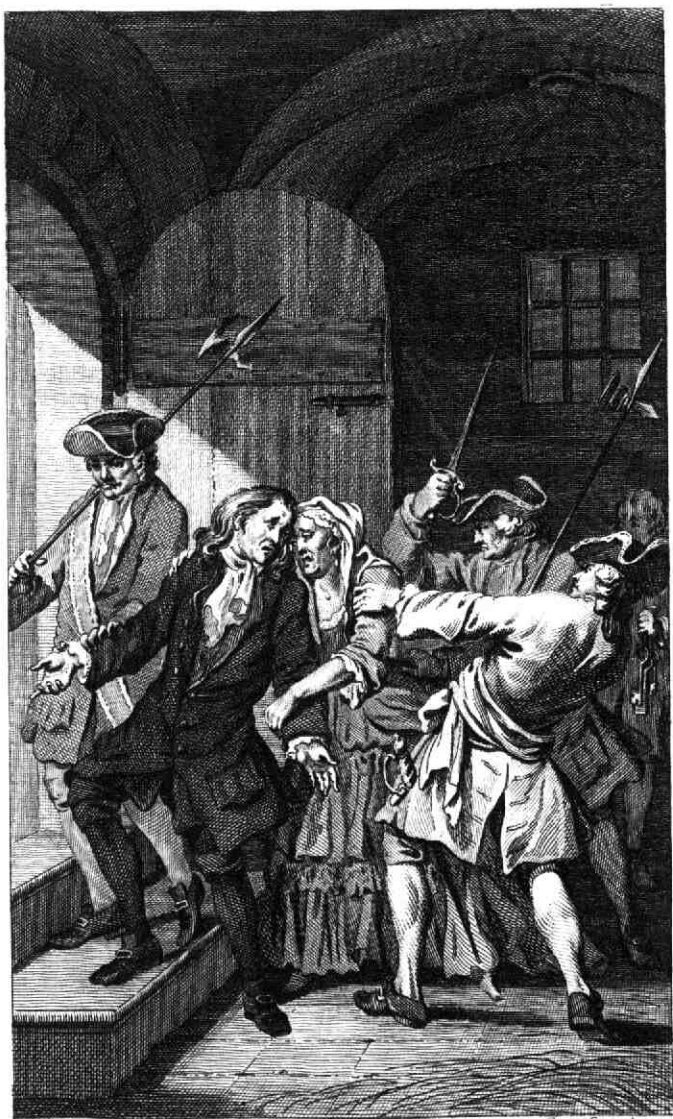
drie anderen, en het geesfelen van JAN VERKAT, zouden blijven onuitgevoerd; doch men moest de beide WESTERWYKEN naer 's *Bosch* op eene verzekerde plaats brengen, en aldaar ten hunnen koste doen bewaaren.

WESTER-
WYK
wordt
vervoerd.

Zeer bemind was de Burgemeester WESTERWYK bij de *Goezenaars*, die hem met smarte, van zijne hem tederlievende Echtgenoot, onbescheiden genoeg zagen afscheuren; terwijl dezelve hem verzelde en geduurig riep, datze met hem sterven wilde: de burgers riepen hem ook nog het vaarwel van de wallen toe, schoon hun dat met stokslagen van de soldaten en Officieren betaald werdt: zelfs hadt hij de burgers, zo hij iemand verongelijkt hadt om vergiffenis gebeden, en zich zijns lijdens in deeze rechtvaardige zaake getroost; zich voorts beroepende op den rechterstoel van CHRISTUS.

Hij en
anderen
hersteld.

In de schans aan het hoofd van de haven werdt hun eerst de inhoud van den brief des Konings voorgelezen; en daarop werden de WESTERWYKEN naer 's *Hertogenbosch* en de anderen naer *Bergen op Zoom* gevoerd; en dus uit *Holland*, *Zeeland* en *West-Friesland* gebannen. EVERS DYK zat omtrent een jaar te *Bergen op Zoom*, en verkreeg toen verlof van den Koning, om, eerst voor zekeren tijd, naderhand zonder eenige bepaling, weder binnen *Goes* te komen: maar de twee WESTERWYKEN werden niet voor Oogstmaand in den jaare 1697 geslaakt; doch moesten zich onder het gebied der Generaliteit onthouden, en begaven zich toen naer *Bergen op Zoom* ter woon: in het jaar 1702, ontvingen zij eene *Acte*, ruim twee jaaren te vooren reeds getekend, waarbij hun

Van der Schueren, 1795

Van der Schueren, 1795

DE BURGEMEESTER WESTERWIJK, TE TER GOES, UIT DE GEVANGENIS
GHEHAALD WORDENDE, OM ZIJN VONNIS TE ONDERGAAN, WORDT ZIJNE
VROUW, DOOR DE OFFICIEREN EN SOLDATEN, VAN HEM AFGESCHEURD.

XVI.
AFD.

hun werd toegeleaten binnen *Goes* te wonen; alwaar men hen met uitbundige vreugde ontving, en zij eerlange weder in de Regeeringe geraakten, en in hunne gekrenkte eere hersteld zijn: VAN DER HILLE was, geduurende zijne ballingschap overleeden.

Weinig tijds na deeze verandering te *Goes* geraakte ook de Oud-Burgemeester van *Dordrecht*, Mr. SIMON VAN HALEWYN, wegens eene heimelijke handeling met de *Franschen* over den vrede, in merkelijke ongelegenheid, en werdt gevangelijk op de Voorpoort in 's *Haage* gebragt: hij zeide tot zijne verdediging, dat hij, als hij de geneigdheid tot een' goeden vrede, bij het *Fransche* Hof hadt vernomen, zulks door de Regeeringe van *Dordrecht*, ter verdere raadpleginge daarover, in der Staaten Vergaderinge zoude hebben doen brengen: hij meende dat men zulk iemand, die zo goede inzichten hadt, veeleer een beeld moest oprechten, dan hem voor eenen misdadiger houden; en dat hij liever wilde dood zijn, dan langer zien, dat men de lieden hier goed en bloed deed geeven, om *dobbe dobbe dob* en *san fare* te speelen voor den Koning van *Engeland*; doch dit laatst gezegde verzachtte hij, bij nader bedenking, met te herzeggen: dat hij liever sterven wilde, dan zien, dat men het bevorderen van vrede, door eerlijke middelen, voor misdaad hieldt.

Hij werd veroordeeld tot eene altoosduurende hechtenis, en zijne goederen werden verbeurd verklaard. Koning WILLEM, aan wien ook *dit vonnis* gezonden werd, hieldt het zacht, naer gelang van de misdaad, doch schijnt niet sterk

XVI. gedrongen te hebben op deszelfs verzwaring:
 AFD. HALEWYN ontsnapte in het jaar 1696 van *Loe-
 vestein*, en begaf zich naer *Suriname*, daar hij
 Nij ont- zijne dagen geëindigd heeft: DE PILES DU PLESSIS,
 snapt. met wien hij gehandeld hadt, en die op *Loeve-
 stein* het *leven der schilderen* geschreeven heeft,
 is na den vrede van *Rijswijk*, in Wijnmaand
 van het jaar 1697 geslaakt: en de broeder des
 Oud-Burgemeesters, de Heer Mr. KORNELIS
 TEERESTEIN VAN HALEWYN, voormaals in bla-
 kende gunste bij Koning WILLEM, toen hij nog
 Prins van *Oranje* was, mede op vermoeden in
 verzekeringe gezet zijnde, werdt, na verloop
 van eenige maanden, op vrije voeten ge-
 steld.

Slag bij In het begin des jaars 1693, hadden de *Fran-
 Landen,* schen onder BOUFLERS, zich zonder moeite
 1693. meester gemaakt van *Veurne* en *Diksmuide*: de
 veldtogt van dit jaar was in het bijzonder merk-
 waardig door den slag bij *Landen*, dien de
 Bondgenooten verlooren, om dat zij, min voor-
 deelig gelegerd, en de *Franschen* hun veel te
 sterk waren, en hen nu hier dan daar aantast-
 ten, tot dat zij geheel het leger op de vlugt
 bragten; wijkende Koning WILLEM met moeite
 over de brug te *Neerhespen*, en ontkomende
 ATHLONE naauwlijks het gevaar van verdrinken:
 de Bondgenooten lieten hier 60 stukken en 9
 mortieren in den loop, en verlooren omtrent
 zeventuizend mannen; doch geene voornaame
 lieden dan den Graaf VAN SOLMS, die aan eene
 wonde, in het gevecht bekomen, overleed:
 de *Franschen* hadden niet minder en veele voor-
 naame Bevelhebbers verlooren; dies LUXEM-
 BURG, die hier gebodt, niets ondernam, voor
 dat

dat het leger van BOUFLERS zich met het zijne vereenigd hadt, en toen werdt *Charleroi* belegerd, en, na omtrent eene maand zich dapperlijk verdedigd te hebben, veroverd bij verdrag.

XVI.
AFD.

Charleroi
door de
Franschen
veroverd.

Ter zee, was op de hoogte van Caap *St. Vincent*, tusſchen etlijke *Fransche* en twee *Staatsche* oorlogſchepen, onder de Kapiteinen SCHRYVER en VAN DER POLL een gevecht voor-gefallen, welk vijf uren duurde, en eerst tegen elf, daarna tegen zeven vijandlijke ſchepen, zo lange en hardnekkiglijk uitgehouden werdt, dat de *Fransche* Admiraal TOURVILLE den Kapitein SCHRYVER naderhand vraagde, of hij een *mensch of een duivel ware?* na dat deeze ſchepen voor de overmagt hadden moeten bukken, vielen omtrent dertig koopvaardijſchepen den *Franschen* in handen, hetwelk in Hooimaand aan agt-en-dertig ſchepen ter walviſchvangst uitgezonden, te beurt viel; ook werdt den onzen geduurige ſchade door de kapers van *St. Malo* toegebracht, dies de Bondgenooten die ſtad vier dagenachtereen, in Slagtmaand, lieten bombardeeren, doch weinige ſchade aan dezelve toebagten.

Zeeſlag
op de
hoogte
van *St. Vincent*.

St. Malo
gebom-
bardeerd.

Doch na deezen ongelukkigen veldtogt, werdt 'er zan de zijde van *Frankrijk*, welk binnenlands met duurte en honger hadt te ſtrijden, een voorſlag tot algemeene bevrediging gedaan, die in *Engeland* van de hand gewezen werdt; terwijl men in 's *Haage* beſloten hadt, zich niet zonder zijne Bondgenooten met de *Franschen* te verdragen.

De gantsche zomer van het jaar 1694, werdt van de zijde der Bondgenooten geſleten met

Krijgs-
verrich-
tingen

XVI. het bombardeeren van verscheide *Fransche* zee-
 steden, hetwelk echter, zo wel als de landing
 bij eenen toeleg op *Brest*, eenen min voordee-
 ligen uitslag hadt, en het gelukte JAN BART,
 eene *Fransche* Graanvloot niet alleen te hernee-
 men, maar ook drie Staatsche oorlogschepen
 op de hoogte van *Texel* te overweldigen: te
 lande, was, om dat de *Franschen* telkens een
 gevecht ontweeken, en met den *Dauphin* eenen
 schoonen optogt gedaan hadden, om *Fransche*
Vlaanderen te dekken, niet anders uitgevoerd,
 dan dat de onzen de vesting *Huij* veroverden in
 Herfstmaand.

Kerklijke
 ke za-
 ken.

De kerklijke geschillen hier te Lande, tus-
 schen de *Voetiaanen* en *Cocceaanen*, die reeds
 eenigen jaaren geduurd hadden, en nu weder
 heviger scheenen te worden, gaven aanleiding,
 dat de Staaten eenen weg beraamden tot vrede
 in de kerke; voornamlijk, door vast te stellen
 en te gehesten, dat de Hoogleeraars en Predi-
 kanten zich zouden houden bij de Formulieren
 van eenigheid en bij de Geloofsbelijdenissen;
 en omtrent onbeslist gelaten punten zich gedra-
 gen naar de bijzondere kerkenordeningen;
 voorts geene ongewoone en onschriftuurlijke
 spreekwijzen gebruiken, noch zulke toepasfin-
 gen der *Profetiën*, die misnoegen en opschud-
 ding zouden kunnen veroorzaken; wijders dat
 men in het beroepen der Predikanten, alleen
 zoude zien, op personen, slichtelijk in leere
 en leven, en van eenen gematigden en vreed-
 zaamen aart: — sedert bedaarde de hevig-
 heid der twistende partijen allengskens, en de
 gematigdheid en vreedzaamheid kwamen veelen
 Predikanten nu bekoorelijker voor dan zij plag-
 ten.

ten, om datze den weg tot bevordering geworden waren.

XVI.
AFD.

Den 7 van Louwmaand van het jaar 1694, overleedt aan de kinderpokjes, Koningin MARIA van *Engeland*; die aldaar en hier te Lande, van grooten en kleenen, oprechtelijk betreurd werd: de Koning, *Nederlandsch* Erf- Stadhoud- der, was zo getroffen van haaren dood, die in haar drieëndertigste jaar voorviel, dat hij verscheide weeken buiten staat was om zich met zaken van gewigt bezig te houden; hetwelk, nevens meer andere redenen, oorzaak was dat hij eerst diep in Bloemmaand naer *Holland* overstak, en zich begaf naer het leger der Bondgenooten bij *Gend* verzameld: — hetzelve deed hij verscheide bewegingen maken, tot dat hij in het begin van Hooimaand, *Namen* deed berennen, welke vesting van alles rijklijk voorzien, en met een sterk guarnizoen bezet was; hebbende BOUFLERS zich nog daarenboven met eenige Regimenten 'er binnen geworpen.

MARIA
Koningin
van *En-
geland*.
overle-
den.

Namen
belegerd,

Geduurende dit beleg, zocht de *Fransche* Maar- schalk DE VILLEROI den Prins van *Vaudemont*, omtrent de *Leije* gelegerd, te overval- len; doch dees maakte zulk eenen roemruch- tigen aftogt, dat hij, zo als Koning WILLEM schreef, daardoor beter toonde een bedreven Veldheer te zijn, dan hij door het winnen van eenen veldslag zoude hebben kunnen toonen. — Het beleg van *Namen* werd onderwijl zo sterk voortgezet, dat de Stad op den 4 van Oogst- maand zich, bij verdrag, overgaf; wijkende de bezetting toen in het kasteel, welk terstond hierna werd belegerd; terwijl de *Franschen*

De Prins
van *Vau-
demont*
doet een
roem-
ruchtigen
aftogt.

XVI.

AFD.

NOU-
FLERS in
verzeke-
ring ge-
nomen
en weder
geslaakt.

Diksmuiden en *Deinze* innamen, en *Brusfel* twee nachten en eenen dag lieten bombardeeren en met gloejende kogelen beschieten; waardoor die Stad eenige millioenen schade leedte: het beleg van het kasteel van *Namen* ging middelertwyl zo sterk voort, dat hetzelfde zich den 5 van Herfstmaand mede bij verdrag, moest overgeeven: BOUFLERS werdt bij deeze gelegenheid gevangen gehouden, wel tegen het verdrag, doch uit weêrwraake over het vasthouden der bezettingen van *Diksmuiden* en *Deinze*, tegen het gemaakt Kartel; maar hij werdt weldra geslaakt, toen de Koning van *Frankrijk* beloofd hadt ook de gemelde bezettingen te zullen slaken: — het bemagtigen van *Namen*, is sedert altoos gerekend onder de doorluchtigste bedrijven van 's Konings leven; en in deeze eere deelde ook de beroemde Opper-Ingenieur KOEHOORN, die de voornaamste werken deezer vestinge, voorheen, aangelegd en opgemaakt hadt: men hieldt hier deswege eenen openbaren dankdag, en gaf allerlei blijken van vreugde; hoewel het winnen deezer vestinge eene geweldige schat gekost heeft.

Te water was, in dit jaar, niet veel van belang voorgevallen. *Groot-Brittanje* en de *Staaten* hielden twee vlooten in zee; de eene onder den Admiraal RUSSEL, die de *Spaansche* zeefteden in *Katalonie* dekte; terwijl de andere zich in en omtrent de hoofden ophieldt met het bombardeeren van *St. Malo*, *Duinkerken* en *Calai*; hetwelk nogthans weinig gevolg hadt: sommigen tekenen zelfs aan, dat de schade door dit bombardeeren veroorzaakt, het duizendst deel niet beliep van de kosten, die tot het

het uitrusten der vloote en der bombardeer-
galjooten, besteed waren; doch dit bombar-
deeren hieldt echter de kusten in geduurige on-
rust; gelijk ook de Bondgenooten, in dit jaar,
tot aan en zelfs door de straat van *Gibraltar*,
meester waren van de zee.

X
AFD.

De Staaten van *Holland*, om een gedeelte
van de kosten des oorlogs te vinden, onlangs
eene nieuwe belasting gelegd hebbende op het
trouwen en begraven, vonden die van den ge-
rechte van *Amsterdam* goed, ten einde de
pracht der begravenissen te bepalen, en het
groot getal der aansprekeren te verminderen,
derzelver beroep te maaken tot een ampt, welk
Burgemeesters begeben zouden; gelijk ook het
getal der lijk- en lantaarndragers bepaald, en
het loon der hoofdliden, aansprekeren en
draagers naauwkeuriglijk geregeld werdt: alle
deze en andere bijzonderheden waren in eene
uitvoerige keure vervat, die den 31 van Louw-
maand 1696, stond integaan; doch hieruit
ontstond zulk een gemor onder het gemeen,
meest verwekt door buiten dienst geraakte aan-
sprekers, en derzelver vrouwen, dat het
graauw haast aan het samenrotten ging, en op
den 30, in grooten getale, te hoop liep naer
den Dam, scheldende op de afgaande Burge-
meesters, die de keur hadden helpen maaken;
de hoofdliden en draagers leeden ook last om-
trent het Aalmoesfeniershuis; en op den volgen-
den dag, toen de Regeering de soldaaten in het
geweer hadt doen komen, was de Dam ten 9
uuren reeds zo vol gepropt van allerlei slag van
volk, dat de Heeren ter nauwer nood op het
Stadhuis geraaken konden: geheel de Stad was

'T aan-
spreken
te An-
sterdam
tot een
ampt ge-
maakt,
enz.

Oproer
daar over
1696.

XVI.

AFD.

'T huis
van den
Burge-
meester
BOREEL
geplon-
derd.

in beweeginge; karels, jongens en vrouwvolk, trokken op, gewapend met puthaken, luiwagens, bezems, schorteldoeken aan stokken gebonden, en veelerlei ander geweer; en trommelende, met talhouten, op bier- en boter-vaten: men vertoonde bespottelijke lijkstasiën, in het gezicht der soldaaten, omtrent het Aalmoesfeniershuis, op den Dam, en aan andere hoeken der Stad; en aan het Stadhuis hadt men brieven geplakt, waarbij het te huur gesteld steld werdt, om terstond betrokken te kunnen worden: — de Wethouderschap, die eene scherpe keur tegen oproer wilde afkondigen, vondt nu geraaden dit nog wat te verschuiven, en bekend te maaken, dat de keur op het begraven, voor den tijd van zes weeken zoude opgeschort blijven; hetwelk een geweldig gejuich verwekte onder het graauw, dat met eene menigte vreemd bootsvolk, naer het Aalmoesfeniershuis aftrok, en daar de soldaaten op de vlugt dreef; waarna het huis van den Burgemeester BOREEL geplonderd werdt; als diem men alleenlijk hieldt voor den opsteller der keure, om dat dezelve door zijnen zoon, als Secretaris, ondertekend was: — Kapitein SPAARROOG, die zich hier moediglijk, doch te vergeefs, tegen de woede der muitelingen verzet hadt, scheen hierdoor ook hunnen haat op zich geladen te hebben; want zijn huis op de *Reguliersgraft*, moest kort daaraan ook de plondering bezuuren; gelijk mede des anderen daags dat van den *Engelschen* Consul JOSEPH KERBY, die men uitmaakte voor een vinder van nieuwe belastingen, en, veelligt, ook van de keure op het begraven; en hij was het ook, die het

het middel op het trouwen en begraven eerst hadt uitgevonden, en daarvoor eerlange een jaargeld verwierf van vijftienhonderd guldens, geduurende zijn leven. Na dat hier alles deerlijk vernield was, werdt het huis van den Oud-Burgemeester DE VRIES met gelijkeverwoesting gedreigd; gelijk men ook 'sdaags te vooren dat van den Burgemeester DE HAAZE gedreigd hadt.

XVI.
AED.

Doch de schutters en eenige vrijwilligers op de been gekomen zijnde, hadden den moedwilligen hoop, met slaan en schieten, hier en daar midlerwijl verdreven: — een gedeelte echter van het geboefte begaf zich eerlange naer het huis van den rijken *Food* PINTO, hetzelve aanvallende om te plonderen, in het afzijn des bezitters, die geen deel altoos hadt aan de keure op het begraven; maar de burgers, ziende dat het de fielten nu om buit te doen ware, schooten hier schielijk toe; en stuitten, door de *Fooden* trouwelijk geholpen, de woede der plonderaaren, die in een oogenblik verstooven, achterlatende omtrent dertig, meest gekwetste, gevangenen: het gild der turfdrageren, welk zich vrijwillig tot demping van den opstand hadt aangeboden, stond nu op den Dam, gewapend met halve pieken: met den avond geraakte alles in rust, en ten 6 uren werden twee der gevangenen, bij toortslicht, uit eene van de vensteren der waage opgehangen; drie andere leeden des anderen daags dezelfde straf: men deed scherp onderzoek naer de schuldigen, en gelaste te hereroofd goed in handen van den Schout te brengen: de schutterij, en de vrijwillige ruiters, bleeven nog eenige dagen in de wapenen,

Den
moedwil
wordt
gestuit.

Eenige
helha-
meis
geltraft.

XVI.
AFD.

nen, en het regiment guardes, uit 's *Haage*, welk, op twee uren na, de Stad reeds genaderd was, kreeg bevel om te rug te keeren: op den 4 van Sprokkelmaand werden nog zeven plonderaars met de galge gestraft. De beroerte was hier mede geheellijk bedaard, en de keure op het begraven bleef vernietigd: de Vroedschap deed eerlange den schutteren, in erkentenisfe der betoonde trouwe, eenen zilveren gedenkpenning uitdeelen.

HENDRIK
KASIMIR
overle-
den.

Op den 25 van Lentemaand overleed te *Leeuwarden*, aan eene borskwale, Prins HENDRIK KASIMIR van *Nassau*, Stadhouders van *Friesland*; *Groningen* en *Drenthe*, en een der Veldmaarschalcken van den vereenigden Staat; opgevolgd wordende in genoemde Stadhoudersschappen door zijnen Zoon JOAN WILLEM FRISO, onder de voogdijschap zijner moeder: naauwlijks twee maanden later, stierf op het *Oranje-Woud*, de Prinses ALBERTINA AGNES, dochter van FREDRIK HENRIK, en moeder van den overleeden Prinse.

Aanflag
op 't
leven van
Koning
WILLEM.

Men hadt ook, in den aanvang deezes jaars, eenen aanslag ontdekt tegen het leven van Koning WILLEM, en om Koning JAKOB, die met eene *Fransche* vloote in het Rijk verwacht werdt, op den troon te herstellen; na welks te leurstelling en het straffen der schuldigen, eene algemeene verbindtenis aldaar getekend werdt, om den Koning op den troon te handhaven; wordende ook hier te Lande eenen plegtigen dankdag gehouden over het ontdekken dezer zamenzweeringe.

De Bondgenooten verbrandden, uit weêrwraak van het gesmeed verraad in *Engeland*, de *Fransche*

XVI.
AFD.

fche Magazijnen, en een groot getal kazernen en burgerwooningen te *Givet*: wat laater werdt *Calais* door eene *Engelfche* vloote gebombardéerd, doch kleine fchade aan hetzelfde toegebragt. *St. Martin* op het Eiland *Rhee*, moest een gelijk lot bezuuren; dus hieldt men weder de zeekusten in geduurige onrust; en noodzaakte den vijand zijne kragten te verdeelen: de beroemde JAN BART, nu tot Ridder verheven, viel, in Wiedemaand, van de andere zijde, aan op de *Hollandfche* graanvloot, die uit de *Oostzee* kwam, veroverde de fregatten, die dezelve geleidden, en nam of vernielde een merkelyk getal koopvaardifchepen.

JAN
BART
valt op de
*Holland-
fche*
graan-
vloot aan.

Te lande werdt, in de *Spaanfche Nederlanden*, de krijg flaauwelyk voortgezet: gebrek aan geld belette de wederzijdfe legers iet tegen elkanderen te onderneemen: elk derzelven vergenogde zich met onderhoud voor zich op 's vijands bodem te zoeken, waarmede het jaargetijde verliep, zonder dat 'er iets tusfchen de twee legers voorviel. — Van de *Franfche* zijde bewerkte men bij het Hof van *Turin* bedektelijk zo veel in dit jaar, dat men den Hertog van *Savoije* van het groot verbond wist aftetrekken, en tot de partij van *Frankrijk* over te brengen. — Op den Raad van Koning WILLEM beflooten de Staaten en de *Engelfchen* nu ook met *Frankrijk*, welk fterk tot vrede neigde, onder de bemiddeling van *Zweeden*, te handelen, waartoe zij ook den Keizer eerlange overhaalden; wordende tot de plaats der handeling over denzelfen, het huis

Vrede-
handel te
Rijfswijk.

te

XVI. *te Rijswijk*, den Koning van *Groot-Brittaniën*
 AFD. toebehoorende, gekoren.

Aath
 gaat aan
 de *Fran-*
schen
 over.
 1697.

Geduurende de vredehandeling zetteden de *Franschen* de krijgsverrichtingen alomme voort, en belegerden in de *Nederlanden* de vesting *Aath*; doch Koning WILLEM bij het leger gekomen zijnde, verklaarde aan den Keurvorst van *Beieren*, dat hij niet gezind was éénen man te waagen, om eene Stad te ontzetten, welke de *Franschen* toch met den vrede zouden moeten terug geven: hij maakte zich derhalven alleenlijk meester van eene voordeelige legerplaatse, op welke de vijand het oog hadt: na het overgaan van *Aath* werdt 'er in dit jaar 1697, niets meer ondernomen in de *Spaansche Nederlanden* geduurende de vredehandeling. In de *West-Indiën* veroverden de *Franschen* op de *Spanjaarden* de rijke Stad *Karthagena*, alwaar de buit op agt millioenen kroonen door hun begroot is; zij deden daar en elders den *Engelschen* veel nadeels. Ook hadt de Heer DU GUAY TROUIN zich in *Grasmaand* meester gemaakt van de *Hollandsche* koopvaardijvloote, die van *Bilbao* kwam; na het bemagtigen van drie oorlogschepen, die dezelve geleidden, onder het bevel van den Baron VAN WASSENAAR, Heere van *Starrenberg*, die bij deeze gelegenheid zwaar gewond en gevangen, doch om zijne betoonde dapperheid zeer gepreezen werdt: na zijne geneezing werdt hij den Koning aangeboden, die hem, met veele tekenen van achtinge, ontving.

Czaar
 PETER,
 zijne
 reize.

In dit jaar ondernam Czaar PETER DE EERSTE, de *Groote* gebijnaamd, die van groote ontwerpen zwanger ging, eene reize door *Duitschland* naer

naer deeze gewesten, om in *Holland* en *Engeland* zich te laten onderrechten in de scheepsbouwkunde, en andere wetenschappen tot de zeevaart behorende: alvorens hadt hij ook daarom een gezantschap aan de algemeene Staaten afgevaardigd, welk eenige punten, den koophandel betreffende, hadt te regelen, en daarenboven heimelijk onderstaan moest, of men hem ook zoude willen bijspringen in eenen ontworpen oorlog tegen den *Turk*.

De Gezanten waren niet lange op weg geweest, of de Czaar volgde hen, in onbekend gewaad, en slechts van twee of drie dienaaren verzeld: hij onderhaalde zijne Gezanten spoediglijk, en kwam, in hun gevolg, in Oogstmaand, binnen 's *Haage*, daar zijne Gezanten terstond gehoor bij de Staaten verwierven, zonder dat 'er te deezen tijde, waarschijnlijk, iet met hun gesloten werdt: wat laater hieldt de Czaar een mondgesprek met Koning WILLEM te *Utrecht*: terwijl hij in *Holland* was, oefende hij zich, te *Amsterdam*, in het sloopstimmeren, met eigen handen, zonder op de timmerwerf anders dan PIETER genoemd te willen zijn. In het volgend jaar vertrok hij naer *Engeland*, daar hij tot in Bloemendaal verbleef; en in *Holland* wedergekeerd zijnde, hieldt hij 'er zich nu maar ruim veertien dagen op; keerende vervolgens over *Weenen*, naer zijne Staaten, derwaards geroepen door binnenlandsche bewegingen.

Op den 20 van Herfstmaand deezes jaars, werdt de vrede tusfchen *Frankrijk*, de *Staaten*, de *Engelschen* en de *Spaanschen* gesloten: ook werdt tenzelfden dage een verdrag van koophandel en Spanje.

XVI.
AFD.

del en zeevaart getekend tusſchen *Frankrijk* en de Staaten, voor den tijd van 25 jaaren; waar- bij de zaken herſteld werden op den voet, waar op zij vóór den oorlog beſtaan hadden. — De gevlugte *Fransche* hervormden, zochten wel eenig voordeel te bedingen, bij het ſluiten van den vrede, doch hunner pogingen waren vrugteloos; zelfs hieldt de Koning zich gehoond door eenen voorſlag ter hunner herſtellinge, welken hij hieldt aanteloopen tegen het oppergezag, hem over zijn eigen rijk toebehorende: de vrede bragt zelfs de zaaken der hervormden in *Frankrijk*, in erger ſtaat dan zij te vooren geweest waren: het Hof kreeg meer gelegenheids om hen te vervolgen, dan men geduurende den oorlog geraden hadt gevonden.

Staat des
Lands.

Het *Rijswijſch* Vreê-verdrag ſtelde den Vereenigden Staat in geen erger toefſtand, dan dezelve ſedert het ſluiten van den *Nieuwmeegſchen* vrede geweest was: het belang van Koning WILLEM, deszelfs Erſtadhouder, of dat van den Protestantſchen Godsdienst, die in *Engeland* gevaar gelopen hadt, en waaraan ook het belang van deeze Republiek verknocht was, hadt den onzen deezen jongſten oorlog op den hals gehaald: de vrede bevestigde Koning WILLEM op den troon van *Engeland*, en beveiligde hier door den Protestantſchen Godsdienst aldaar, en in den vereenigden Staat te gelijk, meer of min: in zo verre dan bereikte ons Gemeenebeſt deszelfs oogmerk op de vredehandeling: voor het overige hadden zij niets van *Frankrijk* te vorderen of te wachten, dan de herſtelling van een voordeelig verdrag van koop- handel en zeevaart, waartoe van de *Fransche* zijde

ge-

gereedelijk bewilligd wordt. — Terstond na het sluiten van den vrede, waren de Staaten bedacht geweest op het terug zenden der uitheemsche troepen; welke zij in dienst gehad hadden: ook beraamde men al rasch eenen voet met *Frankrijk*, op het wederzijds vrijstellen der vischerije, koophandel en scheepvaart; over eene nieuwe lijst der rechten op de koopwaaren in *Frankrijk*, wordt ook sedert lange gehandeld: in het kort echter vielen 'er veranderingen voor in de zaaken van *Europa*, die den vrede verbraken.

XVII. AFDEELING.

Beginnende met het jaar 1698, en eindigende met het sluiten van den Utrechtschen vrede, in het jaar 1713.

Door den *Rijswijkschen* vrede werd de inwendige rust in *Europa*, voor een korten tijd hersteld; en men mistrouwde de oogmerken van *Frankrijk* omtrent de *Spaansche* nalatenschap: de afneemende gezondheid des Konings van *Spanje*, hieldt de Mogendheden in geduurige onrust, die toenam, toen men bespeurde dat *Frankrijk* in de wapenen bleef: om de herstelde vriendschap echter met de laatstgemelde kroon aantekweeken, zondt men de Heeren VAN ODYK en VAN HEEMSKERK, in plechtig Gezantschap, naer *Frankrijk*, om onder anderen ook de lijst der rechten te regelen; waartoe ook een Gezantschap uit dat Rijk herwaarts kwam; doch waarin men niet slaagde, om dat *Frankrijk* die lijst merkelyk verhoogten wilde, hetwelk de Staaten niet konden toestaan.

Koning
WILLEM
komt in
Holland
1698.

In Hooimaand van het jaar 1698, kwam Koning WILLEM in 's *Haage*, daar hij de laatste hand hielp leggen, aan een verdrag over de verdeling der *Spaansche* nalatenschap, na het afsterven van Koning KAREL II, wiens aanstaande dood genoegzaam te gemoete gezien werd: ook vernieuwden *Groot-Brittanniën* en de Staaten de voorige verbonden met de Kroon *Zweeden*,

den, en kwamen overeen om elkanders rechten en bezittingen te handhaven, en den algemeenen vrede van *Europa* te bevorderen, volgens de verdragen van het jaar 1682 en 1683. In het najaar deed Koning WILLEM een keer naer *Zelle*, daar hij een mondgesprek hieldt met verscheide *Duitsche* Vorsten, welke hij zocht te ontheffen van den argwaan, dien sommigen tegen den aanwas van magt in het Huis van *Oostenrijk* hadden opgevat: op deeze reize bevorderde hij ook het huwelijk tusschen den Roomsche-Koning JOZEFUS, en eene dochter van *Hanover*, welk kort hierna voltrokken werdt: ook werdt door bemiddeling van de Staaten, en die zijner Majesteit, de vrede bewerkt tusschen den *Keizer* en de *Porte*, die in het jaar 1699, den 26 van Louwmaand gesloten werdt, te *Karlowitz*; bij welk verdrag de *Porte* ook aan *Polen* de vesting *Kaminiek*, en aan *Venetie*, *Morea* en verscheide sterkten in *Dalmatie* afstond.

De lijst der rechten op de inkomende goederen, werdt in het jaar 1699 met *Frankrijk* ook geregeld. Koning WILLEM in Wiedemaand van dat jaar herwaards gekomen, bewerkte dat de Staaten bij plakaat, de *Engelsche* en *Schotsche* wederspannelingen gelastten, binnen vijftien dagen na de afkondiging, het gebied van den Staat te ruimen; en in het volgend jaar werdt, na den dood van den Keurprins van *Beieren*, wien men de Kroon van *Spanje*, na 's Konings dood, bij het eerste verdrag van verdeeling, hadt toegelegd, en die in zijn zevende jaar was overleeden, een tweede verdrag van verdeeling gesloten; bij welk nu de Kroon van *Spanje* aan den Aartshertoge KAREL van *Oostenrijk*,

XVII.
AFD.

Doet een
keer naer
Duitsch-
land.

Plakaat
tegen de
Engelsche
en *Schot-*
sche we-
derspan-
nelingen.

XVII.
AFD.

tweeden zoon van Keizer LEOPOLD; en *Napels* en *Sicilie*, en eenige omliggende Eilanden van de *Toskaansche* kust, enz. aan den *Dauphin* werden toegedeeld; terwijl dees ook *Lotharingen* hebben zoude, welks Hertoge dan het Hertogdom *Milaan* zoude te beurte vallen. In dit verdrag echter begeerde het Hof van *Weenen*, welk 'er zeer misnoegd over was, niet te treden, maar wist ten behoeve van den Aartshertoge eenen anderen uitersten wil in *Spanje* te bewerken; waar tegen vervolgens de *Franschen* weder een *Testament* of *Codicil* wisten te bewerken, ten behoeve van FILIPS van *Anjou*, die bij hetzelfde tot opvolger in 's Konings Staaten verklaard werd.

FILIPS,
Hertog
van *An-*
jou, te
Madrid
als Ko-
ning in-
gehaald.
1701.

Koning KAREL den II van Slagtmaand van het jaar 1700 overleeden zijnde, vertrok de Hertog van *Anjou* nog in Wintermaand naer *Spanje*, en werd in Sprokkelmaand van het jaar 1701, te *Madrid* openlijk ingehaald als Koning, onder den naam van FILIPS V, die ook van zijne verheffing aan de Staaten kennis gaf; doch deeze, dralende te erkennen, moesten zien dat de *Franschen* welhaast de sterke plaatsen in de *Spaansche* Nederlanden bezetteden; en zich door verscheide verdragen met andere Vorsten versterkten, om dus, ware het mogelijk, de gantsche nalatenschap van *Spanje* aan hunne kroon te hechten; ontziende de Koning ook niet, na den dood van Koning JAKOB II, die den 16 van Herfstmaand van het jaar 1701 te *St. Germain* was overleeden, deszelfs zoon, den zogenoemden *Pretendent*, te erkennen voor Koning van *Engeland*; welken stap Koning WILLEM aanmerkte als eene blijkbaare vredebreuk,

Frankryk
erkent
den Pre-
tendent
voor Ko-
ning van
Engeland.

breuk, en over zulks bevel gaf aan zijnen Ambassadeur om het *Fransche* Hof te verlaten: gelijk de Staaten dit gelastten aan den Heere VAN HEEFSKERK; zo dat de oorlog nu als onvermijdelijk werd aangemerkt: de *Franschen* hadden zelfs eenen heimelijken aanslag gesmeed, om *Maastricht* te vermeesteren; doch de Generaal DOPPELT, aldaar gebiedende, hadt het verradersch voorneemen ontdekt, en deed de hoofdbeleiders eerlange zwaarlijk straffen.

XVII.
AFD.

Aanslag
der Franschen
op
Maastricht.

Koning WILLEM hadt ook in den zomer des voorleeden jaars 1703, onder de hand sterk gewerkt, om den jongen Prins van *Nassau*, JAN WILLEM FRISO, tot Stadhouder van *Holland* te doen aanneemen, wanneer hijzelf mogt komen te overlijden; doch daar was luttel genegenheids onder de leden, om deezen Prins tot zijnen opvolger te benoemen, zo dat hij het stuk vervolgens steeken liet; verklarende ten eenigen dage, dat men dan moest wachten, tot na zijnen dood, om een besluit te neemen, welk zo heilzaam voor den Staat zoude zijn: in den herfst van het jaar 1701, bevondt de Koning zich zo onpasfelijk dat hij aan den Graave van *Portland* verklaarde, zo zwak te zijn, dat hij meende niet tot den volgenden zomer te kunnen leeven, daar bijvoegende, dat men dit, vóór zijn overlijden, aan niemand ontdekken moest. In *Engeland* terug gekeerd, scheen zijne Majesteit echter toeteneemen in krachten; hij vermaakte zich geduurende den winter, gemeenlijk ééns ter weeke met de jagt te *Hampton-court*; doch op den 4 van Lentemaand van het jaar 1702, van *Kensington* derwaards rijdende, stortte hij, door het struikelen van zijn paard,

Koning
WILLEM
keert na
Engeland
terug.

XVII. ter aarde, en brak het sleutelbeen van de rechte
 AFD. schouder. RONJAT, zijn Onder-Heelmeester,

Valt van
 zijn
 paard.

Sterft.

die het been zettende, en zijne Majesteit niet
 vrij bevondt van koortse, hieldt eene aderlating
 nodig, doch de Lijfarts BIDLOO, den Koning
 'savonds ten negen uren zonder koortse vin-
 dende, ontriedt de lating: na zes dagen scheen
 de Vorst ook zo verre gebeterd, dat hij zich
 kleeden liet, en aan verscheide uitheemsche
 Gezanten gehoor gaf: drie dagen daarna wan-
 delde hij de gaanderij van *Kensington* op en
 neêr; doch daarna in eenen stoel aan het slui-
 meren geraakt, werd hij weder, met een hui-
 vering, wakker: hierop volgde koorts, bra-
 king en stoelgang, die duurde tot aan 's Konings
 einde, welk op den 19 van dezelfde maand
 voorviel; ontslapende hij toen zachtlijk, des
 morgens tusfchen agt en negen uren in het
 tweeënvijftigste jaar zijns ouderdoms: bij het
 openen zijns ligchaams vondt men de breuk in de
 schouder geneezen; doch een gedeelte van de
 long en het ribbevlies ontsteken tot verfterving
 toe, hetwelk voor de eigenlijke oorzaak van
 zijnen dood gehouden werd: hij hadt den Prins
 van *Nassau* tot zijnen eenigen erfgenaam be-
 noemd; doch in een *Codicil*, den Graave van
 ALBEMARLE, zijnen voornaamsten gunsteling,
 op het einde zijns levens de Heerlijkheid van
Breevoort, en tweehonderdduizend guldens ge-
 maakt.

Zijne af-
 beelding.

Hij was altoos zeer zwakkelijk van ligchaams-
 gesteldheid geweest; doorgaans aëmborstig, en
 zwaar kugchende; welk laatst ongemak hij uit
 de kinderpokjens gehouden hadt; doch het ge-
 zicht stond hem helder en glinsterend: hij hadt
 een

een breed voorhoofd , gekromden neus , en bruin hair : zijn gantsche wezen was deftig en ontzachlijk : doorgaans was hij stil , somber en ernstig : zelden vrolijk , en slechts bij weinigen : zijne spraak was langzaam en koel , behalven in eenen veldslag , wanneer hij vol vuurscheen , en alom op alles acht gaf : voor dapper werdt hij in het veld gehouden , doch tevens ongelukkig in het winnen van steden en veldslagen ; hetwelk sommigen heeft doen twijfelen aan eenig gebrek van beleid en krijgskunde in hem : bedekt en agterhoudend was hij , en daarom minder gezien bij de *Engelsche* en *Nederlandsche* Gemeente die met gulheid en gemeenzaamheid te winnen is : hij werdt ligtlijk driftig , als hij tegengesproken werdt : hij sprak de *Fransche* , *Engelsche* , *Hoog-* en *Neder-duitsche* taalen allen even goed , en verstond iet van het *Latyn* , *Spaansch* en *Italiaansch* : hij kende grondig den staat en toestand der Hoven van *Europa* , en sloeg vooral de inzichten en bedrijven gade van het *Fransche* Hof , welks konstenarijen tegentegaan , de heerschende drift van zijn gantsche leven was : hij vattede ligtlijk argwaan tegen iemand op , en behieldt denzelven lang ; schoon men getuige dat hij zich nooit vervoeren liet tot onbetaamelijke wraak : — hij geloofde de waarheid van den Christelijken Godsdienst vastlijk , en ging , vooral des zondags , vlijtiglijk ter kerke , en oefende zich ook afzonderlijk , in het bidden , en in het leezen der H. Schriften : een heerlijk getuigenis zeker , als in welke dingen niemand zich , opregtelijk , bestendig , en hartelijk kan bezig houden , zonder den invloed daarvan in zijn gedrag

KVIL.

A.P.D.

en zijne verkeeringe te laten blijken: in de uiterlijke kerkzeden stelde hij weinig gewigts, hetwelk hem in *Engeland* eenige vijanden maakte: alwaar ook zijn edele en wijze voorflag aan het Parlement, om de *Bischofliken* en *Presbiterianen* met elkanderen te vereenigen, hem, in *Londen* alleen, zegt de Heer N. WITSEN, wel tagtigduizend menschen verliezen deed: hij hieldt de volstrektheid der Godlijke besluiten voor ontwifelbaar, en dezelve voor den grond van het geloof in eene voorzienigheid: — voor de Kerklijken in het gemeen toonde hij kleene achting, en verklaarde zich altoos rondelijk voor het verdragen van allerlei gezindheden in den burgerstaat: in *Engeland* heeft hij de veranderlijkheid des volks genoeg beklagd, gelijk hijze ook wel voorzien hadt, en buiten Lands hadt men zulke kleene gedagten van zijn gezach aldaar, dat men hem *Stadhouder van Engeland* en *Koning van Holland* noemde: en, zeker hier was zijn gezach zo hoog gestegen, dat veelen van den Staat, zonder zijnen adem, zegt WITSEN, niets durfden aanvangen: van dit gezach hadt hij, bij den aanvang zijner Regeeringe, zich bediend om zijne vrienden, of zulken die hij daarvoor hieldt, alom op het kusen te helpen; ook deed hij zich, in *Gelderland*, *Utrecht* en *Overijsel* een zeer onbepaald gezach opdragen over de bestelling der Regeeringe: de handeling over de opdracht van het Hertogdom *Gelder* en van het Graaffschap *Zutphen*, deed sommigen vermoeden dat zijne Hoogheid naer de opperste magt van de Landen stond, en dit vermoeden schoot diepe wortelen in groote Steden, die het tegenkan-

ten

ten aan 'sPrinsfen voorflagén, wilden doen doorgaan voor een ijverig handhaven der gemeene vrijheid, waarvan het jaar 1684, een der merkwaardigste voorbeelden heeft opgeleverd.

De tijding van 'sKonings afsterven werdt, niet zonder ontfeltentisse, ontvangen in 's *Haage*; sommigen echter hebben opgemerkt, dat de droefheid niet zo groot en algemeen ware, als eenige jaaren te vooren, over het afsterven van Koninginne MARIA: men gaf eerlang bevel, om, zes weeken achter een, driemaal 'sdaags, t'elken reize anderhalf uur, de klokken te luiden; ook kleedden alle de Regenten zich, op 's Lands kosten, in den rouw; doch eenige lieden hadden de onbescheidenheid van te spotten met deeze openbaare tekenen van treurigheid, van welken sommigen te *Rotterdam* in hechtenisse geraakten, en één, schrijft men, te *Amsterdam*, door het geterd gemeen gedood werdt.

Men oordeelde hier, dat de overleeden Vorst te veel aan den Lande verdiend hadt, dan dat men zijne gedagtenis, ongestraft, zoude hebben kunnen laten hoonen: ook hieldt men hem voor zo uitmuntend in veele deugden, dat 'er geene plaats scheen te zijn voor eenig gebrek, welk hem, bij het gemeen, in verachting brengen kon. — De Heer VAN ODYK hadt reeds in het jaar 1699, ter Vergaderinge van de Staaten van *Zeeland* voorgeslagen dat men den Koning op het Hof te *Middelburg* een metaalen standbeeld behoorde opterichten: ook werdt hiertoe veel genegenheids bij de leden bespeurd, doch 'sKonings dood veranderde de

XVII:
AED.

ODYK
staat voor
om Ko-
ning WIL-
LEM te
Middel.
burg een
stand-
beeld op-
ge-terichten.

XVII. gedaante der dingen derwijze, dat hieraan niet
 AFD. meer gedacht werdt.

Pruissen
 betwist

JOAN WIL-
 LEM FRISO
 het recht
 op 's Ko-
 nings na-
 laten-
 schap.

Van de zijde des Konings van *Pruissen* werdt de jonge Prins van *Nassau* gedwarsboomd, ten aanzien der verkreegene erfenisse van den Koning van *Engeland*; welke zijne Majesteit zich, uit hoofde van het testament van FREDRIK HENRIK, geheel en al toeëigende: zonder dat de Staaten van *Holland* deezen twist, die lang bleef hangen, konden bijleggen. — De hooge ampten door Koning WILLEM hier te Lande bekleed, bleeven ook onbegeven, en de Regeering der Gewesten, die geen en Stadhouder hadden, schikten zich eerlange, bijnaer op denzelfden voet, waarop zij, na den dood van Prinse WILLEM II, gebragt was.

Beroerte
 in *Gel-
 derland*.

Ook ging dit in *Holland* toe, zonder eenige merkelyke opschudding; doch in *Gelderland* ontstonden, in dit en eenige volgende jaaren, zorgelyke beroerten, dewijl sommigen zich gaarne hersteld wilden zien, in het bewind, waarvan zij, onder de Stadhouderlyke Regeering ontzet waren; welke begeerte aanliep tegen geene mindere driften van anderen, om zich te handhaven in het gezach, welk hun, door den Stadhouder was opgedragen, en waarmede zij zich nog bekleed vonden: het morren borst eerst te *Nieuwmegen* uit, daar de Gemeentslieden, even als ook te *Tiel* en te *Bommel* de Regeering op hun eigen gezach dwongen hunne ampten aftestaan: en schoon de Staaten van *Gelderland* de oude Regeering wederom herstelden, wisten die van de *nieuwe plooi*, zo als men ze noemde, zich zo veel aanhangs te verkrijgen, datze andermaal hunnen aanhang op het

het kussen bragten. Te *Arnhem* en in de overige ſteden van het *Veluweſche* quartier, werden in den beginne van het jaar 1703, de Regeeringen ook door de Gemeentslieden veranderd; gelijk ook in Sprokkelmaand, in de ſteden van het quartier van *Zurphen* plaats hadt.

In *Overiſſel* geſchiedde, omtrent deezen tijd, ook diergelijke verandering in de Regeering der ſteden; welke niet zonder merkelijke opſchuddingen toeging; en twee Burgemeesters van *Deventer* hadden zich hunne afzetting zo ſterk aangetrokken, dat het hun, zo eenigen meenen, eerlange den dood veroorzaakte.

Te *Amersfoort* bragten ſommige miſnoegde Regenten, de burgerij ook in beweging; waarin de Oud Burgemeester WILLEM TEEKMAN gehouden werdt, mede de hand gehad te hebben.

PIETER VAN HOUTEN en RICHARD SAAB hielden ook bijeenkomsten, in welke men beſloot de gansche Regeering door de burgerij te doen bedanken, gelijk geſchiedde; en waar door de gemelde drie, en anderen van hunnen aanhang in de Regeeringe kwamen: naderhand dwong men eenige oude Regenten de Stad te verlaten; en de Staaten van *Utrecht* te vergeefs ſch getracht hebbende de partijen te bevredigen, deden de Stad door krijgsvolk inneemen, voorts de hoofden der oproerigen, gelijk menze noemde, in hegteniſſe neemen, en te *Utrecht* op *Haſenberg* brengen: de oude Regeering werdt toen herſteld, door Gemagtigden van den Hove: drie gevangenen, namelijk, VAN HOUTEN, SAAB en TEEKMAN werden vervolgens gevonniſd, de twee eerſten om onthalsd, de laaſte, om met het zwaard over het hoofd geſlagen, en uit de Pro-

XVII.
Afd.

Te *Arnhem* en elders wordt de Regeering veranderd.

Geweldige be-roerte te *Amersfoort*.

vin-

XVII.
AFD.

vincie gebannen te worden; welke vonnissen te *Amersfoort*, in het openbaar werden uitgevoerd: kort hierna werd 'er eene algemeene vergiffenis door last der Staaten afgekondigd, van welke echter veertien perſoonen uitgefloten werden: ſedert wisten de Staaten hun beſluit, op het beſtellen der Wethouderen genomen, gelijk voorheen onder de Stadhouderlooze Regeeringe, te handhaven, onaangezien de pogingen van eenigen, die zich in het bewind zochten te dringen.

ODYK
wordt
vervallen
verklaard
van de
waardig-
heid van
eerſten
Edelen
in Zee-
land.

Veran-
dering in
de Re-
geering
te *Tholen*.

In *Zeeland* riep het gemeen, opgeſtookt, zo men wil, door ſommigen, dat wijle de Koning 's volks vrijheden geſchonden, en een onmatig gezach geoefend hadt in de Provincie: men verklaarde den Heer VAN ODYK vervallen van de waardigheid van eerſten Edele, die men nu vernietigd oordeelde; doch liet hem de zitting ter algemeene Staatsvergaderinge behouden: te *Tholen* wist de Raadsheer JAKOB WOUTERS zich eenen aanhang te maaken, door welchen hij genoegzaam meester werd van de Regeeringe aldaar; doch dit werd zo euvel bij de Staaten genomen, dat zij hem, die zedert uit *Tholen* geweken was, openlijk indaagden, en 'er de Wet, door hunne Gemagtigden, op nieuws deden veranderen: te *Goes* haalde men de WESTERWYKEN en EVERS DYKEN, die in het jaar 1692 geweldig afgezet en gebannen waren, op den 23 van Bloemmaand van het jaar 1702, met ongemeen gejuich weder in, en herſtelde hen in het verlooren bewind; ook verwierven zij vervolgens bij 's Lands Staaten vernietiging van de vonniſſen, tegen hen geveld, en van de uitspraak van zijne Koninglijke Majesteit zelve:

ve: te *Middelburg* werdt, door aanstoken van DANIEL FANNIUS, en anderen, ook verandering in de Regeeringe te wege gebragt, en de Burgemeester ALEXANDER DE MUNCK, nevens twee Raaden en vier Schepens afgezet.

XVII.

AFB.

Te Middelburg.

Midlerwijl was de oorlog den 15 van Bloem-maand van het jaar 1702 door de Staaten aan *Frankrijk* en *Spanje* verklaard; hetwelk ook vervolgens door den Keizer en de *Engelsche* Koninginne ANNA geschiedde, welke laatste in alle de maatregelen des overleeden Konings scheen te zullen treden: — vier weeken nog voor dat de *Franschen* van hunnen kant, den oorlog verklaarden, zochten zij onder den Hertoge van *Bourgondie* de Stad *Nieuwmegen* te verrassen; en den Graaf VAN ATHLONE, die met eene geringe legermagt bij *Klaarenbeek* gelegerd was, van de Stad aftefnijden; doch dees Veldmaarschalk, van 'svijands aantogt bij tijds bericht zijnde, week gelukkiglijk onder het geschut van *Nieuwmegen*, welks burgerij den vijand toen ook wakkerlijk te keer ging; hem tot tweemaal en uit de schans *Kijk in de pot* dreef, en den aanval op twee poorten hunner Stad, zo dapperlijk afweerde, dat de *Franschen* onverrichter zaake afrokken; welke behoudenis dier Stad, van te meer belangs voor den Staat was, om dat de vijand vandaar ligtelijk tot in het hart der Vereenigde Gewesten hadt kunnen doordringen: ook was *Nieuwmegen* zo slecht voorzien, dat het zoude bemagtigd geweest zijn, indien ATHLONE slechts een half uur laater tot deszelfs bescherming ware aangekomen.

Aanflag der Franschen op Nieuwmegen.

Het leger zedert merkelyk door *Engelsche* man-

man-

XVII.
A.F.D.

Venlo
bemag-
tigd.

Spaan-
sche zil-
vervloot
vernield.

manschap versterkt, en nu onder het opperbevel van den Graave van MARLBOROUGH gesteld, trok toen op dat der *Franschen* aan, die tusschen *Gogh* en *Gennip* verschansd lagen: MARLBOROUGH wilde hen aantasten, doch de *Staat-sche Gemagtigden* beletteden dit, en verkoozen, dat men liever de steden van het *Spaansch Gel-derland* aantastre; weshalven *Venlo* op den 29 van Oogstmaand door den Baron VAN OBDAM berend, en onder het bestier van den Generaal KOEHOORN, op den vijden dag daarna, bij verdrag bemagtigd werdt: daarop werden ook *Stevenswaard* en *Roermonde*, vervolgens *Luik*, en deszelfs kasteel stormenderhand bemagtigd: — ook veroverde de Prins van *Hesfen* verscheide steden aan den *Rhijn*; en de Hertogen van *Wolfenbuttelt* die de *Fransche* zijde gekoozen hadden, waren in het voorjaar ook door de *Hanoversche* troepen gedwongen, die zijde te verlaten; welk lot ook den Hertoge van *Saxen Gotha* te beurte was gevallen: — ter zee was het der vereenigde *Engelsche* en *Staat-sche* vloote onder ROOKE en ALMONDE gelukt, de *Spaansche* zilver-vloot in de haven van *Vigos*, deels te veroveren, deels te vernielen; waarover hier te Land eenen dankdag gehouden werdt.

In den aanvang des volgenden jaars werdt ook alle handel en briefwisseling op *Frankrijk* en *Spanje*, van de zijde der Staaten, verboden: de Veldtocht in *Duitschland*, vroeg door de *Franschen* geopend, deed de zaaken der *Bondgenooten* aldaar wat te rugge gaan; doch aan den *Nederrhijn* en elders ging het hun voor- spoediger, door het veroveren van *Rijnberk*,
Gel

Gelder en Bon; als ook door het overweldigen van de *Fransche* Liniën in *Vlaanderen*: de Generaal *OB DAM* echter bij *Ekeren* onverwachts door *BOUFLERS* overvallen zijnde, met eene groote overmagt, werdt genoodzaakt te wijken, en al vegtende en vlugtende zich te bergen binnen *Breda*; hetwelk, naderhand te zijner oneere ge-
duid, zo wel door hem verdedigd werdt, dat de Staaten van *Holland* verklaarden, niets ten zijnen laste gevonden te hebben; doch hijzelf, niet naer zijn genoegen bevorderd, verkoos eer-
lange niet meer te dienen. *Huij en Limburg* werden naderhand door de Bondgenooten vero-
verd, die de *Franschen* in geenen veldslag had-
den kunnen wikkelen; en hier mede werdt de
veldtocht beslooten, in welken de jonge Prins
van *Nassau*, dien sommigen gaarne tot Kapi-
tein-Generaal zouden bevorderd gezien heb-
ben, reeds blijken van moed en dapperheid hadt
gegeeven.

Ter zee was door de vereenigde vloot in dit
jaar 1703, niets van belang uitgevoerd, en
het den *Franschen* gelukt, twee *Hollandfche* en
eene *Engelsche* koopvaardij vlooten, ten deele
te verstroyen, ten deele weg te neemen, en
eenige haringbuizen te vernielen; gerakende de
oorlogfchepen, die de gemelde vlooten geleid-
den, na een hardnekkig gevegt, ook meest
allen in 's vijands handen: de wakkere Capitein
ROEMER VLAK, (wiens naamgenoot nog met lof
deezen Staat dient,) ontving eene wonde in het
gevegt, waaraan hij eerlange te *Toulon* over-
leedt.

De Prins van *Nassau* werdt, op het aandrin-
gen van *Friesland*, met meerderheid van stem-
men, De Prins
van *Nas-
sau* wordt

XVII.

AFD.

XVII.

AFD.

Generaal
van 't
voet-
volk.

MARL-
BOROUGH
en EUGE-
NIUS win-
nen den
slag bij
Hochstet.

men, tot Generaal van het voetvolk bevorderd; onder zekere bedingen, waar tegen *Zeeland* echter eene sterke betuiging liet doen: de Prins woonde den veldtogt weder bij; doch deeze was van weinig belang in de *Nederlanden*, uit hoofde van de zwakheid der wederzijdsche legeren: de Veldmaarschalk VAN OUWERKERK kon de *Franschen* tot geen veldslag bewegen: het bombardeeren van *Namen*, alwaar hij de Magazijnen in brand schoot en veele huizen beschadigde; gelijk ook van *Brugge*; door den Generaal SPAR, welks verdere schade voor zeshonderdduizend guldens werdt afgekogt, was het voornaamste, welk in deezen oord werdt verricht; doch in *Duitschland* hadden MARLBOROUGH en EUGENIUS met hunne vereenigde legeren eene groote doch bloedige zege bij den *Schellenberg*; en vooral bij *Hochstet* op de *Franschen* en *Beïerschen* bevogten, wier leger t'eenemaal verdelgd was; want men begroot het verlies dier beiden op 40,000 dooden, en het getal der gevangenen op 13,000 gemeenen, en 1200 Officiers: ook waren 'er 30 Esquadrons paarden en dragonders in den *Donau* gejaagd, en grootendeels verdronken: meer dan honderd stukken geschut, 25 mortieren, een groot getal vendelen, standaarden, ketelrommelen, tenten, en andere pakkaadje, en 8 kisten met zilver, waren den Bondgenooten in handen gevallen; die zich vervolgens van *Augsburg*, *Ulm*, *Landau* en *Traarbach* meester maakten.

Ter zee hadt de vereenigde vloot ook het geluk gehad *Gibraltar* te veroveren, en de *Franschen* bij *Mallaga*, in eenen zeeflag, die

doeg

door den nacht gescheiden werdt, zo veel schade toetebrengeu, dat zij, zwaar beschadigd, naer *Toulon* terug zeilden.

Ondertusfchen bleeven in *Gelderland* de onlusten in verscheide steden, tusfchen de Regenten van den *Ouden* en *Nieuwen Plooi*, en derzelve wederzijdschen aanhang duuren, en werden de algemeene Staaten in deezen twist eerlange betrokken; ja zo verre liep de hevigheid, dat men van wederzijde volk wierf, om zich tegen elkanderen te verzekeren, en de gemeene middelen te heffen naer zijnen zin: te *Arnhem* zettede men den Burgemeester VAN BRINEN af, en ter Stad uit: te *Nieuwmegen*, zochten eenige afgezette en gebanne Regenten, weder op het kussen te raken door geweld, doch werden in hunnen toeleg gestuit: vier der oproerlingen, die in handen vielen, werden op denzelfden avond uit de vensteren van het Stadhuys opgehangen: Dr. W. ROUKENS, op heete daad gevat, werdt den anderen dag, 's avonds, op de plaats van het stadshuis onthalsd: de Raadsvriend WILLEM VAN LOON, die zich hadt laaten President Burgemeester maken door den nieuwen aanhang, werdt onbekwaam verklaard tot eenig ampt, hoewel het Hof van *Gelderland* hem onschuldig oordeelde: de Advokaat SERVAAS VAN KUILENBURG, die de *Tielnaars* hadt opgestookt, om de hand te leenen tot Regeeringsverandering te *Nieuwmegen*, week ten Lande uit, en werdt zedert openlijk ingedaagd.

Op schud-
ding te
Nieuwmegen.

Dus handhaafde zich, alomme in *Gelderland*, de nieuwe Regeering, die, volgens sommigen, onder de hand gestijfd werdt, door de

XVII. tegenwoordige Regeering van *Zeeland*, en met
 AFD. naame door die van *Vlisfigen* en *Veere*: ook
 Beroerte was de rust in *Zeeland* zelf op verre na niet her-
 in Zee- steld, en in het begin van het jaar 1704, al-
 land. daar eene geweldige beroerte ontstaan, ten be-
 hoeve der oude Regeeringe, van welke som-
 migen zich door behulp van het gemeen, eeni-
 ge *Vlisfingers* en *Veereenaaren*, ten Stadhui-
 zedrongen, en het met geweld innamen, doch
 na pas drie uren regeerens, door de gewa-
 pende burgerije, onder den Burgemeester VAN
 DEN BRANDE, weder vandaar verdreven, en de
 pas geweeken Regenten, in hunne zetels her-
 steld werden; waarna deeze tweehonderd rijks-
 dalers, bij openbaare afkondiging, beloofden
 aan elk, die eenen der genoemden *Veereenaaren*
 en *Vlisfingers* in hechtenisse leverde, welker
 meesten toen uit *Zeeland* weeken: men kon-
 digde echter naderhand eene algemeene vergif-
 fenis af, en dus werdt de rust, te dier stede,
 weder hersteld; en sedert, in veele jaaren, om
 zaaken van Regeeringe niet gestoord.

1705. In den veldtocht der Bondgenooten in de *Ne-
 derlanden*, viel in den jaare 1705 niet veel
 aanmerkelijks voor, buiten het verkragten der
Fransche lienien in *Brabant*, en het inneemen
 van *Zouwilleeuw* en *Zandvliet*: MARLBOROUGH
 en OUWERKERK hadden gaarne de *Franschen*, in
 de nabuurschap van *Brussel*, welke zij onver-
 wacht nabij gekomen waren, en onbereid von-
 den, aangetast, doch de Afgevaardigden te
 velde, den raad VAN SLANGENBURG en anderen
 volgende, wilden dit niet toestaan: hier uit
 rees in *Engeland* ongenoegen in het parlement,
 om! welk te sussen, men een gezantschap der-
 waards

waards zondt, en op het aanhouden van *Holland* besloot, in het volgend jaar, aanvallender wijze te oorlogen. — Bij *Holland*, *Zeeland* en *Utrecht*, werdt in deezen jaare ook beslooten, zorg te dragen, dat *Friesland* en *Stad en Lande*, den Prins van *Nassau* in den Raad van Staate niet invoeren zouden, zonder eenparige bewilliging van alle de Gewesten.

De veldtocht in de *Nederlanden* in den jaare 1706, in Bloemmaand geopend zijnde, viel 'er den 23 derzelve tusschen de *Franschen*, onder VILLEROI en den Keurvorst van *Beieren*, en de Bondgenooten, onder de voorengemelde legerhoofden, bij *Ramillies* in *Braband* een veldslag voor, ten voordeele der laatsten: OUWERKERK dreef hier den vijand uit eenen voordeelligen post, bij welke gelegenheid de *Staatsche* en *Deensche* ruitery zich wakkerlijk kweet; doch de bloem der *Fransche* benden toegeschooten zijnde, stond de strijd langer dan een uur aan beide zijden hagchelijk: toen geraakte de *Staatsche* ruitery eenigzins in wanorde, terwijl de *Deensche* stand hieldt; doch MARLBOROUGH toen met 20 escadrons *Engelsche* ruitery toeschieten- de, herstelde de wanorde, en bragt den vijand aan het wjken; gelijk dees ook op den aanval van SCHULTZ, het dorp *Ramillies*, na eenen dapperen tegenstand verliet; en toen, dewijl het vlugten algemeen werdt, verklaarde zich de overwinning t'eenemaale voor de Bondgenooten, wier verlies hier ten hoogste op vijfen- twintig honderd mannen berekend werdt, terwijl de *Franschen* wel agtduizend dooden, en vijfenzestighonderd gekwetsten verlooren hadden; wijkende deeze daarop naer *Leuven*, en

XVII.

AFD.

1706.

MARLBOROUGH
wint den
slag bij
Ramillies.

XVII.

AFD.

vandaar naer *Brusfel*; wordende de eerstgemelde plaats terstond daarna bezet, door de Bondgenooten, wier zijde straks door die van *Brand* en *Vlaanderen* gekozen, en door welken ook *Oostende*, *Meenen*, *Dendermonde* en *Aath* veroverd werdt; met welke laatste overwinninge men den veldtogt in de *Nederlanden* befloot.

De Engelschen
houden
de Franschen
kusten in
onrust.

De *Fransche* kusten, werden dit jaar door onze en de *Engelsche* vlooten in geduurige onrust gehouden, en met eene landing bedreigd: daarentegen deed de Ridder FORBIN, op een kruistogt uitgelopen, den koopvaarders eenige schade: omtrent de *Elve*, schoot hij in het begin van Wijnmaand, twee oorlogschepen, van de zes die de koopvaarders uit de *Oostzee* geleidden, in den grond, en nam een derzelve: ook deden de *Franschen* in dit jaar, van verscheide zijde opening tot eene vredehandeling, doch de *Engelschen* hadden geen zin in de voorgeslachte voorwaarden.

Omtrent deezen tijd dreef de Regeering van *Goes* in *Zeeland*, nevens die van *Vlissingen* en *Veere*, om de beide laatste van de leenroerigheid aan het Hof van *Holland* te ontheffen, tegen voldoening der waarde; doch de algemeene Staaten verstonden, dat de zaaken van het Markgraaffschap in haar geheel behoorden gelaten te worden, tot dat zij door den gewoonlijken rechter konden afgedaan worden. — Men drong ook in het volgend jaar, in *Holland* het besluit door, waarbij de Prins van *Nassau* gehouden werdt uit den Raad van Staate, en men meende, dat het Hof van *Berlin*, 't welk den Prins laag zocht te houden, veel hadt toege-

gebragt, om de Staaten daartoe te bewegen: niettemin werd den Prinse, zo dra hij 20 jaaren bereikt hadt, toegestaan, het Generaalschap over het voetvolk te aanvaarden, gelijk hij 'er van toen af ook de gewoone wedde voor genoot. — Op den voorslag van *Overijsfel*, werd omtrent deezen tijd ook bij vier Gewesten geraadpleegd, om geen en Stadhouder in het vervolg aantestellen, waartoe men ook de Provinciën, *Gelderland*, *Friesland* en *Groningen*, zocht te bewegen; doch 'er schijnt niets uiddrukkelijks ten deezen aanzien, op dien tijd vastgesteld te zijn.

XVII.
AFD.

In *Gelderland* had *Arnhem* voornamelijk be- Misnoe-
werkt, dat de uitsluiting van den Prinse van gen in
Nassau uit den Raad van Staate, met meerder- *Gelder-*
heid van stemmen, ook aldaar was toegestaan; *land over*
doch dit verwekte merkelyk misnoegen van de 't uitslui-
andere *Veluwsche* steden tegen die van *Arnhem*, ten van
alwaar die van *Wageningen*, onder anderen, op ORANJE,
een kwartiersdag dreeven, dat zekere ampten uit den
niet dan geduurende den landdag behoorden be- Raad van
geeven te worden; doch deeze Afgevaardigden Staate.
waren zo dra niet te huis gekomen, of het
morrend volk riep dat zij hunnen pligt te buiten
gegaan waren: de Regeering zettede daarop de
Gemeentslieden af, welken de oorzaak van het
morren der burgeren werd toegeschreeven: een
deezer afgezette lieden ging te *Arnhem* hulp
verzoeken, welke terstond gereed gemaakt, en
daarop de Stad *Wageningen* zelve, door die
van *Arnhem* met geweld ingenomen werd, al-
waar men eenige Regenten toen van het bewind
ontzettede; welke vervolgens op last der Staa-
ten weder hersteld werden: gelijk 'er ook te

XVII.
APD.

Arnhem en *Nieuwmegen*; zedert verandering in de Regeering gemaakt, en te *Arnhem*, wel een twaalftal perfoonen door de burgerije uit de wet gezet werdt. — Eerst in het jaar 1717, werdt 'er eene algemeene vergiffenis afgekondigd, (want tot zo lang ging het 'er zeer tweedragtig toe) en daardoor werdt eindelijk de rust in *Gelderland* hersteld.

1707.

De veldtocht van het jaar 1707, liep zonder slag in *de Nederlanden* af, en zonder dat 'er eenige plaats belegerd of ingenomen werdt: de beide legers evenaarten elkanderen in fterkte, en fleeten den tijd met heen en weder trekken; en eindelijk werden de *Franschen* door de Bondgenooten genoodzaakt, om bij *Cambrou* over de *Schelde* te trekken, en achter hunne linien te wijken: de Prins van *Nasfau* hadt zich nu voor het eerst aan het hoofd van het voervolk der Staaten geplaatst: aan andere oorden hadden de zaaken der Bondgenooten zeer veel geleden: — in het jaar 1708, had-

De Prins
van Oran-
je, zijn
wakker
gedra-
voor Oudenaar-
den.

1708.

den de *Franschen* na het inneemen bij verrasfing van *Gend* en *Brugge*, ook *Oudenaarden* berend; doch hun leger fchielijk vandaar opgebroken zijnde, tastte dat der Bondgenooten, die ook voorneemens waren hun slag te leveren, op den weg naer *Gavre* aan; doch hier kweet zich de Prins van *Nasfau* zo wakker aan het hoofd der Staatfche knechten, dat verfcheide regimenten der vijanden in wanorde en op de vlugt geflagen werden; dies hij veel toebragte tot de overwinning, welke hier op den 11 van Hooimaand behaald werdt, op de *Franschen*, die 'er, naer men wil, wel 7000 gevangenen bij verlooren; hoewel zij hunne pakkaadje

kaadjē in veiligheid naer *Gend* wisten te doen voeren, verschanfende zich ook eerlange achter de vaart, tusschen *Gend* en *Brugge*; vanwaar zij eenen inval in het Land van *Kadzand* deden, en dit deerlijk aflepen; om den Bondgenooten het afloopen des platten Lands van *Fransch Vlaanderen* tot in *Picardije* toe, betaald te zetten: kort na den slag bij *Oudenarde*, werdt *Rijsfel* door de Bondgenooten belegerd, en den 23 van Wijnmaand bij verdrag ingenomen; volgende de overgave des kasteels eerst op den 8 van Wintermaand; terwijl de Prins van *Oranje* dat beleg tot den einde hadt bijgewoond: — ook waren *Gend*, *Brugge*, en andere plaatfen, nog voor het einde deezes jaars door de Bondgenooten bemagtigd. — Geduurende deezen veldtocht was de Veldmaarschalk, Heer VAN OUWERKERK, te *Roufelaar*, in den ouderdom van 67 jaaren overleeden, en werdt in het opperbevel over het Staatfche leger opgevolgd door den Graave VAN TILLY.

XVII.
AFD.

De Heer
VAN OU-
WERKERK
sterft.

De Prins van *Oranje* en *Nassau* was in het begin deezes jaars 1708, ook in het bezit getreeden van het stadhouderschap van *Stad en Lande*; en sloot den 1 van Bloem- maand 1709, een huwelijk met de Prinsesse MARIA LOUISA van *Hesfen-Kasfel*; bij welke gelegenheid de Staaten van *Friesland* hem een geschenk van 60,000 guldens deden: de Prinses SOFIA HEDWIGH, zijne zuster, was, kort te vooien, met KAREL LEOPOLD, Hertog van *Mekelenburg*, in den echt getreeden.

ORANJE
aan-
vaart het
Stadhou-
derschap
over *Stad
en Lande*, en
trouwt.
1709.

Sterk werdt 'er met ROUILLE, VOISIN en de TORCY, door sommige Heeren van de Regeering, onder medeweten van den Raadpensionaris

XVII.

AFD

Slag van
Malpla-
quet.

Bergen
in Henegouwen

ris HEINSIUS, in den beginne van het jaar 1709, over den vrede gearbeid, doch *Frankrijk* de ontrooning van zijnen kleinzoon, noch de overgave van eenige vestingen in den *Elsas* en het *Dauphiné* niet kunnende verzwelgen, zo bereidde men zich weder ten oorloge; hoewel DE TORCY, door middel van PETRUM, de vredehandeling, het gansche jaar door, min of meer, levende hieldt. — de Veldtocht werdt nu door de Bondgenooten geopend met het beleg van *Doornik*, welk na eene maand lang zich verdedigd te hebben, den 28 van Hooimaand bij verdrag werdt overgegeeven: het kasteel hieldt het uit tot in het begin van Herfstmaand. Op den 11 dier maand viel de slag voor bij *Malplaquet*; in welke het krijgsvolk onder den Prinse van *Oranje* en den Generaal FAGEL, den vijand het eerst deden wijken, hoewel zij naderhand ook genoodzaakt werden terugtekeeren, naer de plaats, vanwaar zij gekomen waren: aan eenen anderen kant werden des vijands verschanfingen overweldigd en ingehouden; de vijand week toen naer de naaste steden, en de Bondgenooten behielden het slagveld, hetwelk hun echter op een verlies van ruim vijftienhonderd mannen te staan kwam: het is twijfelachtig of 'er de *Franschen* wel meer volks verloren hebben: de legerhoofden; en onder deezen de Prins van *Oranje* en de Graaf VAN TILLY, hadden zich wakkerlijk en ongemeen dapper gekwet in deezen slag, die federt, bij de Krijgskundigen is gehouden voor den scherpften en gevaarlijksten van deezen ganschen oorlog. — *Bergen in Henegouwen* werdt daarna, onder het opperbevel van den Prinse

Prinse van *Oranje* belegerd, en den 21 van *XVII.*
 Wijnmaand bij verdrag ingenomen; waar mede *AFD.*
 de veldtocht in de *Nederlanden* eindigde.

De onderhandelingen over den vreden, wer- *belegerd*
 den nu, voornamelijk te *Geertruidenberg*, met *en inge-*
 de *Franschen* voortgezet, doch, met eenige we- *nomen.*
 derzijdsche hevigheid, vruchteloos afgebroken, *Vrede-*
 in het laatst van Hooimaand des jaars 1710, *handeling*
 toen men aan den goeden uitslag der onderhan- *met*
 delingen aldaar begon te twijfelen, was men te *Frankrijk.*
 rade geworden, den veldtocht in de *Nederlanden*
 te openen: midlerwijl had het *Weener Hof* *Het Kei-*
 zo veel genoeg in deeze handeling der Staa- *zerlijke*
 ten genomen, dat hetzelfde hun naderhand, of *Hof geeft*
 te deezer gelegenheid, in dit jaar, den tijtel *den Staa-*
 gaf van *Celsi et Potentes*, of *Hoog-Mogenden*; *ten den*
 welken tijtel *Frankrijk* nog weigerde te gee- *tijtel van*
 ven, en eerst na verloop van eenige jaaren toe- *Hoog*
 stondt. *Mogende*
Heeren.

Douai, Bethune, St. Venant en Aire, wer- *Krijgs-*
 den in deezen veldtocht door de Bondgenooten *bedrijven*
 belegerd en veroverd; terwijl de *Franschen* *in 1710.*
 onder *VILLARS* geduuriglijk zorge gedragen had-
 den, om tot geenen veldslag te komen: vrugt-
 loos hadden zij ook gepoogd het Fort de
Scarpe en *Leuven* bij verrassing inteneemen:
 het eenige dat zij uitgevoerd hadden, was een
 convooi te slaan, welk naer het vereenigd leger
 trok, en de Stad *Atrecht*, waarop men het oog
 hadt, voor een beleg te dekken.

In *Engeland* viel in dit jaar eene gewigtige
 verandering voor in het Ministerie, waardoor
 de *WHIG's*, die bij de Koningin *ANNA* het
 meest in aanzien stonden, voor de partij der
TORY's moesten zwichten; terwijl *Frankrijk*

XVII. zich van deezen omzwaai bediende, om in *Engeland* over een afzonderlijken vrede te laten handelen: de dood van Keizer JOZEFUS I, den 17 van Grasmaand 1711 voorgevallen, en in wiens plaatse nu Koning KAREL, onder den tijtel van KAREL VI, opvolgde, deed ook Koningin ANNA, en deezen Staat neigen tot het hervatten der afgebrokene handelinge over den vrede.

Frankrijk verkoos echter eerst met *Engeland* afzonderlijk en in het heimelijk te handelen; gelijk ook de *Engelschen* heimelijk in *Frankrijk* deden, zoekende *Port Mahon* en *Gibraltar*, nevens verscheide bijzondere voordeelen voor hunnen koophandel te bedingen.

Gedurende dees bedekte handel werdt de veldtogt in de *Nederlanden* geopend; doch MARLBOROUGH, reeds genoegzaam vervallen uit de gunst der Koninginne, hoewel nog aan het hoofd des legers geplaatst, konde niets van belang ondernemen, dan op den 4 van Oogstmaand, toen hij de vijandlijke linien bij *St. Omer* verraschte, en *Bouchain* belegerde, en innam bij verdrag, op den 12 van Herfstmaand.

De Prins van *Oranje*, JOAN WILLEM FRISO, had zich, in het begin van den veldtogt, ook naer het leger begeeven; doch werdt, na dat de Koning van *Pruisen*, om de verschillen over de nalatenschap van Koning WILLEM uit den weg te ruimen, in 's *Haage* gekomen was, door de Staaten en door deezen Vorst gedrongen tot de overkomst uit het leger derwaards; fchoon hij reeds gemeld hadt, dat men in het leger

XVII.
AFD.ORANJE
verdrinkt
aan den
Moerdijk.

leger zijne tegenwoordigheid niet konde missen: toen hij echter aan die begeerte wilde voldoen, werdt hij daarin, door een' onverwachten ramp verhinderd: op den 14 van Wiedemaand met zijnen stoet aan den *Moerdijk* gekomen zijnde, stapte hij met de Heeren VERSCHUUR, PLETTENBERG, DU TOUR, HILKEN, en eenigen zijner bedienden in de veerschuit, om naer het *Strijensche Sas* overtesteecken; doch de wind opsteekende, met eenen zwaaren stortregen, stapte de Prins met DU TOUR en HILKEN, in de schouw over, en ging in de koets zitten, om voor den regen gedekt te zijn: niet zonder groot gevaar geraakte de veerschuit over; maar de schouw helde zo geweldig, dat men voor omslaan beducht was: niet verre van den overzijdschen oever gekomen, tradt de Prins uit de koets, om zo veel te eerder aan Land te kunnen stappen; doch terwijl de schouw, door tegenwind beneden den steiger vervallen, wat hooger opstak, werdt zij door een rukwind geheel over zijde geslagen: de Prins, die zich in het eerst nog aan den mast en aan DU TOUR vasthieldt, werdt door het geweld der golven uit de schouw gesmeten, en ging terstond te gronde: doch DU TOUR en de overigen kwamen behouden aan Land. 's Prinses Kolonel HILKEN, die in de koets gebleeven was, liet hier ook het leven: het lijk van den Prins werd negen dagen daarna, roen het boven kwam, gevonden, en den 25 van Sprokkelmaand 1712 te *Leeuwarden* begraven: zeer werdt hij, van alle de vrienden van het huis van *Nassau* betreurd: de Koning van *Pruisen* zelf scheen zo getroffen van dit onverwacht overlijden, dat hij zich moest doen

ader-

XVII. AFD. adlerlaten : de Prins die reeds in verscheiden veldtogten blijken van beleid en dapperheid gegeven hadt, bereikte naauwlijks 24 jaaren, toen hij op zulk eene deerlijke wijze verongelukte: hij liet eene dochter en eene zwangere

DeStaa- Gemalin na: de algemeene Staaten, oordeelende ten ver- dat de Prinse Weduwe, in haaren tegenwoor- draagen digen staat, zich niet met de vereffening der ge- zig met schillen, over Koning WILLEMS nalatenschap, *Pruisen*, bemoeijen konde, besloten met meerderheid over de van stemmen, hoewel tegen den zin der Prin- nalatenschap van sesse, en tegen de protesten van *Friesland* en WILLEM *Groningen*, bij voorraad, deswege met den III. Koning van *Pruisen* te verdragen, gelijk geschiedde; tot dat 'er in het jaar 1732, een nader verdrag van verdeeling getroffen werd.

WILLEM De Prinse Weduw beviel op den 1 van KAREL Herfstmaand van het jaar 1711 gelukkiglijk van HENDRIK eenen Zoon, WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, FRISO ge- die, Stadhouder van alle de vereenigde Ge- boren. westen, in den jaare 1751, den 22 van 1711. wijnmaand in den vroegen ouderdom van ruim 40 jaaren overleeden is, in eenen tijd toen de handel, kunsten, zeevaart, manufacturen en fabrieken van hem hunne herstelling en voortzetting verhoopten; na dat hij den Staat eenen vrede bezorgd had, welken wij thans nog zien duuren; terwijl zijn Doorluchtige zoon, loffelijk 's Vaders voetstappen volgende, 's Lands vrijheden, voorrechten en zegeningen ter harte neemt, en lange nog, zo wij wenschen, een handhaver en bevorderaar derzelven blijven zal, en het geluk mogen genieten, om zijne ampten en waardigheden aan volwasfen zoonen te mogen nalaten.

Onder

Onder het handelen over den vreden , waar-
toe de *Franschen* een algemeen ontwerp had-
den overgegeeven , welk veelen mishaaide ,
doch waarover men echter besloot , te *Utrecht*
te zullen handelen ; werdt 'er een ontwerp , zo
men wil , door MARLBOROUGH zelf , gesmeed ,
om geduurende den winter , eenen inval te doen
in *Frankrijk* ; waar door men ook eenen op-
stand in dat Rijk meende te zullen veroorzaken :
men wil ook dat Prins EUGENIUS zo zeer naer
deezen togt haakte , dat hij zoude gezegd heb-
ben : *te verlangen , om met de toorts in de hand ,*
voort te rukken tot Versailles toe ; doch dit ont-
werp verdween in rook , door het afzetten des
Hertogen VAN MARLBOROUGH , die , voor het
Hogerhuis , beschuldigd wegens het ontvangen
van aanzienlijke geschenken van zulken , die
het leger in de *Nederlanden* van mondbehoef-
ten voorzagen , door de Koninginne van alle
zijne ampten verlaaten werdt . Sedert werdt
JAMES BUTLER , Hertog van *Ormond* , aan het
hoofd der *Engelsche* troepen in de *Nederlanden*
gesteld .

XVII.

AFD.

MARLBOROUGH
wordt
van zijne
ampten
verlaa-
ten.

De Her-
tog van
Ormond
komt in
zijne
plaats.

Maar dees Hertog was naauwlijks in het le-
ger gekomen , of S. JOHN , Vicomté *Boling-
broke* , toen Staats-Secretaris in *Engeland* ,
schreef hem , dat hij zich in geen gevecht
moest laten wikkelen , ten ware hij 'er merke-
lijk voordeel in zage ; en veertien dagen later
werdt hem uitdrukkelijk gelast zich in geenerlei
gevecht in te laten noch belegering aantevan-
gen ; doch hem te gelijk bevolen , deezen last
zo geheim te houden , als mogelijk ware : want
de heimelijke handel tusfchen de Hoven van
Londen en *Versailles* was nu zo verre gevorderd ,
dat

XVII. dat men zulk een' stap in *Engeland* durfde
 AFD. waagen.

Deszelfs ORMOND weigerde dan ook, volgens dien
 gedragin- last, optetrekken tegen VILLARS, toen men
 gen. deezzen met voordeel kon aantasten, en stoorde
 'er zich niet aan, al durfden sommigen zeggen,
 dat de Bondgenooten door de *Engelschen* ver-
 raden werden: alleenlijk dekte hij het beleg van
 1712. *Quesnoi*, welk onder den Lt. Generaal FAGEL,
 den 29 van Wiedemaand van het jaar 1712
 ondernomen was, na dat hij alvoreens aan VIL-
 LARS geschreeven hadt, dat zulk geschieden
 zoude; te gelijk verzekerende, dat 'er geen
 man door hem gebruikt zoude worden, die door
 de Koninginne alleen betaald werdt: hem werdt
 ook het bezetten van *Duinkerken* door de
Franschen toegestaan, mits hij tenzelfden tijde
 verklaarde, last te hebben, om niets meer
 tegen *Frankrijk* te onderneemen: want *Frank-*
rijk hadt reeds toegestaan, dat FILIPS VAN ANJOU
 kiezen mogt, of, de *Spaansche* Kroon te blij-
 ven bezitten, of, van de opvolginge in *Frank-*
rijk aftestaan; en toen dees gekozen hadt, de
 Kroon van *Spanje* te blijven behouden, werdt
 'er in Wiedemaand eenen stilstand van wapenen
 getekend, tusfchen de beide Hoven, voor den
 tijd van twee maanden.

Uit de aanspraak der Koninginne aan het
Parlement kort daarna gedaan, vernam men
 ook dat de *Engelschen* der Staaten belangen
 wegens den koophandel, en *Barriere* geregeld
 hadden, zonder dat men wist hoe; dies men
 zich ten uiterfte misnoegd toonde over dit ge-
 drag van het *Engelsche* Hof; doch men stoorde
 'er zich in *Engeland* niet aan, en gaf zelfs al
 de

de schuld van het gebeurde aan de geenen, die hier te lande thans het roer in handen hadden. XVII.
AFD.

Na het overgaan van *Quesnoi*, scheidde ORMOND zich met de *Engelschen* geheel en al van het leger der Bondgenooten af, kondigde in zijn leger een wapenstilstand af, en bezette *Duinkerken*, *Gend* en *Brugge*, welke twee laatste plaatsen de *Engelschen* niet begrepen wilden hebben onder de *Barriere* der Staaten: en na dezen stap der *Engelschen* neigde ook *Amsterdam* tot eene wapenschorfing voor twee maanden; doch het besluit viel anders in 's *Haage*, waarnaar *Amsterdam* zich voegde. — Na den aftogt VAN ORMOND werd het leger der Bondgenooten bij *Denain* door de *Franschen* aangetast en geslagen, waarbij ALBEMARLE zelf den vijand in handen viel: weinige dagen later werd ook *Marchienne*, de voorraadschuur van het geëlliëerde leger, door de *Franschen* ingenomen; die voorts *Douai*, *Quesnoi*, en *Bouchain* herwonnen: in Wijnmaand deeden de *Franschen* ook eenen inval in het Zeeuwsch Eiland *Tholen*, de Stad inneemende, en haar eene brandschatting van 10,000 rijksdalers afpersende: de Staaten van het Gewest stelden terstond orde op de beveiliging; ook geschiedde door gantsch *Zeeland* eene inzameling van penningen, ten behoeve der arme geplonderde ingezetenen; zijnde 's Lands Comptoir toen ook van ruim 500 gl. beroofd geworden.

Tholen
door de
Franschen
gebrand-
schat.

Op de tijding der nederlaage bij *Denain*, hadden de bedienden van den *Franschen* Gezant MENAGER, te *Utrecht*, die van den Graave VAN RECHTEREN, Staatsche Gevolmagtigden, schamper-

De Graaf
VAN
RECHTE-
REN doet
afland

XVII.
AFD.

van zijne
waardig-
heid te
Utrecht.

perlijk bejegend; waarom deeze laaften, na dat hun deswege voldoening geweigerd was, de anderen, toen zij hun in de maliebaan ontmoetten, in het aanzicht sloegen; hetwelk MENAGER zo euvel nam, dat hij 'er bij den Koning over klaagde, waarop dees bevel gaf, dat men in geene onderhandelingen treden moest, zo lange de Graaf VAN RECHTEREN te *Utrecht* bleef; vorderende tevens van de Staaten, dat hij opontbooden en een ander in zijne plaats gezonden werdt, waartoe men, in weêrwil en tegen den zin van *Gelderland*, *Overijssel* en *Groningen*, besloot, ten einde aan *Frankrijk* genoeg te geeven; dies de Graaf afstand deed van de waardigheid, welke hij te *Utrecht* bekleed hadt.

Onderwijl hadden de *Franschen* in dit jaar ter zee ook eenige voordeelen behaald, als *St. Jago*, in een der *Kabo-Verdsche* Eilanden, overweldigd en geplonderd; eenen inval gedaan in de *Lewards* Eilanden, en de volkplantingen der onzen in de *West-Indiën*, als *Suriname*, *Berbice*, *Curaçao*, onder brandschatting gesteld: tevens was de krijg in het Noorden nadeelig voor de *Hollandsche* scheepvaart, hebbende de *Zweeden* een groot getal van de *Nederlandsche* schepen aangehouden, onder voorwendzel datze *Contrebande* goederen hadden gevoerd. —

De Staa-
ten nei-
gen tot
vrede met
Frankrijk.

De Staaten beslooten derhalven billijk, om vrede te maaken op de beste voorwaarden; en tekenden, na dat de *Engelschen* voor hun *Doornik* bedongen hadden van de *Franschen*, een nieuw verdrag van *Barriere* met *Engeland*, op den 30 van Louwmaand van het jaar 1713; en op den 14 van Grasmaand met de *Franschen* een verdrag van vrede en van koophandel;

Sluiten
denzel-
ven.
1713.

del, niet zonder het ongenoegen te behaalen der *Keizerschen*: dees vrede werdt den volke, des morgens van den laatstgemelden dag, door het lossen van eenige ligte stukjens kanon, die voor het Stadhuis te *Utrecht* stonden, aangekondigd; en naderhand geschiedde de afkondiging door het gantsche Land, tot klein genoegen van het gemeen, welk zeer op de *Engelsche* Staats-Ministers gebeten was, die de onzen noodzaakten, na een roemrijken oorlog, eenen niet zeer voordeeligen vrede te sluiten.

Niet lange daarna kwamen ook de Gezanten van Koning *FILIPS*, die nu voor Koning van *Spanje* door de *Engelschen* en de *Staat*en erkend was, te *Utrecht*, alwaar met dezelve ook over eenen vrede werdt gehandeld.

XVII.
AFD.

XVIII. A F D E E L I N G.

*Beginnende met het jaar 1713, en eindigende
met het sluiten van het verdrag van Seville,
in het jaar 1729.*

Verdrag
met En-
geland.

Met Bern
en de
Graauw-
hunders.

Vrede
met Al-
giers,
Tunis en
Tripoli.

De vrede was te *Utrecht*, zo dra niet tusſchen *Frankrijk* en deezen Staat getekend, of de Keizerlijke Gezant, Graaf van *Sinzendorff*, ver- trok naer *Weenen*, misnoegd op de onzen en de *Engelſchen*: de onzen echter, die eerlange een buitengewoon Gezantschap naer *Frankrijk* zonden, om den vrede te bekragtigen, flooten te *Utrecht*, met de *Engelſchen*, ook bij voor- raad een verdrag over de rechten op de koop- waaren in de *Spaanſche Nederlanden*, en met *Bern* en de *Graauwbunderen* kwam men, omtrent deezen tijd, ook overeen tot het leveren van eenige nieuwe vendelen *Zwitsers*: ook beveiligden de Staaten, in deezen jaare 1713, den handel en de zeevaart hunner ingezetenen, in de *Middelandsche Zee* en *Levant*, door drie bij- zondere verdragen van vrede en ſcheepvaart, met de Regeeringen, van *Algiers*, *Tunis* en *Tripoli*.

De Kolonie de *Berbice*, in den voorgaanden jaare gebrandschat door de *Franschen*, en des- wege eenen wisselbrief gemaakt zijnde ten laste der Heeren JOAN EN KORNELIS VAN PEERE, Oud- Burgemeesteren en Raaden te *Vlisſingen*, als, voor een merkelyk gedeelte, eigenaars dier volkplantinge, welke deezen wisselbrief weiger- den

den te betalen, zo werden de *Franschen* met honderd en agtduizend guldens daar voor te vrede gesteld, door NIK. EN HENRIK VAN HOORN, ARNOLD DIX EN PIETER SCHUURMANS, waarvoor deezen den eigendom der volkplantinge bekwaamen, die hun sedert door de Erfgenamen van ABRAHAM VAN PEERE ook is opgedragen: eenige jaaren laater hebben zij den eigendom in die Kolonie voor agtmaalhonderdduizend guldens, afgestaan aan eene maatschappij van deelgenooten, onder welken de handel op dezelve in suiker merkelyk is toegenomen.

XVIII.
AFD.

Na dat in het 1714, de vrede te *Radstad* tusschen den Keizer en *Frankrijk* was gesloten, werdt ook den 26 van Wiedemaand de vrede tusschen Koning FILIPS van *Spanje* en deezen Staat te *Utrecht* getekend: — in *Engeland* overleed den 12 van Oogstmaand dezes jaars, Koningin ANNA; waarop de Keurvorst van *Hanover*, naast aan haar vermaagschapt, onder den naam van GEORGE I, tot Koning uigeroepen, en in Herfstmaand derwaards, onder anderen door eenige Staatsche oorlogschepen, begeleid werd: de Vicomté BOLINGBROKE was reeds vóór 'sKonings komste, als een verdacht aanhanger van den *Pretendent*, van zijn ampt verlaten en week toen naer *Frankrijk*.

1714.
Vrede;
met Span-
je gete-
kend.

GEORGE
I, Keur-
vorst van
Hanover
wordt
Koning
van En-
geland.

Met den Koning van *Pruissen* waren omtrent deezen tijd eenige verschillen ontstaan, over het aanleggen der tollén te *Well*, beneden *Venlo*, op de *Maaze*, hetwelk door de Staaten als eene nieuwigheid aangemerkt werdt; op wier verzoogen echter zijne Majesteit zo luttel gehoors gaf, dat hij zelfs meende recht te hebben,

Vershil-
len met
Pruissen,
en gevol-
gen daar-
van.

XVIII.

AFD.

hen, om overal in het Overquartier van *Gelderland*, waar hij wilde, uitgaande en inkomende rechten te vorderen: ook zocht hij kort daarna de Stad *Graave*, eene Heerlijkheid van het Huis van *Oranje*, te verrassen; doch dees toelegwerdt ontdekt en gestuit; gelijk ook een aanslag van dat Hof op *Diest* in *Brabant*, mede eene Heerlijkheid van het Huis van *Oranje*: zo dat men hier, om diergelijke moeijelikheden te voorkomen, het geschil over de goederen van dat Doorluchtig Huis aan de beslissingen van den gewoonlijken rechter overliet.

Begin der
hande-
ling over
de *Barriere*
re der
Staaten.

In dit jaar werdt ook de handeling over de *Barriere* te *Antwerpen* begonnen, bij welke gelegenheid, somtijds hevige verschillen tusschen de Staatsche en Keizerlijke Gemagtigden ontstonden: te vergeefs zocht men aldaar ook eene handeling over een verdrag van koophandel in de *Spaansche Nederlanden* tot stand te brengen.

1715-
De Staa-
ten on-
dersteu-
nen GE-
ORGE I,
met 6000
man, bij
gelegen-
heid van
een op-
stand ten
voordee-
le van
den *Pre-
tendent*.

In het jaar 1715 zonden de Staaten, des verzocht, een corps van zesduizend mannen, welke zij verbonden waren, in zulk een geval, aan *Groot-Brittanje* te leveren, naer *Schotland*, onder den Major-Generaal VAN DER BEEK, bij gelegenheid van den opstand onder den Graave van *Mar*, ten voordeele van den *Pretendent*, aldaar verwekt; welke echter eerlange gedempt, en die gelukzoeker zelf hier door ook genoodzaakt werdt, om dat Rijk, waarin hij, tot ondersteuning dier hopelooze onderneeminge, reeds gekomen was, ijlings wederom te verlaten.

Op den 1 van Herfstmaand deezes jaars overleed Koning *LODEWIJK XIV*, die door zijnen ach-

achter-kleinzoon, den Hertog van ANJOU, onder den naam van LODEWYK XV, opgevolgd werd, onder de voogdij van den Hertoge van ORLEANS, als Regent des Rijks; die, op verzoek der *Engelsche* en *Staatsche* Gezanten, verklaarde, den *Pretendent* niet in *Frankrijk* te zullen dulden, noch hem te ondersteunen, maar zich stiptelijk te houden bij den *Utrechtschen* vrede; waaruit bleek dat de Hertog zijn belang wél kende en zocht te behartigen.

XVIII.
AFD.

Op den 14 van Slagtmáand deezes jaars, werd ook het verdrag nopens de *Barriere* der Staaten in de *Spaansche Nederlanden* te *Antwerpen* tot stand gebragt en getekend; waarna de klokken werden geluid, het gesclut gelost, een maaltijd op het Stadhuis gehouden, en een aartig vuurwerk afgesteekeu: — door dit verdrag werden de Staaten nu eerst bevestigd in het bezit van het geen zij bij eenen twaalfjaarigen oorlog gewonnen, en bij den *Utrechtschen* vrede bedongen hadden: zij verkregen bij hetzelfde, den eigendom en de opperste magt over een aanmerkelijk gedeelte van het Overquartier van *Gelderland*, en over een klein gedeelte van *Vlaanderen*, waardoor zij hunne grenzen ten oosten en westen in grooter veiligheid dan voorheen, gesteld zagen; gelijk ze ook tegen ondernemingen van *Frankrijks* zijde, zich dekten door het leggen van bezettingen in *Namen*, *Doornik*, *Meenen*, *Warneton*, *Veurne*, *Tperen* en het Fort de *Knokke*, welke allen, in gevalle van oorlog, eerst moesten overweldigd worden, eer men van de zijde van *Fransch Vlaanderen*, op het grondgebied van

Het verdrag over de *Barriere* van den Staat getekend.

Aanmerking daarover.

XVIII.

AFD.

den Staat komen konde; en buiten welke kostbaare *Barriere*, men van dien kant, zich geene genoegzaame veiligheid scheen te kunnen bezorgen.

Eenige onlusten wegens de sluiting van dit verdrag met de Keurvorsten van *Keulen* en den *Paltz*, en met den Koning van *Pruisfen*, over de oefening van het rechtsgebied in het Overquartier van *Gelderland*, werden vervolgens, door eenige overeenkomsten vereffend.

JOAN
WILLEM
VAN RIP-
PERDA,
Afgezant
van den
Staat naer
Spanje.

Vloot
naer de
Oostzee.

Eenigen tijd na het sluiten van den vrede met *Spanje*, werdt door den Staat, als buitengewoon Afgezant, derwaards geschikt, de Heer JOAN WILLEM VAN RIPPERDA, Vrijheer van *Poelgeest*, die aldaar eene zonderlinge rol gespeeld heeft, gelijk in het vervolg zal blijken: — om de *Zweedsche Kaperijen* in de *Oostzee*, die zeer verderflijk voor den handel, en hier te Lande voor openbaare *Zeeoverijen* aangezien werden, te beletten, zondt men van onzen kant, gelijk de *Engelschen* ook deden, eene vloot onder den Schout bij nacht, LUCAS DE VETH, naer de *Oostzee*, die nevens die der *Engelschen*, de koopvaarders beschermde, en toen eerlange terug keerde.

Gewel-
dige
storm-
wind.

Sterfte
onder het
rundvee
en duure
tijd.

Een geweldige stormwind uit den Noordwesten hadt in Lentemaand dezes jaars, merkelijke overstromigen veroorzaakt in *Holland*, *Zeeland*, *Friesland* en *Groningerland*; en sedert eenigen tijd heerschte hier te Lande ook eene zwaare sterfte onder het rundvee, die verscheiden jaaren geduurd heeft; welke nogtans het zuivel niet hoog in prijs deed stijgen, ter oorzaake van den sterken aanvoer van vreemd vee: hoewel dit niet geschieden konde, zonder veel gelds uit het Land te doen gaan. —

Ook

XVIII.
AFD.

Ook was sedert eenen geruimen tijd, een gerucht onder het gemeen verspreid, dat sommige Regenten zich, door geschenken, lieten bewegen tot ontrouw, welk gerucht zo veel invloeds en geloofs vondt, dat 'er de Staaten van sommige gewesten kennis van namen, en de algemeene Staaten eerlange besloten, om alle hunne leden, en die van eenige andere Collegiën, als ter Admiraliteit, des Raads van Staate, de Bewindhebbers van de Oost- en West-Indische Compagnie, enz. bij eede te doen beloven, zich stiptelijk te zullen gedragen, naer een plakaat, welk in Wintermaand, tegen het ontvangen van ongeoorloofde geschenken, in het licht kwam.

Op den 17 van Sprokkelmaand van het jaar 1716, flooten de Staatsche Ambassadeurs in *Engeland* met die Kroon een verbond tot bevestiging van de voorige verdragen, en tot handhaving van het verdrag wegens de *Barriere*, door *Groot-Brittanje*; gelijk die Kroon ook van de zijde der Staaten geguarandeerd werdt in het bezit van *Gibraltar* en *Minorka*. — Czaar PETER de *Groote*, reizens gezind zijnde, deed in den Herfst van dit jaar, verzeld van zijne Gemalinne, wederom een keer naer *Holland*: hij kwam, vooruit, te *Amsterdam*; vanwaar hij, in de Lente des jaars 1717, naer 's *Haage* en voorts naer *Frankrijk* vertrok: de *Czarin* onthieldt zich, in zijn afweezen, te *Amsterdam*, daar men haar met spiegelgevechten te water, en op andere wijzen, veel vermaaks zocht aanteden: men bewees den Czaar op zijne wederkomst, geene mindere eere, doch konde niet slagen in het voorneemen, om met hem een

1716.
Verbond
met *Engeland*.Czaar
PETER de
Groote,
komt andermaal
in *Holland*.

XVIII.

AFD.

redelijk verdrag van koophandel aan te gaan: het verhoogen der rechten in de Steden van *Lijffland*, welke hij zeer willekeurlijk regeerde, maakte dat veelen hem nu ook met min gunstige oogen aanzagen, dan zij anders zouden gedaan hebben. Van *Amsterdam* begaf hij zich naer het Hof van *Berlin*, en voorts naer zijn Rijk te rug.

De Staten
ten arbe-
den tot
het be-
waaren
van de
eendragt.

Men raadpleegde ter staatsvergaderinge in dit jaar ook over het aanstellen van eenen Advokaat Fiskaal, die waaken zoude tegen de overtredingen van het plakaat, op het ontvangen van geschenken gemaakt; doch de oneenigheden onder de Gewesten waren zo groot te deezen tijde, dat men niet kon verwachten, deeze zaak door een eenparig besluit tot stand te brengen: eenige Gewesten hadden verscheidende vendels hunner knechten afgedankt; andere hielden hunne Compagniën voervolks en ruiterte niet voltallig; en *Gelderland* hieldt een zevende in, van 't geen tot de gemeene lasten moest opbrengen; men besloot dies op den voorslag van *Overijsfel*, om door het beschrijven eener buitengewoone vergaderinge de eendragt en goede orde in den Staat te bewaaren; terwijl eenigen, het zij in of buiten de Regeeringe, van verstand waren, dat men eenen Stadhouder moest aanstellen; waartoe sommigen willen, dat de Koning van *Engeland*, gaarne zijnen broeder ERNST AUGUSTUS, Bischop van *Osnabrugge*, zoude bevorderd gezien hebben, na dat dees de Weduwe van JOAN WILLEM FRISO zoude gehuwd hebben; welk oogmerk men meende dat sommigen toen hebben geweten in stilte te verijdelen; — men sprak toen ook

ook om de inkomsten der posterijen te brengen aan het gemeene Land, waar door de schatkist, meende men, 'sjaars twee millioenen zoude kunnen trekken. De Regeering van *Rotterdam* hadt onlangs de inkomsten der Posterijen gebragt in de Stads kasse, latende hun Postmeesterschap bedienen op eene eerlijke jaarwedde; doch in de groote steden van *Holland*, daar dit voordeelig ampt aan de voornaamsten uit de Regeeringe stond, was men niet gezind zijn bijzonder voordeel aftestaan aan het gemeen: het gewigtigst punt ter overweginge, betrof het krijgsvolk, welk ook het eerst in aanmerking kwam in de gemelde buitengewoone vergaderinge op den 28 van Slagtm aand deezes jaars, welke door ADOLF HENRIK, Graave van *Rechteren*, wegens het toen voorzittend *Overijsel*, met eene deftige aanspraak geopend werdt, waarin hij sterk drong op de noodzaaklijkheid der eendragt onder de Gewesten: ook sprak hij van ter zijde tegen de omkoppingen, dewijl hij het plakaat daar tegen zeer sterk hadt helpen doordrijven; willende hij, dat men de aldaar beraamde maatregels opvolgde, al ware het alleen om het volk te overtuigen van de eerlijkheid der Regenten, welke men gewoon was verdacht te maaken, als men eenige verandering in den zin hadt: toen nam men het stuk van het krijgsvolk en dat der geldmiddelen in beraad; doch de Afgevaardigden niet gelast zijnde, om alles afte doen, zonder rugpraak te houden, zo was dit eene der redenen, waarom deeze vergadering lange zat en weinig uitvoerde: — men belastte op het voorbeeld van *Holland*, de *Obligatiën* ter Generaliteit met hunne

XVIII. eenen hondersten penning, doch, op het aan-
 AFD. houden van *Gelderland*, alleenlijk voor drie
 ——— jaaren; en verminderde het krijgsvolk tot op
 obliga- ruim 34000 mannen, tegen den zin van som-
 tiën met migen, en tegen het protest van *Zeeland*, welk
 eenen zeer euvel nam, dat men 'er toe bellooten had,
 honder- met de meeste, niet met eenparige stemmen: de
 sten pen- vergadering zat nog tot in Herfstmaand van het
 ning. jaar 1717, en scheidde eindelijk, zonder dat de
 Gewesten het ééns waren geworden over ver-
 scheiden voorname punten, waarom zij bijeen
 gekomen waren.

1717. Den 4 van Louwmaand van het jaar 1717,
 Verbond tuschen de Staaten met *Frankrijk* en *Engeland*
 den Staat, een drievoudig verbond, waarbij de *Protestant-*
Frankrijk *sche Opvolging* in *Engeland* verzekerd, de
 en *Engel-* *Utrechtsche* vrede bekrachtigd, het slechten van
 land. *Duikerken*, en het dempen der Haven toegestaan,
 en in gevalle van aanval, een onderlinge bijstand
 beloofd, en ook aan de Staaten den tijtel van
Hoog Mogende Heeren door *Frankrijk* toege-
 staan werdt; en men hadt de bijzonderheid der
 vereeniging van deeze drie Mogendheden, tot
 welke de Abt du bois zeer veel hadt toegebracht,
 alleen toeteschrijven aan de veranderinge, door
 den dood van LODEWYK XIV, in het sijstema
 van *Europa*, zo wel als in dat van *Frankrijk*,
 veroorzaakt.

ALBE- In dit jaar ontstond onverhoeds een oorlog
 RONI ver- tuschen *Spanje*, den *Keizer* en *Frankrijk*;
 wekt een berokkend door den Kardinaal JULIUS ALBERONI,
 oorlog die het Hof te *Madrid* deed twijfelen, of de
 tuschen *Spanje*, afstand van de Kroon van *Frankrijk* wel plaats
Spanje, den *Kei-* behoorde te grijpen; inzonderheid wanneer
 zer en *Frankrijl.* Keizer KAREL VI, niet van zijnen eisch op
Span-

Spanje begeerde afteftaan; en men vondt goed den Keizer, toen bedremmeld in den krijg tegen den *Turk*, van *Sardinie* te beroven, welk hij hadt behouden, na dat het in het begin des jongften oorlogs, door de *Engelfchen*, veroverd geworden was: men verdedigde zich wegens dit gedrag bij de Staaten, die met *Groot-Brittanje* hunne pogingen wilden aanwenden om den verbroken vrede te herftellen, waartoe men eerlange alle moeite deed, doch de handeling deswege duurde tot diep in het volgend jaar, eer men tot een befluit kwam.

XVIII.
AFD.

Tegen het einde deezer jaars werden deeze Landen, en bijzonderlijk *Groningerland*, door eenen zwaaren watervloed bezocht, bezwijkende veele dijken door eenen fellen storm uit den Noordwesten, op den 25 en 26 van Wintermaand, terwijl anderen, met moeite behouden werden: de *Afendelftfehe* dijk op zes plaatfen doorgebroken zijnde, werden daar door veele dorpen van *Noorholland*, van *Zaandam* af tot *Avenhorn* toe, onder water gezet; hetzelfde gebeurde de *Uitgeester- en Heemskerkerbannen*, door twee gaten, die in den *St. Aagtendijk* gevallen waren: in *Friesland* liepen eenige Grietenijen zo onverwachts onder, dat 'er veele beesten en eenige menfchen door verdronken; doch *Groningerland*, welk meerendeels onderliep, leed het grootfte nadeel, en het water ftondt in *Groningen* zelfs vier voeten hooger dan in den zwaaren watervloed des jaars 1686; men rekende dat 'er tuffchen de 14 à 15000 huizen om verre gefpoeld, meer dan 2000 menfchen, ruim 14000 Hoornbeesten en paarden, en over de 22000 varkens en fchaapen verdronken waren:

Zwaare
water-
vloed.

XVIII

A.F.D.

ren: dees vloed breidde zich uit over *Oostfriesland*, en verder Noordwaards tot in *Zweeden* en *Denemarken*, en veroorzaakte geweldige schade: in het Zuiderkwartier van *Holland* en in *Zeeland* hadt de vloed de minste schade gedaan.

1718.

Het volgend jaar 1718, is merkwaardig door den vrede tusſchen den Keizer en de Republiek *Venetie*, en de *Porte*; het veroveren van bijkans geheel *Sicilie* door de *Spanjaarden*, en het zeegevecht bij *Pasfaro*, welk zij tegen de *Engelfchen* hielden en verlooren, die gekomen waren, om hen in deeze verovering van *Sicilie* te ſtremmen: vooral ook nog, door het ſluiten van een viervoudig verbond, tusſchen den Keizer, *Frankrijk* en *Groot-Brittanje*, (en vervolgens de Staaten,) waarin ook de Koning van *Sicilie* deel nam, onder den tijtel van Koning van *Sardinie*: de Staaten werden 'er ook toe genodigd, en hunne overwegingen hadden voornamelijk dit onderwerp te bediſſelen, gedurende den zomer deeſes jaars; gelijk men ook met meerderheid van ſtemmen beſloot, daarin deel te neemen: — ook vereffende men met de *Keizerschen* in dit jaar eenige verſchillen, die over het traſtaat van *Barriere* gereezen waren: het was ook in dit jaar, dat de jonge Prins van *Oranje*, nu pas 7 jaaren oud, tot Stadhouder van *Groningen* verkoren werdt, onder deſelfde voorwaarde als zijn vader en voorouders deeze aanzienlijke waardigheid aldaar bekleed hadden; hebbende hiertoe in het bijzonder gearbeitet, de Heeren *SICCO GOSLINGA*, *KORNELIS SCHAY*, *LEWE VAN ADUWART*, de Graaf van *KNIPHUYZEN*, en anderen.

De

Oorlogs
voor-
ſpoed der
Spanjaar-
den.

Vier-
voudig
verbond
tusſchen
den Staat,
den Kei-
zer,
Frankrijk
en *Engel-*
land.

Vereffening van
eenige
geſchillen
over het
Barriere
traſtaat.

De onrustige Kardinaal ALBERONI, ten grooten nadeele zijns Konings ondernomen hebben- de eenen opstand in *Frankrijk* te verwekken, die nog bij tijds ontdekt werdt, hadt *Spanje* hierdoor in eenen oorlog met dat Rijk gewikkeld; en hier mede niet te vrede, zocht hij ook den *Pretendent* in *Schotland*, in eene nieuwe onderneeming bijtestaan, zendende daartoe in het jaar 1719 eene vloot derwaards, die echter door storm verstrooid werdt; terwijl de krijg te Lande, door de *Engelschen* met hulpe der onzen, onder den Generaal-Major KEPPEL, mede welhaast gelukkiglijk ten einde gebragt, en dus ook dees toecleg verijddeld werdt: hetwelk nevens meer andere tegenspoeden, den *Spaanschen* Koning FILIPS bewoog, om den geestlijken stokebrand, ALBERONI, eerst *Madrid*, voorts *Spanje* te doen ruimen, met bevel, om zich van allen handel over staatszaaken, te onthouden.

Het jaar 1720, is door de actiehandel in *Frankrijk* en *Engeland* berucht, en dewijl dees met merkelyk voordeel gedreeven werdt, maakte dezelve ook de kooplieden en anderen hier te Lande gaande, die verscheide handelgenootschappen oprichtten, welke, als meest op losse en windige gronden steunende, of niet tot stand kwamen, of niet lang duurden, of in kwijnenden stand bleven; gelijk dat van *Utrecht* daarvan tot een voorbeeld kan strekken; welk voorgaf eene vaart van die stad tot in de *Eem* te maaken, en dien stroom zo te verdiepen, dat men met groote schepen, tot zelfs voor *Utrecht* zoude kunner komen: doch alles is op wind en ijdelheid uitgekomen: nog in hetzelfde jaar, begonnen de actien in de meest ontworpen

Maat-

XVIII.

AED.

ALBERONI tracht een' opstand in *Frankrijk* te verwekken.

Actiehandel.
1720.

XVIII. Maatschappijen te niete te loopen: te *Amsterdam* verboodt men den makelaaren zich met deezzen windhandel te bemoejen; ook werden de Actiehandelaars hier het voorwerp der algemeene en openbaare bespottinge; zo met woorden, als in prenten en gedrukte schriften; ook in schouwspelen, waarin zij schamperlijk werden doorgestreeken: het graauw zelfs viel aan op een koffijhuis, alwaar zij vergaderden, en zoude het geplunderd hebben, ware het niet door de Schouten en gerechtsdienaaren gestuit geweest: dus verviel dees Actiehandel in het kort; tot bijstere schade van veelen, die buiten staat geraakten om hunne schulden te voldoen; terwijl eenige weinigen 'er veel bij gewonnen hadden.

De vervolgingen, die de Hervormden in *Hongarijen*, *Duitschland* en vooral in den *Paltz*, te deezzen tijde bezuuren moesten, begelen der Staaten, om te dringen op herstel van de bezwaarenissen hunner Geloofsgenooten in den *Paltz*; doch hierin niet slagende, bediende men zich van krachtiger middelen, en besloot de *Plakaten* tegen de *Jesuiten* strenglijk te doen uitvoeren; doende verscheide *Roomfche Kerken* in *Gelderland* en *Holland* sluiten, en de *Jesuiten* alomme ten Lande uit vertrekken: waardoor allengskens de verdrukkingen in den *Paltz* een weinig verminderden; en waarom, na verloop van eenigen tijd, ook hier te Lande, wederom eenige oogluiking gebruikt wordt.

Voorbehoedzels tegen de pest. Het woeden van de pest te *Marseille*, deed den Staaten het inloopen hier te Lande, verbieden aan alle schepen, die vandaar, of uit eenige

eenige *Fransche* havenen aan de *Middellandsche* zee, kwamen: ook gebruikten zij zonderlinge voorzorg omtrent schepen en goederen van de *Levant* herwaards komende, en deeden zelfs *Lazaretten*, op de zeedorpen opslaan, om in dezelve personen en goederen, uit gestrande schepen, die van besmette plaatsen kwamen, te bergen: het opvisschen van besmette goederen, werd ook volstrektelijk verboden: in de volgende twee jaaren stelden de Staaten nog naauwkeuriger orde op het weeren van schepen en goederen, van besmette plaatsen komende; doende zelfs somtijds verdachte schepen met de ladinge verbranden, en het volk daarvan, ongekleeft aan land brengen, om aan een afgelegen oord, eenigen tijd te verblijven, eer men het verder landwaards in komen liet; doch na het ophouden der pest in de *Levant* en *Frankrijk*, hielden ook deeze voorbehoedzels op.

Op den 3 van Oogstmaand dezes jaars 1720, was overleeden de Raadpensionaris HEINSIUS, die nu ruim 31 jaaren, (hetwelk, behalven aan OLDENBARNEVELD, aan niemand, voor of na hem, tot nu toe, zo lange gebeuren mogt,) dit ampt bekleed, en na den dood van Koning WILLEM, zijne maatregelen wel veranderd, doch zich zodanig gedragen hadt, dat de *Franschen* niet konden roemen, dat hij met hun heulde: de mindere partijchap onder de Gewesten, maakte dit aanzienlijk ampt nu ook minder gevaarlijk dan ten tijde van DE WITT. Mr. IZAAK VAN HOORNBECK werd op dezelfde Wedde van 12000 guldens, gelijk HEINSIUS hadt genooten, met eenparige stemmen tot het bekleeden van hetzelfde verkoozen, en ook op gelijke *Instructie*;
hoe-

XVIII. hoewel uit dezelve alles gelaten was, wat tot
 den perfoon en het ampt van Stadhouder van
Holland eenige betrekking hadt: de Ridderfchap
 en Edelen van *Holland* namen hem tenzelfden
 tijde aan, tot Pensionaris hunner orde.

1721. In de Lehte van het volgend jaar 1721 be-
 sloten de Staaten, op de klagten der *Levantsche*
 kooplieden, wegens het aanhoudend rooven
 der *Algerijnen*, een Esquader van 8 oorlog-
 fchepen te zenden naer de Middellandsche zee,
 onder den Vice-Admiraal FRANÇOIS VAN AERSEN
 VAN SOMMELSDYK; die dien ganschen zomer,
 af en aan, door de ftraat kruistte, zonder
 eenig vijandlijk fchip te kunnen veroveren; ter-
 wijl nog veele koopvaardijfchepen den *Algerij-
 nen* in handen vielen: de Schout bij Nacht
 HENRIK GRAVE, in het jaar 1722, met een dier-
 gelijk smaldeel in zee gefteken, hadt het ge-
 luk van twee *Algiersche* kapers te bemag-
 tigen.

WILLEM In dit jaar werdt de jonge Erffstadhouder van
 KAREL *Friesland*, de Vader van onzen tegenwoordi-
 HENDRIK gen Erffstadhouder, fchoon nu nog pas elf jaaren
 FRISO, bereikende, Stadhouder van *Drenthe*; en eeni-
 wordt gen zijner vrienden arbeidden toen ook, om
 fadhou- der van hem van het fadhouderschap van *Gelderland* te
 der van *Drenthen* verzekeren, waarin zij ook flaagden, ondanks
 en *Gel-* de poogingen der Staaten van *Holland* om zulks
 derland. te beletten; want op den 2 van Slagtmaand
 deezes jaars werdt zijne *Instructie*, die echter
 zeer bekrompen was, daartoe opgemaakt; men
 befnoeide bij dezelve het gezag deezer hooge
 waardigheid merkelyk, en kon, na dat men nu
 al tien jaaren aan het fadhouderloos bewind
 gewoon was, niet befluiten, om een groot ge-
 deelte

deelte van zijn gezach aan eenenigen, en wel nog zo jongen Vorst, optedragen: het bijleggen der geschillen tuschen de onderlinge leden en steden van het Hertogdom, was, bedenkelijk, eene der beweegredenen tot deeze aanstelling; om dat men in dit opzicht liever de uitspraak van eenen Stadhouder, dan van eenen zijner Bondgenooten hebben wilde. — De stadhouderlijke waardigheid was dan in *Gelderland* nu zeer van natuur veranderd, en van een groot deel haars voorgaanden luisters beroofd: nogtans verstonden 's Prinses vrienden en raaden, dat hijze op deezen bekrompen voet moest aanneemen; naardien dit den weg konde baanen tot zijne verdere verheffing, en het ligter te vermoeden was, dat de vier overige stadhouderlooze Gewesten, dit *Gelders* voorbeeld volgen zouden, dan wel anders, nu zij zagen door welke voorwaarden men zich konde verzekeren tegen het uitstekend stadhouderlijk gezach: het gevolg echter toonde, dat de vier Gewesten ongezind bleeven, om den Prins geduurende zijne minderjaarigheid, tot Stadhouder aan te stellen: hoe hetzelfde naderhand van alle de Gewesten zamen, op onbekrompen voorwaarden, in den jaare 1748 geschied zij, behoort tot de gebeurtenissen van dat merkwaardig jaar.

In Oogstmaand deezes jaars, werden volgens besluit van de Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, ter ondersteuninge van 's Lands bezwaarde schatkist, weder eenige Landen, tienden en ambagtsheerlijkheden, tot 's Lands Domeinen behoorende, openlijk opgeveild en verkocht, de meeste aan bijzondere personen;

K k

een-

Am-
bachts-
heerlijk-
heden
in Hol-
land ver-
kocht.

XVIII. eenigen aan de naaste steden; anderen aan de
 AFD. Regenten der plaatsen zelve; terwijl men echter het hooge rechtsgebied der plaatsen niet wilde vervreemden van de *Generaliteit*.

Oosten-
desche
Maat-
schappij
opge-
richt. De oprichting der *Oostendefche Maatschap-
pije* door den Keizer, om ten behoeve van de
Ingezetenen der *Oostenrijfsche Nederlanden*,
op *Indië* te vaaren, gaf den *Staaten en Groot-
Brittanje* zeer veel te doen; toonende men
van dien kant, dat het verleenen van een octrooi
daartoe, met de verdragen streedt, en doende
de redenen ten tegendeele, in verscheide open-
baare schriften tegenspreken; doch ondanks
deeze schriften, en het verbod der beide Mo-
gendheden, aan alle hunne onderzaten, om
eenig deel in dezelve te nemen, hetwelk ook
in *Frankrijk* werd verboden, ging dezelve
echter voort, en kreeg haare hoofdsom binnen
kort en ingeschreeven.

KORNE-
LIS
SCHRY-
VER in
gevecht
met de *Al-
gerijnen*. Terwijl men met *Algiers* van de Staatfche zijde
te vergeefs eenen vrede zocht te bewerken,
veroverde de Kapitein KORNELIS SCHRYVER,
onder het *Esquader* van den Schout bij Nacht
GODIN behoorende, eenen *Algierschen* kaper
van 36 stukken, in Wiedemaand des jaars 1724,
en maakte in Wijnmaand jagt op eenen ande-
ren, die het bij *Tetuan*, op strand zettende, en
zijn eigen fchip in brand ftek.

1725. In het jaar 1725, hadden de Keizer en de
Koning FILIPS V, van *Spanje* eenige verdragen
te *Weenen* geflooten, welke met recht den arg-
waan der *Staaten*, en van *Groot-Brittanje* en
Verdrag
van Ha-
nover
tusfchen *Frankrijk* hadden gaande gemaakt; gelijk ze
ook de afbreeking van de onderhandelingen te
Kamerijk veroorzaakt hadden, en voet gegeven
tot

tot het aangaan van het verdrag van *Hanover*, XVIII.
 tusſchen *Frankrijk*, *Groot-Brittanje*, en AFD.
Pruisfen; tot welk ook de Staaten genoodigd *Frankryk,*
 werden. *Engeland*
en Pruis-

Het jaar 1725, liep ten einde, zonder dat de *en Pruis-*
 Staaten tot een beſluit kwamen omtrent de twee *fen.*
 verdragen; hoewel de gevoelens der meesten
 neigden tot dat van *Hanover*: in andere zaken *Holland*
 viel luttel voor van gewigt: alleenlijk kochten *koopt de*
 de Staaten van *Holland* in Wijnmaand, de hooge *Hooge*
 Heerlijkheid van *Ameide* en *Vianen*, met het *Heerlijk-*
 geene 'er onder behoorde, van SIMON HENRIK, *heid van*
 Graave van der *Lippe Detmold*, die dezelve *Ameide*
 bezat uit hoofde van zijn huwelyk met eene *en Vianen.*
 Graavinne VAN DONA, dochter eener zuster van
 den laaften Heer van *Vianen*, uit het huis VAN
 BREDERODE: de inkoop en de onkosten beliepen
 agtmaalhonderd en negentigduizend en twee hon-
 derd guldens; wordende de Staaten, op den 2
 van Slagtmaand, plegtiglyk, als Heeren van
Viane ingehuldigd: — ook werdt 'er een nieuw *Nieuw*
 plakaat en liſt op de inkomende, en uirgaande *plakaat*
 rechten ontworpen; welke ſedert, volgens dien *op de in-*
 voet, geheven werden, doch niet met die een- *komende*
 parigheid, als men verwacht had: ook eischen *en uit-*
 dezelve veele verbeteringen, omtrent welke *gaande*
 men niet, dan na het verlopen van veele jaaren *rechten,*
 elkanderen konde verſtaan.

In het jaar 1726, werdt de Hertog VAN *1726.*
 BOURBON van het bewind als ſtaatsdienaar in
Frankrijk ontzet, en hetzelve geraakte toen in
 handen van den Oud-Biſchop VAN FREJUS,
 die vervolgens als *Kardinaal DE FLEURY* is be-
 kend geworden; doch van meer belang
 was de Staatsverandering in *Spanje*, omtrent

XVIII. afD deezen tijd voorgevallen; ten aanzien van den Hertoge VAN RIPPERDA, een *Nederlander* van afkomst, en toen eerste staatsdienaar van *Spanje*, van welke persoon wij, hierom, wat omstandiger spreken willen: dees Heer, in het

VAN RIP- jaar 1715, van wege deezen Staat, naer *Spanje*
PERDA gezonden, hadt drie jaaren daarna, te *Madrid*,
wordt den *Roomfchen* Godsdienst omhelsd, en was
Roomsch. hierdoor vervallen van de waardigheid, welke hij, van wege der Staaten aan het Hof van *Madrid*, bekleed had: sedert had hij zich bezig gehouden met het oprechten en voortzetten van weverijen in *Spanje*, zonder zich te krennen aan het nadeel, welk hij hierdoor aan zijn vaderland toebragt: door zijne zucht tot be-

Richt
in *Spanje*
weeverij-
en op.

Handelt den naam van Baron VAN PAFFEMBERG gezonden
voor werd; alwaar hij zich zeer los, onbezonnen,
voor *Spanje*, en onbescheiden gedroeg; voornaamelijk om-
onder den naam trent de Koningen van *Groot-Brittanje*, en
VAN PAF- *Pruisen*, en de *Staaten der Vereenigde Neder-*
FEMBERG. *landen*; hoewel hij door het sluiten van het *Weener* verdrag, de gunst der Koninginne hadt verworven, terwijl hij van tijd tot tijd groote onderstandgelden aan den Keizer bezorgde, waartoe hij het volk zwaarlijk drukken moest, en hetwelk hem dus den gemeenen haat op den hals haalde: hier door behieldt hij nog eenen geruimen tijd de gunst der Koninginne, die zich van dat *Weener Verdrag* groote voordce-
len voor haare kinderen beloofde; doch de
flechte staat der Koninglijke geldmiddelen, bragt
hem

hem eindelijk in zo groot eene verlegenheid, dat hij, geen kans ziende, om aan de behoeften van het *Weener Hof* te voldoen, zich naauwer met *Groot-Brittanje* en de Staaten zocht te verbinden, hetwelk echter niet dan heimelijk geschieden konde, om de Koningin niet te stootten. XVIII.
AFD.

Aan de Gezanten van deeze Mogendheden ontdekte hij, dat 'er een geheim verdrag te *Weenen* gesloten was, waarbij men bepaald had, de *Oostendefche Compagnie* in stand te houden, en *Gibraltar* en *Port Mahon* aan *Spanje* te herbrengen, enz. beide die Gezanten stonden verbaasd over zulk eene ontdekking, die zij van den Hertoge, schoon bij hen bekend voor los van tonge, geenszins verwacht hadden; dies schreeven zij dit terstond aan hunne meesteren over; doch maakten 'er voorerst een groot geheim van te *Madrid*; daar de Hertog toen nog zo diep in de gunst der Koninginne deelde, dat hem omtrent deezen tijd het bewind over zaaken van oorloge opgedragen werd. Zijne verdere gedragingen.

Dan, deeze ontdekking van den Hertog werd bij het *Weener Hof*, zo wel als te *Madrid*, zo draze bekend werd, zeer euvel opgenomen; doch op de navraag der belanghebbende Mogendheden niet ronduit gelochend, gelijk hij zelfs voor de Afgezanten dit naderhand nog eens herhaalde, hoewel hij zich toen reeds over zijne onvoorzichtigheid beklagde: — deeze losheid nu deed hem de gunst des Konings en der Koninginne verliezen: ook scheen hij, daarna niet meer te weten, welk eenen weg hij zou inslaan, om zijn aanzien te behouden,

XVIII. terwijl het *Weener* Hof door deszelfs Gezant
 AFD. bij de Koningin liet aanhouden, om RIPPERDA
 van het bewind te ontzetten.

Hij
 wordt
 van zijne
 ampten
 verlaten.

Wordt
 gevangen
 genomen

Zijn ver-
 der be-
 drijf en
 uiteinde.

Op den 11 van Bloecmaand ontnam men hem het bestuur over de geldmiddelen; en daarop verzocht hij van alle zijne ampten ontslagen te worden, hetwelk hem na drie dagen verloops, werdt toegestaan, bewilligende de Koning aan hem een jaargeld van drieduizend pistolen: deeze tijding hem in den voornacht gebragt zijnde, begaf hij zich terstond uit het Paleis des Konings, naer zijne huurwooning in de Stad, alwaar zijn val, onder het volk zeer veele vreugde verwekte: gaarne hadt RIPPERDA, den haat van het graauw vreezende, zich toen geborgen bij den Ambassadeur der Staaten, den Heer VAN DER MEER; doch dees verschoonde zich hier van, onder anderen, om dat zijne Meesters als nu zorg moesten draagen, om aan de Hoven van *Weenen* en *Madrid* geene stof tot misnoegen te geeven; hem radende, te wijken in de woning van den *Engelschen* Gezant STANHOPE; die toen naer *Aranjeuz* vertrokken was: dit deed hij; doch eerlange deed de Koning, die eenige papieren van gewigt van hem terug begeerde, die woning met soldaaten bezetten, en, na het zamenroepen van den Raad van *Kastilie*, welke deezen zijnen intrek voor eenen misdaad van gekwetste Majesteit verklaarde, hem aldaar met geweld vatten, en op het Kasteel van *Segovia* gevangen zetten, alwaar hij bewaard werdt, zonder dat men iemand behalven eenen enkelen dienaar, bij hem toeliet: hier zat hij tot in Herfstmaand van het jaar 1728, toen hij door behulp van een

een soldaat, en van eene dienstmaagd des Bevelhebbers, gelegenheid kreeg tot ontvlugten; eerst naer *Portugal*, toen naer *Ierland*; vanwaar hij zich naer *Londen* begaf, daar men hem zo onverschillig ontving, dat hij naer zijn Vaderland terug keerde; alwaar hij, zegt men, den hervormden Godsdienst weder aannam; doch geene kans ziende, om op nieuws in de regeering te geraken, deed de staatzucht, naer men wil, hem het roekeloos besluit neemen, om naer *Barbarije* te reizen, en zich in dienst des Konings van *Marokko* te begeeven: — hier omhelsde hij, zo getuigd wordt, den *Mahometaanischen* Godsdienst, doch hij bleef in zo gering een aanzien bij den Koning, dat hij, naer men bericht, genoodzaakt was, zich met den koophandel in schaapen te genceeren; in welken staat hij eindelijk, in Slagtmaand van den jaare 1737, te *Tetuan* overleeden is.

Op den 9 van Oogstmaand des jaars 1726, waren de Staaten midlerwijl in het verdrag van *Hanover* getreeden; en de vrede met *Algiers* werdt ook nog in dit jaar getroffen; daar onderwijl aan terug komende schepen van dit Gemeenebest, het inloopen in de *Spaansche* zeehavenen ontzegd werdt, offchoon bij het XXste Art. van den *Utrechtschen* vrede bedongen ware, dat dezelve, in tijd van vrede, niet uit de havenen van *Spanje* mogten geweerd worden; doch het *Spaansche* Hof oordeelde nu van gedrag te moeten veranderen omtrent de Staaten, na dat zij in het verbond van *Hanover* getreden waren; en na dat hunne Bondgenooten de *Engelschen*, de *Spaansche* havens, in en buiten

XVIII.
AFD.

Europa, met oorlogschepen hadden begonnen te bezetten.

Door-
braak in
den Lek-
dijk en
andere
dijken.

De geweldige regen, in den zomer en herfst van den jaare 1725 gevallen, hadt de rivieren alomme zo hoog doen zwellen, dat men in den volgenden winter, hier te Lande, voor eene doorbraak der dijken aan de rivieren begon te duchten: ook veroorzaakte een zwaare ijssdam, in de *Lek*, bij *Schoonhoven*; twee groote doorbraken in den dijk, op den 21 van Louwmaand van het jaar 1726, waardoor de *Krimpener* en *Lopikerwaarden* terstond onderliepen: de *Waal-dijk* bij *Thiel* bezweek omtrent denzelfden tijd, en in het begin van Sprokkelmaand brak de *Lingedijk* bij *Kedichem* door, en zettede den *Alblasferwaard* onder water: men meende dat de boeren in den *Krimpenerwaard* en elders, de dijken aan sommige oorden hadden doorge-
stecken, tegen welken moedwil, door plaka-
ten, bij de Staaten voorzien werdt: het hoog water drong, wat laater ook door den *Maren-
dijk*, en door den dijk bij *Linschooten*; waar door een geweldige plek Lands, welke men tot hiertoe hadt droog gehouden, overstroomd werdt; in Sprokkelmaand kreeg het water, na den dooi, allengskens een vrijer loop: in de volgende lente werdt eindelijk gearbeid aan het stoppen van de doorbraken; waarna men in het water door eene menigte van sluizen begon te loozen uit den *Alblasferwaard*, die allengskens, gelijk de andere overstroomde landen wederom droog geraakte,

De Staaten, naauwlijks in het *Hanoversch* verdrag getreden zijnde, en ziende, dat de Bondgenooten van het *Wecner Verdrag* zich te

wa-

water en te lande begonnen te wapenen, beslo-
ten mede hunne Land- en zeemagt te vermeer-
deren; en men voorspelde uit deeze voorbe-
reidzelen, eenen kort aanstaanden oorlog tus-
schen de *Weener* en *Hanoversche* Bondgenooten:
midlerwijl werkte men in de kabinetten der Vor-
sten sterk aan eenige ontwerpen van vrede, on-
der welke dat van den Kardinaal DE FLEURY het
best smaakte, gelijk dit ontwerp hem ook hier
te Lande eene hoogachting deed verwerven,
waartoe de Ambassadeur der Staaten aan het
Fransche Hof, de Heer ABRAHAM VAN HOEY, hooge
veel toebragt; doch op het laatst van zijn leven
heeft men eerst begonnen te oordeelen, dat
men hem te vooren niet wel gekend had.

XVIII:
AED.

De Kar-
dinaal
DE FLEU-
RY ge-
raakt in
hooge
achting.

Uit hoofde der voorafgaande punten, welke
ook in 's *Haage* bekragtigd, en te *Parijs* op
den 29 van Hooimaand van het jaar 1727, uit-
gewisfeld werden, gaf de Keizer terstond bevel
aan zijne zuster MARIA ELIZABETH, sedert het
jaar 1724, Landvoogdesse der *Oostenrijfsche*
Nederlanden, om het oëtroi der *Oostendische*
Maatschappije te doen opschorten; welke se-
dert haare oprichting reeds agttien schepen naer
de *Indiën* en *China* hadt gezonden, waarvan
er één in de *Ganges* gebleeven was, vijf be-
houden te rug gekeerd waren, en nu nog twaalf
verwacht werden.

1727

Oosten-
desche
Maat-
schappy
opge-
schort.

De vereenigde Gewesten, en *Holland* in het
bijzonder, werden, in den zomer en herfst
deezes jaars, bezocht met heete koortsen,
welke in het gemeen besmettelijk geoordeeld
werden, en veele menschen uit het leven ruk-
ten: te *Amsterdam*, daar anders, bij gewoone
tijden, in den herfst naauwliks twee honderd

Heete
koortsen
in *Hol-
land*.

XVIII.
AFD.

VAN
SLINGE-
LAND
wordt
Raadpen-
sionaris.

1728.
Der Staa-
ten oog-
merken
op de
bijeën-
komst te
Soissons.

menschen ter weeke begraven werden, begroef men nu, verscheide weeken achtereen, tus- schen de zes en zevenhonderd. — Op den 17 van Wiedemaand deezes jaars was ook aan eene uitteerende ziekte, in den ouderdom van 71 jaaren overleeden, de Raadpensionaris IZAAK VAN HOORNBEEK, en werdt dit ampt den 17 van Hooimaand opgedragen aan den Thesaurier-Ge- neraal SIMON VAN SLINGELAND, die twee dagen daarna, voor de eerste reize van zijn leven, in de vergaderinge van *Holland* verscheen; het- welk, veelligt, nimmer eenen Raadpensionaris vóór hem gebeurd was: hij werdt op dezelfde *Instructie*, als zijn voorzaat, beëdigd en met dezelfde jaarwedde van 12000 gl. beschon- ken.

Op de bijeenkomst te *Soissons* in het jaar 1728 gehouden, stelden de Staaten der Vereenig- de Gewesten zich, in de gansche handeling, alleenlijk twee voornaame oogmerken voor: te weeten, de geheele vernietiging de *Oostendefche Maatschappye*, die slechts voor zeven jaaren opgeschort was, en voldoening omtrent de zaaken van *Oostfriesland*; alwaar 's Keizers Gemagtigden, de Keurvorst van *Saxen* en de Hertog van *Bruswijk-Wolfenbuttel*, zich een gezach aanmatigden, welk zij verstonden te strijden met de oude overeenkomsten, tus- schen den Vorst en de Stenden, en ligtlijk het recht van pandschap, welk zij, wegens ver- strekte penningen, op de inkomsten des Vor- stendoms en de Stad *Emden* hadden, mitsga- ders, het recht om bezetting in *Emden* te hou- den, te zullen kunnen benadeelen.

De handeling te deezer plaatse in het vol- gend

gend jaar 1729, verflaauwende, werd naer XVIII.
AFD.
Siyilie in *Spanje* verlegd, en aldaar een verdrag
 tusſchen de handelende Mogenheden geſloten,
 waarbij de ſtaaten ook toetraden, om dat 1729.
Verdrag
Spanje nu mede aannam de hand te willen lee- van Siyi-
 nen tot de vernietiging der *Oostendefche Maat-* geſlo-
ſchappije. ten.

Terwijl de Heer Capitein SCHRYVER zich in
 dit jaar te *Algiers* bezig hieldt, met over het
 loſfen van eenige ſlaven te handelen, werden
 aldaar in Wiedemaand twee *Oostindifche* ſche-
 pen, door vier kapers opgebracht, om dat zij
 geene *Algierſche* paſſen hadden kunnen toonen,
 welke de Heer SCHRYVER aantoonde dat zij niet
 behoefd hadden: ook koſtte het dien Heer
 veele moeite eer hij voor dezelve verlof ver-
 wierf om de reize te vervolgen, hetwelk niet
 geſchiedde, dan met verlies van de helft van
 het gemunt geld, welk zij in hadden, en
 137,000 guldens beliep.

Op den 16 van Herſtmaand deeſes jaars WILLEM
KAREL
HENRIK
FRISO
 werd de Prins van *Oranje en Naſſau*, Erf-
 ſtadhouder van *Frieſland*, te *Groningen*, en
 eene maand later, te *Zutphen*, na het afleggen gehuldigd
 van den eed, als Stadhouder van *Stad en Lande*
 en *Gelderland*, erkend en ingehuldigd, hou- als Erf-
 dende hij vervolgens zijn gewoon verblijf te ſtadhou-
Leeuwarden. — In Lentemaand deeſes jaars der van
Frieſland,
 vonniſde het Hof van *Holland* zes perſoonen enz.
 wegens verboden verſtandhouding: onder dee- Zes per-
 zen waren drie klerken ter Griffie van de alge- ſoonen
 meene ſtaaten; van welken één hadt doen gevon-
 ſchrijven, dat vijf Geweſten, zeer tegen den niſd we-
 zin van *Holland* en *Zeeland*, beweerd hadden, gens ver-
 dat het recht tot het Margraaffſchap van *Veere* en boden
verſtand-
houding.
Vlis-

XVIII. *Vlisfingen* in wezen moest gehouden worden, tot op de meerderjaargheid van den Prins van *Nasfau*; hetwelk zeer hoog bij het Hof genomen werdt: twee klerken werden derhalven met het zwaard over het hoofd gestraft; de derde met eenen brief op de borst, waarop het woord *Meineedig* stond, ten toone gesteld: een Advokaat, die 'er zich mede hadt ingemengd, werdt van zijn ampt ontzet, en nevens hen, en nog twee anderen, ten Lande uitgebannen.

XIX. AF-

XIX. AFDEELING.

Beginnende in het jaar 1730, en eindigende met het sluiten van den vrede van Dresden, in het jaar 1745.

In de lente des jaars 1730, werdt de Heer 1730.
DANIEL DE DIEU, Oud-Schepen der Stad *Amsterdam*, als buitengewoon Gezant van deezen Staat aan het *Rusfische* Hof, naer *Moskow* afgevaardigd, en bleef aldaar tot in den nazomer des jaars 1732, wanneer hij op zijn aanhoudend verzoek terug geroepen werdt: hij hadt voornamelijk gehandeld over een verdrag van vriendschap en koophandel, en over eene nieuwe tollijst in het *Rusfisch* Rijk; doch hetzelfde werdt niet tot volkomenheid gebragt. — In dit jaar vorderden de Staaten van *Holland*, bij plakaat, van de *Roomfche* Priesteren eene nieuwe belofte van onderdanigheid, en eene verklaring van hunnen hartlijken afkeer van het gevoelen der geenen die leerden, dat de *Paus* of eenige andere Kerklijke Overheid de magt hadt, om de onderdaanen, om ketterije of eenige andere oorzaak te ontslaan van den eed en de gehoorzaamheid aan burgerlijke Overheid enz. — Zeer veel geruchts maakte ook in dit en in het volgend jaar hier te Lande, de ontdekking en straf van de onnatuurlijke misdaad der *Sodomie*, welke of te vooren zo gemeen niet geweest, of meer bedekt gepleegd gewor-

Holland vordert de *Roomfche* Priesters eene nieuwe belofte van onderdanigheid af.

Onnatuurlijke zonde ontdekt en tegengegaan.

XIX.
AFD.

worden was; zo dat het nu, algemeen in zwang geraakt, ook eene openbaare en strenge straf scheen te vorderen; gelijk dan ook het openbaar ter dood brengen der schuldigen, en het verbranden der lijken of ophangen derzelven op het galgeveld, en het openlijk drukken der vonnissen, oorzaak was, dat men naderhand veel minder van dit kwaad hier te Lande vernam. — Men vindt in *Holland* en *Zeeland* ook geraden, om in dit jaar de verbeurdverklaring der goederen, welke men altoos als hatelijk hier te Lande, en als onbestaanbaar met de vrijheid, hadt aangemerkt, voor altoos afte schaffen; zonder onderscheid van misdrijf in acht te neemen, al ware het zelfs verraad of gekwetste Majesteit.

1731. In het jaar 1731, ontving men hier te Lande, op verzoek van de Regeering van het vrije van *De Salz-* *burgsche* *Emigran-* *ten* *ko-* *mien her-* *waards.* *Sluis*, eenige honderd *Salzburgsche Emigranten*, die in het Land van *Kadzand* verdeeld en van werk voorzien werden; doch men bevondt welhaast dat 'er veelen waren, die aan de verwachtinge niet beantwoordden; gaande eenigen kort na hunne aankomst bij de Roomsche gezinden ter misse, en verloopende sommigen zonder verlof; zo dat 'er van agthonderd, binnen korten, pas tweehonderd overbleeven, voor welken, in het dorp *Groede* eenige jaaren later eene Kerk is gesticht; trekkende de Predikant jaarlijksch zeshonderd guldens van de Staaten.

GOSLINGA. Den 20 van Herfstmaand deezes jaars stierf, te *Franeker*, de Heer SICCO VAN GOSLINGA, Grietman van *Franekeradeel*, en in het jaar

1728,

1728, nevens de Heeren CORNELIS HOP en STEVEN HURGRONJE, Gevolmagtigden tot de bijeenkomsten van *Soissons*; vanwaar hij, in Slagtmaand deszelfden jaars terug gekeerd was: hij liet eenen loffelijken naam bij zijne landslieden, de *Friezen*, en bij allen, die hem gekend hebben, achter: hij was in den jongsten oorlog, Afgevaardigde te velde geweest, en had den slag van *Malplaquet*, in het jaar 1709 zo van nabij gezien, dat hem het paard onder het lijf bezweek, en hij eenigen, die hem naast waren, dood ter aarde zag storten: sedert werd hij op de *Utrechtsche* vredehandeling en tot andere gewigtige staatsdiensten gebruikt, waarin hij zig altoos eerlijk gekweeten heeft: hij was niet alleen in de meeste hedendaagsche, maar ook in de Latijnsche en Grieksche talen, bedreeven, en las *Horatius* en *Polibius* met genoegen: Keizer LEOPOLD heeft hem tot den Rijksgraaven-stand willen verheffen, en die van *Bern* hebben hem het groot burgerrecht hunner Stad aangeboden; doch hij, te vrede met zijne Oud-adellijke geboorte, en niet willende uitsteeken boven de andere Edelen zijner Provincie, heeft de eene en de andere eer van de hand gewezen: maar het geschenk van eenen gouden beker hem, nevens de Heeren FAGEL en HOORNBEEK, aangeboden, door de Staaten van *Gelderland*, na het bijleggen van eenigen hunner geschillen over het aandeel der bijzondere quartieren in de gemeene lasten, heeft hij wel willen aanvaarden: van zijne poogingen om den Prins van *Oranje* tot Stadhouder van *Groningen* te doen aanstellen, hebben wij voorheen gewaagd.

In

XIX.

AFD.

Franske-

radeel

sterft.

Zijn
afbeeld-
fel.

XIX. In Hierstmaand des jaars 1732, werdt 'er
AFD. bij *Breda* een veldleger bijeen gebragt, onder
 den Generaal Graave VAN HOMPESCH, ten einde
 het krijgsvolk, in de voornaamste bedrijven des
 oorlogs te oefenen: na de monsterring des volks,
 hieldt men hier spiegelgevechten, en deed ver-
 scheide andere legeroefeningen, in het gezicht
 eener talrijke menigte van aanschouweren van
 alle kanten derwaards zamengevloeid.

Bewe- De twisten onder de *Roomschen* deezer Lan-
gingen den over zekere veroordeelde stellingen van
over de JANSENIUS, Bischof van *Uperen*, maakten te
Janfenis- deezen tijde ook een groot gerucht; gelijk
terij. mede die over het aanstellen van eenen *Vicaris*
 of Pauselijken stedehouder, de raadplegingen
 der Staaten eischten; geduurende welke, eeni-
 ge Predikanten, dezelve openlijk van den Pre-
 dikstoel durfden berispen, waaromtrent zij ech-
 ter van Staaten wege welhaast beter onderricht,
 en tot hunnen eigen pligt vermaand werden. —

Paal- Omtrent deezen tijd had men, eerst aan den
wormen *Westkapelschen* dijk, in het Eiland *Walcheren*,
in de vervolgens wat laater aan den *Westfrieschen*
zeewee- dijk bij *Medemblik*, aan de *Helder*, op *Texel*,
ringen. en langs de *Friesche* kust ontdekt, dat een groot
 getal paalen geheel doorboord waren, door een
 weeken, slijmerigen worm, met een harden
 schelpachtigen kop, uit twee rasp- of zaagswij-
 ze gevormde deelen bestaande, welke dienden
 om het hout, eeken niet uitgezonderd, uit te
 hooien; hebbende dees worm voorts, ter we-
 derzijde van den weeken staart, twee schelpach-
 tige schaaren, die veelrijds buiten het hout
 uitstaken, en den staart, waardoor het Dier
 ademde, beschermden: de schade door deezen
 worm,

XIX.

AFD.

worm, binnen korten, veroorzaakt, deed veelen op middelen bedacht zijn, om dit kwaad te stuiten of te voorkomen; waartoe best te stude kwam het ontwerp van PIETER STRAAT en PIETER VAN DER DEURE, die de wieren voor den aarden dijk, tot op eene zekere laagte deden afspitten, en nieuwe wiervakken tegen den dijk zetten, die met paalwerk, in de oude wier gellagen, geschoeid werden: voor dit paalwerk lietenze eene schuinsche gloojing van steen leggen, tot op den grond der zee, waardoor de paalen tegen de wormen beveiligd bleven, en de dijk weinig van den drang en slag des waters te lijden had: op deeze wijze werden de dijkadjen beter dan certijds beschermd; en dus bleek de plaag der zeewormen, om welke aftewenden men den Hemel, op bevel der Hooge Overheid, in de Kerken deezes Lands ernstelijk gesmeekt hadt, bij de uitkomst, een zegen voor de ingezetenen geweest te zijn.

Ook werd in dit jaar 1732, het geschil over de nalatenschap van Koning WILLEM III. tusschen den Koning van *Pruisen* en den Prins van *Oranje* vereffend en afgedaan, en een verdrag van verdeeling gesloten; doch omtrent het Markgraafschap van *Veere* en *Vlissingen* was eene merkwaardige verandering voorgevallen: want de Staaten van *Zeeland* besloten, den 17 van Slagtmaand van het jaar 1732, met eenparige bewilliging van alle de leden, uit kracht van hunne Souvereiniteit en onbetwistbaare magt, de steden *Vlissingen* en *Veere* van nu af, altoos en ten eeuwigen dage, met 'er draad en van rechtswege te ontheffen, van alle leenroerigheid, en ze voor vrije Graaflijke steden te

Vereffening van het geschil over de nalatenschap van Koning WILLEM III. *Zeeland* vernietigt het Leen van *Vlissingen* en *Veere*.

XIX.

AFD.

ORANJE
verzet
zich daar
tegen.

verklaren; geevende zij vervolgens van dit besluit kennis aan de algemeene Staaten, met bijgevoegd verzoek, dat zij, begeerig zijnde, de nalatenschap van Koning WILLEM uittekeeren aan de Erfgenaamen, *Vlisfingen* en *Veere* daarvan zouden gelieven uitzonderen, en in derzelve plaatse honderdduizend rijksdalers aante-bieden; doch de Prins van *Oranje* protesteerde hier tegen; zich beklagende, dat de Staaten hem van het erfgoed zijner vaderen zochten te versteeken, bij een enkel besluit van hun welbehagen, onder de benaming van hunne hooge Souvereiniteit en onbetwistbaare magt; geevende voorts agt redenen op, waarom hij verplicht was, tegen het besluit der Staaten te protesteeren; onder anderen, om dat dit besluit streeft met verscheide privilegiën, en dat men 'er hier te Lande geene wedergaë van toonen konde; gelijk het ook regelrecht tegen alle Leenwetten deezer Landen aanliep, die den Leenheer zo wel aan den Leenman, als deezen laatste aan den eersten verbonden; om niet zeggen dat de Staaten van *Zeeland* niet eens Leenheeren waren van het Markgraaffschap, welk bij brieven van het jaar 1555, bleek te zijn een *Hollandsch* goed, een onversterflijk erfleer; enz. dies hij zich het recht voorbehieldt om daar tegen zodanige middelen in het werk te stellen, als hij zou bevinden te behooren. — Hier tegen verdedigden de Staaten van *Zeeland* hun gedrag in eene wijdluftige verhandeling, welke reeds voor eenige jaaren opgesteld was: ook deden zij wat later den Prinse de somme aanbieden, welke zij hem, in vergoeding van schade, voor zijn vernietigd Leen hadden toege-

gelegd; doch hij weigerde dezelve te ontvangen; waarom dezelve in de bank van *Middelburg* leggen bleef.

XIX.
AFD.

Het kwam in dit merkwaardig geschil voornaamlijk hier op aan: of de redenen, waarom de Staaten van *Zeeland* goed vonden het leen van *Vlisfingen* en *Veere*, tegen billijke vergoeding, te vernietigen, gewigtig genoeg waren? de Staaten oordeelden van *Ja*; maar de Prins van *Oranje* en de Gewesten die zijne zijde hielden, begrepen het anders: men betwistte den Staaten het recht van oppersten eigendom niet, maar men beweerde dat zij 'er zich zeldzaam, en niet dan om dringende redenen van behoorden te bedienen: ook werdt dit van hunne zijde toegestaan; maar zulke gewigtige redenen meenden zij, in dit tegenwoordig geval, te zien; hunne vrijheid liep, dachten zij, gevaar, zo zij het leen in wezen lieten: de Prins van *Oranje*, zo hem het leen was opgedragen, konde zich, meenden zij, van het gezag, welk het hem geeven zou, bedienen, om deeze vrijheid te befnoejen, en, zo hunne vrees hier voor, gegrond ware, kon niemand hun kwalijk neemen, dat zij van het recht van oppersten eigendom gebruik maakten: maar dat hunne vreeze gegrond was, werdt van de andere zijde ontkend, gelijk uit verscheide echte stukken, en onder anderen uit het advis van *Veere*, te bespeuren is: aan wien stond nu de beslissende uitspraak tusschen dit tweeërlei oordeel? de Staaten beweerden dat het hun toekwam; doch de uitkomst heeft geleerd, dat zij hunne uitspraak niet hebben kunnen doen gelden, en dat die van *Veere*, door welken zij in het jaar 1723, reeds

XIX. tegen verandering van tijden waren gewaar-
AED. schouwd, beter dan zij geraaden hebben, het
 geen naderhand gebeurd is.

1733. De dood van den *Poolschen* Koning FREDRIK AU-
Poolsche GUSTUS II. den eersten van Sprokkelmaand van het
zaaken. jaar 1733 voorgevallen, verwekte in dat Rijk en
 elders groote onrust. Van de zijde van *Frank-*
rijk bragt men het zo verre, dat STANISLAUS,
 ten tweedenmaale tot die Kroon verkooren
 werd; terwijl eene andere partij, ondersteund
 door de *Rusfen* en *Keizerlijken*, den Keurvorst
 FREDRIK AUGUSTUS III. Zoon van den overlee-
 den Koning, te *Krakau*, deed kroonen: dit,
 en, zo men wil, meer andere redenen, veroor-
 zaakten dat de Koning van *Frankrijk*, die
 van *Spanje* en *Sardinie* bewoog, om nevens
 hem, den Keizer den oorlog te verklaren;
 doch de Staaten der vereenigde *Nederlanden*,
 den Keizer reeds te vooren verklaard hebben-
 de, dat ze zich wegens de *Poolsche* verkiezing,
 in geenen oorlog dachten te steeken, en die
 met *Frankrijk* in onderhandelingen getreden
 waren, over de onzijdigheid der *Oostenrijksche*
Nederlanden, en daarvan ook aan den Keizer
 kennis gegeven hadden, en ze vervolgens nog
 in deezen jaare tot stand bragten, weezen den
 Keizer, die op den onderstand, volgens de
 verdragen, deed aanhouden, van de hand, met
 te beweerden, dat hij onbekende verdragen met
 anderen te deezer zaake hadt aangegaan, welke
 zij niet gehouden waren te handhaven.

1734. Het Huwelijk tusschen den Prins van *Oranje*
ORANJE en Kroonprinses van *Groot-Brittanje* wordt den
verkrijgt 25 van Lentemaand van het jaar 1734 te *Lon-*
te Londen den, in de Kapelle van *St. James* voltrokken:
het recht en

en de Prins, die men aldaar te vooren met ongemeene staatse ingehaald, en nu met het recht van inboorlingschap beschonken, en te *Oxford* de waardigheid van Doctor in de Rechten opgedragen hadt, keerde in Bloemmand, met zijne Gemalinne, naer *Holland* terug; wordende het Doorluchtig paar te *Rotterdam*, door Burgemeesteren begroet: te *Amsterdam* vertoefden zij naauwlijks een uur, en hadden hierom voor de eere de begroetinge door Burgemeesteren bedankt. Te *Leeuwarden* werden zij met veele plegheden ingehaald. — Koning GEORGE II, gaf de Staaten terstond na het voltrekken des huwelijks kennis van deeze gebeurtenisse bij *Missive*: bij welker beantwoording, de Staaten in het slot zich dus uitdrukten: „ en naarde-
 „ maal uwe Majesteit eene *vrije Republiek als*
 „ *onze is*, verkooren heeft, tot eene verblijf-
 „ plaats voor zijne teder beminde Dochter,
 „ hoopen wij, dat zij daar vinden zal al het
 „ genoegen, welke de gelegenheid der plaat-
 „ se, en de *tegenwoordige gesteldheid onzer*
 „ *Regeering, welker behoudenis ons ter harte*
 „ *gaat, aan haar zullen kunnen geeven.*”

Hieruit maakten sommigen op, dat men deezen Koning alle gedachten beneemen wilde, om zijnen schoonzoon verheeven te zien tot Stadhouder dier Gewesten, welke de Stadhouderlooze Regeering verkooren hadden: ook meenden zij dat hiertoe te meer reden was, om dat zij voor zeker hielden, dat de vrienden des Prinsfen van *Oranje* niet nalaten zouden zich na het voltrekken van zulk een aanzienlijk huwelijk van de eerste gelegenheid te bedienen, om hem tot Stadhouder van *Holland* en van de

XIX.

AFD.

van in-
 boreling;
 en te
Oxford
 de waar-
 digheid
 van Doc-
 tor in de
 Rechten.

XIX. drie andere Gewesten te doen verheffen; zelfs
 AFD. werdt verspreid, en bij eenigen geloofd, dat
 men hiertoe dacht gebruik te maken van zekere
 Beweging onder het gemeen, in den zomer
 der het deezes jaars verwekt, door eene voorgewende
 gemeen, voorzeggung van vreemde veranderinge, te
 over St. wachten uit den zamenloop van St. Jans- en
 Jans- en Sacramentsdag, welke bij veele Roomschezin-
 Sacra- den opmerkerking verwekte: men verspreidde
 mentsdag. onder het te ontmoet zien van dien dubbelen
 feestdag, door de meeste Gewesten, verschrik-
 kelijke geruchten nopens geweldige omkeerin-
 gen, alom te duchten: hier, door de geheele
 verwoesting van steden; elders, door een bloed-
 bad onder de *Protestanten*, welk de *Roomschen*
 zouden aanrechten; ginds, door de afzetting
 der Overheden; het geweldig inneemen van
 kerken; gelijk men meende, dat de *Roomschen*
 reeds te *Amsterdam* onder zich eene nieuwe
 Regeering ontworpen hadden, welk op dien
 noodlottigen dag het bewind aanvaardden zoude:
 men slooide uit, dat deezes ook op veele
 plaatsen wapenen en buskruid, om 'er zich
 tegen de *Gereformeerden* van te bedienen,
 bijeen gebragt hadden: men verspreidde, hier
 en daar stroppen in de kerken, en wel in de
 gestoelten der Wethouders, gevonden te heb-
 ben: dit alles verwekte onder de domme menig-
 te zo veel schriks, dat men in sommige plaat-
 sen geraden vondt, eenige voorzorg tegen dien
 dag te gebruiken: te *Goes*, daar het Land ron-
 dom de stad vol *Roomschen* is, en daar men
 een persoon om dreigende taal had vastgezet,
 en door een anderen in dronkenschap *viva*
Oranje geroepen was, deed men eenigen krijgs-
 voor.

Goes
 wapent
 zig daar
 tegen.

voorraad van *Bergen op Zoom* inkomen, bragt de burgers in de wapenen, sloot de poorten, en deed op het Oude Slot, eenen *Roomfchen* Heer toebehoorende, huiszoeking, naer vermcend verborgen geweer; doch vondt 'er naauwlijks iet dan nesten van vledermuizen; en zo verre ging hier de schrik, dat men eenen hond, over de stads graft zwemmende, voor een vijand of *Franschman* aanzag; als van welken men eene belegering vreesde; doch op de meeste plaatfen is geene bijzondere voorzorg gebruikt: te *Leeuwarden*, reedt de Prins van *Oranje* in perfoon door de Stad, en vernam geen de minsten onraad; ook liep alles overal af, zonder merkelijke opschuddinge, hoewel sommigen willen, dat deeze door eenige ijverige vrienden van den Prins, gaarne zoude gezien en bewerkt of gevoed zijn geworden, om als dan zijne Hoogheid tot Stadhouder te verklaren: waartoe sommigen geloofden, dat de *Oranje-vendels* op eenige Kerktorens reeds in gereedheid waren: ook was dees dag zo dra niet voorbij; of de bijgelovige vrees en hoop van eenigen verdween geheelijk, en werdt bij elk belacht; gelijk de verspreide geruchten mede geenen invloed altoos op den staat der tegenwoordige Regeeringe maakten. De *Walsche* Predikant *JEAN ROYER*, thans Hofprediker van zijne Hoogheid, werd om het openlijk bidden voor zijne Hoogheden, met de inhoudinge zijner wedde gedreigd; doch verschoond, om dat hij verklaarde alleenlijk op den welstand der Hooge personaadjen, en op het belang van den *Protestantschen* Godsdienst gezien te hebben.

Omtrent deezen tijd begonnen de Genoor-

XIX.
AFD.

Vrije
Metselaars.

schappen der *Vrije Metselaars* in verscheide steden van *Holland*, en onder anderen, te *Amsterdam* en in 's *Haage* te herleeven. In dezelven ontving men lieden van allerlei rang, staat en gezindheid; doch het eigenlijk oogmerk derzelven bleef zeer bedekt; zijnde ook elk lid, naer men wil, bij welks aanneeming zeer vreemde plegtigheden plaats hadden, door eenen zwaaren eed ter geheimhoudinge verplicht: en ondertusschen gaven de leden voor, dat hunne oogmerken, noch met den Godsdienst, noch met de goede zeden, noch met de welvaart van den Staat streeften: men gaf zelfs wegens het oprichten van de *Haagsche Logie* in een Nieuwspapier eene openbaare bekendmaking; weshalven de Regeering van *Holland* hiervan ook kennis nam; en eerlang besloot, deeze genootschappen terstond te doen ophouden, gelijk ook geschiedde; wordende zij te *Amsterdam*, in de *Suilsteeg*, met de daad gestoord; hoewel nu nog hier en daar lieden zijn, die niet schroomen te erkennen, dat zij tot dit genootschap behooren; onder welks grondregelen, in zeker boekjen, in het jaar 1723, te *Londen* gedrukt, voornamelijk twee ten hoogsten bedenkelijke punten voorkwamen: (1) dat men lieden van allerlei gezindheden in den Godsdienst, die de verplichting aan de zedelijke wet erkenden, en eerlijk leefden, doch geene Godlochenaars of Vrijgeesten, in de broederschap ontving: (2) dat men zich wel als vreedzaame onderdaanen van de burgerlijke Overheid hadt te gedragen; doch dat iemand, die zich alleenlijk aan wederspanningheid tegen den Staat, en aan geene andere misdaad schuldig gemaakt hadt, niet uit de broederschap mogt

mogt gezet worden, en alleenlijk verplicht was, zijne wederspanningheid te lochenen, en geenen argwaan te geeven aan de Regeering. — In *Engeland* zijn deeze Genooftchappen in stand gebleeven; doch wat men met dezelve, hier te Lande inzonderheid, bedoeld hebbe, is nooit met volle zekerheid geweeten.

Midlerwyl ook arbeidden de Staaten nevens den Koning van *Groot-Brittanje* aan de bevrediging der oorlogende Mogendheden, en maakten ten dien einde een ontwerp, welk den *Keizer* wel scheen te smaaken, doch door *Frankrijk* en zijne Bondgenooten afgekeurd werd; welke laaften echter, toen zij zagen, dat de Staaten op ernstiger maatregels bedacht werden, niet lange daarna bewilligden, in eene wapenschorsing, onder zekere voorwaarden; tredende *Frankrijk* eerlance met het *Weener* Hof in afzonderlijke onderhandeling; zo dat de voorafgaande punten tot den vrede, nog voor het einde van Wijnmaand des jaars 1735, tusfchen deeze beide Mogendheden, te *Weenen* getekend werden; waar over *Groot-Brittanje* en de Staaten niet zeer vergenoegd waren: als buiten hunne kennisfe en bemiddeling gefchied, en bij welke in het geheel niet gezorgd was voor het belang van hunnen koophandel, weshalven zij ook weigerden zich tot de handhaving dier punten te verbinden.

De andere oorlogende mogendheden namen in de lente des volgenden jaars ook deeze *Preliminarien* aan, waarua de vijandelijkheden aan alle oorden ophielden. — Deeze verandering in den staat der openbaare zaken, maakte ook de aanftelling van hooge Krijgsbevelhebberen hier

XIX.
AFD.

De Staa-
ten arbei-
den aan
de bevre-
diging
der Oor-
logende
Mogenda-
heden.

XIX.

AFD.

—

te Lande onnoodig, en dus verviel de pooging van de Staaten van *Gelderland*, even als in het jaar 1727, om den Prins van *Oranje*, hunnen Stadhouder, tot Generaal van het voervolk te doen verheffen; waartoe ook *Utrecht* en *Overijsel* neigden: bij de algemeene Staaten, was men toen zelfs ten eerste bedacht op de vermindering van het krijgsvolk, en vondt eerlange, op het sterk aanhouden van *Holland*, geraden, omtrent tienduizend mannen minder in dienst te houden: waarna men nog ruim 44,000 mannen op den staat van oorloge hieldt.

LAM-
BRECHTS
EN AN
DER
WAAYEN
onder-
neemen
een lan-
ding op
de *Bar-
barijsche
kust*.

1735.
HENDRIK
LYN:LA-
GER har-
delt over
den vrede
met den
kleinen
Turk.

Met den Koning van *Marokko* nog den vrede niet hebbende kunnen treffen, hielden de Staaten eenige oorlogschepen in de *Middelandfche* zee, om op de *Saleefche* roovers te kruisen: 's Lands Kapiteinen, LAMBREGTS en VAN DER WAAYEN, ondernamen in Oogstmaand van het jaar 1736, eene landing op de *Barbarijsche* Kust niet verre van *Safia*, daar zij een verlaten kasteel innamen, welk zij echter welhaast moesten ruimen, hebbende slechts twee vischersh barken en zes ligte stukken geschut op dien togt veroverd: in het jaar 1735, werd de Kapitein HENDRIK LYN:LAGER gemarigd, met den tijtel van *Ambassadeur*, om met MULEI ALI over den vrede te handelen; doch konde niets uitvoeren: in Grasmaand des jaars 1736, ondernam hij nogmaals eenige handelingen, onder anderen met den Basfa van *Tetuan*, doch zij liepen vruchtloos af, en hij hadt de voorzigtigheid gehad, om zich niet met de geschenken aan Land te begeeven: in 's *Haage* verslag van zijne verrichtinge doende, hadt hij het ge-

genoegen dat zijn gedrag door een Staats-resolutie goedgekeurd werdt.

XIX.
AFD.

In Wintermaand deezes jaars verlost de Prinses van *Oranje* in 's *Haa*ge van eene Prinsesse, die terstondt overleedt, en wier lijk, drie daagen later, met twee koetsen naer *Delft* gevoerd, en in het voorouderlijke graf bijgezet werdt: in Wijnmaand te vooren hadt de Prins, aan de voornaamste leden der Regeeringe te verstaan gegeven, dat hij van zins ware, hunne Hoog Mogendheden tot Gevaders te verzoeken, in gevalle zijne Gemalin eenen Prins ter wereld mogt brengen; doch men hadt in sommige Gewesten kleene genegenheid bespeurd, om aan dit verzoek te voldoen.

Op den eersten van Wintermaand was ook onverwacht, in den ouderdom 73 jaaren, overleeden, de Raadpensionaris SIMON VAN SLINGELAND, een man, uitstekend bekwaam in het handelen met uitheemsche Gezanten, en zeer bedreven in de kennisse van de belangen van vreemde Mogendheden. Hij werdt in zijn ampt opgevolgd, door den Heer en Mr. ANTHONY VAN DER HEIM, Thesaurier Generaal, die zich in dit ampt ook eenige jaaren loffelijk gekweten heeft: drie dagen laater overleedt ook de Heer JAKOB GODEFROI, Baron VAN BOETZELAAR, Heer van *Nieuveen*, groot Zegelbewaarder van *Holland*, welke waardigheid eerlange werdt opgedragen aan den Heere JOAN HENRIK, Heer van *Wassenaar* en *Obdam*.

De Raad-
pensionaris SLIN-
GELAND,
overleeden.

Van Staaten wege werdt in het jaar 1737, en eenige jaaren achter elkanderen, vruchtloos te *Antwerpen*, door eenige Gematigden, gearbeid aan een verdrag van koophandel met de

Oos-

XIX.

AFD.

Besluit
der Staa-
ten om-
trent
Gods-
dienstige
geslich-
ten.

Oostenrijksche Nederlanden, zonder dat 'er iet gesloten werdt. Den 15 van Louwmaand deezes jaars namen de Staaten van *Holland* een besluit, bij welk de Godsdienstige gestichten, zo van den waaren Hervormden Godsdienst, als van de andere Protestantische gezindheden, met naame *Remonstranten*, *Lutherschen* en *Doopsgezinden*, en geene anderen, vrij verklaard werden van gewoone en buitengewoone verpondingen; doch omtrent de *Roomsche* Kerkhuizen, die met de verpondingen bezwaard bleeven, besloot men, dezelve driemaal in de honderd jaaren het *Collat raat*, of het recht der zijdelingche erfvolginge te doen betalen.

ORANJE
wordt
gehuldigd
als Heer
van Bre-
da.

In Herfstmaand deezes jaars werden de Prins en Prinses van *Oranje* te *Breda*, als Heer en vrouw dezer Baronne, plegtiglijk ingehuldigd: de Prins beschonk de burgers met eenen zilveren penning, te dezer gelegenheid gemunt: de Regeerinsperfoonen en de oudste Predikant werden met eenen gouden penning vereerd.

1738.

In dit en in het volgend jaar wendden de Staaten ook hunne goede diensten aan, om de geschillen over het recht tot de Hertogdommen, *Gulik* en *Berg*, tusschen de Huizen van *Saxen*, *Brandenburg* en *Sultsbach*, in der minne te doen vereffenen, gelijk 'er ook verscheide middelen werden voorgeslagen, om dadelijkheden te voorkomen; doch de handeling hier over bleef steken; — maar het vredeverdrag tusschen den *Keizer* en *Frankrijk*, werdt na lang draalen, eindelijk den 18 van Slagmaand van het jaar 1738, te *Weenen* tot stand gebragt; bij welk de Koning van *Frankrijk* de hand-

handhaving der *Pragmatieke Sanctie*, plegtiglijk op zich nam; welk de Zee-Mogendheden altoos hadden aangezien, als het zekerst middel, om de rust en het evenwigt in *Europa* te bewaaren; zo dat het in dit opzicht aan hun groot oogmerk voldeed, en op zijnen tijd ook door hun beiden bekrachtigd werd.

In den oorlog, die in het jaar 1739, tus-
schen *Spanje* en *Engeland* ontstond, beslooten
de Staaten zich volkomenlijk onzijdig te zullen
houden; hetwelk het *Spaansche* Hof zo verge-
noegde, dat men twee van de onzen genomen
schepen terstond vrij gaf; en omtrent twee an-
deren ook vergoeding beloofde: met *Frank-*
rijk werd kort daarna, ook een verdrag van
koophandel vernieuwd, waarbij de koopvaar-
dijschepen ontheven werden van de betaling der
vijftig stuivers van het vat; behalven als zij in
eene haven van *Frankrijk* geladen hadden,
en in eene andere weder losten: hieruit zoude de
koophandel van den Staat merkelijke voordeelen
getrokken hebben, zo wel als uit de vaart op
Spanje, ware deeze niet door de *Engelschen*
ontrust en belemmerd geworden, die de koop-
vaarders van den Staat, op vermoeden van *Con-*
trabanden te voeren, deden aanhouden, door-
zoeken, en opbrengen, en dikwijls verbeurd
verklaaren, al hetwelk ten hoogste nadeelig was
voor 's Lands koophandel.

De Winter van het naastvolgend jaar 1740,
was uitermaate streng: op den vierden van
Louvmaand vroor het met zo veel felheid, dat
niemand van zulk eene strenge koude geheuge-
nis hadt: op den tienden en elfden was de
koude op het hevigst: verscheide menschen

XIX.

AFD.

1739.

De Staa-
ten
gedragen
zich on-
zijdig in
den oor-
log tus-
schen
Spanje en
Engeland.

1740.

Streng
winter,

vroo-

XIX.
AFD.

vrooren bij nacht dood op ftraaten : de zuiderzee lag alomme dik bezet met ijs, en werdt, weeken achtereen, met paard en ftede gebruikt: de Noordzee was tot op eene halve mijl van ftrand af toegevrooren: het vroor aan sommige oorden, omtrent drie duimen dik, in een etmaal, en men getuigt, dat het ijs, in het begin van Lentemaand nog omtrent twintig duimen dik was in de Haarlemmer Meir. Het weder fcheen zich zomtijds wel een weinig te ontlaiten; doch het floeg geduuriglijk weder aan het vriezen, tot dat het op den tienden van Lentemaand, aanhoudend begon te doojen, waardoor het ijs zachtljik verdween.

Gevol-
gen daar-
van.

Deeze Vorst hadt ondertusfchen groote fchade aan de veldgewasfen en het geboomte gedaan, en eene geweldige duurte in de levensmiddelen veroorzaakt, waartoe de koude lente ook veel toebragt: aan Beestenvoeder was zeer groot gebrek, hetwelk veel hoornvee in *Friesland* het leven kostte. De duurte der levensmiddelen, tot in het najaar aanhoudende, verwekte eenig gemor onder het gemeen hier te Lande, waaruit in Oogstmaand en wat laater, oproerige bewegingen in sommige fteden ontftonden, die niet, dan met moeite gefluit werden. Te *Rotterdam* werdt een grutters huis aangevallen; ook te *Delft*: doch de burgerij, in de wapenen gekomen, fluitte welhaast den moedwil, gelijk ook gefchiedde in 's *Haage*, daar het graauw zich echter zwaarlijk bedwingen liet. Het Hof van *Holland* gaf op den zeventienden een fcherp plakaat tegen diergelijke oproerige bewegingen uit.

1741. De Staaten, vreezende dat zij onder het wa-
pe-

penen en oorlogen hunner nabuuren, de onzijdigheid niet wel zouden kunnen bewaaren, beflooten, in dit jaar, hunne Landmagt met ruim elfduizend mannen te vermeerderen; ook stelden men in Bloemmaand reeds vast om zes schepen, bij voorraad, in zee te brengen: — de dood van Keizer KAREL den VI, op den 20 van Wijnmaand deezes jaars, en de onlusten hieruit ontstaan, en die van Koning FREDRIK II, van *Pruisen*, en het daarop gevolgd bemagtigen van geheel *Sileziën* door deszelfs Zoon en opvolger, maakten deeze maatregels der Staaten ter hunner eige bescherminge, en vervolgens tot ondersteuninge hunner Bondgenooten, ten hoogsten noodzaaklijk. *Beijeren* en *Saxen* groote eischen makende op de *Oostenrijksche* Staaten, (gelijk ook *Spanje* deed) werden door *Frankrijk* ondersteund, en de Koning van *Groot-Brittanje* zag zich, als Keurvorst van *Hanover*, weldra genoodzaakt, om ten aanzien van zijne *Duitsche* Staaten, een verdrag van onzijdigheid met *Frankrijk* aantegeaan, in het volgend jaar 1741, hetwelk ook menigwerf den Staaten reden gaf, om over de *Engelschen* te klaagen, die niet ophielden verscheide *Nederlandsche* schepen te neemen, welken men voorgaf, dat *Spaansche* of *Contrabande* goederen voerden, zonder dat ze zich, op 'sKonings bevel, wilden voegen naer het verdrag van het jaar 1674, welk gedrag tot groot nadeel van veelen hier te Lande strekte, die, of in het geheel niet, of niet dan na lang pleiten, en het spelen van veel gelds, aan recht geraken konden in *Engeland*.

XIX.

AFD.

De Staat
ten ver-
meerde-
ren hun-
ne Land-
en Zee-
magt.

De toestand der zaaken in *Duitschland* be- 1741,
woog

XIX.

AFD.

woog de Staaten, in het jaar 1741, tot eene tweede vermeerdering hunner troepen, welke in omtrent elfduizend mannen bestond; hoewel *Frankrijk* hun zulks door zijnen Gezant zocht te ontraaden, onder voorwendzel van zijne vreedzaame inzichten: ook zochten de Staaten een verdrag te bewerken tuschen den Koning van *Pruisfen* en de Koningin van *Hongarye*; maar de onderhandeling liep vruchtloos af; weshalven zij nog in dit jaar besloten, de laatstgemelde met een onderstand in geld bijte- staan.

Over-
stromin-
gen in
Holland.

Holland hadt in dit jaar veel te lijden van verscheide doorbraaken in de rivierdijken, en daarop gevolgte overstromingen; eene van welke den *Abblasferwaard* en de *vijs Heeren-Landen* blank zettede, na dat de *Lingedijk* bij *Kedighem* den 5 van Louwmaand was doorgebroken: men rekende dat 'er meer dan 150 duizend morgen Lands overstroomd werden in *Holland* en *Gelderland*: menigte van menschen, naer de dijken gevlugt, werden met moeite gered: veele sluizen spoelden weg, of werden zwaar beschadigd, doch aan de meeste oorden hadt men deezen ramp voorzien, en het vee bij tijds naer de steden, of op de zolders, in de Kerken, en naer de hoogten gebragt: van Staaten wege en door de milde giften van veele particulieren, werden de noodlijdenden van veele kanten trouwhartiglijk ondersteund en bedeed; tot dat het water, traaglijk geloosd, door hulp-gaten was afgeleid, het Land allengskens zich weder herstelde, en de dijken met veel moeite en kosten verbeterd waren.

1742.

In den volgenden jaare 1742, besloten de
Staa-

XIX.

AFD.

Staaten tot eene derde vermeerdering hunner krijgsmagt, hetwelk de *Franfche* Ambafadeur, Marquis DE FENELON, zocht te voorkomen, door de aanbiedinge van een verdrag van onzijdigheid; doch de Staaten, ziende dat de oude verdragen niet werden naargekomen, fcheenen zich op geene nieuwe met *Frankrijk* te durven verlaten, en lieten zich nu door het *Groot-Brittannifche* Hof overhaalen tot het neemen van ernstiger maatregelen, dan zij tot hiertoe gevolgd hadden: de vermeerdering van 's Lands krijgsmagt ging dan door; doch om de kosten hiertoe te vinden, werd't 'er eene *Perfoneele Quotifatie* in *Holland* ingevoerd, welke nogthans aan het oogmerk niet voldeed, en op verre na geen millioen in 's Lands kasse bragt; waarom zij, na verloop van weinige jaaren weder afgefchaft werd't. — *Dordrecht* en *Brielle* hielden ter Staatsvergaderinge van *Holland*, het ondersteunen van de Koninginne van *Hongarije* met twintigduizend man, waartoe de meesten neigden, geduurende eenigen tijd zo sterk tegen, dat men eene bezending aan beiden afvaardigde, met oogmerk om hen van gedachten te doen veranderen, die echter hen niet overhaalen kon, om het besluit der meerderheid, naderhand genomen, zich te laten welgevallen; gelijk zij 'er ook tegen protesteerden; hoewel in het jaar 1743, ter algemeene Staatsvergaderinge met de merderheid van stemmen befloten werd't, de gemelde Koningin met 20,000 man te ondersteunen.

Perfo-
neele
Quotifa-
tie al-
daar.

Holland
beftuit
tot de
onder-
fteuning
van de
Koning-
inne van
*Honga-
rijen*.

Te vooren hadt men ook bij de aanftelling van eenige Hooge krijgsbevelhebberen, den Prinfe van *Oranje* het *Lieutenant-Generaal-*schap weigert

Mm

schap

XIX.

AFD.

het Lieu-
tenant-
Generaal-
schap te
aanvaar-
den.

schap aangeboden, doch de Prins had dit van de hand gewezen, als onbestaanbaar met het ampt van Kapitein Generaal over drie Gewesten, welke hij bekleedde; betuigende dat het hem leed ware, dat men, door deeze voor hem onvoeglijke aanbiedinge de gelegenheid aan hem benam, om zich bekwaamer te maaken ten dienste van den Staat: welke betuiging veel toebragt, om hooge gedachten van 's Prinzen groetmoedigheid bij het gemeen te verwekken.

De Staatſche hulptruppen kwamen in het jaar 1743, te laat in *Duitschland* aan, om deel te hebben aan den slag van *Dettingen*, waarin op den 27 van Wiedemaand door den Koning van *Engeland* in perſoon, op de *Franschen* de overwinning behaald was: zij keerden dies eerlange terug naer de *Oostenrijksche Nederlanden*, alwaar zij de winterquartieren betrokken: terwijl het *Fransche Hof*, zijn misnoegen over derzelver optogt, duidelijk aan den Ambassadeur VAN HOEY te kennen gegeven hadt.

Oftrooi
der Oost-
indische
Maat-
ſchappij
ver-
nieuwd.

Na dat men met de *Oostindische Maatſchappij* overeen gekomen was, wegens de *Recognitie*, welke de Maatſchappij aan de Staaten betaalen zoude, werdt het Oftroi dier *Compagnie* voor twaalf jaaren verlengd, en te gelijk gehandeld over het bespaaren van veele noodelooze kosten in de huishouding der *Compagnie*, en over eenige verbeteringen, in het beleid van den inkoop veeler waaren, hier en in de *Indiën*, waarop men eerlange eenige ſchikkingen maakte, die sedert gedeeltelijk werden naargekomen.

1743.

Op den 28 van Sprokkelmaand deezes jaars

1743.

1743, was de Prinses van Oranje, te *Leeuwarden* bevallen van eene dochter, die, naer haare moederlijke Grootmoeder, CAROLINA genoemd werdt, en thans de Doorluchtige Gemalin is van den regeerenden Vorst van *Nassau Weilburg*; met wien zij, onder het aankweken van de vruchten haars huwelijks, nog lange een gezegend leven moge leiden, en den roem haarer eigene voortreffelijke deugden en hoedanigheden, door haare afstammelingen zien overerven!

De inval, ten behoeve van den *Pretendent*, door de *Franschen*, in *Schotland*, in het volgende jaar 1744 ondernomen, doch mislukt, noodzaakte de Staaten, om den Koning van *Engeland* met zesduizend mannen te ondersteunen, volgens verdrag; en eerlange ondersteunden zij hem, na dat *Frankrijk* hem den oorlog hadt verklaard, met tien oorlogschepen onder den Lt. Admiraal HENRIK GRAVE.

Niet lange jaarna verklaarde *Frankrijk* ook den oorlog aan den Koninginne van *Hongarije*, en deeze haare Majesteit volgde dat voorbeeld, door gelijke verklaring na: de *Franschen* gereed om den veldtogt te openen, vielen terstond in de *Oostenrijksche Nederlanden* en overden *Warneton*, *Meenen*, *Tperen*, het Fort *de Knokke* en *Veurne*; weshalven de Staaten, voor hunne *Barriere* bekommerd, de Koningin met nog 20,000 mannen onder den Lt. Generaal SMISSAART ondersteunden; doch het vereenigd leger, welk men verwachtte dat *Rijsel* belegeren zoude, waartoe het goede kans had, en dus mogelijk den Maarschalk van *Saxen* uit zijn voordeelig leger zoude gelokt hebben,

XIX.
AFD.

De Staaten ondersteunen *Engeland* tegen de *Franschen*.

De *Franschen* vallen in de *Oostenrijksche Nederlanden*.

XIX.
AFD.

trok na bijnaer eene maand lang vruchteloos bij *Rijssel* te hebben gelegen, naer *Doornik* terug, en betrok voor het einde van Wijnmaand reeds de winterlegering.

Water-
vloed.

In het begin van Lentemantl dezees jaars, zwol de *Lekstroom* met eenen zuidwesten wind, zo hoog, dat 'er op den elfden bij *Leksmonde* een gat in den dijk brak, waardoor eerst de *Vijf Heeren Landen*, en daarna ook de *Alblasferwaard*, onderliepen: in *Gelderland* en *Overijsel* bezweeken de dijken ook op verscheide plaatsen; doch de schade was op verre na zo groot niet, als in het jaar 1741. — In het

1744.
Komee-
ten.

begin dezees jaars 1744, hadt zich hier, voor eenen korten tijd eene *Komeet* vertoond; en eene kleiner met korter staart, was ook in Oogstmaand des jaars 1743, beschouwd: eenige weinigen waren 'er nog, die deeze verschijnsels, als voorboden van naderende oorlogen of andere algemeene rampen aanmerkten.

De
Griffier
FAGEL
legt zijn
ampt
neder.

De eerste Griffier der algemeene Staaten, de Heer en Mr. FRAÇOIS FAGEL, zijne demissie van dit zwaarwigtig ampt, welk hij tot in eenen hoogen ouderdom bekleed hadt, verzocht hebbende, werd nu in Slagtmaand door zijnen neef, den tweeden Griffier, Mr. HENRIK FAGEL opgevolgd, en de Pensionaris van *Haarlem*, Mr. JAKOB GILLES, werd toen tot tweeden Griffier aangesteld: de Oud Griffier overleedt omtrent twee jaaren laater, op den 4 van Wijnmaand des jaars 1746.

De Staa-
ten slui-
ten een
verdrag
te War-
schauw.

In Louwmaand des jaars 1745, werd door het beleid van den Ambassadeur der Staaten, den Heer CORNELIS CALKOEN, het viervoudig verbond van *Warschauw* gesloten, hetwelk den

Ko-

Koning van *Polen*, als Keurvorst van *Saxen*, nu de belangen der Koninginne van *Hongarije* deed bevorderen, nevens dat der Zee-Mogendheden; ook veranderden de zaaken dier Vorstinne zeer ten goede, na den dood van Keizer KAREL VII, uit het huis van *Beijeren*; waarna haar gemaal, de Groothertog van *Toskanen*, zelfs tot Keizer verkooren werd.

XIX.
AFD.

De zoon des *Pretendents* in dit jaar in *Schotland* eenen opstand verwekt hebbende, zonden de Staaten wederom de beloofde zesduizend mannen, op verzoek van het *Engelsche* Hof derwaards, die deezen opstand mede hielpen dempen; doch intusfchen werden zij zelve ter zee, in hunnen handel, dermate door deeze nijldige gebuuren belemmerd, dat de schade alleen voor de *Haarlemmer* en *Amsterdamsche* kooplieden op tien millioenen guldens begroot werd: men zocht dies brieven van schae-verhaling te bekomen, doch te vergeefs: alleenlijk werden de tien oorlogschepen, den *Engelschen* ter hulpe toegeschikt, terug ontboden tot beveiliging van den koophandel van 's Lands ingezetenen.

De zoon van den Pretendent verwekt opstand in Schotland.

XX. AFDEELING.

Beginnende met het openen van den veldtocht in de Nederlanden, in het jaar 1745, en eindigende met den dood van den Erffstadhouder, WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, Prins van Oranje en Nassau, in het jaar 1751.

1745. **D**e veldtocht werdt in het jaar 1745, door de *Franschen* in de Nederlanden, geopend met het beleg van *Doornik*, welk den 25 van Grasmaand door den Hertoge van HARCOURT berend werdt: het vereenigd leger der Bondgenooten, tot ontzet dier vestinge opgetrokken, leedt in den slag bij *Fontenoi*, op den 11 van Bloemmaand, eene nederlaag, bij welke deszelfs verlies 8 à 10 duizend mannen beliep; de *Franschen* rekenden bij deezen slag zesduizend mannen verloren te hebben: de Koning van *Frankrijk* het slagveld, met lijken bezaaid, beschouwende, zoude roen tegen zijnen zoon, den *Dauphin* gezegd hebben: *Zie hier, Zoon! tot welk eenen prijs de overwinningen gekocht worden*: het gevolg van deezen slag was de overgang van *Doornik* den 23 van Bloemmaand, en van het kasteel op den 20 van Wiedemaand: *Gend* en deszelfs kasteel, werdt in het begin van Hooimaand mede door de *Franschen* bemagtigd: behalven dat hier een groote voorraad van mond- en oorlogs-behoeften en klederen, ver-

Doornik
gaat aan
de *Franschen*
over.

veroverd werdt, ontnam de vijand hierdoor tevens aan de Bondgenooten de gemeenschap met *Vlaanderen*, en maakte zich voorts ook meester van verscheide zwakke plaatsen in *Vlaanderen*, als *Brugge*, *Deinze*, *Damme*, *Aalst*, *Oudenaarden* en *Dendermonde*; zulks het vereenigd leger naer *Brabant* week, en zich nederfloeg achter de vaart, tusschen *Brusfel* en *Vilvoorden*. De Graaf VAN LÖWENTHALL bemagtigde in Oogst- en Herfstmaand de steden *Oostende* en *Nieuwpoort* voor de *Franschen*; en dees voorspoed, welke door sommige onder het gemeen aan verraad werdt toegeschreeven, maakte groote verslagenheid hier te Lande: de Staaten van *Holland* beslooten de schans aan de *Nieuwersluis* te herstellen en te bezetten, gelijk eerlange geschiedde.

XX.
AFD.

Oostende
enz. door
hen ge-
wonnen.

Nog grooter werdt de bekommering hier te Lande, na dat de Maarschalk van *Saxen*, de Stad *Brusfel*, eene der winterlegeringen van het vereenigd leger, voor welke hij den 7 van Sprokkelmaand 1746, de loopgraven geopend hadt, den 20 derzelve bij verdrag vermeersterd hadt; vorderende hij van dezelve eene brandschatting van twee millioenen, die aan het krijgsvolk uitgedeeld werden; de bezetting, op 10 à 12 duizend mannen begroot, moest krijgsgevangen blijven; en het werdt den Bondgenooten in het gemeen voor eenen merkeliijken mislag aangerekend, dat zij zo veel volks en voorraads, in eene zo kwalijk versterkte Stad bijéén gebragt hadden.

Ook
Brusfel

De Graaf VAN WASSENAAR TWICKEL, en de tweede Griffier der Staaten, de Heer JACOB GILLES, handelden midlerwyl in het eerst van

XX.

AFD.

Bergen
in Henegouwen
enz. door
hen be-
magtigd.

dit jaar, en vervolgens in den zomer, bij het *Fransche* Hof, welk zij naer het leger volgden, zo over eene algemeene bevrediging, als over het afdoen van eenige bijzondere geschillen met *Frankrijk*, en bragten onder anderen te wege, dat het flechten der veroverde plaatsen in de *Nederlanden*, waarmede de *Franschen* een begin gemaakt hadden, voor eerst gestaakt, en de *Fransche* wapenen, geduurende den veldtocht, niet gebragt werden op den bodem van den Staat; doch dit belette niet, dat de *Franschen* in den veldtocht van het jaar 1746, onder den Maarschalk van *Saxen*, den Graave d'ESTRÉES en den Prinse van *Condé*, *Antwerpen* en gansch *Oostenrijksch Brabant*, voorts *Bergen* in *Henegouwen*, *St. Guislain*, *Charleroi* en *Namen* bemagtigden; gelijk ze ook in den slag bij *Raccoux* op den 10 van Wijnmaand de overhand op de Bondgenooten behielden, onder welken de Staatsche ruitery, naer het getuigenis der vijanden zelve, zich wakkerlijk gckweeten had.

JACOB
GILLES,
wordt
Raadpen-
sionaris.

De Raadpensionaris VAN DER HEIM op den 15 van Hooimaand van het jaar 1746, overleeden zijnde, werdt deeze waardigheid opgedragen aan den tweeden Griffier, den Heere JACOB GILLES, die te *Breda* de vruchtlooze poogingen hielp voortzetten, om de twistende partijen met elkanderen te bevredigen; doch het verschil met den *Engelschen* Gevolmagtigden over de roelaating van de Staatsdienaaren van de *Hoven* van *Weenen* en *Turin*, ook van dien van *Spanje*; vervolgens het aanzoek der *Franschen* om afzonderlijk met de *Staatschen* te sluiten, brak deeze handeling af: en op den 17 van
Gras-

Grasmaand deed de Abt DE LA VILLE in eenen brief den Staaten kennis geeven, van den toelag zijns meesters om den staatschen bodem aantetasten: weinige dagen daarna vielen de *Franschen* in *Staatsch-Vlaanderen* en in het land van *Kadzand*, namen verscheide schansen in, en berenden *Sas van Gend: Sluis, Tzendijk*, en de schansen *Liefkenshoek* en de *Perel* vielen hun in handen.

XX.

AFD.

Frankrijk geeft den Staat kennis van zijn oogmerk.

Bij deeze gelegenheid namen veele opgezeten den deezer landstreeken met hunne gereedste goederen de wijk naer *Vlisfingen* en *Veere*, hetwelk aldaar onder het gemeen eene bijstere ontroering verwekte; en de *Walchersche* steden besloten, met verlof van den *Engelschen* Koning, het esquader van den Commandeur MITCHELL te gebruiken, ter bescherminge van de *Zeeuwfche* stroomen: in deezen toestand van zaaken, begonnen de schutterijen op de wachten, te spreken van de noodzaaklijkheid, om, in deezen hachlijken tijd, eenen Stadhouder en Capitein-Generaal aantestellen: gelijk dit dan ook doorgedreeven werdt, eerst te *Veere*, des morgens van den 25 van Grasmaand van het jaar 1747, en op denzelfden dag ook te *Midelburg* en te *Vlisfingen*; voor zo veel die steden aanging, dewijl de burgers de Regeering daartoe gedrongen hadden: te *Goes* echter, welk het eerst op *Veere* volgde, geschiedde zulks mede, op den voorslag van een der Burgemeesteren, en zonder dat de gemeente zich er mede gemoeid had: te *Zierikzee* dreigde het graauw zijnen Regenten den dood, zo men den Prins niet terstond voor Stadhouder erkende; hetwelk dan ook, na kort beraad geschied-

ORANJE wordt in *Zeeland* tot stadhouder verklaard.

XX.
AFD.

Wordt
ftaatsge-
wijze
aange-
fteld.

de. Te *Tholen* gefchiedde die verkiezing eerst op den 27ften: des anderen daags gefchiedde deeze aanftelling Staatswijze, en men gaf 'er den Prinfe kennis van, door eene plegtige be-zending.

Ondertusfchen werdt het volk hier te Lande de ooren vol geblazen van eenen verderflijken toelig der tegenwoordige Regeeringe om een verdrag van onzijdigheid aantegaan met *Frankrijk*, en den Koning *Staatsch-Vlaanderen* tot naarkoming van zulk een verdrag in handen te ftellen: de fchielijke overgang van de fterkten in dien oord, ftijfde het gemeen in een vermoeden, als of dit maar gefchiedde ter bevordering van den vrede, en dat men ze allen naderhand wederom geeven zoude: in het bijzonder hieldt men den Raadpensionaris GILLES verdacht van flinkfchen handel met *Frankrijk*; doch na dat die Heer verflag gedaan had ter algemeene Staatsvergaderinge, van het geene te *Breda* gehandeld was, namen de Staaten daarin zulk genoeg, dat men zelfs onderzoek liet doen, naer de uittroojers van deeze kwaadaartige geruchten, om ze in rechten te doen vervolgen; en dit bragt veel toe, om hem buiten vermoeden van ontrouwe te brengen, waaraan hem in deezen hagchelijken tijd zeer veel gelegen was.

De tijding van 'sPrinfs verheffinge in de *Zeeuwfche* fteden veroorzaakte niet slechts in 's *Haage*, maar ook in de voornaamfte *Hollandfche* fteden, terftond eenige beweeging onder het volk; en de Grasmaand liep niet ten einde, of *Rotterdam* eerst, en daarna *Delft*, door eenigen uit de Gemcenten daartoe gedrongen, ver-

verklaarden den Prins mede tot Stadhouder: te *Dordrecht*, *Leiden*, *Gorinchem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, en in *den Brielle*, werdt zulks ook afgekondigd in die maand, zonder dat 'er eenige merkelijke beweeging onder het volk was geweest: te *Haarlem* geschiedde het den eersten van Bloem maand: ook te *Gouda*, *Alk-* Wordt
maar en *Hoorn*, en den volgenden morgen te ook te
Enkhuizen; tenzelfden dage te *Amsterdam*, *Amster-*
 zonder eenige voorgaande oproerige bewegin- *dam* enz.
 ge onder het volk. Elk vertoonde zich toen tot Stad-
 alomme met oranje strikken versierd in 't open- houder
 baar; en schoon het gewoel en gedommel langs uitgeroe-
 de straaten te *Amsterdam* tot den anderen mor- pen.
 gen duurde, vernam men echter aldaar geene
 baldadigheden van belang: maar in 's *Haage*
 was, eenige dagen vroeger, het graauw op de
 been geraakt, scheldende zeer vreeslijk op de
 Regeeringe en in het bijzonder op den Raad-
 pensioraris; vragende op het buitenhof, aan elk
 lid, welk uit de Staatsvergaderinge van *Hol-*
land kwam, of hij den Prins tot Stadhouder
 verklaard en mede getekend had? De Heer
 F. TERESTEIN VAN HALEWYN, wegens *Dord-*
recht, werdt, door eenen niet onbekenden
 Hagenaar, met een mes gedreigd, doch door
 den klerk *DEDERICHS* en eenige anderen beschermd
 en gered: omtrent 150 mannen van de lijfwacht
 zagen dit aan, zonder zich te roeren, en men
 zag onder dit volk een vrouwmensch in flordig
 amazonen gewaad, met ijsfelijke knevels, en
 eene oranjepapieren grenadiermuts op het hoofd:
 ook kwamen de boeren van *Scheveningen*, wel
 ongewapend, doch met vliegend vaandel en
 slaanden trom, van den Baljuw in 's *Haage*

XX. wapenen eifchen, om 'er de *Franschen* mede
 AFD. te keer te gaan: dit alles verhaastte het befluit
 tot 's Prinsen aanftelling, welke op den 3 van
 Bloemmaand door de Staaten van *Holland* ge-
 fchiedde, van welke verkiezing de Graaf WIL-
 LEM VAN BENTINK, Heer van *Rhoon* en *Pen-
 drecht*, door eenen Renbode, den Prinse ken-
 nis gaf; en waarop zijne Hoogheid verklaarde:
 „ zich zelve over zijne bevordering eerst ge-
 „ luk te zullen wenschen, als dezelve bleeke
 „ te verftrekken, ter eere van GOD, en tot
 „ welzijn van het lieve Vaderland; en dat het
 „ zijn grootst vermaak was, te hooren, dat bij
 „ deeze zijne bevordering, alles zonder onge-
 „ luk was afgelopen; zullende hij den Hemel
 „ bidden, dat een werk, zo openbaarlijk door
 „ deszelfs zegel bekrachtigd, in het vervolg ook
 „ door geene de minfte bloedftorting, mogt
 „ beoedeld worden.”

Zijne
 Hoog-
 heid
 komt al-
 daar.

Den elfden van Bloemmaand kwam de Prins
 te *Amftterdam*, en vertrok 's anderen daags met
 zijne Gemalinne en de Prinfesfe CAROLINA naar
 's *Haage*, daar hij eerlange in het lid der Ede-
 len ingeleid, en door den gemelden Graave
 VAN BENTINK verwelkomd werdt, onder ande-
 ren met deeze betuiging: „ dat hij niet twij-
 „ felde, of de Prins zoude de voetftappen zij-
 „ ner voorvaderen navolgen, en medewerken
 „ om den reeds ten deele overrompelden Staat
 „ te bevrijden voor het juk van eenen heersch-

Wordt in
 Zeeland
 herfteld,
 in't bezit
 van *Veere*
 en *Vlis-*
singen.

„ zuchtigen en trouwloozen nabuur, die met
 „ de goede trouwe, en met de plechtigst be-
 „ zwooren Tractaten openlijk den spot dreef.” —
 In *Zeeland* herftelde men den Prins, terwijl hij
 nog op de reize derwaards zich bevondt, in
 hœc

het bezit van het Markgraaffschap van *Veere* en *Vlisfingen*, welk voor eenige jaaren vernietigd was verklaard: ook droeg men hem het recht van eerften Edelen van *Zeeland* op, onder de gebruikelijke voorwaarden, en met dit bijzonder beding: dat 's Prinzen perfoon, als eerste Edele, zoude verbeeld worden door perfoonen, den Staaten aangenaam, in *Zeeland* gegoed en geboren, van den Hervormden Godsdienst, en geene krijsampten bekleedende; gelijk dan zijne Hoogheid daartoe benoemde, den Heer JAN VAN BORSELE VAN DER HOOGHE, in welken alle de gemelde hoedanigheden gevonden werden.

XX.
AFD.

De vredehandelingen te *Breda* waren nu al afgebroken, en de *Franschen* gingen voort, met het inneemen, na zeer korte belegeringen, van *Sas van Gend*, *Filippine*, *Hulst*, *Axel* en *Ter Neuze*. De Heer P. DE LA ROQUE, Bevelhebber over *Hulst*, die deeze Stad terstond overgaf, werdt van eenig wangedrag in zijn ampt beschuldigd, met het zwaard over het hoofd gestraft, en naderhand op *Loevestein* gevangen gezet, alwaar hij ook gestorven is. — Op den eersten van Hooimaand viel de slag voor tusfchen de Bondgenooten en de *Franschen* bij *Lafeld*; alwaar de laaften het slagveld behielden, doch, zo men wil, ruim zo veel volks, als de Bondgenooten verloren hadden: twee weeken na den slag trok de Vorst VAN WALDEK met eenige Staatfche manschap fchielijk naer 's *Hertogenbosch*, ontfloeg zich van zijn ampt, en begaf zich, zonder 's *Haage* aantedoën, naer *Duitschland*, uit misnoegen zo men dacht, om dat hem het bevelhebberschap

Voord-
gang der
Fransche
overwin-
ningen.

XX. fchap over *Bergen op Zoom* niet was opgedragen, of om andere redenen.

Afd.

Bergen op Zoom, door de *Franschen* ingenomen.

1747.

Roomsch-gezinde huize geplunderd.

Kort na den slag bij *Lafeld*, te weeten, op den 11 van Hooimaand, berende de Graaf van LÖWENTHALL, de vesting *Bergen op den Zoom*, en nam dezelve op den 16 van Herfstmaand, na dat dezelve zich wakkerlijk verdedigd hadt, bij verrassing in; hetwelk den Baron van CRONSTROM, reeds over de 87 jaaren oud, de wijk deed neemen naer de Linie, om orde te stellen op de verzekering van *Zeeland*: de Prins van HESSEN PHILIPSTHALL, in zijn been gekwetst, verliet de Stad al vechtende, met een gering overschot van zijn volk: toen werdt de stad den geheelen dag en volgenden nacht, hoewel het tegen den avond al verboden was, geplunderd: het verlies der *Franschen* in dit beleg, werdt op wel 20,000 mannen geschat; en dat der Bondgenooten op de helft van dat getal: — men vreesde toen wel voor eenen inval der *Franschen* in *Zeeland*, doch zij vergenoegden zich met de *Kruisfchans*, en de schansen *Lillo* en *Fredrik Henrik* te veroveren; waarna de winterlegeringen van beide zijden betrokken werden: het overgaan van *Bergen op den Zoom* verwekte, vooral in *Holland* en *Zeeland*, eene bijstere ontfeltenis onder het gemeen der *Her-vormden*, welk al te vooren, eenige Roomsch-gezinden, het zij met of zonder reden, te *Haarlem*, *Amsterdam* en elders, raauwlijk bejegend hadt; doch nu bragt de tijding van het overgaan van *Bergen op den Zoom* veelen van deeze Gezindheid, die bij het graauw verdacht waren, als hadden zij zich in dat ongeluk verblijd,

blijd, op nieuws in ongelegenheid: te *Utrecht*, *Deventer* en *Groningen*, werdt veel gewelds gepleegd aan huizen van *Roomschgezinden*; gelijk ook te *Amsterdam* den 18 van Herfstmaand het huis eener Roomschgezinde vrouw op den Haarlemmerdijk werdt geplonderd: in 's *Haage* werdt het huis eens paruikemaakers, en dat van eenen kleërmaaker geplonderd, ja zelfs het eerste afgebroken, zonder dat de soldaaten zulks konden stuiten: diergelijke bewegingen werden ook in andere steden bespeurd; doch zijne Hoogheid en het Hof van *Holland* verbooden ze bij een ernstig Plakaat van den 22 van Herfstmaand.

XX.

AFD.

De Staaten van *Holland* beslooten nu ook, de Ingezeten en in den wapenhandel te oefenen, de weerbaare manschap op te neemen, en honderd vendels waardgelders te laten werven, ieder vendel van honderd koppen: doch men bragt het getal der laatsten met moeite niet hooger, dan tot 4000 koppen: ook trok men van deezen weinig nut in het stillen van burgerlijke bewegingen, die sommigen onder hun eerder hielpen verwekken, dan dat zij hun werk gemaakt zouden hebben, van ze te voorkomen, of te stuiten, waarom de meesten, in stede van in de binnenlandsche plaatsen gelegd te worden, eerlange naer de grenzen gezonden, en in het volgend jaar afgedankt werden.

De ontroering, over het verassen van *Bergen op den Zoom* veroorzaakt, was nog niet bedaard, de argwaan over het tegenhwoordig bestuur nam zelfs nog toe onder het gemeen, toen de Ridderfchap en Edelen geraaden vonden voortestlaan, dat men zijne Hoogheid behoorde te ver-

Holland
besluit de
Ingezete-
nen in
den wa-
penhan-
del te
oefenen.

XX.

AFD.

verklaaren Erfstadhouder in de vrouwelijke zo wel als in de mannelijke nakomelingschap. — en straks daarna beweerden sommigen zelfs, dat men zijne Hoogheid tot Graaf van *Holland* behoorde te verheffen, welke waardigheid anderen verzekerden, dat de Prins niet begeerde, schoon hij met genoeg den voorslag tot het Erfstadhouderschap had verstaan: men vindt 'er hier en daar onder de burgerije, die, om de Vroedichappen te doen bewilligen in deezen voorslag, ondernamen zulks openlijk te verzoeken: ook sprak men thans veel van het begeven der kleine ampten, en om de posterijen te brengen aan het gemeene Land, waar omtrent sommigen meenden, dat zijne Hoogheid inzichten had, welke zij goedvonden te bevorderen; doch op sommige plaatsen ging dit zo onbesuisd toe, dat zijne Hoogheid zelve hun gedrag afkeurde: in 's *Haage* droeg men de Posterijen den Prinse op, die ze aan het Land afstond: *Dordrecht* en de meeste oude *Holland-**sche* steden, volgden dit voorbeeld; doch *Delft* droeg de zijne regelrecht aan het Land op: te *Amsterdam* maakte men 'er zwaarigheid in, en gaf dezelve aan de stad, schoon men dit in 's *Haage* kwalijk name.

Sommi-
ge pos-
terijen
aan den
Prins, en
anderen
aan 't
Land op-
gedragen.

Oproer
te Rotter-
dam.

Te *Rotterdam* deden eenigen uit de burgerij de Regeering door herhaalde verzoekschriften bewilligen in hunnen eisch, om alle de ampten openlijk verkoopbaar te maaken, en verkrijgelyk voor den meestbiedende, en het geld daarvan te brengen aan het gemeene Land; doch zijne Hoogheid vernietigde de afgeperste bewilliging, en verklaarde zich tegen het verkoopen der ampten; hetwelk veel misnoegen onder

der de partij voor de oranje - strikken maakte ; die bij sommigen ten eerste van de hoeden afgetrokken werden , onder het uitroepen van *Oranje onder !* LAURENS VAN DER MEER, sedert te *Gouda* in het tuchthuis bekend geworden , en zijn aanhang , die toen ten Hove niet geheel onbekend was , verklaarde geen deel te hebben aan het veroordeelde verzoekschrift. Te *Haarlem* en *Gouda* bleef de drift om iet diergelijks te onderneemen , in de geboorte gesinoord , nadat men gehoord had , wat te *Rotterdam* gebeurd was : te *Amsterdam* echter droeg de Porceleinkooper DANIEL RAAP, een request van 4 artikelen om , waarin men begeerde het ervelijk verklaaren van het Stadhouder - Capitein - en Admiraalschap - Generaal , in de manlijke en vrouwlijke nakomelingschap van zijne Hoogheid ; her openlijk verkoopen der ampten aan den meestbiedenden , ten voordeele van het Land ; het kiezen van Burger - Capiteinen uit de burgerije , niet uit de Regeering , en herstel der gilden in derzelver oude voorrechten ; doch toen dit middel niet rasch en sterk genoeg werkte , noodigden anderen het volk bij aangeplakte briefjens op den dam ; vanwaar men op den 9 van Slagtmaand eenen oproerigen inval deed in het Stadhuis , en tot in Burgemeesters kamer , daar inktkookers , en alles wat 'er was , om verre raakte , en de vensters der voorpuije opengestooten werden ; vanwaar een raagbolstok uitstak met een oranje - lint voorzien ; doch de burger Compagnie van den Capitein ABRAHAM SCHEERENBERG dreef deezen oproerigen hoop in een oogenblik van het Stad-

XX.
AFD.

Heroerte te *Amsterdam* over het ervelijk verklaaren van het Stadhouder - Capitein - en Admiraalschap - Generaal , in de manlijke en vrouwlijke nakomelingschap.

De Burgerij verdriest de oproerigen.

XX.
Afd.

huis af: een timmerman, WILLEM VAN NES genoemd, beschuldigd van deel in dit oproer gehad te hebben, werdt, wat laater, in hechtenis genomen, en het zoude hem, naer men meent, den hals gekost hebben, hadde zijne Hoogheid niet eerst het vonnis doen opschorten, en naderhand abolitie van misdaad aan hem verzorgd: nogthans werdt hem, in de Lente des jaars 1748, door Burgemeesteren, buiten vorme van rechtsgeding, de stad ontzegd.

De Staaten van *Holland* namen, op den voorslag van zijne Hoogheid, eerlang een besluit tot weering der misbruiken in het stuk der ampten; waaromtrent nogtans *Amsterdam* bij zijn besluit bleef; ook besloten de Staaten het Stadhouder- Capitein- en Admiraalschap-Generaal, in de Manlijke- en Vrouwlijke Nakomelingschap van zijne Hoogheid ervelijke te verklaren, waartoe de voet beraamd was, met 's Prinzen volkomen genoegen, door de Afgevaardigden van de gemelde stad; en sedert is ook gelijke erfverklaaring van 's Prinzen Hooge waardigheden, op denzelfden voet, in de meeste andere Gewesten en ter algemeene staatsvergaderinge geschied.

Liberale
gift hier
te Lande.

Om geld tot het voordzetten des oorlogs te vinden, werdt, op 's Prinzen voorslag, door de Staaten besloten tot het eischen eener liberale of milde gifte, bij welke van ieder, boven de tweeduizend guldens gegoed, ten minsten twee van het honderd gevegd werdt, na alvorens bij eede, of *waare woorden* zo zij Menno-niten waren, verklaard te hebben, dat men den overslag zijner goederen naer zijne beste ken-

BURGEMEESTERS KAMER, te AMSTELDAM, DOOR HET
GRAAUW, DOOR GEWELD GEOPEND, IN 'T JAAR 1747.

kennis gemaakt had: deeze gifte geschiedde ook in de andere Gewesten, en zelfs in Oost- en West-Indiën, op de plaatsen die onder het gebied van den Staat waren.

XX.
AFD.

De Staaten toonden vervolgens ook dat het hun ernst was, om zich uit al hun vermogen, tegen de vijandlijke oogmerken van *Frankrijk* te kanten: hiertoe verboden zij den uitvoer van wapentuig en scheepsbouwstoffen; den invoer van *Fransche* waaren, en het verzekeren op *Fransche* goederen en schepen: ook werdt de kaperij en commissievaart op de *Franschen* door hun krachtiglijk aangemoedigd, hoewel de uitwerking daarvan aan de verwachtinge niet voldeed: maar het verbod der *Fransche* waaren bragt niet weinig toe, om dat Rijk, welk daardoor zeer veel leedt, te doen neigen tot den vrede, die eerlang te *Aken* getroffen werdt: — hierop hielp ook zeer veel de belofte van *Rus-* *Rusland*
land, om *Groot-Brittanje* en den Staat met belooft
37,000 mannen hulptroepen bijtestaan: zo *Engeland*
dat alles zich schikte om *Frankrijk* te verplig- en den
ten tot het aanneemen van billijker voorwaarden Staat on-
eener algemeene bevrediging. deritand.

De vredehandeling te *Aken* was in Lente- 1748.
maand van het jaar 1748, reeds aangevangen,
en de voorafgaande punten werden 'er den 30
van Grasmaand getekend; doch *Maastricht*, *Maas-*
midlerwyl door de *Franschen* belegerd, ging *tricht* oaat
den 6 van Bloemmaand bij verdrag aan hun aan de
over; bedingende de bezetting daarbij alle *Franschen*
krijgseere; waarna ook de stilland van wapen- over.
nen in het algemeen doorging; doch eer de
vredehandeling nog zo verre gevorderd was,

XX. en terwijl men zich in het voorjaar gereed
 AFD. maakte tot den veldtocht, was haare Koning-
 lijke Hoogheid, de Prinses van *Oranje*, op
 den 8 van Lentemaand van het jaar 1748, ge-
 lukkiglijk bevallen van eenen zoon, WILLEM

WILLEM V. gebo- uit wiens echt wij ook eerlange een aantal van
 ren. zoonen verhoopen te zien,) die door zijnen vader
 zelv' ten doop gehouden werdt, en beschonken

Pillegif-
 ten hen
 geschon-
 ken.

met verscheide pillegiften, in lijfrenten bestaan-
 de; zijnde die der algemeene Staaten tien dui-
 zend guldens; die der Staaten van *Holland* ze-
 venduizend, die van *Zeeland* drieduizend; en
 die van *Friesland* vijfduizend guldens: *Nieuw-*
megen schonk duizend, *Dordrecht*, *Gouda* en
Schiedam, ieder agthonderd; *Haarlem* en *Lei-*
den, ieder twaalfhonderd; *Delft* duizend; *Am-*
sterdam vijftewintighonderd; en *Rotterdam*
 vijftien honderd guldens jaarlijks; hebbende
 deeze allen als *Peeters* over den jongen Prins
 gestaan: alle deeze lijfrentebrieven lagen in gou-
 den of zilveren doozen: de algemeene Staaten
 en die van *Holland* deeden daarenboven ieder
 een geschenk in de kraamkamer, de eersten van
 vierhonderd, de anderen van driehonderd du-
 katen; de Stad *Nieuwmegen* voegde 'er 50 du-
 katen bij, alzo de zilveren vergulden doos,
 tot haaren lijfrentenbrief niet had kunnen gereed
 zijn.

De toeleg, om de Regeering in de gewesten
 en de steden te doen veranderen, welke bij
 de ijveraars voor den herstelden Regeeringsvorm
 reeds was aangevangen, begon nu meer en
 meer gezien te worden: men bediende zich
 daar-

daartoe van verscheide redenen, om opschud-
ding onder het gemeen te verwekken, en onder
deezzen, van het voorwendzel, welk alom ge-
bruikt werdt, om de wijze der heffinge van
de gemeene consumptiemiddelen, door pachters
die al lang in den gemeenen haat waren, als
verfoejelijk te doen voorkomen: in Bloem-
maand deezes jaars borst het smeulend misnoe-
gen tegen de Pachters, allereerst in *Friesland*,
tot daadlijkheden uit: men viel 'er aan op de
Opzichtershuisjens wegens den havenpacht, en
vernieldde dezelve: ook werdt hier en daar een
huis geplunderd: de *Harlingers* eischten door
Gecommitteerden, dat de Staaten alle pachten
affchaften; het Stadhouderschap ervelijk ver-
klaarden in beide liniën, en de oude wetten
herstelden; dreigende sommigen dat de Heeren
niet levende van het Landschapshuis zouden ko-
men, zo zij der gemeente geen genoeg en ga-
ven: dit geschiedde dan ook, men kondigde
ten eersten het besluit af, wegens de affchaffing
der pachten; verklaarde het Stadhouderschap
ervelijk in de Manlijke- en Vrouwelijke Linie, en
magtigde ook kort daarna zijne Hoogheid, om
de Regeering enz. te herstellen.

Te *Groningen*, daar het huis van den Bur-
gemeester GEERTSEMA werdt geplunderd, kwam
men zeer schoorvoetend tot een besluit omtrent
het Erftadhouderschap: echter arbeidde 's Prin-
sen vrienden zo sterk onder de burgerij, om
aan den Prinse meer en grooter gezag in de Re-
geering te doen opdragen, dat de Magistraat
daarin bewilligde; gelijk ook daarna de Staaten
van het Gewest: men schafte ook aldaar alle

XX.

APD.

Oproer
in *Fries-
land*,
over de
pachten.

Die Pro-
vincie
verklaart
het Stad-
houder-
schap er-
velijk in
de man-
lijke. en
vrouw-
lijke li-
nie, en
magtigt
zijne
Hoogh.
om de
Regee-
ring te
herstel-
len.

XX.

AFD.

Op schuld-
ding over
de pach-
ten in
Drenthe
Overijsel
en *Gel-*
derland.

de pachten af: in *Drenthe*, *Overijsel* en *Gel-*
derland waren ook verscheide opschuddingen
geweest, doch de pachten bij voorraad nog aan-
gehouden; doch in *Utrecht* werd de hooge
Regeering gedrongen, om eersteenige, en daarn-
na alle de pachten afte schaffen; waarna het op-
roer bedaarde: in *Zeeland* bleef de verpachting
in gebruik: hebbende zijne Hoogheid den Lui-
tenant Generaal EVERTSEN gelast, de pachters,
des noods, met het krijgsvolk van den Staat te
ondersteunen tegen allen moedwil.

Te
Leiden.

In 's *Haa-*
ge.

Te *Am-*
sterdam.

Maar nergens waren de bewegingen, ten
deezen aanzien, geweldiger dan in *Holland*:
te *Haarlem* begon de woede tegen de pachters
eerst, en deed de Wethouderschap besluiten
om alle pachten bij voorraad te doen stilstaan:
doch de Staaten der Provincie maakten bekend,
dat de pachten in stand zouden blijven: de
Wethouderschap vondt niettemin goed het te-
gendeel te laten afkoudigen; hetwelk bij de
Staaten zeer kwalijk genomen wordt. Te *Lei-*
den plonderde het graauw ook de meeste pach-
tershuizen, en de Wethouderschap volgde ook
hier het voorbeeld van die van *Haarlem*: in
's *Haage* werden ook eenige pachtershuizen ge-
plunderd: een der lijfwachten van zijne Hoog-
heid, zich meer of min in den oproer gesteken
hebbende, wordt eenige dagen daarna gevat,
en, voor het Hof te recht gesteld zijnde, ver-
wezen ter galge: op de overige handdadigen
werdt geen onderzoek gedaan: te *Amsterdam*
werden ook, ondanks de voorzorg der Rege-
eringe, en schoon men zelf in den aanvang des
oproers, op de botermarkt met scherp op de
ge-

geweldenaars geschoten hadt , de huizen der pachteren aangevallen en geplonderd , en afschuwelijke baldadigheden gepleegd aan de huizen der Directeuren van den impost der wijnen , tot dat de schutterij eindelijk den oproer stuitte , en men twee der belhamelen in handen kreeg ; den zogenoemden Burgemeester , zijnde een tuinman van slecht gerucht , PIETER VAN DORT geheeten , en een vrouwmensch , welke met schol enz. bij de beurs plagt te zitten , deeze beiden werden uit de wage , 's daags na datze gevat waren , opgehangen ; de laatste onder het ijsfelijk roepen van , *Wraak !* doch naauwlijks was de karel ten venster uitgehijst , of eenige burgers , die de ronde gedaan hadden , langs den vijgendam op den Dam willende doordringen door het volk , welk hun weêrstand boodt , vuurden met los kruid op deeze wederstrevers ; en de schutterij , dit houdende voor eenen aanval van het gemeen , beantwoordde die schooten met scherp , waardoor eenigen gekwetst en gedood werden : het gedrang hierop , vooral naer de zijden van het damrak , veroorzaakte dat 'er veelen in omkwamen , en ook veelen in het water smoorden ; het getal van welke laatsten op omtrent veertig is begroot : met deezen ramp eindigde de oproer tegen de pachters te *Amsterdam.*

In andere steden hadt men wijslijk , door het dagelijksch doen der ronde , tot voorkoming van zamenrottinge , zulken of diergelijken opstand belet of in zijn begin gesmoord ; en had de burgerij slechts moeds genoeg beroond , om zich te verzetten tegen den moedwil van

XX.
AFD.

Zijne
Hoog-
heid staat
eene al-
gemeene
affchaf-

sing der
pachten
in *Hol-
land* voor.

De Staa-
ten be-
sluiten
daartoe.

een klein hoopjen uit de heffe des volks, ner-
gens zou dezelve dus de overhand gekregen
hebben : nu kwam hier nog bij , dat , toen
men bijkans deezen wrevel gestuit en gestraft
hadt, zijne Hoogheid zelf 'sdaags na den aan-
vang der plunderinge te *Amsterdam*, ter verga-
deringe van *Holland* op den 25 van Wiedemaad
eenen voorslag deedt, ter onmiddelijke affchaf-
singe van de pachten; een voorslag, zoo on-
verwacht dat de leden in het gemeen op elkan-
deren zagen, zonder iet te zeggen: zijne Hoog-
heid liet hun ook gelegenheid, om 'er op te
raadplegen, vertrekkende terstond uit de verga-
dering: 't leedt toen maar tot 'sanderendaags,
dat de affchaffing van alle de pachten, overeen-
komstig met den voorslag van zijne Hoogheid,
afgekondigd werdt, na dat 'er, terstond na
'sPrinsen vertrek, toe beslooten was, na eene
korte raadpleeging; — doch nu was de vraag,
wat daarvoor in plaats te stellen? zijne Hoog-
heid gaf daartoe een middel aan de hand, welk
echter moeijelikheden ontmoette in de uitvoe-
ring; waarna de Prins aan een ontwerp deedt
arbeiten van een Hoofdgeld, en om de midde-
len bij wijze van *Collecte* te doen heffen:
dit laatste werdt, na verloop van twee maanden
bij de Staaten aangenomen; zijnde hetzelfde met
het begin van het jaar 1750 in trein gebragt,
en tot nog toe in gebruik gebleven: — de
schade, door de plondering der pachteren en
pachtersbedienden, in *Holland* geleden, werdt
hun eerlange, ter somme van omtrent driemaal-
honderdduizend guldens, uit 's Lands kasse goed
gedaan.

De

De vrede van *Aken* was nu op den 18 van Wijnmaand deezes jaars 1748, tot stand gebragt, en getekend: waarna de Staaten weder traden in het bezit der plaatsen, door *Frankrijk* op hen veroverd: ook keerden de veele krijgsgevangenen van de onzen, uit het hart van *Frankrijk* eerlange herwaards: het geene 'er nog te vereffenen stond, zoude men afhandelen op eene nadere bijeenkomst te *Brusfel*: midlertwyl werdt hier te lande, den 17 van Wiedemaand van het jaar 1749, een plechtige dankdag over den vrede gehouden; en na het eindigen van den Godsdienst, in 's *Haage* een prachtig en kostbaar vuurwerk afgesteeken.

XX.

AFD.

Vrede
te *Aken*.De Staaten
treden we-
der in het
bezit der
plaatsen
door
Frankrijk
op hen
veroverd.

De verandering in de Regeeringsvorm hier te Lande, in het voorleden jaar gemaakt, hadt deezen vrede helpen bevorderen: de Prins van *Oranje* toonde geene gezindheid altoos, tot het voordzetten des oorlogs, zo dra men kans zagen daar een einde aan te maaken: dees kans was gemist toen hij eerst aan het bewind kwam, door het afbreken der *Bredasche* handeling buiten zijn toedoen; doch zijn ijver, en het vertrouwen, welk de landzaten in hem stelden, bragten de milde giften in 's Lands kasse; die giften hielpen de russische hulptroepen in aantogt herwaards, en dit maakte dat de vrede spoediger werd getroffen dan men verwacht hadt; schoon men in het jaar 1747, te *Breda* veel voordeeliger vrede zoude hebben kunnen sluiten.

Zijne Hoogheid, in Zomermaand van het jaar 1748, bij zijnen voorslag ter afschaffinge van de pachten, ook begeerd hebbende, dat men

XX.

AFD.

Bewe-
ging te
Amster-
dam strek-
kende tot

verande-
ring der
Regee-
ring.

de bezwaarenisse wegens de ampten wegname, en gedrongen hebbende op het afstaan van de posterijen aan het Land; zo bedienden sommigen zich van dit ernstig verzoek des Prinzen, om nieuwe opschudding te *Amsterdam* te verwekken; blijkbaarlijk ter verkrijginge van de veranderinge der Regeeringe, waarop eenigen al sedert zekeren tijd het hadden toegelegd: de Vroedschap te *Amsterdam* besloot echter, om de posterijen ten eeuwigden dage aan de Stad te houden: men liet dit besluit drukken, om te doen zien dat deeze inkomsten dienen zouden tot onderstand der armen, en onderhoud der Godshuizen. — Straks hierna kwamen verscheide geschriften als uit naam der burgerije in het licht, strekkende tot herstelling der oude voorrechten en gildekeuren: ook werdt 'er een vinnig schimpfchrift tegen sommige voorname amptenaars en tegen de Regeering in het gemeen, onder de hand verspreid, ondanks het verbod van het Hof van *Holland*; zelfs hielden sommigen, met naame, onder anderen, ANDRIES BOEKELMAN, Chirurgijn, de Patroontekenaar HENRIK VAN GIMMIG en JEAN ROUSET, eenige heimelijke bijeenkomsten in de kroeg *Vredenburg* in de lange leidse dwarsstraat; en niet lange daarna, kwam het request der drie Artikelen van DANIEL RAAP, den Porceleinkooper, in het licht; en den 9 van Oogstmaand, namen Innee- eenige van de lieden, ten getale van zes ming van of agt, de groote zaal van de Cloveniers doele de Cloveniers doe- in, alwaar van GIMMIG aan eene toegevoelde len, door menigte eene aanspraak voorlas, ter beraminge de *Doelis*- van middelen van herstel der burgerlijke voorrech-

rechten; en tot benoeming van Gecommitteerden uit de wijken. RAAP, of een ander van zijnen aanhang, las aan de vergadering drie artikelen voor, behelzende de punten, welke men vooral begeeren moest, terwijl anderen drongen op het kiezen van Gecommitteerden: de Regeering veroordeelde, bij openbaare afkondiging het innemen van de Doele; waarom-trent eenige burgers zich verdedigden: ook wisten zij het oorspronkelijk verzoekschrift, door veelen ondertekend, den Prinse, in een bijzonder gehoor te hand te stellen, en verhaalden naderhand, dat de Prins, hunne begeerten gebillijkt, doch hen tot stilte vermaand had.

XX.

AFD.

ten, niet
RAAP aan
hun
hoofd.

De Re-
geering
veroor-
deelt
zulks.

Men deedt ook van tijd tot tijd aanspraken in de Doele, en won al meer en meer intekenaaren voor de drie artikelen, zo dat men zelfs uit naam van deeze *Doelisten* op de Predikanten begaarde dat zij openlijk voor hun zouden bidden, als voor beschermers en herstellere der vrijheid; doch de Predikanten vonden niet geraden aan dit verzoek te voldoen. — Een grooten steun kregen de *Doelisten* cerlange aan het scheepstimmerlieden gild, welk ook, (zo het heette) wilde arbeiden aan de vervallen voorrechten der gildebroederen: de driftigsten van deeze lieden verscheenen nu op de *Doele* en schreeuwden heftiglijk om eenen burger kriegsraad. — Straks daarna drongen de *Doelisten* bij de Regeering zo sterk aan op het onbepaald inwilligen der drie artikelen, dat Bnrgemeesters en Raaden, den 24 van Oogstmaand, een onbeperkt *Fiat* toestonden; en te gelijk op dien

De Doe-
listen be-
geeren
dat men
voor hen
bidde.

XX. dien zelfden dag afstonden van de Regeering
 AFD. op het behagen van zijne Hoogheid, wien
 daarvan terstond kennis gegeven werdt: te ge-
 De Re- lijck werden de posterijen der Stad den Prinse
 geering staat het opgedragen, die ze op den voet der overigen,
 bewind aan het gemeene Land afstond.
 af.

Zijne Hoogheid werdt hier den 31 van Oogst-
 maand op het verzoek van de Afgevaardigden
 de Regeeringe, door de Staaten gemagtigd om
 de rust in *Amsterdam* te herstellen, al ware het
 ook door verandering te maken in Burgemees-
 ters en Raden. — Midlerwijl ondernamen
 Eenigen sommige burgers eenige verzoekschriften te tee-
 tekenen om hen in 't be- kenen, waarbij de handhaving der tegenwoor-
 wind te dige Regeering begeerd werdt; doch de *Doe-*
 houden. *listen* vonden middel om dit tekenen te belet-
 ten, door ten wege te brengen eenen optogt
 der scheepstimmerlieden, met vijf of zes der
 stoutste *Doelisten* aan hun hoofd, die, in smalle
 geleden, een groot deel der Stad doortrokken,
 stilhoudende voor de huizen of herbergen, daar
 zulken woonden of zich onthielden, van wel-
 ken men wist, of vermoedde, dat zij voor de
 tegenwoordige Regeering getekend hadden:
 hier en daar gebruikte men zelfs dreigemen-
 ten; en deeze oproerige togt baarde zulk
 eene ontfeltenis door de Stad, dat 'er
 de voorgenome en aangevange tekening ge-
 heellijk door gestremd werdt: ook wil men
 dat eenige leden der Regeeringe, den voor-
 standeren deezer tekeninge, onder de hand te
 verstaan gaven, dat zij zich vergeefs afvloof-
 den, en dat de verandering der Regeeringe niet
 zou kunnen voorkomen worden.

De

De Prins, den tweeden van Herfstmaand in de Stad gekomen zijnde, na dat RAAP hem aan de tweehonderd roeden, buiten de Stad, begroet hadt, werdt binnen geleid, door omtrent dertig van de nieuwlings gekoooren Gecommitteerden der burgerije, onder welke de driftigste *Doelisten* waren, en door eenen hoop van drie of vier duizend bijltjens; voor welken een Oranjevendel gedragen werdt, waarop stondt, voor *Oranje en de Vrijheid*: zijne Hoogheid nam zijn intrek in het *Oude Zijds Heeren Logement*, daar hij door drie der regeerende Burgemeesteren GERRIT CORVER, JAN SAUTYN en PIETER VAN DE POLL, terstond begroet, en geduurende zijn verblijf, op stads kosten, onthaald werdt.

XX.

AFD.

Zijne
Hoog-
heid
wordt
door de
Doelisten
inge-
haald.

De Gecommitteerden vorderden bij een wijd-
lustig verzoekschrift, de verandering der Re-
geeringe, en met naame ook het ontslaan der
beide *Pensionarissen*; doch omtrent deeze laat-
sten, die in dienst bleven, bereikte men zijn
oogmerk niet: onderwijl gingen eenigen der
stoutste *Doelisten*, met 20 of 30 bijltjens des
avonds van den 4 van Herfstmaand aan de drie
gemelde Burgemeesteren vraagen; (zijnde de
vierde, de Heer JAN SIX, uit de Stad) waarom
ze niet terstond van de Regeeringe afstonden;
't geen beantwoord werdt met te zeggen: dat dit
aan zijne Hoogheid gelaten was; welk ant-
woord echter niet voldeedt, en men moest hen
verzekeren, dat 'er binnen twee dagen verande-
ring komen zoude, gelijk zijne Hoogheid die
ook 'sanderen daags regelde.

Vorderen
de veran-
dering
der Re-
geering.

Toen werden de vier Burgemeesters ontsla-
gen,

XX.
AFD.Zijne
Hoog-
heid ont-
staat de
zelve te
*Amster-
dam.*

gen, zonder hersteld te worden; doch uit de 36 ontslagene Raden, werden 'er negentien hersteld, bij welke zijne Hoogheid zeventien anderen voegde, die nooit in de Regeeringe geweest waren: naderhand door de Staaten ook daartoe gemagtigd zijnde, ontsloeg zijne Hoogheid ook veele leden van den Oud-raad; als vier regeerende Schepens, zeven Oud-Burgemeesters, en driëndertig Oud-Schepens, vervullende ten zelfden dage de plaatsen der vier regeerende Schepenen, met vier anderen.

Maar men zocht ook verandering in den krijgsraad te maaken, dien de *Bijltjes* en *Doe-listen* vrij wilden hebben, zonder een eenigen Officier uit de nieuwe zo min als uit de oude Regeeringe: hiertoe kwam men zelfs des nachts

De *Doe-
listen*
dringen
den Prins
bij nacht
tot het
toestaan
van een
vrijen
krijgs-
raad.

van den 9 van Herfstmaand zijne Hoogheid in zijn slaapvertrek ontrusten: de Prins gaf toen een uitstellend antwoord, en den volgenden dag zijne stem tot een *Vrijen Krijgsraad*; doch het bleek niet, uit dit verlos, of zijne Hoogheid het woord vrije Krijgsraad in denzelfden zin als het volk verstond: niettemin men regelde toen alles naer zijnen zin, en niemand die aan de oude of nieuwe Regeeringe vermaagschapt was, behieldt zijn ampt onder de schutterije, of verkreeg 'er een: de Kapitein CHRISTIAAN SCHOLTEN zelf, hoe zeer hij voor de drie artijkelen geijverd hadde, werdt bedankt, om dat zijn vader door den Prins tot Raad was aangesteld: de Prins bevestigde het verrichte voor deeze keer, doch gaf bij publicatie genoeg te kennen, hoe zeer de onbetaamelijkheden, in deezen gebruikt, bij veelen, hem tegenstonden, en dat hij

hij wijders voor deeze keer de ongeregelgheden over het hoofd wilde zien, mids elk zich voortaan stil en onderworpen aan zijne Overheid gedroeg, en de Gecommitteerden der wijken zich van nu af, van die en diergelijke Commissien ontlagen hielden.

's Middags van den 15den vertrok zijne Hoogheid uit de Stad, nemende VAN GIMMIG, uit naame der Gecommitteerden, afscheid van hem met eene aanspraak, op welker tijtel stond, WILLEM den Grooten, en die hij sedert liet drukken: — de Stad geraakte na deeze veranderingen, allengskens in rust, doch de aanhang der *Doelisten* eerlange zo zeer in de gemeene verachting, dat het graauw zelfs, na den dood van RAAP, in Louwmaand van het jaar, 1754 verhinderd heeft, dat hem eene gewoonlijke begraafenis werd aangedaan: de lijkbaar werd vernield, en de Wethouderschap genoodzaakt, het lijk ter middernacht met eene vrachtslede, naer de Kerk te laten slepen: ondertuschen hadt de bewilliging der voorgaande Regeeringe in de drie artijkelen, voor welken hij geijverd had, te wege gebragt, dat 'er ook in de gilden merkelijke veranderingen kwamen, door het aanstellen van nieuwe overliesen, en door het vernieuwen van oude en het verleenen van nieuwe gildenkeuren; waaraan de Regeering maanden achtereen veel tijds besteedde.

Binnen *Haarlem* was het volk, na 't afschaffen der pachten niet recht gerust geweest, en in het begin van Herfstmaand sloeg een lid

XX.

AFD.

Begra-
ving van
RAAP.Omstan-
digheid te
Haarlem.

ter

XX.

AFD.

Te Leiden.

ter Vroedschap, Mr. REMEES FLORIS VAN ZANEN, zijnen mederaden voor, of men, uit hoofde van de bewegingen in *Amsterdam*, zijne Hoogheid niet behoorde te verzoeken, om ook te *Haarlem* zulks te voorzien op het fluk der Regeeringe, als hij ten nutte van Stad en Land zou bevinden te behooren. Doch de Vroedschap nam op deezen voorslag geen besluit; en de bewegingen onder het Gemeen bleven duuren. De Wethouders verzochten Gemagtigden van zijne Hoogheid, die op den 7 van Wijnmaand, uit 's Prinzen naame deden afkondigen dat de Vroedschap voortaan uit tweëndertig, in plaats van uit vierëntwintig leden bestaan zoude: zeven leden der Vroedschap bleven ontslagen; en voorts werdt het volk tot stilstand en onderdanigheid vermaand.

Te *Leiden* werden, den 18 van Wijnmaand de Vroedschappen en de veertigen, door dezelve Gemagtigden, allen ontslagen; doch weder op vier na, die verlaten bleeven, hersteld in het bewind: de Burgemeester VAN DEN BERG, een van deeze vier, en de Secretaris VAN ROIJEN, hadden reeds te vooren verzocht, om van hunne ampten ontslagen te worden: de laatste werdt echter eerlange tot Pensionaris der Stad, en sedert tot Secretaris van den Raad van Staate aangesteld: doch kort daarna veroorzaakten eenige oproerige Gecommitteerden, zoo veel rumoers in de stad dat de rust niet hersteld werdt, voor dat de Generaal ROUSE aan het hoofd van eene bende Dragonders en Zwitzers in de stad gekomen, en een viertal der

voor-

voornaamste rumoermakers gevat was, waar van twee of drie met gevangenis en ballingschap van eenige jaaren zijn gestraft.

Te *Rotterdam* werd de gantsche Regeering door 'sPrinses Gemagtigden, den 24 van Wijnmaand, ondanks twee Burgerrequesten ter standhoudinge van dezelve, bedankt; doch op vijf Leden der Vroedschap na, weder hersteld: en te *Gouda*, daar de Hoofd-Officier zelf de geenen, die tegen de Regenten misnoegd waren, met raad bediend hadt, werd ook de gantsche Regeering ontslagen, doch weder hersteld, op zes Leden na, die buiten bewind bleeven. Te *Gorinchem* werd het getal der Vroedschappen van zeventien tot vierentwintig vermeerderd; doch de oude Regenten bleven allen in het bewind te *Schoonhoven* werd de gantsche Regeering ontslagen, doch op drie leden na weder aangesteld; voorts werd het getal der Vroedschappen en Kiezers vermeerderd, en schikking gemaakt op eenige punten door de burgerijen begeerd; te *Delft*, *Schiedam* en *Brielle* viel ook eenige geringe verandering voor; maar te *Dordrecht* geene, om dat men ze noodeloos of ondienstig achtte; gelijk ook, in het *Noorderkwartier* van *Holland*, *Medenblik* de eenige Stad was, die verklaard had, geene verandering noodig te hebben: hoewel ze naderhand, even als de andere steden van *Noord-Holland*, verandering ondergaan moest.

In *Gelderland* maakte de Prins ook verandering in de steden, schoon 'er geen aanzoek van de burgerijen toe geschiedde, en de aanzienlijkste burgers in sommige plaatsen, de handha-

XX.

AEN.

De Regeering te Rotterdam veranderd.

Ook te Gouda.

Te Gorinchem.

Te Schoonhoven.

Te Delft, Schiedam en Brielle.

In Gelderland.

XX.
AFD.

In
Utrecht
en *Over-*
ijssel.

ving der tegenwoordige Regeeringe, door eene plegtige bezending, op zijne Hoogheid be-geerd hadden: de vorm der Regeeringe werdt, aldaar genoegzaam gebragt op denzelfden voet als hij ten tijde van WILLEM III geweest was: in *Utrecht* en *Overijfel* verkreeg zijne Hoogheid het zelfde gezag, als WILLEM III in het jaar 1674 en 1675, over de Regeering van deeze twee gewesten bedongen hadt; — maar in *Zeeland* geschiedde genoegzaam geene buiten-gewoone verandering in de Regeering; gelijk 'er ook de pachterijen gehandhaafd werden, onaan gezien sommigen reeds beweging gemaakt hadden tot derzelver afschaffing.

In *Fries-*
land.

Friesland daarentegen onderging eene gant-sche verandering in de gedaante van deszelfs Regeeringe; welke door den Prinse, bij een reglement van 61 artikelen, werdt geregeld; terwijl *Leeuwarden* en *Franeker* nu ook het voorbeeld volgden der andere steden, in het opdragen van de bestellinge over de bijzondere stads regeering.

Te Gro-
ningen
enz.

Te *Groningen* en in de *Ommelanden* arbeidde men ook tot het verkrijgen van veranderinge in de regeering, waartegen sommigen weder sterk werkten; tot dat de Gemagtigden van zijne Hoogheid, daar gekomen zijnde, vervolgens door de volmagten der burgerije aan het hoofd der schutterije, verzocht werden, om de regeering te ontslaan: welke toen geene kans ziende, om de drift, die tegen hen gaande ge-maakt was, te stuiten, van zelf afstand deedt van haa rbewind: welk voorbeeld ook gevolgd werdt door de *Ommelander* Heeren, ten aan-
zien

zien van hunne bijzondere ampten ten platten lande: de Prins zelf hier op den 22 van Slagtemaand van het jaar 1749, te *Groningen* gekomen en ingehaald zijnde, veranderde de regeering, en de *Commissiën*, welke uit naam der Stad en Provincie bekleed werden; latende verscheide Heeren van hunne ampten ontzet, en eenigen in lager ampten stellende, anderen bevorderende: voorts rechte zijne Hoogheid een Provinciaal Gerechtshof op, en deedt eindelijk een geheel nieuw reglement op de regeering door de Staaten goedkeuren, alles ingevolge en uit kragt van de volle *mate* en *magt*, hem, in het voorleeden jaar, bij Staatsbesluit opgedragen; en toen dit door de Regenten beëdigd was, verliet de Prins *Groningen* in het begin van Wintermaand: kort na zijn vertrek, werdt, op naam der Staaten, eene algemeene vergiffenis van de gepleegde onbehoorelijkheden afgekondigd; en sedert geraakte de Stad en het Gewest allengskens in rust: het leedt ondertuschen, tot in het laatst van Hooimaand, van het jaar 1750, eer het *Diploma* op de opdracht van het Erftadhouderschap aan Zijne Hoogheid in orde werdt overgeleverd.

Dit hoog aanzien des Prinzen werdt nog vermeerderd door het Erftadhouderschap van *Staats-Braband, Vlaanderen, en Opper-Gelderland*, welk de algemeene Staaten hem opdroegen, en door het Opper-Directeurschap der Oost- en West-Indische Maatschappijen, nooit door eenigen Stadhouder te vooren bekleed, en welk den Prinse in deeze aanzienlijke ligchamen groot gezag gaf; in 't eerst van wel-

Zijne
Hoog-
heid
wordt
Erftad-
houder
der Gene-
raliteits
Landen
en Op-
perdirec-

XX.
AFD.teur der
Oost- en
West-
Indische
Compag-
nie.

ken de Heeren FILIPS VAN DER GHIESEN en JOSUA VAN DER POORTEN, in de kamers in *Holland*, en LEENDERT BOMME, in die van *Zeeland* werden aangesteld: terwijl de Heeren JAN VAN MARCELIS en THOMAS HOPE, dezelfde waardigheid bekleedden bij de Westindische Compagnie, en de Heer GERARD ARNOUT HASSELAER reeds te vooren tot Reprezentant van zijne Hoogheid, in de Admiraliteits Collegien in *Holland*, was aangesteld.

Na het treffen van den vrede waren de Staa- ten ook bedacht op de vermindering van 't krijgs- volk; de waardgelders, slechts 4000 mannen sterk, waren al in Herfstmaand van het jaar, 1748 afgedankt: nu dankte men ook twee Re- gimenten voetvolks geheel af; en besloot tot eene verdere vermindering en afsdanking, waar- door de Staat van oorlog van omtrent dertien- duizend mannen verligt werd. — De Raad- pensionaris GILLIS, te rade geworden, om zijn ampt neder te leggen, deedt zulks in Bloem- maand van het jaar 1749, en werd opgevolgd

De Raad-
pensionaris
GILLES
legt zijn
ampt ne-
der.

door den Heere PIETER STEIN, regeerend Bur- gemeester van *Haarlem*, dien, in zijne *Instruc- tie*, met kennisse en goedvinden van zijne Hoogheid vastgesteld, was gelast, zorge te dragen voor de handhaving van den tegenwoor- digen Regeeringsvorm, met naame ook van de resolutie op het Erfstadhouderschap van den 16 van Slagtmaand van het jaar 1747, en den Staa- ten en den Prins kennis te geeven van het gee- ne hem voorkomen mogt, daartegen onderno- men te worden: ook moest hij zijne Hoogheid van alle Staatszaaken verslag doen.

Den

Den 10 van Sprokkelmaand van het jaar 1749, was de Heer WILLEM BUYS, Secretaris der Staaten van *Holland*, die in veele gewigtige Staatshandelingen met roem gebruikt was, in het 88 jaar zijns ouderdoms overleeden. En den 25 van Lentemaand van het jaar 1749, stierf, in den ouderdom van omirent 79 jaaren, de Heer HENRIK GRAVE Lt. Admiraal van *Holland*, bij wiens begravenis des Prinzen persoon verbeeld werd door den Heere G. A. HASSELAER, die 't lijk onmiddelijk volgde in eene koets met zes paarden bespannen.

Te *Haarlem* ging het wederstreeven van de invoeringe der *Collecte* zo verre, dat men den Prins bij requeste verzocht, dezelve te laten achterblijven, en dat hem geliefde *Oppersfinancier* van *Haarlem* te worden; doch de agt Gemagtigden, met dit request in 's *Haage* gekomen, werden van hun bed geligt, op de gevangenpoort gezet, en na eene wijle ontflogen, terwijl één derzelven voor tien jaaren gebannen werd: ~~mid~~derwijl was 'er krijgsvolk naer *Haarlem* gezonden, welk op den 3 van Louwmaand van het jaar 1750, met geweld zich van de groote Houtpoort aldaar meester maakte en ter Stad inrukte, na dat men op den Major DU PERRON, van binnen een musketfchoot had laten afgaan: de Major deedt echter niet ernstig vuuren, dan toen bij de markt eenige burgers, die hun geweer niet wilden afleggen en heenen gaan, op de soldaaten scholden, en één zelfs zijn geweer op hen loste; toen werd bij de tweede vuuring eenen burger doorschoten, en na-

XX.

AFD.

1749.

Op-
schud-
ding te
Haarlem.

1750.

XX.
AFD.

derhand nog een tweetal zo getroffen, dat zij het beftierven: twee van deezen werden daarna bij de beenen aan de galg gehangen: het krijgsvolk bleef 14 dagen in de Stad, en werdt toen door anderen afgelost; doch de rust was terftond hersteld, en de *Collecte* werdt hier, zo wel als eiders, ingevoerd: zijne Hoogheid meende dat de Regeering en het Gerecht alhier te flap ware geweest, in het voorkomen en weeren der oproerigheid: waarop de Staaten besloten de Burgemeesters en den Schout te vermaanen tot meer vlijts en wakkerheids in diergelijke omstandigheden; betuigende echter hier mede niet te beoogen, om der Stad of der Regeeringe eenige kleinigheid aan te doen.

Onlusten
te Am-
sterdam
Rotterdam
onder de
Wijnkoo-
pers.

Te *Amsterdam* en *Rotterdam*, daar de wijnkoopers misnoegd waren, dat hun de impost op de wijnen, niet als voorheen, in *Admodiatie* werdt gegeven, waarom men te vergeefs verzocht had, en daar men weigerde den eed te doen bij den aanvang der nieuw ingevoerde *Collecte*, vreesde men voor onlusten hier uit; doch toen de meeste wijnkoopers den 14 van Hooimaand van het jaar 1751, den eed te *Amsterdam* gedaan hadden, liep aldaar alles zonder opschuddinge af; doch te *Rotterdam*, daar men het bleef weigeren, was GERRIT HAGEDOORN de eerste, die deezen eed deedt op den 19 van Oogstmaand van het zelfde jaar, maar zag ook op denzelfden dag zijn huis en pakhuizen door eenigen uit het graauw aangevallen, en ten deele geplonderd; tot dat twee vendels schutteren den

den verderen moedwil voorkwamen, waarna zijne schade, op omtrent 8240 guldens begroot, aan hem van Stads wege is vergoed geworden: — 't kostte derhalven zeer veel moeite, eer de gemeente zich liet gewennen aan eene nieuwe wijze van heffing van 's Lands gemeene middelen: de *Collecte* geraakte echter allengskens in stand: de wethouders deden alomme hun best, om ze te handhaven, en 't gemeen schikte 'er zich zo wel na, als voorheen na de verpachting.

Ondertusfchen hadden die van *Huisduinen* en de *Helder* zich ook beklagd bij den Prins, over de knevelarijen van hunne Regenten, doch toen deezen voor zijne Hoogheid zich verdedigd hadden, werden de opgezetenen tot stilheid en eerbied jegens dezelve vermaand, dewijl de Prins niet had kunnen vinden, dat zij zich kwalijk van hunnen plicht gekwetten hadden: en toen men, niettemin, eenige Regenten, bij zekere gelegenheid, hunne bedieningen hadt doen afleggen, deedt het Hof van *Holland* dezelve weder in het bewind herstellen: te *Zaandam* zocht de Chirurgijn JAN PIGGE, de *Sardammer Raap* gebijnaamd, met eenige anderen, de Regeering te verplichten om de aangekochte Ambachtsheerlijkheid der plaats aan zijne Hoogheid afteftaan; doch de Prins zelf wees zulk een voorstel, met verontwaardiging, van de hand.

In het kleine *Steenwijk* in *Overijsfel* waren Onlus-
vijf jaaren lang, groote onlusten geweest, ten te
die, uit Kerkelijke geschillen gesproten, na-
der-
Steen-
wijk.

XX.

AID

Die van
Huisdui-
nen en de
Helder
begesren
te ver-
geefsch
verande-
ring in de
Regee-
ring.

XX.

AFD.

derhand gevoed werden door begeerte naar verandering der Regeeringe, die zo verre liepen, dat het gezag van zijne Hoogheid tuschen beiden komen moest, om 'er een einde van te maken; wordende geheel de Regeering daar in het jaar 1750 veranderd, en zekeren opgehangen H. COOPS FLEDDERUS, in zijne eere hersteld; zijn lijk, voorheen bij de galg begraven, ontgraven, en op eene eerlijke wijze wederom ter aarde besteld, onder het gelside der nieuwe Wethouderschap, der Predikanten, en eene groote menigte van ingezetenen, alle met oranje strikken versierd; wordende de galg waaraan hij gehangen hadt, wat later, door eenige ijveraren voor zijne eere, bij nacht aan brand gestoken en vernield. *Steenwijk* was ook de laatste Stad, waar, onder 't Stadhouderslijk bewind van den Prinse, eenige buitengewoone verandering der Regeeringe voorviel.

Beroeringen in de Gereformeerde Kerk deezer Landen.

Maar terwijl de beroeringen in het wereldlijke begonnen optehouden, werd 'er eene in het Kerkelijke verwekt te *Nietwkerk* op de *Veluwe*, onder het preëken van Do. GERARDUS KUIPERS, toen Predikant aldaar, nu Profesfor te *Groningen*; welke als een lopend vuur, ook andere dorpen van de *Veluwe*, het *Sticht* en *Gooiland* aandeedt, en welke bestond in een openbaar handgewring, getier, geklop, geschreeuw, en benaauwd zuchten en kermen, zo men zeide, over zijne zonden; vallende veelen in zwijm, terwijl andere stuiptrekkingen kregen, of openlijk begonnen te zingen; al hetwelk sommigen

aan-

aanzagen voor werkingen van Gods Geest; waarvan KUIPERS zelf, in het eerst, niet vreemd scheen: anderen schreeven het aan de preëkwijze van den Leeraar, en sommigen zelfs aan een boozen geest toe: dat 'er ge-
maaktheid en bedrog onder liep, ontdekte men dra in *Zuidholland*, daar deeze beroerte zich te *Dordrecht* en in den omtrek dier Stad, door eene waarfchouwinge van de Wethou-
derschap liet te keer gaan, behelzende: *Dat zij met de uiterste aandoening vernomen had, hoe verscheiden lieden, in de naaste dorpen, sig niet ontzagen, te schreeuwen, en andere beweegingen en hertstogten te vertoonen, in de kerken; en hoe men zulke kwaade oogmerken, ook daar ter stede begon te smeeden, welker gevolgen niet dan nadeelig konden zijn voor zwakke gemoeden, dezelyen afstreckende van de waare Christelijke Godvruchtigheid; behalven, dat zij den Leeraaren, in het verkondigen van Gods woord, hinderlijk waren, veele regtzinnigen buiten de Kerken hielden, de liefdegaven aan de behoeftigen dedden afnemen, en de rust in den Burgerstaat, zo wel als in de Kerk, verstoorden: zaaken allen, waarvan regtschappen Christenen een afkeer hadden, en die, volgens alle wetten van deez Lande, ten hoogsten strafbaar gerekend moesten worden: zij verboden, hierom, alle diergelijke verstooringen van den openbaaren Godsdienst wel ernstelijk aan ingezetenen en vreemden; met verklaaring, dat de ouders voor hunne kinders en de voogden voor hunne weezen zouden moeten verantwoorden; en dit*

XX.

AFD.

verbod was van zo veel kragts, dat niemand federt aldaar ondernam, eenige ongewoone beweging in de Kerken te veroorzaaken. In andere steden belette de bloote tegenwoordigheid van den Schout de gevreesde en voorfpeelde bewegingen; zo dat deeze opschuddingen, toen ze verboden en veracht werden, ten eenemaal achterbleeven.

De
Prins van
Brunswijk
wordt
Veld-
maarschalk,

Zijne Hoogheid, zijne ligchaamelijke gezondheid gevoelende afneemen, hadt de algemeene Staaten bewogen, om Prins *LODEWYK ERNST van Brunswijk Wolfenbuttel*, tot Veldmaarschalk, op eene wedde van vierentwintigduizend guldens, aantestellen, en deedt kort daarna deezen Vorst voorschrikken, om bij zijn overlijden, het krijgsvolk als opperhoofd te gebieden, waartoe hem eene wedde van veertigduizend guldens werdt toegelegd.

Door-
braak in
de Lek-
dijk.

1751.

Op den 23 van Louwmaand van het jaar 1751, brak bij *Jaarsveld* de *Lekdijk* door, waarin twee gaten vielen, één van 30, en één van 11 roeden wijd: de *Loppikkerwaard*, het Land van *Tsifstein*, en een gedeelte van de *Krimpenerwaard*, werden hier door onder water gesteld. Bij *Beuzichem* bezweek de dijk insgelijks. Doch de schade was aldaar niet groot. Ook gaf het gunstig jaargetijde gelegenheid tot het spoedig herstellen der dijkadjen. —

Zijne
Hoog-
heid doet
zig huldigen als
Mark-
graaf van
Veere en
Vlisfingen.

In Bloemmaand liet zijne Hoogheid zich te *Veere* en *Vlisfingen* als Markgraaf inhuldigen: op welke plegtigheid een penning geslagen, uitgedeeld en gestrooid werdt, zo in goud als in zilver, waarop *Ulyses*, na een veeljaarig omzwerven in zijn Rijk *Ithaka* wederkeerende, bij

bij zijnen zoon en vriend, verbeeld stond, met dit randschrift: VETEREM DOMINUM VIDETIS ULYSSEM: *Gij ziet hier Ulyses, uwen ouden Heer*: onderaan, las men, SUUM CUIQUE, *Elk het zijne*: op de keerzijde, zag men een Raadhuis, van welks puie de Prins penningen strooide, onder eene vergaderde menigte. Om den rand stond ADGNOSCO STUDIUM MENTEMQUE MEORUM, *Ik erken den ijver en zucht der mijnen*. En nog, FIDES CIVIUM VERÆ & VLISSINGÆ, *Trouw der burgeren van Veere en Vlissingen*: de Prins hieldt zich, na het voltrekken deezer plegtigheid, nog eenige dagen op in *Zeeland*, om orde te stellen op de Regeering en op het begeeven der ampten, waarna hij naer 's *Haage* terug keerde; alwaar hem, die reeds te vooren een voorslag ter Staatsvergaderinge van *Holland* had gedaan, tot herstel der weeverijen, en in het bijzonder die der zijden stoffen, eene verhandeling over den koophandel van deezen Staat werdt ter hand gesteld; waarin getoond werdt deszelfs verval, de oorzaken hiervan, en de middelen tot herstelling, onder welken een *Porto Franco* aangepreezen werdt, nevens een vrijen doorvoer van goederen; waarvan de voordeelen aangewcezen, en de zwarigheden 'er tegen opgelost werden. Dit ontwerp prees de Prins den Staaten ernstig aan; doch de verschillende gevoelens der Admiraliteiten maakten dat men in deezen niet tot een besluit konde komen; gelijk hetzelfde tot nog toe onuitgevoerd blijft; waartoe ook niet weinig hielp het afsterven van deszelfs grootsten voorstander, den Prinsc Eerstadhouder zelve, die, na eene

zwaare

XX.

AED.

Sterft.

De Prin-
fes we-
duwe
wordt in
den eed
genomen.Begra-
venis van
zjne
Hoog-
heid.

zwaare ziekte in den jaare 1748, eene geduuri-
ge zwakheid had overgehouden, welke in dee-
zen zomer eertoe dan af-genomen was; waarom
men hem de wateren van *Aken* aanprees. Dee-
ze, vier welken lang, doch met luttel baats,
gebruikt zijnde, kwam de Prins in 's *Haage* te
rug, daar de ziekte zich verhief; slaande eene
ligte koorts 'er bij, met een flauwen en zwak-
ken pols, nevens ligthoofdigheid en slaapzucht,
en, eerlange, ook de sprouw in de keel, en
aan het gehemelte van den mond; welke toe-
vallen bij beurten aan- en af-gingen: op woens-
dag den 20 van Wijnmaand scheen het te bete-
ren, doch in den volgende nacht verergerde
het derwijze, dat de Vorst, in de armen van
den Baron van *Groveslins*, zijnen Opperstalmcees-
ter, 's vrijdags den 22 dito, in den morgen,
tuschen 2 en 3 uren, in den ouderdom van
40 jaaren en 52 dagen, den geest gaf.

De Staaten namen op denzelfden dag nog
de Prinsesse Weduwe den eed af, als gouver-
nante en voogdesse van den jongen Erfstad-
houder. En men stelde alomme orde op het
luiden der klokken. Het lijk van den Prinse,
geopend en gebalsemd zijnde, werdt, des
nachts tuschen den eersten en tweeden van
Slagtmaand, in eenelijkkooft, van twee andere
koetzen verzeld, uit het huis in het Bosch, overge-
bragt naer het Stadhouderslijk quartier in 's *Haage*:
hier werdt een praalbed toebeleid, waarop het
lijk, van den 25 van Slagtmaand tot den 8 van
Wintermaand, ten toone gelegd, en van eene
groote menigte volks, kleine en grooten, dag aan
dag, beschouwd werdt: het ligchaam was met

een

een langen nagtrok van zilver moor bekleed: de Ridderorde van den Koufband, de degen en staf van bevel, de helm, de Vorstelijke kroon en mantel waren geplaatst nevens het praalbed: voorts, was de lijkzaal versierd met zinnebeelden en opschriften, staande op 's Prinsen afderven, en op de smart, die 'er over gevoeld werdt: de algemeene Staaten, den 24 van Wintermaand, op den voorslag van *Gelderland*, beslooten hebbende het lijk, op gemeene kosten der Gewesten, ter aarde te doen bestellen, werdt het, der 10 van Louwmaand des volgenden jaars, gelegd in eene kist, van duurzaame stoffe gegooten: waarbij ook het hart en de ingewanden, in twee kleine kistjens, geplaatst werden: den 4 van Sprokkelmaand werdt tot den dag der begravenisse geschikt, op welke echter, de uitheemsche Ambassadeurs, toen in 's *Haage* zijnde, om verschillen over den rang te voorkomen, niet genodigd werden: het lijk werdt naer *Delft* gebragt en aldaar in een nieuwen grafkelder, benoorden den gewoonlijken van de Vorsten uit den huize van *Oranje*, in de nieuwe Kerk bijgezet. Op en na den dag der begravenisse, werden, in de Hooge Scholen deezer Landen, en in veele Kerken, zo van de Gereformeerde als van andere gezindheden, lijkredenen uitgesproken, ter gedachtenisse van wijlen zijne Hoogheid: de kosten deezer Vorstelijke begravenisse, werden eerlange op agtewintigduizend guldens berekend.

Zodanig eenen uitgang hadt Prins WILLEM Zijne
IV. Nederlands Erftadhouder, in het vijfde Afscheids
jaar zijns algemeenen bewinds over deezen ding.

Staar;

XX.

APD.

Staat. — Dees Vorst was van een deftig, minzaam en achtbaar gelaat: zijne groote blaauwe oogen stonden hem doordringend en levendig: hij droeg bruin lang hoofdhair: in zijne jeugd hadt hij zich, op de kennis van talen en andere nuttige wetenschappen, vlijtiglijk toegelegd: *het Latijn, Fransch, Engelsch en Hoogduitsch*, sprak hij vaardiglijk. Ook was hij in de wiskunde niet onbedreeven: in de geschiedenissen des Vaderlands hadt hij zich van vroeg af geoefend, en hierin plagt hij, naar men wil, de gebreken zoo wel als de deugden zijner voorzaten te bespiegelen, om de laatste te volgen, en de eersten te schuwen: lieden, in wetenschappen uitstekende, bejegende hij altoos met achtinge, en ondervraagde hen over het geen hem wetenswaardig scheen: zo sterk was zijn geheugen, dat hij de aanspraken, aan hem gedaan, meest al in goede orde en van punt tot punt, wist te beantwoorden; somwijlen ook, als de gelegenheid het eischte, met eene minzaamheid en gemeenzaamheid, die de harten innam: de oorlogszucht schijnt hem luttel bezeten te hebben, gelijk hij ook geene gelegenheid had, om na zijne verheffing eenen veldslag of belegering bijtewoonen: men meent dat hij, hadde hij het begeerd, zijn gezag nog meer zoude hebben kunnen zien verheffen: om zijne oogmerken te bereiken, neigde hij meer tot het gebruik van zachte dan van strenge middelen: hij was meer of min haastig of oplopend, doch zijne drift was straks wederom over, en hij schroomde somtijds niet, zulken, die 'er de uitwerkzels van gevoeld hadden, door heufche be-

bejegeningen van nieuws aan zich te verplichten: ijverig was hij in het voorstaan van den Hervormden Godsdienst, doch, volgens de Staatskunde van dit Gemeenebest, gematigd in het verdragen der verschillende gezindheden, hebbende hij zelf nu en dan Remonstranten en Doopsgezinden bevorderd tot aanzienlijke waardigheden, waarbij, volgens 's Lands wetten, geene belijdenis der Gereformeerde Leere vereischt werdt: schoon prachtig in hofhouding, was hij ook meêdogend en milddadig, en strooide rijkelijker, naer gelang dat zijne inkomsten vermeerderden: begeerig, om het geen hem in den Staat gebreklijk scheen, te herstellen, gaf hij, meent men, te ligt gehoor aan sommige eigenbatige lieden, die hem deswege voorlagen deden: afkeerig was hij van alle ongebonden reden; doch in gezelschap vrolijk, en tot onbedwongenheid aanspoorende: de Koninglijke Princes zijne Gemaal, verloor in hem eenen getrouwen en liefhebbenden echtgenoot; zijne Kinderen eenen tederharrigen vader. — De gevaarlijk krijg, in welken hij den Staat gewikkeld bevondt, en de binnenlandsche beroerten, verwarringen en veranderingen, die toenamen, na het sluiten van den vrede, hebben hem eenen ongelooftijken arbeid veroorzaakt; die te lastiger moest vallen voor eenen Vorst, welke verklaard hadt: *niets te kennen, dat de eerezucht van eenen sterveling meer streelen kon, dan zich te mogen houden voor een voorwerp van de liefde en hoogachting van een vrij volk*, en die hierom, midden onder alle de beroeringen van den Staat, deeze hoogach-

XX.

AFD.

achting en liefde zocht te verkrijgen en te behouden: de voorstellen, die ten deezzen einde, ontworpen, gedaan, en aangedrongen moesten worden, onder welken het ontwerp ter verbeteringe des koophandels het gewigtigst gekeurd werd, verschaften hem; bij de gewoone pligten der Regeeringe, bezigheden, die te zwaar scheenen voor de verzwakte kragten zijns lichaams, en waar onder hij ten laatsten bezweek is.

AANMERKINGEN

EN

VERBETERINGEN,

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

A A N M E R K I N G E N

E N

V E R B E T E R I N G E N

O P D E E Z E

VERKORTE VADERLANDSCHE H I S T O R I E.

Bl. 1. reg. 1. „*Het Eiland was, van ouds, 80000 schreden lang.*” Men zal best deeze meeting beginnen, van daar de *Waal*, voor 't eerst, in de *Maaze* valt, tot omtrent de *Plaat* in de Noordzee, de *Brefveertien* gezegd; ruim zo ver schijnt onze vaste kust, ten tijde der Romeinen, geloopt te hebben.

Bl 5. reg. 18. „*Leezen en Schryven van de Romeinen geleerd.*” Dit zegt, voor zo ver men weet, geen der oude Schrijveren, en loopt tegen sommige gedenkstukken van verder afgelegene Germanische Volken. 'Tis waar, Tacitus, in 't groote werk van Wagenaar hier aangehaald, spreekt van der Batavieren onkunde in de *geheimen der Letteren*, of, zo als men 't ook kan vertaalen, in de *geheime Letteren*, maar niet in alle schrift. Hy beezigt ook deeze woorden, slegts, in 't Hoofdstuk over, en in betrekking tot, de huwlyken en den eenvoudigen minnenhandel van dit Volk, in tegenstelling der Romeinen, die, door geheime teekenen van vinger en voet, in de schouwburgen, aan den disch enz.

elkander hunne begeerten wisten aan te duiden. Zulke kunstjes, schijnt Tacitus te willen zeggen, kenden de Batavieren niet.

Bl. 7. reg. 25. „*MERCURIUS wordt van hangediend.*” Dit moet men slegts aanmerken als een onderstelling der Romeinsche Schryver, die, op den minsten schijn van overeenkomst, de Goden van vreemde Volkeren, als van éénen oorsprong met dien van hunnen Landaart oordeelden. Doch de Batavieren, en andere Germaanen, eerden, oorspronkelijk, andere Goden, die zij begreepen niet afgebeeld, of in tempelen beslooten, te kunnen worden. De Romeinen zelve noemen, onder deezee, *Tuisto*, die dezelfde schijnt, als *Theut*, en *Theutates*. Hunne verdere naamen en hoedanigheden kan men, gedeeltelijk, doch reeds zeer verbaast, ontdekken uit de Frankische en andere Noordsche geschriften en wetten, bijzonderlijk uit zeker Boek, omtrend de 12 eeuw opgesteld, en genaamd de *Edda der Yslander*.

Bl. 30. reg. 17. „*Het Land*, ten westen door de Schelde bepaald, is sedert Friesland genoemd.” Versta dat westelijk gedeelte dier Rivier, 't geen, de Vlaamsche kust bespoelende, voorheen de *Cingala* en, daar na, het *Zwin* is genaamd geworden.

Bl. 33 reg. 12. Warners, die, toen, *het jegenwoordig Rijnland bewoonden*. Dit punt is zeer duister bij oude Schryvers, en, zo de Warners ooit omtrend Rijnland gewoond hebben, is 't niet wel mogelijk de juiste grenzen van die wooningen te bepalen.

Bl. 50. reg. 13. „*Van deezee Keizer (LODEWYK den Vroomen, verkreegen de Friesen en Saxen het regt op de vaderlijke*
Erf-

Erfgoederen, welk Karel, hun ontnomen hadt." Reeds ten jaare 804, waren de Saxers en de, onder hun behoorende, Friefen, bij wederzijds verdrag met Keizer Karel den Grootten, niet alleen tot vrije Volkeren, maar tot één Volk met de Franken, verklaard, en zij stemden, sedert, op alle Rijksdagen. 'T is dan niet te denken, dat deeze twee geheele Natien, egter; nog in 't jaar 814, van hunne vaderlijke erfenis verfteeken bleeven; maar veel eer, dat eenige Geſlagten onder dezelve, die, voorheen, omſtreeks de Elve woon- den, en die men leest, dat, telkens, van Karel waren afgefallen en naar Vrankrijk verplaatst, nu, door LODEWYK, in haare bezittingen herfield wierden.

Bl. 54. laafte regel. „'t blykt, dat deeze Graaf (ARNOUD) in den jaare 998; nog in 't leeven was." Men meent, thans, op vrij zekere gronden, dat hij, eerst in den jaare 1003 of 1004; is overleden.

Bl. 55. reg. 3. van ond. DIRK ſtigte, — *tër plaatze van 't oude Durfos, eene Vefing, welke hy Dordrecht noemde.* 't Slot *Durfos* ſchijnt elders, dan in *Zuidholland*, gelegen te hebben. 'T geen hier, verder, van *Dordrecht* volgt, ſleunt op KOLYN, door WAGENAAR, ſedert, verworpen.

Bl. 62. reg. 4. *Zijn zoon (BOUDEWYN VI) overviel hem in Holland, doch werd — gedood.* Zo Boudewijn een^d inval in deeze Geweſten gedaan heeft, ſchijnt het in *Zeeland* te zijn geſchied. Oude Schrijveren noemen het gewest *Frieſland*, *aan Vlaanderen grenzende*. Doch, denklijk, is deeze gantſche oorlog, zo wel als 't ſneuvelen van BOUDEWYN,

verward met het geen, onder en nopens deszelfs zoon, ARNOUD, gebeurde.

Bl. 71. reg. 1. „Eiland van Texel.” Uit egte bewijzen blijkt, dat *Texel*, ten deezen tijde, noch aan 't vaste Land lag.

Bl. 73. reg. 10 van ond. „*Niet eerer onflagen, voor hij een Verdrag gesloten hadt.*” Men weet thans, dat dit Verdrag, reeds in 't jaar 1200 is geslooten geworden, en geen betrekking hadt tot het vangen of loslaaten van den Graave, 't geen, eerst ten jaare 1202, en dus een geruimen tijd na 't sluiten van dit Verdrag, voorviel.

Bl. 74. reg. 14. v. o. „Twee jaaren daarna.” Leez, liever, drie.

Bl. 75. reg. 6. „Omtrend 12 jaaren oud.” Leez, liever, dertien.

Bl. 77. reg. 14 „Dit gebeurde op den 18 of van Hooimaand 1234.” Men vindt nog een brief van hem, geschreven in *Slagtmaand* van dit jaar. Hij moet dus iets laater zijn gestorven. Ook is de wijze van zijne omkomen niet ten vollen zeker.

Bl. 84. reg. 17. „ALEID — behaalde zijne ongenade.” Het te groot gezag, 't geen zij, of haare zoonen, zig, door 't bouwen van Slooten, als anderzints, zonder 's Graaven bewilliging, hadden aangematigd, schijnt hier van de voornaamste reden geweest te zijn.

Bl. 87. reg. 5 van ond. „*Floris V. was de eerste die zig, in zijne eigene Brieven, Graaf van Zeeland noemde.*” voor *eigene*, lees *opene*. Voor 't overige hadden WILLEM de IV en anderen, reeds voorheen, zig Graaven van Zeeland genoemd.

Bl. 90. reg. 5. „*WITTE VAN HAAMSTEDE bewoog de Hollandse Steden — de bezetting uit te drijven*” : versta de *Noordhollandse*, d. i., die tuschen de *Maase* en *Kennemerland* gelegen waren. NIKLAAS VAN PUTTEN deedt ze, uit *Dordrecht* en *Zuidholland*, verstuiven.

Bl. 96. reg. 19. „*MARGAREET stierf op den 30 van Herftsmaand des jaars 1355.*” Volgens haar grafchrift, stierf zij op den 23 van *Hooimaand* des jaars 1356.

Bl. 100. reg. 6. „*In het jaar 1396.*” Al 't geen van den *Frieschen* oorlog, op deeze bladzijde, gezegd wordt, kan men beter brengen tot den jaare 1398.

Bl. 102. reg. 5. „*Moeder*” lees „*Weduwe.*”

Bl. 107. reg. 7 „*72 Dorpen verdronken*” ~~zessten~~ Dorpen verdronken er; de overigen vloeiden alleenlijk onder.

Bl. 107. reg. 17. „*In het jaar 1423*” enz. lees „*in het jaar 1424.*” Nopens 't geen, op deeze bladzijde, volgt, moet de rydsorde eenigzints verschikt worden; en men heeft onlangs, in de *Bijvoegfels* en *Aaameringen* op 't groote werk van WAGENAAR, doen zien, dat *Vrouw Jacoba*, niet *voor*, maar *na*, den dood van *JAN VAN BEIEREN*, en wel eerst op den 1 van Zomermaand des jaars 1425, in handen

van den Bourgondischen Hertoge wierdt gesteld en naar *Gend* gevoerd, van waar zij naar *Holland* ontsnapte; hebbende zig, nog in 't begin van dat jaar, door *FLORIS VAN KIJFHOEK*, Meesteresse gemaakt van *Schoonhoven*.

Bl. 111. reg. 20. „*JAN FUST of FAUST, of GUTTENBERGER.*” Men heeft, na Wagenaars schrijven, vrij duidelijk doen zien, dat *JAN GUTTENBERG*, de oude, knecht van *KOSTER*, deezen dieftal gepleegd heeft.

Bl. 113. reg. 21. „*Zij (JACOBA) bragt haare dagen, meest op het slot Teijlingen, door.*” Men vindt haar, even zeer, te *Reimerswaal*, *St. Maartensdijk*, *Oostvoorn*, in den *Briel* en op *Maasland*. Dat zij zig zou hebben opgehouden met het maaken der kruikjes of kannetjes, nog onder haaren naam bekend, schijnt meer geloofd, dan gegrond, te zijn.

Bl. 118. reg. 5. „*De heersch- en geldzucht deezer Landen*” lees „*De heersch en geldzucht der Geestelijken deezer Landen.*”

Bl. 119. r. 10 van ond. „*FILIPS*, wiens *huus*, toen, voor 't eerst, *den voet in 't Sticht kreeg.*” Men moet dit zo niet opvatten, als of, voor 't huiz van Bourgondie, de voorige Graaven niets in 't Sticht zonden te zeggen gehad hebben. Reeds onder de *Henegouwsche* Regeering, hadden, bijzonderlijk, de Graaven *Willem de III en IV*, als mede de gelijktijdige *Geldersche Vorsten*, de voorgedij over de waereldsche zaaken van het Sticht bekleed; maar *Bischof WILLEM VAN ARKEL* hadt, onder *WILLEM V.*, aan dat gezag paalen gesteld.

Bl. 120. reg. 12 van ond. „ Hertog.” lees „ Graave.”

Bl. 124. reg. 17. „ MICHEL, Heer van *Heenvliet* en *Kattendijke*.” Wagen. noemt deezen (4 d. bl. 124 r. 4. v. o.) geen *Heer* deezer Heerlijkheden, en mij blijkt ook niet, dat hij zulks geweest is.

Bl. 127. reg. 15. *Hij* (Hertog KAREL) *liet eene leedige schatkist na.*” Een gelijktijdig Schrijver meldt egter, dat hij, op 't kasteel van *Luxemburg*, nog wel honderd vijftig duizend kroonen overig hadt; eene groote somme voor die tijden. Onder deezen Hertog wierdt, voor zo ver men kan nagaan, voor het eerst, hier te lande, vast befoeldigd Krijgsvolk in dienst gesteld.

Bl. 158. reg. 2. „ *Op den* derden van *Hooimaand*, lees „ *op den negende* van *Hooimaand*.”

Bl. 158. reg. 4. „ Men zegt, dat de *Flondering* (*te Amerisfoort*) *voor tagtig duizend Karels guldens*, *werdt afgekogt*. Men moest hem, boven dien, twee aanzienlijke schuldbrieven ter hand stellen, waar voor hij *Gijzelaars* met zig nam.

Bl. 159. reg. 2. „ RENÉ DE CHALONS *sneuvelde* pas 32 jaaren *oud*.” Zijne Ouders waren in 't jaar 1516 gehuwd, en hij in 't jaar 1518 geboren. Hij was dan, bij zijn overlijden, ten jaare 1544, nog geen 32, maar pas 26 jaaren, oud.

Bl. 172. reg. 6. „ *Bevel of verlof*” lees, alleenlijk „ *verlof*.”

Bl. 172. reg. 8. *Bourgondie -- daar bij twee jaaren bleef, en*

toen naar Rome ging, van waar hij, in het jaar 1575, naar Madrid onthoden werd. Men weet thans, dat Granvelde, van wien hier gesproken wordt, reeds in 't laatst van den jaare 1565, naar Rome toog en, korts daaraan, in zijn Vaderland terug keerde. In 1571, wierdt hij Onderkoning van Napels en Pauslijk Legaat, en, ten jaare 1575, uit Napels naar Madrid ontboden, plaatste FILIPS hem aan 't hoofd der Spaansche zaken. Hij wierdt sedert, Aartsbischof van Befançon, maar stierf in 1586, voor hij van dit Bisdóm bezit konde neemen.

Bl. 174. reg. 5. van ond. „ Prinse LODEWYK” lees „ Graave LODEWYK.”

Bl., 174. reg. 2 van ond. „ Deezen Edelen werd de naam van Geuzen gegeven -- dies zij, vervolgens, tot zinspreuk van hunne Lieveien aannamen, den Koning getrouw tot den bedelzak, en lang leeven de Geuzen!” 'T komt meêr met Wagenaar overeen, wanneer men leest „ Deezen Edelen wierdt de naam van Geuzen gegeven, dien zij, vervolgens, tot zinspreuk, aannamen, draagende Penninkjes aan den hals, met dit randschrift, meest in de Fransche taal uitgedrukt, den Koning getrouw tot den Bedelzak; als mede Napjes op de botst, of aan den hoed, op welken gesceeden stondt, Lang leeven de Geuzen!”

Bl. 190. reg. 16. „ Na dien tijd kwamen de Spanjaards van Middelburg en Arnemuiden, dagelijks, stroopen, tot voor Veere. De Burgers keerden hen, door menigen uitval, en
da

de wederzijdſche Gevangenen wierden terſtond opgehangen." Leez, liever. „ Na dien tijd, deden die van *Vlisſingen* en „ *Veere* eene vergeeffſche pooging om *Middelburg*, op de „ Spanjaards, te veroveren; doch die Stad en *Arnemuiden*, „ daar reeds *Veerſche* manſchap in lag, wierdt door SAN- „ CHIO D'AVILA ontzet; die, daar op, eene kans op „ *Veere* waagde en, naa een ſcherp gevegt, ter Stad in- „ drong, doch, ziende dat men zijne Schepen, agter hem, „ in den brand ſlak, dezelve, ijlings, weder verſiet en, „ met groot verlies, naar *Middelburg* terug keerde. De „ wederzijdſche Gevangenen wierden, terſtond, gehangen."

Bl. 191. reg. 21. „ Zierikzee — verklaarde zig voor den *Prinſe*, op den 25 van Zomermaand." Zierikzee ging eerst over, en verklaarde zig voor den *Prinſe*, op den 3 van Oogstmaand; t'SERAERTS deedt op Goer twee aanvallen, eer hij die Stad, opzettelyk, belegerde.

Bl. 198. reg. 12. „ ALDEGONDE — heeft de eerste Hoog- leeraar daar heen (d. i. naar Leiden) uit Heidelberg, en elders, gebracht." ALDEGONDE hok wel, ten dien einde, ook naar Heidelberg, maar 't is zeker, dat, onder de eerste Leid- ſche Hoogleeraaren, 'er niet één was, die uit Heidelberg, of elders in *Duitschland*, kwam.

Bl. 202. reg. 13. „ De Prins deedt den wanhopigen voor- ſlag." Op goede gronden, wordt, door andere Schrijve- ren, in twiſſel getrokken, of de Prins, immer, zodani- gen voorſlag gedaan hebbe.

Bl. 205. reg. 19. „ Uit *Braband*" leeze „ in Braband."

Bl. 205. reg. 23. „RUWAARD, *niet te onrechte vergeleken met Dictator, bij de Romeinen.*” Men zou deeze vergelijking kunnen agterlaaten daar uit stukken, deels na WAGENAARS schrijven in 't licht gebracht, genoegzaam blijkt, dat 'er, tusschen deeze twee waardigheden, veel vershils was.

Bl. 207. reg. 3 van ond. „, Utrechtse Unie, onder heimelijke medewerkinge van Oranje en — Graave JAN VAN NASSAU, die, waarschijnlijk, of zelf, of door iemand van zijnen weegen, het Ontwerp daar toe opgemaakt hadt, geslooten.” Zo de medewerking van Oranje, bijzonder, toen hij Stadhouder der algemeene Staaten, onder den Aarts Hertoge MATTHIAS, was, slegis heimelijk kost geschieden, kwam 'er egter Graaf JAN VAN NASSAU, ten zelven tijde Stadhouder van Gelderland, openlijk voor uit, en was d'eerste, die de Unie onderteekend.” Wie de stelder van dit stuk geweest zij, is nog niet uitgemaakt.

Bl. 218. reg. 15 van ond. FLCCO RHALA” lees „FOKKO RALDA.”

Bl. 221. reg. 3. „, 't Aarfelen van — Veere.” Men mag twijfelen of Veere, thans aan Oranje behorende, ten deezzen wel geaarfeld hebbe.

Bl. 221. reg. 14. „, Dwars door 't lijf, of in 't hart, geschooten.” In een, sedert WAGENAARS schrijven uitgekomen; gelijktijdig en geloofwaardig stuk, leest men; dat de Prins getroffen wierd, „, *boven de heupe, doer den buik.*”

Bl. 265. reg. 17. „, Omtrend deezzen tijd, of, liever, al
in ,

in, of voor, *het jaar 1608.* "T is niet twijfelachtig, maar zeker, dat, reeds in, of voor, den jaare 1608, de Verreijkers, waar van hier gesproken wordt, uitgevonden zijn; na dien de Staaten, zo als WAGENAAR zelve aanteekeut, reeds in dat jaar, er twee bij den Uitvinder beseelden, om aan den Koning van Frankrijk te vereeren.

Bl. 280. reg. 6 van ond. „ *Hebbende hij de bevordering van helpen bewerken, waar d'or 't getal der Remonstrantsche Predikanten, van tijd tot tijd, aanwasfen moest.* De hier voorkoomende slipjes schijnen te moeten aangevuld worden, door den naam Voastius, die de opvolger van ARMINUS was, of, anderszints, door de woorden, *Arminiaansgezinde Profesoren.* Bij WAGENAAR leest men, dat OL. DENBARNEVELD te weege bragt, dat 'er, na ARMINIUS, „ *Profesors in de godgeleerdheid op 'lands hooge school gez-*
„ *kooren werden, die men oordeelde, of wist, het ge-*
„ *voelen der Remonstranten te zijn toegedaan; waar door*
„ *ook het getal der Remonstrantsche Predikanten, van tijd*
„ *tot tijd, aanwasfen moest.*"

Bl. 307. reg. 7 van ond. „ *In den jaare 1632, werd Rynderk gewonnen door „ Zijne Hoogheid."* leez „ *zijne Doorluchtigheid.*" Eerst vier jaaren na deezen tijd, dat is in het jaar 1637, groeg de Koning van Frankrijk den tijtel van *Hoogheid*, in plaatze van *Doorluchtigheid* (*Excellentie*) aan den Prinse op; gelijk alhier, bl. 309, te regt wordt opgemerkt; welke twee plaatzen, anderzints, tegen een zouden loopen

Bl. 310. reg. 20. „ *Uit den zin gesteld zijn,*" leez „ *'t schijnt uit den zin gesteld te zijn.*"

Bl.

Bl. 329. r. 9 „Het derde *stuk*” leez „Het eerste *stuk*.”

Bl. 408. reg. 10 van ond. „*De Edelen, Gouda*” enz. leez „*de Edelen, Dordrecht, Gouda*” *Dordrecht*, naamlijk, hadt mede met de Edelen, geoordeeld, dat Prins Willem de 3 het aanbod des Hertogdoms van Gelderland, op zijnen persoon, niet moest afwijzen.

Bl. 445. reg. 5 „Kaap *La Hongue*,” leez „*La Hogue*.”

Bl. 479. reg. 7. v. o. „*De wakkere Kapitein Vlak*, wiens naamgenoot, nog, met lof, deezen Staat dient,” de laatste zinsnede, als betrekkelijk tot laater tijd, dan het jaar 1752, staat niet in 't groote werk van WAGENAAR, 't geen slegts tot dien tijd loopt, maar, alleen, in deeze verkorte Historie; even zo als verscheidene andere plaatsen. De, hier bedoelde, Nazaat, ROEMER VLAk, stierf voor eenige jaaren.

Bl. 480. reg. 19 van ond. „*Bloedige zegen, bij den Schellenberg, en vooral, bij Hochstet, op de Franschen*. Deeze beide gevechten, vielen niet voor in 't jaar 1703, zo als men, uit het overig verhaal van deeze bladz, zoude opmaaken, maar in Hooi- en Oogstmaand des volgenden jaars 1704.

Bl. 494. reg. 16. v. o. „*Frankrijk hadt toegestaan, dat FILIPS VAN Anjou kiezen mogt, of de Spaansche kroon te blijven bezitten, of van de opvolginge in Frankrijk aftestaan*. „De twee laatste zinsneden zijn duister. Men las beter, en meer over „eenkomstig de waarheid,” of van de Spaansche kroon, „of van de opvolging in Frankrijk, aftestaan.” FILIPS mogt slegts de keuze doen van ééne der twee kroonen.

B.

Bl. 534. reg. 5. „Te Goes” enz. Van al het geen op deze woorden volgt, tot aan die, „van welke men eene „belegering vreesde”, is, in ’t groote werk van WAGENAAR, niets te vinden.

Bl. 574. reg. 3. „KAROLINA, thans *Cemalin van den Vorst van NASSAU WEILBURG.*” Ook dit is een bijvoegzel. Die Vorstin overleedt, in Bloemaand des jaars 1787, en haar Gemaal, ten jaare 1788, in Wintermaand.

Bl. 552. reg. 18 van ond. „*Slag van Raucoux, op den 10 van Wijnmaand.*” In de Staats Resolutien van Holland wordt die berugte Slag een’ dag laater, dat is, den 11 van Wijnmaand, gesteld.

Bl. 552 reg. 1. v. o. „Op den 17 van Grasmaand.” Voeg er bij „des volgenden jaars 1747.”

Bl. 557. reg. 11. v. o., „Op den eersten van Hooimaand, viel de „slag voor, bij Lafeld” lees „den tweeden” voor „den eersten.” Lafeld ligt in ’t Luiksche.

Bl. 558. reg. 8. „CRONSTROM”, reeds over de 87 jaaren oud” Leez, „in het 87 jaar zijnes ouderdoms.”

Bl. 563. reg. 10. v. o. Maastricht—ging, den 6 van Bloemaand, bij Verdrag, over.” Men tradt, den 6 van Mei, wel in een nader besprek, nopens de overgave dier Stad, maar ’t verdrag wierdt, eerst den volgenden dag, geteekend. De dappere Generaal van AYLUA, die, op eenen enkelen last van den Hertoge van *Kumberland*, en zo lang bij van hooger hand hier toe geen bevel kreeg, geweigerd hadt in verdrag
te

608 AANMERKINGEN EN VERBETERINGEN.

te treden, wierdt, ter belooning der goede verdediging, door hem, in deeze belegering, gehouden, straks tot Gouverneur der Stad aangesteld.

Bl. 589. reg. 4. v. o. Agt en twintig duizend" Leez
„ agt en zestig duizend."

B L A D W I J Z E R

der voornaamste Perſoonen en zaaken

vermeld in de XX. Afdeelingen der

V E R K O R T E

V A D E R L A D S C H E H I S T O R I E.

A.

Anſlag der Gelderſchen op Enkhuizen, 154. van Oranje op verſcheide ſteden 186, op Antwerpen 199, der Spaanſchen op Geertruidenberg 202. tegen het leven van Anjou en Oranje ontdekt 219. op het leven van Prinſe Maurits 240. van Henrik Fredrik op Venlo 252. op het leven van Prinſe Maurits, door de Remonſtran-ten geſmeed, ontdekt en geſtraft, 297. van Spino-
la op Zuidbeveland 303. om de Schepen en havens dezer Landen in brand te ſteeken. 332. op het leven van Jan en Cornelis de Witt, 386, enz. op het leven van den Prinſe van Oranje 430. op Koning Willems leven, ontdekt en geſtraft, in 1692. 445. tegen het leven van

Koning Willem in 1696. ontdekt, 460. der Franſchen op Maaſtricht, 469.

Aardbeeving in de Neder-landen in 1580, 209 door gantsch Holland gevoeld in 1602, 248. in de Nederlanden, Frankrijk enz. in 1692. 445.

Aarſens (Cornelis) Neijen zoekt hem om te kopen. hij ontdekt het Prins Maurits en den Staaten, 252. Spimſchriften tegen hem, 257.

Aarſens (François) voorſpelt den ramp van Oldenbarneveld, 268

Aartsbergen in bezending aan de Hollandſche Ste-den in 1650, 319. zijn be-drijf te Dordrecht, 321.

Aath gewonnen door de Franſchen in 1697, 462. heroverd, 484.

Akte van Uitsluiting door Cromwel voorgesteld, en Qq door

- door de Staaten van Holland overgeleverd, 340.
 word vernietigd, 354.
 Actiehandel omtrent 1720.
 Historie van deszelfs opkomst en verval, 509.
 ADA Gravin van Holland, trouwt met Lodewijk, Graave van Loon. Vlucht naer den Burgt te Leiden, 73. wordt naer Texel gevoerd, en van daar naer Engeland. Keert te rug en sterft, 73.
 Adolf, Zoon van Arnoud, Hertoge van Gelder is eenig met zijnen Vader, dien hij gevangen zet. Wordt te Vilvoorden gevangen, 125.
 Adriaan Floriszoon, Hoogleeraar te Leuven, wordt Leermeeester van Karel den V. 142. Wordt Paus onder den naam van Adriaan de VI. Houdt gemeenzame briefwisseling, nu Paus zijnde, over het werk der Reformatie met Erasmus, 146. zijn Dood, *ibid.*
 ADRIANUS (Keizer) heeft Batavieren in zijn Leger. Zijne Markt hier te Lande, 22.
 Agrippina Huisvrouw van Germanikus, bewijst groot beleid en kloekheid in den krijg tegen de Germanen, 16.
 Agten (Nieuwe) te Dordrecht, hevige twist daar over tussehen de Stad en den Prins, 426.
 Aire door de Franschen bemagtigd in 1641, 311.
 door de Bondgenooten, in 1710, 489.
 Aken door Koning Willem bemagtigd, 77.
 Alberoni (Julius) Kardi-naal en Staatsminister verwekt een oorlog met den Keizer en Frankrijk, 506. zoekt een opstand in Frankrijk en Engeland te verwekken, en moet eindelijk Spanje ruimen, 509.
 Albertus, Aartshertog van Oostenrijk, wordt Landvoogd der Spaansche Nederlanden, Bemagtigd de Stad Hulst, 241. Aanvaart de heerschappij uit naam der Infante Izabelle Klara Eugenia, 243. Hij slaat eene vredehandeling voor 244. reist naer Spanje 245. zijne Nederlaag bij Nieuwpoort, 247.
 Albrecht (Keizer) poogt een inval in Holland te doen, 89
 ALBRECHT (Hertog) wordt door beleid der Hoekschen tot Ruwaard aangesteld, 97. maakt verandering in de Regeering. Delft kant zich tegen hem. Huwt zijne Dochter Katharina uit aan Willem van Gulik, Hertog van Gelder, 98. wordt tot Graaf ingehul-

huldigd. Bemagtigt het Slot te Altena, 99. verzoent zich met zijnen Zoon Willem. Steekt over naer Friesland. Slaat de Friezen, 100. Zendt zijnen Zoon Willem, nog tweemaal derwaarts. Sluit een Bestand met hem. Vordert Rekening van Jan van Arkel. Raakt met van Arkel in oorlog. Sluit een Verbond met de Stad Utrecht. Maakt Vrede met van Arkel. Sterft. 101. Zijn aart. Zijne Weduwe stoot zijnen boedel met den voet, 102.

Albrecht Hertog van Saxon, komt met Krijgsvolk in Holland. Maakt een strenge zoen met de Kennemers en Westfriezen, 138. Staat zijn recht op Friesland afaan Karel van Oostenrijk, 143.

Aldegonde (Filips van Mar-nix Heer van) wordt gevangen, 194. Bezorgt de eerste Hoogleeraars op 's Lands Hooge School te Leiden, 198. wordt aangesteld tot het vertalen van den Bijbel. Sterft 245.

ALEID (Vrouw) gehuwd met Dirk den VII. verlaat de Westfriezen, 71. geeft haare Dochter Ada ten huwelijk aan den Graave van Loon. Vlucht naer Utrecht, 73.

Aleid Dochter van Floris den IV. trouwt met Jan van Avennes 78. gedraagt zich als Voogdes van Floris den V. 83. wordt op Vournoutfee geslagen, 84.

Aleid van Poelgeest, bijzit van Hertog Albrecht wordt vermoord, 99.

ALEXANDER SEVERUS door de Germanische lijfswacht omgebracht, 24.

Alfen Slag aldaar, tusfchen Vrouw Jacoba en den Stadhouder Gaasbeek, 108.

Algiers. Verdrag van Vrede van 1713, 498.

ALKMAAR verbrand door de Westfriezen, 70. door de Gelderschen geplonderd, 144. door de Spanjaards belegerd, doch weder ontzet, 194. buitengewone verandering der Regeeringe aldaar, 264.

Alva komt met een leger uit Spanje in de Nederlanden, 181. doet Egmond en Hoorne en anderen vatten. Recht een *Raad van Beroerte* op. Sticht een Kasteel te Antwerpen, 182. Hij daagt Oranje en anderen openlijk in. Doet den Graaf van Buuren naer Spanje voeren, 183. Verlaat Graaf Lodewijk bij Jemmingen. Doet Egmond en Hoorne onthallen. Doet een Standbeeld ter zijne eigene eere op.

rechten, 184. eischt de Privilegiën van alle Gewesten en Steden op. Geeft de *Crimineele Ordonnantie* uit. Hij zoekt den tienden penning in te voeren, 185. zoekt dien met geweld te doen heffen te Brusfel, 188. laat 'er plotselijk van af, 189. wijkt heimelijk uit Amsterdam. Zijn Buskruid wordt verbrand. Hij wordt ontslagen van de Landvoogdij, 194.

Ambagtsheerlijkheden in Holland verkocht, 513. *Amerongen* (*Godard Adriaan van Rheede, Heer van*) sterft, 444.

AMERSFOORT raakt met Jan van Beieren in oorlog, 105 door Maarten van Rossem bemagtigd, 158. geweldige beroerte, aldaar, 475.

Ampten aan geene vreemdelingen te geven, 164.

AMSTERDAM, Opkomst, door den Koophandel, 93. lijdt zeer veel door eenen zwaaren brand in 1421. 106. oproer 116. de voorstad aldaar wordt door de Gelderschen in brand gestoken, 143 wordt van Lutheranerij beschuldigd 151. aanslag der Herdoperen op de Stad 152. de Herdoopers bemagtigen den Dam en het Stad-

huis. Worden overwonnen en gestraft 153. beroerte over het verlofgeld 156. die van Amsterdam vischen in de Zuiderzee 159. nieuwe beroerte. Brederode komt in de Stad 78. men begeert hem tot overste *ibid.* hij vertrekt van daar. Zijn volk wordt buiten gehouden hij sterft. Noirkarmes bezet de Stad 180. verloop van inwooneren aldaar 181. te vergeefs bestookt. Wordt door verdrag aan de Spaansche zijde gebragt. Haare Roomschegezinde Regenten, verscheide Papen en alle de Minderbroeders in verzekering genomen en ter Stad uitgeleid. Verandering in den Godsdienst en Regeering 207. zij bewilligt genoegzaam de laatste in het bestand 258. bezending derwaards om de Stad tot eenigheid met de meeste Leden te bewegen. Zij blijft bij haar besluit 269. de Remonstranten aldaar zonderen zich af van de openbaare Kerke 270. nieuw oproer aldaar De Prins zendt eenige Vendels in de Stad. Twee Predikanten ter Stad uitgezet. Oprichting eener doorluchtige Schoole aldaar 304. verzoekt dat Prins Willem II. niet in de Stad

Stad kome. Weigert hem als afgezondene der algemeene Staaten gehoor. Hij klaagt over de Stad 320. zij verdedigt zich 321. aanslag van zijne Hoogheid om haar in te nemen bij verrassing. Stelt zich in staat van tegenweer. Doet eene bezending aan Graaf Willem 324. sluit een Verdrag met den Prinse *ibid.* oproer in de Stad in 1652. 333. verval van koophandel aldaar 336. 's Lands ſchatkist aldaar geborgen 384. de Regeering wordt veranderd 398. de Stad ontheft zijne Hoogheid van eene ſchuld van twee Miljoenen 407. het Franſche Hof zoekt iemand heimelijk uit de Stad te doen ligten 422. de Stad weigert in eene werving van zestienduizend man te be-
willigen 423. verwijdering tusſchen zijne Hoogheid en de Stad 424. voegt zich bij Dordrecht in het geſchil over de Nominatie der goede lieden van Agten 426. raakt met Koning Willem in geſchil over het zenden der Nominatie van Schepenen naer Engeland. Het wordt bijgelegd 439. geweldig oproer in de Stad, ter gelegenheid eener keure op het begraven 457. de Prins van Oran-

je aldaar in 1747. tot Stadhouder uitgeroepen 555. hij komt te Amſterdam 556. De Stad maakt zwarigheid om haare Posterijen aan den Prinſe of aan het Land op te dragen. Zij worden aan de Stad gegeven. Be-
roerte onder het gemeen 560. oproerige inval in het Stadhuis. De Schutterij verdriift de oproerigen 561. geweldige plondering der Pachtershuizen aldaar. De ſchutterij ſtelt de be-
roerte. Twee belhamels gehangen. Ongeluk bij het uitvoeren deezer ſtraf-
ſe 567. bewegingen aldaar, ſtrekkend tot veranderinge der Regeeringe. Hei-
melijke bijeenkomsten. In-
neeming der Kloveniers Doele 569. de Regeering veroordeelt het innemen der Doele. Staat af van de Regeeringe 570. eenige tekenen om hen in het bewind te handhaven 572. anderen vorderen dat zij veranderd worde. Het ge-
ſchiedt door zijne Hoogheid 573. gevolgen der veranderinge 574. onlus-
ten aldaar over het afleg-
gen van eenen eed door de Wijnkoopers 582.
Anjou (Hertog van) neemt het gebied over de Neder-
landen bij verdrag aan.
Ontzet Kamerijk. Huwe-
Q q 3 lijks-

- lijkshandeling met Koninginne Elizabeth wordt plotseling afgebroken 218. hij wordt tot Vorst van de meeste Nederlanden ingehuldigd. Holland, Zeeland en Utrecht weigeren het. Aanslag op zijn persoon. Zijn aanslag op Antwerpen en andere Brabandsche en Vlaamsche steden mislukt 219 hij sterft, 220.
- Anneken van den Hove*, Dienstmaagd te Brussel, om de standvastige belijdenis des Geloofs, leven- de onder de aarde bedol- ven, 242.
- Antwerpen*, door de Spaan- sche muitelingen geplun- derd, bevordert den Gend- schen vrede 202. wordt door de Staaten verze- kerd 205, oproer aldaar 208.
- Arlinde Zuster van Dirk II.* Abdis van Bennenbroek 53.
- Arminius* Veldheer der Che- rufen, slaat Quintilius Varus 15. wordt van Ger- manikus geslagen, 16
- Arminius (Jakobus)* Hoog- leeraar der Godgeleerd- heid te Leiden, raakt in geschil met Gomarus, wordt nevens hem voor den Hoogen Raad ge- hoord 263. sterft, 264
- ARNHEM door de Fran- schen bemagtigd, 385
- ARNOUD Graaf van Hol- land, stelt zich na zijns Vaders dood in de Graaf- lijke Regeering 54, strijdt met de Westfriezen, waarbij iet zonderlings voorvalt. Hij sneuvelt *ibid.*
- ARNOUD Hertog van Gelder wordt door zijnen Zoon, gevangen. Geslaakt. Ver- pand Gelder en Zutphen aan Hertoge Karel. Sterft 124
- Atrecht (Antoni Perenot, Bischof van)* legt op de uitroeping der Ketteren toe. Zoekt de Spaansche knechten in het Land te houden 169. hij raadt den Koning tot het oprechten van nieuwe Bisdommen. Misnoegen tegen hem. Wordt Kardinaal en Aarts- bischof van Mechelen 171. zie *Granvelle*.
- Aubaine* (Recht van) afge- schaft in de Nederlanden 150
- AUGUSTUS neemt eene Bat- avische Lijfswagt aan. Be- sluit de Germanen te be- oorlogen 14 hij dankt zij- ne Batavische Lijfswacht af 20
- Aureliaan* overwint de Franken, 24
- Avaux* zoekt den Raadpen- sionaris Fagel om te ko- pen, om den Prins van Oranje te bewegen, in de Fran.

Fransche maatregelen o-
ver te gaan, 422

B.

Balthasar Gerards, moor-
denaar van den Prinse
van Oranje zwaarlijk ge-
straft 422

Ban tegen den Prins van
Oranje, in 1580. afgekon-
digd 210. wederlegging
van denzelven 212. oor-
deel der Staaten daar over
216.

Barriere. Aanvang der han-
delinge over dezelve 500.
Het verdrag wordt gete-
kend. Aanmerkingen over
hetzelve 501. vereffening
eeniger geschillen wegens
hetzelve 508

Bart (Jan) Fransche kaper
doet den Staaten veel af-
breuk 443, 453, 461.

Barthold Entes, ineuvelt in
het belegte Groninge 209.

BATAVIEREN. hunne oude
Woning 1. twist met de
Katten. Zij nemen het Ei-
land des Rhijs in bezit 2.
hunne afkomst, aart en
zeden 3. manier van strij-
den 5. Huwelijken en des-
zelfs Plegtigheden. Be-
gravenissen. Goden en
Godsdienst 6. Regeerings-
vorm 9. verkiezing van
Koningen, Krijgsover-
sten en Opperhoofden van
bijzondere Landchap-

pen, en hunne magt 10.
gaan een verbond aan met
de Romeinen. Doen hun
groote diensten in den
Krijg 12. blijven onder
Trajanus in het bezit van
alle hunne voordeelen 21.

hunne Ruitery zwemt o-
ver den Donauw. Staat
der Batavische Lijfwacht,
onder Seprimus Severus,
23. zijn misnoegd over
Joviaans verheffing. ver-
binden zich met verschei-
de volken tegen de Romei-
nen 29. laatst bericht welk
men van hun vindt 31

Beeldstorming en Kerk-
schenderij, bijna door ge-
heel Nederland, en wie
gezegd worden de hand
daarin gehad te hebben,
176

Beemster droog gemaaakt,
254.

Beginzels van oorlog in
1670. tuschen Frankrijk
en den Staat, 375, enz.

Bentink (Willem Graaf,
van) Heer van Rhoon en
Pendrecht, geeft den
Prinse van Oranje kennis
van zijn aanstelling. Leidt
hem in den Raad van
Staate, 556

BERBICE gebrandschat door
de Franschen in 1712.
496. verandert van Ei-
genaars, 498

Bergen in Henegouwen ver-
overd door de Franschen
Q q 4 in

- in 1691, 443. door de Bondgenooten in 1709. door de Franschen in 1746. 552
- Bergen op Zoom* door Parma vergeefs belegerd, bij verrassing ingenomen door de Franschen, in 1747. 558.
- Beroeringen in de Gereformeerde Kerken deezer Landen, in 1750 en 1751. 552
- Besluit (merkwaardig) der Staaten van Holland, op het stukken den Godsdienst 266. geeft bij veelen geen genoegen 267. der Staaten van Holland de *scheppe Resolutie* genoemd 272. in 1663. rakende de orde der openbare gebeden, voor de Hooge Overheid deezer Landen. Verschil daarover met Friesland en verscheide andere Provinciën 357. het gevolg hier van 358. der Staaten omtrent Godsdienstige Gestichten 540. door Dordrecht en Brielle tegengehouden 545.
- Besluiten (strijdige) omtrent de Remonstranten 269
- Bestand tusschen Filips en Karel van Gelder 140. met Frankrijk, waarbij de Vischerij vrij verklaard wordt. Met de Oosterlingen, 147. wordt door Spanje bevestigd en krijgt zijn vol beflag 261. door Prinse Maurits sterk tegengesproken, doch door de Fransche Gezanten met alle kragt aangeraaden 256. enz. komt eindelijk tot stand, en wat men bij die gelegenheid vaststelt, 258. enz.
- Bestand (twintigjaarg) tusschen Spanjen en Frankrijk wordt getekend 425.
- Beverningk* sluit eene Wapenschorfing met de Franschen 417. sterft, 442.
- Bewegingen ten voordeele van den Prinse houden op na het sluiten van den Vrede 343. onder het gemeen over den dubbelen Feestdag van St. Jan en Sacramentsdag 534. enz.
- Biddag (merkwaardige) van 1619. 292.
- Bikker* stelt orde op de veiligheid van Amsterdam 323. ontslaat zich van de Regeering 325
- Billij* (*Gaspar Robles, Heer van*) doet veel dienst in den watersnood van 1570. 187.
- Binch* door den Prinse van Oranje veroverd in 1675. 410.
- Binkes* (de Kommandeur) sneuvelt bij Tabago 414
- Bischof* (de) van Munster verklaart den Staaten den oorlog, neemt verscheide

- de plaatzen in, rukt in Drenthe, doch wordt door Prinse Joan Maurits gekruit 362
- Bodegrave* verbrand door de Franschen 400
- Bomben*, oudst gebruik der zelve 134
- Bon* door den Prinse van Oranje vermeersterd in 1673, 402
- Bonifacius*, die ook *Winfrid* heete, Bisfchop van Mentz, eerst Coadjutor, naderhand Bisfchop van Utrecht, een ijverig Prediker van het Evangelie onder de Heidenen, wordt door de Friezen gedood, 43, enz.
- Borsfele van der Hooghe* (*Jan van*) tot eerften Edele in Zeeland aangesteld, 557
- Borsfelen*. (*Wolferd van*) zie *Wolferd van Borsfelen*.
- Borftius* Predikant te Rotterdam ijvert tegen de Regeering, 387
- Bos/u* wordt Stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht, bij voorraad, 179, tracht Brielle te herwinnen, 189, wordt op de Zuiderzee geflagen en gevangen, 194, wordt geflaakt 203
- Bouderwijn van Holland*, Broeder van Floris den III. wordt Bisfchop van Utrecht, 70
- Boufflers* in verzekering genomen. Geflaakt, 456
- Bourbon*. zie *Charlotte van Bourbon*.
- Bourdeaux* bemagtigd, met hulpe der Hollanderen en Zeeuwen, 118
- Brandenburg* (*Fredrik, Willem, Keurvorst van*) trouwt met de Dochter van Fredrik Henrik, 312
- BREDA**. Oranje bemagtigd de Stad door list, 205. zij wordt door Parma ingenomen, 218. herwonnen door middel van een Turfchip, 236. Spinola belegerd de Stad, 300. Fredrik Henrik zoekt te vergeefs haar te ontzetten, 302. zy geeft zich over, 303. wordt met beleg gedreigd, 307. Vredehandeling aldaar in 1667. 367
- BREDERODE** (*FRANS VAN*) Hoofd der Hoekfchen, doet den Hollanderen veel nadeels. komt met de vloot voor Delfshaven, neemt Rotterdam bij verrafing in, en verfterkt het, 135. hij wordt in Rotterdam belegerd in 1489. geeft hetzelfde bij verdrag over, levert flag aan eene Hollandfche en Zeeuwsche Vloot, krygt de nederlaag, wordt gewond, gevangen gezet en fterft, 136
- Brederode* zoekt zich te vergeeffsch met de Land-voog-

- voogdesfe te verzoenen. 414.
 Verzekerd zich van's Her- veroverd door de
 togenbosch voor eenen Franschen in 1603, 453
 tijd, 178 *Charlotte van Bourbon*,
 BRIEL door de Watergeu- trouwt met Willem de I.
 zen ingenomen, op wat Prinse van Oranje, 201.
 wijze zulks zij toegegaan, sterft, 219
 189
Bronkhorsten (der) en *Heke* CHILDEBERT Koning van
ren twist in Gelderland, 98 Oost-frankrijk, verdelgt
Brouwershaven ingenomen de Warnars, 35
 in 1669, 375 *Chilperik* Koning der Oost-
Brusfel wordt gebombar- franken verradelijk ver-
 deerd door de Franschen moord, 34
 in 1095, 430. gewonnen CIVILIS zie KLAUDIUS
 door dezelve in 1746, 551 CIVILIS
Buat (de Ritmeester) we- *Coligne*. zie *Louise van*
 gens ongeoorloofde Cor- *Coligni*.
 respondentie onthalsd 365 Compagnie (O.I.) rust ha-
Burggraafschap van Leiden, re tweede Vloot uit, 249.
 komt aan de Graaflijkheid verzekert zich van den
 van Holland, 105 Nagelhandel, en gaat ver-
Burnet (Dr. Gilbert) be bonden aan met Indiaan-
 weegt de Prinse om te sche Koningen, 251
 beloven, dat zij niet zon- Conferentie (Haagsche)
 der den Prinse over Groot- 265. (Delftsche) 266
 Brittannie regeeren zal, *Contraremonstranten*. Ne-
 429 men de Klooster-Kerk in
Buskruid, eerste gebruik 's Hage in, 266
 daar van hierte Lande, 95 *Crevecoeur* door Prinse Mau-
Buuren door Hierges inge- rits vermeest, 247
 nomen, 200 *Cusa* Kardinaal en Afgezant
 Bijeenkomst (op de) te van Paus Nikolaas V. pre-
 Soisfons stellen de Staaten dikt hier te lande tegen
 zich twee voorname oog- verscheide misbruiken in
 merken voor, 522 de Kerke in 1451, 118

D.

C.

Charleroi, vergeefsch be-
 legerd door den Prinse

DAGOBERT, Koning van
 Oost-frankrijk, over-
 wint de Saxers en Frie-
 zen, 35. sticht eene
 Kerk

- Kerk te Utrecht. Ont
staat de Saxers van ee
ne Jaarlijkſche Schatting.
Sterft, 36
- DAGOBERT de II. wordt
Koning van Oost-frank-
rijk. Wordt in balling-
ſchap gezonden. Op den
Throon herſteld, 38
- Damiata*, in Egijpte, bele-
gerd en ingenomen met
hulpe van Graave Willem
den I, 74
- Dathenus (Petrus)* Predikt
tegen de handeling der
Staaten, wordt daar over
gevat en onder borgtogt
ontſlagen, 225
- Deenen* of *Noormannen*
oorlog met Karel den
Grooten. Vallen in Fries-
land, 49. overvallen Duur-
ſtede, Walcheren en an-
dere oorden, 51. in Thiel.
Trekken af, 55
- DEUTICHEM bemagtigd
door de Spaanſchen in
1598. herwonnen door
Graave Willem in 1599.
246. veroverd door de
Franchen in 1672. 384
- DEVENTER, moeite met ee-
nige Gemeentslieden, 415
- DIRK de I. Graaf van Hol-
land; hoe verre zijn Graaf-
ſchap zich uitſtrekte, aan-
gewezen, 51. wordt met
de Kerke van Egmond be-
giftigd. Hy ſterft, 52
- DIRK de II. Graaf van
Holland, overwint de
Friezen, 52. helpt de
Hunnen beſtrijden. Ver-
ſchijnt onder de Rijksgra-
ven. Otto de III. ſtaat
hem het volle bezit van
eenige Leenen af. Hij
ſterft, 53
- DIRK de III. Graaf van
Holland noodzaakt de
Friezen tot een verdrag,
55. hij ſticht Dordrecht,
ibid. heſt eenen Tol. Ver-
jaagt Dirk Bavo. Over-
wint Biſchop Adelbold.
Maakt vrede met denzel-
ven, 56. woont de Rijks-
dagen bij. Trekt naar 't
Heilige Land. Sterft, 57
- DIRK de IV. Graaf van
Holland, raakt in twist
met Boudewijn den Vijf-
den, Graave van Vlaande-
ren. Strijdt en overwint
den Keizer, 57. zijne ont-
moeting te Luik. Hij
wordt te Dordrecht ver-
raderlijk omgebracht, 58
- DIRK de V. Graaf van Hol-
land wordt in zijn Vader-
lijk Erf herſteld. Over-
weldigt Yſſelmonde.
trouwt, 63. ſterft. Zijn
Gifbrief ten behoeve
der Egmondsche Abt-
dij, 64
- DIRK de VI. Graaf van
Holland onder voogdij
zijner Moeder Petronella
66. wordt in 1138. in een
Oorlog gewikkeld met
Herbert Biſchop van U-
trecht,

- recht, doch haast weder verzoend, 67. doet eenen togt naar het H. Land, en verkrijgt eenige gunsten van den Paus. Sterft, 68
- DIRK** de VII. Graaf van Holland, is met zijnen Broeder Willem oneenig, verzoent zich met denzelven. Neemt zijnen Broeder gevangen. Helpt hem in den Oorlog tegen den Bisfchop van Utrecht, en den Hertog van Lotharingen, 71. wordt gevangen. Sterft van hartzeer, 72
- Doelisten.** Hun bedrijf in de Doele te Amsterdam, 570. zij verdedigen zich wegens het innemen derzelve. Begeeren dat men opentlijk voor hun bidde. 't Scheepstimmermans-Gild kiest hunne zijde, 571. beletten, door middel van het Scheepstimmermans-Gilde het tekenen tot handhaving der Regeeringe. Halen zijne Hoogheid in, 572. doen een onbescheiden eisch aan Burgemeesteren, 573. dringen den Prins bij nacht tot het toestaan van eenen vrijen Krijgsraad. Raken in eene algemeene verachting, 574
- Does** (*Pieter van der*) gebiedt 's Lands Vloot als Admiraal. Valt in groot Kanarie. Verbrandt Allagona en Gomera. Komt op St. Thome. Sterft aldaar, 246
- Domburg** (*Jan van*) wordt onthalsd, 118
- Don Jan van Oostenrijk** zie Oostenrijk (*Don Jan van*)
- Doorbraak** in den Lekdijk en in sandere Dijken in 1726. 520. in de Revierdijken en Overstromingen in 1741. 544. in den Lekdijk in 1744. 548. in 1751. 586
- Doornik** door de Bondgenooten ingenomen in 1709. 488. door de Franschen in 1745. 550
- DORDRECHT**, door Graave Dirk III. en bij welke gelegenheid gesticht 55. wordt belegerd door Jan van Brabant. Verlaten 104. Montfoort poogt de Stad te verrassen, 133. tot de plaats der Nationale Synode benoemd, 273. verschil met Willem den III. over de Nominatie der goede Luiden van Agten, 426. Kerkberoeringen aldaar voorgekomen, 584
- DRECHTER - FRIEZEN** vallen in Kennemerland, verdragen zich met Floris den III, 69
- DRUZUS** beoorloogt verscheide Germanische volken,

ken, 13. sterft, 14
Duik (*Antonius*) wordt
 Raadpenfionaris van Hol-
 land, 295. sterft, 305
 Duure tijd in 't Jaar 1437,
 115. in 120. 241.

E.

Ebbe (ongewone) belet
 de landing der Engel-
 fchen op Texel, 388

EDELEN (NEDERLAND-
 SCHE) fluiten een Ver-
 bond, in 1565. hunne
 klagten over de Inquifitie
 en Plakaten. Stellen een
 verzoekschrift op aan de
 Landvoogdesfe. Krijgen
 den naam van *Geuzen*. Be-
 gunstigen de openbaare
 preëken, 175. zommigen
 hunner hebben de hand in
 de Beeldstorming, *ibid* zij
 werven en verfterken
 hunne Slooten, 177. deer-
 lijk verval van hun Bond-
 genootfchap, 180

EDELEN (*Friefche* en
Zeeuwfche) die de Kruis-
 vaart naer het H. Land on-
 der de Regeeringe van
 Graave Floris II. hebben
 bijgewoond, opgenoemd,
 64

Edict (eeuwig) door den
 Raadpenfionaris de Witt
 ontworpen. Door Hol-
 land vastgefteld. Door
 Zeeland kwalijk genomen.
 Verbaast het Huis van

Oranje, 370. wordt ver-
 nietigd, 387

Egmond fchrijft aan den
 Koning. Blijft uit den
 Raad van Staate, 171.
 keert 'er weder in, 172.
 trekt in gezantschap naer
 Spanje. Doet verslag van
 zijne verrichtingen, 173.
 wordt gevangen, 181.
 onthalsd, 184.

Eligius (*St. Eloy*) bewijst
 groote weldadigheid aan
 de gevangene Saxers in
 Frankrijk, 37. wordt Bis-
 fchop van Noijon. Pre-
 dikte den Friezen en Zeeu-
 wen, *ibid*.

ENGELAND zoekt gelegen-
 heid tot oorlog met den
 Staat, 376

ENGELSCHEN maken groo-
 te toerustingten ter zee,
 in 1686. en met wat in-
 zicht, 428.

ENKHUIZEN kiest 's Prin-
 fen zijde, 190

Episcopus (*Simon*) wordt
 Hoogleeërär te Leiden,
 265. doet eene Redenvoe-
 ring in de Synode te
 Dordrecht, 287. wordt
 deswege beftraft, 288

Erfstadhoudersfchap in de
 Manlijke en Vrouwelij-
 ke nakomelingen in Hol-
 land voorgelagen, 559.
 bewegingen onder 't ge-
 meen ter dezer gelegen-
 heid, 560. befluit der Staa-
 ten van Holland daartoe
 562.

562. der meeste andere
Gewesten, *ibid.*
Erasmus (Desiderius) te
Bazel overleeden in 1536.
zijne groote achting in
zijn Vaderland, 154
ERNST KASIMIR VAN NAS-
SAU wordt geslagen, 248.
wordt Stadhouder van
Friesland, Groningen en
Drenthe, 295. sneuvelt
voor Roermonde, 307
Esquader van 8 Oorlog-
schepen tegen de Algerij-
nen uitgezonden, 512
Eversdyk (Mattheus) Bur-
gemeester van Goes,
raakt in merkelijke moei-
te, 448. enz.
Excijnsen (nieuwe) oproer
over dezelve in 's Hage,
145

F.

Fagel, (Raadpensionaris)
sterft. Burnets getui-
genis van hem, 433
Fagel, (*François*) Griffier
der algemeene Staaten
legt zijn ampt neder, 548
FILIPS, Hertog van Bour-
gondie, komt in Holland.
Verandert de Regeering
in verscheide Steden, 117.
beteugelt de overdaad der
Geestelijken. Herstelt de
Kennemers en Westfrie-
zen in de verbeurde voor-
rechten, 118. staat naar 't
gebied over Friesland, 119.
sterft. Zijne echte en on-

echte Kinders, 121
FILIPS de II. Zoon van
Maximiliaan en Maria,
wordt Graaf onder Voog-
dijne zijns Vader, 132.
aanvaart de Regeering.
Wordt in Holland en Zee-
land tot Graaf ingehul-
digd. Trouwt, 138. reist
naar Spanje. Aanvaart de
Regeering van Kastilie.
Sterft. Zijne gedaante
en aart, 141
FILIPS, Zoon van Keizer
Karel den V. wordt ge-
booren, 117. wordt tot
toekomstenden Prins en
Heer der Nederlanden
ingehuldigd, 160. trouwt
met Maria Koningin-
ne van Engeland, 162.
zijn Vader draagt hem
't gebied op over de
Nederlanden en over
Spanje, 163. zijne inzich-
ten op de Regeering, 168.
vernieuwt de Plakaten te-
gen de Ketters, *ibid.* ver-
trekt naer Spanje, 169.
zijne handeling met Eg-
mond. Hij beveelt het
aannemen der Kerkver-
gaderinge van Trente en
het uitvoeren der Plaka-
ten, 173. trouwt voor de
vierde reize. Doet den
Erfsprins Karel ter dood
brengen, 185. rust eene
magtige Vloot uit tegen
Engeland die met verlies
te rug keert, 233. enz.
sluit

ſluit met Frankrijk den
Vrede. Draagt de Ne-
derlanden op aan zijne
Dochter, 243. zijne laaſte
Ziekte en Dood, 245
Filips, Hertog van Anjou
wordt te Madrid als Ko-
ning ingehaald, en geeft
van zijne verheffinge aan
de Staaten kennis, 468
FILIPS WILLEM van NAS-
SAU herſtelt zich in 't
beſit van 't Prinsdom
Oranje, 245
Fledderus (*Herman Coops*)
te Steenwijk opgehangen,
begraven, weder opge-
graven en in zijne eere
herſteld, 584
Fleury. Slag aldaar, in
1690. 415
Fleury (*Kardinaal de*) raakt
hier te Lande in hooge
agting, 521
FLORIS de I. Graaf van
Holland, raakt na eenige
moeijelikheden in 't beſit
daarvan. Geraakt in
Oorlog met Willem, Bis-
ſchop van Utrecht. Over-
wint hem en zijne Bond-
genooten, 58. wordt na
eene tweede overwinning
bij Hemert overvallen en
gedood, 60
FLORIS de II. gebijgenaamd
de Vette, Graaf van Hol-
land. Trouwt met Pe-
tronella van Saxen, 64.
verdraagt zich met Kei-
zer Henrik den V. wegens

de Zeeuwſche Eilanden.
Voorval tuſſchen hem en
den Frieſchen Edelman
Galma, 65. nog eene met
den Abt van St. Truijen.
Hij ſterft, 66
FLORIS de III. Graaf van
Holland, trouwt eene
Schotſche Prinſes, 64. heft
een' nieuwen Tol te Geer-
vliet tot misnoegen der
Vlamingen. Voert krijg
tegen Vlaanderen. Wordt
gevangen. Sluit een' na-
deelligen Vrede. Trekt op
tegen de Weſtfriezen.
Keert te rug met verlies
69. trek naar het H. Land.
Sterft te Antiochie, 71
FLORIS de IV. Graaf van
Holland, ſticht een Kloos-
ter te Loosduinen. Mengt
zich in den twist tuſſchen
Gelder en het Sticht, 74.
Overwint de Stadingers.
Wordt in een Steekſpel
gedood, 77
FLORIS de V. Graaf van
Holland, neemt al vroeg
de Regeering aan. Be-
oorloogt de Weſtfriezen.
Ontdekt na eene Over-
winning, zijns Vaders
Lijk. Handelt over een
Huwelijk met Engeland,
tuſſchen de wederzijd-
ſche Kinders, 81. helpt
de Stichtſchen tegen Am-
ſtel en Woerden. Ver-
bindt zich met Her-
toge Jan van Brabant te-
gen

gen den Graaf van Gelderland, Reinout 85. wordt op de vogeljagt gevangen genomen en gedood 87
Frank van Borfelen wordt gevat. Geslaakt 112

FRANKEN zetten zich neder in Batavia, Loopen Gallie af. Worden van de Romeinen geslagen. Maken vrede. Verbreeken dien weder. Maximiliaan overwint hen. Hunne Zeeschuimingen 25. worden door Constantius Chlorus geslagen, en uit Batavia verjaagd. Zij vallen in Gallie *ibid.* Worden door Kanstantijn geslagen. Vallen op nieuws in Gallie 26. worden door Juliaan bedwongen. Door de Quaden uit Batavia gejaagd 28. door Aëtius overwonnen. Vallen naderhand weder in Gallie. Overwinnen de Saxers 33

FRANKRIJK zoekt de Triple Alliantie te verbreeken, en maakt een afzonderlijk verbond met Koning Karel den II. 373. zoekt voorwendfels tot oorlog, die het Hof ook haast vindt 376. verklaart het Prinsdom oranje verbeurd 423. laat tien dorpen afbranden in de Meijerije van 's Bosch, en verklaart den oorlog 434

FRANSCHEN in 1635. zo wel Officiers als soldaten, komt, door verwaarlozing van hunnen eigen Vorst, in groote elende 308. hebben al te groot een voorspoed in hunne Wapenen in 1672 312. plunderen verscheide dorpen, 384. verlaten Woerden, Utrecht en meer andere steden in 't Sticht van Overijssel 402, 403. behalen veele voordeelen, zo hier te Lande als in de Westindien op de onzen 414. zoeken Nieuwmeegen te verrassen vier weken voor de oorlogsverklaring, doch te vergees 477

FREDRIK de III. (Keizer) vordert schatting van Friesland 120

FREDRIK HENRIK krijgt het bevel over Geertruidenberg, 239. worden de meeste waardigheden van zijnen broeder opgedragen, 302. belegert en verovert Grol en 's Hertogenbosch 303, 305. bekamt den tijtel van zijne Hoogheid. Wordt *Eerste Edele* van Holland. 309. wordt Stadhouder van Groningen en Drenthe. Sluit een Huwelijk voor zijnen zoon met de dochter van Karel den I. 310. wordt zeer zwak. Raadt tot

tot Vrede. Sterft. Zijne afbeelding 312

FRIESLAND kiest gedeeltelijk 's Prinzen zijde in 1572. Graaf Joost van Schouwenburg wordt 'er Stadhouder over 191. Beroerte en veranderinge der Regeeringe aldaar 308. klagten over 't Kuipen 359. Reglement op de Regeering aldaar gemaakt 359. stemt de werving van 16000 Man af 425. schaft de Pachten af. Verklaart het Stadhouderschap ook in de Vrouwelijke linie erfelijk. Magtigt den Prins tot herstellinge der Regeeringe 565
FRIEZEN staan op tegen de Romeinen, en slaan het Leger tegen hen gezonden 17. Eligius predikt onder hen 37, ook Wilfrid, Wigbert, Willebrord 38, enz. Wolfran en Bonifacius 40. door Pipijn overwonnen 41. Karel Martel overwint hen *ibid.* hun opstand onder Poppo 42. zij worden door Karoloman en Pepijn geslagen 44, enz. eenigen hunner staan op tegen Karel den Grooten, die hen overwint en hun 't Recht op hun Vaderlijk Erfgoed beneemt 46. welk hun door Keizer Lodewijk wedergegeven wordt 50. zij bekomen den naam van *frise Friezen*. 47

R r

G.

Galama, een Friesch Edelman. Zijne ontmoeting met Floris II. 65
GALLIE. Inval van verscheidene woeste Volken in hetzelfde 29
Gebed voor de Overheid (openbaar) orde daar op gesteld door de Staaten van Holland 357
GEERTRUID (Vrouw) befiert het Land voor haaren onmondigen Zoon Dirk. Trouwt met Robert de Vries 61. wijkt naer Vlaanderen 62
GEERTRUIDENBERG. Kapel aldaar gesticht. Door Prinse Maurits belegerd en ingenomen 239
GELDERLAND draagt den Prinse de Souverainiteit op 408. die van de hand geweezen wordt 409. oproeren aldaar, in en na 1702. 474. geschillen over het uitsluiten van den Prinse van Nassau buiten den Raad van Staate 485
Geldersche Oorlog, van de zijde des Hertogen weder begonnen in 1507. wordt door den Kamerijkschen Vrede geëindigd in 1508. doch kort daarna van de Geldersche zijde weder hervat en sterk voortgezet 142. tot dat in 1529. de Vrede gemaakt wordt 149
Geld

- Geldersche* Hertog verbindt zich met Frankrijk tegen de Hollanders in 1536. maakt Vrede met de Hollanderen in 't zelfde jaar 154
- Geloofs onderzoek begint in de Nederlanden 145
- Gend (Willem Jofef van)* Luitenant Admiraal woont den togt naar Chattam bij, 368. zijne ontmoeting met het Jagt de Merlijn 376. hij sneuvelt in den slag voor Soulsbaai 384
- George de I.* Keurvorst van Hanover, wordt Koning van Groot-Brittanje. De Staaten geleiden hem met eenige Oorlogfchepen naer Eugeland 499. de Staaten ondersteunen hem met 6000 Man 500
- George de II.* Koning van Groot-Brittanje, geeft den Staaten kennis van het Huwelijk zijner Dochter met den Prins van Oranje 533. fluit als Keurvorst van Hanover een verdrag van onzijdigheid met Frankrijk 543
- GERMANICUS verzamelt een Vloot in het Eiland der Batavieren. Keert naer Rome 17
- Gefchil tusschen de Gewesten over eenen nieuwen Veldmaarschalk, hoe beflist 346
- Gesilius (Kornelis)* Contraremonftrantsch Predikant te Rotterdam de Stad ontzegd 263
- Gifte (*liberale* of milde) hier te Lande geheven 562
- Gilles (Jacob)* wordt Raadpensionaris 551. men maakt hem verdacht bij 't gemeen, wegens 't gehandelde te Breda. Hij doet 'er verslag van. De Staaten nemen 'er genoeg in 554. hij legt zijn ampt neder 548
- GODEFRID, Koning der Deenen, valt in Friesland en vordert aldaar fchatting 49. sterft 51
- GODEFRID, Zoon van Heriold, Koning der Deenen, vernedert de Friezen heel zeer. Wordt in de Betuwe overvallen en gedood 52
- GODEFRID de III. Hertog van Lotharingen, verjaagt Robert de Vries en gedraagt zich als Graaf 62. hij wordt omgebragt *ibid.*
- Godsdienstoefening (openbaare Roomfche) te Amsterdam en andere Steden afgefchaft 217
- Goerede.* Grondflagen eenen oude Stad hierbij ontdekt 286
- GOES in Zuidbeveland wordt door Tieraarts belegerd. Door Mondragon ontzet 192. opfchudding in 1653. en in eenige volgende Jaaren 344. bewilligt in de werving van 16000 man 425. geweldige be-
roer-

- voerde en ongewoone verandering der Regeeringe aldaar, in 1692 446
- Goslinga (Sicco van)* Grietman van Franekeradeel sterft 526. zijne afbeelding 527
- Goulart (Simon)* Predikant te Amsterdam, geschorst 268
- Gozewijn van Amstel*, staat af van 't Bisdom van Utrecht 80
- Graffschrift op den Vice-Adm. de Liefde, door J. v. Vondel 406
- Granville, (Antoni Perrenot, Kardinaal van)* 't misnoegen tegen hem berst uit. Schimplivrei tegen hem uitgevonden 170. de Landvoogdes besluit zich van hem te onttlaan. Hij sterft. Zijne afbeelding 172. zie *Atrecht (Antoni Perrenot, Bifschop van)*
- GROEL ingenomen door Prinfè Maurits in 1597. 242. door Spinola bemagtigd, in 1606 251
- GRONINGEN. Karel de V. wordt voor Heer aangenomen 154. de Stad wordt door Rennenberg aan de Spaanfchen overgegeeven 269. door de Staatfchen vergeefs ch belegerd *ibid.* belegerd en ingenomen, door Prinfè Maurits 240. hevige twist aldaar. Graaf Willem brengt Krijgsvolk in de Stad. De achterftallen aldaar met geweld gevoerd. De Stad raakt in rust 248. hooge School aldaar opgericht 268
- Groot (Hugo de)* wordt in hechtenisse genomen 277. krijgt berigt van 't geene 'er tegen hem uitkomt, en van 't veranderen der Regeeringe 283. wordt ondervraagd 291. tot eene eeuwige gevangenis verweezen en naar Loevestein gebragt 295. ontkomt op eene zonderlinge wijze uit de hechtenisse. Geeft zijne verantwoording in 't licht, welke strengelijk verboden wordt 297. keert hier te lande weder. Zijn verder bedrijf en dood 306
- Groot (Pieter de)* Ambassadeur geeft eenen Brief over aan den Koning van Frankrijk 378. bekomt daarop een vinnig antwoord *ibid.* wordt over onbehoorlijk fchrijven in rechten betrokken. Vrijgefprokeh. Sterft 411
- Groote Vergadering in 's Hage in 1651. gehouden; waar over handelde. Wat daarin befloten zij 329
- Gysbrecht van Brederode* wordt tot Bifschop van Utrecht verkoren. Krijgt David van Bourgondie tot eenen mededinger. Staat hem het Bisdom af 119
- H. HAA-

H.

HAAGE. Opfchuddingen
in 1747. plondering der
Pachtershuizen aldaar in
1748 566
HAARLEM tweemaal ver-
geefs belegerd door Vrou-
we Jacoba 119. eenige
Heekfchen aldaar overval-
len 128. die van Haarlem
zoeken het Kaas- en Broods
Volk tot bedaaren te bren-
gen. De Stad wordt door
dezelve ingenomen 137.
verzoent zich met Hertoge
Albrecht van Saxon 138.
wordt in 1572. door de
Spanjaarden belegerd en
deerlijk verwoest 192.
merkwaardige Verklaring
der Stad 273. opfchudding
aldaar 442. beroerte aldaar
581
Haaze (Kommandeur) sneu-
velt 383
Halewyn (*Simon van*) Bur-
gemeester van Dordrecht,
raakt over heimelijke han-
deling met het Fransche
Hof in ongelegenheid 451
Haringvischerij, wordt ze-
dert het uitvinden van 't
kaaken en der groote netten
sterker voortgezet 110.
door de Franschen merke-
lijk benadeeld 129. bevee-
ligd 159
Hautain verslaat eenige
Spaansche Schepen 251
Heemskerk (*Jacob van*) Ad-
miraal, tast de Spaansche

Vloot aan 252. overwint
en sneuvelt *ibid.*
Heim (*Anthnij van der*)
wordt Raadpensionaris van
Holland 59. sterft 552
Hein (*Piet*) veroverd de
Spaansche Zilvervloot 303
Heinsus Raadpensionaris
sterft 511
Hemert (*Lubbrecht Turk*,
Heer van) verliest Graave.
Wordt onthalsd 228
Henegouwen aan Karel,
Hertoge van Anjou, doch
daarna aan Jan van Aven-
nes, afgeftaan 79
HENRIK van NASSAU,
trouwt met Claude, Zus-
ter van Filibert van Cha-
lons, Prins van Oranje.
Wordt Stadhouder van
Holland 144
Henrik van Saxon belegerd
in Franeker. Ontzet 139
HENRIK KASIMIR, Stadhou-
der van Friesland, sneu-
velt in een gevecht, 311
HENRIK KASIMIR de II.
Prins van Nassau, Stad-
houder van Friesland enz.
overleeden 460
Heraugiere, neemt Breda
in, door middel van een
Turffchip 236
Herman van Hoorne, Bis-
schop van Utrecht, door
Dirk den VI. gewapender-
hand in den Zetel hersteld
68
Hesdin veroverd en ver-
woest 162
HEUS-

HEUSDEN (Heerlijkheid van) wordt aan Holland gehecht 96

Hierges belegert en veroverd Oudewater 201

Hoekschen en Kabeljaauwschen; waar uit hunne partijschappen ontstaan zijn 95. tweespalt tusschen dezelve 128. verscheiden met ballingschap, verbeurt verklaring hunner goederen, en sommigen met den dood gestraft 129. einde van de tweespalt 138

Hogerbeets wordt in hechtenisse genomen 277. wordt voor 't eerst ondervraagd 283. hij wordt van zijne Papieren beroofd 285. tot eene eeuwige gevangenis verweezen en naar Loevestein gebragt 295

HOLLAND (STAATEN van) geeven drie Vertogen tegen Leicester uit 231. hooren Gomarus en Arminius 263. neemen een besluit op de Kerkelijke geschillen 266. besluiten wederom alle scheuring en verdeeldheid te weeren, door eene bezending naar Amsterdam 269. besluiten tot eene bezending naar Utrecht 274. zij doen de Waardgelders af danken. Bewilligen op zekere wijze in de Nationale Synode 276. dringen zeer op 't verminderen van 's Lands uitgaven 318. be-

sluiten eenig Krijgsvolk onbetaald te laten 319. verbieden het ontfangen van bezendingen der algemeene Staaten aan de Steden 321. verleenen aan de Steden Octroi tot het bestellen haarer Wethouderschap. Neigen tot Vrede met Engeland. Schrijven heimelijk derwaarts 337. zij verdedigen hun besluit 343. verbieden den handel met Frankrijk 348. draagen zorg voor 's Prinsen opvoeding 354. stellen orde op het openbaar bidden voor de Overheid 357. zij neemen den Prins van Oranje aan tot een Kind van Staat 363. kiezen den Prins tot Stadhouder 387. besluiten bij meerderheid van stemmen over eene werving van 16000 man 424. koopen de Heerlijkheid van Viane en Ameide 515. vorderen den Roomschen Priesteren eene nieuwe belofte van onderdanigheid af 525. raadplegen op het ondersteunen der Koninginne van Hongarije. Besluiten 'er toe 545. verkiezen den Prins van Oranje tot Stadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal 555

HOLLAND sluit een Verbond met Zeeland 199. handelt over 't opdragen der Graaflijkheid aan den Prins 220.

Bloemenhandel aldaar 31c.
Oproeren in 1652. 336. in
1672. 398. de weerbaare
manschap aldaar opgeno-
men, en de Inwooners in
den Wapenhandel geoe-
fend 559

Hongersnood en Pest in
Holland 1315 92

Hoog-Mogende Heeren. Het
Keizerlijke Hof geeft den
Staaten den tijtel van *Hoog-
Mogenden* 489

HOORN. De Kennemers,
Vrouw Jacoba's zijde hou-
dende, worden voor dee-
ze Stad gestuit 109. 't in-
voeren der nieuwe Excijn-
sen verwekt 'er merkelijke
beroepte 123. de Hoekschien
verrasen de Stad, die
stormenderhand herwon-
nen wordt 132. zij wordt
tot 's Prinses zijde over-
gebracht. 190

Hoornbeek (Izaak van)
wordt Raadpensionaris
511. sterft 522

Hoorne schrijft aan den
Koning. Blijft uit den
Raad van Staate 171.
keert 'er weder in 172.
hij verlaat het Hof 173.
wordt gevangen 181. ont-
halsd 184

Hout. (Ewoud van der)
heeft deel in den handel
van Buat. Wijkt ten lande
uit. Wordt gebannen 366.

Hove (Anneken van den) om
den Godsdienst gedood 242

HUISDUINEN en de HELDER
(die van) begeeren veran-
dering in de Regeeringe,
doch te vergeefs 583

I. J.

JACOB (Vrouw) Dochter
van Willem den VI.
trouwt met Jan, Hertog
van Touraine 103. wordt
als Graavin in Henegou-
wen gehuldigd, doch in
Holland door haaren Oom
daar in belet. Trouwt voor
de tweede Reize met Jan,
Hertog van Brabant 104.
wordt oneenig met haaren
Man. Staat naar een ander
Huwelijk. Trouwt met
Hamfreij, Hertog van
Glochester 106. komt in
Henegouwen. Wordt uit
Bergen geligt en naar Gend
gevoerd. Vlugt naar Hol-
land 107. Glochester
verlaat haar. Haar Vloot
bij Wieringen wordt gesla-
gen. Zij wordt genood-
zaakt Filips, Hertoge van
Bourgondie, tot *Ruwaard*
aan te stellen 109. trouwt
heimelijk met Frank van
Borselen. Moet de Graaf-
lijkheid aan Hertoge Filips
afstaan 112. haar verder
bedrijvend dood. Aanmer-
kingen over haar vier
Huwelijken 113

Jacob van den Einde Adv-
kaat van Holland, wordt
ge-

- gevat. Sterft in de ge-
vangeniss. Wordt na zijn
dood vrijgesproken 183
- Jacob de II.* Koning van
Engeland, sluit een ver-
bond met de Staaten 427.
vernietigt de *Test-Acte*
en maakt zich daar door
zeer gehaat 431. begeeft
zich naer Frankrijk. Wordt
verklaard van de Kroon
afgestaan te hebben 434.
sterft 468
- JAN de I.* Graaf van Holland,
na den dood zijns Vaders
onder Voogdij. Sterft 88
- JAN de II.* wordt tot *Graaf*
van Holland ingehuldigd.
Wordt door de Zeeuwen
en Vlamingen bestreeden
89. sterft aan eene kwijnen-
de ziekte 90
- JAN VAN BEIEREN*, bemag-
tigt Rotterdam en Leiden.
Heeft het oog op Braband.
Bemagtigt Geertruiden-
berg 105. zijne onderne-
ming in Friesland 106.
hij sterft 108
- Jan, Hertog van Braband*,
wordt tot Graaf ingehul-
digd. Hij verklaart Filips
van Bourgondie tot Ru-
waard 108
- Jan de Bakker* Priester te
Woerden, de eerste in
Holland om de Hervor-
ming ter dood gebragt 145
- Jan van Kuik* smeedt eenen
aanlag tegen Floris den
V. 87
- Jan van Renesse* vlugt uit
Utrecht, en sneuvelt in
de Lek 89
- Jansenijsterij.* Bewegingen,
ter gelegenheid van dezel-
ve, onder de Roomschege-
zinden dezer Landen 528
- Jeannin* Fransche Gezant,
krijgt last om Maurits,
Oldenbarneveld en ande-
ren, door geschenken te
winnen 255
- Inquisitie* hier te lande
sterker doorgedrongen om-
trent den Jaare 1549. 160
verscheide Stadhouders
weigeren dezelve en de
Plakaten te handhaven 174
- JOAN MAURITS* doet een
gevaarlijken val 359. sterft
420
- JOAN WILLEM FRISO*,
Prins van Nassau. Koning
Willem zoekt hem tot
opvolger in zijne waardig-
heden hier te Lande
te doen benoemen, 459.
Pruissen betwist hem het
recht op Koning Willems
nalatenschap 474. wordt
Generaal van 't Voetvolk
479. kwijt zich wakkerlijk
in den slag bij Oudenaarden
van 1708. 486. aanvaardt
het Stadhouderschap van
Stad en Lande. Trouwt
487. hij woont den slag
van Malplaquet bij 488.
verdrinkt ongelukkig 491
- Joost van Lalaing* wordt
Stad- 4

Stadhouder van Holland
129. belegert het Blokhuis
op de Vaart. Wordt aldaar
geslagen. Slaat de U-
trechtschen in Westbroek.
Houdt eene Dagvaart te
Schoonhoven 130. bemag-
tigt de Sloten Harmelen en
ter Haar 133. sneuvelt in
het beleg van Utrecht 134
Jozefus (Keizer) sterft 490
JULIAAN ontveldigt den
Barbaaren verscheide Ste-
den, 27. bedwingt de
Saliers in Batavia. Ook de
Chamaven, bevredigt de
Quaden 28. sneuvelt in
eenen slag tegen de Perfen

29

JULIUS BRIGANTIKUS, Zus-
ters Zoon van Civilis,
kiest de zijde van Vitellius

20

K.

KAdix ingenomen en ge-
plonderd in 1596. 241
KALIGULA zijn belagchelijk
bedrijf, in en omtrent het
Eiland der Batavieren.
Doet zich eenen zegepraal
bereiden. Wordt omge-
bragt

18

Kalvinischen beloven dertig
tonnen schats voor de
Vrijheid van Godsdienst
177. slaaken het preëken
en vlugten met hunne
roerende goederen

179

Karaufus gedrag omtrent
de Frankische en Saxische
Zeeſchuimers

25

KAREL de Groote, Koning
der Franken, bedwingt
de oproerige Saxers. Doet
hen den Christelijken
Godsdienst aanneemen.
Overwint de Wilzen. Be-
oorloogt de Hunnen 46.
beteugelt de Saxers en
Friezen geheel en al. Sluit
een Verdrag met deeze
Volken. Wordt Keizer 47.
verdeelt zijn Rijk. Sterft 49
KAREL de V. (Keizer)
wordt geboren 139. volgt
zijnzen Vader op onder
Voogdij 142 aanvaart de
Regeering der Nederlanden
in Perſoon 144. wordt tot
Koning van Spanje ge-
kroond. Wordt Keizer 145.
geeft een Plakaat uit tegen
Luther *ibid.* trouwt 147.
wordt Heer van Utrecht
149. komt in de Nederlan-
den. Doet eene Bede 156.
maakt René van Chalons
Stadhouder van Holland,
raakt in Oorlog met Frank-
rijk *ibid.* valt in Guliker-
land en bemagtigt Duuren
en andere Plaatsen. Hertog
Willem ſlaat hem Gelder
en Zutphen af. Hij maakt
Vrede met Frankrijk 158.
beſchenkt eenige Neder-
landſche Heeren met nieu-
we waardigheden. Staat
de Regeering over de
Nederlanden af, aan zijnzen
Zoon' Filips 164. doet bij
die gelegenheid eene def-
tige

- tige Redevoering 165.
staat vervolgens Spanje en
alle zijne Heerlijkheden
aan zijnen Zoon, en ein-
delijk ook het Keizerrijk
aan zijnen Broeder Ferdin-
mand af. Vertrekt naer
Spanje. Zijn afgezonderd
leven en dood 166
Karel de II. Koning van
Engeland, herstelt op den
Troon. Neemt afscheid
van de Staaten. Hij beveelt
hun den Prins van Oranje
aan, en wat daarbij is
voorgevallen 353 enz. is
zeer misnoegd op de Witt.
Sluit een Verbond met de
Staaten 355. laat den
Staaten verscheide bezit-
tingen in Africa en America
ontneemen, waar tegen
deezzen zich ook toerusten
360. verklaart in 1665. den
Staaten den oorlog 361.
verbindt zich heimelijk
met Frankrijk 374
KAREL, Graaf van Charlois,
Zoon van Hertog Philips,
verkrijgt verscheide heer-
lijkheden hier te lande,
bedwingt de Luikenaren
120. volgt zijnen Vader op.
Vordert na het voltrekken
van zijn tweede Huwelijk
en zijne inhuldiging als
Graaf eene zeer zwaare
bede. Noodzaakt Lodewijk
den XI. tot Vrede 122.
houdt het Graafgeding in
Holland en Zeeland *ibid.*
herstelt zijnen Schoon-
broeder Eduard den IV.
op den Engelschen Throon
123. pandt Gelder en Zut-
phen, en doet zich aldaar
inhuldigen. Staat naer den
naam van *Koning* 125.
bestrijdt de Zwitzers.
Wordt van hun gellagen;
gelijk van de Lotharingers
ibid. sneuvelt in een
gevecht bij Murat 127
KAROLOMAN, Koning der
Oost-Franken, staat de
Reegeering af aan zijnen
Broeder Pipijn 44
Kats (Jacob) Pensionaris
van Dordrecht, wordt
Raadpensionaris 308. opent
en sluit de Groote Verga-
dering met eene aanspraak
329 enz. legt het Raadpen-
sionarischap neder 331
KENNEMERS weten zich
door geld in hunne ver-
beurde voorrechten te
herstellen in 1456. 118
Kievit (Johan) heeft deel
in den handel van Buat.
Wijkt ten lande uit. Vonnis
over hem 427. raakt in
hechtenisfe. Beschuldigt
andere Raaden. Wordt
gevonnisd. Raakt los *ibid.*
KLAUDIUS (Keizer) trekt
tegen de Britten 18. wordt
vergiftigd *ibid.*
KLAUDIUS CIVILIS. zijn
togt tegen de Britten 18.
wordt gevankelijk naer
Rome gevoerd. In vrijheid
her-

- hersteld 19. besluit tegen de Romeinen op te staan. 347
 Hitst de Batavieren op tegen de Romeinen. Staat de Romeinen 20. maakt Vrede met hun 21
 KLOTARIS wordt Koning van Oost Frankrijk. Overwint de Saxers. Wordt door hun overwonnen. Sterft 32
 KLOTARIS de II. wordt Koning van Frankrijk. Overwint de Saxers en Friezen 33
 KLOVIS, Koning der Franken, overwint Syagrius en verscheide Gewesten. Neemt den Christen Godsdienst aan. Legt den grond der Frankische Heerschappij in Gallie 32
 KOENRAAD de III. (Keizer) herstelt de Utrechtsche Kerk in het recht op Ooster- en Westergouwe 67
 KOEVERDEN door de Groningers vermeersterd 400
 Komeeten. Twee hier te Lande in 1618. gezien 286. een' in 1744. 548
 Koophandel op Frankrijk bekommerd, door het verbieden van invoer van Brandewijn en andere Fransche Waaren 376
 Korhulo (*Domitius*) verjaagt Gannaskus. Doet hem ombrengen. Overheert de Friezen 18. Vereenigt Rhijn en Maas door eene Gragt 19
 Kruidtooren te Delft gesprongen 347
 Krijgsbedrijven in 1692. 444. in 1696. 460 enz. in 1702. 477. in 1705. 478. in 1705. 482. in 1710. 489
 Krijgsvolk afgedankt 261. 506. 580
 KUILENBURG (Heerlijkheid van) tot een Graaffschap verheeven 163
- L.
- L** Afhartigheid en Pligtverzuim van eenige Kapiteinen en Luitenanten in de zeeslagen van 1653. geftraft 336
Laurens Jansz. Koster vind de Drukkonst 110
Ledenberg wordt gevat en naer 's Hage gevoerd 277. Wordt ondervraagd. Met den Pijnbank gedreigd. Hij beneemt zichzelve het leven 283. vonnis over zijn Lijk 295
 LEEUWARDEN. Geweldige beroerte aldaar 264. nieuwe beweging in 1615. 269
 Legerhoofden aangefteld in 1668. 371
Leicester (Robert Dudley, Graaf van) komt in de Nederlanden. Wordt Op- per-Landvoogd 226. doet den Heer van Hemert, wegens blootheid en een overijld befluit onthalzen; doch

doch verschoont kort daar na den Engelschen Verrader Weltz. Geeft het Regiment van Hautain aan Sidnei. Misnoegen hier over. Hy bemagtigt Doesburg. Houdt te Utrecht gemeenschap met onrustige Lieden 227. doet Rozenobels munten. Geeft een Plakaat op de Zeevaart uit. Vleit de Predikanten. Laat een Synode in 's Hage beschrijven. Verandert de Regeering te Utrecht 229. doet een' keer naar Engeland. Komt te rug. Doet een' voorslag tot Vredehandeling met Spanje. Legt toe op Prins Maurits, Oldenbarneveld en anderen te verzekeren 230. komt te Amsterdam. Wordt gestuit in zijnen toelag. Vertrekt naer 't Noorderkwartier, wordt in zijne Reize door brieven gestuit, *ibid.* zijne listige onderneemingen te Dordrecht, Leiden en Gouda 232. wijkt naer Vlisfingen. Keert naer Engeland. Wat hem aldaar bejegende. Hij doet afstand van de Regeering der Nederlanden 233.

LEIDEN. Geweldig oproer aldaar 117. zonderling verdrag met de Onroomschen 178. wordt belegerd. Men besluit het door Water te ontzetten 196. Honger

en Pest aldaar. Wordt ontzet 197. 's Lands Hooge School aldaar opgericht 198. verschil met zijne Hoogheid over de Nominatie der Schepenen 427.

LODEWIJK (Keizer) geeft den Friezen het recht op hun Vaderlijk Erfgoed weder 50. begunstigt de Deensche Koningen ten grooten nadeele der Nederlanden 51.

Lodewijk de XI. Koning van Frankrijk, maakt zich meester van Bourgondie; doch wordt van de Hollanden ter Zee aangetast 127.

Lodewijk, Graaf van Nassau, bemagtigt het Huis te Wedde. Slaat de Spaanschen bij Heiligerlee 183. belegert Groningen. Verlaat het. Wordt door Alva geslagen bij Jemmingen 184. verrast Bergen in Henegouwen 191. raakt slaags op de Mookerheide. Sneuvelt 195.

Lodewijk van Nassau, bemagtigt Wagtendonk 247. valt in het Luxemburgsche 249.

Lodewijk van Vlaanderen, Heer van Praet, wordt Stadhoudet van Holland 159.

LOUISE van COLIGNY trouwt met Willem den I. Brengt Fredrik Henrik ter Wereld 202. sterft 296.

Luther, (Marten) Oorsprong en voortgang zijner Leere 146. sterft 159.

Luxemburg, geblokkeerd in 1681. 421.

Lijnslager (Henrik) handelt als Ambassadeur met den kleinen Turk 538.

M.

Marten van Rossem overvalt en plondert 's Hage 148. loopt de Meijerij af. 157. sterft 163.

MAASTRICHT wordt veroverd door de Franschen 401. vergeefs belegerd door Willem den III. 411. in 1748. belegerd door de Franschen. Gaat over 533

Maatregelen der Staaten om de vervolgelingen der Hervoruden in Duitschland enz. te doen ophouden 510
Mato (St.) gebombardeerd in 1693. 453

MARGAREET, Dochter van Graave Willem den III. trouwt met Keizer Lodewijk 91. wordt met Holland verlijd en alomme ingehuldigd. Draagt het bewind der Regeeringe aan haare Zoon Willem op. Aanvaardt de Regeeringe wederom, raakt met haaren Zoon in oorlog 94. wordt gellagen. Wijkt naer Engeland. Sterft 96

Margareet van Kleeve, Weduwe van Hertoge Al-

brecht, sloot haars overleeden' mans boedel met den voet 102

MARGAREET Hertogin van Parma, wordt Landvoogdes 169. komt in de wapenen 178. verzoekt ontslag van het bewind 181.
MARIA (Vrouwe) trouwt met Maximiliaan den Roomsche Koning in 1477. en worden beide in Holland en Zeeland gehuldigd 128. Sterft 131

MARIA Koningin van Engeland, overleeden den 7 Januarij 1694. word zeer betreurd, inzonderheid door Koning Willem 455

MARKGRAAFSCHAP van VEERE en VLISINGEN, door Oranje gekocht in 1581. 218. door de Staaten van Zeeland vernietigd 529. punt van het geschil over het recht tot dit Markgraafschap *ibid.* de Prins wordt 'er in hersteld 556

Marlborough trekt te velde in 1702. wint den slag bij Hochstett 486. heeft verschil met de afgevaardigden der Staaten. Wint den slag bij Ramillies 483. wordt van zijne Ampten verlaten 493

MAROKKO. De Staaten sluiten een Verbond met hetzelfde, 263. en een Verdrag van Vrede en Koophandel in 1684. 425.
MAT-

MATTHIAS Aartshertog van Oostenrijk, wordt bevoor-
derd tot Landvoogd der
Nederlanden 205

MAURITZ (Graaf) wordt
aan het hoofd van den
Raad, van Staate gesteld
245. ijvert om den Staat des
Lands te bevestigen 235.
sticht Knodsenburg. Wint
eenige Sterkten. Bemag-
tigt Zutphen en Deventer.
Belegert Groningen. Ver-
laat het. Bemagtigt Hulst
237. Wint Nieuwmegen.
Veroverst Steenwijk 238.
bemagtigt Koeverden en
Geertruidenberg 239. slaat
de Spaanschen bij Turn-
hout 241. veroverst Rijn-
berk, Meurs en Breevoort.
Bemagtigt Enschede, Oot-
marfum, Oldenzeel en
Lingen 242. Zevenaar,
Heusfen en Lobeth 246.
behaalt eene merkwaardige
overwinning bij Nieuw-
poort 247. veroverst Rijn-
berk en Meurs. Belegert
's Hertogenbosch. Verlaat
de Stad. Bemagtigt Graave
249. valt in Kadzand *ibid.*
belegert en veroverst Sluis.
Belegert Antwerpen ver-
geefs 251. toont zich zeer
mismoegd op Oldenbarne-
veld 254. doet een' keer
door de Hollandsche Ste-
den 257. wordt schadeloos
gesteld wegens het nadeel,
welk hij bij het bestand

stond te lijden 259. bemag-
tigt Gulik 265. bezoekt een-
nige Steden 273. vertrekt
naar Gelderland. Veran-
dert de Regeering te Nieuw-
megen. Haalt Overijssel
over tot bewilliging in de
Synode 274. dankt de
Waardgelden te Utrecht
af. Verandert 'er de Regee-
ring 276. ook in verscheide
Hollandsche Steden; en te
Hoorn met veel moeite 282
enz. de Leden der Staaten
bedanken hem deswege
ibid. tracht Breda te ont-
zetten. Wordt ziek. Dringt
zijnen Broeder tot een Hu-
welijk met de Princesse van
Solms. Sterft. Zijne na-
tuurlijke Kinders. Uitterste
Wil 300. Hoedanigheden
ibid.

MAXIMILIAAN (Aartsher-
tog) word in Holland en
Zeeland voor Voogd erk-
kend 132. belegert Utrecht.
Neemt de Stad in bij ver-
drag 134. wordt *Roomsch-*
Koning 135. wordt *Keizer*.
Staat zijnen Zoon de Re-
geering der Nederlanden af
138. aanvaardt ze wederom
als Voogd van zijnen Klein-
zoon Karel. Stelt zijne
Dochter Margareet tot
Landvoogdes aan 142.
sterft 146.
Mechelen, hooge Raad al-
daar opgericht 140
Merula (*Engel Willemss.*)
Pas-

Pastoor te Heenvliet, zijn
zonderling einde 162

Mets vergeefsch belegerd
door Karel den V. 161

MIDDELBURG. Keuren aan
deze Stad door Willem
den I. gegeven 75. Syno-
de aldaar in 1581. 217. De
Stad weigert het Plakaat af
te kondigen, waar bij Fi-
lips de II. van zijn recht op
de Landen vervallen, ver-
klaart wordt 218. oproer al-
daar na den dood van Wil-
lem den II. 328. verande-
ring in de Regeeringe al-
daar 447. beweging aldaar.
De Prins van Oranje wordt
er tot Stadhouder ver-
klaard 553

Mondragon bemagtigt Klun-
dert, Fijnaart en Ruigen-
hil 200

MONNIKENDAM. Scheeps-
strijd voor deze Stad. 140

Montbas en twee anderen
worden ter dood gedoemd
386

Montfoort (J. van) het Slot
te Woerden bemagtigd heb-
bende, sroopt ten platten
Lande 136

N.

NAARDEN. Moord en
plondering aldaar 192.
door den Prins van Oranje
veroverd in 1673. 402

NAMEN berend, belegerd en
ingenomen 455, enz. ge-
wonnen door de Franschen
551

Neijen (Pater Jan) is met
de Staaten in onderhande-
ling over Vrede of Bestand.
Zoekt den Griffier Aartens
ontekooopen 252

Nieuwenaar (Graaf van)
maakt op last der Staaten
verandering in de Regee-
ringe. Komt ongelukkiglijk
aan zijn einde 235

Nieuwerfluis. Schans aldaar
hersteld in 1745 551

NIEUWMEGEN door de
Franschen bemagtigd 388.
wordt tot eene handelplaats
over den Vrede verkoren
409. opschudding en ver-
andering der Regeeringe al-
daar 481

Nieuwpoort door de Fran-
schen gewonnen in 1745.

551

Noormannen. Zie *Deenen.*

O.

*O*lijk staat voor om Ko-
ning Willem te Middelf-
burg een eerebeeld op te
rechten 473. wordt van den
Staat van eersten Edele
vervallen verklaard 476

Oldenbarneveld vat achter-
docht op tegen Maurits
248. Schimpfchriften tegen
hem gestrooid 257. legt zijn
amt neder. Aanvaardt het
wederom 258. nadeelige
geruchten van hem 268.
wordt in hechtenisfe geno-
men 276. pogingen om hem
te

- te doen ontflaan 279. wordt
ondervraagd 285. van zijne
papieren beroofd *ibid.* komt
voor de Rechters. Zijne Be-
kentenis 291. hem wordt
de dood aangezegd 292.
zijn verzoek aan den Prinse
en deszelfs antwoord. Be-
reid zich ter dood 293.
wordt onthoofd 294
- Ondergang van het Wester-
schen Keizerrijk 31
- Onlusten tusfchen den En-
gelfchen Koningen en het Par-
lement 311. in de Regeerin-
ge te Gorinchem 425
- Onweêr (zwaar) in Holland
408
- Oostende aan de Spanjaar-
den overgegaan, in eenen
deerlijken toestand in 1604.
250. door de Franschen
veroverd in 1745. 551
- Oostendefche Maatschappij,
door Keizer Karel den VI.
opgericht 514. opgefchort
521
- Oostenrijk (*Don Jan van*)
komt als Landvoogd in de
Nederlanden. Maakt zich
verdacht bij de algemeene
Staaten 204
- Oosterlingen. Oorlog met
dezelfen 114
- Oostindifche Maatschappij,
derzelver Oktroi wordt
vernieuwd 546
- Oproer aan den Zaankant in
1678. over het invoeren
van eene nieuwe Turfton
417. in verfcheide Steden
van Holland 542
- ORANJE. Zie RENÉ VAN
CHALONS. WILLEM VAN
NASSAU of WILLEM den I.
MAURITS, FREDRIK HEN-
RIK, WILLEM den II.
WILLEM den III. WILLEM
KAREL HENRIK FRISO.
- Orleans (Hertog van) wordt
Regent van Frankrijk 500
- Ormond (*James Bulter*,
Hertog van) bekomt het
opperbevel over de Engel-
fche Troepen. Zijn last.
Maakt zwarigheid om te
vechten 494. zondert zich
af van het Leger der Bond-
genooten. Bezet Gend en
Brugge *ibid.*
- Otto de III. Graaf van Gel-
der, wordt Voogd van Flo-
ris den V. 83. flaat Vrouwe
Aleid. Sterft 84
- Ouwerkerk (*Henrik van*
Nassau, *Heer van*) be-
fchermt Willem den III. in
den Slag van St. Denijs
418. sterft 487
- Overwinning op het flaak
305
- OVERIJSEL. Scheuring on-
der de Staaten van het Ge-
west. Eene der Partijen
kiest den Prins van Oranje
tot Stadhouder. De Staaten
van Holland befliffen eer-
lang den twist. 345. On-
lusten tusfchen de Edelen
en Steden 440. verandering
in de Regeering aldaar 475

P.

Paalwormen, in het hout der Zeeweeringen ontdekt 528

Pachten afgeschafte in Friesland 565. in Stad en Lande.

In Utrecht. Te Haarlem.

Te Leiden 566. zijne Hoogheid

staat eene algemeene

afschaffing der Pachten in

Holland voor. De Staaten

besluiten 'er toe. En tot het

heffen van een middel, bij

voorraad, in de plaats van

de afgeschafte Pachten. Zij

besluiten de verpachte mid-

delen, bij wege van *Collecte*

en inzameling te heffen 567

enz.

Pain & Vin (Mozes) ver-

laat den Post aan de Nieu-

werbrugge. Wordt ont-

halsd 400

Panne (Pieter) om eenen

aanflag op het leven van

Prinse Maurits, in 1598.

ter dood gebragt 244

Parlement van Engeland

raakt in ongenoegen met de

Staaten. Geeft in het Jaar

1651. de vermaarde Akte uit

tot bevordering van den En-

gelschen Koophandel 331

Parma neemt Maastricht in

208. heeft de hand in den

laatsten toeg op het leven

van Oranje 221. neemt Den-

dermonde, Vilvoorde en

Gend in 225. sterft 239

Paulinus Pompejus voltooit

den Dijk van Druzus langs

den Rhijn 19

Pauw (Adriaan) wordt

Raadpensionaris van Hol-

land 305. sterft 333

Personen (zes) door het Hof

van Holland gevonnisd in

1719 wegens verboden ver-

standhouding 523

Pest. Zorg tegen dezelve,

in de Vereenigde Gewes-

ten 299

Pestkoortzen in Holland,

in 1664. 361

Peter, Czaar van Muskovie.

Zijne reizen 462. hij oe-

fent zich te Amsterdam in

het Scheepstimmeren 463.

komt weder in Holland

503

Prijs, doet zich zalven

tot Koning van geheel het

Frankische Rijk 45

Plakaat tegen de Hervormde

Leer in Holland uitgeko-

men in 1529. 151. tegen

de Engelsche en Schotsche

wéerspannelingen 467. op

de inkomende en uitgaande

Rechten 515

Plunderingen en oproeren

wegens de Pachters in Fries-

land, Groningen en meest

in Holland 565, enz.

Potwalvisch bij Katwijk ge-

strand 246

Pouderoijen (het Slot) bele-

gerd. Gewonnen 142

Predikanten vermanen de

Staaten 231. worden scherp

afgezet *ibid*

Pretendent door Frankrijk

voor Koning van Engeland

er-

erkend, doet den Oorlog
uitbarsten 468. opstand in
Engeland en Schotland ten
zijnen behoeve 500. zijn
Zoon verwekt een' opstand
in Schotland 549
Privilegien van verscheide
Steden geschonden 162
Protestanten. Karel de V.
doet hun den Oorlog aan
in Duitschland 159
Pruisen (de Koning van)
legt nieuwe Tollen aan te
Wehl. Zoekt Graavete ver-
rasen. Wordt gestuit 499
*PURMERENDE (Heerlijkheid
van)* verandert van Heer
130

Q.

Quaden, eene soort van
Saxers, komen in Ba-
tavie. Verdrijven de Sa-
liers. Worden tot vrede
gedwongen 28
Quotifatie (Personeele) in
Holland ingevoerd 545

R.

Raad van Staate in de Ne-
derlanden. Holland
sluit 'er de Stadhouders bui-
ten, in 1668. 373
RADBOUD, Koning der Frie-
zen, slaat Karel Martel
met hulpe van Raganfrid.
Wordt door Karel Martel
overwonnen 41. weigert
zich te laten dopen, schoon
hij de voet reeds in de von-
te hadt 42
Rechteren (Graaf van) doet

afstand van zijne waardig-
heid te Utrecht op aandrang
des Konings van Frankrijk

495

Regeering. Gedachten om
dezelve te hervormen 259,
enz.

Remonstranten. Eenigen
hunner komen voor de Sy-
node te Dordrecht 287. wei-
geren dezelve voor Rechter
te erkennen. Verklaren hun
gevoelen. Raken met de
Synoden in verschil over
de wijze van handelen 288.
worden vervolgd. Verschei-
dene hunner Predikanten
raken in hechtenisse 296.
slichten eene Kerk en
Kweekschool te Amsterdam
304.* zeven hunner Predi-
kanten ontkomen uit de
Loevesteinsche hechtenisse
306

René de Chalons, Prins van
Oranje wordt Stadhouder
van Holland. Draagt zorg
voor Holland 156. trekt
uit tegen de Gelderschen.
Wordt gesslagen. Valt in
Gulikerland 157. sneuvelt
in het beleg van St. Disier
159

Rennenberg. Zijne ontrouw
wordt ontdekt 209. bele-
gert Steenwijk. Beschiet de
Stad met gloejende Kogels
210 breekt het beleg op.
Sterft 217

Requesens (Don Louis de)
komt als Landvoogd in de
Ss Na-

Nederlanden. Onderneemt
het ontzet van Middelburg.
Zijne Vloot word geflagen.
Sterft 202

Rhola (Pecco) Raadsheer
's Hof's van Friesland, krijgt
een beroerte onder het af-
zweeren van Filips del. 218

*Ripperda (Joan Willem
van)* Vrijheer van Poel-
geest. wordt al Afgezant
naer Spanje gezonden 302.
hij wordt Roomsche. Treedt
in dienst des Konings van
Spanje. Zijne handeling aan
het Weener Hof 516. wordt
van zijne Ampten verlaten.
Vlucht 518. word gevan-
gen gezet. Zijn nader be-
drijf en uiteinde *ibid*

Roomschgezinden, eenige
hunner Huizen geplonderd
558

Roque (P. de la) Luitenant
Generaal, Geeft Hulst
over. Wordt beschuldigd
van wangedrag en gevan-
gen gezet 557

Rathe (Johannes) schrijft
Blaauwboekjes tegen Wil-
lem den III. 413

ROTTERDAM, beweging al-
daar in 653. 337. gewel-
dige opschudding aldaar in
1690. beweging over het
verkoopen der Ampten. De
Regering besluit 'er ge-
dwongen toe. Zijne Hoog-
heid vernietigt de afgepers-
te bewilliging 560

Ruiter (Herman de) ver-
rast het Slot te Loevestein
in 1570 sneuvelt 188

*Ruiter (Michiel Adriaansz.
de)* raakt in 1652. in een
hevig gevecht met Askue
332. neemt twee Franche
Kapers. Wat hier over te
doen viel 348. zeilt naar
Funen en helpt Nijborg be-
magtigen. Bezet de Zweed-
sche Vloot voor Lands-
kroon 349. wordt adelijk
verklaard door den Koning
van Denemarken 351. keert
gelukkiglijk van zijnen togt
en wordt ook Vlootvoogt
361. hij doet in 1666. de
Engelschen onder Albemar-
le wijken in wanorde 364.
wikt zelf in een' volgenden
slag 365 loopt wederom in
Zee *ibid*. keert te rug door
storm 366. verbrandt de En-
gelsche Oorlogschepen op
den Theems bij Chattam.
Wordt beschonken door de
Staaten 367. hij beveeligt
de Oostindische Vloot 399.
raakt slaags met de Engel-
sche en Franche Vlooten
403. andermaal en ten der-
den maale 404. doet een'
togt naar de Karabische Ei-
landen 407. naar Sicilie.
Raakt slaags met de Fran-
schen. Sneuvelt 412. zijn
Graffchrift door G. Brand

413
RUSLAND. De Keizerin be-
looft

looft Groot-Brittanje en
den Staaten onderstand in
manschap 563
Rijfel veroverd door de
Bondgenooten in 1708. 487
Rijswijk (Huis te) Vrede-
handeling aldaar 461

S.

SALTZBURG. Een gedeelte
der verdrukke Protestan-
ten aldaar komen herwaart.
Worden in het Land van
Kadzant geplaatst 526
SAXERS steken naar Brittan-
je over 29. door Karoloman
bedwongen 42
Schaffelaar (*Jan van*) zijne
onverzaagtheid 133
SCHAGEN, geplonderd door
de Haarlemmers 70
Schenk (*Fredrik*) Aartsbis-
schop van Utrecht sterft
209
Schenk (*Maarten*) doet een
aanflag op Nieuwmeegen.
Verdrinkt 235
Scheper op eene zonderlin-
ge wijze verlost uit het ijs
192
Scheuring en onlusten in
verscheide Steden tusschen
de Remonstranten en Con-
traremonstranten 269 enz.
Schrijver (*Kornelis*) in ge-
vecht met de Algerijnen 514
Seriverius. Zijn schrander
vond om Hogerbeets en de
Groot iet te berichten in de
gevangenisfe. Moeite hem

aangedaan, om een Lofvers
op den eersten 285
Sidnei (*Filips*) bekomt het
Regiment van Hautain.
Sneuvelt bij Warnsfeld 228
SIGEBERT, Koning der
Oost-Franken, verraderlijk
vermoord 33
Slag tusschen de Bondgenoo-
ten en de Franschen bij
Landen in 1693. 452. bij
Ramillies 433. bij Malpla-
quet 488. bij Denain, door
de Bondgenoten verloren
en de gevolgen daar van
495. bij Fontenoi 550. bij
Rancourt 552. bij Lafeld
558
Slingeland (*Simon van*)
wordt Raadpensionaris van
Holland 522. Sterft 539
SLUIS. Die van Sluis verras-
sen Vlislingen 134. verraad
aldaar ontdekt en gestraft
440
Sodomie in de Vereenigde
Nederlanden ontdekt en te-
gengaan in 1730. 525
Sonci (*Diederik*) wordt
's Prinses Stedehouder in
het Noorderkwartier 191
zijn handel omtrent eenige
Roomschgezinden aldaar
200
SORANUS, de Batavier. Zijn
behendigheit in het schie-
ten 22
Spinola (*Ambrosia*) verovert
Oldenzeel en Lingen 251.
verovert Lochem, Grol en
Rijnberk 251
S s 2 *Spi-*

Spinola (Fredrik) zijne Galeien worden overzeild. Hij sneuvelt in een' scheepsstrijd met Joost de Moor

249

Spitsen. Eene zwaare en wreede doodstraffe aan de Bevelhebberen der oproerige Friezen geoesend.

139

STAATEN (ALGEMEEN.)

DER VEREENIGDE NEDERLANDEN handelen met Frankrijk en daarna met Engeland over de opdracht der Opperheerschappije. Wordt van beide afgeslagen 225. doen eene bezending naar Utrecht 273. haken naar Vrede met Karel de II. 367. ondersteunen den Prins van Oranje in den togt naar Engeland 432. verklaren Frankrijk den Oorlog 437. verdragen bij voorraad met den Koning van Pruissen over de Nalaren-schap van Willem den III. 492. zenden eene Vloot naar de Oostzee 502. sluiten een Verbond met Engeland 503. raadpleegen over het aanstellen van eenen Advokaat 504. verklaren Frankrijk den Oorlog in 1702. 477. verbieden alen handel met dat Rijk 478. steeken zich in de Geldersche Geschillen 481. neigen tot Vrede 496. beschrijven op den voorflag van Over-

ijsfel eene buitengewoone Vergadering 504. belasten hunne Obligationen met een' honderdften penning 506. sluiten een viervoudig Verbond 508. treden in het Verdrag van Hanover 514. verklaren dat zij zich niet denken te moeten met den oorlog om de Poolsehe Kroon 532. arbeiden tot bijlegging van den twist over Gulik en Berg. Honden zich onzijdig in den Oorlog van 1739. tusfchen Engeland en Spanje. Gaan een verdrag van Koophandel aan met Frankrijk 540. vermeerderen hunne Landen Zcemagt 543. doen zulks voor de tw ede reize 544. hunne Landmagt voor de derde reize vermeerderd *ibid.* Ondersteunen Engeland tegen de Franschen in 1744. ook de Koningin van Hongarijen 545. wederom Engeland 547. kanten zich met al hun vermogen tegen Frankrijk in 1747. 563. treden weder in het bezit der Plaatsen door Frankrijk op hen veroverd 568

STAD EN LANDE. Onlust aldaar 344. Geschil wegens de gevangenneeming en te recht stelling van den Heer^r Rengers van Slogteren 415. beroerte in 1748. 565

Stadingers worden Ketters verklaard

72

Sta-

Stanislaus andermaal tot Koning van Polen verkoren 532
Stanlei (Willem) verraaft de Stad Deventer 229
 STAVEREN door de Friezen bemagtigd 98
 STEENWIJK, geweldige be- roerte en verandering der Regeering aldaar 583
 Storm en hooge Vloed in 1170. in Zeeland, Friesland enz. wederom in 1173. 70. in Holland en Zeeland in 1530. veroorzaakt Dijk- breuken en zwaare Over- stroomingen in verscheide Provinciën van Nederland 187. in 1682. ontfloken, veroorzaakt veele schade in Zeeland, Holland en Vlaan- deren 423. in 1686. die Groningerland en Oost- vriesland groote schade aanbrengt 428
 Stoutheid van eenen Soldaat bij de belegering van Steen- wijk, welgelukt 210
Strikland, Gezant van het Parlement van Engeland bij de Staaten, kan geen ge- hoor krijgen 311
Sueven, hebben zich in de V. eeuw in Zeeland neder- gezet, en den naam van Zeeuwen aangenomen 28
Sweerts (Izaak) Vice-Ad- miraal, door Trouw van lafhartigheid beschuldigd, verdedigt zich 404. hij sneuvelt 405
 S s 3

Synode. (Nationale) Dord- recht benoemd tot de plaats der Synode 273. Zij vangt aan. Kort verhaal haarer voornaamste handelingen 287, enz. Scheidt 290

T.

T *Anchelyn* predikt eene Ketterfche Leer. Wordt omgebracht 63
Teeling (Joannes) Predi- kant te Utrecht, wordt de Stad en het Gewest ont- zegd 356
Terouanne veroverd, en t' eenemaal verdelgd 161
 TEXEL gebrandschat door Floris den III. 67
 THOLEN. Verandering al- daar in 1702. 476. de Stad wordt door de Franschen gebrandschat in 1712. 495
Thoulouse wordt gellagen bij Oosterweel 179
 TIBERIUS Krijgstogt tegen de Germaanen. Hij over- wint de Kaninefaaten 15
Tichelaar (Willem) Chirur- gijn te Piershil, beschuldigt Kornelis de Witt van een' aanslag op het leven van den Prins van Oranje 389. hij wordt aangezet om het volk tegen den Ruwaard op te hitzen 391. zijn ongeluk- kig einde 394
 Toestand van zaaken na den Rijswijfschen Vrede 466
Tolhuis, de Franschen trek- ken

ken bij hetzelfde over den Rhijn 385
Torre (*J. de la*) Lid van den Geheimen Raad. Zijne ontmoeting te Amsterdam 178
Tromp (*M. H.*) overwint de Spaansche Vloot in Duins 310. raakt in een Gevecht met Blake. Wijt hem de Vredereuk. Vervalt in ongunst 331. raakt op nieuws slaags met Blaake 332. en ten derde maale, drie dagen achtereen. Zijne Scheepsstrijden tegen Monk 334. hij sneuvelt voor de Maaze 335

Twist tusschen de Regenten en Predikanten over de Geestelijke Goederen te Utrecht 355. tusschen de Voetianen en Coccejanen hadt ook invloed op de Regeering 356. tusschen den Koning van Pruissen, en den jongen Prins van Oranje, over de erffenis van Koning Willem 367

U.

UTRECHT. Slechte staat harer geldmiddelen Wint Viane. Verliest het weder 131 die van Utrecht belegeren IJsselstein 133. de Stad word belegerd. Gaat over bij verdrag 134. wordt verrast door de Oostenrijkschen 149. lijdt veel overlast van de bezetting van

Alva 186. de Unie van 1579. wordt aldaar gesloten 207. geweldige opschudding in 1583. 220. men wil 'er de Opperheerschappij aan Engeland, zonder eenige voorwaarde, opdragen. Eenige Burgers ter Stad uitgezet 229. men is 'er bekommerd voor verandering in de Regeering 274. Hoge School aldaar opgerecht in 1636. 309. oneenigheid aldaar 344. de Stad van het Leger der Staaten verlaten zijnde, onderwerpt zich aan Frankrijk 385. Vrede wordt afgekondigd 497
UTRECHT (STAATEN VAN) weigeren den Munsterschen Vrede te bekrachtigen. Doen het eindelijk 315

V.

Varax (*Graaf van*) sneuvelt in het gevecht bij Turnhout 241
Vaudemont (*Prins van*) doet een' roemruchtigen aftogt 455

VEERE verkrijgt een voorrecht in den handel, van Eduard den IV. 123. de Heerlijkheid van Veere, nevens die van Vlisfingen tot een Markgraafschap verheven 164. de Prins van Oranje wordt aldaar in 1747. het eerst voor Stadhouder van Zeeland uitgeroepen 553
Vel-

- Velde* (*Abr van de*) Predikant te Utrecht, wordt de Stad en het gewest ontzegd 356
- Veldleger bij Breda, in 1732. 528
- Veldslag bij St. Denijs 418
- Veldtocht in de Nederlanden van 1745. en de gevolgen daarvan 550, enz.
- Veldtocht van het Jaar 1595, slaagt ongelukkiglijk 240.
- van 1601 en 1602 is zeer voorspoedig 249
- VENLO door den Staatſchen veroverd 307. door de Spaanſchen heroverd 309. te vergeeffſch belegerd 311
- Verbond tuſſchen Groot-Brittanje en de Staaten, van 1668. 371. tuſſchen de Staaten en Keur-Brandenburg 384 tuſſchen den Keizer Leopold en de Staaten 388. tuſſchen den Koning van Denemarken, de Staaten, den Keizer en Spanje 402. tuſſchen den Keizer en de Staaten, het *groot Verbond* genoemd 437. tuſſchen de Staaten, Bern en de Grauwbunders 498. tuſſchen Groot-Brittanje en de Staaten in 1716. 503. driefoudig van 1717. tuſſchen Frankrijk, Groot-Brittanje en de Staaten 506. Paſſarowifch van 1718. 508
- Verdrag van 1662. met Tunis en Algiers 355. met Frankrijk van 1668. 372.
- van Weenen van 1725. met Groot-Brittanje in 1689. 438. met Brunſwijk Wolfenbittel 443. van Koophandel met Frankrijk in 1697. 463. van Hanover van 1725. 514. van Seville van 1729. 523. van Weenen 1738. van Koophandel met Frankrijk van 1739. 543 van Warſchau van 1745. 548
- Verdrag van verdelinge der Spaanſche Heerſchappije. Handeling over hetzelfde 466. het tweede wordt gefloten 468
- Vereenigde Geweſten (de) beginnen zich als onafhankelijk aan te merken en te gedragen 263
- Verrekiikers gevonden te Middelburg 265
- Verſchillen tuſſchen J. Arminius en F. Gomarus over Gods Beſluiten uitgeborſten 263
- Verzoekſchrift om de Inquiſitie enz. te doen opſchorten in 1566. te Bruſſel ingeleverd 174
- Veſkopers* en *Schieringers*; hun tweefpalt in Frieſland 99
- Viglius* krijgt eene beroerte 173
- Vigos*. Spaanſche Zilvervloot aldaar vernield 78
- Ville* (*Abt de la*) geeft den Staaten kennis van het oogmerk zijns Meesters

- om hunnen bodem aan te tasten 553
- Vindex (Cajus Julius)* verwekt eenen opstand in Gallie, die gedempt wordt 20
- VITELLIUS* beveelt het doen eener werving onder de Batavieren *ibid*
- VLAANDEREN.** Binnenlandfche oorlog aldaar 135
- VLISSINGEN, WESTKAPELLE en DOMBURG** (de Heerlijkheid van) aan den Heere van Veere gefchonken 120
- VLISSINGEN.** Verjaagt haare bezetting en kiest 's Prinzen zijde 189. den Engelfchen in pandfchap gegeven, gelost 269
- Vloot** (zogenaamde *onverwinnelijke*) in Spanje uitgerust 233. raakt slaags met de Engelfchen. Keert naer huis. Lijdt zwaare fchade door Storm 234
- Vloot** (Smirnsche) aangetaft door de Engelfchen in 1672 383
- Vondel (Joost van den)* sterft 421
- Voorslagen** tot het opreechten van eenen Raad van Staate, door Frankrijk onderfteund 260. doch in het vergeetboek geraakt 261
- Vorstius (Conradus)* in Arminius plaatze tot Hoogleeraar te Leiden beroepen 264. gefchorst 265
- Vrede** van Vervins in 1598. 243. van Munfter in 1648. 315. van London 1654. 343. met den Bifchop van Munfter 1666. 363. Bredafche van 1667. 368. Akenfche van 1668. 372. Munfterfche en Keulfche 1674. 406. Nieuwmeegfche van 1678. 418. Rijswijksche van 1697. 463. Utrechtfche van 1713. 496. met Algiers, Tunis en Tripoli in 1713. 498. van Radftad in 1714. met Spanje in 1714. 499. van Weenen van 1738. 540. van Aken van 1748. 568
- Vredehandeling** met Spanje in 1680. Afgebroken 255. tuffchen den Keizer en Frankrijk wordt afgebroken 498
- Vredehandeling** (geheime) met Frankrijk 488. voortgezet te Geertruidenberg 489
- Vrije Metzelaars** Genootfchap derzelven in Holland geftoord en verboden 536, enz.

W.

Waardgelders. Oorzaak van 't aanneemen derzelven 272. afgedankt te Utrecht op in Holland 276. honderd vendels befloten aan te nemen in Holland in 1747. 559

Waldek (George Fredrik, Prins van) trekt met het Le-

- Leger der Staaten te Velde in 1689. 437. wederom in 1690. hij sterft 446
- Waldenzen.* De Staaten ſchrijven in hun voordeel aan den Hertoge van Savoije 355
- Wapenhuis van Septimius Severus, hier te Lande 23
- Wapenſchoring in 1607. met Spanje geſloten voor agt maanden 253. verlengd 255
- WARNERS. Verwekken opſtand in Rhijland. Worden door Childebert verdelgd 35
- Warwik (Graaf van)* kruist op de Hollandsche en Zeeuwſche ſchepen. Wordt verjaagd 123. ſterft *ibid.*
- Wasfenaar* bemagtigt vijf- tien Suikerſchepen. Zeilt naer de Zond 348. raakt ſlaags met de Zweedsche Vloote. Overwintert in Denemarken 350. doet de Zweedsche Vloot wijken van voor Koppenhagen. Keert te rug naer het Va- derland *ibid.* Loopt we- der in Zee 361. ſneuvelt *ibid.*
- Wasfenaar Twickel* handelt met het Franſche Hof 551
- Watervloed van het Jaar 1170. 70. van het Jaar 1287. 85. van het Jaar 1334. 92. in 1421. 107. in 1523. 116. in 1530. en 1531. 152. in 1624. 299. in 1675. 410. in 1682. 423. in 1686. 428. in 1717. 507. in 1726. 520. in 1741. 544. in 1744. 548
- Weibnum* (Luitenant Ge- neraal van) ſterft 444
- Westerwijk (Adolf van)* Burgemeester van Goes raakt in moeite 447 enz. vonnis ten zijnen laſte 448. hij wordt vervoerd 450. herſteld *ibid.*
- Westfaling (Adriaan)* Schout van Dordrecht wordt onthald 130
- Westindiſche Maatſchappij opgericht in 1621. 286
- Wezel* wordt door den Ko- lonel van Dieden bij ver- rasſing bemagtigd 268
- Wicquefort (Abraham van)* Brunswijksche Reſident, wordt gevangen 411
- Wilfrid* Biſchop van Jork. Wordt afgezet. Komt in Friesland. Predikt al- daar. Wordt in zijn Bis- dom herſteld. Sterft 38
- Willebrord* een Engelsch Monnik, komt in Fries- land, als Aartsbiſchop der Friezen, om 't Euan- gelie te Prediken 40
- WILLEM de I. Zoon van Floris den III. helpt Arkel winnen 71. Wordt door de Edelen tot *Graaf* ver- heven 73. helpt de Engel- ſchen en Vlamingen tegen de Franſchen. Wordt ge- vangen 74. Gaat op de Kruis-

- Kruisvaart naer Egypten. Sterft *ibid.*
- WILLEM de II. wordt Graaf van Holland onder Voogdije. Wordt tot *Roemsch Koning* verkoren 77. wordt Ridder gellagen en gekroond. Trouwt. Komt tweemaal in levensgevaar door Brand. Keert naer Holland Raakt in Oorlog met Vlaanderen 78. zijne benden slaan de Vlamingen bij West-Kapelle. Hij maakt Vrede met Vlaanderen. Wordt door den Paus ontboden om Keizer gekroond te worden 79. komt te Utrecht in Lijfsgevaar. Trekt op tegen de Westfriezen 80. sneuvelt bij Hoogtjoude in het ijs. Vrijheden aan eenige Steden door hem verleend. Gebouwen door hem gesticht 81. gebedeboek hem toegeschreeven 82
- Willem de III.* Graaf van Holland, trouwt. Sluit een bestand met Vlaanderen 90. pandt Vreeland. Handelt met Engeland over een Verbond tegen Frankrijk. Sterft 91
- WILLEM de IV. Graaf van Holland. Belegert Utrecht te vergeefs. Zijn togt tegen de Friezen. Sneuvelt in een gevecht bij Stavoren. Heeft het splitzen der leenen in gebruik gebracht 93
- WILLEM de V. Trouwt 96. Oorloogt tegen de Stichtfchen. Maakt Vrede met dezelve. Reist naer Engeland. Wordt krankzinnig. Sterft 91
- WILLEM de VI. bewerkt den moord van Aleid van Poelgeest. Vluet op 't slot te Altena. Wijkt naar Frankrijk 99. verzoent zich met Hertog Albrecht. Beoorloogt de Friezen 100. Wordt Graaf. Doet een' inval in het Land van Arkel 101. Sluit een Bestand met Arkel. Stilt de optchudding te Utrecht 103. Sterft. Zijne Kinderen 104
- Willem de I.* Bifchop van Utrecht, doet Heirvaart tegen Floris den I. befchrijven. Het Leger wordt geflagen 60. hij bekomt gunstige Giften van Henrik den IV. 61. trekt naar het Heilige Land *ibid.* begint een Slot te IJsselmonde te fichten. Sterft 62
- Willem van Lalain* wordt Stadhouder van Holland 116. wordt afgezet 116
- WILLEM VAN NASSAU, in het gemeen Willem de I. trouwt de Erfdochter des Graaven van Buuren 160. valt in Pikardie 163. fchrijft aan den Koning tegen Granvelle. Blijft uit den Raad van Staate 171. neemt 'er weder plaats in 172. verlaat het

het Hof 174. straft de beeldstormers te Antwerpen. Geeft de brieven van Alva in 't licht. Stelt orde op de Preeken te Utrecht 177. begaafte zich ten lande uit en naar Duitschland 179. verzamelt Geld en Krijgsvolk 183. vonnis tegen hem. Trekt over de Maaze. Heeft gelds gebrek. Keert naar Duitschland 184. geeft bestellingen ter Zee uit 185. veele Zeeuwsche en Hollandische Steden vallen hem toe 190, enz. neemt Middeburg in bij verdrag 195. de Staaten dragen hem de opperste magt op, gedurende den Oorlog 199. doet een' wanhopigen voorslag 202. doet eene reis door Zuid- en Noordholland en Utrecht 204. wordt Ruwaard van Brabant. Wordt Stedehouder van den Aartshertoge 205. stelt orde op de verzekering van Overijsel 209. hij wordt door het hoofd geschoten. Geneest. Het Hertogdom van Brabant wordt hem aangeboden 219. hij wordt doorschoten. Sterft 221. zijne Begravenis. Gedaante, Aart, Gemalinnen en Kinders 222

WILLEM de II. Prins van Oranje, gebooren 303. wordt Generaal der Ruitrij 305. neigt tot het voort-

zetten des Oorlogs 312. wordt Stadhouder, Kapitein en Admiraal-Generaal. Wil te Velde. Zendt eenig Krijgsvolk naar de Grenzen 315. stelt zich tegen Hollands gevoelen over de vermindering van het Krijgsvolk. Stelt zich aan het hoofd eener bezendinge naar de Hollandische Steden 319. vertrekt naar Dieren ter jagt. Krijgt de Kinderpokjes. Sterft. Verschillende oordeelen over zijnen dood 326. zijne afbeelding *ibid.*

WILLEM de III. wordt geboren 327. verschil over zijn Voogdijfchap vereffend *ibid.* Zeeland besluit hem tot de waardigheden zijns Vaders te voorschikken 333. men gaat hem voorbij in het begeven der hooge Krijgsampten 363. hij wordt eerste Edele van Zeeland 373. krijgt zitting in den Raad van Staate 374. Besluit der handeling over de aanstelling des Prins van Oranje tot Kapitein Generaal 380. hij wordt tot Kapitein-Generaal aangesteld voor den aanstaanden Veldtogt 381. wordt STADHOUDER en KAPITEIN-GENERAAAL 387. ontraadt het vervolgen der handdaden aan den Moord der de Witten 392. wordt gemagtigd tot

tot veranderinge der Regeeringe 397. hij wordt tot trouwen geraden. Verliest den slag van Senef 407. wint Graave en Huij *ibid.* schrijft ernstiglijk aan die van Zeeland. De Staaten verbieden te zeggen of te schrijven dat de Prins naar de Souverainiteit staat 409. hij krijgt de Kinderpokjes 410. doet een' keer naar Engeland. Trouwt met *Mari*, Dochter des Hertogen van Jork. Komt met Karel den II. overeen wegens een ontwerp van Vrede 416 besluit heimelijk tot den overtocht naar Engeland. Krijgt gelegenheid om zich daartoe, onder een ander voorwendzel, te bereiden 431. neemt afscheid. Gaar scheep Landt in Forbaai 434. men draagt hem en zijner Gemalinne de Kroon op 435. komt in Holland 436 keert naar Engeland 443. zijne gedachten over het vonnis van Burgemeester Halwijn. Woont den slag van Landen bij 451 zamenzweering tegen zijn leven 460. oordeelt dat men onder bemiddeling van Zweeken behoort te handelen van Vrede 461. komt in Holland 466. Doet een' keer naar Duitschland. Komt in Holland te rug 467. keert naar

Engeland 469. zijne ziekte en dood 470, enz. Afbeelding *ibid.*

WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, Prins van Oranje en Nassau wordt geboren 492. wordt Stadhouder van Groningen 508. van Drenthe en Gelderland. Aanmerkingen over de laatstgemelde aanstelling 512. hij treedt in het bezit van het Stadhouderschap van Gelderland en Groningen 523. trouwt met de Kroon-Prinsesse van Groot-Brittanje. Keert herwaart 532. voorslag om hem tot Generaal van het Voetvolk aan te stellen 538. hij wordt ingehuldigd als Heer van Breda 540. wordt tot Generaal van het Voetvolk verkoren. Weigert dit ampt te aanvaarden 545. wordt Staatswijze tot Stadhouder van Zeeland aangesteld 553. zijn aanmerkelijk schrijven aan den Graave van Bentinck. Hij komt te Amsterdam. In 's Haage 556. Posterijen aan hem, en door hem aan het Land opgedragen 560. dringt op herstelling omtrent de Ampten en op den afstand der Posterijen 569. wordt gemagtigd om de rust in Amsterdam te herstellen 571. komt aldaar. Maakt groote verandering in de Regeeringe 573. in den Krijgsraad. Vertrekt uit Am-

Amsterdam 574. verandert, in alle Hollandfche Steden, behalven te Dordrecht, de Regeering, door Gemagtigden 575, enz. ook in Gelderland en Overijsfel. In Friesland. In Stad en Lande 578. wordt Erftadhouder der Generaliteits Landen 579. en Opper-Directeur der Oost-en West-Indifche Maatschappijen 580. doet zich tot Markgraaf in Vee- re en Vlifingen inhuldigen. Doet een' voorflag tot herftelling der Fabrieken, en des Koophandels 586. prijst een bepaalde *Porto Franco* aan. Wordt ziek. Sterft. 588. zijn Lijk wordt op een Praalbed gelegd en plegtiglijk ter aarde befteld *ibid.* zijne afbeelding 589
WILLEM, Graaf van Buuren, en daarna Prins van Oranje enz. wordt geboren. Pillegiften hem vereerd 564. wordt *Erftadhouder* onder Voogdijschap zijner Vrouwe Moeder 588
WILLEM FREDRIK, Graaf van Nassau, wordt Stadhouder van Friesland 311. heeft het beleid van den aanflag op Amsterdam. Bezending aan hem van wege der Wethouderschap 323. hij trekt af met het Krijgsvolk 324. wordt Stadhouder van Groningen en de Ommelanden 327. trouwt

met de Dochter van Fredrik Henrik 328. brengt Krijgsvolk in Groningen. Herftelt de rust aldaar 358. sterft ongelukkiglijk 359
WILLEM LODEWIJK, Stadhouder van Friesland sterft 295
 Winter (ftrenge) des Jaars 1740. 541
Witt (Joan de) wordt Raadpenfionaris van Holland 333 brengt te wege dat de Renten van vijf op vier ten honderd vermindert worden 376. handelt met Temple. Wordt op nieuws voor vijf Jaaren tot Raadpenfionaris aangenomen. De Staaten befchenken hem 371. zijn oordeel over het Drievoudig Verbond 372. ftaat voor, 's Lands Krijgsgeereedfchap en penningen te bergen 384. wordt bij nacht aangevallen en gewond. Geneest weder 386. haat tegen hem en zijnen broeder. Hij verdedigt zich 389. legt zijn ampt neder. Krijgt zitting in den Hooge Raad *ibid.* komt op de Gevangen-poort. Wordt deerlijk vermoord 392. zijne afbeelding 394
Witt (Kornelis de) Ruwaard van Putten, komt als gevolmagtigde in de Vloot op den togt naer Chittam. Wordt deswege befchenken

- ken door de Staaten 367. aanslag op zijn leven. Men dwingt hem de verheffing van Willem den III. te tekenen 386. hij wordt gevat. Van eenen aanslag op 's Prinzen leven beschuldigd. Zijne verdediging 389. hij wordt gepijnigd 390. gevonnisd. Door 't graauw jammerlijk omgebracht 392
- Witte van Haamsfede* beweegt de Hollandfche Steden om de Vlaamsche bezetting uit te drijven 402
- Witte (Witte Kornelis de)* wordt in hechtenis genomen. Wat hier over te doen viel. Hij raakt los 322. sneuvelt in de Zond 349
- Wolferd van Borselen* matigt zich de Voogdij aan over Jan den I. zijn groot gezag. Oorzaken van zijnen val. Hij poogt met Jan den I. naer Zeeland te vluchten. Wordt te Delft omgebracht 88
- Wolferd van Borselen*, Stadhouder van Holland. Wordt genoodzaakt Rotterdam te ruimen. Zijn Hof in 's Haage wordt geplonderd 128
- Wolfsbuttel* wordt Veldmaarschalk 586
- WOUDRICHEM, door van Arkel ingenomen 102
- IJ.
- IJPEREN** door de Franschen veroverd 416
- Ijsfelmonde* (Slot te) door de Bifchoppen Willem en Koenraad gesticht. Belegerd en ingenomen 63
- Z.
- ZEELAND** handelt over de opdragt der Graaflijkheid 220. weigert den Munsterfchen Vrede aan te nemen. Doet het eindelijk 315. vernietigt den Staat van eerften Edelen. Besluit den Prins van Oranje tot Stadhouder enz. te voorschikken 327. oordeelen van het Gewest over het verleenen der Akte van uitsluitinge 342. opschudding aldaar 476. beroerte aldaar 482
- Zeeslag van drie dagen in 1653. 334. in de Zond 1658. 349. voor Soulsbaai in 1672. 384. zeeslagen van 1673. 403 enz. voor Bevesier in 1690. 441. op de hoogte van S. Vincent in 1693. 453. voor Malla-ga in 1704. 482. bij Pasfaro in 1718. 508
- Zeewormen, die de palen doorknaagden, ontdekt 528. middelen daar tegen in het werk gesteld 529
- ZIERIKZEE belegerd door de Spaanschen. Gaat over bij verdrag 202. geweldige beroerte aldaar in 1747. 553

WAGENAAR,

VADERL. HIST.

VERKORT.

WAGENAAR,

VADERL. HIST.

VERKORT.